

Clasicii
Literaturii
Universale
Coperta colecției •

Vasilc Socoliuc

Pierre Or, The
Ambiguities by
Herman Melville New
American Library New
York

drepturil
e asupra
acestei
versiuni
sint
rezervat
e Editurii

UNIVER
S.
Herman

Melville

PIERRE

**În românește de ANDA
TEODORESCU**

Editura Univers
Bucureşti, 1985

CARTEA I
MUGURII TINEREȚII LUI PIERRE

1

Sînt la țară minunate dimineți de vară cînd orășeanul, doar vremelnice aflat pe acele meleaguri și ieșit devreme la plimbare peste cîmpuri, e furat de încîntarea de vis a unei lumi de aur și verdeață. Nici o floare nu se clintește: copacii au uitat să-și legene crengile, iarba pare a se fi oprit din crescut, și întreaga Fire se cufundă în astă pace de mirare pe care pînă nu știe a o zugrăvi, de parcă, aflîndu-și misterul cel de necuprins, cată acum scăpare în tăcere.

Într-una din aceste dimineți de iunie. Pierre, cu sufletul înrourat de un somn înviorător, ieși din străvechiul conac cu frontoane înalte și bolți de verdeață al străbunilor săi și, pornind vesel pe ulița satului, largă, lungă și străjuită de ulmi, o apucă, mai cu voie, mai fără voie, spre o căscioară ce se ițea tocmai în capătul drumului.

Verdeața de basm se întindea cît vedeai cu ochii ; nimic nu se clintea — doar vacile bălțate care se îndreptau visătoare către locurile lor de pășune, urmate, nu minate, de băietani cu obraji rumeni și picioare albe.

Pătruns și vrăjit parcă de farmecul acestei tăceri. Pierre se apropie de căscioară și, ridicîndu-și ochii, se opri brusc, ațintindu-și privirea spre una din ferestruicile deschise de sub acoperiș. Ce să însemne oare această tinerească, înfocată oprire ? Dar acești obraji și ochi ce aruncă flăcări ?

Pe pervazul ferestrei se răsfața o pernă lucioasă, albă ca neaua, iar floarea purpurie, cărnăsoasă, a unei plante agățătoare se sprijinea gingaș de ea.

„Nu degeaba linjești după această pernă, tu,

floare înmiresmată, gindi Pierre ; acum mai puțin de un ceas obrazul ei se odihnea pe ea.^a

— Lucy !

— Pierre !

Zvonul glasurilor îngîna zvonul inimilor, și, o clipă în liniștea însoțită a dimineții,, cei doi rămaseră muți, sor- bindu-se din ochi cu înflăcărare *și citindu-și în priviri dragostea și admirația.

— Doar Pierre, atita ? rîse tînărul în cele din urmă. Ai uitat să-mi urezi bună dimineața.

— Asta n-ar fi mare lucru. Dimineți bune, seri bune, zile bune, săptămîni, luni și ani buni îți doresc eu ție, Pierre, lumina mea !... Pierre !

„într-adevăr, cugetă tînărul în timp ce în ochiu-l nemișcat se oglindea iubirea-i fără margini, într-adevăr se deschid cerurile și acest înger trîmbițaș cată spre mine.”

— Ți-aș înturna bunele dimineți înmiit, Lucy, dacă asta n-ar însemna că ai cunoscut ce reprezintă noaptea și, pe ceruri, locul tău este între zilele cele fără de sfîrșit!

— Ah, Pierre ! de ce oare trebuie să ne facem noi, tinerii. veșnic jurăminte, cînd ne iubim ?

— Deoarece iubirea noastră e mireană și, muritoare fiind, cată să afle raiul în noi.

— Ah ! iar o iei razna, Pierre ! Niciodată nu-mi răspunzi fără ocolișuri. Spune-mi. cum se face că voi, tinerii, vă arătați mereu o atît de dulce iscusință în a schimba toate nimicurile noastre în lucruri de preț ciștigat de voi?

— Nu știu cum se face, dar așa stau lucrurile dintot- deauna.

Și, scuturînd tufa agățătoare, rupse o floare și și-o prinse la vedere, pe piept.

— Trebuie să plec acum, Lucy : uite. acesta e stindardul ce mă călăuzește.

— Bravo, bravo ! Oh, singurul meu oștean !

II

Pierre e:-a unicul fiu al unei văduve bogate și trufașe ; o femeie a cărei înfățișare era o dovadă de netăgăduit că rangul, sănătatea și bogăția neîntreruptă, îmbinate cu o minte sănătoasă, destul de școlită, neroasă de nici o suferință fără leac și niciodată sîcîită de nevoi mărunte, păstrează și măresc frumusețea. Luciu de mirare, deși coaptă bine, mai avea încă trandafiri în obraji ; mlădioasa arcuire a taliei se păstrase, netezimea frunții nu i se încrețise și nici sclipirile de diamant nu i se stinseseră din ochi. Așa se face că, strălucită și încununată de luminile din sălile de bal, doamna Glendinning pune în umbră încă multe frumuseți mai tinere și, dacă i-ar fi trecut prin gînd să-i încurajeze, ar fi fost urmată de un cîrd de pretendenți îndrăgostiți, abia mai vîrstnici decît Pierre. propriul ei fiu. Dar pentru această înfloritoare văduvă, un fiu respectuos și devotat făcea cît toți curtezanii la un loc ; în afară de asta, Pierre, cînd își pierde răbdarea ori — fără să știe nici el de ce — se lăsa cuprins de o furie stîrnită de gelozia față de chipeșii tineri ce-o admirau prea înfocat pe mama lui și, prinși în laț fără voia lor, păreau să nutrească speranța nebună de a duce la altar această făptură pe care nu se cuvenea nici s-o atingi, Pierre deci jurase de mai multe ori cu glumeață încrîncenare că bărbatul — fie el cu barbă sură sau fără un tulei în barbă — care va îndrăzni să o ceară în căsătorie pe mama lui va dispărea neapărat de pe fața pămîntului, pedepsit de o forță tainică atotstăpîitoare.

Această romantică dragoste de fiu a lui Pierre părea pe deplin răsplătită de triumfătoarea mîndrie de mamă a văduvei care, în trăsăturile apăsate și aerul nobil al fiului ei, își vedea propriile grații misterios oglindite într-o făptură bărbătească. între ei exista o asemănare izbitoare ; iar în cazul doamnei Glendinning scurgerea anilor părea să se fi oprit, și frumusețea ei să fi rămas neclintită, în timp ce Pierre venea parcă prin timp în

întâmpinarea acelei vârste coapte și se apropia, cu o
timpurie și admirabilă potrivire a trăsăturilor și
alcătuirilor trupesti, de acel piedestal al maturității
senine pe care mama lui stă

tea de atita vreme. în joacă, sub curul senin al iubirii ce-i lega și cu acea neobișnuită libertate născută din încredere desăvârșită și înțelegere în toate, își spuneau adesea frate și soră. Era obiceiul lor atît cînd erau singuri, cit și în iume ; nici măcar străinii nu puteau lua acest fel de a-și jpuno drept o prefăcătorie ușuratică. Întrucît prospețimea de imortelă a doamnei Glendinning îndreptătea pe deplin tinereasca lor joacă.

Și așa. slobod și ușurel, curgea înainte firul îngemănat al vieții mamei și fiului. Pînă acum. mîndrul fluviu nu-și izbise valurile de aceste țancuri care despică ale- gînd apele și care aveau să le împartă pe vecie în două șuvoaie cu totul deosebite unul de celălalt.

Un mare scriitor englez al zilelor noastre, înșiruind noroacele mai de seamă ale nașterii sale, pomeneste în primul rînd faptul că s-a născut la țară, Așa și cu Pierre. Astfel îi fusese ursita ; să se nască și să crească la țară, în sinul naturii a cărei neobișnuită frumusețe alcătuia o matcă fără pereche pentru un suflet gingaș, de poet : în același timp. numele din popor ale celor mai înaintătoare cotloane din ținut aminteau de clipele de mîndră dragoste de țară și neam ale stirpei Glendinningilor, veche in ani și fapte. în poienile care coborau în spatele conacului, pe sub copacii umbroși, către riul care șerpua în depărtare, se dăduse o bătălie cu indienii în primii ani ai coloniei și. în acea bătălie, străbunicul lui Pierre dinspre tată rămăsese călare pe șaua căzută în iarbă, după ce se prăbușise de pe cal rănit de moarte. îndemnîndu-și oamenii pînă la ultima suflare. Aceasta era Poiana Șeii și același nume îl purtau și conacul și satul. Departe, dincolo de acele șesuri. cale de o zi pentru Pierre. se ridicau în trepte colnicele unde, în timpul Războiului de Independență, bunicul lui Pierre apăraseră de-a lungul mai multor luni un fort de seamă dar rudimentar alcătuit, înconjurat de o pa- lisadă, împotriva atacurilor înfrățite și repetate ale indienilor, Torylor și armatei regulate. Brant, ucigașul cu sînge

amestecat și maniere de gentleman, fugise din fața acestui fort. dar trăise destul ca să apuce să ia masa cu generalul Glendinning în zilele mai prietenoase ce urmau acelor răzbunătoare lupte. Poiana Șeii era plină de amintii'i care îl umpleau de mindric pe Pierre. înscrisurile sfîntind drepturile familiei Glendinning purtau pecetea a trei regi indieni, stăpînii din veac ai acestor nobile păduri și cîmpii și singurii cu drept de a le înstrăina. De aceea, în anii tinereții lui mărginite intru înțelegere. Pierre căuta cu trufie către obîrșiile neamului său, nesînchisindu-se de acea dospire lăuntrică, mai cumpănită și mai cuprinzătoare, care avea să răpească pentru totdeauna puterea acestor lucruri de a-i gidila trufia.

Dar învățătura lui Pierre ar fi rămas nechibzuit întocmită dacă el și-ar fi petrecut neînterupt tinerețea doar la țară. încă de timpuriu tatăl și mama lui — iar după aceea doar mama lui — îi luaseră în vizitele pe care le făceau în fiecare an la oraș : acolo, intrînd în contact, firește. cu o societate mai mare și cu maniere mai alese, Pierre primise pe nesimțite botezul în artele-mai sprintene ale vieții, fără să i se moleșească de fel virtutea moștenită de la războinicii săi strămoși și hrănită de viața la țară și de aerul limpede. Dacă trupul și purtările propășeau din plin, nu înseamnă că îndrumarea lui Pierre rămăsese de izbeliște în privința unei cunoașteri mai alese și mai de soi. Nu-și petrecuse în zadar lungi după-amiezi de vară în fridele fără fund ale bibliotecii impunătoare pe care tatăl său o alcătuisese cu mare osîrdie ; acolo nimfele lui Spenser îl fuseseră de timpuriu călăuze prin multe păienjenisuri de o prea copleșitoare frumusețe. Astfel, strălucit și mlădios la trup, cu blinde flăcărui ale închipuirii în inimă, acesta era Pierre cel ce urca lin spre culmile bărbăției, neavînd habar că va veni vremea cînd își va cerceta fără remușcări sufletul și cînd toată această delicată căldură îi va părea ca de gheață, iar el, cuprins de nebunie. va cerși o flacără mai aprinsă.

Mîndria și iubirea, ursitoare atîl de generoase în înzestrarea tinereții lui Pierre, nu uitaseră darul cel mai de preț. Zădărnicia rangurilor era una din pildele tatălui lui Pierre : după părerea lui, era vanitate și negliobie să pretinzi un asemenea lucru dacă blîndețea firească și omenia de neprețuit a celor mai adinei credințe nu țesuseră din plin urzeala firii, astfel îneît cel care își spunea gentleman să poată duce cu egală cinste și umila, dar regeasca viață de creștin. Cînd a împlinit șaisprezece ani, împreună cu mama sa Pierre a luat prima cuminecătură.

Ar fi zadarnic și mult mai greu, poate, să încercăm să deslușim anume pricinile acestui jurămînt din tinerețe. E destul să spunem că, așa cum asupra lui Pierre coborî- seră și alte multe vrednice însușiri ale strămoșilor, așa cum le moștenea pădurile și fermele, pe aceleași căi nevăzute i se scursese în sînge cinstirea smerită pentru credința strămoșească pe care primul Glendinning o adusese de peste mări, din umbra unei biserici englezești. Astfel, Pierre era ca lama de oțel a unei spade nobiliare încinse cu brîul de mătase al religiei ; soarta de viteaz a străbunicului său îl învățase că această mărinimoasă cingătoare avea puterea, la nemiloasa judecată de pe urmă, să-l acopere pe cel ce o purta ca un giulgiu al mîntuirii, așa încît, dacă o viață întreagă fusese purtată de dragul acestei mîn- tui, în moarte îl va putea sprijini pe purtător.

Dar vai, prea simțitor la frumusețea și poezia credinței părintești, Pierre n-avea cum să știe că în lume sînt taine mai adînci decît frumusețea și în viață poveri mai grele decît moartea.

Așa de minunat îi apărea lui Pierre hrisovul împodobit cu izvoade al vieții, încît pînă acuma nu descoperise decît o singură pată albă în acest pergament caligrafiat cu lapte și miere. Din text lipsea o soră. Eroul nostru se plîngea adesea că nu-

i fusese dat să încerce un simțămînt atît de ineîntător ca dragostea de frate. Numele de împrumut cu care adesea o răsfăța pe mama lui nu putea înlocui realitatea care lipsea. Simțirea era firească și pe atunci nici Pierre nu-și dădea seama pe deplin de cauzele și izvoarele ei.

Fără îndoială, o surioară iubitoare este al doilea dintre darurile cele mai de preț hărăzite bărbatului, iar la rînd se socotește chiar prima, căci soția vine mai apoi. Cel care n-are nici o soră e burlac încă înainte de a-i veni vremea, deoarece multe din alcătuirile ce fac o soție ispititoare se găsesc mai înainte în drăgălășenia unei surori.

„Oh, dacă părintele meu ar fi avut o fiică ! exclama Pierre. O făptură pe care s-o pot iubi și protegui, pentru care să mă și bat la nevoie. Minunat lucru trebuie să fie să pornești la luptă pe viață și pe moarte pentru o dulce surioară ! Din toate ■ darurile ce mi le-aș putea dori, cu voia cerurilor, cel mai de preț ar fi o soră !”

Astfel, înainte încă de a se lăsa atras de* mrejele duioase ale amorului, foarte adesea Pierre implora cerul să-i trimită o soră ; pe atunci încă nu știa că, dacă se afla pe lume ceva de care să rugăm soarta să ne ferească, este tocmai împlinirea pripită a celor mai arzătoare rugăciuni din tinerețe.

Poate că dorul neînțeleș al lui Pierre de a avea o soră se născuse și din simțămîntul — și mai ciudat încă — de singurătate pe care îl încerca uneori ; nu numai ca unic șef al familiei, ci și ca singurul Glendinning de parte bărbătească rămas în viață. O familie puternică și rodnică se destrămase în nenumărate ramuri femeiești ; așa că acum Pierre se trezea înconjurat de numeroase rubedenii, bărbăți și femei, dar fără tovarășia unui bărbat cu care să împartă numele de Glendinning, în afara celui care îi răsărea înaintea ochilor cînd se privea în oglindă. Însă cînd se afla în starea sa obișnuită de spirit, gîndul nu-i era cu desăvîrșire nesuferit. Da, cîteodată creștea asemeni unui val de triumf. Căci în inima de tînăr, făloasă, îmbujorată și înflăcărată,

speranța cea mai dragă era să fie singurul dăruit cu cinstea de a pune ultima piatră pe obeliscul gloriei al cărui postament măreț fusese ridicat de strămoșii lui.

Vai ! cât de puțin învățase Pierre al nostru din acea lecție prevestitoare și profetică pe care nu carierele Palmirei ci ruinele înseși ale Palmirei o dau. Printre aceste ruine se află un puț dărăpănat, neterminat și. câteva leghe mai departe, uitat de vreme în carieră, se află prăbușit capitelul ce trebuia ridicat din acel puț. Pe amîndouă Timpul le-a luat în puterea lui și le-a stricat ; pe amîndouă Timpul le-a zdrobit încă din fașă ; și piatra trufașă care ar fi trebuit să-și înalțe capul printre nori a fost culcată de Timp sub firele de iarbă. Neostoiit L. e-
gîlceavă Timpului cu fiii Omului !

III

Spuneam că frumosul ținut în care crescuse Pierre trezea glorioase amintiri. Nu numai că potrivirea lucrurilor făcuse ca tocmai acea mîndră țară să fie înnobilită de faptele strămoșilor săi ; că în ochii lui Pierre toate dealurile și șesurile mlăștinoase păreau sfințite prin simplul fapt că fuseseră în stăpînirea neînteruptă a neamului său. Duios e idealismul care încununează, în ochii îndrăgostitului, cu aureolă, cel mai neînsemnat lucru care a aparținut vreodată ființei dragi, acum departe ; în cazul lui Pierre, acest lalisman vrăjit atinsese locurile din jurul lui, cit vezi cu ochii : amintindu-și că moșii și strămoșii săi își odihniseră privirea pe aceleași dealuri, că prin aceleași păduri, pe aceleași pajiști, lîngă același rîu, de-a lungul acelorași cărări întortocheate se plimbaseră ca fete tinere cele pe care el le cunoscuse ca venerabile bunici : cu amintirile acestor lucruri vii în suflet, Pierre privea acel petic de pămînt ca pe un zălog de dragoste : zarea toată îl înconjura ca un inel al veșniciei aduceri aminte.

Lumea monarhistă își imaginează îndeobște că în demagogica Americă trecutul sfînt nu cunoaște

stalui solide ridicate în cinstea lui, și că toate lucrurile fierb și forfotesc de-a valma în cazanul vulgar al unui veșnic inform Prezent neînchegat. Această părere ar părea cu osebire îndreptățită de condițiile sociale. Fără o aristocrație cu documente la mină și fără o lege care să le consfințească proprietatea ca fiind de neînstrăinat, cum poate să pro- pășească din tată în fiu o familie în America ? Există fără îndoială o părere larg răspândită, și anume că, oricât ar fi un neam de cunoscut, ajunge doar o jumătate de veac ca să fie dat uitării. Desigur, această părere e adevărată în ceea ce privește oamenii de rînd. În orașe, familiile se ridică și se sparg ca bășicile de aer într-un lighean. La noi, elementul democratic acționează asemeni unui acid. pro- ducînd lucruri noi prin coroziunea celor vechi ; așa cum în sudul Franței cocleala, folosită ca materie primă pentru an soi de vopsea verde, se obține turnînd oțet de vin peste plăci de aramă. În general, nimic nu sugerează mai bine decăderea decît ideea de coroziune : totuși, pe de altă parte, nimic nu sugerează mai viu preaplinul vieții decît culoarea verde ; căci verdele e pecetea neasemuită pe care o așterne firea din multa ei rodnicie. Printr-o potrivită asemuire putem observa cum America pare să iasă cu mull din rînduiala lucrurilor : trăsăturile ei firești sînt greșii înțelese de către străini și lucrul nu trebuie să, ne surprindă dacă ne gîndim cit de ciudată e nepotrivirea loi cu părerile adine înrădăcinate despre cele omenești și cîl de minunat se preface Moartea în Viață în această țară. Astfel incit instituțiile politice, care în alte țări sînt întocmite. după bunul plac al omului, în America par înzestrate cu virtutea divină a dreptului natural ; într-adevăr, cea mai puternică lege a firii este aceea că din Moarte se întrupează Viața. Și totuși, există lucruri. în lumea deslușită simțurilor, asupra cărora Natura veșnic schimbătoare nu are o stăpînire atît de necuprinsă. Iarba e alta de la an la an, crengile stejarului însă înfruntă lunga înșiruire a anilor. Iar dacă ar fi să le asemuim firelor de iarbă, cele mai multe familii din

America sint înfipite în glie precum stejarul : în loc să piară, ele adaugă noi vlăstare în fiecare an și astfel Timpul, în loc să le scadă, le sporește virtutea plecindu-se în fața lor.

În această privință putem, fără îngîmfare și cu dreaptă judecată, să ne comparăm în genealogii cu Anglia și, ori- cît ar părea de ciudat și vrednic a ne face să roșim, nu fără oarecare drept la egalitate. Îndrăznesc să spun în această privință că arhondologia ne oferă o bună socoteală statistică după care să ne călăuzim ; alcătuitoarelor ei nu le poate fi totuna cine sînt cei pe a căror protecție se sprijină mai cu seamă,, iaa deșteptăciunța plină de bun-simț) compatrioților noștri va fi de ajuns pentru a ne judeca Măreția numelor nu trebuie să ne orbească ascunzîndu-ne micimea faptelor. Dacă răsufierea din plămîinii noștri, ai tuturor, coboară din tată în fiu, apoi și răsufierea mea din clipa asta ajunge cu o spiță mai încolo decît trupul actualului Mare Preot al Asiro-Caldeenilor, în măsura în care își poate el desluși obîrșia ; astfel, simplele nume, care nu sînt altceva decît aer, se desfată și ele în această nesfîr- șită descendență. Dar dacă Richmond și St. Albans și Grat- ton și Portland și Buccleuch sînt nume aproape tot atîl dc vechi ca Anglia, însuși arborele genealogic adevărat al du- cilor care le poartă în ziua de azi nu coboară dincolo de Charles al II-lea, iar acolo nu află vreo fîntînă cu apă limpede care să-i fi udat rădăcinile ; plămădeala cea mai înjositoare de-sub soare — după părerea noastră — a zămislit tocmai neamul unui Buccleuch, de pildă ; una din străbunele sale nu s-a putut da în lături de a fi mamă, dar a uitat din păcate să treacă mai întîi pe la altar. Și totuși, tatăl era. un rege. Cu atît mai rău, căci dacă o scatoalcă de la un om de rînd nu e mare lucru, o lovitură din partea unui gentleman e o jignire de neiertat, iar un pumn sub cingătoare venit de la un rege trebuie să fie cel mai puțin măgulitor dintre toate lucrurile. în Anglia, aristocrația e tinută în viață prin nenumărate restaurări și investiții. Un singur om, George al III-lea, a fabricat cinci sute douăzeci și doi de pairi.

Titlul de conte, rămas fără deținător vreme de cinci secole, îi pica din senin cine știa cărui mocofan căruia nu-i mai rămânea nimic de făcut decât să-l culeagă, întrucât arta avocaților trăsesse de el până i-l adusese sub nas.

Cursul firesc al Tamisei nu e mai sinuos și nici canalul Bridgewater nu e îndrumat într-un chip mai artificial decât sîhgele care curge prin vinele acestei nobilimi întortocheate sau întocmite de-a gata. Pieritoare ca miriștea și puioase ca ciupercile, aceste familii altoite se nasc și mor pe rînd pe trunchiul nepieritor al unui nume. Pînă în ziua de astăzi în Anglia s-au stins două mii cinci sute de familii nobile ; numele însă supraviețuiesc. Așa se face că aerul care umflă un nume e mai trainic decât un om sau întregi neamuri omenesti ; aerul umple plămîinii omului și îi dă viață, dar omul nu umple aerul și nici nu-l însuflețește.

Toată cinstea deci numelor și toată închinăciunea oamenilor ; dar dacă un St. Albans mi-ar spune că are onoarea nepătată și numele vechi de cînd lumea, m-aș vedea silit să-i amintesc politicoș de Nell Gwynne.

Dincolo de Charles al II-lea puține sînt familiile nobile engleze care pot să dovedească în mod direct și netăgăduit

că se trag din cavalerii tîlhari ai normanzilor. Dincolo de Charles al II-lea, genealogiile lor directe par la fel de vrednice de rîs ca și un meseriaș care, ținînd ceainicul pe cap, s-ar apuca să interpreteze primul capitol din Evanghelia după Matei ca să dovedească, vezi Doamne, că se trage direct din sîngele regelui Saul, care murise cu mult înainte ca Cezar jȘă fi cunoscut gloria.

Și acum să spunem ca introducere că, dacă în Anglia un uriaș morman de zidărie statală e necesar ca proptea împotriva prăbușirii unor vechi case nobile, în ceea ce ne privește pe noi nimic asemănător nu se poate susține ; să nu mai menționăm sutele de familii necunoscute din Noua Anglie care își pot înșira cu ușurință strămoșii englezi pînă cu mult înainte lui Charles Iubețul ; să nu mai vorbim de vechile și parcă orientalele familii de plantatori englezi din Virginia și din Sud ; în familia Randolph, de pildă, pe vremea regelui James, unul dintre strămoși s-a însurat cu Pocahontas, prințesa indiană ; în sîngele lui curgea deci, încă de acum două sute de ani, sîngele neamestecat al regilor pămînteni ; gîndiți-vă numai la acele vechi și falnice conace olandeze din nord, al căror pămînt se măsoară în mile pătrate și nu în prăjini — cu pajiști întinzîndu-se pînă peste hotarele ținuturilor învecinate — și ale căror .trufase zapise de orîndă spun că pămîntul va fi muncit de fermieri cîte o mie la număr, cît va crește firul ierbii și apa va curge la vale ; fapt care dă un aer rar întîlnit . de veșnicie slovei acestor zapise și face ca cerneala avocaților să fie la fel de neșters ca și marea. Unele din aceste conace sînt vechi de două veacuri ; stăpînii sau domnii lor pot să vă arate pietre de hotar și țărushi înfipti acolo — pietrele cel puțin — înainte să fi venit pe lume Nell Gwynne, cea de duci născătoare, precum și șiruri de strămoși care, precum rîul lor Hudson, urcă mai sus și în linie mai dreaptă decît gîrla Serpentine din Hyde Park.

Aceste pajiști olandeze ce pogoară din vechime odihnesc învăluite într-o negură care ne amintește de

Indii; un aer oriental patriarhal ocrotește cu blîndețe pășunile unde oile țăranilor vor paște atîta vreme cît va crește iarba lor, atîta vreme cît va curge apa lor. Moșiile acestca par să înfrunte colți? Timpului și, prin legătura cu glia cea fără de moarte, fac ca obștea lor să se confunde cu eternitatea. Neînchipuită îndrăzneală a viermelui ce se țî- răște doar pe pămîntul pe care și-l revendică cu semeție de împărat !

În ținuturile de mijloc ale Angliei oamenii se mîndresc cu vechi săli de ospete. Îmbrăcate în stejar. Îft care, în vremea Plantagenetilor, trei sute de oșteni înzăuați puteau să-și arate măiestria în arta militară în după-amie- fcile ploioase. Domnii noștri, stăpînii moșiilor, nu proslăvesc trecutul, ci arată către faptele prezentului. Unul dintre aceștia vă poate spune că numărul locuitorilor din întregul ținut e mai mic decît acela al țăranilor de pe moșia sa. Singurele împrejmuiți ce le cunosc sînt munții, înalți cît Ben Nevis sau Snowdon ; armate regulate cu pilcuri de ofițeri au fost trimise să treacă riuri, cu artilerie după ele, să mărșăluiească prin păduri necălcate de picior de om și să se strecoare prin uriașe defileu ri stincoase, doar pentru a pune sechestru hodoronc-tronc pe bunurile a trei mii de țărani de pe domeniul aceluiasi moșier. Faptul e grăitor din două puncte de vedere ; nici unul dintre ele nu va fi numit aici.

Dar, orice am putea gîndi despre existența unor. moșii atît de puternice în inima unei republici și oricît ne-am minuna că au supraviețuit potopului Revoluției, asemeni mormintelor indiene, fapt e că n-au dispărut, că proprietarii lor de acum le stăpînesc pe temeiuri la fel de necontestate ca și cele după care orice țăran stăpînește pălăria veche a tătîne-său, sau orice duce poartă coronița lăsată de un unchi de-al doilea.

Din toate aceste pricini, nu vom greși prea tare gîn- dindu-ne cu toată smerenia că, de-ar fi să aleagă această cale prea lesnicioasă de a se împăuna cu lauri, America noastră n-ar rămîne de rușine în întrecere cu Anglia — în ceea ce privește moșiile mari

și genealogiile lungi — bineînțeles socotindu-le doar pe acelea unde nu e de găsit nici o hibă.

IV

Ne-am străduit să arătăm în linii mari cinstea de care sînt vrednice multe Tamilii din America, atît pe temeiul obirșiei cît și pe cel al latifundiilor, deoarece așa dovedim în chip poetic și obirșia aristocratică a domnișorului Pierre Glendinning. despre care spusesem și mai înainte că se trăgea dintr-o familie nu tocmai oarecare. Cititorul pătrunzător va băga desigur de seamă, din cele ce urmează, ce important e acest fapt, dacă îl legăm de firea puțin obișnuită cit și de soarta la fel de puțin obișnuită a eroului nostru. Nimeni nu-și va închipui că acest capitol dinainte ar fi doar lăudăroșenia prostului și că n-ar avea în vedere un țel mai temeinic.

Iată-1 deci pe Pierre așezat pe acest nobil pedestal ; să vedem dacă nu cumva întîmplarea nu are și ea un cu- vințel, două. de spus pe lumea asta. Dealtminteri. nu scrie nicăieri că neamul Glendinningilor se trage de dinainte de Faraon, sau că înscrisurile de la Poiana Șeii sînt de pe vremea celor trei Crai de la Răsărit. Deși, de fapt, chiar se trăgeau din trei regi — indieni — deci cu atît mai nobili.

Dar cu toate că Pierre nu se trăgea din faraonii Egiptului, deși fermierii englezi din familia Hampden erau în- pămînteniți cu o generație mai înainte decît primul Glendinning. deși unele moșii din America se lăudau cu cîțiva ani și cîteva mile pătrate în plus. credeți că e cu puțință ca atunci cînd un tînăr de nouăsprezece ani împrăstie spicele de grîu în fața vetrei din bucătăria strămoșească și — ca să facă doar o încercare — se așază în dreptul hornului și se apucă să le treiere cu un îmblăciu ce poate' sfichiui, nestîinjenit de vreun zid, cît îi e pleasna de lungă, credeți deci că e cu puțință ca mînuitorul îmblăciului să treiere grîul la hornul bucătăriei strămoșești fără să încerce măcar o împunsătură de ce am putea numi mîndrie de familie ? Cred că nu.

Ori ce credeți că simte acest tînăr Pierre coborînd în fiecare zi la micul dejun și văzînd unul sau două stindarde englezești zdrențuite atîrnate deasupra

ferestrei boltite din sala cea mare a casei sale și știind că stindardele le cîștigase bunicul său, generalul, în război drept ? Sau ce credeți că e în sufletul lui de fiecare dată cînd aude fanfara militară din sat și recunoaște limpede răpăitul unei tobe mari englezești, și ea capturată de bunitftil său în luptă, iar după aceea gravată după cum se cuvine pe partea de alamă și dăruită Corpului de artilerie din Poiana Șeii ? Sau ce simțire credeți că pune stăpînire pe el cînd, în cîte-o blîndă dimineată de 4 iulie, potrivită unor meditațiuni în sînul naturii, ia cu el în grădină, ca nuielușă de gală, o vergea lungă, impunătoare, cu vîrf de argint, bastonul unui general-maior, mînuit odinioară, printre fluturări de pană și sclipiri de muschetă, la trecerea în revistă a trupelor de către același bunic pe care l-am pomenit de cîteva ori pînă acum ? După părerea noastră și gîndindu-ne că Pierre era destul de tînăr, încă prea puțin filozof și deci cu sînge fierbinte, că citea din cînd în cînd despre Războiul de Independență și avea o mamă care în societate făcea adesea aluzii subtile la epoletii generalului-maior, bunicul său — după părerea noastră, așadar, în toate aceste împrejurări trebuie să fi încercat un simțămînt de puternică mîndrie și înălțare. Și dacă acestea par să-l arate pe Pierre prea sentimental și nechibzuit; dacă îmi spuneți că ele îl dezvăluie a nu fi un democrat pur sînge și că un bărbat cu adevărat nobil nu trebuie niciodată să se laude cu un alt braț decît al său, vă rog să țineți* seama că Pierre nu era încă decît un băiețandru. Credeți-mă, cu timpul o să-l proclamați pe acest Pierre democrat sadea, poate prea radical pentru gusturile domniilor voastre.

În concluzie, să nu mă învinovați <ttcă repet acum, cuvînt cu cuvînt, propriile mele spuse : ot îl *blagoslovise soarta să se nască și să crească la țară*. Pentru un tînăr amrican de viță nobilă, la noi mai mult decît în orice altă parte, aceasta este într-adevăr o soartă rară și aleasă. Putem observa că, dacă în alte țări, cele mai de seamă familii se mîndresc că-și au leagănul la țară, cei mai răsăriți dintre ai noștri se

laudă că își au casa la oraș. Prea adesea americanul
care reușește să agonisească ceva avere se grăbește
să-și construiască o casă metropolitană pe cea

mai metropolitană stradă a celui rriai
metropolitan oraș.

Un european în aceeași situație s-ar refugia la țară. Că europeanul are mai mare dreptate nu poate să tăgăduiască nici un poet, nici un filozof și nici un gentilom. Satul este nu numai locul cel mai poetic și cel mai filozofic, dar și cel mai nobil din lume, fiind pământul cel mai vrednic de respect. Înnobilat de mulți rapsozi cu multe titluri de glorie. Orașul e mai de rînd, printre altele, lucru limpede dovedit de fața murdară și nespălată pe care o înfățișează veșnic lumii. Satul, asemeni unei regine, este întotdeauna dichisit de slujitori credincioși în livreaa anotimpurilor ; orașul nu are decît o biată rochie, din cărămidă urzită cu piatră ; satul în schimb are cîte o găteală pentru fiecare săptămînă a anului ; cîteodată își schimbă veșmin- tul de douăzeci și patru de ori în douăzeci și patru de ceasuri ; ziua își poartă soarele ca un diamant ce împodobește fruntea unei regine ; iar noaptea își atîrnă stelele ca niște coliere de mărgelă din aur ; soarele orașului e sticlă goală, nu diamant, iar stelele lui sînt tinichea, nu aur.

În pămînt de țară deci l-a sădit Natura pe Pierre al nostru ; deoarece Natura îl menise unui destin neasemuit și arareori întîlnit. N-are a face dacă pînă la urmă s-a vădit a fi cam cu două fețe ; la început ea și-a dat din plin ' osteneala. A pus vîntul să trîmbițeze dinspre colinele albastrii și Pierre a răspuns cu un nechezat poetic, așa cum un cal de război frămîntă pămîntul sub copite, plămădind un cînt înspumat la auzul goarnei care cheamă la luptă. Natura și-a strecurat în amurg șoaptele-i prin dumbrăvile pierdute, iar prin vinele cugetului lui Pierre s-au strecurat blînde murmure de omenie și dulci șoapte de dragoste, susurînd ca apa peste prundiș. Natura și-a ridicat stindardul bătut în nestematele unei nopți cu stele și, la vederea zeiescului stăpîn și căpitan, zece mii de înzăuate gînduri de vitejie au ropotit în inima lui Pierre, nerăbdătoare să găsească vreo cauză dreaptă pe care s-o apere.

Așadar, nașterea la țară a fost pentru Pierre o bine- cuvântare întru slavă ; vom vedea dacă nu cumva bine- cuvântarea îl va ocoli așa cum îi ocolise pe necredincioși binecuvîntaia Domnului ; cum spuneam, vom vedea de asemenea dacă întîmplarea nu are și ea un cuvîntel, două, de spus pe lumea asta.

V

— Surioară Mary, strigă Pierre ciocănind la ușa mamei sale la întoarcerea din plimbarea lui de dimineată, știi. surioară Mary, că toți copacii care n-au dormit noaptea s-au sculat înaintea ta ? Nu simți ceva care aduce cu mirosul de cafea, surioară ?

Un pas ușor se auzi îndreptîndu-se către ușă, care se deschise, și în pragul ei apăru doamna Glendinning, într-o îneîntătoare dar somptuoasă rochie de dimineată și ținînd în mînă o panglică lată în culori vesele.

— Bună dimineată, doamnă, rosti Pierre încet, cu o plecăciune al cărei neprefăcut și neșovăitor respect contrasta amuzant cu aerul glumeț care o precedase, căci familiaritatea iubirii lui era clădită pe dulceața și religiozitatea celei mai alese considerațiuni filiale.

— Bună ziua, dragă Pierre, căci presupun că trebuie să fi trecut de amiază. Intră și ajută-mă să-mi termin toaleta... așa, frățioare — și-i întinse panglica — fă-ți datoria vitejește — și așezîndu-se pe scaun în fața oglinzii se pregăti să primească serviciile lui Pierre.

— Prima doamnă de onoare a Ducesei Mame Glendinning, rîse Pierre și, apleeîndu-se, îi trecu mamei sale panglica în jurul gîtului și îi încrucișa capetele pe ^ piept.

— Și. mă rog, cum o să stea așa, Pierre ?

— O să încerc s-o țintuiesc cu o sărutare, surioară... așa !... Oh ! ce păcat că închizătoarea asta nu ține o veșnicie ! Unde e cameea cu fauni pe care ți-am dăruit-o aseară ? Ah ! iat-o pe consolă... aveai de gînd s-o pui deci ?... Îți mulțumesc, surioara mea

scumpă și diplomată... așa! Dar ia stai puțin ! O buclîșoară s-a zburdălnicit... și acum, soră dragă, scutură-ți capul ca o regină asiriană !

Fericita și mîndra mamă se ridică în picioare și, cum stătea în fața oglinzii ca să-și dea părerea asupra felului în care o împodobise feciorul său, acesta băgă de seamă că șiretul de la unul din pantofi i se desfăcuse și, îngenunchind, îl legă la loc.

— La drum acum, către masă, exclamă el. Cu voia dumneavoastră, doamnă... și, oferindu-i cu galanterie comică brațul, cei doi coborîră la micul dejun.

Doamna Glendinning se călăuzea după unul din acele instincte după care femeile acționează uneori fără să se gîndească, nearătîndu-se niciodată în fața fiului ei îmbrăcată într-un fel care să nu-i vină desăvîrșit. Luînd aminte la toate cele din jurul ei, ajunsese la unele învățături de bun-simț care de multe ori devin literă moartă în ceea ce privește aplicarea lor, datorită faptului că au fost primite de la altcineva. Înțelegea cum nu se poate mai bine uriașa înrîurire pe care o au simplele aparențe asupra spiritului, chiar în cazul celor mai strînse legături ale inimii. Și, deoarece cea mai mare bucurie a vieții ei era dragostea plină de admirație și devotamentul plin de grație al lui Pierre, nu pierdea din vedere nici cel mai neînsemnat fleac ce ar fi putut ajuta la păstrarea unei comori atît de dulci și de măgulitoare.

În afară de asta, Mary Glendinning era femeie și înzestrată în mai mare măsură decît alte femei cu acea vanitate — dacă se poate numi vanitate — care într-o viață de cincizeci de ani nu o împinsese nici măcar o dată la vreo necuviință știută lumii și nici nu o făcuse să cunoască măcar un strop de remușcare. Mai mult decît atît, nu tin- jise după admirație, care i se cuvenea de drept, prin veșnicul privilegiu al frumuseții ; fusese înzestrată cu acest dar dintotdeauna ; nu avea nevoie să întindă mina după el, întrucît îl primea de la sine. Vanitatea, care la atîtea femei c de-a dreptul o prihană sufletească și deci »> pată care sare în ochi, în cazul ei anumit,

deși mult deasupra celui obișnuit, era totuși absolut, firească ; neștiind ce înseamnă să lupți pentru a-ți astîmpăra vanitatea, era aproape cu desăvîșire neștiutoare că o posedă. Multe femei își împodobesc fruntea ca o torță cu această lumină a vieții lor : Mary Glendinning și-o purta fără să știe, înlăuntrul său. Printre nesfîrșitele cotloane ale artei femeiești ea radia, egală cu ea însăși, asemeni unui potir

care, luminat pe dinăuntru, nu lasă să se străvadă nici un semn al flăcării ce arde într-insul, ci pare să strălucească prin virtutea calităților minunate ale marmurii însăși. Pentru mama lui Pierre nu conta acea admirație ieftină cu care se mulțumesc multe cochete pe la baluri. Nu omagiile tuturor bărbaților, ci doar aleasa cinstire a celor mai nobili dintre ei, iată ce simțea ea că i se cuvine. Întrucât propria ei părtinire de mamă sporea și ridica în slăvi meritele rare și de netăgăduit ale lui Pierre, i se părea că lealitatea oferită de bunăvoie de sufletul lui iubitor reprezenta un ju- rămint de credință vrednic de cel mai ales vlăstar al sexului său. Astfel, deși îmbibată în toate fibrele ființei ei cu cea mai subtilă dintre vanități, doar omagiul lui Pierre o mulțumea.

' Dar, întrucât pentru o femeie cu cap și spirit admirația, fie și a celui mai iubit și înzestrat dintre bărbați, nu face doi bani dacă ea își dă seama că nu stăpânește nici o formulă vrăjita care să influențeze în fapt sufletul admiratorului și întrucât, cu toată superioritatea minții lui, Pierre, datorită slăbiciunii de neocolit a tinereții lipsite de experiență și abia ieșite din găoace, era surprinzător de ascultător la învățăturile materne în mai toate lucrurile care îi stîrniseră pînă atunci interesul sau afecțiunea, Mary Glendinning se lăsa adorată de fiul ei cu tot atîta mîndră încîntare și mulțumire de sine cît le poate încerca cea mai cuceritoare fecioară. Mai mult decît atît. Acea aromă fără nume și necuprins de dulce a drăgălășeniilor și atențiilor cu neputință de povestit care însoțește iubirea galantă și cuminte înainte de strigări și cununie, dar care, asemeni buchetului celor mai costisitoare vinuri, se spulberă prea adesea cînd dragostea e turnată pentru a fi sorbită în prea puțin atrăgătoarele pocale ale zilelor și nopților căsniciei ; acel simțămînt, cel mai înalt și cel mai nepămîntesc din întreaga întindere a experienței noastre pe acest pămînt ; acel ce divin — încă și mai îmbătător căci clocotea în pieptul unui fiu — renăștea pentru Mary Glendinning, aflată nu departe de asfințitul vieții ei de femeie, prin dragostea curtenitoare a lui Pierre.

Născută în general dintr-o minunată, dar absolut în-

tâmplătoare îmbinare a celor mai fericite și mai rare potri- viii de pe pămîn: , nefiind limitată în timp de acea sleire care e fatală iubirii obișnuite, această vrajă dulce care leagă mamă și fiu într-un nesfârșit dans al bucuriei părea) străfulgerare a unui har dumnezeiesc, ca cea mai nepă- mîntească dintre emoții, sortită celei mai tinere vîrste a iubirii, să fie transpusă în multe din legăturile puțin vădite ale împetrității noastre vieți. În chip cu totul osebit, părea să întrupeze pe acest pămînt trandafiriile visuri ale acelor ce ne zugrăvesc un paradis viitor în -care, spălată de toate drojdiile și petele, cea mai curată simțire a omului va uni toate neamurile și ținuturile într-un crug de pură și neștirbită încîntare.

VI

Există și o mică trăsătură mai puțin celestă care, după părerea unora, putea să mișcoreze meritele romantice ale nobilei Pierre Glendinning : avea întotdeauna o excelentă poftă de mîncare, în special la micul dejun. Dacă ne gîndim însă că, deși mîinile lui erau mici și volanele de la cămașă albe, brațu-i nu era cîtuși de puțin delicat, iar fața îi era cam arsă de soare ; că se scula în zori și că nu putea să adoarmă fără să călărească douăzeci de mile. să facă pe jos douăsprezece mile pe zi, să doboare un brad măricel din pădure, să boxeze, să scrimeze, să vîslească. ori să se dedea la alte asemeni îndeletniciri ; dacă ne gîndim deci că toate aceste distracții atletice ale lui Pierre îi clădeau trupul din carne și mușchi, dar își și cereau cu glas tare de trei ori pe zi drepturile, vom înțelege că pofta de mîncare nu este un reproș vulgar, ci o adevărată cinste domnească pentru Pierre ; aceasta dovedea că este bărbat și gentilom ; un gentilom în floarea împlinirilor este întotdeauna voinic și sănătos, iar Voinicia și Sănătatea sînt mari mincări.

După ce Pierre și mama lui coborîră la micul dejun și după ce Pierre avu grijă ca ea să aibă în față

cele cîteva mici lucruri de care avea nevoie, după ce îi porunci de două sau trei ori respectabilului și uitatului de vremi servitor Dates să potrivească și să repotrivească ferestrele în așa fel încît nici un curent să nu-și permită vreo necuviință cu gîtul maniei sale. îngrijindu-se de luate acestca, tacticos și fără să se agite ; de asemenea, după ce îi porunci olimpienului Dates să încline puțin un tablou ca să se afle într-o anumită lumină (era vorba de o pictură veselă în simpaticul stil flamand, atîrnată pe perete astfel încît să poată fi potrivită) și după ce aruncă de la locul său cîteva priviri înviorătoare către luncile riului pină spre munții albaștrui din zare, Pierre făcu un semn misterios neasemuitului Dates care, ascultător ca o mașinărie, aduse de pe o măsută plăcută vederii o plăcintă rece impresionant crescută : movilița. la o cercetare grijulie cu cuțitul, se dovedi a fi cuibul gustos și bine rotunjit al cîtorva porumbei neobișnuit de fragezi pe care îi împușcase Pierre.

— Surioară Mary, zise el ridicînd în vîrf tridentului de argint una dintre delicioasele bucățele, cînd am împușcat porumbei ăștia am avut grijă să dobor unul în așa fel încît pieptul să rămînă, nevătămat. Era anume pentru tine ! Iată-1 ! Sergent Dates. adu-mi farfuria stăpînei. Nu ?... Doar cîteva fărîmituri de chiflă și cîteva sorbituri din ceașca de cafea ?... ăsta e micul dejun pentru fiica mindru- lui general de colo ? — și Pierre arătă către portretul în mărime naturală al bunicului său, plin de fireturi, de pe peretele opus. În sfîrșit, mai mare jalea, va trebui să mă- ninc pentru doi. Dates !

— Domnule ?

— Ia de aici rastelul cu pîine prăjită și farfuria cu limbă și adu chiflele mai aproape și dă măsuta mai la o parte, bunul meu Dates.

Făcîndu-și astfel loc, Pierre începu operațiunile, în- soțindu-și îmbucăturile cu izbucniri de voioșie.

— în dimineașa asta pari să fii într-o dispoziție excelentă, frate Pierre. zise mama lui.

— Da, nu tocmai rea ; cel puțin, nu pot spune că sînt prost dispus, surioară Mary ; Dates, fii băiat bun și adu-mi trei castroane cu lapte.

— Un castron, vreți să spuneți, zise Dates grav și

imperturbabil.

După ce servitorul ieși din cameră, doamna Glendinning vorbi :

— Dragă Pierre, te-am rugat de atitea ori să nu te lași târît de voioșie pînă într-acolo incit să incalci hotarul per

mis al bunei creșteri în aliudinea ta față de servitori. Privirea pe care ți-a aruncat-o Dates conținea o respectuoasă muștrare. Nu trebuie să-i spui lui Dates „fii băiat bun”. El este un băiat bun, chiar foarte bun : dar n-are nici un rost să i te adresezi așa la masa mea. Nu e greu să fii amabil și blând cu servitorii, fără să dai cituși de puțin impresia de familiaritate superficială.

— Surioară, ai fără îndoială dreptate : așa că am să renunț la „bun” și am să-i spun lui Dates doar „băiete”⁴¹ ! Băiete, vino încoace ! Așa merge ?

— Cituși de puțin, Pierre ; dar, fiindcă acum ești un Romeo, o să-ți trec cu vederea năzdrăvaniile.

— Romeo ! Oh, nu ; sînt departe de a fi Romeo, suspină Pierre. Eu rid și el plîngea ; sărmanul Romeo ! bietul Romeo ! vai și amar de tine, Romeo ! A avut un sfîrșit foarte trist, soră Mary.

— Din vina lui, totuși.

— Săracul Romeo !

— Nu și-a ascultat părinții.

— Bietul Romeo !

— S-a însurat împotriva voinței lor.

— Vai și amar de mine, Romeo !

— Dar tu, Pierre. ai să te însori în curînd. cred, nu cu o Capulet, ci cu o fiică tot din neamul Montague, așa că soarta tristă a lui Romeo nu are cum să fie și a ta. Tu o să fii fericit.

— Cu atît mai nefericit a fost Romeo !

— Nu o lua razna, frate Pierre ; înțeleg deci că în dimineața asta o iei pe Lucy la o lungă plimbare printre dealuri ? E o fală dulce, încîntătoare.

— Așa cred și eu, surioară Mary. Nu-i găsești perechea. mamă, în nici o parte a lumii. Este... da, da, deși eu o spun. Dates ! ce tot face de nu mai vine cu laptele ăla ?

— Lasă-l în pace. Nu fi și tu papă-lapte, Pierre.

— Ah ! după cit văd, surioara mea e sarcastică azi de dimineață.

— Să nu fii niciodată sforăitor, Pierre, și nici bombastic. Tatăl tău nu era nici una, nici alta ; nici despre Socrate nu se povestește așa ceva, și amîndoi au fost oameni foarte înțelepți. Tatăl tău mă iubea din adîncul

inimii, știu asta fără urmă de îndoială — dar nu l-am'] auzit niciodată rostind cuvinte mari cînd vorbea despre i iubirea lui. Era în orice ocazie un gentleman perfect gentlemenii nu vorbesc niciodată pompos. Asta o fac] liferiți sectanți și alți papă-lapte, dar nu gentlemenii. -

— Mulțumesc, surioară. Așa, lasă-1 pe masă, Dates ; sînt gata caii ?

— Cred că tocmai trag la scară.

— Cum, Pierre, zise maică-sa aruneînd o privire pe . fereastră, ai de gînd să te duci pînă la Santa Fe Bogota cu faetonul acela vechi și uriaș ? De ce ai scos namila asta ?

— O toană, surioară, o toană ! Îmi place fiindcă e demodat și fiindcă locul de pe capră e larg ea o sofa și, în sfîrșit, pentru că o tînără domnișoară, Lucy Tartan pe numele ei, nutrește o mare admirație pentru el. Se jură că i-ar plăcea să meargă și la cununie în el.

— Mă rog, Pierre, nu pot să-ți spun decît să ai grijă ca să-ți pună Cristopher ciocane și cuie, șuruburi și frînghii destule. Și mai bine l-ai lăsa să meargă în urma ta într-una din căruțele de la fermă, cu o osie și cu niște seînduri de schimb.

— Nu te teme, surioară, nu te teme : voi avea grijă de vechiul faeton. Blazonul ciudat și vechi de pe aripă îmi amintește întotdeauna de cel care a umblat primul cu el.

— Mă bucur că ții minte asta. frățioare Pierre.

— Și de cel care s-a suit în el după aceea.

— Fii binecuvîntat ! Să te binecuvînteze cerurile, fiule ! Să te gîndești întotdeauna la scumpul și nepătatul tău părinte, Pierre.

- Și acum sărută-mă, surioară dragă, că trebuie să plec.

— Așa... obrazul acesta e al meu, iar celălalt e al lui Lucy ; deși acum, cînd îi privesc pe amîndoi, cred că al ei e pînă la urmă mai înfloritor, probabil fiindcă e stropit de o rouă mai dulce.

Pierre rîse și ieși din cameră, căci bătrînul Cristopher își pierduse răbdarea. Mama lui se îndreptă către fereastră, zăbovind cîteva clipe în

cadrul ei.

„Nobil și ascultător băiat*, murmură ea. „Are întreaga zburdălnicie a tinereții, fără să fie cîtuși de puțin zănatic sau înfumurat. Slavă cerului că nu l-am trimis la colegiu. Nobil băiat și ascultător ! Frumos, mîndru, supus, viguros ! Să sperăm că n-are să se schimbe niciodată față de mine. Soțioara lui, adică... viitoarea lui soție, n-o să-l îndepărteze de mine ; și ea e ascultătoare, frumoasă, respectuoasă și smerită. Rareori am văzut ochi albaștri ca ai ei care să nu arate supușenie și care să nu se ia după un ochi negru și îndrăzneț, așa cum oițele blinde, împodobite cu fundițe albastre, își urmează marșialul conducător. Sînt mulțumită că Pierre s-a îndrăgostit de ea și nu de vreo frumusețe trufașă cu ochii ca smoala, cu-care n-aș fi putut nicicum să mă-mpac ; o astfel de femeie s-ar fi împăunat cu starea ei de tînără căsătorită, punînd în umbră starea mea de văduvă vîrstnică și pre- tinzînd toată atenția dragului meu băiat — frumosul, mîndrul, iubitorul, ascultătorul și voinicul meu băiat ! Băiatul meu cu minte ageră, suflet ales și neam de soi ; și ea atît de încîntător de supusă ! Ce păr are ! Avea dreptate tatăl lui cînd spunea că o femeie frumoasă, la fel ca o mînză de rasă, trebuie să aibă trei calități: păr bogat, piept palpitînd, fire blindă și supusă. Cu bine, Pierre, să ai o dimineată plăcută !”

Zicînd acestea, ea traversă încăperea și privirea trufașă și încîntată căzu pe bastonul bătrînului general, pe care cu o zi înainte Pierre, într-o toană mai zburdălnică, îl luase de la locu-i obișnuit din sala împodobită cu stindarde. Doamna Glendinning îl ridică și îl legănă gîndi- toare de cîteva ori, încoace și încolo, rămînînd apoi sprijinită în el ca într-un toiag. Frumusețea ei impunătoare avea în ea ceva marșial ; acum arăta într-adevăr ca vrednica fiică a unui general, ceea ce și era, căci Pierre se trăgea și dinspre mamă dintr-un neam de militari. Din amîndouă părțile era sămîntă de eroi.

„Aceasta îi e moștenirea — acest însemn de comandant ! Și apoi, nu-mi încap în pieie de mîndrie cînd mă gîndese la el. Da, și pînă acum mă legănam

în închipuirea . mea că Pierre e atît de tandru și
ascultător ! Nespus de ciudată nepotrivire, fără
îndoială ! Căci sînt drăgălășenia

și ascultarea însemne ale unui general ? Ori bastonul acesta nu e decît o biată virtelniță ? E ceva ce nu se potrivește. Acum aproape că îmi vine să-l doresc altfel decît atent și ascultător cu mine, gîndindu-mă că unui bărbat nu-i vine ușor să fie mereu erou și căpetenie a neamului său, fără să încrunte vreo frunte de gospodină din familie. Deie Domnul să dea dovada vredniciei lui încu-rajînd norocul fără vreo piedică, și nu chemat să fie cavaler al cine știe cărei speranțe pierdute, a cărei nemilostivire face din om fiară. Dă-i, Doamne, vînt prielnic ! Vîntură-i prin față numai noroace ! Așa o să-mi rămînă supus, iar în ochii lumii va apărea ca un erou !"

CARTEA 11

IUBIRE, ÎNCÎNTARE ȘI NELINIȘTE

I

Gu o seară înainte, Pierre se înțelesese cu Lucy să facă împreună o lungă plimbare cu trăsura pe drumul șerpuitor printre dealurile care se lăsau leneșe spre miazăzi, pînă la întinsele cîmpuri de la Poiana Șeii.

Deși vehiculul era sexagenar, bidivii nu aveau mai mult de șase ani. Vechiul faeton supraviețuise multor generații de trăpași.

Pierre mină cu multă îndemînare pe sub ulmii satului, oprind în curînd chiar în fața ușii albe a căscioarei. Aruncînd hăturile la pămînt, intră în casă.

Cei doi trăpași erau prietenii lui apropiați și de încredere. Se născuseră în același ținut cu el și mîncaseră din același porumb din care Pierre însuși myaca turtele indiene de la micul dejun. Un fir de apă al aceluiași izvor adăpa caii la grajd, iar un altul umplea carafa de la masa lui Pierre. Pentru Pierre erau un fel de rude apropiate; splendizi și tineri ; arătoși, cu coamele îmbelșugate și pas apăsător, fără să

fie cîtuși de puțin făloși sau încrezuți. Pentru ei, Pierre era capul netăgăduit al familiei Glendinning. Se știau prea bine a nu fi decît o ramură pidosnică și supusă a Glendinningilor, legați prin jură- mînt de credință de stăpînul lor. De aceea acești tineri verișori nu-și îngăduiau niciodată să fugă de Pierre; zburdalnici în ham, erau nespuse de răbdători la așteptare. Pe lîngă asta, erau și plini de voie bună și drăgălași ca niște pisoii.

— Doamne sfinte, Pierre, cum poți să-i lași să stea singuri atîta timp ! exclamă Lucy ieșind din casă împreună cu Pierre, care o urma încărcat cu șaluri, o umbreluță, o geantă și un coșuleț.

— Stai puțin, strigă el lăsînd să cadă toate acestea ; am sa-ți arăt de ce sînt în sta e minjii mei.

Spunînd acestea, le vorbi cu glas blind și, apropiindu-se de ei, îi bătuse ușurel cu palma. Caii nechezară ; cel dinspre el cam gelos, de parcă Pierre nu și-ar fi împărțit mingîierile cu dreptate. Apoi, suierînd încet, prelung, aproape neauzit, Pierre se vîri între cai și oiște. Lucy tresări și scoase un tipăt ușor, dar Pierre îi spuse să nu se sperie cîtuși de puțin, căci nu-l păștea nici cea mai mică primejdie. Lucy nu se neliniști ; deși veșnic speriată cînd Pierre părea amenințat de vreun pericol, în străfundurile sufletului era încredințată că viața lui e fermecată și că nu poate cu nici un chip să-i fie răpit da moarte sau să i se întîmple vreun neajuns, atîta timp cît ea se afla la mai puțin de o mie de leghe depărtare.

Pierre se urcase între cai pe oiștea faetonului și, sărînd jos, dispăruse aproape de tot printre mișcătoarele coloane ale celor opt picioare sprintene și lucioase ale cailor. Pătrunsese pe o parte și, după cîteva suciri și învîrtiri, ieși pe partea cealaltă ; în timpul acestei demonstrații de echitație, cei doi căluți nechezau zglobii dînd din capete în sus și în jos, înveseliți și întoreîndu-se din cînd în cînd către Lucy, de parcă ar fi spus : „tl înțelegem pe tînarul nostru stăpîn : îl înțelegem, domnișoară : să n-aveți nici o teamă, frumoasă doamnă... - așa să vă țină Dumnezeu inimioara drăgălașă cum ne-am jucat noi cu Pierre înainte de a-l cunoaște dumneavoastră¹”.

— Te mai temi acum că s-ar putea s-o ia la goană,

Lucy ? o întrebă Pierre, apropiindu-se de ea.

— Da de unde, Pierre ! Neasemuite creaturi ! Uite, Pierre, te-au ridicat la rangul de ofițer — și, spunînd acestea, arată către doi stropi de spumă care-i rămăseseră prinși de umeri ca niște epoleți. Bravissimo din nou ! Ți-am spus azi de dimineață, cînd ai plecat din fața ferestrei mele, că te consider oșteanul meu. și iată că ai și înaintat în grad.

— Frumos spus, Lucy. Dar uite, nu le-ai admirat părul; nu poartă deei cea mai fină catifea genoveză. Ai văzut vreodată cai atît de bine îngrijiți ?

— Niciodată.

— Ce-ai zice atunci ca ei să-mi fie cavaleri la cununia noastră ? Zău așa, nemaipomeniți cavaleri de onoare ar mai fi ! Ar purta în cozi și coame sute de panglicuțe albe, iar cînd ne-ar duce spre biserică, boturile lor ar împărți în dreapta și în stînga cocarde ca acelea pe care mi le-au dat acum și mie. Pe cîntea mea, Lucy, o să-mi fie cavaleri de onoare ! Cerbi mîndri ! Căței jucăuși ! Eroii, Lucy ! N-avem nevoie să bată clopotele la nunta noastră ; ei or să necheze pentru noi, Lucy ; ne vom cununa în sunetul războinic al trîmbițașilor lui Iov. Ascultă ! Numai gîndul ăsta și îi face să necheze.

— Ba nechează la auzul bazaconiilor tale. Hai să plecăm. Ține șalul, umbreluța și coșul ; de ce te uiți așa la ele ?

— Mă gîndeam, Lucy, la starea jalnică în care mă găsesc. Acum vreo șase luni m-am întîlnit cu un sărman june logodit, un vechi amic, tîrîndu-și pașii alături de Lucy Tartan a lui și purtînd pe fiecare braț un maldăr de boccele ; mi-am spus atunci : Iată un condamnat la moarte, sărmanul de el: iubește. Și acum uită-te la mine ! Mă rog, se spune că viața însăși e o povară ; de ce n-o purtăm cu voioșie ? Uite ce e, Lucy, am de gînd să-ți prezint o declarație formală de protest înainte ca lucrurile să ajungă prea departe. După ce ne căsătorim, nu vreau să car nici un fel de pachetele decît dacă e cu adevărat nevoie; mai ales dacă apar și alte tinere doamne, cunoștințe de ale tale, nu vreau să fiu dresat, așezat în genunchi și

încărcat ca un catâr pentru a li se demonstra puterea pe care o ai asupra mea.

— Chiar că m-am supărat, Pierre ; e prima aluzie răutăcioasă pe care am auzit-o de la tine. Aș vrea să știu dacă se zărește măcar vreuna din prietenele mele ?

— Trebuie să fie vreo șase, răspunse Pierre, atîta . doar că stau ascunse după perdele. N-am nici un fel de încredere în aerul pustiu al străzilor satului tău, Lucy. După fiecare oblon pîndesc țintași ascunși.

II

În timp ce faetonul îi poartă legănat pe Pierre și Lucy pe sub ulmi, să vedem cine era Lucy Tartan. Inutil să spunem că era o frumusețe ; tinerii cu păr castaniu și obraji ca ai lui Pierre nu se îndrăgostesc decît de fete frumoase. Iar în vremurile ce vor să vină vor exista neapărat — așa cum există și acum și vor fi existat și în vremuri de demult — bărbați falnici și femei de o nepă- mîtească frumusețe : și asta n-ar fi cu puțință dacă, de cînd e lumea, ici-colea, un tînar chipeș nu s-ar fi însurat cu o fecioară frumoasă.

Dar, deși dacă datorită grijii de care vorbeam înainte, a mamei Natura, vor fi mereu femei frumoase pe pămînt, o a doua Lucy Tartan nicicînd nu va mai cunoaște lumea. Albul și roșul, dar mai ales albul cel mai gingaș, îi înfloreau în obraz. Cine știe ce zeu îi furase ochii din ceruri ; părul, ca cel al lui Danae, era înspicat de ploaia de aur a lui Jupiter ; asemeni mărgăritarelor, dinții ei păreau culeși din adîncurile Mării Persiei. Dacă unuia, osîndit multă vreme să-și ațîntească privirea doar asupra acelor care trudes pe căile umile ale vieții și pe care muncile și sărăcia îi urîtesc, i-ar pica din întîmplare ochii pe o 'în'cîntătoare și grațioasă fică a zeilor, pogorîtă „din ținuturile neștiute ale frumuseții și ale bogăției, care i s-ax înfățișa plutind radioasă și toată numai armar ie, n-ar fi oare transportat văzînd că într-o lume atît de plină de nedreptate și mizerie, cum este lumea noastră, mai strălucește citeodată o asemenea plăsmuire ca din cer ? O femeie frumoasă nu aparține întru totul acestei lumi. Chiar semenele ei gîndesc astfel. O adunare de femei privește o frumusețe neobișnuită care intră într-o cameră cu aceiași ochi cu care s-ar uita la o pasăre din Arabia poposită pe pervazul ferestrei. N-aveți decît să spur eți ce doriți, dar pizma lor, dacă ea există, nu se naște decît în urma admirației deschise. Îi pizmuiesc bărbații pe zei ? Sînt femeile ciudoase pe zeite ? Femeia frumoasă se naște regină peste bărbați și peste femei laolaltă, așa cum Mai ia Stuart s-a născut regină peste scoțieni, fie ei bărbați sau femei. Pentru o frumoasă, întreaga omenire reprezintă scoțienii săi : clanurile ei credincioase sînt popoarele lumii. Un adevărat

gentleman din Kentucky ar -trebui să-și dea bucuros viața pentru o femeie frumoasă din India, chiar dacă n-a văzut-o niciodată. Și-ar stoarce sân-gele din inimă pînă la ultima picătură și ar lua drumul lui Pluto, pentru ca ea să ia calea Paradisului. Mai degrabă s-ar turci decît să-și lepede credința lăsată din tată în fiu din vremea cînd Marele Stăpin, Adam, a căzut în genunchi pentru prima oară în fața Evei.

O regină a Spaniei dacă e slută nu gustă nici pe jumătate din gloria unei modiste frumoase. Soldații ei pot sparge capete, în timp ce pentru maiestatea-sa nici o inimă nu s-ar frînge ; iar frumoasa modistă poate să-și înșire inimile la gît ca pe niște mărgele. Nu încape nici

o îndoială, Frumusețea a încoronat prima Regină. Dacă succesiunea Imperiului german ar li din nou pusă-n cumpănă și dacă cine știe ce biet avocat stîngaci ar înfățișa pretențiile primei femei cu adevărat frumoase pe care s-ar întîmpla s-o vadă, fără îndoială că ea ar fi aleasă de toți împărăteasă a Sfîntului Imperiu romano-german : aceasta însă dacă toți germanii ar fi bărbați nobili și cu suflet mare. inimi largi și de credință, în stare cit de cit să prețuiască o cinste atît de uriașă și neasemuită.

Să nu mai zică nimeni că Franța e țara politeții. Nu barbarii de francezi au scornit legea salică ? Trei dintre cele mai fermecătoare fapte — flori nemuritoare ale casei de Valois — au fost îndepărtate de la tronul Franței de acea infamă legiuire. Franța, nu zău ! Ale cărei milioane de catolici se rtau închină încă Fecioarei Maria, dai de zece generații încoace tăgăduiesc dreptul la respect multor îngerești Marii, regine de drept ale Franței. Atît și e de ajuns pentru un război. Să ne gîndim numai cit de ticăloșesc fură și poartă națiuni întregi, iar uneori și oameni, cele mai alese titluri, fără nici un merit. Americanii și nu francezii sînt pilde de purtare cavaleriească în lumea asta. Legea noastră salică spune că tuturor femeilor frumoase trebuie să li se jure credință veșnică. Cele mai solide drepturi ale unui bărbat nu cîntăresc nimic în fața celor mai flusturate toane ale unei astfel de femei. Dacă reușești să cumperi cel mai bun loc din diligentă ca să mergi și să consulți un doctor într-o pro-

blemă de viață și de moarte, nu-ți rămîne decît să renunți cu dragă inimă la el și s-o iei șontîc-șontîc pe jos, dacă o drăgălașă călătoare se întîmplă să facă semn în ușa stației de poștă.

Acum, vi se va fi părînd, poate, că povestirea noastră a cam luat-o razna, dacă ne-am apucat să vorbim de o anumită domnișoară care a plecat la plimbare cu trăsura cu un anumit domnișor și ne-am trezit, după această farandolă, legați de ușa unei stații de poștă. Dar încotro ne-ar fi putut duce cu mintea Lucy Tartan dacă nu printre regine puternice și alte asemenea creaturi de rang înalt, dîndu-ne în cele din urmă brînci să pornim în lume ca să vedem de putem găsi în cele patru colțuri ale ei pereche unei asemenea minuni ? După drepturi din vreme- străbune nu sînt oare legat sa o cînt pe Lucy Tartan ? Cine mă va opri ? Nu este ea aleasa inimii eroului meu ? Ce se poate spune împotriva ei ? Sub baldachinul nopții mai odihnește alta ca ea ?

Dar, vai ! ce s-ar mai sfii Lucy Tartan de atîta zarvă și tărăboi ! Țintă a laudelor, lauda de sine îi e străină. Pînă acum a plutit prin viață la fel de neauzit ca puful scaiului peste pajîști. Deloc vorbăreată cînd nu e în to-vărășia lui Pierre, chiar și alături de el multe clipe rămîne mută, cu răsufarea tăiată. Oh, drăgăstoase tăceri pe care ei le cunosc... ce prevestiri negre pentru viitor ; liniștea dinaintea cutremurului sau a oricărei alte zguduiri cumplite ! dar, pînă una-alta, fie-le cerul senin, vesel sfatul și jucăușă firea.

Dar n-am să mai termin niciodată cu acest păcătos pomelnic ! Ce-ar fi dacă mi-aș lua hîrtia și creionul și m-aș apuca într-o noapte senină să trec și stelele la catastif ? Poți să numeri aștrii ca lingurițele de ceai ? Poți înșira pe hîrtie farmecele lui Lucy Tartan ?

Toate celelalte, părinții, averea pe care avea s-o moștenească, rochiile din garderobă, inelele de pe deget, le las în grija arhondologilor, a receptorilor și tapițerilor. Treaba mea e doar partea ei îngerească. Cum însă se mîi găsesc unii să cîrtească împotriva îngerilor — care oricum rămîn îngeri — mă sacrific pentru a mulțumi pe doamnele și domnii cu pricina cu

cîteva amănunte din viața lui Lucy Tartan.

Era fiica unui prieten drag din tinerețe al tatălui lui , Pierre. Cum tatăl ei murise, rămăsese să locuiască eu mama ei, într-o casă frumoasă de la oraș. Dacă însă proprietatea ei se afla la oraș, inima lui Lucy se muta la țară de două ori pe an. Nu-i plăcea delec orașul plin de ifose, găunos, fără inimă și numai fasoane. Ciudat, dar prea doveditor pentru nevinovația ei nepămîntească era faptul că, deși se născuse printre cărămizile și mortarul unui port la mare, tînjea după țărîna nerăscolită și iarba dinlăuntrul țării. Așijderea pătește și dulcele scatiu născut îndărătul grătilor, în iatacul unor cucoane la țărnul oceanului și necunoscînd toată viața lui vreun alt loc, care, odată cu venirea primăverii, e apucat de o neliniște fără nume, începe să bată din aripi și nu mai poate nici să mînînce și nici să bea din pricina acestor doruri neostoite. Deși neinvățat, blagoslovitul scatiu primește știre de la divina fire că a venit vremea să-și ia zborul către inima țării. întocmai la fel era și Lucy, cuprinsă de primele doruri de verdeață. în fiecare primăvară acele palpitări de nedomolit făceau să-i tresalte trupul ; în fiecare primăvară păsăruica își lua zborul către inima țării.

O, dacă și celelalte zbateri din străfundurile sufletului ei, lungă vreme și după aceea rămase fără nume, cînd viața îi devenise o povară, ar fi fost semnul că a venit vremea plecării ei de pe ăst pămînt apăsător spre meleaguri de lumină !

Din fericire, mătușa ei, doamna Llanyllyn — o văduvă veșnic dusă pe gînduri, fără copii, cu veșnice turbane albe — avea o căsuță delicioasă în care și ședea, în satul Poiana Șeii ; și mai mare era fericirea că această vrednică mătușă bătrînă o iubea foarte mult și se bucura în tăcere să o aibă pe Lucy în preajma ei. În ultimii cîteva ani petrecuse de fiecare dată mai multe luni la Poiana Șeii ; printre îndemnurile curate și blinde ale satului, Pierre încercase pentru prima oară pentru Lucy acea dulce simțire care îl robise ei cu totul.

Lucy avea doi frați, **unul mai mare decît ea cu trei ani**, iar celălalt mai mic **cu doi ani. Acești tineri șrau ofițeri de marină, așa că nu locuiau cu Lucy și cu mama ei.**

Doamna Tartan avea **avere**. Era de **altfel perfect**
conștientă de acest lucru și **oarecum înclinată să-l**
scoată în

evidență în fața multor oameni cituși de puțin interesați de un asemenea amănunt. Cu alte cuvinte, doamna Tartan, în loc să fie mândră de fiica ei, fapt pentru care ar fi avut toate motivele, părea să fie mândră de punga ei, fapt pentru care n-avea nici un motiv ; dacă stăm și ne gândim. Marele Mogul avea probabil o avere mai mare, ca să nu mai vorbim de Șahul Persiei și de Baronul Rothschild și de o mie de alți milionari ! Pe de altă parte, nici sultanul turcilor și nici vreun alt rege din Europa, Asia sau Africa, cu toate bogățiile puse una peste alta, nu se putea mândri cu o fată atât de încântătoare ca Lucy. Cu toate acestea, doamna Tartan era o cucoană vrednică de toată cinstea, cel puțin după tot tipicul unei lumi de cucoane. Făcea milostenii și avea cinci strane personale în tot atâtea biserici, ocupându-se în general de promovarea fericirii în lume și încercând să-i silească pe toți tinerii și tinerele pe care-i cunoștea să se căsătorească între ei. Cu alte cuvinte, avea vocație de aprinzătoare de nuni și reușise să zgindărească pojarul matrimonial în piepturile câtorva juni nemulțumiți, care-și pusese pirostriile pe cap sub oblăduirea ei specială și urmîndu-i anume sfatul. Gura lumii spunea — dar gura lumii le mai înfloreste ! — că se întemeiasă o societate secretă a tinerilor soți nemulțumiți, care se ocupau cu răspîndirea pe ascuns a unor fițiici în rîndul tinerilor burlaci, prin oare îi înștiințau de stăruințele viclene ale doamnei Tartan ; pentru detalii își dădeau numele cifrat. Nu se putea la toate astea să fie adevărate ; căci la lumina a o mie de inimi aprinse de ea — arzînd cu flacără albastră sau roșie. n-are importanță ■— doamna Tartan naviga pe mările modei și toate celelalte corăbii își strîngeau pînzele în fața ei : în coada ei veneau flotile de domnișoare cărora urma să le găsească cele mai sigure porturi conjugale din lume.

Dar oare pețitul, ca și milostenia, ny trebuie să înceapă de la propria ei casă ? Cum se face că propria ei fiică, Lucy, rămăsese fără pereche ? Dar nu vă grăbiți ; '■ii ani în urmă, doamna Tartan alcătuisese un plan trandafiriu în ceea ce-i privea pe Pierre și pe Lucy ; în acest caz planul ei se întîmplase să se potrivească, în oarecare măsură, cu unul deja alcătuit în ceruri, și așa Pierre

Glendinning ajunse să fie mindrul ales ai lui Lucy Tartan. Întrucât însă problema o privea direct, doamna Tartan fusese destul de precaută și prevăzătoare în toate mașinațiunile care-i priveau pe Pierre și Lucy. De fapt, nu fusese nevoie de nici o mașinațiune. Cele două părțile platonice care cutreieraseră țările căutându-se una pe alta, încă de pe vremea lui Saturn, se întovărășiseră chiar sub ochii doamnei Tartan ; ce altceva ar mai fi putut ea face ca să le unească pentru veșnicie într-un tot, unic și indivizibil ? Doar o singură dată o bănuială vagu trecu prin mintea lui Pierre că doamna Tartan, iscusită mînuitoare a degetarului la „uite bobul, nu e bobul”, îl împinsese încotro voia ea.

Înainte ca amicitia lor să fi devenit mai strînsă, Pierre luase o dată micul dejun cu Lucy și mama ei, la oraș ; doamna Tartan, după ce turnase prima ceașcă de cafea, declarase că i se pare că simte miros de chibrituri aprinse în casă și că trebuie să vadă dacă arde ceva. Așa că, re-nunțînd să continue, s-a ridicat să caute chibriturile care ardeau, lăsîndu-i pe cei doi singuri să schimbe politeturi ia o ceașcă de cafea ; în cele din urmă le trimisese vorbă din dormitor că, fie din pricina chibriturilor, fie din alte pricini, o apucase durerea de cap și că o ruga pe Lucy să-i trimită sus ceai și puțină piine prăjită fiindcă nu avea să mai coboare în dimineața aceea.

Auzind acestea, Pierre o privise pe Lucy, își privise ghetetele și, ridicînd din nou ochii, văzuse versurile lui Anacreon pe o măsuță într-o parte a sofalei, *Melodiile* lui Moore în cealaltă parte, miere pe masă, un petec de satin alb pe podea și un vâl de mireasă pe candelabru.

Nu face nimic, gîndise Pierre privind-o țintă pe Lucy, de abia aștept să mă las prins cînd cursa e întinsă în Paradis și momeala este un înger ca ea. O privise din nou pe Lucy și observase supărare, nesfîrșită umilintă și o paloare nefirească pe obraz. Cu dragă inimă ar fi sărutat înaintătoarea momeală care ura cu toată blîndețea ideea că cineva avea să se înfrupte din ea cît era ținută în laț. Dar, ridicînd ochii și văzînd că melodiile pe care doamna Tartan, pretextînd că face ordine, le pusese pe pian. observînd mai ales că teancul de note era așezat în

picioare și proptit de perete, cu muzica la *Dragostea era udat*, un băiețuș la vedere și, gîndindu-se că e o potriveală cu totul ieșită din comun, nu se putuse abține să au zâmbească, deși îngăduitor ; se căise însă imediat, mai ales cînd Lucy, care văzuse și înțelesese tot, se ridicase pe loc, cu un „Domnule Glendinning ?” de nedescris, indignat, îngeresc, adorabil și convingător, împrăștiindu-i pînă și cea mai vagă undă de bănuială cum că ar fi fost părtașă la uneltirile mamei ei.

Intr-adevăr, încercarea doamnei Tartan de a se băga între cei doi, de a umbla cu finețuri sau de a „ajuta” doi tineri nu era decît o strădanie pe cît de zadarnică, pe atît ie jignitoare. Voia oare doamna Tartan să vîruiască un crin în floare ? Se străduia doamna Tartan să lipească oțelul de magnet ? Fără noimă încercare ! Dar toată lumea asta e fără noimă, cu mulți oameni fără noimă ; tartorul lor era doamna Tartan însăși, pețitoare a întregii națiuni !

Purtarea ei era cu atît mai neghioabă cu cît nu se putea să nu știe că doamna Glendinning dorea căsătoria. Și nu era oare Lucy bogată ? Adică avea să fie bogată ia moartea mamei ei (trist gînd pentru doamna Tartan). Și nu era soțul ei dintr-o familie dintre cele mai bune, și nu fusese tatăl lui Lucy cel mai bun prieten al tatălui lui Pierre ? Și deși Lucy putea să-și găsească perechea în alt bărbat, ce altă femeie putea s-o egaleze pe Lucy ? Fără noimă încercare a doamnei Tartan ! Cînd însă o cucoană ca ea nu are altceva mai bun de făcut, se apucă tocmai de astfel de lucruri fără noimă.

Și așa trecea vremea; și Pierre o iubea pe Lucy, și Lucy îl iubea pe Pierre, cînd în cele din urmă apărură cei doi tineri marinari, frații ei, în salonașul doamnei Tartan, întorși din prima lor călătorie de trei ani pe Me- diterana. La început Se uitară cam lung la Pierre, găsin- du-1 pe sofa, iar pe Lucy nu prea departe de el.

— Vă rog să luați loc, domnilor, zise Pierre. Camera e mare.

— Dragii mei frați ! exclamă Lucy îmbrățișîndu-i.

— Dragii mei frați și draga mea surioară ! exclamă Pierre cuprinzîndu-i pe toți cu brațele.

— Ușurel, ușurel, domnule ! zise fratele mai vîrslnic. care fusese avansat iniciman cu două

săptămîni înainte.

Fratele mai mic făcu un pas înapoi și, punînd mîna pe pumnal, strigă :

— Domnule, ne-am întors din largul Mediteranel. Cu permisiunea dumneavoastră, domnule, asta e necuviință! Cine sînteți dumneavoastră ?

— De bucurie nici nu pot să vă explic, strigă Pierre îmbrățișindu-i comic pe toți deodată.

— Neobișnuită întîmplare, strigă fratele mai mare, eliberîndu-și gulerul cămășii din strînsoare și potrivin- tlu-și-l furios.

— Scoateți sabia ! strigă vitejește fratele cel tînăr.

— Liniștiți-vă, prostuților ! exclamă Lucy. E vechiul nostru prieten de joacă, Pierre Glendinning.

— Pierre ? Cum, Pierre ? strigară flăcării — și ține-te îmbrățișări din nou. Ai crescut de-un stînjén. Cine să te mîi cunoască... dar atunci... Lucy ? Ce treabă ai tu aici în... cum să-i spun... hirjoana asta pe sofa ?

— Oh ! Nu înseamnă nimic, adică... strigă Pierre. Haideți să ne mai îmbrățișăm o dată.

Și se mai îmbrățișară o dată ; și în acea seară se anunță oficial, logodna lui Pierre cu Lucy.

Drept care tinerii ofițeri rămaseră cu convingerea — deși nu îndrăzniră să și-o dea pe față — că grăbiseră cu autoritatea lor, în mod indirect, sfîrșitul unei stări de' lucruri între proaspeții logodnici, care fusese cam tulbure și cu totul nepotrivită cu buna-cuviință.

m

Pe vremurile bune și sănătoase de odinioară, bunicul lui Pierre, un gentleman american de neam și cu oarecare avere, își petrecea vremea cu totul altfel decît vlăstarele de seră ale tinerimii noastre.

Bunicul lui Pierre era înalt de un metru nouăzeci ; o dată, cînd izbucnise focul la vechiul conac, spărsese o ușă de stejar dintr-o singură lovitură de picior, ca să-i lase pe -sclavii negri să intre cu gălețile cu apă ; Pierre încercase de mai multe ori tunica lui militară, păstrată ca

c. relicvă la Poiana Șeii, și băgase de seamă că buzunarele îi ajung mai jos de genunchi și că în jurul mijlocului îi mai rămânea loc să strecoare o buteleuță rotunjoară ; în- tr-o încăierare de noapte în vremurile tulburi dinainte de război. îi liniștise pe doi indieni sălbatici ciocnindu-i cap în cap. Și toate acestea erau faptele omului celui mai bun la inimă și cu ochii cei mai albaștri din lume care, după obiceiurile patriarhale ale acelor vremi, se închina cu toată smerenia căruntctii sale în fata larilor și penatilor. fiind soțul cel mai bun, tatăl cel mai blînd, slăpinul cel mai înțelegător cu sclavii săi, bărbatul cu firea cea mai liniștită, fumător tihnit al unei pipe după cina de seară, iertător al multor jigniri, creștin milostiv și bun la suflet. în sfîrșit un uncheaș curat la inimă, vesel, copilăros, cu ochii de cicoare și ca de pe altă lume ; în sufletul lui blînd și măreț se îmbrățișau leul și mielul.

Pierre nu putea căla niciodată la frumosul lui portret în uniformă militară fără să se simtă cuprins de jale și de <» dorință nesfîrșită de a întîlni în viață un asemenea viteaz. Dulceața împăratească a acestui portret era cu adevărat vădită în înrîurirea pe care o exercita asupra oricărui tînăr simțitor și cu suflet generos. Pentru un astfel de privitor, portretul era dăruit cu nepămînteasca elocință a unei vorbiri îngerești : era o sfîntă carte de slavă încadrată și agățată pe perete. învățînd pe toți oamenii, ca de pe Sfîntul Munte, că omul e o ființă nobilă, deopotrivă cu Dumnezeu, mustind de sucurile cele mai alese ; alcătuită din putere și frumusețe.

Acel falnic bărbat, bătrînul Pierre Glendinning, fusese mare iubitor de cai : nu însă după gustul modern, căci nu era jocheu ; printre cei mai apropiați prieteni ai săi de parte bărbătească se afla un armăsar uriaș, mîndru, sur, cu fire neașteptat de închisă, calul lui de călărie ; bătrînul poruncise ca ieslea bidiviilor lui să fie cioplită asemeni unei tranșee, din birne solide de arțar, și ținea cheia de la lada cu porumb în bibliotecă și nu îngăduia nimănui altcuiva să-l hrănească ; cînd lipsea de acasă, această cinste i se încredința lui Moyar, un servitor negru de încredere și care nu întîrzia niciodată. Bătrînul spunea că omul nu poate să iubească un cal dacă nu-i dă grăunțele cu

mina lui. La fiecare Crăciun le dădea măsură cu virf. „Și caii mei țin Crăciunul ca și mine”, spunea bătrînul Pierre. Acest falnic bărbat se trezea întotdeauna odată cu răsăritul soarelui ; își spăla fața și pieptul alară. apoi, întorcîndu-se în odaia sa și sfîrșind dc îmbrăcat, pornea să facă o vizită solemnă la grajduri ca să le ureze cinstiților săi prieteni o dimineată bună și veselă. Vai de pielea lui Cranz, Kit, Douw sau a oricărui altuia dintre sclavii care munceau acolo, dacă bătrînul Pierre găsea un cal fără pătură pe spinare sau măcar o buruiană în finul care le umplea ieslea. Nu că ar fi pus să-i biciuiască pe Cranz, Kit, Douw ori pe oricare altul — nu se auzise de așa ceva pe vremurile acelea și în ținutul acela patriarhal — dar nu le mai spunea vorba bună pe care o așteptau cu toții de la el ; și asta însemna mare amărăciune, căci Cranz, Kit, Douw și toți îl iubeau pe bătrînul Pierre așa cum păstorii îl iubeau pe bătrînul Avram.

Dar ce armăsar domnesc, falnic, cu coama cenușie se arată ? Ce nins călăreț caldean iese pe poartă ? E bătrînul Pierre ; în fiecare dimineată. înainte de a mânca, iese la plimbare cu calul lui și niciodată nu-l încalecă fără să-l întrebe. Dar timpul trece și bătrînul Pierre a ajuns moșneag, bobul pîrguit al vieții sale e acum doldora de greu- l-le : nu-l mai lasă inima să apese spinarea împărăteștii făpturi cu o asemenea povară uriașă. Și apoi. însuși nobilul animal a îmbătrînit, și în ochii lui mari și atenți licărește o privire înduioșată. Niciînd coapsă de bărbat. își jură bătrînul Pierre, nu va mai strînge crupa armăsarului meu ; hamurile nu-l vor atinge ! De atunci, în fiecare primăvară, semăna un cîmp de trifoi pentru calul său ; pe la Sînzienne alegea ierburile cele mai ds soi din care să-i pregătească finul pentru iernat ; grăunțele punea să

i ; e treiere cu un îmblăciu al cărui miner purtase în vîrf un mîndru steag de bătălie pe vremea cînd același bătrîn armăsar îl purtase în galop pe bătrînul Pierre : o singură coamă fluturîndă, o singură sabie fulgerîndă.

Dar bătrînul Pierre are nevoie de plimbarea lui de dimineată : nu-l mai călărește pe surul cel bătrîn. Pune să

i se facă un faeton, bun pentru un general falnic, în al
cărui coș se pot ascunde trei bărbați obișnuiți. Uriășele

arcuri de piele în formă de S sînt îndoite și întreite , roțile au fost parcă furate de la vreo moară ; capra seamănă cu un pat cu baldachin. Acum nu un cal, ci doi îl trag, scoțîndu-l pe bătrînul Pierre la plimbare pe sub vechea arcadă de la intrare, așa cum o dată în fiecare an cei din țara lui Por împărat îl scoteau din ascunzișul lui pe zeul lor.

Și vremea zboară, și iată că vine o dimineată cînd faetonul nu mai iese, iar toate curțile și ogrăzile sînt pline | coifuri tivesc drumurile ; virfuri de săbii izbesc treptele de piatră ale pridvorului ; muschete zornăie pe scări ; în toate sălile răsună cîntece triste, războinice. A murit bătrînul Pierre ; și, ca un erou al bătăliilor de demult, : noare în ajunul altui război ; înainte de a pleca să tragă asupra dușmanului, plutoanele de sub comanda lui trag o salvă deasupra mormîntului bătrînului lor comandant ; în 1813 a răposat bătrînul Pierre. Toba care ține ritmul fanfarei, făcînd să răsunе marșul funebru, era o toabă mare englezească ce pe vremuri bătuse ritmurile unui marș trufaș pentru treizeci de mii de viitori prizonieri, cond și spre o neîndoieală robie de acel băietan lăudăros pe numele lui Burgoyne.

În ziua următoare surul cel bătrîn n-a vrut să-și mănînce grăunțele ; s-a întors și a nechezat în boxă. N-a îngăduit ca mina blîndă a lui Moyer să-l mîngîie ; limpede, așa cum știe să vorbească un cal, surul bătrîn i-a spus : „Nu simt mirosul miinii pe care o știi ; unde este bătrînul Pierre ? Nu voi nici grăunțe, și nici să mă îngrijești; unde este bătrînul Pierre ?”

Acum se odihnește nu departe de stăpînul său și doarme sub cîmpul pe care l-a păscut ; și a trecut multă vreme de cînd atît bătrînul Pierre cît și armăsarul său s-au veș- nicit prin iarba cîmpului, întru slavă.

Dar faetonul generalului, ca și dricul său cu panaș, a supraviețuit nobilei poveri pe care a purtat-o. Și caii roibi care l-au tras pe bătrînul Pierre cînd era în viață și, după cum i-a fost voia, l-au tras și cînd era mort, ba l-au urmat și pe domnescul bidiviu sur, acești cai roibi mai există încă ; nu ei înșiși ori progeniturile lor ; dar cei doi coborîtori din armăsarii de rasa lor. Căci pe pă-

tnânturile de la Poiana Șeii, oameni și cai se moștenesc din tată în fiu ; și în această frumoasă dimineată Pierre Glendinning, nepot al bătrînului Pierre, se plimbă cu Lucy Tartan așezat pe locul strămoșului său și ținînd în mînă friele unor cai ai căror stră-strămoși fuseseră minaiți de bătrînul Pierre.

Ce mîndru se simțea Pierre ; cu ochii închipuirii vedea duhurile cailor înhămați în față.

Aceștia nu sînt decît cărașii, exclamă el ; vizitiii sînt semințiile noastre.

IV

Dragostea se simte mai legată de așteptata și neîndoiioasa ei viitorime decît de strămoșii odată viețuitori însă acum cu neputință de readus din trecut. Așa că bujorii înfloriți în obrazul lui Pierre de mîndria de familie se aprinseseră și mai tare cînd, din porunca lui Lucy, pe fața lui se desfășură flamura purpurie a iubirii.

Această dimineată era picătura cea neprețuită pe care Timpul o păstra în potirul lui. Dinspre cîmpuri și coline adiau doar abia simțite prefirări dintr-o dulce încintare. Fatală dimineată pentru îndrăgostiții nejuruiți unul altuia ; „Mărturisiți-vă” — le striga. „Priviți înaripatele noastre iubiri” — ciripeau păsărelele din copaci ; în largul mării marinarii nu mai știau să lege parîmele ; mîinile își pierduseră iscusința ; vrînd-nevrînd, Dragostea înnodea cunu- nițe pe fiecare velă instalată.

Oh, slăvită fie frumusețea acestui pămînt, frumusețea rodnică și bucuria de pe fața lui ! Prima vîrstă a lumii a fost iernatică, următoarea primăvăritică ; cea de-a treia și ultima și cea mai desăvîrșită este această văratică lume. a noastră. Prorocii viețuitori pe tărîmurile reci de dedesubt propovăduiesc pămîntul, așa cum noi propovăduim paradisul ca fiind aflat deasupra noastră. Acolo, prieteni, spun ei, există un răstimp al anului care în limba lor se cheamă vară. Atunci cîmpurile de deasupra se țeș în covoare verzi ; zăpada și gheața se retrag de pe pămînt ; milioane de alcătuiți ciudate, colorate, parfumate, pudrează fața gliei eu miresme

încântătoare ; iar făpturi înalte, falnice, mute ' și mărețe se ridică cu brațele întinse și-și întind bolțile verzi peste veseli îngerași — bărbați și femei care se iubesc și se cunună, dorm și visează sub privirile îngăduitoare ale zeului și zeiței lor, veselul soare și gînditoarea lună !

Oh, lăudată fie frumusețea acestui pămînt, frumusețea, rodnicia și bucuria de pe fața lui ! Am trăit odată și vom trăi din nou ; așa după cum nădăjduim, într-o lume mai bună ce va să vină, așa am venit și noi dintr-una mai rea. Demonul începutului e din ce în ce mai îndepărtat cu fiecare vîrstă ce trece a lumii ; el este bulgărele blestemat ce vine din haos și cu fiecare nouă trecere îl rostogolim îndărăt cu o treaptă. Cîntări de slavă acestei lumi ! Frumoasă prin ea însăși și doar loc de intrare către altele. Din cine știe ce Eghipet al trecutului am ajuns în acest nou Canaan ; din acest nou Canaan ne grăbim spre cine știe cc Cîrcasie. Dar Răul, Nevoia și Necazul ne-au urmat din Eghipet și cerșesc acum pe străzile Canaanului ; porțile Ciljfcasiei însă nu se vor deschide în fața lor ; împreună cu părintele lor, Demonul începutului, trebuie să se întoarcă în haos de unde au venit.

Iubirea a fost zămislită mai întîi din împreunarea Bucuriei cu Repausul în Paradis, în vremea cea dintîi a lumii. Omul apăsător de griji nu poate să iubească ; făptura în beznă nu-l află pe cel de sus. Și cum tinerețea, în cea mai mare parte a ei, nu are griji" și nu cunoaște bezna, încă din zorii timpului ea a fost anotimpul dragostei. Iubirea se poate încheia cu durere și bătrînețe și suferință și nevoie, și orice altă întrupare a tînguiri omenesti ; dar iubirea începe cu bucurie. Primul suspin al Iubirii se naște numai după primul rîset al Iubirii. Iubirea rîde mai întîi și suspină mai apoi. Ea nu are mîini, ci țîmbale ; gura Iubirii are răsănetul unui corn de vînătoare și răsăflarea ei se înalță fără voie în triluri de bucurie !

În acea dimineață, doi cai roibi plimbau două Rîsete pe drumul ce ducea către colinele dinspre Poiana **Șeii**. Glasurile se împleteau armonios ; tenorul tineresc și bărbătesc al lui Pierre Glendinning cu

trilurile feciorelnice ale lui Lucy Tartan.

Cu fața albă ca zăpada, cu ochii albaștri și părul auriu, frumoasa era înveșmîntată în culorile cerului. Să porți mereu azuriu, Lucy, îți vine cei mai bine — cam așa te sfătuia și mama :a dealtfel. Din amîndouă părțile, dincolo de pirleazuri, se ridica mirosul florii de trifoi din Poiana Șeii. iar de pe buzele și de pe obrar.ul lui Lucy aburea mireasma proaspătă a făpturii ei viorii.

— E parfumul tău sau al altei flori ? exclamă Pierre.

— Văd lacuri sau ochii tăi ? exclamă Lucy oglindindu-și privirea în sufletul lui, ca două stele oglindite într-o i'întînă.

Nici un miner din Cornwall nu a săpat un puț atît de adine sub apa mării ca acela săpat de Amor sub pînza plutitoare a ochilor. Ochiul e oglinda magică a iubirii, toate cele nepămîntești alunecă într-o izbăvită lucrare. Nu sînt pești în mare cîte imagini dulci în ochii îndrăgostiților. În aceste limpezimi miraculoase înoată ciudați pești înaripați care uneori sar afară aprinși de bucurie ; aripi umede de peste stropesc obrazul celui îndrăgostit. Ochii Dragostei sînt lucruri sfinte ; acolo se ascund misterele vieții ; privindu-se în ochi, îndrăgostiții pătrund cele mai adinei taine ale lumii ; și, cuprinși de florii ce în vcci nu se pot tălmăci, simt că Amor e stăpînul tuturor. Bărbatul sau femeia care n-a iubit niciodată, care nu a cătat niciodată pînă în străfundurile privirii făpturii îndrăgite, nu cunoaște cea mai dulce și mai înălțătoare religie de pe pămînt. Dragostea este evanghelia creatorului și a mîntuitorului : ea dăruiește omenirii o carte legată în petale de trandafir, ferecată în violete, cu literele culese de păsări cîntătoare și zugrăvite cu suc de piersică pe corole de crin.

Necuprinsă este cartea Iubirii. Nici timpul, nici spațiul nu-i pot cuprinde povestea. Toate lucrurile dulci la văzut, la gustat, sau la auzit, toate acestea și numai acestea sînt făurite de Amor. Nu Amor a creat ținuturile boreale, dar el e acela ce le redă omului. Nu-i așa că pe zi ce trece, cu fiecare ceas, lucrurile fioroase dispar de pe acest pă- mint ? Unde sînt lupii din Anglia ? Unde mai găsești în Virginia pantera ? Oh, iubirea își vîră nasul peste tc>t. își are pretutindeni trimișii săi. Propovăduitorii săi îi

fac de rușir.e pe toți ceilalți. Vîntul de miazăzi curtează galant barbara miazănoapte ; pe multe țarmuri îndepărtate blinda adiere de la apus înduplecă asprul răsărit.

întregul Pămînt e făgăduit Iubirii ; în zadar se luptă demonul începutului să amine strigările. De ce și-ar încinge Glia mijlocul cu un brîu atît de bogat în verdeată tropicală, dacă nu s-ar găti de nuntă ? Și de ce ar mai fi pe lume flori de portocal și lăcrămioare, dacă maica Glia n-ar vrea ca flăcăii și fetele să se iubească și să se unească ? Căci fiecare cununie unde mirii se iubesc cu adevărat duce mai departe alaiul Iubirii de pe pămînt. Miresele de pe acest tărîm vor fi domnișoarele de onoare ale lui Amor în lumea nunții viitoare. Și așa își întinde Iubirea mrejele, căci ce tinăr se poate ține departe cînd vede minunile neasemuitei naturi femeiești ? Unde se află o femeie frumoasă, se află întreaga Asie cu bazarele ei. Italia nu are nici o privescătoare care să se compare cu frumusețea unei tinere americance ; nici cerurile nu pot să dea o binecuvîntare care să întreacă iubirea ei pămîntească. Nu au coborît oare toți cuceritorii înaripați pe pămînt ca să guste din Iubirea și Frumusețea unei muritoare, tocmai cînd frații ei săraci cu duhul tînjeau după însuși paradisul pe care îl părăsiseră ? Da, heruvimi invidioși au pogorît pe pămînt ; și-au luat lumea-n cap : și cine își ia lumea-n cap dacă nu pentru a găsi o viață mai bună ?

Amor este marele izbăvitor și legiuitor al acestei lumi ; și cum toate femeile frumoase sînt cei mai aleși trimiși ai săi, Amor le-a dăruit cu o atrăgătoare putere de convingere, magnet de care nu poate scăpa nici un tinăr. Aleasa inimii sale i se pare fiecărui june a fi o vrăjitoare de nepătruns ; cu zeci de mii de descîntece și vrăji îi dă ocol, îl înconjoară alunecînd unduios oriunde s-ar întoarce ; murmură înțelesuri cu tîlc minunat ; face să răsară în fața lui duhurile și piticii de sub pămînt ; văduvește mările de naiade și le mînă să înoate în jurul lui. Iubirea evocă mistere ca un oracol ; — e de mirare atunci că Amor a fost dintotdeauna zeu ?

V

În acea dimineață, Pierre era pătruns și de un fel de exaltare pioasă ; dar nu tot timpul, ci numai o clipă, și în clipa următoare nemaiîncăpîndil-și în piele de veselie zburdalnică. Părea un tînăr zeu și un saltimbanc în același timp. Improvizații de mag îi izbucneau de pe buze în versuri iuți de aur, îndată după râ:punsuri și vorbe de haz. Mai ales ochii strălucitori ai lui Lucy îl inspiră. Acum, uitînd de cai, o ia pe Lucy în brațe, înconjurînd-o cu amîndouă miinile și, asemeni unui scufundător sicilian, se aruncă în adîncurile adriatice ale ochilor ei și revine la suprafață aducînd cu el cupa regească a fericirii. Tresăririle din privirile fetei îi par valuri de nesfîrșită bucurie. Și asemeni unor mări adevărate răsfrîngînd lucirile acelei străvezii dimineți azurii, în ochii lui Lucy părea să lucească întreaga măreție albastră a zilei și toată dulcea nepătrunzime a cerului. Și, fără îndoială, albastrul din ochii unei femei, asemeni mării, e înrîurit de văzduh. Numai în aerul curat al unei divine zile de vară poți să-i vezi ultramarinul, piatra lichidă de lapis lazuli. Atunci Pierre scoase un chiot de bucurie ; tigrii vîrgați din ochii lui căprui se zbătură în cuștile lor cu înfierbîntată mulțumire. Lilcy se sfîi pierdută de iubire ; căci culmea cea mai înaltă a dragostei este Teamă amestecată cu Uimirea.

În curînd, iuții telegari îi purtară pe acești frumoși zei aproape de dealurile împădurite, al căror siniliu îndepărtat se schimbă acum într-un verde cu felurite nuanțe, dealuri ce se ridicau asemeni vechiului Babilon, podite cu verdeață ; din loc în loc, piscurile împrăstiate păreau niște turnuri ; pilcurile de pini cocoțate pe creasta lor semănau cu arcași mîndri, cu păzitori de strajă glorioasei Cetăți a Zilei din Babilon. Adulmecînd aerul înălțimilor, caii zburdalnici necheză și risipiră țărîna cu copite zglobii. Simțeau, desigur, imboldurile vesele și îmbietoare ale zilei ; căci ziua era nebună de o încîntare fără margini ; în înaltul cerurilor auzeai nechezînd caii soarelui; din nările lor picura spuma ce atîrna deasupra colinelor în suvițe cîltoase de abur.

Dinspre dropie se ridica încet negura ; parcă nu se

indura să părăsească o poiană atît de fermecătoare. Aiun- gînd aproape de coamele înverzite, Pierre opri caii și în curînd cei doi se aflară pe înălțimi, privind în depărtare ; peste crînguri și lacuri, peste podișuri împodobite cu po- rumbiști 'Și lunci cu iarbă de pășune ; peste smîrcuri de viu smarald, arătînd locurile unde belșugul verdetii acestui pămînt își afla canale serpuitoare ; ca întotdeauna, preaplinul ceresc se revarsă asupra unor locuri fără seme- ție, bucurînd și umplînd pieptul cine știe cărui muritor de obîrșie umilă, lăsînd pradă pustietății singuratice multe piscuri ale trufiei princiare.

Dar Suferința, și nu Bucuria ne învață ; admirînd priveliștea, Pierre a tras prea puțină învățătură înțeleaptă. Ținînd-o pe Lucy de mîna și simțînd — ah, cum mai simțea ! — cum pulsul îi zvicnește dulce, părea că se înfrățește cu fulgerul de vară ; scînteie pe scînteie, el presimțea candidele delicii ale pămîntului.

Iată-1 acum întins pe iarbă, cu privirea atentă ridicată spre Lucy.

— Tu ești cerul meu, Lucy ; și iată-mă pe mine, păstorul-mag, cum aștept să răsără pe firmamentul tău noi ochi-stele. Iată ! Văd drumul Luceafărului; văd o nouă planetă acolo și, în spatele tuturor, o infinită nebuloasă înstelată, ca și cînd făptura ta s-ar înfățișa avînd drept cortină în spate-i un văl de taină bătut în nestemate.

Este oare Lucy surdă la toate aceste exprimări bom- b s ice ale amorului ? De ce privește în jos și freamătă • și de ce acum se preling de pe pleoapele-i grele picuri calzi ? În ochii fetei nu se citește bucuria și buzele par să-i tremure.

— Ah, Pierre ! Ești prea cotropitor și prea înflăcărat !

— Nu eu,, ci Prier cel umed și schimbător ! Nu știi că ploiosul și schimbătorul Prier e urmat de bucuria sigură pe sine și fără strop de ploaie a lui Cireșar ? Astăzi, Lucy, ziua de astăzi trebuie să fie Cireșar pentru tine, așa cum este pentru întregul pămînt !

— Ah, Pierre, pentru mine nu există Cireșar ! Nu e oare adevărat că dulceața lui Cireșar se pîrguiește la lacrimile lui Prier ?

— E adevărat, iubito ! Dar iată alte picături... din ce în ce mai multe... ropotele astea de ploaie sînt mai îndelungate decît se cuvine lunii lui Prier, iar ele n-au ce căuta în luna lui Cireşar.

— Cireşar, Cireşar ! Tu lună văratică a nunţii, urmînd după dulcea peţire primăvărată a pămîntului, o. Cireşar al meu. Cireşarul meu ce n-a venit încă !

— Dar va să vină, cum e hotărît ,i fără putinţă de întoarcere ; va fi bine venit şi cy. cît mai repede, cu atît mai bine.

— Atunci, nici o floare pe care ploile lui Prier au hrănit-o în mugure nu va pieri înainte de a-i veni sorocul să o desfacă luna lui Cireşar ? îmi juri. Pierre ?

— Îndrăzneala iubirii divine fără de moarte mă stăpineşte ; îţi făgăduiesc acum toate eternităţile de neclintit ale bucuriei pe care le-a visat vreodată o femeie în acest cuib de vis al pămîntului. Un zeu îţi sorteşte fericire veşnică. iar mie stăpînire netăgăduită asupra ta şi a lor. Baţ cîmpii ? Priveşte-mă, Lucy ; gîndeşte-te la mine, fată.

— Eşti tînăr. frumos şi puternic ; o veselie bărbătească îţi umple sufletul, Pierre ; inima ta curajoasă n-a ştiut pînă acum se înseamnă teama ; dar...

— Dar ce ?

— Ah, Pierre !

— Am să-ţi sorb cu sărutări secretul de pe buze !

Dar ce ? •

— Să mergem către casă, Pierre. Mă cuprinde o tristeţe fără nume, o nelinişte ciudată. Simt pe buze gust de nesfîrşită jale. Mai spune-mi o dată povestea acelui chip, Pierre — a obrazului aceuia necunoscut care-ţi bîntuie cugetul şi pe care, îmi spuneai odată, în trei rin- duri ai încercat zadarnic să-l alungi. Albastru e cerul şi blînd e aerul, Pierre ; dar... spune-mi povestea acelui chip, cu ochi de smoală, cu obraz de ceară, rugător, cernit, ce se trăgea înapoi şi pălea în faţa ta. Ah, cîteodată mă gîndesc că n-am să apuc să-i fiu mireasă dragului meu Pierre pînă nu se va dezlega taina acelui chip. Spune-mi, spune-mi, Pierre ; ca un basilisc cu ochi ficşi, arşi în pojar dt; jale, mă tîntuieşte acest chip chiar în clipa asta.

— Blestem, blestem ! Blestemat fie ceasul cînd am

crezut că iubirea n-are nimic de ascuns. N-ar fi trebuit, niciodată să-ți spun povestea acelui chip, Lucy. M-am înfățișat fără nici un ascunziș în fața ta. Oh, niciodată iubirea nu trebuie să știe totul.

— Cel ce nu știe tot, nu poate să iubească din toată ființa lui, Pierre. Să nu mai spui niciodată asta și... Pierre, ascultă-mă. Acum, cuprinsă de acest tremur de neînțeles, te rog în genunchi ca și de acum înainte să te porți cum te-ai purtat și pînă acum, să știu întotdeauna ce te fră- mîntă, gîndul cel mai trecător și mai ușor care s-ar putea să te atingă cu aripa lui dinspre cele ce mărginesc viața noastră de muritori. Dacă m-aș îndoi vreodată de tine. dacă mi-ar trece cîndva prin gînd că în inima ta se află vreun ungher sau locșor ferecat, în acea zi s-ar curma pentru totdeauna vraja dintre noi. Îți spun, Pierre — și prin mine vorbește acum ființa însăși a iubirii — că ea poate să dănuiască numai din încredere fără margini și din împărtășirea tainelor celor mai adînci. Ființa dragostei e o taină și ea se hrănește cu taine, Pierre. Dacă aș ști despre tine doar ceea ce știe întreaga lume, ce ar mai fi atunci Pierre pentru mine ? Pentru mine trebuie să fii o taină pe deplin luminată ; dragostea e vanitoasă și încrezută ; cînd merg pe stradă și mă întîlnesc cu prietenele mele. trebuie să rid și să strîng la piept gîndul că ele nu te cunosc ; numai eu îl cunosc pe Pierre al meu ; nimeni altul de sub soare. Jură-mi atunci, dragă Pierre, că n-o să ai niciodată vreo taină față de mine... nu, niciodată, niciodată ; jură-mi !

— Ceva fără nume mă învăluie. Lacrimile tale de neînțeles, picurînd, prelingîndu-se în inimă, m-au schimbat în stană de piatră. Sînt rece ca gheața și împietrit ; nu vreau să jur !

— Pierre, Pierre !

— Să ne ierte Cel de Sus, pe mine și pe tine, Lucy. Nu-mi vine să cred că în acest văzduh duios și plin de miresme, forțe nevăzute uneltesc împotriva iubirii noastre. Oh ! De sinteți lingă noi, duhuri pe care nu le știu chema pe nume. atunci în numele celui de care ar trebui să vă fie teamă, întoarceți-vă fața de la ea și de la mine ! Jos mîna de pe ea, diavoli ai tăriei ! înapoi în iad. unde vă e locul ! De ce dați tircoale aici, pe

aceste tărâmurî cereşti ? Lanţurile Iubirii
atotputernice nu vă pot zăgăzui, necuraţilor ?

— Acesta este oare Pierre al meu ? Ochii lui
aruncă scînteii înfricoşătoare ; pătrund parcă din ce
în ce mai adînc în sinea lui ; se întoarce, ameninţă
văzduhul şi îi vorbeşte ca şi cînd seninul l-ar
înfrunta. Vai mie, cum se poate ca frumoasa iubire să
trezească blestemul acesta diavolesc ! Pierre...

— Eram la mii de leghe, oh, Lucy a mea, şi
rătăceam bezmetic în întunericul înăbuşitor ; ■ doar
glasul tău m-a găsit. deşi mă pierdusem undeva, în
tărîmurile îngheţate, Lucy. Dar iată-mă din nou
alături de tine ; tu îmi aduci alinarea.

— Pierre al meu, Pierre al meu ! Pentru tine m-aş
lăsa sfişiată în zeci de mii de bucăţele ; te-aş ascunde
la sîn şi te-aş ocroti, de m-aş afla pe un sloi în ţara
Viscolului, îngheţată şi moartă. Pierre al meu,
nepreţuit ;ji binecuvîntat ! îmi vine să-mi fac seama
la gîndul că suferinţele mele prostesti au avut
puterea să te mişte şi să te îndurereze atît ! Iartă-mă,
Pierre ; faţa ta schimbată a alungat celălalt chip
dinaintea mea ; teama pentru tine e mai tare decît
orice altă teamă. S-au îndepărtat nălucile. Strînge-mi
tare mîna ; uită-te bine la mine, dragostea mea, ca să
piară şi ultima dintre ele. Acum parcă mă simt din
nou întreagă ; gata, a dispărut. Hai, Pierre ; să ne
ridicăm şi să fugim dintre aceste dealuri de unde mă
tem că asupra noastră se deschide o zare mult prea
largă. Să fugim la cîmpie. Vezi, telegarii nechează...
te cheamă... vezi... către cîmpie... acum dealurile mi
se par deşerturi, iar valea doar verdeată. Îţi
mulţumesc, Piefre. Acum plec dintre dealuri cu
obrajii uscaţi ; las în urmă toate lacrimile. să adape
ierburile ce nu pier şi să întîlnească semnele
dragostei veşnice pe care le hrăneşte în mine propria
mea tristeţe. Tristă soartă, ca cel mai frumos frunziş
al Iubirii să se hrănească cu lacrimi !

Caii galopau în jos pe povînişuri ; cei doi nu mai în-
cercară să urce spre culmi ; grăbiră către cîmpie.

Nici un nor nu mai adumbreşte privirea lui Lucy ;
nici o flăcăruie
piezişă ţii sumbră nu se mai iţeşte pe sub fruntea
iubitului ei. La cîmpie vor găsi pacea, dragostea şi

bucuria.

— A fost ca un abur nestatornic și zadarnic, Lucy.

— Un ecou deșert, Pierre, al unui sunet trist și de mult uitat. Fii binecuvântat, Pierre.

— Să te aibă Domnul în pază. Lucy ! Iată că am ajuns acasă.

VI

Pierre o conduse pe Lucy în salonașul vesel al mătușii ei și o așeză lângă fereastra aproape năpădită de caprifoi ; lângă acesta se afla șevaletul ei pentru schițe în cărbune, încadrat de Lucy cu meșteșug cu două corzi de viță. În ale căror ghivece umplute cu pământ erau înfipite două dintre cele trei picioare ale șevaletului ; așezându-se lângă ea, încercă să-i " alunge orice urmă de tristețe cu conversația lui plăcută și ușoară : numai după aceea, când țelul părea să-i fie pe deplin atins, se ridică Pierre ca să o cheme pe buna mătușica și să-și ia rămas bun pînă seara: atunci Lucy îl chemă înapoi, rugindu-l să-i aducă mapa albastră din camera ei, căci dorea să-și alunge ultima umbră de melancolie — dacă ar mai fi rămas o astfel de umbră — zugrăvind în cărbune altfel de imagini decît ale dealurilor de la Poiana Șeii.

Pierre urcă la etaj, dar se opri în pragul ușii deschise. Nu intrase niciodată în acel iatac fără să fie pătruns de un simțămînt de neasemuit respect. I se părea că însuși covorul e pământ sfîntit. Fiecare scaun părea aureolat de cine știe ce duh de demult ce odihnise odinioară acolo. Aici, în cartea iubirii, nu exista decît o propoziție, și aceasta suna : „îclină-te. Pierre. înclină-te\" Această preasme- rită închinăciune în fața lui Amor — întetită de astfel de ocheade în altarul lui din cel mai ascuns cotlon — se des- morțea cînd și cînd la bătăile inimii sale și-l făcea să vrea să îmbrățișeze în închipuire frumusețea lumii; căci pentru el toată lumea era strînsă în neprețuita iubire a sufletului lui pentru Lucy.

Și acum, străpungind tăcerea vrăjită a camerei goale, privirea îi căzu pe patul alb ca zăpada care se vedea prh oglinda măsuței de toaletă. Priveliștea îl țintui locului. O clipă, i se păru că vede două paturi separate — cel aievea și cel răsfrânt — și o presimțire nedorită și durerasă i se strecură în suflet. Dar ea dispăru așa cum apăruse. Piene făcu cițiva pași și ochiul îi popcsi cu o bucurie drăgăstoasă și duioasă chiar pe culcușul neatins, și rămase aținu asupra unui sul alb ca >ăpada, așezat alături de perna. Tresări ; parcă se apropia Lucy... Dar nu... nu eia decit unul din papuceii ei care se itea de sub perdelele îngus.e ale patului din apropiere. Din nou privirea i se indreapă spre sulul subțirel, alb și infoiat ; rămase nemișcat ca sib o vrajă. Nici un pergament de neprețuit al grecilor nu i s-ar fi părut pe jumătate atit de scump. Niciodată un că-- turar n-a tînjit mai aprig sâ desfășoare cu miini trerru- rinde vâlul magic decît ardea Pierre să deslușească tainele respectate ale acelui obiect infoiat și alb ca omătul. Dir mîinile nu-i atinseră nici un lucru din cameră, în afaia aceuia după care fusese trimis.

— Uite mapa albastră, Lucy. Iată, cheia e în lăcățelul său de argint ; nu te-ai temut că îl voi deschide ? Trebuie să mărturisesc că am fost ispitit să o fac.

— Deschide-1 ! spuse Lucy. Da, Pierre. da, da ; an oai ? vreun secret față de tine ? Descifrează-mă de la vn capăt la altul. Sînt cu totul a ta. Privește !

Și, deschizînd în grabă mapa, tot soiul de lucrușoae trandafirii se răspîndiră, înconjurate de o mireasmă dț- licată a cine știe cărui parfum nevăzut.

— Ah. Lucy, îngerașule !

— Pierre, ești parcă pe altă lume : ca unul care... De ce, Pierre ?

— Ca unul care a aruncat pe furiș o privire în Paradis și...

— Din nou îți zboară mintea cine știe unde, Pierre! Ajunge ! Haide, acum trebui; să pleci. M-am odihnit. Du-te, cheam-o pe mătușa și pleacă. Stai puțin, deseară o să răsfoim împreună cartea de reproduceri primită țe la oraș, nu ? Să nu întîrzii ;

la revedere, Pierre.

— La revedere, pină deseară, culme a încântării !

vn

Mînînd prin satul tăcut, pe sub umbrele scurte ale copacilor la amiază, încîntătoarea scenă din iatac dispăru din mintea lui Pierre și în locu-i apăru, întovără-șindu-l, același chip nepămîntesc. Ajunghînd acasă constată că mama lui era plecată ; așa că, străbătînd fără să se oprească marea sală a conacului, ieși pe verenda din partea cealaltă și porni hoinar, pierdut în visare, către malul rîului.

Aici, un pin uitat de vreme rămăsese norocos în picioare, scăpat din vedere de tăietorii, altfel necruțatori, care desțeleniseră odinioară livada. Odată, îndreptîndu-se către acest nobil arbore dinspre un pîlc de pini canadieni de dincolo de rîu, Pierre observase un lucru, și anume că atît pinul american cît și cel canadian seamănă la statură și la frunziș atît de mult, încît dacă nu ești deprins cu pădurile îi poți încurca ; cu toate acestea, deși amîndouă soiurile sînt, după cum se zice, copaci ai tristeții, mohorîtul pin canadian nu ascunde nici o muzică în ramurile-i gînditoare, pe cînd blindul pin american picură din ele tonuri tînguioase.

Între rădăcinile sale amare, pe jumătate dezgolite, se așază Pierre, minunîndu-se o dată mai mult ce mare era și cit de departe ajungea una dintre ele, strecurîndu-se în lungul malului, despuiată de furtunile și ploile ce trecuseră peste ea.

„Cum se resfiră aceste rădăcini și cît sînt de puternice! Fără îndoială, pinul acesta ține strîns în gheare întregul glob ! Floricica veselă de colo nu are o rădăcină atît de adîncă. Un veac a privegheat bunicile, mamele, nepoatele și pruncimea acestor vesele floricele și o s-o facă încă un veac de acum înainte. Trist lucru. Sst, îmi pare că aud jeluirile fără număr, înălțîndu-se ca niște piramide, țîș-nind ca niște limbi de foc din această harfă de vînt... Vîntul suflă asupra lui... Vîntul... suflarea celui de sus ! E oare El chiar atît de trist ? Oh, copacule ! Atît de puternic, atît de măreț și totuși atît de cernit ! Ciudat lucru ! Sst ! Cătînd în sus să-ți aflu tainele

înălțate, copacule, chipul, acel chip, iată, cată în jos la mine ! Ești tu, Pierre?

Vino la mine... Copilă a nepătrunderii.. Cealaltă față, strimb alcătuită a medaliei bătute gingașei mele Lucy, alirnată încă mai de mult în jurul inimii mele ! Să însemne oare că durerea e cealaltă față a plăcerii ? Să fie oare durerea un oaspete nepoftit care nu se lasă întors de la ușă? • Și totuși nu te-am cunoscut niciodată, Durere ; pentru mine nu ești decît un eres. Am cunoscut fierbințeala bătaioasă a vitejiei nebunești ; adesea am gustat din cupa visării ; din ea se naște meditația ; din ea se naște amărăciunea ; din ea se nasc incîntătoare presimțiri poctice... Dar tu, Durere ! Pentru mine nu ești decît o nălucă. Nu te cunosc... Aproape nici nu cred că ești. N-aș renunța la micile mele clipe de melancolie stîrnite din cînd în cînd; dar să mă ferească atotputernicul de tine, tu, cealaltă arătare a unei bezne fără de sfîrșit ! Mă cutremur în fata ta! Chipul ! Chipul ! Se ivește din nou din înalturile tale tainice, copacule ! Chipul se uită pe furiș la mine. Misterioasă copilă ! Cine ești ? Cu ce drept îmi furi cele mai adînei gînduri ? Ia-ți degetele subțiri de pe mine ; sînt logodit, și nu cu tine. Lasă-mă ! Ce parte din mine ți se cuvine ? Doar nu mă iubești ? Ar fi prea sfișietor și pentru tine, și pentru mine, și pentru Lucy. Nu se poate ! Ce, cine ești ? Oh ! Cumplită nesiguranță... Vai, prea cunoscută și totuși de neînțeles... neștiută, cu totul neștiută ! Cred că am să mă topesc în atîta nedumerire. Pari să știi despre mine ceva ce eu însumi nu știu... ce anume ? Dacă ții un secret în ochii tăi de tristă taină, scate-l la iveală; ți-o cere Pierre ; care lucru este acela pe care l-ai învăluit în tine atît de stîngaci, înelt parcă 11 văd mișeîndu-se, dar nu-i mai pot desluși forma ? Uite-1 cum foșnește îndărătul perdelei care îl ascunde. Niciodată, niciodată nu s-a strecurat în sufletul lui Pierre o asemenea tulburare. Dacă se ascunde cu adevărat ceva în spatele ei, vă conjur, voi, puteri suverane către care se îndreaptă credința mea cinstită, vă conjur să ridicați vălul; trebuie s-o înfrunt de la obraz la obraz. De e să calc pe o mină, vesti- ți-mă ;

de șovăi pe marginea unei prăpăstii, trăgeți-mă înapoi ; dar nu mă părăsiți în ghearele unei suferințe neștiute, care să mă copleșească pe neașteptate și să pună stăpânire pe mine cu totul ; altminteri, duioasa credință a lui Pierre — acum curată și nepîngărită — s-ar putea să piară și în locul ei să nu rămînă decî! rinjetul unui apostat. Aha, chipul se îndepărtează ! Slavă cerului că nu s-a tras înapoi doar ca să se ascundă în înălțimile tale nepătrunse, copacule ! A plecat... A plecat... A plecat cu adevărat; slavă Domnului, mă cuprinde din nou bucuria; bucuria care cred că este și ea dreptul meu de om ; lipsit de bucurie simt că m-aș lăsa ispitit să mă iau la trîntă pe viață și pe moarte cu lucruri ce nu se pot vedea. Ha-ha! Îmi pare că în jurul meu se țese o cămașă de zale ce mă înveșmîntă ca o scoartă ; am auzit că iernile aprige sint prevestite de coaja mai groasă a bobului de porumb, cel puțin așa spun fermierii noștri. Neagră comparație. Termină eu pilduirile ! Sună dulce în gura oratorului, dar au gust amar în burta filozofului. Hai-hai ! Ia să-mi întăresc voința adăpînd-o cu bucurie ; luînd chipul bucuriei mele va băga în sperieți fantomele : uite-le că pleacă ; și Pierre e din nou. e din nou al Bucuriei și al Vieții. Pinule ! De acum înainte nu mă voi lăsa ademenit de trădătoreia ta putere de înduplecare. În zadar cerca-vei să mă momеști sub cortul tău de aer doar ca să cuget la țărșii cu rădăcini negre care-1 susțin. Voi pleca ; rămîi în pace, pinule ! Seninătatea binecuvîntată, pitită chiar în sînul amărăciunii — al simplei amărăciuni — rămîne acolo cînd tot restul s-a spulberat ; acel dulce simțămînt e al meu și fără să mă coste prea mult. Nu-mi pare rău că am fost trist, mă simt acum înălțat. Scumpă Lucy !... În sfîrșit... o să ne simțim bine împreună astă-seară : avem cartea cu reproduceri flamande... prima la care trebuie să ne uităm : apoi Homerul lui Flaxman — contururi apăsate, pline totuși de o curată noblețe barbară. Apoi Daniele lui Flaxman ; Dante ! Poetul Noptii și al Iadului. Nu, nu-1 vom deschide pe Dante. Îmi pare acum'că acel chip îmi amintește puțin de fața gînditoare și dulce a

Francescăi... purtat pe aripa adierii triste, mohorîte. către grijuliul Vergiliu şi pirjolitul florentin. Nu, nu vom deschide Dantele lui Flaxman. Pentru mine, faţa îndoliată a Francescăi e acum o icoană. S-ar putea ca Flaxman să o evoce întru totul... să mi-o aducă în faţă cu trăsături cernite... Vrăjită putere. Nu ! Nu voi deschide Dantele lui Flaxman ! Blestemat fie ceasul în care am citit din Dante ! mai blestemat decât acela în care Paolo şi Francesca au citit din fatalul Lancelot."

PRESIMȚIREA ȘI ADEVERIREA EI

I

Chipul pe care-l pomeniseră atât Pierre cât și Lucy cu atita sfială și nedumerire nu era plămădire fermecată; trăsăturile sale cernite. în carne și oase, fuseseră aievea văzute de Pierre. Nici nu-i aținuse calea în taină acel chip, pe vreun drum lăturalnic și singuratic, sau în lumina alba de lună nouă ; îi apăruse într-o încăpere veselă, luminată de luminări și răsunînd de vocile prea zglobii a de două ori douăzeci de femei. Din inima însăși a veseliei pogovise această umbră către el. încununată de cercuri de lumină i se vestise ca o rază, cronicar și proroc neînțeles ; cu fața către trecut, amintind de cine știe ce păcat de neșters : cu fața către viitor, arătînd către cine știe ce rău de neocolit. Unul din acele chipuri care se înfățișează din cînd în cînd omului și fără vreo vorbă îi pun în fața ochilor file de cumplită scriptură. Cu trup omenesc, dar împrăștiind o lumină ca de iele : simțurile îl pot pipăi, dar duhul nu-l poate pătrunde : prin adîncile impresii pe care le produc asupra noastră, veșnic șovăind între suferința iadului și frumusețea raiului, alcătuite între Gheena și Paradis, astfel de chipuri ne răstoarnă toate certitudinile de mai-nainte și ne preschimbă din nou în copii cu ochi întrebători.

Chipul îi ieșise în cale lui Pierre cu cîteva săptămîni înainte de plimbarea lui cu Lucy către dealurile de dincolo de Poiana Șeii, înainte ca ea să sosească în sat să-și petreacă vara ; îi aținuse calea într-o împrejurare obișnuită, de toate zilele ; cu atât mai minunat fusese efectul.

Fusese plecat de la conac mai toată ziua, după treburi cu un arendaș care locuia destul de departe ; tocmai se întorsese, destul de devreme, într-o înserare plăcută cu lună, cînd Dates intră cu un

bilet de la mama lui, prin care aceasta îl ruga să vină să cîntă la șapte și jumătate de la căsuța doamnei Llanyllyn ca să o întovărășească în vizită la cele două domnișoare Penny. Auzind acest nume, Pierre înțelese la ce să se aștepte. Aceste domnișoare bătrîne, bisericose, datorite cu cele mai bune inimi din lume, rămăseseră lipsite de auz la vîrsta cărunteții, datorită naturii vitrege ; ca atare, păreau să-și fi alcătuit o înțelepciune a vieților lor miioase, și anume că nîtrucît atotputernicul nu le mai dăduse puterea să asculte evanghelia tălmăcită, socotiseră că nu le rămînea decît să se străduiască a o pune în practică. Ca atare, nu se mai duceau la biserică, mersul acolo nemaivîndu-și rostul ; în timp ce întreaga parohie a reverendului Falsgrave se ruga după porunca Domnului ; cele două domnișoare Penny, cu acul și ața, îl slujeau de-a dreptul cosînd cămăși și haine pentru săracii satului. Pierre auzise că în ultima vreme se străduiau să organizeze o asociație în toată regula, alcătuită din soțiile și fiicele fermierilor din vecinătate, care să se întâlnească de două ori pe lună în casa lor (a domnișoarelor Penny), ca să coasă împreună în beneficiul diferitelor așezări de sărmani pripășiți care își ridicaseră în vremea din urmă coșmeliile înghesuite în susul rîului. Deși această întreprindere nu fusese pornită fără să i se dea de știre mai întîi doamnei Glendinning — căci se bucura cu adevărat de iubirea și cinstirea pioaselor domnișoare — și fără să obțină promisiunea unui ajutor solid din partea amabilei doamne, totuși Pierre nu auzise ca mama lui să fi fost invitată oficial să prezideze sau măcar să participe la ședințele bilunare ; deși, se gîndea el, departe de a avea ceva împotrivă, mama lui se va bucura să fie laolaltă în felul acesta cu oamenii vrednici din sat.

— Și acum, Pierre frățioare, zise doamna Glendinning, ridicîndu-se din fotoliul uriaș cu perne multe al doamnei Llanyllyn, pune-mi șalul pe umeri și spune bună seara mătușii lui Lucy. Hai, că o să întîrziem.

Pe drum, ea adăugă :

— Pierre, știu că uneori îți cam pierzi răbdarea la aceste șezători. Curaj, însă ; nu vreau decît să arunc o privire, să-mi dau seama cam ee se întîmplă acolo ; atunci binefacerile pe care le-am făgăduit vor fi mai bine chibzuite. Pe lîngă asta, Pierre. l-aș fi putut chema pe Dates ca să mă întovărășească, dar te-am preferat pe tine ; vreau să știi cine sînt aceia alături de care trăiești; cîte femei și fete drăguțe și cu fire aleasă vei avea în ascultare cînd vei ajunge stăpîn al ținutului. Mă aștept la o rară îmbinare de roșuri și alburi rurale.

învădit de astfel de făgăduieli plăcute. Pierre se află în curînd împreună cu maică-Sa în fața ușii, poftind-o să intre într-o cameră plină. în clipa în care își făcure apariția, o făptură binevoitoare destul de vîrstnică, așezată chiar lîngă ușă cu cusătura în poală, chițăi ascuțit.

— Doamnelor, doamnelor ! Vine doamna Glendinning! Domnișorul Pierre Glendinning !

Aproape imediat se auzi un țipăt neașteptat, neomenesc, din străfundul rărunchilor, scos de o fată din colțul cel mai îndepărtat al camerei lungi. Niciodată o voce de om nu-l izbise într-atît pe Pierre. Deși nu o vedea pe aceea care dăduse glas și deși vocea îi era cu totul necunoscută, țipătul neașteptat păru să-i despice inima în două, căscînd în ea un hău. O clipă rămase trăsînit ; tresări la auzul vocii mamei sale ; brațul ei se sprijinea încă de al său.

— De ce mă strîngi așa de braț, Pierre ? Mă doare. Asta-i ■ bună, cineva a leșinat, nimic mai mult.

Pierre își reveni pe dată și prcfăcîndu-se că rîde de propria sa tresărire se îndreptă repede către colțul cu pricina, să-și ofere serviciile dacă era nevoie. Dar femeile și fetele i-o luaseră înainte ; luminile scînteiau agitate în curentul de aer produs de deschiderea pripită a ferestruicii aproape de locul de unde venise țipătul. în curînd tumultul se potoli și în cele din urmă, cînd fereastra se închise, agitația trecuse cu desăvîrșire. Cea mai în vîrstă dintre domnișoarele Penny se apropie de doamna Glendinning și-i dădu să înțeleagă că o fată din

harnicul grup aflat în fundul încăperii avusese un acces brusc, dar trecător, datorat probabil cine știe cărui neajuns trupesc. Acum își revenise cu totul. Restul celor de față, conform, unei bune creșteri naturale, care la cei de rînd se vădește mai ales sub forma delicatetei și milei, se abținură să mai manifeste vreo curiozitate ; nu-i mai amintiră fetei de

ceea ce se întimplase ; se prefăcură că nu o bagă în seama; și acum acele își vedeau de cusut ca mai înainte.

Pierre o lăsase pe mama lui să vorbească cu cine poftea și să-și vadă de treburi ; uitînd, în adunarea veselă, de orice neplăcere trecută, după ce spusese cîteva vorbe curtenitoare domnișoarelor Penny — strecurate auzului lor printr-un fel de trompetă lungă și încolăcită pe care, atunci cînd o foloseau, domnișoarele o purtau la cingătoare ca pe un corn cu pulbere ; — de asemenea, după ce manifestase un interes profund și inteligent pentru mecanismul misterios al unui uriaș ciorap de lină în curs de încheiere de către o bătrînă doamnă cu ochelari, pe care o cunoștea întrucîtva ; în sfîrșit, după ce isprăvisese cu toate astea și cu altele încă prea plicticoase ca să le mai amintim, dar care îi luaseră mai bine de o jumătate de oră, Pierre, roșind ușor și cu pas nu tocmai sigur, se îndreptă către grupul cel mai îndepărtat de domnișoare ; acolo unde, la lumina mai multor luminări bine mucărite, ele își înmănuncheaseră obrăjorii strălucitori ca un răzor de lalele de grădină. Erau drăgălașe și rușinoase Marii, Marthe, Suzane, Betty, Jenny, Nelly și alte încă patruzeci de nimfe blonde, care adunau smîntina și băteau untul la fermele de la Poiana Șeii.

Siguranța se simte la largul ei numai în prezența celor siguri de ei înșiși. Acolo unde se înstăpînește stîngăcia, ea se face simțită și la cei ce n-au nici o pricină de stîngăcie. Nu e de mirare deci că, privind această linie de bătaie a fețelor îndrăznețe, rumene, pe jumătate întoarse — îndrăznețe chiar în stînjeneala lor — Pierre a roșit și el puțin și s-a bilbuit oleacă. Inima îi era plină de dragoste tinerească și de bunăvoință ; pe

limbă îi stăteau cuvintele cele mai calde ; și totuși rămase în picioare, țintă a privirilor străpungătoare ale acelor arcașe prinse la înghesuială.

Dar încurcătura lui nu ținu prea multă vreme ; roșeața i se preschimbă în paloare ; ce lucru ciudat vede Pierre Glendinning ? În spatele primului rând de tinere fete, se află mai multe băncuțe sau măsuțe circulare, la care sint așezate grupuri mici de două sau trei, cosind parcă în singurătate. Par să fie **membre** mai puțin importante **ale**

acestei adunări rurale ; ori, din cine știe ce cauză, s-au retras de bunăvoie în surghiunul lor umil. Căutătura albă a lui Pierre s-a oprit asupra uneia din aceste făpturi, robotind la cea mai mică și mai îndepărtată măsuță de lângă o fereastră.

Fătu stă și coase fără oprire : nici ea, nici vreuna din cele două prietene nu vorbește. Ochii îi sînt ațintiți asupra lucrului ; din cînd în cînd, însă, un observator foarte atent ar putea băga de seamă că și-i ridică pe furiș și-i îndreaptă timid și pieziș către Pierre ; apoi, mai timid și mai pe furiș, către mama lui, aflată mai departe. În tot acest timp calmul ei neomenesc pare făcut doar să-i ascundă zbaterea fără seamăn din piept. Rochia modestă și neîmpodobită e neagră : se încheie sus la gît cu o bentiță simplă de catifea. Un ochi pătrunzător ar vedea că această catifea palpită, că se întinde și se strînge de parcă un șuvoi înăbușit, aprig, s-ar ridica fremătător în dreptul inimii ei. Dar obrazul oacheș, măsliniu, nu cunoaște roșeața sau vreun alt semn de neliniște. Atît timp cît această făptură rămîne deasupra pojghiței obișnuite. e învăluită de o abia ghicită stăpînire de sine. Și totuși, strecoară pieziș privirea aceea timidă, furișată. Din cînd în cînd, ca și cum n-ar mai putea ține piept șuvoiului irezistibil al simțirii ascunse, oricare ar fi, își ridică întreaga față minunată în lumina strălucitoare a candeliei și o frăcțiune de secundă acel chip din altă lume îl privește pe Pierre pe săturate. O încîntătoare frumusețe și o și mai încîntătoare singurătate îi vorbiră cu implorări de neînțeles de pe acel chip, pînă atunci necunoscut. Lui Pierre i se năzări că în fața lui e arena în care Neliniștea se luptase cu Frumusețea și. întrucît nici una nu reușise să iasă învingătoare, rămăseseră amîndouă doborîte pe cîmp.

Revenindu-și în cele din urmă din tulburarea lui mult prea fățișă. Pierre se întoarse ca să-și recapete stăpînirea de sine. îl cuprinsese o curiozitate nestăpînită. uluitoare și de neînțeles, să afle ceva sigur despre acel chip. în acea clipă se lăsase cu totul pradă curiozității ; nu se simțea în stare să lupte cu ea ori să o aducă în vreun fel pe calea judecății. De îndată ce simți că și-a recăpătat liniș-

tea, plănuia să-și croiască drum, tot stînd de vorbă în dreapta și-n stînga, și, profitînd — ca în societate — de o scuză oarecare, să audă, dacă ar fi cu putință, măcar o silabă rostită de aceea a cărei tăcere îl mișcase atît de puternic. Dar în cele din urmă, tocmai cînd se îndrepta către celălalt capăt al camerei, cu acest plan în minte, auzi vocea mamei sale, strigîndu-l veselă și, întorcîndu-se, văzu că își și pusese șalul și boneta. Nu mai putea acum să găsească nici o scuză acceptabilă ca să rămînă, așa încît, înăbușindu-și frămîntarea, făcu o plecăciune grăbită către întreaga adunare, și plecă cu mama lui.

Făcuseră bună parte din calea către casă într-o ācere desăvîrșită, înainte ca mama lui să vorbească :

— Ei bine, Pierre, ce ar putea să fie asta ?

— Dumnezeuule, mamă, deci ai văzut-o pe ea?

— Fiule, exclamă doamna Glendinning oprindu-se speriată și retrăgîndu-și brațul, ce... pentru numele lui Dumnezeu, ce e cu tine ? Foarte ciudat! Am întregbat în lumă la ce te gîndeai atît de înversunat ; și tu-mi răspunzi cu cea mai bizară întrebare, cu o voce ce pare să vină din cavoul străbunicului tău ! Ce poate să însemne asta, Pierre? Răspunde-mi, lămurește-mă ; de ce erai atît de tăcut și de ce ți-ai ales o clipă atît de nepotrivită ca să vorbești ? Răspunde-mi ; ea, ea, ea la care „ea“ ți-e gîndul, în afară de Lucy Tartan ? Fii cu băgare de seamă, Pierre, fii cu băgare de seamă ! Credeam că ești mai statornic în credința ce-i porți alesei tale decît pare să vădească purtarea ta stranie. Răspunde-mi, Pierre, ce poate să însemne asta ?

Hai, nu-mi plac tainele ; vorbește, fiule !

Din fericire, mirarea pe îndelete exprimată de mama lui îi îngădui lui Pierre să-și revină din îndoita și strașnica lui uimire, stîmită mai întîi de bănuiala că și mama lui fusese izbită de straniul aer al chipului, și mai apoi de faptul că bănuiala se întorsese atît de tare împotriva lui, datorită îngrijorării ei aparent sincere, aflîndu-și odorul cu gîndul dus pe un tărîm în care ea nu pusese piciorul.

— Nimic... nimic, surioară Mary ; absolut nimic.

Probabil visam, mergeam în somn, sau așa ceva. Drăguțe fete erau acolo astă-seară, nu-i așa, surioară Mary ? Să mergem mai departe, hai, surioară !

— Pierre, Pierre ! Am să te iau din nou de braț ; și chiar nu mai ai nimic altceva să-mi spui ? Într-adevăr rătăceai cu gîndul, Pierre ?

— Îți jur, scumpă mamă, că niciodată cugetul nu mi-a luat-o razna așa cum mi-a luat-o acum. Dar a trecut.

După care, pe un ton mai puțin serios și oarecum glumeț, adăugă :

— Și apoi, surioară, dacă știi cîte ceva din tratamentele doctorilor și felcerilor, nu trebuie să uiți că singurul leac pentru un astfel de caz de trăsneală nevătămătoare și vremelnică e ca toată lumea să se prefacă a nu o băga de seamă. Altfel chiar că mă simt ca un netot și nu știu dacă nu cumva n-o să-mi revină toana de mă mai gîndesc mult.

— Atunci, în orice caz, dragul meu băiat, nici un cu- vînt despre asta. Și totuși e ciudat... Foarte, foarte ciudat. Ei, și în legătura cu treaba de azi dimineață ; cum a mers ? povestește-mi.

n

Lăsîndu-se bucuros în voia suvoiului de vorbe, Pierre putu să o însoțească pe mama lui acasă fără să-i mai dea vreun prilej de îngrijorare sau uimire. Propria sa îngrijorare și uimire, nu puteau însă fi tot așa de ușor domolite. Răspunsul sincer, și anume că niciodată în viață nu fusese atît de adînc mișcat, era prea adevărat în sine, deși în acel moment putuse să pară cam în doi peri. Chipul fetei îl urmărea așa cum fața Madonei, rugătoare, frumoasă, pasionată, îl urmărește pe artistul bolnav de căutare și ardoare, dar veșnic înfrînt. Și de fiecare dată cînd straniul chip îi apărea în ochii închipuirii, o alta coardă mai fremăta în el : țipătul iscat din rărunchi, nepămîntesc, al fetei, răsuna pînă în străfundurile

inimii lui ; ştia că ea tipase; ecoul lui de ghioc putea să se nască doar dintr-un astfel de izvor. „Şi de ce scosese acel tipăt ? se întreba Pierre. Prevestea oare ceva rău pentru cel ce l-a provocat, pentru mine sau pentru amîndoi ? Cum de m-am schimbat astfel încît oriunde apar aduc cu mine atîta jale ?” Mai ales chipul, chipul nu-i dădea pace. Tipătul părea doar iniîmplător ţîşnit din el.

Simţirile pe care le încerca păreau să fi pus stăpînire pe cele mai adînei rădăcini şi pe cele mai ascunse fibre ale făpturii sale. Le ghicea bizare, de nedesluşit, cu atît mai mult cu cit îşi croiau cale ca o apă subpămînteană. Ce însemna pentru el o fată necunoscută, cu ochi trişti şi tipăt sfîşietor ? Pe lume sînt multe feţe cu ochi trişti şi ea nu era decît una dintre ele. Şi ce însemna pentru el chiar şi această prea frumoasă fată cu ochii trişti ? Tristeţea poate să fie frumoasă, precum şi bucuria... oh, se pierdea încercînd să descurce acest hăţiş. „Nu mai vreau să ştiu nimic de această patimă stîrnită din senin”, se pomenea strigînd, dar de undeva, din înalturile răsfiratelor tării, se întrupa vederii sale frumuseţea fără seamăn a celui chip şi suferinţa lui rugătoare.

„Pînă acum am rîs de toate poveştile care vorbeau de lucruri de pe celălalt tărîm ce s-ar afla în ora, se gin- dea Pierre ; crezul meu, pe lumea asta, este să mă închin la toate cîte se văd cu ochiul, o fiinţă frumoasă, răsuflarea care poate să fie, auzită oricît ar fi ea de dulce şi înmiresmată ; pînă acum nu am crezut decît în trupul ce se vede şi suflarea ce se aude. Dar acum-! Acum !” Şi din nou cădea pradă celor mai surprinzătoare şi mai neobişnuite meditaţii, care puneau la grea încercare toată iscusinţa minţii sale. El însuşi nu-si mai afla locul. Simţea că ceea ce crezuse a fi ţărm temeinic al unei lumi aievea era doar un plaur, cu îndrăzneală cotropit de armii de năluci fără chip, aruneînd ancora în sufletul lui asemeni unor flotile de vase-fantomă.

Groaza împrăştiată de chipul care-l fascinase nu era asemănătoare aceleia produse de o Gorgonă ; nu îl împietrise prin respingătoarea-i hidoşenie ;

dimpotrivă, îl ademenea, spre propria lui uluire, prin frumusețea-i fără nume și neliniștea fără speranță a unei îndelungi suferințe.

Înțelegea însă că această înrăurire avea totuși și ceva deosebit; pe căi nepătrunse, chipul îi zgîndărea dorurile nemărturisite și neîmpărtășite; cu o strigare tăcută și despotică, chema la judecată adîncurile ființei sale morale și le aducea să depună mărturie : Adevărul, Dragostea, Mila, Conștiința. „Culmea tuturor minunilor ! se gîndea Pierre, minunăția acestui lucru mai că îmi ia puterile." Nu putea să scape de acest chip, și nici ascunzîndu-și-l pe al său în pernă nu-l putea alunga. Să fugă de el la lumina soarelui prin pajisti... era la fel de zadarnic.

Cel mai de neînțeles lucru era că mai văzuse undeva trăsături asemănătoare acelei fețe. Unde, nu putea să spună; nici închipuirea nu-l ajuta nicicum. Știa, desigur

— el însuși făcuse o dată sau de două ori această experiență — că uneori omul se întîmplă să vadă pe stradă o figură care să-l ținuiască locului ca un magnet, pentru o clipă; deși cu totul necunoscută lui, e s-ar zice aida cine știe cărei fețe desluite acum, pe care s-ar fi putut s-o fi întîlnit cîndva, la vreme de mare cumpană pentru viața lui. Dar asta era altceva. Chipul nu-l tulburase doar timp de cîteva minute de speculație, ca să se piardă apoi în depărtare fără întoarcere. Rămînea în preajma lui ; izbutea, dar nu întotdeauna, să-l îndepărteze doar încor- dîndu-și întreaga hotărîre și voință. În afară de asta, unde ale vrăjii învăluitoare, adăpostite de straniile lui simțiri, păreau să se învoldureze din ce în ce mai strîns, fiind stîr- nite ca de un vîrf de lance care-i străpungea inima cu o durere neînțeleasă ori de cîte ori acea emoție — să-i spunem așa — se înstăpînea pe gîndurile lui și-i flutura în închipuire o mie și una de fantasme din timpuri trecute, legende bătrînești de familie pe care le auzise povestite de către rubedeniile mai vîrstnice, dintre care unii erau acum oale și ulcele.

Ascunzîndu-și cît putea de bine neostoitele lui chinuri de ochiul atent al mamei sale și al celorlalți din casă, timp de două zile Pierre se luptă cu propriul său cuget bîntuit; în cele din urmă reuși să

îl limpezească atît de bine de orice fel de ciudăţenie şi atît de bine îşi regăsi stăpînirea de sine, încît o vreme viaţa continuă ca şi cînd niciodată nu i-ar fi fost atît de straniu zguduită. Odată mai mult, gîndul drag, necăutat, la Lucy îi umplu pe nesimţite întregul suflet, alungînd de acolo orice fantomă nepoftită. Din nou Pierre călărea, se plimba, înota, sărea capra; se reapucă cu înnoit şi arzător avînt de toate acele exerciţii voiniceşti care îi erau atît de dragi. I se părea aproape că, înainte

5 - Pierr» tîg de a se lega s-o proteguiască pe vecie şi să o iubească la nemurire pe Lucy a sa, trebuia mai întîi să se învioneze pp deplin şi să-şi întărească trupul, dobîndind acea nobilă putere a muşchilor cu care să-şi poată apăra iubita împotriva întregii lumi.

Cu toate acestea — chiar înainte de revenirea în timpi ăto are a chipului în faţa ochilor lui — în ciuda ardorij voite cu care făcea gimnastică sau îşi căuta de lucru pe afară ori prin casă, printre cărţi sau în sala de arme, Pierre nu se putea împiedica să nu fie în sinea lui sîciit şi oleacă nedumerit de faptul că, pentru prima oară de cînd îşi aducea aminte, se simţise îndemnat nu numai să ascundă mamei sale o întîmplare ciudată din viaţa lui (nu ar fi fost decît un păcat mărunţ şi, mai apoi, cum se va vedea mai tîrziu, exista cel puţin încă o asemenea întîmplare în trecutul lui), dar mai ales şi mai mult decît atît, să dea din colţ în colţ, să-i ascundă gîndurile, ba de fapt să spună ceea ce semăna îngrijorător cu o minciună la întrebarea limpede pusă de doamna Glendinning ; căci în această lumină îi apărea acea parte a conversaţiei pe care o purtaseră în noaptea plină de întîmplări minţii lui scormonitoare şi nemulţumite de sine. Se gîndea de asemenea că răspunsul său şovăitor nu fusese o reacţie necugetată, rod al abdi-

-cării momentane de la stăpînirea de sine. Nu ; mama lui îi ţinuse aproape o cuvîntare şi, în timp ce ea vorbea — îşi amintea prea bine — el se străduise cu mare grijă, dar şi tremurînd în sinea lui, să găsească o cale de a o întoarce de pe urma atît de timpuriu şi nedorit adulmecată. De ce ? Dorea el asta ? Ce

lucru de nepătruns îl năpădise deodată și-l transformase într-un măsluitor — măsluitor și nimic altceva — față de mult iubita și încrezătoare lui mamă ? Intr-adevăr, aici era lucru necurat; avea cu ce să-și hrănească cele mai morale meditațiuni. Și cy toate acestea, întorcându-și scrutător și amănunțit privirea în sine, vedea că n-ar alege de bunăvoie altă cale; nici acum nu-i venea să se mărturisească mamei lui. Și de ce ? Dorea el una ca asta ? Din nou hrană pentru gânduri aiurea. Pierre înțelesese, din presimțiri îmbucătățite, din zgîndăreli și furnicături spirituale, ceea ce toți oamenii ajunși la vârsta minții coapte află mai curînd sau mai tir.

ziu, mai sigur sau mai nesigur, și anume că nu sintem întotdeauna făuritorii propriilor noastre fapte. Pierre înțelegea' aceasta prea puțin limpede ; neclaritatea ne pare întotdeauna suspectă și respingătoare ; astfel, tînărul se retrăgea îngrozit din fața infernalelor catacombe ale gândi- rii înspre care îl atrăgea această abia plămădită închipuire. Dar de un gînd prinsese drag, deși în taină ; numai de el se simțea înrîurit; anume că pentru nimic, în nici una din cele două lumi, nu i-ar fi împărțășit mamei lui tre- cuta-i nălucire de pe alt tărîm.

Ținînd seamă de puterea fără nume a acelu chip asu- pră-i, se stăpînise oare năucitul Pierre ca, în timpul celor două zile în care fusese pe deplin și pentru prima oară cotropit de el, să recurgă la cel mai firesc mijloc : acela de a căuta și de a se reîntoarce la posibila cauză și de a o iscodi cu privirea sau cu glasul sau cu amîndouă pe misterioasa față însăși ? Nu ; Pierre nu se stăpînise pe deplin. Dar adîncă lui curiozitate și interesul nu se îndreptau

— oricît ar părea de ciudat — numai spre îndoliată făptură a fetei măslinii, ci, răsfrîngîndu-se în ea, către cele cîteva întrebări care îi tulburau sufletul. *Acolo* se afla pitită taina tainelor ; acel *lucru* încercase Pierre să-l dezvăluie. Din afară nu se poate produce nici o minune asupra noastră dacă nu îi iese în întîmpinare o minune lăuntrică spre a-i

răspunde. Cerul înstelat ne va umple inima cu cele mai înălțătoare simțiri de uimire, numai fiindcă noi înșine sîntem minuni și mai mari, cuceriri mai de invidiat decît toți aștrii de pe firmanent. Minunea se împletește cu minune ; atunci numai se naște simțămîntul care ne cutremură. Nu avem nici o pricină să ne închipuim că un cal, un dine sau o pasăre va rămâne vreodată înmărmurit în fața poverii împărătești pe care o poartă cerul. Dar arcadele sufletului nostru se potrivesc între arcadele sale ; astfel împiedicăm catapeteasma să se prăbușească peste noi, strivindu-ne cu neîndurata-i nepătrun- dere. „Deslușiți-mi taina cea mai tainică", spunea păsto- rul-rege caldeean lovindu-și pieptul așa cum stătea întins pe cîmp, „și vă voi aduce prinos toate mirările mele, vouă, mărețe stele !" Cam așa stăteau lucrurile și cu Pierre. „Deslușește-mi acest ciudat și desăvîrșit simță-

mint cuibărit în sînu-mi", se gîndea el cătînd spre fața închipuită, „și am să mă lepăd de orice altă minunăție, ca să-mi rămînă privirea atîntită a mirare numai asupra ta. Chipule, ai răspîndit asupra-mi o vrajă mai puternică chiar decît cea cu care m-ai descîntat! Mi-ai descoperit (așa necuprinsă, mută, implorătoare a tainei aflate dedesubtul tuturor acoperămintelor timpului și spațiului văzut."

În cele două zile, în vârtejul dintîi al tulburării sale, Pierre încercase totuși și porniri mai puțin de neînțeles. Vreo două plănui simple și practice, ticluite spre a putea primi o explicație obișnuită pentru această năstrușnicie — așa cum o numea el deocamdată — țineau cînd și cînd piept cotropitoareii lui stări, vecină cu nebunia. O dată își înșfăcase pălăria și, uitînd de obișnuitele mînuși și de baston, se trezise în stradă îndreptîndu-se cu pași repezi către casa domnișoarelor Penny. Și de acolo — încotro ? se întrebă desmeticit. Încotro s-o apuci ? Mai mult ca sigur, băbuțele surde nu-ți pot spune nimic din ceea ce arzi de nerăbare să afli. Băbuțele surde nu sînt deprinse să fie păstrătoarele unor astfel de taine minunate. Dar măcar i-ar putea spune cum o cheamă, unde locuiește și cîte ceva, oricît de îmbucătățit și nemulțumitor, ca de pildă cine este și

de unde vine. Poate, dar pe urmă, la zece minute după ce pleci, toate casele din Poiana Șeii o să zumzăie de bîrfă cum ci Pierre Glendinning, logodit cu Lucy Tartan, cutreieră ținutul, urmărind cu cine știe ce gînduri fete necunoscute. Nu mergea. Îți amintești, nu-i așa, că le-ai văzut adeseori pe domnișoarele Penny, fără pălărie sau șal pe umeri, mergînd prin sat ca doi poștași grăbiți să livreze cine știe ce bucătică aleasă de bîrfă. Ce mai plocon ai fi chiar tu, Pierre, dacă te-ai duce acum la ele ! Cu adevărat, trîmbițele lor sînt nu numai folositoare, ci și cu mai multe înțelesuri. Surde vor fi fiind ele, dar mute nu sînt. Trîmbițează mult prea departe t

„Fiți atent, nu uitați să spuneți că noi, domnișoarele Penny, am adus această știre... Fiți atent... noi... domnișoarele Penny... să nu uitați... spuneți-i doamnei Glendinning că noi am adus-o. ” Aceasta era solia sunînd oarecum hazliu în urechea lui Pierre, pe care o primise din partea celor două surori într-o seară cînd veniseră cu o bîrfă trufanda în dar pentru mama lui ; stăpîna casei era plecată, astfel încît îi încredințaseră fiului știrea, repezin- du-se apoi să cutreiere casele mai umile și să nu întirzie cumva cu împărțeala dezvăluirilor lor.

„O, de s-ar fi întîmplat în orice altă casă decît a domnișoarelor Penny ; în orice altă casă în afară de a lor, și, pe sufletul meu, cred că m-aș fi întors ! Dar ele... nu, nu pot să fac asta. Ar ajunge cu siguranță la urechea mamei și atunci ea o să pună faptele una peste alta... o să le amestece puțin... o să le lase să dospească... și adio pentru totdeauna tuturor ideilor ei nobile privitoare la nepătata mea cinste. Răbdare, Pierre, locuitorii de pe aici nu sînt chiar atît de numeroși. Mulțimile fără număr ale cetății Ninive nu se înghesuie să-i înghită pe inșii din Poiana Șeii. Răbdare ; chipul acela îți va ieși din nou în cale ; îl vei surprinde trecînd pe lîngă tine pe cine știe ce drum înverzit, altar al visărilor tale în prag de seară. Acea care îl poarta nu poate locui prea departe. Răbdare, Pierre. Dezlegarea unor taine e adusă cel mai bine și mai degrabă de limpezirea lor întîmplătoare și de la sine. Sau, dacă vrei, întoarce-te, ia-ți mînușile și mai ales bastonul și pornește în călătoria de taină pentru a-1

descoperi. Bastonul, îți spun ; fiindcă va fi pesemne cale lungă și grea. E adevărat, cum ziceam, că ea, cea care-1 poartă, nu poate sălășlui prea departe ; dar totuși, apropierea ei poate să nu sară în ochi. Așa că, dragă Pierre, înapoi acasă, pune pălăria la loc și lasă bastonul să se odihnească. Nu încerca să încurci și mai rău ițele cele nedelegate.”

Astfel tot chibzuia Pierre și se încerca din când în când a se convinge pe sine în timpul acestor două triste zile de adîncă suferință ; meditația fiind leac liniștitor propriilor lui porniri năvalnice. Fără îndoială, era înțelept și drept să facă acest lucru ; fără îndoială ; dar într-o lume atît de complicată ca a noastră, omul nu poate fi niciodată sigur dacă celălalt a făcut tot ce trebuie pentru ca lucrurile să iasă cum nu se poate mai bine, oricît ar fi fost el de grijuliu și prevăzător.

Cînd trecură cele două zile și Pierre începu să se recunoască pe sine, cel de mai înainte, reîntors în sine însuși din surghiunul de pe alte țărîmuri, gîndurile de a o căuta în persoana și într-adîns pe necunoscută, fie făcînd mai întîi o vizită bătrînelor domnișoare, fie pornind să bată țînutul în lung și-n lat cu ochi de vultur și șiretenie de iscodă ce ascunde țelul iscodirilor sale — toate aceste gînduri și așa asemenea îl părăsiră cu desăvîrșire.

Se străduia acum, cu toată tăria cugetului, să alunge pentru totdeauna fantasma. I se năzărea că zămislește în el o anume stare a făpturii sale, dureroasă peste poate și din toate punctele de vedere nepotrivită, cu firea sa obișnuită de altădată. Era încă ceva nesănătos ca să spunem așa; în neștiința lui de atunci nu putea găsi un termen mai bun ; i se părea că ascunde în ea un grăunte care, nezdrobot la timp, putea să-i otrăvească și să-i amărască pe nesimțite întreaga viață — acea viață aleasă, plină de plăceri, pe care i-o făgăduise logodnicei sale ca prinosul lui curat și desăvîrșit, în același timp jertfă și încîntare.

Strădaniile lui nu fuseseră cu totul în van. Cel mai adesea simțea că apariția și dispariția chipului e în puterea lui ; dar nu întotdeauna. Cîteodată, farmecul asupritor dintîi i se strecura la loc în suflet; negrele șuvițe lungi cernite i se revărsau în inimă, tîrînd după ele trena lor îngîndurată ; ochii

mari și ficși în preaplinul lor de încântare și neliniște își aținteau razele pieziș asupra lui, pînă ce simțea că i se aprind în inimă flăcări misterioase, neștiute pînă atunci, ațîțate de lumina lor.

Cînd acest simțămînt punea stăpînire pe el, venea ceas de primejdie. Neobișnuit și chemînd după sine lucruri de dincolo de pîsurile sufletului, aducea cu el o încîntătoare amărăciune. O zîă aburoasă plutea deasupra lui în văzduhuri, cernîndu-i peste cap cele mai gingașe mîrgăritare ale tristeții. Apoi era cuprins de ciudata pornire de a-și împărtăși taina și altei făpturi de pe lumea asta. Doar uneia, nu la mai multe ; nu putea să păstreze în sine atîta ciudată plinătate. Ea trebuia împărtășită. Intr-un astfel de ceas, întîlnind-o din întîmplare pe Lucy (pe ea, pe care o adora mai presus de orice, cu desăvîrșită sinceritate), îi povestise istoria chipului, Lucy nu dormi toată noaptea ; trecu multă vreme pînă ce reuși să alunge de pe perina-i ecourile sălbatice ale unor melodii, săltărețe ca ale unor iele părelnice dănuind peste mlaștini.

m

Povestirea noastră merge înainte și înapoi după cum o cer împrejurările. Ne trebuie un centru mobil și o circumferință elastică. Să ne întoarcem acum la Pierre, ce-și poartă pașii către casă, după visarea lui la umbra pinului.

Izbucnirea de ciudă împotriva sublimului italian Dante se născuse din aceea că poetul, în vremea de demult, îi deschisese ochii cutremurați asupra priveliștii nesfîrșite a piscurilor și genunilor tainelor și suferințelor omenești ; deși fusese mai degrabă o încercare de luminare decît o anticipare a unor simțiri sau a unei trăiri propriu-zise (căci pînă acum nu putuse vedea atît de departe și atît de adînc precum Dante și de aceea era cu totul nepregătit să-l întîlnească pe mohorîtul poet pe teren propriu cu șanse egale), această izbucnire naivă a neîngăduinței lui tinerești — stîrnită și ea de neplăcerea pe jumătate disprețuitoare, iar cîteodată ajungînd pînă la scîrba egoistă cu care

spiritele necoapte ori slabe din fire privesc răătăcirile sumbre ale poezilor mai presus de propriile lor visuri toarse cu fir de paing, spumoase, ale Tinereții prudente sau exaltate ; această izbucnire pripită, tumultuoasă, a nerăbdării adolescente a lui Pierre părea să fi spălat toate celelalte ferme ale melancoliei sale — dacă melancolie fusese aceasta — și-l lăsase din nou senin și pregătit pentru orice plăcere pașnică pe care i-ar fi putut-o hărăzi zeii. Căci de fapt așa este Tinerețea — nezăbovind asupra tristeții, iute la veselie, prelungind multă vreme și adăstînd în brațele bucuriei atunci cînd aceasta s-ă apropiat îndestul de ea.

Intrînd în sufragerie, îl văzu pe Dates care tocmai ieșea pe altă ușa cu tava. Mama lui se afla în fața desertului, așezată dinaintea mesei lustruite, golită pe jumătate, singură și gînditoare ; în fața ei erau coșulețe cu fructe și o carafă. Pe cealaltă jumătate a m^șei era încă fața de masă împăturită și pe ea se vedeau singuratic fărfa și celelalte lucruri trebuincioase.

— Stai joi, Pierre ; venind acasă am aflat cu mirare că faetonul se întorsese cu mult înainte, așa ca te-am așteptat cu masa cît am putut. Dacă te duci în cămara verda, o să găsești ceea ce Dates tocmai ți-a pregătit. Ehei ! Văd eu prea bine... s-a zis cu orele regulate de masă, de ceai sau de cină la Poiana Șeii, pînă ce tînărul stăpîn își va aduce aici mireasa. Și asta îmi amintește de ceva, Pierre ; am să mai aștept ca să apuci să îmbuci ceva. Să știi, Pierre, că dacă vei continua cu mesele atît de neregulate și dacă mă vei lipsi aproape cu desăvîrșire de tovărășia ta, risc să îndrăgesc mult prea tare sticla cu vin ; ei bine, poți tu să mă vezi astfel, stînd singură cu carafa în fața ca o dădacă bătrînă, și să rămii nepăsător ? Ca o bătrînă dădacă, singură și amărită, părăsită de ultimul ei prunc și de aceea Silită să strîngă la piept butelca ?

— Nu, surioară, nu m-am neliniștit prea tare, zîmbi Pierre, întrucît n-am putut să nu observ că întreaga carafă era plină vîrf.

— Poate că era umplută din nou, Pierre ; și apoi, schimbînd brusc tonul : Dar ascultă vorbele mele,

domnule Pierre Glendinning !

— Vă rog, doamnă Mary Glendinning !

— Știți, domnule, că în scurtă vreme vă veți căsători și că data e ca și fixată ?

— Ah ! strigă Pierre cu uimire bucuroasă, atit datorită știrii în sine cât și tonului sincer cu care îi fusese împărtășită. Scumpă, scumpă mamă, atunci ți-ai schimbat în mod surprinzător hotărîrea.

— Chiar așa, frățioare ; înainte de sfîrșitul anului acestuia, nădăjduiesc să am o mică surioară Tartan.

— Mî se pare totul atît de ciudat, mamă, continuă Pierre repede. Înțeleg deci că nu-mi rămîne mare lucru de spus ?

— Mai nimic, Pierre ! Intr-adevăr, ce ai mai avea de spus în acest sens ? Aș vrea să știu și eu ce ai tu de-a face cu toate astea ? Prostuțule, ți-ai închipuit că bărbații hotărăsc singuri să se însoare ? Alăturarea îi însoară. Pe lume nu e decît o singură pețitoare, Pierre, și numele ei e doamna Alăturare, x> cucoană prea bine cunoscută.

— Ciudate vorbe rostești în aceste împrejurări și ele îmi taie elanul, surioară Mary, zise el punînd jos furculița. Doamna Alăturare, zici! Și după tine, mamă, toată această splendidă, înălțătoare pasiune se reduce doar la

«**Ltît ?**

— Doar la atit, Pierre. Dar bagă de seamă, după pi*

rerea mea — deși nici eu nu sînt prea lămurită în această privință — doamna Alăturare își mișcă pionii după cum este ea însăși împinsă de Cuget.

— Așa da ! Asta lămurește lucrurile, zise Pierre apu- cînd din nou furculița ; îmi revine pofta de mîncare. Dar ce spuneai privitor la apropiata mea căsătorie ? adăugă, încercînd zadarnic să-și compună un aer neîncrezător și detașat. Glumeai, probabil ; mi se pare, surioară, că ori tu, ori eu am luat-o razna pe această temă. Chiar te gîndești cu adevărat la o nuntă apropiată ? Ți-ai învins cu de la tine putere scrupulele înțelepte după ce am încercat atîta vreme să te conving cu atît de puțin succes ? În sfîrșit, sînt de un milion de ori încîntat, spune-mi repede !

— Am să-ți spun, Pierre. Știi foarte bine că din primul ceas în care mi-ai mărturisit-o — sau mai degrabă înainte de aceasta — din clipa în care eu, cu pătrunderea mea, mi-am dat seama de dragostea ta pentru Lucy, am încuviințat-o. Lucy e o fată încîntătoare ; de familie onorabilă, cu avere, bine crescută, un exemplu a tot ceea ce cred că este mai atrăgător și mai demn de iubit la o fată de șaptesprezece ani.

— Bine. bine, bine ! exclamă Pierre iute și nerăbdător; toate acestea le știam amîndoi mai înainte.

— Bine, bine. bine, Pierre ! îl îngîină maică-sa.

■ — Nu e bine, bine, bine, ci rău, rău, rău să mă chinu- **iești** astfel, mamă ; continuă. **teTog** !

— Dar în ciuda aprobării pline de admirație pe care o simțeam pentru alegerea făcută de tine, după cum șiii, Pierre, nu am cedat rugămintilor tale pentru o căsătorie pripită, gîndindu-mă că o fată care de-abia a împlinit șaptesprezece ani și un tinăr care de abia a împlinit douăzeci de ani nu se cade să se grăbească ; au în fața lor destul timp pe care, credeam eu, pot să și-l petreacă cu folos.

— Iartă-mă că te întrerup, mamă. Nu știu ce vei fi văzut la mine, dar ea, Lucy vreau să spun, n-a dat niciodată vreun semn de grabă la măritiș ; asta-i tot. O s-o iau, însă, ca pe un *lapsus lingue*.

— Fără îndoială, un *lapsus*. Ascultă-mă puțin. În ultima vreme v-am observat cu mare atenție, atât pe tine cât și pe Lucy ; de aceea m-am gândit mai bine. Pierre, chiar dacă ai avea vreo meserie sau măcar vreo îndeletnicire, mai mult chiar, dacă eu aș fi nevastă de fermier, iar tu, fiul meu, ai lucra pământul, tu și cu Lucy tot ar trebui să mai așteptați. Dar întrucât nu ai altceva de făcut decât să te gândești la Lucy ziua și să o visezi noaptea, iar ea probabil că face la fel, și întrucât acest lucru începe să se trădeze printr-o nevătmătoare și de abia ghicită subțiere a obrazului, dar și printr-o foarte vădită și primjedioasă fierbințeală a ochiului, am ales cel mai mic dintre două rele; ai acum permisiunea să te căsătorești de îndată ce lucrul se poate face cu cuviință. Cred că nu ai nimic împotrivă ca nunta să aibă loc înainte de Crăciun, aflându-ne noi acum în prima lună a verii.

Pierre nu spuse nimic, ci, sărind în picioare, își îmbră-țișă mama și o sărută de mai multe ori.

— Dulce și convingător răspuns, Pierre; dar stai jos din nou. Aș vrea să-ți aduc la cunoștință unele lucruri mai puțin plăcute, dar necesare, în legătură cu această poveste. După cum știi, prin testamentul tatălui tău, pământurile astea și...

— Domnișoara Lucy, stăpînă, anunță Dates deschizând larg ușa.

Pierre sări în picioare ; dar, aducîndu-și brusc aminte că se află în prezența mamei sale, se stăpîni îndreptîndu-se totuși către ușa.

Lucy intră, ducînd un coșuleț de fragi.

— Ce mai faci, scumpo ? spuse cu afecțiune doamna Glendinning. Ce plăcere neașteptată !

— Adevărat; îmi închipui că și Pierre e puțin surprins ; dacă ne gândim că el urma să-mi facă mie o vizită asta-seară, și nu eu lui una înainte de apusul soarelui. Dar am simțit deodată nevoia să fac o scurtă plimbare de una singură — era atât de plăcută această după-amiază ; și în-țîmplîndu-se — chiar că întîmplîndu-se — să trec pe Ulița Salcânilor care duce în direcția asta, m-am întîlnit cu un omuleț ciudat care avea coșulețul ăsta. „Da, da, să le cumpărați, domnișoară !” mi-a zis. „Dar

de unde știi că vreau să le cumpăr ?” l-am întrebat. „Nu am un asemenea gând”, i-am spus. „Ba da, domnișoară ; ar trebui să vi le dau cu douăzeci și șase de cenți, dar n-o să vă iau decât treisprezece, căci atâta face la mine șilingul. întotdeauna îmi opresc o jumătate de cent în plus. Haideți, n-am timp să mai stau, căci v-am așteptat destul.”

— Deștept spiridușul, rîse doamna Glendinning.

— Obraznic derbedeul! exclamă Pierre.

— Și nu sînt eu naiva naivelor să vă povestesc aventurile mele așa de-a dreptul ? zîmbi Lucy.

— Dimpotrivă, ești cea mai cerească dintre toate făpturile nevinovate ! exclamă Pierre, cîntîndu-și încîntarea. Floarea care nu are alt chip de arătat decât al nevinovăției e întotdeauna deschisă cu limpezime.

— Lucy, draga mea, zise doamna Glendinning, lasă-l pe Pierre să-ți ia șalul și vino să bei ceaiul cu noi. Pierre a întîrziat atît de mult cu masa de prînz, încît ora ceaiului o să vină foarte curînd.

— Vă mulțumesc, dar nu pot rămîne de data asta. Vai, am uitat de ce venisem ; am adus fragii pentru dumneavoastră, doamnă Glendinning, și pentru Pierre ; lui Pierre îi plac atît de mult !

— Am îndrăznit să sper așa ceva ! exclamă Pierre ; pentru tine și pentru mine, vezi, mamă ; pentru tine și pentru mine, sper c-ai înțeles ?

— Perfect, frățioare !

Lucy roși.

— Ce cald este aici, doamna Glendinning !

— Foarte cald, Lucy. Spui că nu vrei să răraii la ceai ?

— Nu, trebuie să plec ; n-am făcut decât o mică plimbare ; la revedere. Nu mă însoți, Pierre. Doamnă Glendinning, vreți să-l rețineți pe Pierre ? Știu că aveți nevoie de el ; vorbeați de lucruri personale, probabil, cînd am intrat. Aveați amîndoi un aer foarte misterios.

— Și nu greșei, Lucy, zise doamna Glendinning, fără să dea vreun semn că ar mai vrea să o rețină.

— Da, da, lucruri de cea mai mare importanță, zise Pierre ațintindu-și semnificativ privirea asupra

logodnicei sale.

Fata, care tocmai se pregătea să iasă, rămăsese un moment în ușă ; soarele care apunea se revărsa prin fereastră, scaldându-i întreaga făptură în lumină și frumusețe aurie ; minunata și aproape via transparentă a tenului ei alb, caracteristic celor originari din Wales, căpătase îmbijorarea unei zăpezi trandafirii. Rochia vaporosă, albă, cu panglicuțe azurii, o îmbrăca asemeni unui abur. Prin mintea lui Pierre trecu gândul că ar putea să plece din casă doar plutind în zbor prin fereastra deschisă, în loc să iasă pe ușă. Întreaga ei înfățișare îi apărură pătrunsă de veselie, sprinteneală, frăgezime de nedescris, precum și de o nepămîntească gingășie.

Țineretea nu e fdozoafă. Inima lui Pierre nu cunoscuse gândul că, așa cum splendoarea unui trandafir nu dăinuie decît o zi, înflorirea farmecului aerian al unei tinere fecioare dispăre prea curînd de pe fața pămîntului, absorbită cu invidie, parcă, de elementele primordiale care plămădesc din nou floarea fetei, transpunînd-o într-un alt mugure gata să se deschidă. Nici nu-i trecu prin minte atunci lui Pierre acel gînd de nesfîrșită tristețe, acea meditație asupra inevitabilei treceri a oricărei frumuseți pămîntești, care face ca lucrurile cele mai dulci ale vieții să fie doar hrană pentru melancolia care înghite totul și e veșnic nesătulă. Gîndurile tînărului erau cu totul altele, deși într-un fel nu prea departe de acestea.

„Făptura aceasta îmi va fi soție ? Mie, care mai deunăzi aproape dărimam cîntarul cu un trup zdravăn de 75 de kilograme ; să mă însoțesc eu cu acest nours ceresc ? Mi se pare că o îmbrățișare a soțului i-ar sfărîma cingătoarea de aer și ea s-ar topi către tîria din care a coborît, condensîndu-se, ca să poată fi văzută de muritori. Nu se poate ! Eu sînt făcut din lutul greu, iar ea din lumină ușoară. Dumnezeuule, căsătoria e o blasfemie !”

În timp ce aceste gînduri îi treceau prin minte, doamna Glendinning cugetase și ea.

— Frumos tablou ! exclamă ea în cele din urmă, înclinînd cu grație capul pe un umăr. Foarte frumos, într-adevăr ; e probabil pregătit anume

pentru a-mi aduce bucurie. Orfeu găsind-o pe Euridice. Sau Pluto răpind-o pe Proserpina. Admirabil! Poate reprezenta ambele subiecte.

— Nu, zise Pierre cu gravitate ; numai ultimul. Pentru prima oară deslușesc un înțeles.

„Da, adăugă el în sinea sa, sînt Pluto care o fură pe Proserpina ; și la fel face oricare îndrăgostit ce urmează a deveni soț.“

— Și n-ai da deloc dovadă de deșteptăciune, frate Pierre, dacă nu ai mai înțelege ceva, zise mama lui conti-

nuîndu-și șirul unor gânduri diferite. Înțelesul este acesta: Lucy mi-a poruncit să te opresc, dar de fapt ar vrea să o întovărășești. Poți să o conduci pînă la ieșire, dar după aceea să te întorci, căci, după cum știi, nu am terminat de discutat mica noastră afacere. La revedere, micuță domnișoara !

Radioasa și bine coapta doamnă Glendinning se purta cu oarecare afectuoasă superioritate față de Lucy cea delicată și timidă. O trata așa cum ar fi tratat pe orice copii nespuse de drăgălaș și precoce, ceea ce Lucy și era. Privind în viitor, doamna Glendinning nu putea să nu observe că, și în anii maturității, Lucy avea să rămînă un copil pentru ea. Simțea, mulțumită, că prin vigoarea minții ei era, ca să spunem așa, opusul lui Lucy, al cărei creier și făptură înțelegătoare fuseseră amîndouă croite după tiparul unei admirabile gingășii. Aici însă doamna Glendinning avea dreptate și se înșela, în aceeași măsură. Nu greșea simțind diferența dintre ea și Lucy Tartan. Dar în măsura — și era o măsură foarte mare — în care își închipuia că superioritatea ei înnăscută o așază mai presus de Lucy pe scara absolută a firii, greșea nemăsurat. Ceea ce un artist ar numi „aer serafic” este cea mai rafinată esență întrupată într-o făptură născută. Ea nu are nimic de-a face cu vigoarea vulgară. Ceea ce ne îndeamnă adeseori să ne manifestăm vigoarea — fapt care, și la bărbat și la femeie, nu este la urma urmelor decît ambiția — este o trăsătură cu totul pămîntească. Nu este adevărat că vreun înger s-a prăbușit din cauza ambiției. Îngerii nu se prăbușesc și nici nu cunosc acest sentiment. De aceea, binevoitoare, afectuoasă și sinceră din toată inima, oh, doamnă, Glendinning, stai și o privești pe vaporeasa Lucy ; dar, doamnă, ce mult greșești cînd cele două cupe trufașe ale strălucitei platoșe a sinului tău tresaltă în triumf secret asupra aceleia pe care atît de dulce, dar cu atîta infumurare, o numești „micuța Lucy”.

Necunoscătoare a acestor adevăruri mai adînci, mîndră doamnă rămase pierdută în visarea ei de matroană, aș- teptînd ca Pierre să se întoarcă de la

ușă. Ochii îi erau ațintiți asupra carafei cu vin chilimbariu. Nu se poate ști dacă nu cumva nu deslușise vreo asemănare între Lucy și acea carafă micuță, de o jumătate de litru, subțirică și elegant tăiată, plină ochi cu vin auriu, ușor. Hotărât lucru că expresia curioasă, plină de aduceri aminte și muițumită de prevestirile ce i se arătau, a feței ei binevoitoare și radioase putea fi tălmăcită cam așa : da, e o fetișcană dragălașă ca o carafă de o jumătate de litru, o fetișcană dragălașă ca o carafă de o jumătate de litru lină cu Sherry roze... eu... sînt o carafă de un litru cu... cu via de Porto din cel tare... ! Sherry pentru băieți, și Porto pentru bărbați... așa i-am auzit pe bărbați vorbind ; Pierre e doar un băiețandru ; cînd m-a luat de nevastă, tatăl lui avea treizeci și cinci de ani.

După ce mai trecu o vreme, doamna Glendinning auzi vocea lui Pierre : „Sigur, Lucy, înainte de ceasurile opt... nici o grijă”, apoi ușa de la hol se trînti și Pierre se înapoie.

Acum însă maică-sa înțelesese că vizita neprevăzută a lui Lucy alungase orice fel de interes pentru afaceri al nestatornicului ei fiu, aruncîndu-l din nou în valurile nu se știe cărei mări de agreabilă îngîndurare.

— Dumnezeule ! S-o lăsăm pe altă dată, surioară Mary.

■— Azi în caice caz nu, asta-i sigur, Pierre. Pe cuvînt de onoare că va trebui să o răpesc pe Lucy și să o alung din țară pentru un timp, iar pe tine să te leg de masă, altfel nu putem să ajungem la o înțelegere mai înainte de a-i chema pe avocați. Mă rog, într-un fel sau altul, mă descurc eu. La revedere, Pierre ; văd eu că n-ai chef de mine. Probabil că nu te mai văd pînă mi ine dimineață. Din fericire, am o carte foarte interesantă de citit. Rămîi cu bine.

Pierre rămase în scaunul lui ; privirea îi era ațintită către soarele care apunea tăcut dincolo de poieni, departe, către dealurile acum poleite cu aur. O, slăvită, blînd slăvită și molatică înserare, vorbești limpede tuturor oamenilor și le spui : apun în alai de frumusețe ca să răsar în alai de bucurie ; iubirea domnește asupra tuturor lumilor cu apusuri

de soare ; povestea cu stafii e o poveste prostească ; nu există nefericire. Iubirea cea atotputernică ar îngădui nefericirea pe tărâmurile sale ? Ar porunci zeul luminii să se înstăpânească bezna ? De jur împrejur e o lume fără pată, iară prihană, fără vreun nor ; bucurie acum și bucurie întru veșnicie !

Atunci chipul care mai înainte părase că-l privește cernit și muștrător, din însăși inima strălucitoare a apusului, se îndepărtă ; îl lăasă în pace cu bucuria sufletului său, gândindu-se că în aceeași seară avea să-i șoptească lui Lucy cuvântul magic „căsătorie”¹¹ ; Pierre Glendinning era cel mai fericit tinăr care a privit vreodată cum apune soarele.

IV

După o dimineață veselă, amiază tragică, o înserare atât de plină de gânduri amestecate, Pierre își recăpătase hotărîrea și blîndețea mulțumită a sufletului,, necunoscînd nici una din acele fremătări sălbatice în așteptarea desfătării care la spiritele slabe alungă prea adesea dulcea pasăre a iubirii din cuibul ei.

Noaptea era caldută dar întunecoasă, căci luna nu se ridicase încă, și cînd Pierre își purtă, pașii pe sub baldachinele legănate de brațele lungi ale ulmilor plîngători din sat, îl înconjură o beznă de nepătruns, rămasă însă în afara încăperilor blînd Lumină ale inimii sale. Nu mersese prea mult cînd băgă de seamă, la oarecare depărtare, o lumină care se mișca pe partea cealaltă a drumului, apropiindu-se încet. Bătrînii și, poate,, sătenii mai fricoși obișnuiau adesea să ia cu ei un felinar cînd porneau pe o noapte atât de întunecoasă* aș^ că faptul nu îl surprinse pe Pierre ; cu toate; acestea, cum lumina se apropia din ce în ce mai mult și în tăcere fiind singurul lucru pe care îl putea distinge, avu presimțirea nedeslușită că s-ar putea ca lumina să-l caute pe el. Ajunsese aproape la poarta căsuței lui Lucy,

cînd felinarul trecu drumul către el. Cînd mîna lui sprintenă se întinse către porțița de nuiiele care, se gîniea el, avea să-i deschidă drumul spre fericire, o mîna grea se așeză peste a lui și, în aceeași clipă, felinarul fu ridicat pînă în dreptul feței de către o umbră neagră, cu gluga trasă pe ochi, al cărei obraz întors pe jumătate nu îl tîlcea desluși decît vag. Chipul descoperit al lui Pierre fu însă iute cercetat de celălalt.

— Am o scrisoare pentru. Pierre Glendinning, zise străinul» și cred că mă aflu în fața lui.

În aceeași clipă o scrisoare apărură de sub mantie și îi fu vîrîtă în mînă.

— Pentru mine ! exclamă încet Pierre*surprins de ciudățenia întîlnirii ; mi se pare că locul și ceasul sînt nepotrivite ca să îmi aduci corespondența; cine ești ? Stai!

Dar, fără să aștepte vreun răspuns,, mesagerul se răsucise și trecea acum drumul. Prima pornire a lui Pierre fu să facă un pas înainte și să-l urmeze ; zîmbind însă de propria lui curiozitate și de tresărirea fără pricină, se opri răsucind încet scrisoarea în mînă. „Cine o fi misteriosul Tîmîțator, se gîndi el plimbînd degetul de jur-împrejurul pecetii ; nu-mi scrie nimeni decît din străinătate, iar scrisorile vin prin poștă ; cît despre Lucy... așa-i bună ! Cînd tu însăși e înăuntru, ce rost avea să-și trimită bilețele la propria ei poartă ? Ciudat ! Să intru și s-o citeșc... ba nu... \m venit ca să citeșc în scumpa ei inimă — cea mai dragă misivă sosită din ceruri — și scrisoarea asta obraznică mi-ar abate gîndurile. Am să aștept pînă ajung acasă.“ Intră pe poartă și întinse mîna spre ciocănașul de la ușă. Răceala neașteptată păru să transmită mînii sale o senzație de încurajare neînțeleasă. În neobișnuita stare în care se afla i se păru că îl aude spunînd : „Nu intra ! Alergi și citește înții scrisoarea !“

Lăsîndu-se, pe jumătate îngrijorat, pe jumătate batjocoritor față de sine, în voia acestor tenebroase îndemnuri lăuntrice, se întoarse de la ușă fără să știe prea bine ce iace ; ieși pe poartă și

o luă pe drumul de întoarcere.

Nu mai îndrăznea să se mintă pe sine însuși ; bezna înconjurătoare îi năvălise în suflet și-i stinsese lumina ; alunei, pentru prima oară în viața lui, află Pierre de prevestirile și semnele soartei.

Intră în hol fără să fie văzut de cineva, urcă în camera lui și, încuind în grabă ușa pe dinăuntru, aprinse lampa. În clipa în care flăcăriua chemată lumina camera, Pierre, în picioare lângă masa rotundă din mijloc pe care era lampa, cu mâna pe cercul de alamă care potrivea fitilul, tresări, văzînd o siluetă în oglinda de pe peretele «Jin fața lui. Avea contururile lui Pierre, dar ciudat bîntuite de expresii fugare, schimbate și nefamiliare : teamă, nerăbdare ftbrilă și fără nume, presimțiri rele ! Căzu pe un scaun și o vreme se luptă în zadar cu puterea neînțeleasă care-1

stăpînea. Apoi, scoțînd pe furiș scrisoarea din sîn, șopti : „Hai, Pierre ! Ce rușinat o să te simți cînd acest cumplit bilet se va dovedi o invitație la masă pentru mîine seară ; hai repede, prostule, scrie răspunsul după tipic : -«Domnul Pierre Glendinning acceptă cu plăcere amabila invitație a Domnișoarei Cutare»^.

Și totuși ținu o clipă scrisoarea la distanță. Mesagerul îl oprise atît de brusc pentru a-și face datoria, încît Pierre nu avusese timp să arunce nici măcar o privire la rîndurile de pe plic. Îi trecu o clipă prin minte un gînd năstrușnic — ce s-ar întîmpla dacă ar distruge biletul, fără să se uite măcar la scrisul de pe adresă. Nici nu reușise bine să-și deslușească în minte această idee vecină cu nebunia, cînd își dădu seama că mîinile i s-au și întilnit în mijlocul hîr- tiei rupte în două ! Sări de pe scaun : „Dumnezeule !“ — murmură el zguduit peste poate de tăria acelei porniri care-l făcuse, pentru prima oară, să săvîrșească, fără să-și dea seama, o faptă de care să se rușineze în sinea lui. Pornirea asta, însă, care acum îl copleșea, nu o căutase cu bună știință ; cu toate acestea, înțelese numaidecît că o încurajase poate și el, din pricina ciudatei plăceri pătimase pe care mintea omenească, oricît de zdravănă, o simte cîteodată în fața unei emoții noi și puțin obișnuite în același timp. În cazuri ca acestea, oricît ar fi ele de înfricoșătoare, nu ne vine să împrăștiem de bunăvoie vraja ce pare timp de o clipită să ne poștească — uimiți — într-un nedeslușit vestibul al lumilor spiritului.

Lui Pierre i se părea că simte cu limpezime două forțe potrivnice luplîndu-se înlăuntrul lui : una din ele tocmai își făcea loc în înțelegerea sa, și ambele se băteau să-l stă- pînească ; i se părea de asemenea că se întrezărește ca o umbră pe sine însuși, ca arbitru, arătîndu-l pe învingător. Una din forțe îl îndemna să ducă la capăt, egoist, distrugerea biletului, căci, prin cine știe ce voință neagră, citirea lui i-ar încurca, fără putință de deslușire, soarta. Cealaltă îl îndemna să dea la o parte toate presimțirile ; nu pentru că nu ar fi avut nici un temei, ci pentru că așa era mai bărbătește,

indiferent ce ar fi ieșit pînă la urmă. Acest înger bun părea să-i spună cu voce blîndă : Citește, Pierre, deși alegînd ițele altora le poți încilci rău pe ale tale. Citește, ca să poți simți acea neasemuită binecuvîntare care, alături de simțămîntul datoriei împlinite, face ca fericirea să nu fie decît o stare oarecare. Îngerul rău îi șoptea viclean : Nu citi, dragă Pierre ; distruge scrisoarea și fii fericit Apoi, la chemarea inimii sale nobile, îngerul rău se zbir ci și dispăru în neant j cel bun apăru din ce în ce mai limpede, se apropie din ce în ce mai mult, zimbîndu-i trist dar cu bunăvoință, în vreme ce din depărtările fără de margini i se furișau în inimă mirabile armonii și înălțătoare zbateri ii umflau vinele.

V

„Numele de la sfîrșitul acestei scrisori îți este cu de- săvîrșire necunoscut. Pînă acum nu ai știut de existența mea. Scrisoarea aceasta te va mișca și te va face să suferi. Mi-ar fi drag să te cruț, dar nu pot. Mi-e martoră inima că, dacă mi-aș închipui că suferința pe care aceste rînduri ți-o vor aduce s-ar măsura cît de cît cu suferința pe care am îndurat-o eu, nu le-aș fi scris niciodată.

Pierre Glendinning, tu nu ești singurul copil al tatălui tău ; în ochii soarelui, mîna care scrie această scrisoare aparține surorii tale; da, Pierre, Isabel te numește fratele ei — fratele ei ! Oh, cel mai dulce dintre cuvinte pe care n-am îndrăznit decît 'cu gîndul să-l gîndesc și aproape că mi s-a părut un păcat ca o proscrisă că mine să-l gîndească sau să-l rostească. Scumpul meu Pierre, fratele meu, carne din carnea tatălui nostru ! înger să fii și tot n-ai putea să treci peste alcătuirile fără de inimă și obiceiurile unei lumi mărginite care-ți va spune prostule, prostule, prostule, prostule ! și te va ocări dacă vei ceda acelui îndemn sfînt, singurul care te poate face să răspunzi inimii mele prea pline, ce de multă vreme mă asuprește și pe care în cele din urmă nu-1 mai pot ostoi ! Oh, fratele meu !

Pierre Glendinning, să știi că voi fi mîndră de

tine. Nu lăsa ca nefericita mea stare să înăbușe în mine noblețea pe care am moștenit-o alături de tine. Nu te lăsa înduplecat de lacrimile și de frământarea mea făcând vreo faptă de care să te căiești în ceasurile de chibzuință. Nu citi mai departe. De crezi de cuviință, arde scrisoarea asta; vei scăpa astfel de siguranța acelei științe care, dacă acum ești rece și nepăsător, s-ar putea ca mai târziu, în ceas de ne-ajutorare, de remușcare, de mai multă înțelepciune, să te certe sfișietor. Nu, nu voi, nu voi cu nici un preț să te implor... Oh, frățioare, dragul meu Pierre, ajută-mă, zboară către mine... Vezi că fără tine pier... îndurare, îndurare — mă îngheață lumea largă, largă ; fără mamă, fără tată, fără soră, fără frate, fără vreo altă făptură cu mîndru chip ^omenesc care să mă îndrăgească. Nu mai pot, nu mai poc, scumpul meu Pierre, să îndur a fi pribeagă în lumea pentru care a murit Mîntuitorul. Zboară către mine, Pierre... Ba nu, aș putea să rup aceste rînduri, așa cum am rupt atîtea alte foi, toate scrise pentru ochiul tău, dar care, nici una, nu au ajuns pînă la tine, pentru că în desperarea mea nu m-am priceput nici cum să-ți scriu și nici ce să-ți spun ; uite așa bat cîmpii din nou.

Ajunge ! nu mai pot să-ți scriu ; tăcerea se potrivește acestui mormînt... Mă cotopește jalea inimii, Pierre, frățioare.

...Nu mai știu nici cu ce am scris. Voi așterne acum pe hîrtie rîndul fatal și voi lăsa tot restul la mila ta, Pierre, fratele meu; aceea care se numește Isabel Banford locuiește în căsuța roșie de fermă, la trei mile de sat, pe pîrînișul care coboară spre lac. Mîine la căderea nopții... nu mai înainte... nu la lumina zilei, nu la lumina zilei, Pierre.

Sora ta, Isabel."

VI

Misiya — așternută de o mîină feminină, dar cu un scris neregulat, în unele locuri aproape de neînțeles, dovedind limpede starea de suflet care o dictase ; pătată ici și colo cu urme de lacrimi ce se amestecaseră cu cerneala și îi împrumutaseră

acesteia o ciudată nuanță ruginie, ca și când sînge și
nu lacrimi ar fi picat pe hirtie ; ruptă complet în
două de chiar mîna lui Pierre, încît părea cu
adevărat diata cea mai potrivită a unei inimi sfișiate
și

sîngerînde — această uluitoare misivă, deci, îl lăsa pe Pierre un timp incapabil de vreun gînd sau simţămînt limpede şi desluşit. Stătea prăbuşit în scaun, aproape fără viaţă, iar mîna lui, ţinînd strîns scrisoarea, era apăsată pe inimă, ca şi cînd un asasin l-ar fi înjunghiat şi ar fi fugit, iar Pierre ar fi ţinut pumnalul în rană ca să oprească sîngele care voia să ţîşnească.

Da, Pierre, cu adevărat rănit eşti şi doar în ceruri vin- deca-se-va rana ta ; pe vecie veştejitu-ţi-s-a fiinţa, frumuseţea cea dreaptă a lumii în care atîta crezuseşi; icoana sfîniă a părintelui tău e pîngărită ; strălucirea dealurilor tale a pălit şi pacea cîmpurilor s-a istovit; acum, pentru prima dată, Pierre, Adevărul îşi prăvăleşte talazul de tăciune peste sufletul tău ! Vai ție, cel căruia Adevărul, în revărsarea sa nu-i azvîrle în poală decît putregaiuri.

Forma văzută a lucrurilor, alcătuirile gîndurilor, tresăririle vieţii se întoarseră încet-încet către Pierre. Aşa cum marinarul naufragiat şi aruncat pe ţărm cată întîi să scape să nu-l sugă înapoi valurile care l-au azvîrlit acolo aşa şi Pierre se luptă îndelung, amarnic, să nu se lase absorbit de acea frămîntare care îl azvîrlise afară din el însuşi pe ţărmul leşinului său.

Dar omul n-a fost făcut pentru a cădea pradă Netrebniciei chinului. Nu în zadar Juneţea e tînără şi bătaioasă. Pierre se ridică în picioare clătînîndu-se, cu ochii larg deschişi, şi cu tot trupul tremurînd.

„In sfîrşit, singur cu mine însumi“, murmură rar, cu glas pe jumătate înecat. „Cu mine însumi te înfrunt! Trimite asupra-mi toate temerile şi ridică zăgazurile tuturor blestemelor ! De acum înainte nu voi a şti altceva decît Adevărul ; Adevăr îmbucurător sau Adevăr întristător ; voi şti ceea ce este şi voi face ceea ce îmi porunceşte sfătuitoarul cel mai din idîncuri. Scrisoarea !... Isabel... Soră... Frate... Eu, ea... Tatăl meu cel venerat ! E un vis blestemat !... Ba nu, scrisoarea e măsluită... Un fals josnic şi plin de răutate !... Ce bine ţi-ai ascuns faţa, mesager viclean cu felinarul tău cu tot, tu ce m-ai agăţat pe pragul Bucuriei cu această mincinoasă solie de Jale! Oare adevărul se îndreaptă către noi

prin întuneric, vine pe furiș, ne fură și apoi se îndepărtează, surd la toate chemările ce cată să-l urmeze ? Dacă noaptea ce-mi învăluie acum sufletul e la fel de adevărată cu aceea care învăluie această jumătate a lumii, atunci, Soartă, am să mă iau în piept cu tine ! Fățarnică și înșelătoare ! M-ai ademenit prin vesele grădini pînă la marginea prăpastiei. Vai, mincinos călăuzit în zilele Bucuriei mele, să fie oare într-adevăr luminat în această noapte a Chinului meu ? Îmi voi pierde mințile și toți își vor întoarce fața de la mine ! Voi ridica brațul cu minie, căci nu sînt eu lovit ? Suflarea îmi va fi ca fiera, căci nu este aceasta cupa amărăciunii ? Cavaler Cernit ce mă înfrunți și mă batjocorești cu obrăzarul lăsat, bagă de seamă ! Chivără ți-o voi despica și-ți voi vedea fața, de-ar fi ea a Gorgonei ! Lăsați-mă, dragăstoase simțăminte ; milă, părăsește-mă ; voi uita ce înseamnă respect, căci respectul și-a bătut joc de mine și m-a învățat să cinstesc ceea ce trebuie să disprețuiesc. Să fie rupte vălurile de pe fața tuturor idolilor ; de acum înainte voi vedea lucrurile ascunse și voi trăi în însuși ascunzișul vieții mele ! Nimic în afară de Adevăr nu mă putea stîrni astfel ! Scrisoarea nu e măsluită. Oh, Isabel, ești sora mea și te voi iubi și te voi protegui, da, și alături de tine voi fi, în pofida a toți și a toate. Puteri înalte, iertați-mi rătăcirile de neștiutor și primiți-mi jurămîntul. Lui Isabel mă dau jurat. Sărmană fată hulită care, în singurătate și frămîntare, respiri de multă vreme același aer care pe mine m-a desfătat ! Tu plîngi acum, poate, aruncată în oceanul nesiguranței sortii tale, pe care zeii mi-au pus-o în mîini; dulce Isabel ! Nu aș fi eu mai de rînd decît tinicheaua, mai tare și mai rece decît gheața, dacă aș rămîne nesimțitor la o pricină cum e a ta ? Te văd miș- cîndu-te în fața ochilor mei, înconjurată de curcubeul țesut cu lacrimile tale ! Te văd plîngînd de mult și mi se cere să te alin ; mîngîiere îți voi fi, lîngă tine stînd, pentru tine luptînd acum și pururea al tău frate ce-ntr-ajutor îți va sări, cel pe care însuși părintele tău l-a numit Pierre !“ Nu mai putea rămîne în camera lui. Casa se strînsese în juru-i ca o coajă de nucă; zidurile îi

stringeau fruntea. Fuși cu capul gol din locul acela, aflînd doar în nemărginirea văzduhului loc pentru întinderea fără sfîrșit pe care o căpătase viața sa.

CARTEA IV

RETROSPECTIVA

I

Cu păinjeniișul lor necruțător și cauzele lor întreșute, cele mai puternice și mai mistuitoare emoții ale vieții sfidează orice analiză rece și pătrunzătoare. Cu toții vedem norul și simțim trăsnetul; în zadar însă încearcă meteorologia să facă o cercetare critică a felului în care norul s-a încărcat cu scînteii și a pricinilor pentru care trăsnetul ne țintuiește pe loc. Cărturarii zic că rezultatele ce ie mai uimitoare, mai neașteptate și mai copleșitoare, la fel cu cele mai neînsemnate, nu sînt decît rodul unui șir fără capăt de întîmplări, la nesfîrșit combinate și cu neputință de urmărit, care au avut loc mai înainte. La fel se întîmplă și cu fiecare mișcare a inimii. De ce se îmbujorează ăst obraz de un nobil entuziasm, de ce se arcuiește cu dispreț cea buză ? — sînt lucruri ce nu se pot atribui doar cauzei imediate, care sare în ochi; ea nu este decît o verigă a lanțului, a unui lung șir de determinări al căror capăt îndepărtat se pierde undeva în regiunile de mijloc ale nepăibilului.

Zadarnic ar fi deci să încercăm pe căi de înconjur a pătrunde în inima, memoria, viața lăuntrică și firea lui Pieri'3, pentru a arăta de ce o știre pe care în mod firesc mulți gentlemen tineri sau bătrîni se știe că au primit-o cu o surprindere fugară, apoi cu oarecare curiozitate de a afla mai mult și, în cele din urmă, cu desăvîrșită nepăsare, zadarnic ar fi deci să încercăm să arătăm de ce această știre s-a prelins în sufletul lui Pierre precum lava topită, lăsînd acolo un strat gros de desperare, încît toate strădaniile lui deșmai tîrziu nu au mai reușit vreodată să aducă la

suprafață templele de odinioară și nici să redea întregii sale culturi înflorirea ei acum îngropată.

Cîteva aluzii de ici, de colo, ar putea însă să ne ajute să împrăștiem întrucîtva aerul de ciudătenia cîp poate că înconjoară frămîntarea în care un bilețel atît de mic îl aruncase.

De multă vreme inima lui Pierre ascundea în desîșul ei cu frunze proaspete un altar spre care se înălța din cînd în cînd, pe multele trepte așternute ale aducerii aminte și pe care îl încununa în fiecare an cu ghirlandele unei gingașe și sacre iubiri, în cele din urmă, adăugînd prinos la prinos de floare, ființa lui făcuse din el un singur buchet înverzit, un loc pentru sărbătoarea unei bucurii curate mai degrabă decît un loc de împlinire a unor triste datini. Astfel clădit și înconjurat cu cununi, altarul era din marmură, un cuib pe o coloană socotită trainică și pașnică, de pe al cărei vîrf se împrăstiau, asemeni unor raze, nenumăratele suluri și ramuri închipuie în piatră, sprijinite ale stîlpnicului lăcaș al vieții sale cinstite, așa cum în unele frumoase capele gotice un trunchi central susține acoperișul. În acest lăcaș, în cuibul coloanei, era așezată statuia de marmură a răposatului său tată ; fără pată, fără umbră, albă ca neaua și senină ; după părerea lui Pierre, era întruparea bunătății și a virtuții omenesti desăvîrșite. În fața acestui altar Pierre vărsa preaplinul gîndurilor și credințelor pline de respect ale tinerei lui vieți. Pierre nu se înălțase niciodată cu gîndul fără să urce mai întîi treptele acestui altar, făcîndu-1 astfel locul de intrare al unei religii mai omenesti poate.

În mormînt, mai presus de prințul Mausol, zace bine- cuvîntat și slăvit acel părinte muritor care, după o viață cinstită și curată, moare și este îngropat, ca într-un izvor ales, în pieptul unui fiu cu inimă bună și cuget în stare să-l cinstească. La acea vreme înțelepciunea demnă de un Solomon nu și-a vărsat afluenții tulburi în puțul cu apă cristalină al vieții de copil. Rară putere de păstrare au aceste minunate ape. Aruncate în acea fîntînă, amintirile fragede se înmarmorează într-atît, încît lucruri

trecătoare în sine devin neschimbate și veșnice. - în
comitatul Derbyshire există unele ape rare care
pietrifică cuiburile

păsărilor. Dacă soarta însă îl păstrează pe părinte în viață pînă ceva mai tirziu, îngropăciunea filială e mai puțin adîncă și sfințirea mai puțin înălțată sufletește. Băiețaș drului cu privirea cuprinzătoare i se deslușesc sau i se năzăresc ușoare umbre și pete pe caracterul venerat atît de adînc mai înainte.

Tatăl său murise cînd Pierre avea doisprezece ani, lg- sînd în urmă, după părerea împărtășită de toți, un ales renume de gentleman și bun creștin ; în inima soției sale lăsase amintirea nevestejită a multor zile frumoase de căsnicie senină și veselă, iar adînc în sufletul lui Pierre pecetea unui trup de o rară frumusețe bărbătească și d. o mare bunătate ce se putea măsura doar cu presupusul tipar desăvîrșit în care i se turnase inima virtuoasă. În seri îngîndurate, lîngă focul vesel de iarnă, ori vara pe terasa dinspre sud, cînd tăcerea fermecată a nopții — doar la țară întîlnită — chema în mintea lui Pierre și a mamei sale șiruri lungi de imagini din trecut, în capul celui alai de umbre păsea maiestuoasă și înconjurată de un nimb umbra preacinstită a soțului și tatălui plecat dintre cei vii. Atunci sfatul lor devenea grav și plin de amintiri, dar duios ; din nou și din nou, adînc și mai adînc, se incrusta în sufletul lui Pierre închipuirea îndrăgită că neprihănitul său părinte, atît de frumos pe pămînt, era acum neapărat sfințit în ceruri. Crescut cu atîta grijă și în bună măsură atît de departe de alții, Pierre, deși ajuns la vîrsta de nouăsprezece ani, nu purta urmele acelor aspecte mai întunecate, dar mai adevărate ale lucrurilor, pe care o ședere la oraș din cea mai fragedă copilărie le lasă inevitabil în mintea oricărui tînăr de vîrsta lui Pierre, înclinat spre cugetare și cu spirit de observație. Așa se face că pînă la această vîrstă totul rămăsese neclintit în pieptul lui și pentru el altarul tatălui său părea neîntinat și la fel de nou ca marmura de pe mormîntul celui din Arimathea.

Judecați deci ce pustiitor și aducător de prăpăd a fost trăsnetul care într-o singură seară a smuls toate florile din jurul acestui sacru lăcaș, îngropînd

blînda statuie a sfîn- tului sub ruinele prăbuşite ale
însuşi templului inimii.

n

Aşa cum viţei îi merge bine şi strugurii se
pîrguiesc în apropierea zidurilor şi gurilor de tun
ale fortăreţei Ehren- breitstein, tot astfel duioasele
bucurii ale vieţii înfloresc chiar între falcile
primejdiilor ei.

Este oare însă adevărat că viaţa nu e decît un loc
al tuturor uşurinţelor nestatornice, iar noi cei care
pe nedrept tragem folos de la ea sîntem doar nişte
proşti în- gîmfaţi, căci ceea ce ni se pare cea mai
puternică fortăreaţă a plăcerii stă în picioare doar
prin toana celei mai mărunte întîmplări — căderea
unei frunze, auzul unei voci sau primirea unei
bucăţele de hîrtie pe care o pană ascuţită a zgîriat
cîteva mici semne ? Sîntem oare atît de lipsiţi de
siguranţă încît caseta în care am pus ultima şi cea
mai de preţ bucurie şi pe care am încuiat-o cu un
lacăt neasemuit de iscusit poate fi deschisă şi
jefuită printr-o simplă atingere de către străin, în
vreme ce noi sîntem încredinţaţi că avem singura
cheie ?

Pierre ! Nesăbuitule ! Clădeşte la loc... nu
despre asta e vorba, căci altarul tău a rămas în
picioare ; e în picioare, Pierre, se ţine bine pe
picioare ; nu simţi în nări mireasma statornică a
florilor sale ? Un răvaş ca cel pe care l-ai primit
poate fi uşor scris, Pierre ; lumea aceasta curioasă
e plină de măsluitori ; un romancier ager, Pierre, ar
putea să-ţi scrie cincizeci de astfel de bileţele ca să
stoarcă şuvoaie de lacrimi din ochii cititorului, deşi
cel pe care l-ai primit tu a uscat atît de ciudat
lacrimile din ochii tăi ; i-a făcut tulburi şi uscaţi,
Pierre... nechibzuitule !

Nu vă bateţi joc de inima străpunsă de pumnal.
Cel înjunghiat ştie ce înseamnă oţelul ; nu
trăncăniţi în faţa lui cum că nu e decît gîdilatul unei
pene. Oare nu simte el sfîşierea dinlăuntru său ?
Ce caută sîngele pe haina mea ? Ce caută junghiul
în sufletul meu ?

1
1
0

Și aici din nou, nu fără temei, chemările noastre ar putea urca spre cele Trei Ursitoare care torc firul vieții. Le-am putea întreba, ce fire sînt acelea pe care voi, Ursitoarelor, le-ați țesut în anii de odinioară și care acum duc presimțiri, asemeni electricității, spre inima lui Pierre, presimțiri cum că jalea lui e jale, că părintele său nu mai este un sfînt și că Isabel îi este într-adevăr soră ?

Ah, tați și mame ! Pretutindeni, oriunde ați fi, aveți grijă, luați seama ! Micuțul vostru poate că nu înțelege acele cuvinte și semne prin care, în prezența lui nevinovată, căutați să ascundeți întunecatele lucruri de care vorbiți învăluit. Acum el nu știe nimic ; nu știe mare lucru nici despre lucrurile din afară, pe care le vede doar cu ochiul; dar dacă în viața de mai tîrziu Soarta îi va pune în mîna cheia cifrului, cu cîtă repeziciune și uimire va citi el atunci cele mai neînțelese și mai șterse înscrisuri pe care le află în străfundurile minții sale, cîmțind și răscolind în sinea-i, în speranța că va găsi și alte lucruri pitite acolo. Oh, adeseori posomorite învățături ale Vieții au fost astfel deslușite ; orice credință în Virtute a fost ucisă și tinerețea însăși s-a dat roabă disprețului păgîn.

Cu toate acestea, lucrurile nu stăteau chiar atît de rău cu Pierre ; nu erau însă nici atît de departe, încît vorbele de învățătură de mai sus să nu-și afle întru totul locul.

Părintele său murise din pricina unei aprinderi a creierului ; cum se întîmplă adesea în astfel de boli, spre sfîrșit mintea îi rătăcise. În astfel de clipe, cu mii de șiretlicuri nedate în vileag și nespuse de îndemînatice, slujitorii credincioși o îndepărtau pe soața lui de la patul de suferință. Micul Pierre era însă atras de iubirea-i caldă, filială, către acel pat; celorlalți nu le păsa de nevinovatul micuț cînd tatăl lui pornea să aiureze ; așa se făcuse că într-o seară, cînd umbrele se confundau cu draperiile, cînd iatacul era cufundat în liniște iar Pierre abia putea să deslușească în penumbră chipul tatălui său, căci focul din vatră se prăbușise asemeni ruinelor unui templu din jărătic, o voce scăzută, de nerecunoscut, plîngăreață, neasemuit de jalnică se auzi din patul

cu baldachin ; și Pierre auzi : „Fiica mea ! Fiica mea !”

— Aiurează din nou, zise infirmiera.

— Tată, tăicuțule, suspină copilul, nu ai o fiică, decât pe Pierre al tău cel mic.

Dar din nou vocea înstrăinată se auzise dintre perne de data aceasta urcînd într-un vaier răsunător și neașteptat :

— Fiica mea !... Doamne Dumnezeule !... Fiica mea !

Copilul se agăță de mîna muribundului ; strînsoarea lui păru că-i dă forță, dar în cealaltă parte a patului mîna liberă se ridică puțin în gol, de parcă ar fi încercat să prindă nu aerul, ci alte degete de copil. Apoi căzură amîndouă fără putere pe cearșaf, iar în umbrele tremurătoare ale înserării micului Pierre i se păru că dacă mîna pe care o ținuse el era oarecum rumenită ca de fierbinteală, cealaltă, rămasă goală, era leșioasă la înfățișare ca a unui lepros.

— A trecut, șopti infirmiera, n-o să mai aiureze pînă după miezul nopții, așa îi e obiceiul.

Și în cugetul ei se întrebă cum se făcea că un gentleman atît de fără prihană și un bărbat atît de bun aiura cu două înțeleșuri ; o trecu un fior la gîndul acelui lucru tainic sălășluind în suflet și care pare să nu asculte de nici o lege omenească, continuînd în pofida nevinovăției cugetului omenesc să izvodească visuri cumplite și să în- gîne gînduri ce nu se pot rosti. În același timp în sufletul de copil, cuprins de groază, al lui Pierre, se strecură o nedumerire asemănătoare, deși mai puțin limpede. Apartinea tărîmurilor tării de nepipăit ; în scurtă vreme copilul îngrămădi peste ea amintiri de alt soi, mai plăcute, pînă cînd o acoperise de tot ; în cele din urmă se amestecă într-atîta cu alte lucruri neclare, cu alte icoane ale nedeslușitului, încît se părea că nu mai are cu adevărat viață în sinea lui Pierre. Dar iată că, deși trecuseră ani îndelungați și buruiana nu încolțise în sufletul lui, ea rămînea acolo, iar prima vedere a scrisorii lui Isabel, ca prin minune, o făcu să rodească. Atunci din nou auzi vocea plîngătoare și ne- sfîrșit de jalnică pe care o crezuse de mult înăbușită : „Fiica mea ! Fiica mea !” — iar după aceea cuvintele de căință : „Doamne Dumnezeule !” Și în mintea lui Pierre mîna goală se ridică și din nou mîna leproasă căzu.

in

1
1
3

Prin recile săli de judecată ale minții lipsite de imaginație e nevoie de jurăminte și dovezi juruite. Dar în caldele încăperi ale inimii, o singură scînteie a aducerii aminte, nesprîjinită de vreo mărturie, e de ajuns pentru a stîrni o asemenea pălălaie doveditoare, încît toate colțurile convingerii sînt la fel de puternic luminate ca un oraș în miez de noapte de o clădire în flăcări ce-și flutură în toate părțile paloșele înroșite.

Alături de camera lui Pierre se afla un cotlon zăvorit, cu o fereastră rotundă, pe care el obișnuia să-l cerceteze în acele ceasuri dureros de dulci, cînd duh strigă către duh : Vîno către mine în singurătate, geamăn al meu, vîno ! o taină am, lasă-mă să ți-o șoptesc doar ție ! în acest cotlon ocrotitor al secretelor visări și loc de odihnă al cîteodată singuraticului Pierre, atîrna, legat de o sfoară lungă din marginea tavanului, un mic portret în ulei în fața căruia Pierre se oprise de multe ori pierdut în extaz. Dacă acest portret ar fi fost prezentat în orice expoziție publică anuală și ar fi fost descris în ziar de vreun critic care-l privise doar în treacăt, frazele ar fi sunat pe bună dreptate cam așa : „Un portret schițat al unui tînăr nobil, frumos și vesel. Subiectul e așezat într-un fotoliu demodat de Malacca. Un braț, care ține pălăria și bastonul, e aruncat neglijent peste spătarul fotoliului, iar degetele celeilalte mîini se joacă cu sigiliul și cheia care împodobesc ceasul de aur. Capul, cu templele descoperite, e întors într-o parte, iar fața are o expresie deosebit de luminoasă, proaspătă și lipsită de griji. Parcă a trecut să-și vadă o cunoștință apropiată. în general, tabloul este deosebit de inteligent executat și vesel ; are o expresie rafinată și degajată. Este, fără îndoială, un portret al nu o fantezie ; îndrăznind să facem o presupunere, spunem că este executat de un amator.”

Luminos și vesel, deci ; dichisit și tînăr ; sănătos și chipeș ; ce lucru greu de precizat se strecurase în acest portret, încît soției modelului îi era neînțeles, neplăcut și urît ? Mama lui Pierre nu putuse niciodată să sufere acest tablou și spunea întotdeauna că e o zugrăvire sfruntat de

neadevărată a soțului ei. Pioasa amintire a răposatului nu putuse niciodată să o facă să atîrne măcar o cunună în jurul picturii. Nu e el, exclama ea apăsător și aproape cu indignare, cînd cineva stăruia să afle pricina pentru care

n

ea respingea cu încăpăținare părerea aproape a tuturor prietenilor și rudelor răposatului. Portretul, care după părerea ei îl reprezenta cu adevărat pe soțul său, înfățișîndu-i trăsăturile în amănunt și mai ales expresia îmbinării lor celei mai adevărate, mai frumoase și mai nobile, era mult mai mare și ocupa locul cel mai la vedere și mai de cinste de pe peretele marelui salon de la parter.

Chiar și lui Pierre cele două tablouri i se păruseră întotdeauna ciudat de diferite. Întrucît cel mai mare fusese pictat cu mulți ani în urma celuiilalt și, ca atare, originalul era destul de aproape de noianul amintirilor lui de copil, nu se putea opri să nu-l privească drept o icoană mai adevărată și mai apropiată de viață a tatălui său. Părtinirea arătată de mama lui, oricît de apăsătoare, nu i se părea așadar de mirare, ci se potrivea cu propria lui părere. Și cu toate acestea, celălalt portret nu putea fi respins în chip hotărîtor. Pentru că mai întîi exista o deosebire de epocă și oarecare deosebire de costum, ce nu puteau fi neglijate ; apoi, marea deosebire în stilurile celor doi artiști, precum și uriașa deosebire între cele două fețe ideale, pe jumătate redată, pe care — chiar în prezența originalului — un artist preocupat de cele ale spiritului va prefera să le deseneze în locul celei în carne și oase, oricît ar fi ea de strălucită și frumoasă. Mai mult, portretul mai mare era acela al unui bărbat ajuns la anii maturității și așezat la casa lui ; părea dăruit cu toate nenumăratele și oarecum trufașele seninătăți, care însoțesc întotdeauna o căsnicie fericită ; portretul mai mic închipuia un tînăr sprinten, liber, burlac, cutreierînd vesel prin lume ; cu inima ușoară și poate cam flusturatică ; mustind de plinătatea și prospețimea zorilor de nimic înnegurați ai vieții. Desigur, orice comparare nepărtinitoare și grijulie a celor două portrete trebuia făcută cu mare băgare

de seamă. Pentru Pierre, concluzia aproape că se impusese de la sine cînd așezase alături două portrete ale lui însuși; unul în fragedă copilărie, cel al unui băiețuș de patru ani, îmbrăcat cu rochiță și încins cu eșarfă, iar celălalt al unui tînăr de șaisprezece ani. De n-ar fi fost un nu știu ce stăruind în ochi și la tîmple, Pierre cu greu ar fi putut recunoaște pe băiețușul rîzînd cu gura pînă la urechi în

tînărul ce zîmbea gînditor. Dacă numai cîțiva ani au putut să aducă o asemenea schimbare în ce mă privește, de ce să nu se poată întîmpla același lucru cu tatăl meu — se gîndea Pierre.

În afară de toate acestea, Pierre se mai gîndise la povestea sau — ca să spunem așa — la legenda de familie a portretului celui mic. Cînd împlinise cincisprezece ani, i-1 dăruise o mătușă fată bătrînă, care locuia la oraș și care adora amintirea tatălui lui Pierre, cu tot devotamentul de neclintit al unei surori mai mari, rămasă nemăritată, față de un mult iubit frate mai tînăr, acum mort și dus dintre vii pentru totdeauna. Fiind singurul copil al acestui frate, Pierre era ținta celei mai fierbinți și mai extravagante iubiri din partea acestei mătuși singuratică, care părea să vadă chipul frumos al lui Pierre moștenind și asemănarea, și întregul suflet al fratelui ei, întinerit de data aceasta. Deși portretul despre care e vorba era prețuit peste măsură de ea, în cele din urmă legea aspră a dragostei ei romantice și pline de înfierbîntată închipuire hotărî că portretul trebuia să aparțină lui Pierre — căci Pierre nu era numai singurul copil la părinți, ci purta și același nume cu tatăl său — de îndată ce Pierre va fi crescut îndeajuns încît să prețuiască cum se cuvine o comoară atît de sfîntă și de scumpă. I-1 trimisese, așadar, băgat în trei cutii una într-alta și acoperit cu o pînză impermeabilă ; la Poiana Șeii îl adusese un mesager iute și de încredere, un bătrîn nobil, avut, odinioară curtezanul ei neconsolat, căci fusese respins, iar acum vecinul ei împăcat și vorbăreț. De atunci mătușa Dorothea avea să slujească utreniile și vecerniile închinatelor memoriei celui mai nobil și mai frumos dintre frați în fața unei miniaturi de fildeș, cu ramă și capac de aur, un dar al fratelui ei. Și totuși, în fiecare an, vizita ei în camera lui Pierre — nu un lucru de glumă pentru cineva bogat în ani și neputincios în multe privințe — dovedea sinceritatea ațelui puternic simțămînt al datoriei, acea dureroasă uitare de sine care o hotărîseră să se despartă de bunăvoie de prețioasa amintire.

— Spune, mătușico, o întrebare o dată micuțul Pierre, cu mult înainte ca portretul să devină al său, spune-mi, mătușico, cine a pictat portretul-șezînd, cum îi spui dumneata ; cine l-a pictat ? Al cui scaun era ? Scaunul e acum la dumneata ? Nu-l văd aici în cameră... La ce se iiiiță tăticiu atît de ciudat ? Aș vrea să știu acum la ce se gîndea tăticiu atunci. Spune-mi, dragă mătușică, totul despre acest portret, ca atunci cînd va fi al meu, cum mi-ai promis, să-i cunosc întreaga poveste.

— Stai jos atunci, fii cuminte și atent, dragul meu copil, spuse mătușa Dorothea întorcînd capul și căutin- du-se zadarnic și cu mxini tremurătoare prin buzunare, pînă cînd micul Pierre exclamă :

— Mătușico, povestea portretului nu e scrisă în vreo cărticică pe care o cauți ca să mi-o citești, nu-i așa ?

— Îmi caut batista, copilul meu.

— Uite-o, mătușică, aicea e, lîngă cotul dumatile, pe masă ; poftim, iat-o. Nu-mi mai spune nimic despre portret acum ; nu mai vreau să aud nimic.

— Stai liniștit, dragul meu Pierre, spuse mătușa lui luînd batista, și trage puțin draperiile, scumpule ; îmi face rău la ochi lumina. Du-te dacă vrei acum în cămăruță și adu-mi șalul cel negru ; nu te grăbi. Așa ! Mulțumesc, Pierre ; stai acum jos ca să încep. Tabloul a fost pictat de mult, copilul meu, cînd tu nu erai încă pe lume.

— Nu eram pe lume ! exclamă Pierre.

— Nu, zise mătușa lui.

— Hai, zi-i mai departe, mătușico ; dar să nu mai îmi spui că era o vreme cînd micul Pierre nu exista pe lume și totuși tatăl lui era ; Spune mai departe, mătușico., te rog !

— Ei, puîsor, nu te frămînta atîta ; ai răbdare ; sint foarte bătrînă, Pierre, iar bătrînilor nu le place să-i grăbești.

— Scumpă și dragă mătușă Dorothea, iartă-mă de data asta și continuă, te rog, povestirea.

— Cînd bietul tău părinte era tînăr și era în vizită pentru mai multă vreme, într-o toamnă, la prietenii săi din oraș, se legase foarte mult de un văr de-al lui, Ralph Winwood, un băiat cam de aceeași vîrstă, tare chipeș și el, Pierre.

— Nu l-am văzut niciodată, mătușico; spune-mi, te rog, unde se află acum ? întrerupse Pierre. Stă și el la țară, ca mama și ca mine ?

— Da, băiatule ; într-un loc frumos și îndepărtat, sper 3 cred că se află în ceruri.

— A murit,"suspina micul Pierre... Continuă, mătușico.

— Vărul Ralph avea mare dragoste pentru pictură și petrecea multe ceasuri într-o încăpere înșesată cu tablouri și portrete ; își ținea acolo șevaletul și pensulele și-i plăcea să-și picteze prietenii și să le atârne portretele pe pereți, astfel încât atunci când era singur să aibă, totuși, o mulțime de oameni în jurul lui, care să-i zâmbescă întotdeauna și să nu-l supere niciodată înfuriindu-se sau spunând vreo răutate. De multe ori îl rugase pe tatăl său să-i pozeze, spunând că tăcutul lui cerc de prieteni nu va fi complet pînă ce părintele său nu va consimți să-l întregească. În zilele acestea, însă, copile, tatăl său nu stătea o clipă locului. De abia reușeam să-l fac să stea liniștit pînă să-i leg cravata ; pentru asta venea întotdeauna la mine. Și așa îl amina mereu pe vărul Ralph. „Altă dată, vere, nu astăzi... mîine, poate, sau săptămîna viitoare", și tot așa pînă cînd pe vărul Ralph îl apucă disperarea. „Las-că te prind eu", își spuse însă șiretul Ralph. Nu-i mai vorbi nimic despre portret tatălui său, dar în fiecare dimineață frumoasă își pregătea pensulele și șevaletul, ca să fie gata din prima clipă în care tatăl său s-ar fi intim- plat să intre în cameră, întorcîndu-se din vreuna din lungile lui plimbări ; cu aceste prilejuri trecea să-l vadă pe vărul Ralph în atelierul lui de pictură... copilule, poți să tragi la o parte draperiile acum, mi se pare că s-a întunecat.

— Așa mă gîndeam și eu de la început, replică Pierre ascultînd-o, dar nu spuneai că lumina îți face rău la ochi ?

— Nu îmi mai face țau acum, dragă Pierre.

— Povestește mai departe, .mătușico. Nici nu-ți poți închipui ce mult mă interesează, spuse micul Pierre, tră- gîndu-și taburetul mai aproape de poala matlasată a rochiei de satin a bunei mătuși Dorothea.

— Asta și fac, pușor. Trebuie să-ți spun mai intii că tocmai atunci sosise în port o corabie cu emigranți din Franța ; sărmanii fuseseră siliți să plece din țara lor din cauza vremurilor grele și singeroase. Tu ai citit toate astea în cartea de istorie pe care ți-am dat-o mai demult.

— Știu... E vorba de revoluția franceză, răspunse micul Pierre.

— Bravo, micul meu șavant, zimbi ușor mătușa Dorothea ; printre acei emigranți, sărmani dar nobili, se afla o fată frumoasă, a cărei soartă tristă a făcut multă vilvă în oraș, și a făcut mulți ochi să plîngă, dar în zadar, căci nimeni n-a mai auzit de ea vreodată.

— Cum, cum, mătușă... Nu înțeleg... A dispărut atunci ?

— Am luat-o puțin înainte cu povestirea, pușor. Da, a dispărut, și nimeni n-a mai auzit de ea vreodată, dar asta a fost după... cîtva timp, după... sînt sigură ; pot să jur, Pierre.

— Vai, mătușico, ce ciudat vorbești, zise micul Pierre, după ce ? Vocea îți sună ciudat ; nu mai vorbi așa, mă sperii, mătușico.

— Probabil din cauza răcelii care m-a prins astăzi ; nu-i așa că vocea mi-a cam răgușit, Pierre ? O să încerc să nu mai vorbesc așa răgușit. Și cum îți spuneam, copilul meu, cu cîtăva vreme înainte ca această frumoasă domnișoară să dispară, la puțină vreme după ce veniseră sărmanii emigranți, tatăl tău a făcut cunoștință cu ea ; împreună cu alți oameni generoși din oraș, a avut grijă de nevoile străinilor care erau într-adevăr foarte săraci, căci pierduseră totul, în afară de cîteva biete giuvaeruri care nu puteau să le ajungă prea multă vreme. În cele din urmă, prietenii tatălui tău au încercat să-l hotărască să nu mai meargă în vizită atît de des pe la străinii aceia ; se temeau că, deoarece

domnișoara era foarte frumoasă și îi plăcea întrucîtva să fie curtată — așa spuneau unii — tatăl tău ar fi putut fi ispitit să o ia de nevastă, lucru nu tocmai înțelept, căci, cu toată frumusețea și bunătatea ei, nimeni nu-i știa trecutul; era străină și nu ar fi fost o partidă atît de potrivită și minunată pentru tatăl tău, cum a fost după aceea scumpa ta mamă. În ceea ce mă privește pe mine, eu... eu l-am cunoscut întotdeauna foarte bine pe tatăl tău și am știut ce are de gînd, căci mi se destăinuia, dar n-am bănuît niciodată că-i va trece prin gînd să facă un lucru atît de nechipzuit ca acela de a se căsători cu fata aceea ciudată. În orice caz, pînă la urmă a rupt legăturile cu refugiații; după asta tînăra fată a dispărut. Unii spuneau că s-ar fi întors de bunăvoie, dar în taină, în țara ei; alții erau de părere că a fost răpită de trimiși francezi, căci după ce a dispărut a început să umble zvonul cum că ar fi fost de neam mare, înrudită cu familia regală ; mai erau și din cei care clătinau din cap mohorâți și murmurau cîte și mai cîte despre înecuri și alte fapte întunecate, așa cum se întîmplă întotdeauna cînd dispar oamenii și nu-i mai poate găsi nimeni. Dar deși tatăl tău și mulți alți domni au răscolit cerul și pămîntul ca să-i dea de urmă, așa cum spuneam mai înainte, ea n-a mai apărut niciodată.

— Sărmana franțuzoaică ! suspină micul Pierre. Mătușico, să n-o fi omorît cineva !

— Biata de ea, nu se știe, spuse mătușa lui. Ascultă mai departe, căci mă întorc la tablou. În vremea cînd tatăl tău mergea în vizită la refugiați, vărul Ralph era dintre cei care își băgaseră în cap că tatăl tău îi face curte fetei. Cum însă vărul Ralph era un tînăr liniștit, un învățat și ca atare neștiind prea bine ce e înțelepciune și ce e nebunie pe lumea asta mare, nu s-ar fi simțit deloc jignit dacă tatăl tău chiar ar fi luat-o de nevastă pe tînăra venetică. Închipuindu-și așadar, fără temei, după cum ți-am spus, că tatăl tău îi face curte, s-a gîndit că ar fi un lucru nemaipomenit să-l picteze ca un curtezan al ei, adică tocmai cînd se întorcea dintr-una din vizitele lui zilnice la familia de emigranți. Așa că a

asteptat clipa prielnică, stînd la pîndă în fiecare zi în atelier, după cum ți-am spus : într-o dimineată, zis și iăcut, tatăl tău a trecut pe la el în- torcîndu-se dintr-o plimbare. Vărul Ralph îl pîndise de la fereastră, iar cînd a intrat tatăl tău, el își pregătise

fotoliul în spatele șevaletului, dar cu fața la el, și se făcea că pictează eu mare sîrg. Ii spuse tatăl tău : „Mă bucur că te văd, vere Pierre ; am puțină treabă aici ; stai acolo jos și spune-mi ce mai faci; o să termin într-o dipă. Și spune-mi ce mai fac emigranții, vere Pierre”, adăugă el șiret, dorind — se vede — să-l facă pe tatăl tău să-și îndrepte gândurile pe drum de dragoste, ca el să poată prinde expresia corespunzătoare a feței, înțelege, nu-i așa ?

— Nu știu dacă înțeleg bine, mătușico, dar continuă, mă interesează foarte tare ; continuă, dragă mătușică.

— Și așa, cu mii de vicleșuguri și tertipuri, vărul Ralph îl ținu pe tatăl tău așezat pe scaun, nemaicontenind din vorbă, și atît de absorbit de cele ce spunea încît nu băga de seamă că în tot acel timp șiretul său văr picta de mama focului cît putea de repede, făcîndu-se doar că rîde la glumele tatălui tău ; pe scurt, vărul Ralph îi făcea portre- * tul pe furate..

— Îmi place să cred că nu i-1 fura, zise Pierre ; ar fi fost foarte urît.

— Mă rog, să spunem că nu-1 fura, căci sînt sigură că vărul Ralph nu s-a apropiat nîd o clipă de tatăl tău, și deci nu i-ar fi putut băga mina în buzunar, deși — ca să zicem așa — și-a băgat mîna în portretul său. Văzînd însă cîtă mîngîiere mi-a adus acest portret, Pierre, și cîtă îți aduce și ție, sper, cred că trebuie să-l iertăm din toată inima pe vărul Ralph pentru ceea ce a făcut

— Da, cred că ai dreptate, fără îndoială, încuviință micul Pierre privind cu interes portretul cu pricina, care era așezat deasupra căminului.

— Așadar, prinzîndu-1 pe tatăl tău încă de vreo cîteva ori în același chip, vărul Ralph a isprăvit tabloul; cînd l-a înrămat și l-a terminat de tot vroia să-i facă tatălui tău surpriza de a-1 agăța în atelier alături de celelalte portrete, dacă el n-ar fi venit pe neașteptate într-o dimineată

— tocmai cînd portretul cu pricina era așezat cu fața în jos pe o masă și vărul Ralph îi lega sfoara cu care să-l agățe — și nu l-ar fi speriat pe vărul Ralph spunîndu-i liniștit că, gîndindu-se mai bine, are

impresia că vărul lui și-a cam bătut joc de el; spera, însă, că se înșelase. „Ce vrei să spui ?” a întrebat vărul Ralph cam încurcat. „Sper că nu mi-ai agățat portretul alături de celelalte, vere Ralph a spus tatăl tău privind de jur împrejur pe pereți. „Mă bucur că nu-l văd. E o toană de-a mea, vere — nesăbuită, fără îndoială — dar dacă mi-ai pictat portretul în vremea din urmă, aş dori să-l distrugi ; în orice caz, nu-l arăta nimănui și nu-l, ține la vedere. Dar acolo ce ai ?” Vărul Ralph era din ce în ce mai încurcat, neștiind ce să înțeleagă — așa cum nu știi nici eu pînă în ziua de azi — din purtarea ciudată a tatălui tău, rise însă și i-a spus : „Aici, vere Pierre, am un portret făcut în secret și, întrucît îți dai seama că noi, pictorii, mai pictăm și dintre acestea din cînd în cînd, nu ți-l pot arăta și nici nu-ți pot spune nimic despre el.”¹ „Mi-ai făcut portretul sau nu, vere Ralph ?” l-a întrebat deodată aspru tatăl tău. „N-am pictat nimic care să aibă înfățișarea ta de acum”, a ocolit răspunsul Ralph, observînd pe fața celuiilalt o expresie aprigă, pe care nu o băgase de seamă înainte. Mai mult decît atît n-a putut scoate de la el.

— Și după aceea ? întreabă micul Pierre.

— N-a mai fost mare lucru, puîșor ; doar că tatăl tău n-a dat cu ochii niciodată de acel portret; ba mai mult, n-a știut niciodată cu siguranță dacă pe lume există o astfel de pictură. Vărul Ralph mi l-a dat mie pe ascuns, știind cît de mult țineam la tatăl tău și punîndu-mă să-i făgăduiesc solemn că n-am să-l așez niciodată într-un loc unde tatăl tău să-l poată vedea sau măcar să audă de el. Mi-am ținut cu sfințenie făgăduiala și nu l-am atîrnat la mine în cameră decît după moartea scumpului tău tată. Ei, Pierre, și asta este povestea **pOTtrelului-șezînd**.

— Ciudată poveste, spuse Pierre, și atît de interesantă incît n-am s-o uit niciodată, mătușico.

— Sper că nu, copilul meu. Sună acum să ne aducă niște prăjitură cu fructe pentru tine și un pahar cu vin pentru mine ; mă auzi, puîșor ? Clopoțelul... hai, sună-1, Pierre, de ce ai rămas așa ?

— De ce n-a vrut tăticu să-l lase pe vărul Ralph

să-l picteze, mătușico ?

— Doamne, unde-i duce mintea pe copii ! exclamă bă- trîna mătușă Dorothea uitîndu-se la micul Pierre. E o întrebare la care nu știu să-ți răspund. Vărul Ralph avea ideile lui ciudate despre toate astea. Îmi spunea că, aflîndu-se în camera tatălui tău, la vreo cîteva zile după ultima scenă pe care ți-am descris-o, a găsit acolo o minunată carte despre studiul fizionomiilor, cum i se spune științei acesteia, în care erau înscrise cele mai ciudate și mai neguroase reguli pentru a ghici cele mai ascunse taine ale oamenilor cercetîndu-le chipul. Astfel că zăpăcitului de Ralph îi plăcea întotdeauna să creadă că tatăl tău nu vroia să fie pictat deoarece era îndrăgostit pe ascuns de tînăra franțuzoaică și nu vroia ca secretul să-i fie trădat de un portret, întrucît minunata carte despre fizionomii se pare că-l avertizase de o asemenea primejdie. Vărul Ralph, însă, a fost întotdeauna un tînăr singuratic și retras și-i plăcea să născocească tot soiul de trăznăi. În ceea ce mă privește, nu cred că tatăl tău s-a gîndit vreodată la vreun lucru atît de năstrușnic. Ca să fiu cinstită, n-aș ști să-ți spun, de fapt, *de ce* n-a vrut să se lase pictat; cînd o să ajungi însă bătrîn ca Inine, micuțule Pierre, o să înțelegi că fiecare din noi, chiar cei mai buni, face cîteodată lucruri bizare și de neînțeles ; ne e greu să ne explicăm chiar nouă înșine de ce am făcut cutare sau cutare lucru, micuțule Pierre. O să afli tu în cele din urmă despre toate ciudățeniile acestea.

— Sper că da, mătușico, spuse micul Pierre. Dar nu era vorba ca Marten să ne aducă niște prăjitură cu fructe ?

■— Sună-1, puișor.

— Vai, am uitat, spuse micul Pierre și sună.

În cele din urmă, în timp ce mătușă își sorbea vinul, iar băiatul își minca prăjitura, cu privirile îndreptate către portretul cu pricina, micul Pierre își împinse scăunelul mai aproape de tablou și

exclamă :

— Mătușico, chiar așa arăta tata ? L-ai văzut vreodată cu aceeași vestă galbenă și cu eșarfa imprimată cu model mare ? îmi aduc aminte de cheie și pecete destul de bine ; chiar acum o săptămână am văzut-o pe mama scoțându-le dintr-un sertăraș încuiat al șifonierului ei, dar nu-mi amintesc de favoriții aceștia ciudați... nici de vesta galbenă...

aici de eșarfa cu desene albe ; l-ai văzut vreodată pe tăticu purtind eșarfa asta, mătușico ?

— Chiar eu am ales materialul, eu i l-am tivit și am brodat inițialele P. G. într-un colț, dar nu se văd în tablou. Portretul îl arată aidoma, copilul meu, cu eșarfă cu tot, așa cum era pe vremea aceea. Uneori, Pierre, șed aici singură și mă uit, mă uit, mă tot uit la chipul acesta, până mi se năzare că părintele tău se uită și el la mine, îmi zîmbește, dă din cap și-mi zice : Dorothea ! Dorothea !

— Ce ciudat, zise micul Pierre. Parcă începe să se uite și la mine. Sst ! Mătușico, e atîta liniște în camera aceasta de demult, încît parcă aud un zornăit în tablou, ca și cînd pecetea se lovește de chaie... Ascultă, mătușico !

— Doamne sfinte, nu vorbi așa, copile !

— Am auzit-o pe mama spunînd odată — dar nu-mi spunea mie — că, în ceea ce o privește, nu-i place tabloul de la mătușa Dorothea ; spunea că nu seamănă. De ce nu-i place mamei tabloul, mătușico ?

— Pui întrebări tare ciudate, puîsor. Mamei tale nu-i place tabloul dintr-o pricină foarte simplă. Are acasă unul mult mai frumos și mai mare, care a fost pictat pentru ea și pe care l-a plătit cu nu știu cîte sute de dolari. Și acel portret seamănă foarte bine, așa că asta trebuie să fie pricina !

Și așa, bătrîna mătușă și băiețașul continuară să stea de vorbă ; fiecare se gîndea că celălalt e cam ciudat ; amîndoi se gîndeau că portretul e și mai ciudat ; chipul din tablou îi privea deschis și-vesel, ca și cînd n-avea nimic de ascuns ; cu toate acestea, parcă făcea cu ochiul, puțin batjocoritor și cu două înțelesuri unui alt portret, ca să arate ce naivi erau

bătrîna lui soră și nevîrstnicul lui fiu discutînd cu gravitate și seriozitate despre o eșarfă bogată, cu desene albe, o vestă galbenă și un chip nobil și cumsecade.

După această scenă, ca întotdeauna, anii trecuseră în zbor unul după altul; micul Pierre crescuse și devenise înaltul domnișor Pierre, și pictura îi aparținea ; acum, singur, în mica lui cămăruță, putea să stea, să se sprijine sau să se așeze în fața ei cît era ziua de lungă, dacă avea

*

chef, și să se gîndească, să se gîndească, să se gîndească, să se gîndească pînă ce în cele din urmă gîndurile se amestecau, iar la sfîrșit nu mai erau gînduri deloc.

Înainte de a primi tabloul, la cincisprezece ani, aflate că mamei lui nu-i plăcea portretul dintr-o nebăgare de seamă a ei, sau mai degrabă fiindcă împlăcea făcuse ca Pierre să treacă printr-un salonaș. Întrucît băiatul era încă mic, portretul tatălui său se afla în posesia iubitoare a unei mult îndrăgite și excelente mătuși ; ca atare, mama lui, dintr-o delicatețe intuitivă, se abținuse să-și exprime pe față părerea despre el în prezența copilului. Delicatețea aceasta bine chibzuită — deși doar în parte deliberată — a mamei sale fusese în mod neobișnuit răsplătită printr-un simțămînt la fel de ales al fiului său ; copiii cu o fire nobilă din naștere și cu o creștere bună dau dovadă uneori de o uimitoare și adeseori ne- gîndită bună-cuviință, un bun-simț și o îngăduință deosebită în lucruri pe care pînă și vîrstnicii **și** cei ce se socotesc mai cu scaun la cap le găsesc nu tocmai la înțemîna oricui. Micul Pierre nu-i spusese niciodată mamei sale că aflate prin altcineva ce crede ea despre tablou ; știa parcă, fără să **i** se **fi** spus că, din cauza felului diferit în care se înrudeau cu tatăl său, precum și din alte mărunte pricini, putea să o iscodească mai degrabă pe mătușa lui decît pe mama lui, mai ales în legătură cu *portretul-șezînd*. Multă vreme explicația pe care mătușa

Dorothea i-o dăduse cu privire la antipatia mamei sale față de tablou îl mulțumise, sau cel puțin nu-i trezise nedumeriri.

Cînd portretul ajunsese la Poiana Șeii, se întîmplase ca doamna Glendinning să fie plecată ; Pierre îl atîmă fără să spună cuiva în camera retrasă ; cînd, peste cîteva zile, mama lui se întoarse, nu-i pomeni nimic despre tablou, înștiințat printr-un al șaselea simț de existența unui oarecare mister care îl aureola și a cărui sfințenie se temea să o pîngarească stîrnind o discuție despre darul mătușii Dorothea, ori îngăduindu-și să se arate necuviincios de curios privitor la motivele pentru care mama lui avea părerea pe care o avea, și pe care o păstra pentru sine, despre tablou. Prima dată, **eu** la multă vreme după **ce** sosise pachetul, cînd își dădu îeama că maică-sa intrase în cămara lui, se pregăti, atunci cînd o văzu, să asculte orice ar fi avut ea de spus despre această din urmă adăugire la podoabele din casă ; cum însă ea nu pomeni nimic, el o cercetă pe furiș, străduindu-se să vadă de n-ar putea desluși pe fața ei oarecare emoție învăluitoare asemeni unui nor. Nu văzu nimic. Și cum orice adevărată delicatețe de simțire sporește cînd intîlnește alta la fel, îndoita, respectuoasă dar tăcuta îngăduință între mamă și fiu continuă necotropită. încă o legătură, o legătură dulce, sfîntă și înălțătoare între ei. Orice ar spune îndrăgostiții, nu • întotdeauna dragostea are oroare de secrete, așa cum se spune că natura are oroare de vid. Dragostea se clădește pe taine, așa cum încîntătoarea Veneție e ridicată din mare pe piloni nevăzuți și de neclintit. Misterele Iubirii, tainice fiind, se leagă de ceea ce e mai presus de noi și fără sfîrșit ; seamănă cu niște punți ale văzduhului prin care umbrele de dincolo trec pe lărîmurile ceturilor și suflărilor de aur ; acolo se nasc năzuințe poetice, gîndiri frumoase ce se revarsă asupra-ne ca mîrgăritarele scuturate din curcubeie.

Vremea trecea, iar curata și neîntinată lor sfială făcea ca portretul să pară cu atît mai încîntător cu

cît atracția lui era mai misterioasă, presărînd, cum ar fi, ✓ rozmarin în jurul veneratei amintiri a părintelui. Dar, cum spuneam mai înainte, din cînd în cînd lui Pierre îi plăcea să se distreze aducînd în discuție secretul cu grijă păstrat al portretului, în ciuda neplăcerii mamei sale ; niciodată însă cercetarea iscusită pe care rezolvarea acestei probleme o cerea nu îl făcea să încalce cu bună știință acea respectată graniță dincolo de care ciudata reținere a mamei sale începea să se lege de unele păreri îndoielnice legate de aspecte și întîmplări neștiute din viața și firea de tinerețe a originalului. N-am putea spune însă că ea îi interzisese cu desăvîrșire să-și lase închipuirea să-i rătăcească pe astfel de tărîmuri ale speculațiilor; toate plămădirile minții se cuvenea să desăvîrșească însă acea icoană curată, slăvită, a părintelui său, icoană care în sufletul lui se întemeia pe faptele știute și recunoscute de toți din viața acestuia.

Atunci cînd mintea cutreieră pe dealurile și văile mereu schimbătoare ale născocirilor fără trup, plămuirii* cele multe, izvodite din neîncetata replămădire a faptelor pe care le are la îndemînă, pot căpăta orice formă sau trăsătură. Gîndindu-ne la acestea, putem să încercăm a pune degetul, spre a o reține, pe cea mai puțin cețoasă dintre rațiunile care, în perioada de adolescență a lui Pierre, îi apăreau în minte ori de cîte ori încerca să-și explice neobișnuita reținere a mamei sale față de portret. Să încercăm, însă, să enumerăm și vreo alte cîteva din aceste rațiuni.

„Da, da — se gîndea uneori Pierre — cine știe, poate că vărul Ralph n-o fi fost prea departe de adevăr cînd și-a închipuit că la un moment dat tata s-a lăsat pradă vreunei simțiri trecătoare pentru frumoasa și tînăra franțuzoaică. Portretul va fi fost pictat atunci și tocmai cu scopul de a eterniza vreo dovadă efemeră a acestei simțiri pe fața originalului. Nu e de mirare, deci, că mamei înfățișarea lui nu i se pare asemănătoare, cunoscută și nici cîtuși de puțin plăcută ; nu numai că tata n-a privit-o niciodată astfel (să nu uităm că a cunoscut-o abia după aceea),

dar să nu uităm că femeile vor rămîne întotdeauna femei; ceea ce aş putea numi o tandră gelozie, o vanitate neîngăduitoare la orice altă femeie, o face să-şi dea seama că privirea chipului din tablou nu este aţintită asupra ei, ci, nu se ştie cum, e îndreptată către o alta. o necunoscută; de aceea o sîcîie şi faţa i se pare respingătoare ; se cade să se arate aspră faţă de orice amintire din viaţa tatălui meu, supărătoare doar din pricină că nu s-ar arăta cumva legată de propriile ei amintiri despre el.

Pe de altă parte, portretul cel mare şi scump din salonul de gală fusese făcut în anii cei mai înfloritori ai vieţii lui, în zilele cele mai frumoase şi trandafirii ale căsniciei lor, la dorinţa anume a mamei şi de către un artist celebru pe care ea l-a ales, îmbrăcînd originalul după gustul ei; toată lumea îl considerase ca o foarte fericită ase* mănare cu tata, aşa cum arăta pe atunci ; credinţa aceasta e întărită de propriile mele vagi amintiri de copil; din toate aceste pricini portretul din salon are un farmec de nepreţuit pentru ea. într-adevăr, în el şi prin el îşi priveşte soţul aşa cum i se înfăţişase în viaţă ; nu priveşte în gol către o fantasmă necunoscută adusă din zilele îndepărtate, iar pentru ea, chiar de necrezut, ale burlăciei tatălui meu. În celălalt portret ea vede repovestite în ochii ei iubitori istoriile şi legendele de mai tîrziu ale devoţiunii lui conjugale. Da, cred că acum înţeleg limpede că aşa trebuie să stea lucrurile. Şi totuşi, închipuiri mereu noi se surpă asupra-mi în vreme ce privesc ciudatul *portret-şezînd*; deşi mai nefamiliar decît i-ar putea părea mamei vreodată, pictura pare să-mi spună uneori : Pierre, nu te încrede în portretul din salon ; acesta nu este tatăl tău, sau cel puţin nu în întregime. Cîntăreşte în sinea ta, Pierre, dacă nu cumva noi, cele două plămui, nu am putea alcătui doar una. Soţiile credincioase sînt întotdeauna prea legate de un *chip* al soţilor lor ; văduvele credincioase nutresc prea mult respect fată de fantoma *închipuită* a aceleiaşi imagini *închipuite*, Pierre. Priveşte din nou, eu sînt tatăl tău, aşa cum era el mai adevărat. Cînd ajungem la vîrsta coaptă, lumea ne poleieşte şi ne lustruieşte, Pierre ; intervin

mii de politețuri. scâlîmbăieli și finețuri, Pierre ; cum să-ți spun, atunci ne lepădăm de noi înșine și îmbrăcăm haina altui eu Pierre ; cînd sîntem tineri *sintem*, Pierre, cînd îmbătrînim — *părem* doar. Privește din nou : eu sînt tatăl tău ; cel adevărat, cu atît mai adevărat cu cît ți se pare că nu mă recunoști, Pierre. Părinții nu se despoaie bucuroși în fața pruncilor lor, Pierre. Sînt o mie și una de nebunii alt tinereții pe care nu ni se pare potrivit să vi le dezvăluim Pierre. Să luăm, de pildă, zîmbetul acesta ciudat, cu două înțelesuri, Pierre ; privește mai îndeaproape gura aceasta la te uită, ce poate să însemne lumina prea arzătoare și parcă păgînă din ochii aceștia, Pierre ? Sînt tatăl tău băiete. A fost odată o fată, o prea frumoasă franțuzoaică Pierre. Tinerețea e fierbinte și ispita puternică, Pierre într-o clipă se fac lucruri de nedeșăcut, Pierre : timpul trece și lucrurile acestea nu sînt întotdeauna purtate aiurea de șuvoi, ci prea adesea rămîn înmămolite la mal undeva, pe tărîmurile înverzite ale tinereții, Pierre. Pri vește din nou. Oare degeaba nu-i place mamei chipu meu ? Ia gîndește-te. Oare nu toate pornirile ei sincere și iubitoare încearcă să mărească, să spiritualizeze și să înalțe amintirea soțului, Pierre ? Atunci de ce mă veștejește cu disprețul ei, de ce nu-ți vorbește niciodată do mine, de ce chiar tu nu mă pomenești niciodată în fata ei, Pierre ? Ia gîndește-te. Să nu fie oare o mică taină ? Încearcă să scormonești puțin, Pierre. Nu te teme, nu te teme. Pentru tatăl tău nu mai are importanță. Privește, nu-ți zîmbesc ? Ba da, cu un surîs ce nu se schimbă, și tot astfel ți-am surîs neschimbat vreme de mulți ani, Pierre. E un zîmbet împietrit ! Așa i-am zîmbit vărului Ralph ; așa am zîmbit în salonașul scumpei și bătrînei matusi Dorothea, Pierre ; tot astfel îți zîmbesc ție și tot astfel am zîmbit în viața de după aceea — ascuns în bl- rouașul blindei matusi Dorothea — cînd poate că trupul se zbătea în dureri ; tot așa aș zîmbi de m-aș afla în cele mai adinei hrube ale inchiiziției spaniole, Pierre ; spîtizu- rat în bezna dimprejur cu același zîmbet aș zîmbi, deși n-ar fi nimeni aproape. Ia gîndește-te ; surîsul e unealta tuturor înțelesurilor în doi peri, Pierre. Cînd

vrem să înșelăm, zîmbim ; cînd pregătim vreun mic tertip, îndestulător totuși pentru nucile noastre poftite, fii atent, Pierre, și vei vedea întotdeauna apărînd un mic zîmbet. A fost odată o frumoasă franțuzoaică, Pierre.. Te-ai gîndit vreodată cu grijă, cu aplecare, cu pătrundere de psiholog și filozof la ceea ce o înconjura, la ceea ce îi aparținea și la ceea ce i s-a întîmplat, Pierre ? O, ce poveste ciudată e aceea pe care ți-a spus-o odată mătușa Dorothea. Am cunoscut odată un biet suflet încrezător, Pierre. Scotocește, scotocește mai adînc... Uite... parcă se vede o mică spărtură, Pierre... o crăpătură. întotdeauna trebuie să iasă ceva din toate scormonirile stăruitoare; curiozitatea neostoită își primește răsplata, Pierre; nu degeaba uneltim și devenim șireți, diplomați și tilcuitori în mintea noastră, Pierre, temători să urmărim poteca indienilor cînd trece din cîmpie în desigurile întunecate, Pierre. Destul, însă : celor înțelepți le e de ajuns un cuvînt."

În tăcerea de basm a lungilor nopți de la țară, cînd conacul cufundat în tăcere era înecat în zăpezile proaspăt căzute ale Iul decembrie sau în alba lumină neclin

tită a lui august, în tihna bîntuită de fantasme a unui cat locuit doar de el, de veghe în cămara ascunsă; strajă neasemuitului baldachin al portretului, cu ochii ținți către flăcările straniu pitite ale înțelesurilor ce i se prefirau atît de nelămurit prin cuget — astfel stătea Pierre în fața chipului zugrăvit al părintelui său, deschizînd larg, fără să-și dea seama, porțile tuturor vorbelor și îndoielilor nedeslușite, tulburelor jumătăți de adevăruri ce năpădesc din cînd în cînd tăriile sufletului, cemîndu-se la fel de dese precum fulgii prin văzduh în timpul unei vifornite îndesate și neostoite. Și totuși, ori de cîte ori se trezea din aceste reverii, Pierre își recîștiga gîndirea lui sigură, înainte-mergătoare și călăuzită de cugetul limpede ; într-o clipită văzduhul se limpezea, nici un fulg nu mai cădea, iar linărul, certîndu-se că se lăsase cuprins de acea plăcută beție, își făgăduia să nu se mai cufunde niciodată în visuri la miez de noapte, în fața *portretului-sezînd* al tatălui său. Apele reveriilor nu păreau să lase vreo urmă de mîl în cugetul său ; erau iuți și ușoare, astfel încît purtau cu sine propriile lor gunoaie, lăsau, pare-se, toate canalele gîndirii lui Pierre curate și zvîntate, ca și cînd nici un șuvoi noroios nu s-ar fi scurs prin ele.

Și astfel, în aducerea lui aminte limpede și iubitoare, icoana tatălui rămase la fel de cinstită și de neatinsă; ciudățenia portretului nu a făcut decît să adauge acestei imagini un val ușor de romanță sau legendă ; miezul acesteia era însuși misterul care uneori părea atît de perfid și de rău prevestitor.

Dar acum, *acum* /... Citise scrisoarea lui Isabel; cu iuțeala primei raze ce țîșnește din arcu soarelui, Pierre văzu cum toate neînțelegerile, toate tainele se despică sub tăișul unei săbii ascuțite, și escadroanele duhurilor întunericului năvălesc în snopi groși de beznă nesfîrșită. Cele mai îndepărtate amintiri din

copilărie, aiurările tatălui său, mîna cea goală și mîna cea leproasă, ciudata poveste a mătușii Dorothea,- mărturisirile fermecate ale portretului în miez de noapte, mai ales pornirea mamei împotriva portretului, toate, toate îl copleșiră cu mărturiile lor adunate.

Acum ghicea fără vreo stavilă tot ceea ce i se păruse neînțeles și tainic în chipul pictat, tot ceea ce i se păruse neînțeles de familiar pe fața acestuia ; totul se potrivea de minune ; veselă unuia într-un fel armonizată cu tristețea celuilalt, nespusa lor îmbrățișare de care depindea înțelegerea lor separată și, cum ar fi, le făcea să se contopească și astfel să se unească împletite, iată fețele ce, împreună, sporeau doar minunea lucrului.

Din toate părțile lumea pipăibilă a faptelor solide aluneca și se dezghioacă din juru-i, lăsîndu-1 plutind într-un eter al nălucirilor : sărînd în picioare, cu pumnii strînși și ochii ficși, ațintiți asupra chipului înțepenit în tărie, rosti acele minunate versuri din Dante ce descriu umbrele ce se sug una pe alta în infern : .

„Ah cum te schimbi.
Angelo ! Privește, Nu ești acum îndoit,
Dar nici singurul !”

CARTEA V

PRESIMȚIRI ȘI PREGĂTIRI

I

Pierre se întoțea acasă mult după miezul nopții. O luase la fugă cu acea totală uitare de sine caracteristică unei firi arzătoare și întovărășind primele zbateri ale oricărei suferințe neașteptate și cumplite ; acum însă, livid, își

1
3
4

regăsisse pacea, căci pașnicul duh al nopții, luna care se ridicase, stelele ce se arătasera într-un târziu îi apăruseră în cele din urmă ca o ciudată melodie molcomitoare, la început disprețuită și călcată în picioare, dar care în cele din urmă se strecurase în cotloanele inimii sale și își întinsese aripile de liniște asupra lui.

De la înălțimea acestei păci își întorcea neșovăielnic privirea către priveriștea arsă dinlăuntru-i, așa cum pădurarul din Canada, silit să fugă din fața pîrjolului pădurii sale, se întoarce de îndată ce flăcările s-au potolit și măsoară fără să clipească nesfîrșitele cîmpuri de pojar ce mai dogorăsc ici și colo sub perdeaua deasă de fum.

Spuneam că, întotdeauna cînd Pierre căuta singurătatea cu adăpostul ei văzut și izolarea înconjurată de ziduri, camera de lîngă iatac îi era refugiul preferat. Intrînd în camera lui, deci, luă luminarea abia pîlpîindă pe care o lăsase acolo și-și îndreptă din obișnuință pașii către acel loc retras, așezîndu-se cu brațele încrucișate și cu capul plecat în vechiul fotoliu cu picioare de dragon. Cu tălpi de plumb și inima schimbîndu-se acum din sloi de gheață într-o ciudată nepăsare, lăsîndu-se cuprins de o amețală copleșitoare, rămase acolo pînă cînd, asemeni călătorului îngropat în troiene de zăpadă, începu să se zbată împotriva acelei moleșeli, cel mai trădător și mai mortal dintre semne, își ridică privirile și căută spre fața părintelui său, despuiată de mister, dar zîmbindu-i încă enigmatic. Pe dată i se

întoarseră conștiința și neliniștea, neputincioase încă să împrăstie grozava liniște ce pusese stăpînire pe el. Peste puțină îi era să îndure surîsul portretului; dînd ascultare unei porniri necunoscute, mai tare decît el, se ridică și, fără să-l scoată din cui, întoarse tabloul cu fața la perete.

În felul acesta se ivi spatele prăfuit și jerpelit, astupat cu hîrtie mototolită la colțuri, acum atîmînd în zdrențe fiindcă i se uscaseră cleiul.

— Oh, simbol al icoanei răsturnate din sufletul meu, gemu Pierre. Nu te pot lăsa să spînzuri astfel. Mai degrabă te-aș arunca la gunoi decît să te insult astfel. Nu voi să mai am tată !

Scoase din cui tabloul și îl duse afară din cămară ascunzîndu-l într-un scrin încăpător acoperit cu creton albastru și-l încuie acolo. Cu toate acestea pe perete rămăsese un pătrat decolorat, umbră-umbră, goală și întristătoare a portretului. Tînărul încercă să alunge ultima rămășiță a părintelui său preschimbat, temîndu-se că orice gînd care-l privea nu era numai zadarnic, ci chiar vătămător, abătînd fatal din drumul ei mintea care trebuia acum nu - numai să îndure o suferință anume, ci să și treacă imediat la fapte în temeiul ei. Crud și sălbatic gînd, își spune tinerețea, dar greșește ; experiența știe prea bine că fapta, deși pare o întetîire a durerii, este în realitate un balsam ; pentru a ușura pe veșnicie durerea, trebuie adeseori să mai înfigem alte cîteva săgeți.

Și totuși, nici măcar acum, deși simțea din adîncuri că întreaga sa făptură morală fusese răsturnată și că pentru el armonioasa clădire a lumii trebuia, cumva, în întregime reclădită de la prima piatră de temelie, nu era chinuit de gîndul ultimei disperări și nici nu se frămînta cum să facă pustiul să înflorească din nou. Părea că simte ascuns, plămădindu-se în străfundurile inimii sale, crezul încă nedeslușit ce ar putea să-l călăuzească prin țara nimănui a credinței moștenite, acum dispărute, și ale dovezilor împrejurărilor acum pierdute ; sufletul lui nu fusese cu totul cotropit de răzmeriță. O regentă fără sfîrșit pusese stăpînire pe sceptor ; în felul acesta Pierre nu căzuse încă pradă prigoanei și pîrjolului suferinței sale.

Un suflet mai puțin nobil decât al lui Pierre și-ar fi pus imediat întrebarea : *Ce trebuie să fac ?* — cu

privii”:

la Isabel. O astfel de întrebare nu-și făcu loc niciodată în mintea lui Pierre ; ființa lui răspunse de la sine, fără nici o umbră de îndoială cu privire la ținta către care trebuia să se îndrepte. Dar dacă ținta era limpede, nu la lei de limpede era și drumul ce ducea la ea. Cum să iacă ? Iată o problemă care la început nu părea să aibă vreo soluție. Fără să-și dea pe de-a-ntregul seama, Pierre era unul din acele spirite care găsesc în cele din urmă cel mai sigur răspuns la nedumeririle lor, precum și cele mai strălucite însemne ale conducătorilor nu printr-o cercetare chinuită și sîrguincioasă a măruntelor argumente pentru și contra, ci prin supunere instantanee la poruncile zăpezii ale întâmplărilor însele. Întrucît pentru el — ce trebuie să fac ? — era o întrebare ce primise răspuns chiar prin înțelegerea greutății ei, acum, fără să știe, își descărcase sufletul, cel puțin pentru o vreme, de povara oricărei tulburătoare chibzuințe privind chipul în care să treacă la fapte ; era încredințat că întîlnirea cu Isabel avea să-i arate calea fără greș. Puterea care pînă acum îi călăuzise pașii nu fusese, totuși, cu desăvîrșire mută, ascunsă, în ceea ce privește multele lucruri amare pe care Pierre le prevedea în oceanul nesfîrșit de necazuri în care se afla cufundat.

Dacă este adevărat că darul cel mai înalt și — după cum spun înțelepții — neprețuita compensație a unor dureri mai grele este de a curăța sufletul de greșelile unei inimi prea vesele și de a-l umple cu un adevăr trist, trebuie să spunem atunci că această sfîntă datorie nu este îndeplinită pe calea ferită a vreunei gîndiri inductive al cărei început să se afle tocmai în suferința cu pricina ; dimpotrivă, ni se pare a fi urmarea minunată a pătrunderii în adîncurile cele mai nepătrunse din spiritul omului, a unei puteri niciodată încercate pînă atunci și cu totul inexplicabile, care, asemeni seînteilor ce încarcă aerul greu al înserării, se împrăstie în toate direcțiile sub forma unor sprintene săgetări de lumină

limpezitoare și, în aceeași clipă, ușurează văzduhul de toată încetoșarea sa, dăru-îndu-i o mare putere de iluminare; lucruri care mai înainte, în umbrele inserării, căpătaseră înfățișări romantice și tenebroase sînt luminate acum în realitatea lor ; în aceste trecătoare aprinderi ale mirabilului foc al suferinței vedem lucrurile așa cum sînt ; deși, cînd scînteile se pierd, umbrele coboară din nou și mincinoasele mărginiri ale lucrurilor se reîntorc ; dar fosta lor putere de a înșela s-a pierdut, și acum, chiar în fața celor mai amăgitoare înfățișări ale lor. nu putem uita imaginile adevăratei, nemuritoarei lor fețe, din nou învăluite.

La fel se întîmpla și cu Pierre. Pe vremea veselei lui juneți, înainte de a-l lovi marea nenorocire, toate lucrurile din jur își ascundeau înfățișarea adevărată sub chipuri înșelătoare. Acum, nu numai că multvenerata imagine a tatălui său se preschimbase din coroana verde a unui copac stufos într-un trunchi lovit de trăsnet, dar fiecă altă icoană din mintea lui dovedea înrîurirea acelei lumini de pe alte tărîmuri care îi pătrunsese în suflet. Nici măcar încîntătoarea și nepîngărita lui mamă nu rămăsese cu desăvîrșire neatinsă și neschimbată de zguduitură. Prima oară cînd imaginea ei schimbată își făcuse loc în mintea lui, Pierre cîntă spre ea înspăimîntat ; acum, cînd furtuna trecuse, îi zăbovea în minte aceeași imagine dezvăluită pe neașteptate și înconjurată de o nesfîrșită jale. Ea, care îi păruse întotdeauna lui Pierre — în aspectele mai puțin trufașe, dar mai frumoase și mai spirituale — nu numai că o sfîntă în fața căreia să-și înalțe rugile de zi cu zi, ci și ca o blindă povățuitoare care să-i primească mărturisirile, al cărei respectat iatac era de multă vreme un confesional tapetat cu satin moale, mama lui, într-un cuvînt, nu mai reprezenta nimic din toate aceste lucruri ademenitoare ; simțea cu stringere de inimă că nu-și mai poate îndrepta pașii către ea cum și i-ar fi îndreptat către o ființă cu care să împărtășească totul, în fața căreia să-și descarce nestîrjenit sufletul, ca una ce era în stare să-i arate adevărata cărare cînd el se afla în impas. Minunată

era într-adevăr ascuțita pătrundere cu care soarta îl ajutase să înțeleagă firea adâncă a mamei sale. Ea ar fi făcut față tuturor încercărilor obișnuite ; gândindu-se însă la piatra de încercare a uriașei apăsări pe care el avea să i-o așeze pe umeri, Pierre simțea din străfunduri că maică-sa se va prăbuși sfărâmată sub greutatea ei.

Era o ființă nobilă, dar creată mai ales pentru clipele poleite cu aur ale vieții și, pînă acum, deprinsă să se miște printre senină tătile neîncrêțite de vreun nor, crescută și înflorită din toate punctele de vedere la umbra obiceiurilor și deprinderilor moștenite. Nu rafinată, eleganta, iubitoarea și netulburată lui mamă putea să primească fără să crîcnească, asemeni unei eroine a înalturilor, lovitură nemaiîntîlnitei lui năpaste, și nici să aplaude, ca un ecou al inimii sale, sublimă hotărîre a cărei punere în fapt avea să atragă după sine uimirea și bătaia de joc a lumii.

„Mamă !... Dragă mamă... Dumnezeu mi-a dăruit o seră și ție o fiică, a acoperit-o pe aceasta cu disprețul și hula lumii, astfel încît eu ți cu tine... *cu tine*, mamă, putem doar să o recunoaștem, să o adoptăm și... nu, nu, gemu Pierre, niciodată auzul ei nu ar putea îndura aceste silabe.” În fața ochilor lui Pierre se înălță deodată, uriaș și amenințător, nesfîrșitul turn al pînă atunci necunoscutei trufii a mamei sale ; trufia numelui ei, a bogăției, a cinstei, trufia unei femei de neam, rafinată și bogată, toată trufia de Semiramidă a femeii. Se trase înapoi clătîindu-se și află sprijin doar în sine însuși. Descoperi atunci că în străfundurile ființei sale zăcea un sîmbure de divină ne-*semuire* ce nu se recunoștea os din osul nimănui; un sîmbure ce-l făcea să se simtă singur și orfan. Cu dragă inimă ar fi rechemat, fie și pentru o clipă, cele o mie de dulci minciuni ale vieții, deși cumpărate cu prețuri adevărate; odată mai mult, dorea să nu se simtă tîrît asemeni pruncului Ismail în deșert, fără mama. Agar care să-l întovărășească și să-l mîngîie.

Emoțiile acestea nu-l scăzuseră cu nimic iubirea pentru mama lui și nici nu-l otrăviseră cîtuși de puțin respectul față de ea; cu atît mai puțin își făcuse loc vreo umbră de dispreț față de virtutea ei

neasemuită. Înțelegea limpede că mama lui nu-și fusese sieși mumă. Trufia nemărginită o zămislise, lumea dimprejur cu vanitatea ei o cizelase, și un înfumurat Tipic nu uitase Bă îi aducă ultimele adăugiri.

Cu totul de mirare, într-adevăr, trebuie să spunem din nou, era fulgerarea înțelegerii pe care Pierre o câștigase în ceea ce privește caracterul mamei sale, căci amintirea vie a dragostei din belșug revărsate asupra lui nu fusese îndeajuns să-i zdruncine convingerea venită pe neașteptate, „De iubit mă iubește, se gândea Pierre, dar cum ? Mă iubește oare cu acea iubire ce trece dincolo de orice obstacol ? Cu acea dragoste care în numele celui iubit poate să îndure netulburată ura ? Al cărei imn de slăvă izbîndeste doar tălăzuindu-se peste toate mușcăturile vrăjmașe și peste disprețul mulțimii ? Mamă iubitoare, iată că îți aduc o prea iubită, dar prea hulită soră a mea... De mă iubești, mamă, iubirea ta se va revărsa și asupra ei și îi vei întinde mîna ta mîndră ca s-o treci peste pragul aristocraticului tăvi salon.” Cînd Pierre o înfățișa în închipuirea lui pe Isabel mamei sale și tot în închipuire o ducea în fața ei, cînd simțea cum limba i se lipește de cerul gurii, țintuit de privirea îngrozită, disprețuitoare și neîncrezătoare a mamei sale, inima lui generoasă se strîngea din ce în ce mai tare, prăbușindu-se în hăurile sale lăuntrice și făcîndu-l să simtă, sfîșiat pentru prima oară, cît de goaiă și de searbădă este viața în lumea ce se călăuzește după conveniențe. „Oh, lume fără inimă, trufașă și înghețată, ce mult te urăsc, se gândea el, ce silă mi-e de gheara ta nesătulă și asupritoare, care în ceasul celei mai cumplite nevoi mi-o răpește chiar pe mama și mă face de două ori orfan, fără măcar un înverzit mormînt pe care să plîng. Lacrimile mele — de le-aș putea putea vărsa — trebuie să curgă în pustie ; de parcă și tata și mama au plecat peste mări și țări și la întoarcere au pierit în neștiutele valuri.

Mă iubește, într-adevăr ; dar de ce ? Ce s-ar fi întîmplat de-aș fi fost schilod ? îmi amintesc că printre cele mai dragăstoase mîngîieri ale ei sclipeau faldurile solzoase ale unei mîndrii de tinichea. Mă

iubește cu dragoste trufașă ;
i se pare că vede în mine propria ei frumusețe
înfumurată și cîrlionțată ; oglinda mea e altarul ei,
preoteasa vanității și imaginii proprii; nu eu sînt
acela căruia îi aduce pri- flos de sărutări. Prea puțină
mulțumire se cade să-ți aduc, Zeiță Binevoitoare,
care ai înveșmîntat momîia cu frumusețea unui
bărbat astfel încît să-mi poți ascunde adevărul unui
om. Înțeleg acum că în această frumusețe omul cade
ca într-o cursă și în cele din urmă se sufocă, devine
orb precum viermele înfășurat în propria-i mătase.
Închinăciune vouă, Urîtenie, Sărăcie și Netrebnicie,
și vouă tuturor iscusiților slujitori ai Adevărului, care
ascundeți sub gluga și zdrențele cerșetorilor
cingătoarea și coroana regilor. Șteargă-se
frumusețea născută din țarină ; șteargă-se bogăția,
plăcerea, rodnicia de fiecare an a pămîntului și tot
ceea ce poleiește armurile și bate în nestemate
piroanele nemernice și lanțurile Minciunilor. Oh ! Mi
se pare că înțeleg acum de ce în vremuri de demult
oamenii adevărați umblau desculți, încinși cu o funie,
veșnic învăluți în tristețe ca sub o maramă grea. Îmi
amintesc acum de acele cuvinte'înțelepte adresate
oamenilor : «Fericiți cei săraci cu duhul și fericiți cei
ce plîng». O, da! Pînă acum n-am făcut decît să
clădesc mormane de cuvinte, să cumpăr cărți, să
agonisesc o brumă de experiență și să mă zidesc în
biblioteci ; a venit vremea să mă așez și să citesc.
Da, da ! Acum știu ce înseamnă noaptea, acum
înțeleg vraja lunii și toate negrele urmări născute din
furtuni și vijelii. Puțin adastă Bucuria atunci cînd
Adevărul bate la ușă ; nici Durerea nu rămîne*mai
prejos. Degeaba las capul să-mi atîrne în piept... e
prea greu ; degeaba mi se zbate inima în coșul
pieptului, prizonier nerăbdător îndărătul zăbrelelor
sale de fier. Oh ! Oamenii sînt cu toții temnicheri ;
proprii lor temnicheri ; în lumea în care Gura Tîrgului
atotneștiutoare socotește că cea mai nobilă parte se
cade a fi roaba celei mai netrebnice, asemeni regelui
Charles cînd l-au prins țărani deghizat. Inimă !
Inimă ! unsa lui Dumnezeu ; inimă. Îți voi da
ascultare !”

II

Dacă presimțirea lui Pierre cu privire la mândria mamei sale, potrivnică din pricina vederilor înguste față de nobila intenție care îi izvorîse în suflet, îl durea atât de tare, cu atât mai sfișietor era gândul unei alte împotriviri, pornite încă mai din adîncul inimii doamnei Glendinning. Nu numai mândria o va face disprețuitoare, dar mai ales amintirea căsniciei o va face să respingă cu groază vina, cu neputință de numit, a cărei dovadă în carne și oase era Isabel însăși. Către ce hrube întortocheate de presupuneri, printre cîte oribile bîntuiri de broaște rîioase și scorpioni ai imaginației nu ar conduce-o o astfel de mărturisire ?

Gîndindu-se la aceasta, Ideea de a dezvălui mamei sale secretul nu numai că i se păru lui Pierre fără speranță, ci și de neacceptat, ca un atac pieziș asupra citadelei mîndriei ei, neomenos peste poarte, întrucît o lovea în cele mai dulci amintiri și pingărea cel mai neatins altar din sanctuarul ei.

Convingerea că nu putea cu nici un chip să-i dezvăluie mamei sale secretul nu creștea, ci se născu deodată, de parcă i l-ar fi spus cineva ; se străduia totuși să cerceteze problema pe toate fețele, ca nu cumva să-i fi scăpat vreuna. Simțea deja nelămurit că întreaga sa purtare viitoare, firul vieții sale și al lui Isabel depindeau de mărturisirea sau de ascunderea acestui adevăr în fața mamei lui. Cu cît însă cugeta mai adînc, cu atît se statornicea mai tare încredințarea lui de la început. Se gîndea că, dacă ar mărturisi totul, fără doar și poate mîndră sa mamă avea să respingă cu dispreț rugămintea de a o primi pe Isabel cu toată cinstea în conacul familiei Glendinning. Atunci, se gîndea Pierre, aproape fără să știe ce gîndește, nu voi fi făcut altceva decît să torn în sufletul mamei otrava fără leac a unui adevăr dureros ce nu aduce bine nimănui și face tuturor numai rău. Prin mintea lui trecu un gînd cumplit : că adevărul nu trebuie întotdeauna fluturat la vedere ; că uneori minciuna e de la Dumnezeu și adevărul de la diavol. „Adevărat diavol, cugeta tînarul, dacă îmi stă în putință cu o suflare spurcată a adevărului să

spulber in cele patru vînturi amintirea binecuvîntată a tatălui meu, cuibărită în pieptul mamei, și sa-i înfig în inimă pumnalul ascuțit al suferinței. N-am s-o fac !”

Dar cum această hotărîre deschidea zări prea întunecoase și nefericite ochiului minții sale, încercă să nu se gîndească pentru moment la ea și să o amîne pînă cînd întîlnirea cu Isabel îi va fi ajutat să vadă mai limpede ce are de făcut. Căci omul, primind pe neașteptate lovitura unor dezvăluiri noi și fără drept de apel, simțind că ele îi vor răsturna întreaga viață, fără să vrea încercă mai întîi să ocolească orice gînd și hotărîre grăbită, știind prea bine că de-acum înainte loviturile care îi vor hotărînici împărăția suferinței și îi vor alege calea în viitor sînt însemnate cu tot atîția țăruiși ascuțiți care îi străpung inima.

ni

Cel mai trist dintre ceasurile de pe lume esta ora ne- sfîrșită, cenușie care, pentru cel ce veghează la lumina lămpii, pare să se tîrască între noapte și zi; cînd atît lampa, cît și cel fără somn, istoviți, par ca de pe altă lume în lumina palidă ; așteptând zorile fără nici o bucurie, omului i se năzare că e înconjurat de aburi țipător vopsiți și aproape că blestemă ziua iubitoare de gloată care năvălește peste noaptea însingurată a suferinței sale.

Singura ferestruică a cămăruței lui Pierre dădea spre pajiște, dincolo de rîu, și vederea se prelungea în depărtare către înălțimile abia deslușite, pline de povești despre marile fapte ale familiei Glendinning. Nu o dată stătuse Pierre la această fereastră înainte de răsăritul soarelui, că- tînd către zorile sîngerii care se ridicau și se desfășurau învăluind primitoare dealurile viorii ca flamura unui stindard. Astăzi însă dimineța se născu în ceață și ploaie, burnițîndu-i în inimă. Pe măsură ce ziua îmbătrînea, scaldînd trăsăturile cunoscute ale camerei în acea lumină firească ce pînă atunci îl limpezea doar întru bucurie, acum cînd ziua și nu noaptea era martorul chinului său, acum întreaga realitate îi apăru în toată hidoșenia ei dezgolită. H cuprinse un

sentiment de jale nesfârșită, de slăbiciune, de neputință, de desperare veșnică și fără de sfârșit. Nu numai spiritul, ci și trupul îi erau rănite. Nu se putea ține pe picioare ; când încerca să stea, brațele îi cădeau spre podea, legate parcă cu greutate de plumb.

Țîrînd după el și lanțul și butucul, se prăbuși pe pat; atunci când spiritul e zdrobit, trupul îl urmează îndeaproape spre odihnă ; de aceea patul reprezintă adeseori primul refugiu al Chinului. Pe jumătate amețit de parcă ar fi luat opium, căzu într-un somn de plumb.

Se sculă peste un ceas amintindu-și pe dată toate cele petrecute cu o noapte înainte ; aflîndu-se însă ceva mai întărit și stînd întins în tăcere și în nemișcare, cu trupul aproape în nesimțire, dar cu spiritul vioi — fără zarvă — atent ca nu cumva să rupă vraja prin cea mai ușoară mișcare a vreunui mădular sau prin vreo clintire a capului, Pierre își înfruntă bărbătește durerea și o țintui drept în ochi; o înțelese întru totul, calm și fără șovăială ; cel puțin așa Credea. Înțelese ce îi cerea, ce trebuia să facă numaidecât, care trebuia să-i fie purtarea și cum să se arate la întîlnirea de neocolit de la micul dejun cu mama lui, precum și care să-i fie planurile în cele ce o priveau pe Lucy. Sfatul cu sine însuși fu scurt. Ridicîndu-se din pat, se cumpăni pe picioare o clipă și apoi, ducîndu-se la birou, scrisese următoarea scrisoare, la început cu litere mari tremurătoare, iar după aceea cu mină sigură :

„Trebuie să-mi cer iertare, Lucy, pentru că aseară nu am mai venit. Mă cunoști însă prea bine ca să știi că nu aș fi făcut așa ceva de n-aș fi avut un motiv foarte important. Eram pe stradă, în apropierea casei tale, cînd am primit o știre care m-a făcut să mă întorc pe dată din drum. E vorba de un lucru care îmi răpește tot timpul și toată atenția pentru două sau poate trei zile. Îți spun acestea ca să fii pregătită. Și mai știu că, oricît de neplăcut ar fi pentru tine, o să încerci să înduri totul de dragul meu ; căci oare, dragă mea, draga mea Lucy, mi-ar trece mie prin gînd să stau departe de tine atît de mult dacă nu aș fi silit fără putință de a spune nu ?

Să nu vii pe la noi înainte de a veni eu la tine ; dacă se întâmplă să o întâlnești pe mama în alt loc, nu te arăta curioasă sau neliniștită pentru mine. Fii la fel de veselă ca și când aş fi tot timpul alături de tine. Te implor, fă ceea ce îţi spun şi la revedere !”

Împături scrisoarea şi tocmai se pregătea să o pecetluiască, când şovăi şi, despăturind-o imediat, o reciti. Nu-şi putu înţelege însă propriul său scris, căci privirea i se împaienjenise deodată. Norul trecu şi, luînd repede pana, adăugă următorul post scriptum :

„Lucy, scrisoarea asta ți se va părea, poate, de neînțeles ; dacă așa stau lucrurile, să știi că nu eu am vrut-o; nici nu știu cum altfel aş fi putut-o scrie. Doar un singur motiv am, Lucy : lucrul la care am făcut aluzie este de asemenea natură, încît sînt ca și jurat să nu îl dezvălui nimănui, decît acdora pe care îi privește nemijlocit. Nu e mai puțin adevărat că, neputînd spune lucrurilor pe nume, le facem să pară și mai misterioase descriindu-1^ cu înconjur, așa cum am făcut eu. Să știi că pe mine nu mă pîndește nici o primejdie și că o să-ți rămîn pe vecie credincios ; așa că fii liniștită pînă ne vom vedea din nou.”

Pecetluind scrisoarea, sună și i-o încredință unui servitor, spunîndu-i să o ducă cît mai curînd și să nu aștepte răspuns. Cînd trimisul tocmai pleca, îl chemă înapoi și, luîndu-i scrisoarea, o apăsă pe margini ca s-o facă sul și, fără să o mai desfacă, adăugă următoarele cuvinte cu cra- ionul : „Nu-mi scrie : nu întreba de mine” Omul luă mesajul și plecă lăsîndu-1 pe Pierre pierdut în gînduri, în mijlocul camerei. Nu după multă vreme se dezmetici; ieși din casă, căutînd locul unde pîrîul rece și proaspăt, trecînd printre pajiști, forma un mic iaz adînc și umbros, și se aruncă în apă. Întorcîndu-se întremat în cameră, își schimbă hainele, căutînd prin mici amănunte ale toaletei să alunge orice urmă a greutății care-i apăsă pieptul. Niciodată nu se îmbrăcase cu mai multă

grijă pentru impresia pe care o făcea. Unul din cele mai dragăstoase capricii ale mamei sale era să-i parfumeze albiturile ; una din trăsăturile lui mai feminine — trăsături care se pot observa în mod curios la mulți bărbați robuști și cu suflet mare, ca Mahomed, de exemplu — era de a fi sensibil la toate mirosurile plăcute. Așa că, ieșind din nou pentru a-și îmbogăți obrazul înainte de a înfrunta privirea pătrunzătoare a mamei sale, căreia secretul posibilei sale palori nu-i putea fi dezvăluit, Pierre era ferchezuit în toată regula ; dar, vai ! trupul lui nu era decît mumia îmbălsămată a morții ascunse în suflet.

IV

Se plimbă mai mult decît vroise ; la întoarcere, pe alea care ducea către sufragerie, urcă scările spre terasă și privi prin fereastra largă. O văzu pe mama lui așezată lângă masă, cu fața întoarsă către el, și îi auzi vocea veselă și risul spumos și strălucitor, învinuindu-l că el și nu ea este cel leneș în acea dimineată. Dates își făcea de lucru cu niște linguri și șervețe lângă bufet.

Adunindu-și pe față toată veselia de care era în stare, Pierre intră în cameră. Amintindu-și cu cîtă grijă se îm- băiase și se îmbrăcase și știind că nimic nu îmbujorează obrazul ca o dimineată umedă, proaspătă, răcoroasă și cețoasă, încercă să se convingă că pe chipul lui nu se pot desluși urmele lungii nopți de veghe.

— Bună dimineată, surioară ! Ce plimbare grozavă ! Am ajuns pînă la...

— Pînă unde ? Pentru numele lui Dumnezeu, pînă Unde ? Arăți groaznic ! Ce s-a întîmplat, Pierre ? Ce te doare ? Dates, te sun cînd o să am nevoie de dumneata.

Cît timp bunul servitor își mai făcu de lucru cu șervetele, de parcă nu avea chef să fie clintit atît de repede din îndeletnicirile lui obișnuite și bombănind cine știe ce, așa cum fac toți servitorii aflați de multă vreme în casă cînd sînt excluși de la vreo discuție ce

privește familia, doamna Glendinning nu-și luă ochii de la Pierre, care, fără să-și dea seama că mîncarea nu era chiar gata, se așeză la masă Și începu să-și pună în ceașcă, destul de nervos, frișcă și zahăr. în clipa în care ușa se închise în urma lui Dates, mama sări în picioare și își îmbrățișă fiul : dar în acea îmbrățișare Pierre simți îndurerat că inimile lor nu bat împreună, ca mai înainte.

— **Ce lucru cumplit ți s-a întîmplat, fiule ? Vorbește, e de neînțeles ! Lucy ! Doamne... nu cumva ea ? între voi nu pot fi obișnuitele certuri de îndrăgostiți.., Vorbește, vorbește, fiule I**

— **Surioară... începu Pierre.**

— **Acum nu-ți sînt surioară, Pierre, acum sînt mama taJ**

— **Atunci, mamă, trebuie să-ți spun că și tu îmi pari la fel de greu de înțeles ca și...**

— **Vorbește mai repede, Pierre... liniștea ta mă îngheață. Spune-mi, căci, Doamne, simt că trebuie să ți se fi întîmplat ceva cu totul neobișnuit. Ești fiul meu și îți poruncesc! Nu e vorba de Lucy ; e altceva. Spune-mi.'**

— **Dragă mamă, zise Pierre împingîndu-și nervos scaunul înapoi, te rog să mă crezi cînd îți spun că nu am ce să-ți mărturisesc. Știi că uneori, cînd mă apucă vreun.**

chef de studiu și filozofie, stau treaz pînă tîrziu la mine în cameră ; că mi se întîmplă, indiferent de oră, să caut ca un nebun aerul curat și să fac o lungă plimbare peste cîmpuri. Așa am făcut și aseară și nu mi-a mai rămas decît prea puțin timp ca să dorm ; puținul somn pe care l-am prins nu m-a ajutat prea mult. N-o să mai fac astfel de prostii; așa că, mamă dragă, nu mă mai privi astfel și hai să mîncăm. Dates ! Sună clopoțelul, surioară.

— **Stai, Pierre ! E o apăsare în aer. Simt, știu că mă minți; poate nu am făcut bine încercînd să-ți smulg secretul ; crede-mă, însă, fiule, că nu mi-aș fi închipuit să ai vreun secret față de mine, în afară de primii muguri ai iubirii pentru Lucy, și așa ceva femeia din mine a înțeles că era de iertat și firesc. Dar acum ce-ar putea fi ? Pierre, Pierre ! Gîndește-te bine înainte de a hotări să nu-mi încredințezi**

gîndurile. Sînt mama ta. Ar putea fi un lucru fatal. Nu poate fi nici bun, nici cîstit, Pierre, un lucru pe care îl ascunzi mamei tale. Să nu ne despărțim, Pierre ; dacă îți pierzi încrederea în mine, și eu mi-o voi pierde în tine. Și acum... să sun ?

Pierre, care încercase în zadar să-și găsească de lucru cu ceașca și lingurița, se opri și, fără să-și dea seama, îndreptă asupra mamei sale o privire mută și jalnică, fără să spună vreun cuvînt. O văzu iarăși cu ochii minții pe mama sa în nou descoperita ei lumină. Parcă vedea indignarea izvorîată din mîndria jignită ; dragostea ei stingîndu-se treptat ; îi cunoștea tăria și ideile exagerate despre credința nestrămutată pe care un fiu trebuie să o poarte în suflet. Tremura la gîndul că acum era prima clipă a grelei sale încercări. Dar deși înțelegea prea bine ce înseamnă atitudinea mamei sale, care stătea în fața lui privindu-l cu atenție, și cu mîna pe cordonul soneriei, deși știa că apariția lui Dates însemna, în același timp, dispariția oricărei încrederi dintre ei, deși i se părea că și mama lui nutrește același gînd, era, totuși, legat de hotărîrea-i de nestrămutat.

— Pierre, Pierre ? Să sun ?

— Mamă, stai !... Da, sună, surioară.

Clopoțelul sună ; la chemarea lui, Dates intră și, prî-yir.d oarecum semnificativ la doamna Glendinning, spuse :

— **A venit reverendul, stăpînă, și e acum în salonul de la apus.**

— **Roagă-1 pe domnul Fals grave să intre de îndat'd; adu cafea ; nu ți-am spus că l-am invitat la micul dejun ?**

— Da, stăpînă, dar credeam că... tocmai acum... și se uită îngrijorat de la mamă la fiu.

— O, bunul meu Dates, nu s-a întîmplat nimic, exclamă doamna Glendinning pe un ton nepăsător și cu un zîmbet amar, privind către fiul ei. Poștește-1 pe domnul Falsgrave înăuntru. Nu te-am văzut aseară, Pierre, ca să-ți spun că domnul Falsgrave va lua micul dejun cu noi la invitația mea. Am fost ieri la casa parohială ca să discut cu el despre nenorocirea lui Delly și acum o să hotărîm ce e de făcut. Cît despre Ned, sînt absolut decisă ; un astfel de

destrăbălat nu trebuie să ne pîngăreasca locurile ; la fel și netrebnica de Delly.

Din fericire, intrarea pe neașteptate a preotului îi abătu atenția de la brusca paloare a feței lui Pierre, dîndu-i acestuia răgazul să-și vină în fire.

— Bună dimineața, doamnă, bună dimineața, tinere, spuse domnul Falsgrave cu vocea lui neobișnuit de blîndă ca de flaut, îndreptîndu-se către doamna Glendinning și fiul ei.

Doamna îi răspunse cu aceeași căldură, iar Pierre cu un aer prea încurcat pentru a fi la fel de politic. O clipă, atît cît domnul Falsgrave rămase în picioare în fața gazdelor, înainte de a accepta scaunul oferit de Dates, înfățișarea lui oferi ochiului o imagine deosebit de atrăgătoare.

În viața oricărui om există momente scumpe inimii sale, cînd mai multe împrejurări mărunte adunate treptat își dau mîna pentru a-l face să uite un timp de lucrurile aspre și amare ale vieții, făcîndu-l amabil și binevoitor ; aceasta se întîmplă cînd priveliștea și societatea în care se află îi sînt foarte plăcute ; iar dacă în acel moment fericit se întîmplă ca și trupul să se afle într-o poză plăcută la privit, atunci acea atitudine, oricît de trecătoare, lasă să se întrevadă statura nobilă a Firii Inimoase ; iar scînteia divină aflată în stare de adormire în fiecare om se arată vederii. Așa se întîmplă cu domnul Falsgrave. Cincizeci de mile împrejur nu se afla casă în care să fi intrat mai cu drag decît conacul de la Poiana Șeii; deși treaba cu care venise în acea dimineață nu era cituși de puțin plăcută, ea îi ieșise cu desăvîrșire din minte. În fața lui se aflau, îmbinate în aceeași persoană, cea mai credincioasă enoriașă și cea mai vestită frumusețe din tot ținutul, alături de cel mai învățat și mai simpatic tînăr pe care-l cunoștea. În fața lui se afla, de asemenea, ziditoarea generoasă și neobosită ocrotitoare a frumoasei bisericuțe de marmură, tîrnosită de bunul episcop cu mai puțin de patru ani înainte. În fața lui stătea, de asemenea — deși ascunsă din politețe — aceeași binefăcătoare neobosită, din a cărei pungă, nu se putea să nu bănuiască, venea cea mai mare parte a salariului său, teoretic obținut din chiria stranelor. Fusese invitat la

micul dejun, o masă care, în familiile înstărite de la țară, este cel mai plăcut moment al fiecărei zile ; nările lui simțeau toate mirodeniile din Java, amestecate în aroma cafetierei de argint; știa prea bine ce delicii lichide se vor prelinge în curînd din ea. În afară de asta și de alte mici asemenea amănunte, știa că doamna Glendinning are o oarecare slăbiciune pentru el (deși din păcate nu îndeajuns de mare pentru a-l lua de bărbat, după cum aflase de zece ori din proprie experiență) și că Pierre îl prețuia la fel de mult ca mama lui.

Prețuire pe care preotul o merita din plin. Natura îl înzestrase regește. În clipele mai fericite, ca aceasta, fața îi radia de o bunăvoință curtenitoare, dar blîndă ; era cît se poate de bine clădit și impunător la trup ; micimea picioarelor și curățenia, albeața de crin și gingășia de copil a minilor contrastau puternic cu statura lui voinică. În țări ca America, unde nu există o castă bine definită a nobilimii ereditare a cărei stirpe să fie nefiresc prelungită, așa cum se întîmplă cu caii de rasă și cu lorzii în unele regate, și mai ales, în regiunile agricole unde, din o sută de mîini care lasă să pice bila în urna de vot pentru alegerea președintelui, nouăzeci și nouă sînt musculoase și arse de soare, în astfel de regiuni delicatetea mîinii, cînd e îmbinată cu o ținută masculină, capătă o valoare necunoscută națiunilor europene.

Înfățișarea și așa plăcută a reverendului nu avea decît de cîștigat prin însoțirea cu manierele lui, frumoase și la locul lor, convingătoare, totuși fără cel mai mic aer de prefăcătorie sau fandoseală. Cerurile îl dăruiseră cu un trup asemeni unui flaut cu clape de argint, pe care să cînte în această lume ; un instrument pe care îl stăpînea aproape desăvîrșit. Mișcările grațioase aminteau de unduirile unor sunete melodioase. Aproape întotdeauna îți venea să crezi că-l auzi, nu că-l vezi. Avea o noblețe în-născută și atît de adînc vrednică de admirație, încît de mai multe ori doamna Glendinning i-l dăduse de exemplu lui Pierre, pentru influența pe care spiritul îl are în lustruirea și înnobilarea minții și a manierelor ; oricît ar fi părut de extravagant, declara

că fusese întotdeauna de părerea tatălui ei, că nici un bărbat nu poate fi un gentleman complet, prezidînd cu demnitate la masa lui, dacă nu se împărtășea din sfintele taine. în cazul domnului Falsgrave, această afirmație nu era cu totul absurdă. Fiu al unui sărman fermier din nord, care se căsătorise cu o drăgălașă cusătoreasă, el nu avea nici un înscris heraldic al strămoșilor pe care să-l arate, ca garanție și explicație a boiului chipeș și a deprinderilor alese ; primul se datora voinței naturii ; celelalte erau o urmare a vieții de învățat, îndulcită de plăcerea celei mai alese societăți feminine, oricît de mică ar fi fost ea, pe care o privise întotdeauna ca podoaba cea mai de preț a vieții. Dacă manierele se potriveau cu persoana, mintea se potrivea cu amîndouă și era cea mai convingătoare ilustrare a lor. în afară de puterea de convingere și elocința din amvon, cîteva lucrări așternute în fugă cu privire la natură, artă și literatură dovedeau nu numai sensibilitatea lui față de toate lucrurile frumoase văzute sau nevăzute, ci și faptul că era înzestrat cu darul de a cînta aceste lucruri, dar pe care o fire mai activă și mai ambițioasă l-ar fi transformat încă de mult în faima unui poet. Domnul Falsgrave era în floarea anilor, la o vîrstă care pentru un astfel de bărbat este cea mai plăcută, iar pentru o femeie coaptă e cea mai atrăgătoare. Tinerețea nu plecase încă luînd cu sine frumusețea, grația și puterea ; bătrînețea nu se instalase încă cu hainele ei grele, deși părțile ei cele mai bune — blindețea și înțelepciunea — i-o luaseră înainte, ca s-o vestească așa cum șambelanii maiestuoși merg în fața caleștii vreunui rege sprijinit în cîrje.

Acosta era, deci, domnul Falsgrave care ședea acum la masa doamnei Glendinning, cu colțul unuia din generoasele șervete ale familiei înfipt în deschizătura cămășii albe ca neaua, astfel încît faldurile coborau aproape pînă la marginea mesei, făcîndu-1 să pară un preot gata să officieze h odăjdii micul dejun.

— Te rog, domnule Falsgrave, zise doamna Glendinning, dă-mi o chiflă.

Nu știi dacă experiența lui preoțească înălțase și

sfințise gestul atât de simplu al fringerii pâinii, sau dacă aceasta se datora albeții mâinilor lui, dar hotărât lucru domnul Falsgrave îndeplini această rugămintă în așa fel încît, dacă l-ar fi văzut bătrînul Leonardo, ar fi avut încă o sursă de inspirație, deloc de neglijat pentru divina lui pictură. Pierre îl privea stînd pe scaun blînd și supus ; o imagine a curăteniei, cu fruntea albă, cu mîinile albe, cu șervet alb ; simțea, aproape, căldura blîndeii omenii date de frumusețea bărbătească și împlinită a preotului ; își amintea toate lucrurile bune pe care le știa despre acest om, tot binele pe care îl auzise despre el, și nu-i venea în minte nimic rău despre caracterul lui ; din propria lui tristețe și suferință ascunsă, contempla bunăvoința deschisă și ir.ima bună, oglindite pe fața zîmbitoare a domnului Falsgrave, cînd deodată îi trecu prin cap că, dacă cineva pe lumea asta putea să-i dea vreo povață la ananghie, dacă cineva putea să-l ajute dîndu-i o cît de mică speranță, acel cineva se afla în fața lui.

— Te rog, domnule Glendinning, spuse preotul zîmbind, în timp ce Pierre îi întindea în tăcere platoul cu felii de limbă, nu vreau să ți-o mănînc eu pe toată, fiindcă și așa mi se pare că pe a dumitale ți-ai mîncat-o singur azi de dimineață. Un joc de cuvinte de foarte prost gust, știu. dar... (întorcîndu-se către doamna Glendinning) ...cînd omul se simte foarte fericit spune uneori prostii mai mari ■decît el. Fericire și prostie... suspectă coincidență.

— Domnule Falsgrave, spuse gazda, ceașca ți-e goală. Dates ! Vorbeam ieri, domnule Falsgrave, de ticălosul acela tic Ned.

— Da, da, răspunse domnul Falsgrave cam încurcat.

— Nu-1 voi mai îngădui pe pământurile mele ; hotă- rîrea mea e luată. Infamul! Nu are o soție la fel de virtuoasă și de frumoasă acum, ca în ziua cînd am condus-o la biserică ? A dat dovadă de cea mai condamnabilă și neîndreptățită ușurătate.

Pastorul înclină capul în semn de încuviințare, îndurerat.

— Astfel de bărbați, continuă doamna Glendinning, îmbujorată de cea mai sinceră indignare, mi se par mai demni de dispreț decît ucigașii.

— Sinteti cam aspră cu ei, stimată doamnă, zise domnul Falsgrave cu blîndețe.

— Tu nu ești de aceeași părere, Pierre ? întrebă doamna Glendinning, întorcîndu-se îndîrjită către fiul ei. Bărbatul care a păcătuit asemeni acestui Ned nu este mai rău decît un ucigaș ? Nu a distrus complet o femeie, celeilalte dîndu-i să soarbă rușinea, ca pe o băutură otrăvitoare ? Nu l-aș învinovăți pe fiul lui bun dacă l-ar url.

— Sitmată doamnă, zise preotul, ale cărui priviri se mutaseră de la doamna Glendinning la feciorul ei și, vînd la el un tremur straniu, îl cercetase cu atenție ur- mărindu-i tulburarea pe care nu și-o putea stăpîni cu totul; stimată doamnă, spuse el, aplecîndu-se deasupra mesei, în dumneavoastră virtutea are un apărător prea înflăcărât ; v-ați înfierbîntat prea tare ; domnul Glendinning, pe de altă parte, parcă a înghețat. Vă rugăm să ne onorați cu părerile dumneavoastră, domnule Glendinning.

— Nu vreau să mă gîndesc acum la bărbat, spuse Pierre încet și fără să-i privească — să vorbim de Delly și de pruncul ei — are sau a avut un copil, am auzit eu ceva ; situația lor e cu adevărat nenorocita.

— Mama o merită, spuse neînduplecată gazda, dar pruncul, nu. Ce spune Biblia, părinte ?

— Păcatele tatălui vor cădea asupra copiilor pînă la a treia generație, răspunse domnul Falsgrave fără prea mare entuziasm. Asta nu înseamnă însă, doamnă, că lumea trebuie să arunce anatema asupra copiilor, ca și cînd oamenii ar fi trimiși ai Domnului întru împlinirea căilcr sale nepătrunse. Chiar dacă se spune că urmările rușinoase ale păcatului să cadă asupra copiilor, nu înseamnă că sila și înverșunarea

noastră față de păcat trebuie să treacă de la păcătosul care a păcătuît la copilul lui cel fără de vină.

— Înțeleg ce vreți să spuneți, zise doamna Glendinning înroșindu-se ușor. Vi se pare că sînt prea aspră. Dar dacă uităm care sînt părinții copilului și îl primim ca pe oricare altul, dacă simțim pentru el la fel cum simțim și pentru ceilalți prunci și nu-l înfierăm în nici un fel, cum avem să împlinim cuvintele Bibliei ? Nu ne ridicăm noi stavilă acestora și nu înseamnă că putem săvîrși chiar noi un păcat ?

Fu rîndul preotului să roșească puțin și buza de jos îi tremură abia zărit. ■

— Îmi cer iertare, continuă respectuoasă doamna Glendinning, dar dacă îi putem aduce vreo vină reverendului Falsgrave, este că bunătatea Inimii sale îl împiedică de la împlinirea sfintelor asprimi ale învățăturilor bisericii, în ceea ce mă privește, așa cum mi-e scîrbă de bărbat, mi-e scîrbă de femeie, și nu doresc să dau cu ochii de copil.

Urmă o pauză în timpul căreia, spre norocul lui Pierre, și din pricina acelei vrăji care parcă se coboară asupra oamenilor binecrescuți în astfel de ocazii, ochii celor trei meseni rămaseră ațintiți asupra feței de masă ; toți trei erau o clipă cufundați în solemnele lor meditații, privitoare la subiectul pe care-l discutau, iar domnul Falsgrave tocmai se gîndea supărat că scena devine cam stînjenl- toare.

Pierre vorbi primul; ca mal înainte, ochii lui îi ocoleau pe ai celorlalți; deși nu l se adresă mamei sale, ceva din tonul vocii arăta că prin ceea ce spunea îi vorbea mai ales ei.

— Întrucît se pare că în chip ciudat ne-am lăsat cu toții atrași mai ales de discutarea aspectelor morale ale acestei triste întîmplări, spuse el, să încercăm a o pătrunde mai adînc ; dați-mi voie să întreb care trebuie să fie purtarea copiilor legitimi față de cei nelegitimi — vlăstare ale aceluiași tată — cînd au trecut ds vîrta copilăriei ?

Preotul rdică repede privirile uitîndu-se la Pierre surprins și cercetător, atîta cît îl permitea politețea.

— Zău așa, spuse doamna Glendinning, cu nimic

mai puțin surprinsă și neîncercînd să-și ascundă mirarea, ciudată întrebare ai pus ; ai fost mai atent la acest subiect decît mi-am închipuit. Dar ce vrei să spui, Pierre ? Nu te-am înțeles pe deplin.

— Copilul cel bun trebuie să-i întoarcă spatele celui din flori cînd au același tată ? repetă Pierre, aplecîndu-și capul mai adînc în farfurie.

Preotul privi în jos și tăcu ; apoi întoarse puțin capul către gazdă, ca și cînd ar fi așteptat răspunsul de la ea.

— întreabă lumea, Pierre, zise doamna Glendinning cu aprindere, și întreabă-ți propria inimă.

— Propria mea inimă ? Așa am să fac, mamă, zise Pierre privind drept înainte ; dar dumneavoastră ce credeți, domnule Falsgrave ? Unul trebuie să se lepede de celălalt ? Unul trebuie să arunce de la sine mila și iubirea nețărnută pentru celălalt, mai ales dacă acela e părăsit de toți pe lume ? Care credeți că ar fi fost gîndurile Mîntuitorului în această privință ? Și care au fost vorbele blînde pe care le-a spus femeii păcătoase ?

O roșeață fugară trecu peste obrazul preotului, îmbu- jorîndu-i fruntea largă ; se mișcă pe scaun și privi nedumerit de la Pierre la mama lui. Era în situația unui om cu experiență și cu multă înțelegere, aflat între două păreri potrivnice — păreri doar — care pe de altă parte nu se potrivesc cu propria lui convingere, dar căreia el șovăie să îi dea glas, din pricină că nu dorește să se arate împotriva opiniilor atît de ferme ale vreuneia din cele două părți vrednice de respect și ca poziție, și ca trăsături sufletești.

— Ei bine, ce răspuns îi dăți fiului meu ? zise doamna Glendinning în cele din urmă.

— Stimată doamnă și dragă tinere, spuse domnul Falsgrave, care își reciștigase între timp întreaga stăpînire de sine. E unul din neajunsurile noastre în lumea asta, ale celor care urcăm în amvon, și anume că oamenii cred că știm mai multe decît alții despre îndatoririle morale ale semenilor noștri. Un neajuns și mai mare este acela că, în ochii lumii, părerile noastre, adesea neîndeajuns

chibzuite, despre cele mai complicate probleme morale, vînturate

9 — Pierre n

la ceas de taifas, sînt c_pnsiderate literă de evanghelie, ca și cînd ar veni de la biserică însăși. Nimic nu poate fi mai greșit decît astfel de păreri ; nimic nu mă pune într-o mai mare încurcătură și nu îmi tulbură acea desăvîrșită seninătate, fără "5c care nu se cade să ne dăm cu părerea asupra unor subiecte moralicești, decît întrebările neașteptate pe care mi le pun unii și alții în lume. Iertați-mi această lungă introducere, fiindcă multe alte lucruri nu mai am de spus. Nu orice întrebare, oricît de directă, domnule Glendinning, poate să primească un răspuns sincer sub forma unui da sau nu. Milioane de împrejurări schimbă toate chestiunile morale ; deși conștiința poate, eventual, să ne dicteze ce avem de făcut, fără vreo piedică, în vreun caz pe care îl cunoaștem noi mai bine, conform unui adevăr universal, a cuprinde toate eventualitățile morale este nu numai cu neputință, dar e o încercare care mi se pare nechibzuită.

În acea clipă șervetul asemănător unor odăjdii îi căzu de la git, lăsînd să se vadă o mică dar minunat tăiată camee, care reprezenta unirea alegorică a șarpelui și a porumbiței. Îi fusese dăruită de un prieten care-1 prețuia și el o purta uneori în ocazii speciale ca aceasta.

— Sînt de acord cu dumneavoastră, domnule, răspunse Pierre, înclinîndu-se. Sînt cu totul de acord. Și acum, doamnă, să vorbim despre altceva.

— În dimineața asta ești foarte grijuliu să-mi spui doamnă, domnule Glendinning, zise mama lui zîmbind pe jumătate cu amărăciune, pe jumătate de-a dreptul supărată, dar încă mai mirată de răceala lui Pierre.

— Cîstește pe mama și pe tatăl tău, zise Pierre. *Atît* pe mama, *cît* și pe tatăl tău, sublinie el fără să-și dea seama. Și mă gîndesc, domnule Falsgrave, acum că ne-arn stîrnit în această discuție în contradictoriu, că întrucît această poruncă e pe drept considerată

singura care conține o promisiune, pare să fie și singura care nu se referă la nimic precis. S-ar zice că cel mai fățarnic și mai înșelător dintre tați trebuie să fie cinstit de către fiu-, la fel ca și cel mai virtuos.

— Într-adevăr, așa reiese dacă ne luăm strict după Decalog.

— Și credeți că 'într-adevăr' așa trebuie să se petreacă lucrurile în viață ? Așa trebuie să facem ? Ar trebui oare să-mi cinstesc tatăl chiar dacă l-aș și seducător ?

— Pierre, Pierre ! strigă mama lui înrșindu-se puternic și ridicându-se pe jumătate. Nu e nevoie de asemenea presupuneri făcute de dragul argumentării. În dimineața asta parcă nu știi ce vorbești.

— O fac pur și simplu din interes pentru problemă în general, doamnă, răspunse Pierre rece. Îmi cer scuze. Dacă obiecția de mai înainte nu se aplică aici, domnule Falsgrave, îmi faceți cinstea unui răspuns ?

— O luăm de la capăt, domnule Glendinning, zise preotul, recunoscător pentru vorba scăpată de Pierre ; este încă o întrebare la care morala este neputincioasă a da un răspuns limpede, care să se potrivească în toate împrejurările.

Și din nou șervetul-patrafir îi căzu.

— Iată-mă din nou pus la punct în mod subtil, zise Pierre încet ; sînt de acord însă că poate aveți din nou dreptate. Și acum, doamnă, întrucît domnul Falsgrave și dumneavoastră aveți treabă împreună, iar prezența mea nu este necesară, ba chiar mă tem că vă puteți lipsi de ea foarte bine, îngăduiți-mi să vă părăsesc. O să fac o plimbare mai lungă, așa că nu e nevoie să mă așteptați cu masa. Rămas bun, domnule Falsgrave, la revedere,

, doamnă, zise el privind către mama lui.

Cînd ușa se închise în urma lui, domnul Falsgrave spuse:

— Demnul Glendinning arată cam palid astăzi ; nu s-a simțit bine ?

— Nu am știință de așa ceva, răspunse doamnă cu in-* diferență, dar ați văzut vreodată vreun tînăr atît de scor-« țos ca el ? Nemaipomenit ! ingină ea ;

ce-ar putea să însemne asta... „Doamnă” în sus... „Doamnă” în jos... Dar ceașca vă e goală... și întinse mîna.

— Mulțumesc, e de ajuns, doamnă, spuse preotul;

— Doamnă ? Rogu-vă, nu îmi mai spuneți și dumneavoastră doamnă, domnule Falsgrave ; cuvîntul ăsta mi-a devenit deodată nesuferit.

— Îmi îngăduiți să vă spun atunci „maiestate” ? zise domnul Falsgrave galant; dacă reginele lui Florar poartă acest nume, el ar trebui să li se cuvină și reginelor lui Fructar.

Interlocutoarea lui rîse.

— Haidem să trecem dincolo, zise ea, și să încheiem socotelile cu acel infam Ned și aceea nenorocită Delly.

V

Iuțeala și forța cu neputință de înfruntat a talazului care se prăbușise asupra lui Pierre, înghițindu-l în prima lui năvală, îi stîrnise în suflet o viitoare de noi imagini și simțiri, măturîndu-le în aceiași timp pe toate cele de mai înainte. Tot ceea ce era legat direct de prezența adevărată a lui Isabel era pentru el viu și mișcător ; tot ceea ce era legat de sine, de situația lui, acum pentru totdeauna însoțită cu aceea a surorii sale, apărea șters și palid. Trecutul presupus al lui Isabel era în mod misterios împletit cu cel al tatălui său ; de aceea închipuirea îi era bîntuită de gîndul la părintele său ; viitorul care o aștepta pe Isabel și care putea fi zdruncinat din temelii, în mod indirect, de purtatea pe care mama sa o va adopta, neștiutoare, față de el, tot așa precum, știind de existența fetei, făgașul vieții ei avea să fie și el p.e vecie schimbat... Și toate aceste frămîntări i-o aduceau în fața ochilor pe mama lui într-o lumină arzătoare.

La urma urmelor, cerurile arată oarecare înțelegere pentru firea omenească, îndulcind într-un fel sau altul cele mai cumplite lovituri ale sortii. Împresurat de armile năpastei al căror sfîrșit se pierde în nemărginiri de groază, sufletul omului —

simțind că nu se poate lua în piept cu întreaga potrivnicie, ori neputînd din pricina binecuvîntat de scurtei sale vederi să cuprindă toată lărgimea zării de durere ce se strînge amenințătoare în juru-i — se sfîșiește, știindu-se nevolnic, să înfrunte cu ochii deschiși toată nefericirea lui. Pentru el amara doctorie e împărțită în înghițituri separate ; astăzi soarbe o linguriță

din jalea lui, miine mai mult, și așa mai departe, pînă la ultima picătură.

Nu putem spune că, sub apăsarea celorlalte fapte, uitase cumva de Lucy și de suferința nesfîrșită în adîncurile căreia avea să o prăvălească în curînd din pricina amenințătoarei nesiguranțe privitoare la viitorul său închinat de-acum înainte lui Isabel, în cea mai mare parte și orice avea să se îndeplinească. Rece ca gheața și asemănător unui șarpe, se țîra și se încolăcea peste celelalte fantasme cutremurătoare ; apoi alte griji se ridicau din nou deasupra și îl sugeau în adîncurile lor, astfel încît dispărea fără întîrziere din cîmpul înțelegerii lui de moment. Putea acum să înfrunte cele mai multe gînduri care o priveau pe Isabel, pregătit și cu ochii deschiși ; gîndul la Lucy însă, apărut din cînd în cînd și ridicat în fața ochilor, îl făcea să și-i acopere cutremurat cu mîini cutremurate. Nu din pricina lașității celui ce se iubește doar pe sine, ci a sufletului său peste măsură de simțitor. Putea să îndure gîndul sfîșietor al existenței lui Isabel nestrămutat în hotărîrea-i de a o ajuta și de a ostoi durerea unei alte fătăuri ; deocamdată însă nu putea îndura gîndul la Lucy, fiindcă ceea ce promitea să fie un balsam pentru Isabel însemna pentru Lucy spulberarea păcii veșnice și amenința, mai necruțător încă, fericirea celei ce-i era mai mult decît aproapele său.

Era cu atît mai bine că presimțirile abia conturate cu privire la Lucy se ștergeau înainte de a căpăta trăsăturile groase de penel ale unor alcătuiți chinuitoare. În picioare și pe jumătate învăluit în ceață pe muntele Soartei, toată acea parte a vederii largi îi era acoperită de nori ; dar de îndată ce norii se împrăștiu, sau mai degrabă în perdeaua lor

apărea o spărtură care scotea la iveală, hăt-departe, pe jumătate învăluite în negura de la poale valea și râul fericitei lor vieți de mai înainte, i se părea că-i vede fața îngerească așteptându-l la fereastra căsuței cu caprifoi; în clipa următoare hoardele furtuna tice se împreunau din nou, totul se ascundea privirii și se învălmășea într-un vârtej de beznă. Doar o putere fără nume, mai presus de oameni, îl făcuse să-i scrie lui Lucy acel bilet neînțeles; blîndețea, calmul și stăpînirea de sine vădite de aceasla scrisoare nu erau decît heralzii firești, deși perfizi, ai loviturilor cutremurătoare ce aveau să urmeze. Astfel, deși înnegurata în conștiința și vederea lui, soarta logodnicei sale, cea atît de tare iovită. se deslușea din ce în ce mai bine printre valurile mai apropiate de ceață, alegîndu-se chiar și dintre aburii care înconjurau înăururile. Amestecate în adîncuri, părțile mai ascunse ale firii omenești nu se vădesc întotdeauna în timpul plămădirii lor precum alte puteri, ele se arată mai ales în fața de la sfîrsit, în urmările ei. Ciudate și aprige munci agitau cele două talere grozav de asemenea ale balanței sufletului lui Pierre, sie însuși apărîndu-i ca bintuit de haos ; ca și glîndurile lui limpezi, cernita Isabel era slobozită din robia uitării în care o aruncase lumea, dar în același timp în hrubele ascunse ale sufletului său neștiutor zîmbitoarea Lucy, palidă acum ca o moartă, rămînea zălog pentru scăparea lui Isabel. Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Neclintită și nepăsătoare este soarta, neguțator fără inimă al bucuriilor și durerilor omenești.

Dar propria lui orbire, deplină și fără vrere, față de cauza cea mai sfîntă a dragostei sale, nu era legată doar de hotărîrea ce o luase cu privire la Isabel; se cuibărise în sufletul lui, nepoftită, e drept, dar nu fără ajutorul judecății, în măsura în care aceasta mai ridica din cînd în cînd glasul de sub asuprirea marii năpaste. Nu putea să nu-și dea seama că orice gînd care o privea pe Lucy era acum mai mult decît fără rost. Cum să mai poată întocmi harta vieții sale și a ei cînd totul în jur ajunsese numai ceață albicioasă și

valuri alburii ! Mai mult decît atît, deşi simţea că e închinat unei cauze înalte, sub porunca cerului de a o ocroti şi de a sta alături de Isabel în toate încercările închipuite de timp şi întîmplare, cum putea el să fie sigur că va rezista ademenirilor interesului egoist care va încerca să-l abală din drum şi că îşi va păstra neîntinată generozitatea-i mînnimoasă. odată ce îngăduia gîndului ademenitor la Lucy să se înfrunte cu gîndul apăsător la Isabel pentru stăpînirea neîmpărţită a sufletului său.

Şi dacă, fără să înţeleagă prea bine ce face, era pregătît, cu puteri de uriaş, să jertfească lucrurile cele mai scumpe, să se despartă de ultimele speranţe ale fericirii

obişnuite în măsura în care îi stăteau în calea marii şi în- fiăcărutei lui hotărîri, dacă aşa stăteau lucrurile, cit de uşurele şi fără cheag, mai subţirele şi mai aburoase decît cea mai străvezie maramă, îi apăreau îndatoririle .obişnuite, cerute de bunele maniere ! Datoria de fiu faţă de mama lui, cuvîntul de cînsic şi angajamentul semnat şi pecetluit al logodnei sale nu însemnau, vai, nimic !

Nu putem spune că lucrurile i se înfăţişau chiar aşa de limpede în minte ; se coceau însă înlăuntrul. Căzuseră asupra lui semînteţele simţirilor înalte ; ele odrăsleau acum şi se mişcau cu zvicniri vagi, dureroase în suflet ; crescute îndeajuns, aveau să se nască devenind fapte vii, dispreţuind orice legătură cu Pierre şi reducînd la nimic cele mai scumpe interese ale inimii sale.

Astfel se naşte Eroul zămislit în ceruri şi adăpostit la sînul Celui Robit Datoriei ; refuză să-şi recunoască părinţii muritori, sfişie şi dispreţuieşte orice legătură muritoare.

VI

O noapte, o zi şi o pîrtică din seara următoare — atît
ii rămăsese lui Pierre ca să se pregătească pentru

intîlnirea hotărîtoare cu Isabel.

„Mulțumesc lui Dumnezeu, se gîndea Pierre, că a trecut - noaptea Haosului și a Pierzaniei ; n-au mai rămas decît o Zi și poala unei nopți. Dăruiască-mi cerurile băieri noi ale sufletului și întărească-mă în simțirea de jertfă de la început. O, de-aș putea, cu cele mai strimbe gînduri ce gîndesc, să mă îndrept sub legea neîncovoiată a sfintei dreptăți! Fie ca nici o ispită mărunță și nebărbătească să nu-mi taie calea în această zi : fie ca nici o piatră să nu mi se întimplă în drum ! Azi voi disprețui socotelile și catastifele oamenilor și voi căuta sprijin și aprobare la neamul zeiesc al copacilor ce-mi par o seminție mai nobilă decît omul. Din frunzișul lor vor pogori asupra-mi puterile înaltului ; asemeni rădăcinilor lor, picioarele mele vor trage vlagă urieșească. Călăuziți-mă, păziți-mă, puteri stăpîne în ziua de astăzi ! Legați-mă în chingi pe care să nu le pot rupe ; îndepărtați de la mine părerile de spaimă ; fie

ca această zi să spulbere urîtele și strîmbele imagini ale minciunilor potrivite, ale îndatoririlor și tertipurilor lor, ale scornelilor moralicești piezișe și fricoase de pe acest pămînt. Umpleți-mă cu foc mistuitor pentru ele ; turnați puiă în virful țevii vieții mele praful de pușcă al menirilor noastre. Fie ca nici o sirenă lumească să nu-mi incinle urechile și să mă clinească din hotărîre. O, voi, puteri, astăzi arunc zarurile veșniciei. Pe credința mea în voi, forte nevăzute, pun rămășag trei vieți întregi și trei întregi fericiri. Dacă mă părăsiți, adio Credință, adio Adevăr, adio Dumnezeu ; în surghiun veșnic, dincolo de oameni și de Dumnezeu, mă declar egalul amîndurora ; liber să pornesc război împotriva Zilei și a Noptii, a tuturor gîndurilor care țin de lucruri, de trup și de suflet și pe care puterile de deasupra și de sub noi le țin în gheare !”

vn

Deși încins de un foc divin, trupul lui Fierre era de tină. Ah, muschetele pe care zeii le-au alcătuit

pentru a primi pulbere cit cuprinde zarea, și totuși le-au frămîn- tat din lut!

Iartă-mă, cititorule, că trebuie să spun adevărul, dar nu am încotro ! Cum să mă strecor mai adînc în sufletul lui Pierre și să arăt cum acest foc sacru a pătruns în sinea lui aflînd acolo vatră, din lucrurile înconjurătoare și din lucrurile pe care nu le știa ? Voi urma așadar drumul cel fără capăt și întortocheat, riul ce curge în peștera omului; nu-mi pasă unde voi ajunge, nu-mi pasă la ce țărm voi trage.

Nu era acel chip, deși jelind fără glas, frumos și ademenitor ? Minunați ochi fără fund, luminați de sclipiri no- pămîntești ! în acele genuni fermecate s-au cufundat și s-au îmbăiat împreună Suferința și Frumusețea. Frumoși ca ai unei zeițe, atît de uimitor de ademenitori; vorbind de o jale nesfîrșit mai dulce și mai atrăgătoare decît orice veselie ; acel chip al slăvitei suferințe ; acea față de mișcătoare drăgălășenie ; acea față era a surorii lui Pierre ; aceea era fața Isabelei ; acea față o văzuse Pierre ; în acei

ochi de pe altă lame se cuiundase el. Astfel, chiar și înainte de întâlnire, era convins că frumusețea și nu urîtenia fe-meiască îl chemase în apărarea ei. Ce-ar fi făcut Fierre dacă pe o ulicioară pustie i-ar fi ieși în cale o urîciune glie- boșată și schiloadă și. sărutîndu-i poala hainei, ar fi șop- lit : „Salvează-mă, Pierre, iubeste-mă, recunoaște-mă, frate ; eu sînt sora ta !” Ah, dacă omul e plămădit în ceruri, de ce ne sar în ochi numai priveliștile din iad ? De ce trebuie să deslușim doar vinișoara de lut din nobila marmură a stîlpului sprijinitor al bolții ce ne cuprinde pe toți? Din fire ar trebui să fim aproape de Dumnezeu ; vai, răul vieții noastre e mocirlit de malurile între care curge ; cu toate acestea, la buza fîntinii, acolo unda se aține omul, acolo firul apei aminiește de izvor.

Să nu-1 mai judecăm atunci pe Pierre cel muritor. Nu mi-ar fi greu să ascund toate acestea și să-i înfățișez perfect și neprihănit ; nepăsător față de firea și de soarta oamenilor obișnuiți. Cu Pierre sînt mai cinstit decît sînt față de ei înșiși cei mai buni dintre noi. Sînt deschis și mărinimos cu el; de aceea îi puteți vedea slăbiciunile și numai de aceea. Firile impunătoare se bazează pe rezervă, nu pe dezvăluire. Cel care e cinstit, deși mai nobil decît Ethan Allen, riscă să fie supus disprețului celui din urmă dintre muritori.

CARTEA VI

ISABEL ȘI PRIMA PARTE A POVESTIRII EI

I

Pe jumătate nerăbdător să se apropie ceasul, pe jumătate tremurînd că fiecare clipă i-1 aduce mai aproape și tot mai aproape, cu ochii uscați, dar ud de ploaia acelei, zile mohorîte, la căderea serii Pierre ieși în marginea pădurii pe care o străbătuse în neștire și rămase o clipă neclintit privind povimișul care cobora spre Poiana Șeii.

Locul unde se oprise era un drum de pădure folosit

doar de sâni cînd cădea zăpada ; acolo ultimii copaci ai codrului formau o boltă îngustă, asemeni unei porți închipuite ce se deschidea către pășunile largi cît vedeai cu ochii care coborau către lac. în acea înserare umedă și cețoasă ulmii împrăștiați pe cîmp stăteau zgribuliți într-o lume neprimitoare, totuși neclintit înrădăcinați pe locurile acelea de către un ciudat simț al datoriei. Mai încolo se vedea lacul, o pînză neagră și mută. neîncrețită de vreo undă ori suflare ; se întindea închingat, fără destulă viață în jur, încît cea mai mică tufă ori crenguță să se oglindească în el. Ceea ce se vedea pe L'ata lacului era doar cerul nemișcat de deasupra. Numai cînd soarele strălucea lacul reflecta vesele imagini verzi, iar acestea tulburau muțenia zugrăvită a cerurilor fără chip.

De ambele părți, mai încolo încă, dincolo de malul îndepărtat al lacului, se ridica matahală misterioasă a muntelui. zburlită cu pini și brazi, nepămîntească, cu suflări necunoscute de abur, neagră în văzduhul cețos și împrăștiind groază și posomoreală. La poalele ei se întindeau vrăjite păduri dese, iar din hățșurile și peșterile lor bîntuile de bufnițe și pline de frunze putrede și de uscături nefolosite și uitate — cînd prin alte locuri mulți săraci ar fi dat orice să aibă măcar un gătej — din nesiîrșita neomenie a acestor codri adinei se înălța un sunet sfîșietor, un răcnet schimbător și zvicnit; ramurile scuturate de ploaie ale unor copaci loviți de boala rea, stînci care alunecau la vale, trosnete de moarte ale unor tufe de mult doborîte și trîncăneala diavolească a duhurilor pădurii.

Mai aproape însă, pe malul de dincoace al blindului lac, acolo unde acesta forma un povîrniș scobit, semicircular, Unde oamenii semănaseră porumb, se ridica o căsuță scundă, vopsită în roșu ; vechiul ei acoperiș era năpădit de mușchi verde ; peretele dinspre miazănoapte era și el încrustat cu mușchi, căci din acea parte bale vîntul aducător de umezeală, asemeni părții dinspre miazănoapte a tulpinii oricărui arțar zdravăn din poiană. La frontonul dintr-un cap al acoperișului, o tufă încurcată cerea sprijin și-l răsplătea cu generoase revărsări de frunziș verde și

cu o ramură ciolănoasă care se ridica semeată de a l'invul cărămizilor hornului, ca un paratrăsnet natural. De celălalt fronton se sprijinea șopronul scund al lăptăriei, cu pereții împlețiți și ei cu viță de Madeira ; dacă te apropiai îndeajuns și îți strecurai privirea prin grățiile împletitului și prin șipcile subțiri care vârgau deschizătura unei fereștruci, puteai să vezi blindele și mulțumitele prizoniere: garnițele cu lapte, roatele de brinză de Olanda albe ca zăpada, așezate în șiruri, movițele de unt auriu și ulcelele cu smîlînă cum e crinul. Pînă sus de tot, aproape de vîrf acoperișului, copacii nu aveau frunze mai dcloc ; acolo însă își deschideau deodată, ca trei uriașe baloane verzi, umbrelele mari, rotunjite, de verdeață.

De cum se opri privirea lui Pierre pe acest loc, îl apucă un tremur. Nu numai fiirvdcă Isabel sălășluia aici, ci din cauza a două ciudate potriviri legate una de alta, și pe care acea zi i le pusese în față. Coborîse la micul dejun cu mam; lui și inima îi era grea, mai să plesnească de presimțiri privitoare la purtarea mai mult ca sigur trufasă a doamnei Glendinning, față de o făptură ca Isabel, în cazul în bare venetica i-ar fi cerșit dragostea maternă, cînd iată apare reverendul Falsgrave și ei încep să discute despre Ned și Delly, iar toată problema pe care Pierre pierduse nădejdea de a i-o înfățișa mamei sale pe ocolite cu toate urmările ei morale, în așa fel încît să afle cam ce părere ar avea ea, fusese discutată pe îndelete ; prin acea ciudată potriveală știa perfect acum ce gîndește mama lui și primise un fel de semn că nu trebuie să-i dezvăluie nimic. Asta se întîmplase dimineață ; acum, cînd se lăsase înserarea, văzînd casa care o adăpostea pe Isabel, o recunoscuse de îndată ca fiind ferma închiriată de bătrînul Walter Ulver, tată aceleiași Delly, a cărei viață fusese pe vecie distrusă de cruzimea lui Ned.

\$

Simțiri ciudate, ca dintr-o altă lume, i se strecurară în suflet lui Pierre. Prea slabe pentru a sădi uimirea și groaza în sufletele unor făpturi mai nepăsătoare, nemeditative și poetice, atari potriviri, oricît ar apărea ele de des, • umplu întotdeauna

mințile mai cizelate cu neliniști pe care nici un cuvânt meșteșugit nu le poate reda. Ele țintesc, de fapt, cea mai grea întrebare a vieții. Când cade trăsnetul, se naște de la sine întrebarea : e întâmplare sau mîna lui Dumnezeu ? De asemenea, dacă mintea astfel înrîurită este și ea pradă vreunei suferințe precise, întrebarea sporește din toate părțile, ajungînd în cele din urmă să cuprindă toate lucrurile din jurul nostru. Se vede întotdeauna că aceia care suferă cel mai sincer cugetă cel mai adînc asupra cauzelor dîntîi. Inima, stîrnită pînă în străfunduri, își află ecou în minte, care la rîndul ei este și ea puternic tulburată. Prin fața oamenilor nefericiți, dacă aceștia sînt înzestrați cu puterea de a pîndi, toate vîrstele lumii trec ca un convoi de ocași și puzderiile lor de lanțuri zîngăne în bezna nepătrunderii.

Plimbîndu-se printre umbrele lungi care ocoleau colina împădurită și așteptînd să vină ceasul. Pierre încerca să-și închipuie scena care avea să urmeze. Imaginația însă îl părăsise cu totul ; realitatea era mult prea reală pentru el ; doar chipul, chipul doar îl cerceta ; se deprinsese atît de mult în ultima vreme să-l confunde cu părerile văzduhului, încît aproape se cutremura la gîndul că în curînd acel chip îi va sta dinainte, față în față cu al lui.

Acum încep să cadă umbrele mai groase ; nu se mai vede casa ; doar cei trei tei înalți îl călăuzesc și el coboară dealul îndreptîndu-se spre ea. Fără să știe, drumul său pierdut în gînduri este întortocheat, ca și cînd în acea clipă firul cugetării s-ar fi unduit și el, căci din ambele

părți se ridică opreliști stîrnite de îndoielile perfide privitoare la avantajele și folosurile pe care entuziasta lui ho- tărîre le-ar putea aduce în cele din urmă. Pe măsură ce se apropie, pașii lui se încetinesc ; vede o luminiță zbâln- du-se într-o ferestruică dublă. Fără putință de grcviîă înțelege că renunță de bunăvoie și pentru totdeauna la can- delabrele scipitoare ale conacului de la Poiana S<r- i în favoarea nefericitelor opaite ale sărăciei și ale durerii. închipuirea lui sublimă îi zugrăvește însă și slava orbitoare a adevărului și virtuții zieiști ; deși mereu acoperită de ceața deasă a celor pămîntești, ea va străluci în ne'e din urmă pe bolta senină ce podește tronul de safir al atotputerniciei.

II

E în fața ușii ; casa e cufundată în tăcere ; bate ; luminița de sus șovăie o clipă, apoi se îndepărtează ; înăuntru aude o ușă scîrțîind din balamale ; inima îi bate nebună cînd aude că se trage lanțul de la intrare ; ținînd luminarea deasupra capului ei de zîină, Isabel se afla în fața lui. E ea. Nu se rostește nici o vorbă ; nu se zărește țipenie de om. Intră în camera cu fereastra dublă ; acolo Pierre se așază, copleșit de slăbiciunea trupului și pătruns de venerația sufletului. își ridică privirile către ochii lui Isabel înotînd în frumusețe și singurătate ; se aude o voce scăzută, dulce, înecată de suspine și melodioasă dincolo de lire :

— Deci, tu ești fratele meu ; pot să-ți spun Pierre ?

O clipă Pierre o cercetează pătrunzător, cu prima și r ultima bănuială a fratelui asupra persoanei fetei misterioase ; în acea clipă regăsește pe fața ei rugătoare nu numai înduioșarea fără nume produsă de fata care cosea î la șezătoare, ci și icoana mai ștearsă a portretului din tinerețe al tatălui său, ciudat transpusă și amestecată prin uni- rta-i cu o feminitate pînă atunci necunoscută și

străină. Dintr-o suflare Memoria, Profetia și Intuiția îi spun : „Pierre, să nu șovăi nici o clipă ; să nu ai nici cea mai mică îndoială... Această faptură e sora ta ; privești carne din carnea tatălui tău.”

— Deci, tu ești fratele meu ; pot să-ți spun Pierre ?

El sări în picioare și o cuprinse în brațele ce nu mai

cunoșteau îndoiala.

— Tu ești ! Tu ești !

În strînsoarea lui simți o zbatere ușoară ; capul ei căzu pe umărul lui. Tot trupul i se scălda în șuvoiul mătăsos al părului lung, despletit. Dându-i la o parte buclele, el sorbea frumusețea ca de moarte a feței și se molipsea de o nemuritoare tristețe. Părea că ea se stinge, că s-a sufocat — pradă acelei morți care lasă neatinse pacea și dul-x:eața feței omenești.

Îi venea să strige după ajutor ; dar încetul cu încetul ochii se deschiseră asupra lui: încetul cu încetul simți cum fata încearcă să se ridice ; își revine puțin și din nou o simte cum se zbate ușor în brațele lui, ca și când s-ar rușina și n-ar îndrăzni să creadă că vreun muritor are dreptul să o cuprindă astfel. Pierre se căiește că a dat frâu liber căldurii arzătoare și necugetate și se simte cuprins de un respect nesfârșit pentru ea. O ajută blind să se așeze pe o laviță în firida ferestrei ; stă și el lângă ea și așteaptă în tăcere să treacă zguduirea acestei prime înîlniri ca Isabel să-și revină și să poală sta de vorbă cu el.

— Cum te simți acum. sora mea ?

— Fii binecuvîntat, fii binecuvântat !

Din nou dulcea, neîmblinzită putere a muzicii din vocea ei și o urmă abia simțită și ciudată de accent străin

— așa i se năzări lui Pierre — îi înfiorară sufletul. Se apleacă și o sărută pe frunte. Simte apoi cum mina ei o caută pe a lui și se încleștează de ea fără să spună un cuvînt.

Toata făptura lui se află acum în atingerea mîinii ca-re-1 strînge. O simte micuță și netedă, dar neobișnuit de viguroasă. Înțelese atunci că fiica

propriului său tată își câștigase pâinea cu truda însingurată a mâinilor ei în aceeași lume în care el, fratele ei bun, huzurise. Mai depuse încă o sărutare respectuoasă pe fruntea ei și răsuflarea lui fierbinte susură o rugă către ceruri.

— Nu am cuvinte să-ți vorbesc. Pierre, fratele meu. întreaga mea ființă, toate gândurile și dorurile vieții mele îți sînt datorare vindute ; cum aş putea dară să-ți vorbesc ; dacă ar vrea Cel de Sus, Pierre, să-mi îndeplinească cea mai fierbinte dorință, aş vrea să mor acum. Atunci mi-aş afla pacea. îngăduie-mă, Pierre.

— O veşnicie dacă trebuie, mult iubita mea Isabel ! Nu-mi vorbi încă, dacă așa crezi de cuviință, dacă nu poți. Această mină încleștată de a mea îmi vorbește la fel» ca buzele tale.

— Nu știu de unde să încep, Pierre, deși sufletul mi-e prea plin.

— Din adîncurile inimii mele te iubesc și te respect ; la fel voi simți pentru tine acum și întotdeauna, în veci de veci!

— Oh, Pierre, nu poți oare să-mi vindeci această visare, această uluire, care mă robesc ? Sărmanul meu cap mi se invîrtește, mi se învii teste și nu se poate opri. În felul acești viața mea nu mai poate să dăinuie ; mi-e sufletul prea plin și nu găsesc ușurare. Cheamă lacrimile Pentru mine, Pierre, altfel inima o să-mi plesnească de atîta simțire, simțire care e mai asemeni morții decît toată suferința ce am trăit!

— Voi, ceruri însetate ale serii, voi, neguri, și tu, rouă de pe dealuri, culegeți-vă de aici umezeala ! Tunetul a trecut ; de ce nu se pornește ploaia ? Desfaceți-i băierile lacrimilor !

Capul ei căută sprijinul lui ; picături mari căzură pe el; după un timp Isabel ridică fruntea și părul mai liniștită.

— Dacă gândurile tale îmi sînt datorare vindute, o, sora TOea. află că și eu simt la fel pentru tine. Nici eu nu știu ce aş putea să-ți spun. Cînd te uiți la mine, surioară, privești un chip care s-a jurat fără

putință de dezlegare în adîncul sufletului să-ți aparțină și să-ți fie pînă în ultimele hotare și pînze albe ale sortii frate ocrotitor și bun.

— Nu sunete ale vorbelor obișnuite, ci acordurile cele mai adînci ale melodiilor ascunse în inima mea ar trebui să-ți pătrundă în urechi. Vorbești cu o făptură omenească, dar cerurile ar trebui să-ți răspundă ; ori un flaut zvonind prin văzduh ; desigur, accentele cele mai nespe* rate ale vocii tale vor fi fost auzite acolo sus ; pentru asta, binecuvîntări pe care închipuirile muritorilor nu le pot zugrăvi ar trebui să pogoare asupra ta.

— Binecuvîntări ca a ta se întorc asupra lor și bine- cuvîntează inima care le-a rostit. Eu nu te pot binecu- vînta, o, sora mea, așa cum te binecuvîntezi tu însăși binecuvîntînd netrebnicia mea. Dar, Isabel, dacă nu ne smulgem din uimirea dintîi a întîlnirii noastre, inimile noastre o să se înmoaie cu desăvîrșire. Lasă-mă să-ți repet cine este Pierre ; ce viață a dus pînă acum și ce viață va duce de-acum înainte ; astfel vei fi pregătită.

— Nu, Pierre, aceasta este îndatorirea mea ; tu ai dreptul mai întîi la istorisirea mea și apoi, dacă îți e cu voie, o să-mi dăruiești povestea vieții tale. Ascultă-mă. Cele nevăzute îmi vor da putere... Nu e mare lucru, Pierre... Nimic nu e surpinzător. Ascultă, deci... M-am liniștit îndeajuns pentru a vorbi.*

În timpul pauzelor scurte, tăcute, din convorbirea lor de pînă atunci, Pierre auzise pași înceți, rari, triști, gîndi- tori, măsurînd în lung și-n lat odaia de deasupra ; în timpul pauzelor dese cu care ciudata poveste din capitolul următor avea să fie presărată, aceiași pași înceți, rari, triști și gînditori se vor auzi din nou, măsurînd tăcerea camerei.

m

— N-am cunoscut-o niciodată pe mama. Cele mai în- depărtaie amintiri nu-mi pot aduce în cuget nici

măcar o trăsătură a feței ei. Dacă este adevărat că maica mea va fi trăit vreodată, ea s-a dus de mult și nu a aruncat vreo umbră ■ pe pământ. Pierre buzele care-ti vorbesc nu au atins niciodată sinul unei mame ; parcă n-aș fi născută din femeie. Primele icoane tulburi din viața mea sînt legate de o casă veche, pe jumătate căzută în ruină, undeva într-un ținut pe care nu știu pe ce hartă l-aș putea căuta. De va fi existat, acel loc a dispărut și el de mult de pe fața pământului. Era o casă întunecată, sălbătică, răsărită în mijlocul unui luminiș rotund, fără copaci, scobit într-un po- vîrniș, în mijlocul unor codri de pini piperniciți. De cîte ori mă uitam pe fereastră seara, mă făceam mică de teama că stafiile pinilor o să se strccoare în preajma mea și, întin- zîndu-și ciocurile fioroase, o să mă înhațe și o să mă ducă printre umbrele lor groaznice. Vara pădurea zumzăia neîncetat de zvonul necunoscut al unor păsări și animale pe care nu le cunoșteam. Iarna omătul era scris tot ca o hartă de hîrtie și însemnat cu punctișoarele urmelor lăsate noaptea de ființe cu patru picioare, pe care nu le vedea nici soarele, darămite omul. în mijlocul luminișului rotund, casa se înălța neagră, fără vreo frunzuliță sau vreo crenguță verde în umbra căreia să se adăpostească ; fără umbră și fără adăpost în inima umbrei și a adăpostului. Unele ferestre erau astupate cu seînduri grosolane, bătute în cuie sus și jos ; camerele erau goale și nimeni nu intra acolo, deși nu se închideau. Adeseori mă uitam la ele cu teamă din coridorul care răsuna de ecouri ; căminele uriașe erau în ruină ; rîndul de jos al pietrelor de susținere se prăbușise, albit de foc ; cărămizile negre de deasupra căzuseră în vetre și se amestecaseră grămadă cu funinginea, care mai cădea încă, a unor focuri de mult stinse. Fiece piatră de vatră din acea casă era crăpată în lungul ei ; fiecare podea se lăsa la colțuri ; afară, tot briul casei, acolo unde se sprijinea pe temelia îngustă din pietre înverzite, era plin de petele gălbui ale mucegaiului grinzilor. Nici un nume ; nimic scris

sau scrijelit ; nici o carte nu era în .casă ; nici o amintire care să vorbească de cei care locuiseră mai înainte în ea. Era mută ca moartea: Nici o piatră, nici o moviliță, nici un mușuroi de primpregur nu amintea de vreun mormînt al unui om sau copil. Astfel, fără vreo urmă a istoriei ei trecute, s-a îndepărtat cu totul din mintea mea și nu mai pot ști acum unde se afla ori în ce ținut. N-am mai văzut nici o altă casă asemeni ei. Am văzut odată, însă, pOze cu niște castele din Franța care mi-au adus aminte cu tărie de imaginea ei ștearsă, în special cele două rînduri de lucarne care ieșeau în afară de sub acoperișul țuguat. Casa aceea era însă de lemn, pe cînd castelele erau de piatră. Cu toate astea mă gindesc că poate

casa nu era în țara asta, ci undeva în Europa ; în Franța, poate ; totul e foarte nedeslușit ; să nu mi-o iei în nume de rău, fiindcă nu pot să vorbesc cu șir despre un subiect atît de straniu.

În casa aceea n-am văzut vreun alt suflet de om în afară de un bătrîn și o bătrînă. Fața moșului era aproape înnegrită de virstă și semăna cu un boț de zbîrcituri cu barba albă, veșnic încurcată și presărată cu praf și pă- mînt. Cred că vara lucra în grădină sau într-un loc asemănător aflat într-o parte a casei. Toate amintirile îmi sint nesigure și amestecate. Moșul și baba mi-au rămas însă neștersi **în** minte. Poate fiindcă erau singurele făpturi omenesti și din cauza aceasta s-au înstăpînit într-atît pe ființa mea. Rareori îmi vorbeau ; uneori, în serile întunecoase cînd batea vîntul, ședeau la foc și se uitau la mine, își șopteau ceva. apoi se uitau din nou la mine. Nu se purtau rău, dar. repet, nu-mi vorbeau decît arareori — sau mai niciodată. îmi e cu neputință să-mi amintesc ce-și spuneau sau în ce limbă vorbeau. Adeseori mi-a părut rău, fiindcă atunci aș fi putut să-mi fac cît de cît o idee dacă acea casă era în țara asta sau peste mări. Aici ar trebui, poate, să-ți spun că uneori parcă îmi amintesc că, la puțină vreme după ce am plecat din

casă, știam vorbi în două limbi ; una din ele s-a pierdut, iar cealaltă, învățată mai apoi, a sporit. Dar despre asta mai târziu. Femeia îmi aducea de mâncare, căci nu mincam cu ei. Odată, când ședeau lângă foc, cu o pâine și o sticlă de vin palid-ruginiu în față, m-am dus la ei **și** am vrut să mănânc **și** eu și am pus mâna pe piine. În aceeași clipă bătrînul a dat să mă lovească, dar s-a răzgîndit, iar femeia, fulgerîndu-mă cu privirea, mi-a smuls pâinea și a aruncat-o în foc. Am fugit înfricoșată din cameră și am căutat o pisicuță pe care adeseori încercasem s-o ademenesc să mă împrietenesc cu ea, fără să reușesc, cine știe de ce. În singurătatea mea înfricoșată am c-ăutat-o din nou și am găsit-o sus, scormonind neauzit după cine știe ce lucru ascuns în gunoiul de lângă vetrele părăsite. Am strigat-o, căci nu îndrăzneam să intru în camera b.ntuită ; roia aruncat o privire piezișă și lipsită de înțelegere și șt-a continuat căutările tăcute. Am

strigat-o din nou și atunci s-a întors și m-a scuipat ; am cobori! scările în fugă, chinuită de gîndul că și de acolo fusesem alungată. Nu mai știam încotro să mă îndrept ca să scap de singurătate. În cele din urmă am ieșit afară și m-am așezat pe un bolovan, da*: răceala lui mi s-a urcat la inimă, așa că a trebuit să mă ridic. Eram amețită : nu mă puteam ține pe picioare ; am căzut și'n-am mai știut de mine. A doua- zi dc dimineață m-am trezit în pat, în cămăruța mea tristă, cu un codru de piine neagră și o cană cu apă lângă mine.

Am ales la întimplare această amintire legată de viața pe care am dus-o în acea casă. Ți-aș mai putea povesti multe altele, dar atîta e de ajuns ca să-ți faci o idee cum trăiam. Cu fiecare zi care trecea băgăm de seamă cum toate chipurile văzute și sunetele auzite deveneau mai străine și mai înspăimîntătoare. Fată de mine moșul și baba erau aidoma pisicii ; nici unul din ei nu voia să stea de vorbă cu mine ; pe nici unul nu-l înțelegeam. Și bătrînul,. și femeia, și pisica semănau cu pietrele

înverzite ale casei ; nu știam nici de unde au venit și nici ce caută acolo. Îți spun încă o dată, nu venea tipenie de om în casa aceea, dar uneori bătrînul o lua greoi pe un drum care traversa codrul și nu se înapoia decît seara tîrziu. aducînd cu el pîinea neagră și vinul subțire ruginiu. Deși pădurea nu era departe de ușa noastră, venea atît de încet și chinuit, apăsător de mica lui povară, încît treceau parcă ceasuri nesfîrșite din clipa cînd îl deslușeam mai întîi printre copaci și pînă cînd trecea pragul ciobit.

Și acum, imaginile șterse și petele albe se înmulțesc. Nu mai e decît un nimic al neținerii de minte. Poate că atunci să mă fi îmbolnăvit și multă vreme să nu fi știut de mine. Ori se poate să fie adevărat ceea ce am nuzit că, după vremea primelor noastre amintiri, urmează o domnie a deplinei neștiri. urmată din nou de primele mijiri ale următoarelor roiuri de aduceri aminte. Îritinzîndu-se mai mult sau mai puțin limpezi peste tot trecutul pînă la acea primă prăpastie.

Oricum, nu mai țin minte altceva despre casa din luminiș ; nu știu cum de am ajuns s-o părăsesc ; eram, probabil, încă foarte mică. Parcă mă văd, însă. tresăltînd. în ^>tă poiană rotundă, ncsfîrșit mai mare decît prima și fără vreo cingătoare de copaci. Cu toate acestea, mi se năzare adesea că zăresc lîngă mine lucruri înalte și drepte, asemeni pinilor care se clatină și trosnesc, asemeni copacilor ^âtrîni în timpul furtunilor"6e la munte. Și podelele se lăsau la colțuri parcă mai tare decît primele, ba chiar se și mutau, încît mi se pare că le simt cum se cufundau sub pasul racu.

Atunci cred că am vorbit pentru prima și ultima oară în două limbi. Se făcea că în jurul meu erau oameni cu care vorbeam într-o -limbă, și aiții cu care vorbeam în- tr-alta ; le știam pe amîndouă... Una îmi venea mai ușor și o vorbesc... În cealaltă parcă de-?.bia înccpeam... Aceasta, însă, îl lua treptat locul celei dinții. Bărbații, pe care îi văd adesea ca prin vis urcîndu-se pe cele trei obiecte ciudate ca niște copaci, vorbeau... trebuie să mă

gîndesc... dacă mă pot cu adevărat gîndi la o închipuire atît de neîntrupată ca asta... vorbeau limba care ți-am spus că mi se ștergea din minte. Era o limbă frumoasă; îmi pai'e acum că era veselă și spumoasă ; limba pe care trebuia să o vorbească o copilă ca mine dacă n-aș fi fost întotdeauna atît de tristă. Era o limbă făcută pentru copii, Pierre ; ca un ciripit, ca un gungurit.

Probabil că ai înțeles că aceste vagi amintiri par să se refere la o corabie în largul mării. Dar totul e tulbure și nedeslușit.- Uneori nu știu nici eu dacă ceea ce-ți spun este lucru adevărat sau vis fără temeii. La mine lucrurile cele mai consistente se topec în totdeauna în visuri și visurile în lucruri consistente. Nu mi-am revenit niciodată cu totul după urma ciudățeniei fragedei mele copilării. Așa se face că și acum această clipă învăluie făptura ta, frate, și, deși o văd, e ca o tainică ceață ; dinlăuntrul ei parcă mă privește o a doua, o a treia și o a patra față. Amintirea felului în care tu și cu mine ne-am întîlnit devine din ce în ce mai îndepărtată. îmi caut calea orbește printre toate soiurile de forme care sînt parte din mine ; drumul mă poartă doar printre plăsmuiri ; plăsmuiri care au ochi ce mă străpung. Mă întorc, și ei se uită la mine... Fac un pas înainte, și ei se uită la mine. îngăduie-mi o clipă ; nu-mi vorbi.

Plin de nedumeriri fără nume pricinuite de această ciudată făptură, Pierre rămase tăcut, privind-o cu luare aminte așa cum stătea pe jumătate întoarsă. Pletele moi, grele, ca pana corbului îi căzuseră pe jumătate în ochi, precum o perdea aproape trasă ce acoperă altarul cine știe cărui sfînt. Lui Pierre i se părea că în parte aparține tărîmurilor nelumești ; nepămînteasca ei apariție era doar din pricina nașterii ei tainice și nu avea nimic amenințător sau respingător. Și totuși, tonurile înalte ale vocii ei, iscată din adîncuri, adăstau ca dulci ecouri în încăpere, strivite și călcate în picioare — ca niște boabe de struguri plesnind de suc — de pașii nevăzuți, dar

neconteniți, din camera de deasupra.

Isabel făcu o mișcare și, după ce gândurile îi mai rătăciră un timp, continuă mai liniștită parcă :

— Următoarea amintire pe care cred că mă pot bizui întrucîtva este o altă casă, și ea aflată la depărtare de așezările omenești, în inima unui ținut nu cu desăvîrșire mut. Prin ținutul acesta șerpuia un rîu verde și leneș care trecea chiar pe lîngă casă. Probabil că era așezată undeva într-o luncă ; prima casă de care ți-am vorbit mi se pare că era ascunsă undeva printre munți, sau în apropierea lor; sunetul îndepărtatelor cascade... parcă mi-1 aduc aminte și acum ; vîrfurile care străpungeau norii în ridicarea lor semeață, în spatele casei, la apusul soarelui... parcă le văd și acum. Cealaltă casă, a doua, sau a treia, nu mai știu a cîta, îți spun din nou, se afla într-o luncă. în jurul ei nu se înălțau pini ; erau puțini copaci ; pămîntul nu se povîrnea la fel de abrupt ca în jurul primei case. în jur erau cîmpuri semănate și în depărtare se vedeau ferme, grajduri, vaci, păsări și multe lucruri la fel de familiare. Sînt convinsă că această casă se afla aici, de partea asta a oceanului. Era mare și plină de oameni; dar nu se amestecau unii cu alții. Unii erau bătrîni, alții tineri, erau și femei, dintre care cîteva foarte frumoase, și erau șfi copii. Pentru unii din ei părea să fie un loc vesel; mulți rîdeau mereu ; dar pentru mine locul nu era vesel.

Aici însă mă înșel poate, fiindcă în firea mea n-am putut niciodată să aflu — vreau să zic în amintirile ce mă leagă de viața de pînă acum — n-am putut să aflu deci acel. lucru ce se cheamă fericire ; acel lucru al cărui semn e rîsul, ori zîmbetul, sau pacea și liniștea de pe buze. Am fost fericită, poate, dar memoria mea nu a însemnat acest lucru pe răbojul ei. Nici nu tinjesc după fericire ca și cum aș fi avut-o vreodată ; sufletul meu caută altă hrană, deși cred că știu ce înseamnă. Știu și ce înseamnă să fii nefericit, dar nu din lipsa fericirii și fără să mă rog să-mi fie hărăzită. Mă rog pentru pace, pentru odihnă, pentru ca asemeni unei plante să-mi fie dat

să sorb viața, fără vreun efort, să fiu doar, fără vreo simțire care să mă facă altfel. Mi se pare că pacea și neasemănarea cu alții nu fac împreună casă bună. De aceea nădăjduiesc că într-o bună zi o să mă topesc în spiritul atotcuprinzător care însuflețește toate lucrurile. Mă simt aici ca în surghiun. Nu mi-am găsit încă drumul. Da, în gândul tău zîmbești. Aș vrea să nu spui nici o vorbă. Nu-mi răspunde. Când voi relua povestirea, n-am să mai rătăcesc astfel, ci am să închei pe scurt..

Hotărît ăă nu-i dea nici o pricină ori măcar părerea vreunei pricini de a se împotmoli în neobișnuita povestire pe care o depăna în fața lui, ci să stea liniștit și să primească minunata ei picurare în suflet, oricît de mari ar fi fost opririle, iar pe de altă parte, pe temeuri mai practice, s'indindu-se că doar astfel avea să descilcească măcar partea mai puțin fragmentară și neguroasă a istorisirii lui Isabel, Pierre rămase liniștit, așteptînd ca ea să și-o reia, nu ochii ațintit i la minunat de frumoasa-i ureche ce, ițin- du-se printre plctele-i revărsate, se cuibărise în acea beznă Precum scoica sidefie a unui mărgăritar.

Isabel făcu o mișcare și, după ce gândui'ile îi mai rătăciră un timp, continuă mai liniștită parcă ; sunetul pașilor în odaia de deasupra păru să înceteze.

— Ți-am vorbit de cel de al doilea, ori mai degrabă al treilea loc din aducerile mele aminte din trecut, așa cum s-a înfățișat el mai întîi ; ți-am vorbit de cei din casă, cum îi vedeam prin ceața primelor amintiri. Am rămas acolo cițiva ani, cinci-șass, poate șapte, și în acel răstimp s-au schimbat multe, fiindcă am mai 'învățat unele lucruri, deși nu foarte bine. Unii din cei care locuiau acolo au plecat ; unii au schimbat zimbetul cu lacrimile ; unii umblau triști toată ziua ; alții au devenit asemeni sălbaticilor furioși, și slujitori muți i-au tîrît în hrube sub pă- nnnt, pe care nu le știam : alîta doar că de sub podea se au/eau șunete cutremurătoare, gemete și bufnituri, întovărășite

de zăngăneli ca ale fierului. Din cînd în cînd vedeam coșciuge aduse în tăcere la amiază și, în scurtă vreme, ieșeau din nou, pîrînd mai grele decît la intrare. Dar cine se afla în ele — nu vedeam. Odată, am văzut un coșciug uriaș împins pe o fereastră la subsol de către trei bărbați care vorbeau ; pîndind, am văzut cum îl scoteau din nou și cum au plecat cu el. Numărul oamenilor care plecau astfel nevăzuți din casă era cumpănit de alți oameni nevăzuți, care veneau în trăsuri închise. Cei îmbrăcați în zdrențe veneau pe jos, mai degrabă erau minți pe jos. O dată am auzit strigăte groznice și, privind de la fereastră, am văzut un bărbat voinic, dar strîmb și chinuit, probabil un țaran, legat cu patru frînghii ale căror capete lungi erau ținute strîns de tot atîția oameni cu înfățișare simplă care, cu ajutorul unui bici, minau sârmana făptură murdară și dezlănțuită către casă. Apoi am auzit palme, țipete, urlete, rîsete, binecuvîntări, rugi, înjurături, psalmi și toate sunetele învălmășite ce se pot închipui ieșind din toate camerele casei.

Cîteodată în casă intrau — pentru scurtă vreme, ple- ~cînd la mai puțin de o oră după venire — oameni cu o înfățișare mai deosebită, după cum mi se părea pe atunci. Aveau o figură liniștită, nu rîdeau, nu gemeau, nu plîngeau, nu se strîmbau, nu păreau sleiți de oboseală, nici nu erau îmbrăcați ciudat sau anapoda : pe scurt, nu semănau deloc cu vreunii din cei pe care îi văzusem mai înainte, în afară de cîțiva din cei care locuiau împreună cu mine și care păreau să aibă oarecare putere asupra celorlalți. Acești oameni deosebiți credeam că sînt nebuni de un soi mai aparte ; cu înfățișare așezată, dar cu mintea rătăcită ; ori cu sufletul așezat și cu trupul rătăcit, neobișnuiți nebuni mai erau!

Treptat casa păru să se schimbe din nou, sau poate ca mi'itea mi se făcuse mai cuprinzătoare și își schimba primele impresii. Locuiam la etaj într-o cămăruță ; abia dacă era vreo mobilă în ea ; uneori

vroiam să ies, dar ușa era încuiată. Cîteodată veneau oameni care mă scoteau din cameră și mă duceau într-o încăpere mult mai mare și foarte lungă, unde îi vedeam pe mulți din ceilalți locuitori ai casei, care păreau de asemenea aduși din celule depărtate și separate. În această încăpere lungă rătăceau și vorbeau aiurea unii cu alții. Unii stăteau în mijlocul camerei, privind fix la podea ceasuri întregi, fără să se cîntească ; doar răsufnu și priveau țintă la pedea. Alții se ghemuiau într-un colț și stăteau așa doar răsufînd. Erau unii care-și încheștau mîinile pe inimă și se plimbau încoace și-ncoio cu pas rar, gemînd și jeluindu-se pentru sine. Unui îi spunea celuilalt: „Pune mîna... aici, bagă mîna în crăpătură”; celălalt murmură : „zdrobită, zdrobită, zdro- bită” — și nu mai spunea altceva în afara celui singur cu- vînt: „zdrobită*.” Cei mai mulți însă erau muți și nu vroiau, sau nu știau, să vorbească, ori uitaseră să vorbească. Aproape toți erau palici. Unii aveau părul nins, deși erau tineri. Alții vorbeau mereu de Iad, Eternitate și Dumnezeu, precum și de alte lucruri asemenea ; alții le respingeau pe toate acestea și atunci începeau să se certe, dar nici unii nu arătau prea multă convingere. O dată, doar, toți cei de față, chiar cei muți și triști, chiar cei nepăsători, ghemuiți prin colțuri, rîssră cu toții cînd, după o ciorovăială de o zi, doi din acești certăreți predestinați își spuseră : „M-ai convins, amice ; sintem chit, căci și eu te-am convins pe tine de lucrul dimpotrivă; așa că acum hai să luărr> cearta de la capăt, căci deși ne-am convins unul pe altul, tot nu ne înțelegem’*.” Unii ze certau cu pereții ; alții se răsteau la văzduh; alții fluierau văzduhul; alții scoteau limba văzduhului ; alții loveau cu pumnii văzduhul ; alții se •zbateau ca și cir.d s-ar fi luat la trinlă cu văzduhul și se prăbușeau smulgîndu-se din brațele văzduhului, gîfîind de pe urma îmbrățișării invizibile.

Piob-ibil. cu și prima dată, bănuiești încă mai de mult ce fel de casă era aceea în care am locuit a

doua sau a treia dată. Nu-i rosti încă numele. Buzele mele nu au rostit niciodată această vorbă ; chiar acum, cînd aud cuvîntul, mă îndepărtez în fugă ; cînd îi văd tipărit într-o carte, arunc cartea. E un cuvînt pe care nu-l pot îndura. Cine m-a dus în acea casă, cum a:n ajuns în ea, nu știu. Am trăit multă vreme acolo, asta e tot ce știu ; îți spun că știu, dar totu- i nu sînt sigură ; totuși, Pierre, totuși aceea... ah ! Visarea și reveria... nu mă părăsesc niciodată. Lasă-mă să mă mai odihnesc puțin.

Se depărtă de el ; își duse mîna mică la frunte, apoi o lăsă să alunece încet, abia simțit, pînă îi acoperi ochii, și rămase așa fără să facă vreo altă mișcare, ca moartă. Apoi se clinti și-și continuă neguroasa poveste a groazei:

— Nu trebuie să mă lungesc atîta ; n-am vrut să mă pierd printre lăstarele istorisirii mele apărute ici și colo ; visarea de care-ți vorbesc cîteodată pune stăpînire pe mine; neputincioasă, nu-mi rămîne decît să ascult de îndemnurile din vis. Ai răbdare ; n-am s-o mai lungesc mult.

Se pare că în cele din urmă s-a iscat o gîlceavă în casă în legătură cu mine ; o gîlceavă despre care am auzit din zvonuri,»-după aceea, și nu atunci cînd s-a întîmplat. Veniseră n?ște străini... ori se grăbiseră, fiind trimiși acolo. A doua zi m-au îmbrăcat cu haine noi și frumoase, deși simple, m-au dat jos și m-au scos afară la aer și m-au urcat într-o trăsură, alături de o femeie cu înfățișare plăcută pe care n-o cunoșteam ; am mers drum lung, aproape două zile, făcînd doar popas peste noapte ; în seara celei de a doua zile am ajuns într-altă casă, am intrat și am rămas acolo.

Era mult mai mică decît cealaltă și mi s-a părut în- cîntător de tihnită după cea de mai înainte. Era și un copilăș frumos acolo, care-mi zîmbea mereu, nevinovat și șugubăț, făcîndu-mi semn să vin să mă joc cu el și să mă bucur de el ; să nu mă gîndesc la nimic, să fiu veselă și bucuroasă alături de el. Acest copil frumos m-a făcut să-mi vin în fire, să înțeleg că eram altceva decît o piatră, un copac, o pisică ; a

fost primul care mi-a destrămat închipuirea că oamenii sînt asemeni pietrelor, copacilor, pisicilor ; a fost primul care a turnat în mine duleea licoare a omeniei ; primul care m-a făcut să înțeleg mila, blîndștea și nesfîrșita frumusețe a omeniei ; acest frumos copilaș mi-a umplut sufletul pentru prima oară cu priveliștea nedeslușită a Frumuseții, în același timp cu sim- țămîntul Tristeții, cu caracterul atotcuprinzător și nemuritor al Tristeții. Simt acum că ar fi trebuit să plec... oprește-mă ; nu mă lăsa să mă îndrept înlr-acolo. îi datorez totul acelui copil frumos. O'n, cît il invidiam cînd stătea la sinul fericitei sale mame și sorbea viață, bucurie și zîmbet veșnic de la sinul ei alb și îmbietor. Acel copilaș m-a salvat : în același timp mi-a stîrnit vagi dorințe. Pentru prima oară am început să cuget ; să mă strădui să-mi amintesc lucruri trecute ; oricît încercam, nu-mi aminteam decît prea puține lucruri în afara spaimei, a amorțelii, a beznei, a cetii, a vârtejurilor goale ale tulburării. Lasă-mă să mă mai odihnesc.

Pașii din camera de deasupra se porniră din nou.

V

— Să tot fi avut nouă, zece ori unsprezece ani. cînd femeia cu înfățișare plăcută m-a luat din casa cea mare. Era nevasta unui fermier ; locuința mea acum era ferma. M-au învățat să cos, să împletesc, să torc ; acum eram mai tot timpul ocupată. Tocmai acest lucru, că eram ocupată, m-a făcut să înțeleg cu adevărat că sînt o făptură omenească. Acum am început să simt deosebiri ciudate. Cînd vedeam un șarpe tîrindu-sc prin iarbă și flacăra înfuriată țîșnindu-i din gură, îmi spuneam : făptura asta nu are nimic de a face cu omul. iar eu am. Cînd cădea trăsnetul și despica vreun copac mîndru, lăsîndu-i verdeața pradă putreziciunii, îmi spuneam: Trăsnetul nu are nimic de a face cu omul, dar eu am. La fel cu celelalte lucruri... Nu pot să vorbesc

prea limpede, dar într-un fel simțeam că toți bărbații și femeile cu suflet bun erau ființe omenști, stînd împotriva unei lumi a șerpilor și trăsnetelor, o lume a neomeniei cumplite, nepătrunsă ochiului. N-am primit niciodată vreo învățătură. În mine gîndurile mustesc ca într-o fîntînă ; nu știu dacă izvorul lor e vechea mea confuzie sau nu ; ele sînt ceea ce sînt și nu le pot schimba căci nu

eu mi le-am vîrît în cap \și nu-mi stă în fire să înrîu- resc vreun gînd și nici să schimb vreo cugetare ; cînd vorbesc, gîndesc cu gura, și ea este aceea care o ia adesea înaintea judecării, așa că se întîmplă ca ea să mă învețe lucruri noi.

Pînă acum nu întrebasesm nici pe femeie, nici pe soțul ei, nici pe fetițe, copiii lor, de ce fusesem adusă la fermă sau cît aveam să mai rămîn. Mă aflam acolo ; la fel mă treziseam pe lume ; eram ; *din ce* pricina fusesem adusă pe lume, asta era o întrebare care nu mi s-ar fi părut mai ciudată decît *pentru ce* fusesem adusă în casă. Nu știam nimic despre mine, ori ceva legat de mine ; îmi simțeam inima, îmi simțeam gîndurile ; nu știam alte lucruri decît că sînt om în mijlocul unei lumi neomenști. Pe măsură ce creșteam însă, mintea mi se îmbogățea. Am început să înțeleg lucruri în afara mea ; să văd deosebiri mai ciudate și mai amănunțite. Îi spuneam femeii mamă, ca și celelalte fetițe ; cu toate acestea pe ele le săruta adesea, iar pe mine doar arareori. La masă le turna întîi lor în farfurie. Bărbatul nu-mi vorbea mai niciodată. Treceau lunile, treceau anii, și fetițele au început să rr.ă privească ciudat. Neînțelegerea privirilor ciudate de demult ale singuraticilor bătrîni de lingă căminul crăpat din vechea casă pustie aflată în luminișul pustiu îmi reveni din nou în minte ; îmi reveniră și ciudatele priviri verzi, și scuipatul ca de șarpe al pisicii neprietenoase și mă cuprinse jalea de neînlăturat a vieții mele triste. Femeia era bună cu mine ; le învăța pe fetițe să nu fie rele cu mine ; mă chema

adesea la ea și îmi vorbea veselă, iar eu aduceam mulțumii¹!

—nu lui Dumnezeu, căci nu știam ce va să zică acest cuvînt — ci verii și soarelui de pe cer ; mulțumeam verii și soarelui omenos care-mi dăruiseră această femeie ; uneori mă strecuram afară și înă pierdeam printre ierburi, adueind prinos verii și soarelui blînd ; adeseori rosteam ca pentru mine dulcile cuvinte vară și soare.

Și săptămînile și anii treceau, și părul îmi creștea și începea să mă învăluie cu bogăția și lungimea lui ; auzeam adesea cuvînt „frumos” rostit în legătura cu părul meu, și cuvîntul „frumoasă”¹ rostit în legătură cu mine. Nu mi-1 spuneau de-a dreptul, dar se întîmpla să-i aud

șoptindu-1. Cuvîntul mă umplea de bucurie din pricină că era omenesc. Greșeau nespunîndu-mi-1 în față ; bucuria mi-ar fi fost cu atît mai mare dacă l-aș fi auzit rostit deschis, către mine ; știu că m-ar fi umplut cu o bunătate de necuprins pentru toată lumea. Auzisem de cîteva luni cu- vîntul „frumos” șoptit uneori, cînd în casă apăru o nouă făptură ; îi spuneau „domnul”. Minunată mi se părea fața lui. Ceva ciudat de asemănător ei și totuși nu chiar aidoma ei văzusem mai înainte, dar unde, n-aș ști să-ți spun. Intr-o bună zi, privindu-mă în oglinda netedă a apei din spatele casei am văzut asemănarea — ceva care era și parcă nu era ciudat de asemănător feței lui. Mare mi-a fost nedumerirea. Făptura cea nouă, domnul, era foarte bun cu mine ; parcă îl miram și îi stîrneam nedumerirea; mă privea, privea apoi un portret mic și rotund — așa mi se părea — pe care-1 scotea din buzunar, dar îl ascundea vederii mele. Apoi mă săruta și mă privea cu dragoste și durere ; simțeam o lacrimă căzînd pe mine. Apoi șoptea un cuvînt în urechea mea. „Tată” era cuvîntul pe care-1 șoptea ; același cu care-1 chemau fetițele pe fermier. Am înțeles că e vorba ce aduce blîndețe și sărutări. 11 sărutam pe domnul acela.

Cînd a plecat, am plîns să vină din nou. Și a venit. Toți spuneau că e tatăl meu. Venea să mă

vadă în fiecare lună, sau o dată la două luni, pînă cînd, în cele din urmă, nu a mai venit deloc ; cînd am plîns și am întrebat de el, au rostit vorba „mort”. Atunci mi s-a iscat din nou neînțelegerea venirilor și plecărilor sicriilor din casa cea mare și piină de oameni; ce însemna să fii mort ? Ce însemna să trăiești ? Unde e deosebirea dintre vorbele Moarte și Viață ? Murisem eu vreodată ? Trăiam ? Lasă-mă să mă odihnesc puțin. Nu-mi vorbi.

Pașii din camera de deasupra se porniră din nou.

— Trecură luni; aflasem cumva că tata îi trimisese bani femeii ca să mă țină la ea în casă ; că după ce a murit el, n-au mai venit banii; se terminase și ultimul bănuț. Nevasta fermierului mă privea tulburată și amă- rîtă; bărbatul mă privea supărat și urîcios. Simțeam că ceva era trist și în neregulă; mi-am spus, sînt în plus; trebuia să plec din casa cea plăcută. Din nou m-au cu-

prins tulburările singurătății și restriștii vieții mele singuratice și pline de restriște ; m-au cotopt nedumeririle și s-au întors asupra mea valurile lor ; seadam afară, dar nu puteam să plîng.

Eram însă puternică și nu mai eram o copilă. I-am spus femeii: „Pune-mă la muncă grea ; dă-mi de lucru cît e ziua de lungă, dar nu mă alunga”. Celelalte fete erau, însă, de ajuns ca să facă toată treaba ; nu aveau nevoie de mine. Fermierul mă privi în ochi și ochii lui spuneau deslușit : N-avem ce face cu tine ; pleacă ; ești o gură în plus; mai mult decît o gură în plus. Atunci i-am spus femeii : „Tocmește-mă la altcineva ; vreau să muncesc pentru alții”. Dar istorisirea mea s-a lungit prea mult; trebuie să mă apropiu de sfîrșit.

Femeia m-a ascultat și m-a ajutat să mă mut în altă casă și să-mi cîștig traiul. Mulgeam vacile, băteam untul, torceam lîna și țeseam preșuri. Într-o bună zi a trecut pe lîngă acea casă un neguțător ambulant. În căruța avea o chitară, o chitară veche, foarte frumoasă, dar cu strunele rupte. O căpătase pe te miri ce, prin șiretenie, de la servitorii unui conac, nu departe de noi. În ciuda strunelor rupte,

mi se părea frumoasă și grațioasă ; știam că obiectul acela ascunde melodii, deși nu văzusem în viața mea un asemenea instrument și nici nu-l auzisem vreodată ; în inima mea însă trîna o cîntare ce părea să profetească toate cîntările din chitară. Fără să mi-o fi spus cineva, știam că e ceva în neregulă cu strunele. I-am spus omului : „Am să-ți cumpăr lucrul căruia tu îi spui chitară. Să-i pui însă strune noi“. S-a dus după ele, le-a adus și, punîndu-le la chitară, mi-a și instrunit-o. Am cumpărat-o cu o parte din agoniseliile mele. Am dus-o în mica mea cămaruță de la mansardă și am așezat-o cu grijă pe pat. Apoi i-am șoptit; i-am cîntat și i-am șoptit; încet, abia auzit; abia de mă auzeam eu. Am schimbat înfloriturile cîntărilor și ale murmurilor ; am cîntat și am murmurat încet, abia auzit... încă și încă ; pînă cînd am auzit deodată un zvon ; dulce și șoptit cum nu se poate povesti era dulcele și neașteptatul zvon. Am bătut din palme ; chitara îmi vorbea; chitara cea moartă îmi cînta ; murmurat cînt îmi zicea la ureche chitara. Atunci am dat și eu glas și am șoptit cu alte meșteșugiri; din nou mi-a răspuns o altă strună ; din nou mi-a șoptit și mi-a răspuns cu altă coardă. Chitara era însuflețită ; chitara mă învăța taina chitarei ; chitara mă învăța meșteșugul cîntatului la chitară. N-am avut alt profesor de muzică în afară de ea. A devenit prietena mea iubitoare ; prietenă din inimă. Ea îmi zicea mie și eu îi ziceam ei. E o iubire împărtășită. Toate minunile ce gîndul nu l poate gîndi și gura nu poate rosti, toate aceste minuni sînt puse în tainica melodie a chitarei. Ea îmi știe tot trecutul. Cîteodată îmi zvonește plămîuirile descîntate ale casei și celei mari, pe care nu o numesc niciodată. Cîteodată îmi J aduce în urechi ciripitul păsărilor în aer, iar cîteodată face j să bată în mine inima plină de înflăcărare a unor fapte de 1 poveste pe care nu le-am trăit și nu le-am cunoscut I vreodată. Adu-mi. chitara.

VI

Vrăjit, pierdut, ca unul ce rătăcește cu mintea învălmașită și pierdută printre luminițele ademenitoare din mlaștini, Pierre ascultase neclintit povestea acestei miște-, rioase fete cu păr bogat și ochii mari.

— Adu-mi chitara !

Tresărind din vraja de care fusese cuprins, Pierre privi prin cameră și văzu instrumentul sprijinit într-un colț. 1-1 aduse în tăcere fetei și, fără să spună o vorbă, se așeză din nou.

— Ascultă chitara ; ea o să-ți cînte u rmarea povestirii mele ; căci cuvintele nu șliu să o alcătuiască. Așa că ascultă...

Pe dată iatacul se umplu de zvonuri melodioase, tîn- guioase și pline de încîntare ; roiuri de tonuri neînțelese, dar neasemuit de dulci zumzăiau prin încăpere. Parcă dăn- țuiau sunetele ; parcă spinzi. rau precum țurțuri sclipitori, legănindu-se prin colțuri ; asupra lui cădeau în triluri argintii ; spre bagdadie se trăgeau, din nou se legănau, asupra -lui zglobiu picurau și argintiu sunet dădeau. Licurici zburau printre triluri ; fulgerele de vară'se vedeau și se topeau în cascade abia auzite de note.

Și fata-știmă cînta din chitară; șuvoiul de beznă al coșitelor o îneca și o învăluia ; dindărătul acestui val răsunaui roiuri de miere, glasuri ale neînțelegerii, necuprinsele tilcuri ale sunetelor chitarei.

— Fată a tainelor de nepătruns ! strigă Pierre. Vorbește-mi ! Soră, dacă nu poți să fii muritoare... voFbește-mi, dacă tu ești Isabel.

„Taină ! Taină !

Taină a lui Isabel !

Taină ! Taină !

Isabel cea de Taină

Printre dănțuirile, căderile și roiurile sunătoare, lui Pierre i se părea că aude vorbele acestea strecurîndu-se cu iscusință și șerpuind prin noianul de încolăcirii ale celeilalte melodii ; strecurîndu-sc

cu i scusintă și șerpuind, căci nu se abăteau de la tipicul cîntării, dar minunat de libere și îndrăznețe în ele însele — țîșnind și izbindu-se ca între șiruri de pereți așezați unii în fața altora ; cu fiecare silabă fantasma înveșmîntată în giulgiul părului se legăna încoace și încolo, pierdută, zburdată, șagalnică ; apoi parcă nu mai era cîntec ; parcă nu mai izvora din vreo gură ; parcă se prelingea de dedesubtul aceluiași vâl ce ascundea chitara.

Simți cum fruntea i se încinge cu o fierbințeală sălbatică și ciudată ; își duse mîna la frunte. Pe dată muzica se schimbă ; se stinse și se schimbă ; se făcu alta și iar alta ; parcă s-ar fi topit și parc-ar mai fi adăstat în vreme ce se făcea alta ; în cele din urmă se duse de tot.

Pierre rupse primul tăcerea.

— Isabel, m-ai umplut de uimire ; sînt atît de plin de tine, încît cele ce voiam să-ți spun, atunci cînd am venit să te cercetez, mi-au pierit din minte și nu ți le mai pot spune ; știu că ai lăsat unele lucruri pe care mi le vei desluși altădată. Acum însă nu mai pot sta. Să știi că în veci rămîn al tău frate iubitor, respectuos și vrăjit de tine. Nu te voi părăsi niciodată, Isabel ! Îngăduie-mi să te sărut și să ne luăm rămas bun pînă mîine seară ; atunci îți voi deschide inima mea și îți voi spune planurile ce am

alcătuit în legătură cu noi doi. Ingăduie-mi să te sărut și rămas bun !

Cu credință nestrămutată și neîndoită în el, fata rămase nemișcată pînă ce Pierre sfîrși ce avea de spus. Apoi se ridică tăcută și își în turnă fruntea fără umbră de neîncredere cître el. Pierre o sărută de trei ori și plecă fără să mai spună un cuvînt.

CARTEA VII

ÎNTRE CELE DOUĂ ÎNTÎLNIRI ALE LUI PIERRE CU ISABEL LA FERMĂ

I

Nici atunci, nici lungă vreme după aceea, Pierre nu putu să pătrundă pe de-a-ntregul, ori măcar în parte, înțelesul întîlnirii de la care abia plecase. I se părea că pricepe, ca prin ceață, că lumea văzută ce i se părușe înainte prea limpede și cu căile prea bătute se cufundase la mii de stînjeni adîncime, într-un mister fără nădejde de scăpare. Mai întîi și întîi enigmatica istorisire a fetei, adinca ei sinceritate, dar în același timp aspectul ei nedeslușit, neguros, ca de basm ; pe de o parte, minunata poveste înlăturase orice rămășiță de cale bătută sau neînăripire din sufletul lui; pe de altă parte, vraja neînțeleasă a chitarei, chemarea iscusită picurată în melodia celor cîtorva cuvinte scurte cîntate de Isabel la sfîrșit — toate acestea îl fermecaseră, îl încîntaseră, lăsîndu-l încremenit și încovoiat ca un duh schimbat în copac și încărcat de taine, un biet suflet prins și legat, fără putință de scăpare în grădina cine știe cărui vrăjitor.

Îeșind parcă din aceste descîntări, se îndreptă cu pas grăbit către drumul deschis, așteptînd ca trecerea ceasurilor să împrăstie vraja, ori cel puțin s-o îndepărteze o vreme, pînă ce va avea răgaz să-și

înzdrăvenească atît trupul cît și sufletul, în urma rătăcirilor din acea zi, precum și a scenei de neuitat din acea seară. Se străduia acum să alunge de la el orice gînd, în afara celor legate de nevoi trupești.

Trecînd prin satul cufundat în tăcere, auzi orologiul bătînd miezul nopții. Grăbind pasul, intră la conac pe o ușă dosnică a cărei cheie se afla atîrnată afară, într-un cotlon. Fără să se dezbrace, se aruncă pe pat. Amintin-

L 11 — Plerra io

du-și însă de ceva, se ridică și își potrivea ceasul în așa fel încît să sune de mai multe ori la ora cinci. Se întinse apoi în pat și, alungînd toate încercările gîndurilor de a da năvală, se lăsă în voia somnului, căzînd în cele din urmă în brațele-i la început îndărătnice, dar în cele din urmă pri- I mîtoare și larg deschise. Se trezi la cinci; către răsărit se vedeau primele sulite ale cercetașilor zilei.

Își pusese în gînd să se scoale atît de devreme încît I să ocolească orice întîlnire întîmplătoare cu oricare din j cei din casă, urmînd să petreacă ziua întreagă în pădure, | pentru a doua oară — singura pregătire nimerită pentru întîlnirea cu o făptură atît de sălbăticită, cum era nou găsită lui soră Isabel. Înfățișarea binecunoscută a camerei sale avu însă o înrîurire ciudată asupra lui. O clipă aproape se rugă de Isabel să se întoarcă în lumea zînelor din care se întrupase atît de neașteptat. O clipă ochii dragi, albaștri, atoateînțelegători ai logodnicei sale Lucy îi înlo- cuiră pe cei la fel de mîngîietori, dar tînguioși și de nepătruns în bezna lor, ai surorii sale Isabel. Se afla parcă între ele două ; în ochii celei dintîi se strecurase jumătate din jalea celei de-a doua, fără să o scadă cîtuși de puțin.

Din nou îl pâliră slăbiciunea și oboseala de viață. Ieși din casă oferindu-și fruntea goală vîntului tămăduitor. Se înapoie și potrivea ceasul să-l scoale cu orice preț la șapte ; apoi se așeză în pat. Nu mai putea adormi însă. La șapte își schimbă hainele ; la opt și jumătate coborî să o întîl- nească

pe mama lui la micul dejun, după ce îi auzise puțin mai înainte pasul pe scar>

II

O salută ‘ ea îl privi gravă și cu oarecare îngrijorare, cuprinsă apoi de o panică bruscă, prost ascunsă. Își dădu seama atunci că trebuia să arate cu totul schimbat. Mama lui însă nu-i vorbi, îi răspunse doar la bună dimineăta, înțelese că se simțea adânc jignită din multe pricini; mai mult, că se temuse oarecum pentru el și că; în sfârșit, dincolo de toate acestea, mândria ei rănită învinsese orice îngrijorare din sinea ei ; își cunoștea mama destul de bine ca să fie foarte sigură că, de ar desfășura în fața ei pergamentul unui vrăjitor, nu s-ar arăta cu nimic interesant și nici nu i-ar cere vreo explicație. Cu toate acestea nu se putu abține cu totul să nu încerce tăria rezervei ei.

— Nu ne-am văzut în vremea din urmă, surioară Mary, spuse el pe un prefăcut ton glumeț.

— Da, Pierre. Cum îți place cafeaua în dimineăta asta ? Este de alt soi.

— E foarte bună ; gustoasă și parfumată, surioară Mary. -

— Mă bucur că ești de părerea asta, Pierre.

— De ce nu-mi spui frate Pierre ?

— Nu ți-am spus astfel ? Mă rog, atunci, frate Pierre — e mai bine așa ?

— De ce îmi arunci priviri atât de înghețate și de ne-păsătoare, surioară Mary ?

— Sunt privirile mele nepăsătoare și înghețate ? Am să mă strădui atunci să nu mai am aerul acesta. Dă-mi, te rog, pâinea prăjită. Pierre.

— **Ești foarte supărată pe mine, dragă mamă.**

— **Cîtuși de puțin, Pierre. Ai mai văzut-o pe Lucy ?**

— Nu, mamă.

■— Aha ! Puțin somon. Pierre ?

— Ești prea trufașă ca să-mi arăți ceea ce simți acum, mamă.

Doamna Glendinning se ridică încet în picioare, do- mlnîndu-1 cu statura ei maieștuoasă de femeie frumoasă.

— Nu-mi pune mai mult răbdarea la încercare, Pierre. N-am să-ți cer să-mi destăinui secretele tale ; între noi totul va fi dezvăluit de bunăvoie, așa cum a fost întotdeauna pînă de curind, ori nu va mai fi nimic. Teme-te de mine, Pierre. Nu există faptură pe lumea asta de care să ai mai multe pricini a te teme, dacă ai să te mai porți astfel cu mine.

Se așază din nou, rămînînd tăcută. Pierre tăcu și el ; după ce gustă cîte ceva din nici el nu știa ce fel de mîn- care, se ridică și plecă de la masă, din cameră și din casă.

în

După ce ușa salonașului de dimineată se închise în urma lui, doamna Glendinning se ridică și ea, ținînd în strîns în mînă furculița, fără să-și dea seama ce face. În- II cepu să măsoare încăperea, cufundată în tot felul de II giaduri adinei, pînă ce luă seama că ținea ceva strîns în ai pumn și, fără să se uite ce era, azvîrli obiectul cît colo. l| Se auzi un șuierat și apoi un zbîmîit. Se întoarse ; văzu al sfîșiat tabloul care o înfățișa pe ea zîmbitoare, alături de V cel al lui Pierre, și furculița, ai cărei dinți de argint strâ-M punseseră sinul zugrăvit, tremurînd încă în pînza căscată. ■ Se apropie repede de tablou și rămase gînditoare în I fața lui.

„Da, străpunsă.ești în inimă ! Dar nu te-a ucis cel ce I trebuia ; tu ar fi trebuit să mînuiești jungherul argintiu, 1 zise ea întoreîndu-se către chipul pictat al lui Pierre. j Pierre, Pierre, otrăvit a fost vîrful pumnalului tău. Simt 1 cum mi se alterează sîngele în vine. Eu, mama singurului | Glendinning ce

poartă acest nume, simt că am adus pe lume ultimul vlăstar al unui neam sortit unei stingeri timpurii. Căci repede se stinge acel neam al cărui singur ' moștenitor se pregătește pentru o faptă de rușine. Vai, de rușine trebuie să fie fapta, îndoit și întunecat trebuie să-ți fie sufletul ori duhul mincinos ce i-a luat locul așe-] zîndu-se în scaunul tău, înnourat și mînjit de rușine ! Despre ce oare să fie vorba ? Pierre, descarcă-ți sufletul. Nu zîmbi cu ușurătate la greaua mea suferință. Răspunde •„ ce este, băiete ? Se poate, oare... e cu puțință... nu... ba da... desigur... se poate... ba nu ! Nu s-a văzut cu Lucy ieri ; nici ea nu a fost aici; cînd am trecut pe la ea, nu a vrut să mă primească. Ce să însemne toate acestea ? Nu se poate să fie vorba de o logodnă ruptă — cum fac uneori îndrăgostiții doar ca să aibă prilejul de a o drege cît mai curînd cu lacrimi de bucurie — nu o logodnă ruptă poate zdrobi astfel o inimă mîndră. Poate să fie și asta la mijloc, dar fără îndoială că nu e totul. Nu putea, nu ar fi îndrăznit să facă un lucru atît de nebunesc și de necuviincios. Surprinzător chip, deși nu i-am mărturisit-o și nici nu l-am lăsat să înțeleagă cum mi-a atras și mie atenția. Dar

nu, nu, nu se poate. O înfățișare atît de neasemuit de nobilă, dintr-un neam de rînd... nu se poate să fie lucru cîstit. Crinii nu creșc pe tulpini de buruieni, deși uneori, mînjiți în tovărășia lor, se ridică totuși printre ele. Fata aceea trebuie să fie nu numai săracă, ci și netrebnică

— plodul cine știe cărui golan chipeș, dar nemernic — moștenind din amîndouă părțile zestrea ei molipsitoare : netrebnicia și frumusețea. Nu, n-am să cred asta despre el. Dar atunci, ce poate fi ? Uneori m-am temut că mîndria mă va duce pe marginea cine știe cărei prăpăstii de netrecut, pecetluindu-mi buzele și zidindu-mi înfățișarea, acolo unde s-ar fi putut afla întreaga aplecare către ceva blind și milostiv. Dar cum se ajunge la inima ta ca s-o lecuiești ? În fața altuia poți uneori să mai faci dreptate ; dar, cînd celălalt este tot în pieptul tău, coastele astea ne stau în cale. Am să mă las atunci în voia naturii mele. O să mă sprijin de trufie. Nu mă voi clinti. Întîmplă-se ce s-o întîmplă, n-o să vin eu la mijlocul drumului ca să alung ce e dat. Se cade oare ca o mamă să se ploconească în fața unui țînc ? Ori îmi spune ce are pe suflet, ori lasă-l să se prăvălească în adîncuri." **

IV

Pierre se afundă în inima pădurii și străbătu fără sS se oprească mai multe mile ; încetini pasul doar cînd ajunse în dreptul unei stînci uriașe, lustruite, mare cît un hambar, fără nimic împrejur, dar boltită pe deasupra de crengile fagilor și castanilor.

Avea forma unui ou lunguiet și cam turtit; în capete era oarecum ascuțită ; sau mai degrabă semăna cu un ic, grosolan cioplit. Undeva, aproape de mijlocul feței de dedesubt, de-a latul ei, se găsea un șanțuleț ; un punct nevăzut al acestui șanțuleț se proptea pe o altă stîncă ascuțită în lungime, care ieșea puțin din pămînt. În afara aceluia minuscul și abia văzut punct de sprijin. întreaga masă uriașă și grea nu se rezema pe nimic de pe acest pămînt. Era un lucru care îți tăia răsufarea. Un cap?' lătăreț ca o crupă atirna la cîteva degete de piimint, farf să-l

atingă însă, sprijinit absurd pe firavul punct de contact. Cîteva pași mai încolo — sub poala unui copac, brăzdată și pe jumătate crăpată — locul liber era mult mai mare, îngăduind și chiar lăsînd destul loc să se strecoare un om pe brînci ; cu toate acestea, pici o făptură ome- nească nu cutezase să se vîre acolo.

Ar fi putut să fie minunea întregului ținut. Ciudat, însă, deși sute de vetre — în fața cărora în serile lungi de iarnă bătrînii își fumau pipele și tinerii dezghețau porumbul — o înconjurau la mică distanță, totuși tînărul Pierre fusese primul descoperitor cunoscut al acestei pietre, pe care o și botezase în închipuirea lui „piatra lui Memnon”. Poate că pricina pentru care acest neobișnuit monument al naturii rămăsese multă vreme necunoscut a lumii era că ochii oamenilor nu se opriseră decît rareori asupra lui ; într-adevăr, cufundat în adîncul hățis al pădurii strămosești, zăcea precum corabia căpitanului Kidd, scufundată în ținutul muntos unde se află cheile riului Hudson. iar fruntea stîncii se afla la opt stinjeni sub cel mai înalt val al frunzișului pe timpul revărsării lui de primăvară; în afara de asta, sătenii nu aveau nici un motiv să se abată prin preajma ei; lemnăria pentru case și vreascurile de foc le luau din codrii mai puțin deși ; mai degrabă, chiar dacă vreunul dintre săteni ar fi dat cu ochii din întîmplare de stîncă, nu li s-ar fi părut nimic de mirare, în mintea lor îmbrobodită de neștiință, și ca atare nu le-ar fi trecut prin gînd să vestească și altora descoperirea ei. Deci, vor fi văzut-o, poate, uitînd după aceea o întîrplare atît de neînsemnată. Ce să mai vorbim, această minunată piatră a lui Memnon nu putea fi pentru ei o piatră a lui Memnon ; nu era decît coșcogeamite bo- i lovanul de care să te împiedici, mai mare păcatul fiind așezat drept în calea unui drumeag mai scurt care ar fi putut tăia sălbăticia ținutului.

Intr-o zi, în timp ce se sprijinea de o latură a stîncii. uitîndu-se cu atenție la ea și gîndindu-se ce ciudat era că într-o țară locuită de atîta amar de vreme să fie el *primul* om care să dea peste o curiozitate atît de mare a naturii. în stare să prețuiască și să înțeleagă acest lucru, i Pierre dădu

într-o doară la o parte mai multe straturi de mușchi
 bătrîn cenușiu, scurt și scămos, și care nu-i fu 3
 mirarea cînd găsi cioplite grosolan în piatră două
 inițiale Pe jumătate șterse „S” și „I”. înțelese atunci
 că, deși locuitorii acelei regiuni nu vor fi știut poate
 de existența Ktîm.ii uriașe, nu el era primul care
 descoperise acest spectacol minunat și amenințător ;
 de mult de tot, în alte vremuri, stîrica fusese privită,
 minunăția ei din plin prețuită — așa cum păreau să
 arate chinuitele inițiale — de către cine știe ce
 călător de mult plecat, care, de-ar mai fi trăit, n-ar fi
 putut decît să-și clatine încoace și-ncolo o barbă
 venerabilă, ca și podoaba celui mai vechi stejar din
 veacuri. Dar cine, cine în numele lui Matusalem ar fi
 putut fi „S” și „I” ? Pierre cugetă îndelung, fără să
 poată afla răspuns ; inițialele, cu vechimea lor,
 păreau să avate către cine știe ce vremi îndepărtate.
 Întîmplîndu-se în fele din urmă să pomenească de
 ciudata descoperire a celor două inițiale unui bătrîn
 nins de ani, o rudă a sa de la oraș, care, după o viață
 lungă, pestrîtă, dar nefericită, își aflase în sfîrșit
 mîngîierea în Vechiul Testament pe care îl studia de
 istov cu admirație mereu sporită, această cărunță
 rubedenie, aflînd toate amănuntele despre pietroi, cît
 de mare era, cît de înalt, care era unghiul precis al
 aplecărilor periculoase și alte asemenea, după multă
 și Prelungă cugetare, belșug de suspine îndelungi și
 priviri bătrîne cu tîdcuri de omăt, după ce citise
 versete din Eclezias, mă rog. după toate aceste
 plicticoase pregătiri, cărunta și ia-să-nu-mă-grăbești
 rubedenie își pusese mîna tremurătoare pe umărul
 tînăr și voinic al lui Pierre și Șoptise încet : „Băiete :
 ăsta este Solomon cel înțelept”. Pierre nu-și putu
 stăpîni un hohot vesel de rîs : se distîia de minune cu
 ceea ce i se părea o născocire atît de ciudată și de
 năstrușnică : o atribui fără să șovăie ramolelii
 presupuse a preacinstitei sale rude, care, își aducea
 acum aminte, susținuse odată că Ophirul din
 scriptură se află Undeva pe țărmul nostru de la
 miazănoapte; nu era de mirare că bătrînul domn
 putea să-și închipuie că regele Solomon ai- fi pornit
 într-o excursie — ca un fel de balot în plus pe vreuna
 din corăbiile din Tir sau Sidon care treceau marea cu
 încărcătură de aur — dînd de piatra lui ^Iemnon în

timp ce hoinărea cu arcul după potîrnichi. Veselia nu-l întovărășea însă pe Pierre tot timpul cînd gîndea la acea slîncă ; cu atît mai puțin cînd, șezînd în inima codrului, înconjurat de tilcurile adînci ale tăcerii înfricoșate a pădurii, îi privea minunatele amenințări. Îi trecuse adesea prin minte gîndul fugar că nimic nu i-ar plăcea mai mult ca piatră de căpătîi decît această măreață alcătuire ; din care, în legănările blinde ale frunzișului înconjurător, părea să se ridice un bocet jalnic și tînguitor, ca pentru cine știe ce scump băiat plecat de mult, în vremurile de dinainte de potop.

Pietroiul ar fi putut să fie nu numai minunea întregului ținut, ci și groaza lui. Cîteodată, cînd era mai aplecat către lucruri dincolo de fire și îi măsura greoaia-i nepă-trundere, Pierre îl numea „Piatra Groazei”¹. Puțini aveau curajul să-i urce tancurile ameteitoare, ori să se tîrască spre capătul ce se cumpănea mai în afară. Părea că și o sămîntă scăpată din ciocul celei mai mici zburătoare ar fi putut să răstoarne uriașa greutate zdrobind-o de copaci.

Pentru Pierre era însă un lucru obișnuit; se urcase adesea pe ea, proptind prăjini lungi de peretele ei și tîrîndu-se pînă în vîrf, acolo unde se povîrnea, în adâncituri abia scobite și sfărîmicioase; alteori se urca în vîrfurile fagilor din vecinătate și apoi se lăsa pe vîrfurile asemănătoare unei frunze, cu ajutorul ramurilor mlădii. Niciodată însă nu fusese îndeajuns de curajos sau de zădărnîc încît să se tîrască în scobitura de sub capătul mai ridicat; locul cel mai amenințat de Piatra Groazei, în cazul în care ea avea cu adevărat să se prăbușească.

V

Înaintînd cu pas voinicesc, împins parcă-de o putere lăuntrică, cu ochii neabătuți de la peretele de stîncă, se aruncă pe culcușul de frunze din anul trecut și se strecură de-a dreptul în cumplita gaură, rămînînd acolo ca mort. Nu vorbe, căci gînduri neîmbrăcate în vorbe sălășluiau în el, făcînd loc mai apoi unor lucruri din ce în ce mai de nespus,

pînă cînd, de sub fruntea privazurilor și amenințărilor Pietrei Groazei, se făcu auzită vocea lui Pierre :

— Dacă nevoia lucrurilor de nedezvăluit din mine mă va doborî din șaua bărbăției, dacă pentru a mă jurui Virtuții și Adevărului ar trebui să mă prefac într-un rob fricos și demn de dispreț ; dacă Viața e să se dovedească o povară pe care nu o pot purta fără jalnice văicăreli ; dacă într-adevăr toate faptele noastre sînt dinainte orînduite și noi sîntem doar servii Sortii ; dacă diavoli nevăzuți se hlizesc la noi atunci cînd ridicăm fruntea spre înalțuri ; dacă Viața e doar un vis înșelător iar virtutea la fel de fără noimă și neurmă de binecuvîntare precum veseliea beției în miez de noapte ; dacă jertfindu-mă de dragul Datoriei, propria mamă mă jertfește din nou ; dacă Datoria însăși nu e decît o gogoriță și omului îi sînt îngăduite și lăsate nepedepsite toate faptele ; atunci, Mută Greutate, prăvălește-te peste mine ! Ai așteptat veacuri ; dacă astfel stau lucrurile, nu mai aștepta ; pe cine altul ai mai mult dreptul să-l zdrobești decît pe cel ce zace aci înfruntîndu-te ?

O păsărică săgetînd în zbor, toată numai cîntec, se opri ușurel pe marginea în cumpănă veșnică a Pietrei Groazei și ciripi veselă către Pierre. Frunzișul se aplecă și se legănă în adierea unui vînt binefăcător, stîrnit deodată ; încet-încet, Pierre se tîrî afară și se ridică trufaș în picioare, încredințat că nu datorează mulțumire nimănui, ; și-și continuă drumul singuratic.

VI

Cînd, în îngîndurarea plină de închipuiri a juneții, Pierre botezase minunata stîncă cu numele răsunător al lui Memnon, nu o făcuse doar din pricina asemuirii cu acea minune a Egiptului de care vorbesc toți călătorii în Orient. Cînd îi trecuse prin cap gîndul fugar de a dori ca aceeași stîncă să-i fie piatră de căpătîi după ce nu se va mai afla pe lumea asta, atunci se lăsase doar pradă uneia din

nenumăratele închipuiri, poleite cu o visătoare și blinda melancolie, care vizitează adesea spiritul unui copil andru poet. Pe urmă, în cu totul alte locuri decât cele de la Poiana Șeii, Pierre avea să-și amintească din nou de stîncă și de gîndurile lui de copil, mai tîrziu de încercarea lui disperată de a se tîrî sub ea ; atunci avea să

i se lămurească pe deplin un iile ascuns, iar mișcările demult trecute și neluate în seamă ale inimii sale abia în- înugurinde aveau să i se pară profetice și adevărate în pilde de către împrejurările următoare.

Căci, ca să nu mai vorbim de celelalte înțelesuri mai ascunse care zac ghemuite sub coapsele uriașe ale acestei stînci, amenințător aplecata Piatră a Groazei — ascunsă sătenilor, dar dezvăluită de Pierre —, să ne gîndim puțin la înfățișarea ei în chip de Piatră a lui Memnon. Memnon era acel băietan din neam de regi. cu ochii înrouați, fiu al Aurorii și născut pe tronul Egiptului, care, aruneîn- du-se zănatic într-o ceartă dreaptă de dragul altuia, s-a luat la trîntă cu unul mai tare decât el și și-a găsit moartea dureroasă și timpurie sub zidurile Troiei. Supușii lui îndoliați au ridicat în Egipt un monument spre aducere aminte a morții lui înainte de vreme. Atînsă de suflarea cernitei Aurori, la fiecare răsărit de soare statuia lasă să-i scape un tînguios sunet frînt, ca al unei strune de harfă brusc plesnite din cauză că a fost prea tare întînsă.

Aici se află lumea necuprinsă a durerii. în această tristă istorie aflăm întrupat hamletianismul lumii antice : liamletianismul de acum trei mii de ani : „Floarea virtuții răsărită la umbra unei rar întîlnite nenorociri”. Iar tragedia engleză nu este decât un Memnon egiptean trecut prin Montaigne și adus la zi; muritor fiind, Shakespeare își avea și el strămoșii lui.

Deci, așa cum statuia lui Memnon a rezistat timpului, tot așa a rămas de-a pururi neclintită și soarta avînturilor nobile, dar ducînd mereu doar la naufragiu, a unor vlăstare regești (căci atît Memnon cît și Hamlet erau fii de regi) al căror tip melancolic îl întrupează acea statuie. Jalea cioplită în piatră a lui Memnon suna cîndva melodios ; acum totul este mut. Potrivit semn că, din cele mal vechi timpuri, poezia a

fost sfîntirea și îngropăciunea tuturor felurilor nefericite de viață omenească ! În vremea de azi — uscată, batjocoritoare, fără inimă și fără aripi — geamătul muzical al Aurorei se pierde printre nisipurile noastre mișcătoare, care acoperă așijderea și statuia și bocetul.

vn

Treeînd prin pădure, Pierre nu avea alt gînd decît Isabel. Căuta să adune aburul ei misterios într-o formă statornică și care să poată fi înțeleasă. Nu putea să nu-și facă socoteala că acea tulburare de care ea pomenise mereu cu o seară înainte o va fi făcut, poate, să se abată tot timpul de la linia cea dreaptă a istorisirii sale, și să se oprească tocmai cînd aceasta ajunsese pe cît-de sumbră, pe atît de neînțeleasă. Simțea însă, în același timp, că in.- trucît nu o făcuse înadins și, fără îndoială, acum se căia, cea de-a doua întrevedere a lor îl va ajuta să limpezească multe din taine ; ie mai gîndea că timpul care trecuse o va fi ajutat să se liniștească și i-o va aduce în față mai puțin știmă și mai mult făptură omenească ; de aceea nu se învinovăți prea tare de nechibzuială în privința orei tîrzii pe care o hotărîse. Este adevărat că, privind dinspre zori către zarea întregii zile, aceasta i se părea fără capăt și de necuprins. Nu putea să dea ochi cu vreun om ori să vadă vreo casă ; un cîmp arat, vreun semn de muncă, trunchiul putred al unui pin de mult doborît, cea mai slabă urmă a trecerii vreunei făpturi i se păreau străine și respingătoare. Tot așa, în mintea lui, toate amintirile și închipuirile care aveau ceva de a face cu semenii săi, cu gloata, îi deveniseră, în chipul cel mai neașteptat, de nesuferit ; dezgustat de toate lucrurile de rînd din aceste două lumi — cea din lăuntru și cea din afara sa — Pierre nu afla nici măcar o mlădiță a vreunui gînd pe care sufletul său ostenit de zbor să poată poposi, undeva, în cel mai retras colțișor din miezul cugetului său.

În general sufletul bărbaților e rareori bîntuit de o sărăcie atît de lucie. Deși Dumnezeu nu i-a procopsit cu ușurătatea fără leac, sînt cam toți dăruiți cu cîte un dram de înfumurare ascunsă sau de virtuoașă

mulțumire de sine ; de obicei, fiecare a făcut o faptă bună în viața lui, așa că, în acele ceasuri de desperată osteneală care-l năpădesc din cînd în cînd cam pe fiecare bărbat civilizat, se poate gîndi pe dată la fapta ori la faptele cele bune făcute, mărunțele cum or fi ele, sorbind dintrînsele răgaz, alinare ori alt asemenea nectar.

Pentru cei aleși însă, înzestrați cu spirite mai înclinate spre disprețul de sine, în care natura însăși a sădit, cu neșcolită înrîurire și fără vreo scolasticească procitanie, adevărul cel adevărat creștinesc al zădărniceii desăvîrșite a milosteniei, amintirea întimplătoare a binelui făcut cu bunăvoință nu le aduce pe buze nici măcar un strop de mîngîiere, tot așa cum (întocmai cum zice și la Sfînta Scriptură) nici amintirea greșelilor și a relexor trecute nu le aduce pe cuget nici cel mai mic ghimpe sau umbră de muștrare.

Deși povestirea lui Isabel avusese în mare măsură aerul unei ghicitori, fapt care, în starea lui de spirit de acum, nu i se părea un lucru prea plăcut, ceva trebuie să ocupe sufletul omului ; Isabel era cel mai aproape de el ; deci la Isabel se gîndi ; mai întîi cu mare stinghereala și durere, dar după aceea (căci zeii întotdeauna au grijă să-l răsplătească pînă la urmă pe cel ce-și face neabătut datoria de a gîndi) cu din ce în ce mai puțină temere și, mai apoi, cu mereu sporită bunăvoință și înțelegere. își amintea acum de primele impresii încercate în timp ce ea îi tot spunea povestea ei de necrezut ; își rechemă din trecut acele potriviri care îi străfulgeraseră vag prin minte și amintire, întărind-o, și care, aruncînd încă un licăr de lumină asupra faptelor, nu făcuseră decît să le sporească misterul, făcîndu-le în același timp mult mai demne de crezut.

Prima ei aducere aminte era aceea a unui vechi castel părăsit într-o țară străină, Franța poate, pe care și ea și-o zugrăvea "vag ca aflîndu-se dincolo de ocean. Nu se potrivea asta în mod surprinzător cu unele concluzii care se puteau desprinde în mod firesc din ceea ce-i povestise matusa Dorothea despre dispariția tinerei franțuzaice ? Da ; dispariția tinerei femei de pe acest tîrm al oceanului a fost urmată de reapăriția ei pe celălalt ; se cutremură închipuîndu-și, mohorît, cam care trebuie să-i fi fost viața după aceea și cum pruncul îi fusese smuls de la sin și închis în sălbăticia munților.

Isabel avusese, de asemenea, amintirea vagă că

traversase marea ; o traversase *din nou*, se gîndea Pierre apăsător, stăruind asupra acestei închipuiri nechemate, și -anume că mai întîi o traversase fără să știe, ascunsă în pîntecele îndureratei sale mame. Degeaba încerca însă să pună cap la cap cele auzite de el vreodată, căutînd vreo potrivire, vreo dovadă lămuritoare a presupunerii că într-adevăr Isabel traversase oceanul la o vîrstă atît de fragedă ; simțea că faptele cunoscute atît de el cît și de Isabel sînt prea puține la număr pentru a lămuri misterul adînc al copilăriei ei. Se înclină în fața siguranței că bezna era de neînlăturat și încercă să și-o alunge din minte ca fiind mai rea decît lipsa oricărei speranțe. De asemenea, cît putu, încercă să alunge de la sine amintirile lui Isabel privitoare la nenumita casă, din care fusese scoasă de femeia cumsecade din trăsură. Acest episod din viața ei îi sfîșia mai cu seamă sufletul, întrucît poate că și tatăl lui era într-un fel amestecat într-o faptă în fața căreia sufletul lui Pierre nu mai știa de sine, din pricina uluirii și a cutremurării. Lipsa oricărei lumini, neputința de a-l dezvinovăți vreodată în mintea sa cu toată judecata pe răposatul său părinte de această învinuire și de multe alte bănueli dintre cele mai negre, care-și făceau loc nepoftite, îl copleșiră pe Pierre cu atîta putere diavolească, încît nu-și putea afla izvorul decît în ciuda nestăvilită a Necuratului însuși. Pe măsură însă ce aceste închipuiri încercau să se strecoare nerușinate în sufletul lui, Pierre le răspundea cu arme pe potrivă ; pornind război stîmmit din adîncul sufletului lui răscolit, le urmărea și le împingea înapoi pe tărîmurile diavolești de unde veniseră.

Cu cît Pierre răsucea mai mult în minte povestea lui Isabel, cu atît își schimba părerea de la început că o a doua întîlnire va destrăma în mare parte bezna. Înțelegea sau i se părea că înțelege că nu Isabel, cu slăbiciunea și ciudățeniile ei, încurcase istorisirea, ci mugurele de taină și de neocolit al vieții ei o înconjurase pe Isabel în enigme nedezlegate.

vra

întrucît își schimbase oarecum părerea, se gîndi că Isabel nu-i mai poate oferi decît cîteva alte amănunte, care să aducă dezvăluirile asupra vieții ei pînă în clipa prezentului; umplînd de asemenea unele goluri ale părții din urmă pe care i-o povestise. Nu că ar fi avut aici să-i mai spună mare lucru — încerca el să se convingă pe sine. Nu fusese chiar atît de fără șir și enigmatică precum se temuse. Ce-ar mai fi avut să-i împărtășească, în afară de chipul în care ajunsese să-și găsească fratele ; în afară de jalnica istorie a felului în care se luptase cu viața și cu sărăcia : cum fusese silită să schimbe un loc de trudă cu un altul, pînă ce ajunsese o slujnică umilă la ferma UI verilor ? „E cu puțință, se gîndea Pierre, să trăiască pe pămîntul acesta o făptură omenească a cărei întreagă poveste să încapă în mai puțin decît de două ori douăzeci de cuvinte, și care totuși să ascundă o fîntînă fără fund din care izvorăște fără istov taina ? E tu pu-* tîntă ca în ciuda fețelor noastre netede și proaspăt rase, 'această lume în care trăim să geamă de mistere ; ca eu și semenii mei, îndărătul înfățișărilor noastre obișnuite, să ascundem enigme pe care nici stelele însele și nici cel mai înălțat serafim să nu le poată dezlega ? ' ”

Convingerea lui, deși nedovedită de vreun fapt. că Isabel îi era soră, era o legătură pe care o simțea fere- cîndu-1 într-un lanț nesfîrșit și mai înainte neînchipuit, de fapte de mirare. Pînă și sîngele părea să-i curgă prin vine cu o gingășie pînă atunci necunoscută, cînd se gîndea că același val trece și prin vinele lui Isabel. Toți ghimpii îndoielii care-1 muncea cu privire la lucrul cel mai de seamă și atotstăpînitor — adevărarea legăturii de singe — se frîngeau în sine, încărcați de îndoita povară a neîndoielii pe de o parte, și a neputinței ^ovedirii pe de alta.

„E sora mea — fiica tatălui meu. Bun ; de ce cred asta ? Pînă acum cîteva zile nu-mi trecuse pe la ureche nici cel mai slab zvon al existenței ei; ce s-a întîmplat ca să mă schimbe astfel ? Ce dovezi noi și cu neputință de tăgăduit mi-au trecut prin mîini ? Nici una. Am văzut-o doar pe ea. Bun ; de acord ; puteam să fi văzut o mie de alte fete pe care nu le văzusem niciodată pînă atunci; nu mi-ar trece prin gînd să recunosc drept soră pe vreuna dintre ele. Dar portretul, *portretul-sezînd*, Pierre ? Gîndește-te la asta. Dar a fost pictat înainte de nașterea lui Isabel ; ce-ar putea să aibă tabloul de a face cu ea ? Nu este portretul ei, ci al tatălui meu ; și totuși mama jură că nu e el.”

Pierre era gata să scormonească lucrurile și să despice toate firele în patru, întoreînd pe o față și pe alta cele mai mici amănunte ale faptelor cunoscute, care aveau vreo legătură cu subiectul; în același timp, nutrea credința mai tare ca moartea^că, în ciuda lor' Isabel era într-adevăr sora lui ; cum ar fi putut el, așadar, cu firea lui înăscuț poetică, și ca atare cercetătoare, să se îndoiască de existența acelei minuni care le stăpînește pe toate, care este în toate cele și pe care omul de rînd, atunci cînd o recunoaște, ici și colo, fragmentar, o numește atît de grăitor Degetul lui Dumnezeu ? Nu este însă vorba de Deget, ci de întreaga Mină a lui'Dumnezeu întinsă ; nu zice scriptura că Domnul ne ține în căușul mîinii sale ? Spart căuș, ce să zic !

Pierre rătăcea prin pădure și ochiul lui căuta priveliștile de umbră mereu mișcătoare ; departe de așezările și de urmele acelei seminții încăpățînate care, în tîrguie- lile murdare ale tînei și lutului, încearcă de zor să pîn- gărească sfințenia sufletelor lor ; în mintea lui mișunau gînduri și închipuiri ce nu ar fi putut fi nicicînd adăpostite între zidurile unui oraș ; locul lor de naștere era văzduhul codrilor de la începuturi care, împreună cu veșnicul ocean, sînt tot ceea ce a mai rămas pînă azi neschimbat din cele asupra cărora s-a oprit odinioară privirea lui Adam.

Se întâmplă deci că lucrurile care ard sau se topesc în aburi cel mai ușor de pe pământ, lemnul și apa, rămân cele mai trainice în această privință.

Cugetările lui, oricât de des abătute din calea cea dreaptă, se învîrteau totuși în jurul lui Isabel; după fiecare rătăcire, la ea se înturnau și din nou odrăsleau alte întrebări.

Problema Timpului îi veni în minte lui Pierre. Câți ani avea Isabel ? Deducînd din presupusele întâmplări care duseseră la venirea ei pe lume, era desigur mai mare decît el, deși nu se știe cu câți ani ; totuși întreaga ei înfățișare abia dacă era cea a unei copile ; simțea nu numai că brațele lui sînt mai puternice — ceea ce îi trezi de îndată un simțămînt de proteguire, o superioritate părintească asupra ei —, nu numai că e mai cultivat și mai priceput într-ale lumii, dar, în ciuda rațiunii și a oricărui socotel, inima îi spunea că e mai vîrstnic decît ea și că Isabel e fructul tinereții veșnice. Această ciudată, dar statornică nălucire a convingerii lui de neclintit își avea iz-orul pierdut și prea puțin bănuir în mintea lui, în ideile născute din pioasele lui meditații asupra aspectului copilăros și neprefăcut al feței ei ; aerul ei adînc cernit nu o făcea să piardă nimic din ciudatu-i aspect copilăresc : tot astfel, fețele pruncilor adevărați, chiar din primele zile de viață, au uneori o căutătură de adîncă și nesfîrșită tristețe. De fapt, nu numai tristețea sau, mai anume, nevinovăția acestei fețe îi dăduse 'ideea tinereții ei înnăscute și neschimbate. Era altceva la mijloc; ce anume, nu putea spune.

Cîntate cu imaginație, adorate cu dragă inimă de întreaga omenire și ridicate în slăvi mai înalte și mai curate decît cele în care sălășluiesc bărbații, femeile frumoase — cel puțin acelea care au și suflet, nu numai trup frumos — rămîn, în ciuda legii necruțătoare a trecerii timpului pe pământ, dincolo de puterea putreziciunii ; pe măsură ce frumusețea se destramă fir cu fir pe dinafară, frumusețea

lăuntrică înlocuiește fir cu fir bujorii erum păliți cu farmecele de neșters ale stelelor, neavîndu-și obîrșia în acest pămînt. Cum s-ar explica altfel că, la șaizeci de ani, unrle femei au ținut robiți cu legăminte de dragoste și credință bărbați destul de tineri pentru a le fi nepoți? Și cum se face că irezistibilă Ninon zdrobea, fără să vrea, zeci și zeci de inimi, la șaptezeci de ani ? Pricina trebuie căutată în faptul că dulceața femeiască nu are moarte.

De pe chipul copilăros și veșnic zăbrănit al lui Isabel căta către Pierre acea îngerească nevinovăție despre care se spune că este singurul semn al curățeniei sufletești ; căci din cei asemeni ei este alcătuită împărăția cerurilor.

Nesfîrșite, ca riurile din paradis care scăldau cîndva tălpile semințiilor strămoșești și care acum se învolbu- rează pe lîngă mormintele muritorilor veniți după aceea și pe Ungă paturile tuturor aflați acum în viață ; fără sfîrșit, valuri-valuri se buluceau. În șuvoaie proaspete și tot mai proaspete, mai departe și tot mai departe gîndu- rile la Isabel. Cu cît curgea mai la vale cugetătorul nu, cu atît mai iute îi era unda tainelor, cu atît mai tare era credința că nimeni nu va putea să-l deslușească vreodată. În viața ei exista o taină ce nu putea fi dezlegată ; simțea că pe veci nedezlegată va rămîne. Nu nutrea nici cea mai mică nădejde ori vis că tot' ce era noptatic și cernit în ființa ei avea să se limpezească vreodată și să devină lumină și veselie. Ca toți tinerii, Pierre învățase lecția romanelor : citise mai multe decît majoritatea celor de vîrsta sa ; dar încercările lor calpe, strîmbe, de a orindui bucăți ce în veci nu pot fi orînduite, cutezătoria și obraznica lor neputință de a descurca, așeza și alege firele mai mult decît străvezii care alcătuiesc complicata pînză de pă- ianjen a vieții, nu aveau nici o putere asupra lui Pierre. Înțelegerea lui trecuse dincolo de neajutorata lor restriște ; adevărul-adevărat simțit de el țintuia,

ca pe niște gândaci, în ascuțișul său toate minciunile lor scornite. Înțelegea că viața omenească se trage cu adevărat din ceea ce toți numesc Natură ; că se împărtășește din misterele de necuprins ale Naturii. Vedea de asemenea, cu o presimțire fără greș, că nu întotdeauna zorii mohorâți ai unei vieți se încheie cu o înserare liniștită ; că nu întotdeauna la sfârșitul actului al cincilea al vieții răsună clopote de cununie ; că în timp ce nenumărate legiuni de foiletoane țin cu mare strădanie vâluri de mister doar ca să aibă ce destrăma la urmă, că în timp ce nesfârșitele legiuni de dramolete repetă același lucru, emanațiile profunde ale minții omenești, zugrăvind tot ce omul poate ști despre viața omului, nu-și dezvăluie niciodată toate întortoche- rile și nu au sfârșituri fericite ; în înșirări imperfecte, ca niște cioate mutilate, neașteptate și care dezamăgesc, se grăbesc să se contopească pe neașteptate, cu valurile veșnice ale timpului și ale morții.

De aceea Pierre renunțase la orice» gând de a vedea felinarul orb al lui Isabel aprinzându-se în prezența lui.

Oblonul era tras și lacătul pus. Nu 11 încerca însă nici o părere de rău. Iscodind în dreapta și în stînga printre amintirile familiei, trăgînd de limbă cu iscusință rudele, cîte rămăseseră, din partea tatălui său, ar fi izbutit poate să mai adune cîteva fărîmituri de fapte îndoielnice și ne- mulțumitoare, care, dacă s-ar fi lăsat amăgit de ele, nu ar fi făcut altceva decît să-i zădărnicească hotărîrile pe care avea să le ia. Hotărî deci să nu scormonească mai adine în această sfîntă nemărturisire. Pentru el acum misterul lui Isabel căpătase toată vraja boitei tainice a nopții, a cărei însăși beznă cheamă vrăjitoria.

Suvoiul de gânduri curgea mai departe și unda lui îi ' aduse alt lucru sub ochii minții.

Deși scrisoarea lui Isabel era plină de dorul fierbinte al unei surori de a-și îmbrățișa fratele și

deși zugrăvea cu desăvîrșită uitare de sine neliniștea înstrăinării de pînă atunci de lingă el ; deși făgăduia că, fără dragostea și înțelegerea lui, viața ei de acum înainte nu era să fie altceva decît un gunoi, bun doar pentru a fi aruncat în cel mai apropiat smirc fără fund ori rîu înspumat; cînd se întilniseră nici unul din acesta avînturi pătimașe nu se făcuse auzit. De trei ori îi mulțumise Domnului și îl bine- cuvîntase, căci îi dăduse semn de apropiere în singurătatea ei ; nu făcuse însă nici un gest de soră drăgăstoasă, așa cum cer legea și obiceiul. Ba mai mult, nu se smulsese din îmbrățișarea lui ? Nu se ferise să-l sărute ? De altfel, nici Pierre n-o sărutase decît atunci cînd căutase el apropierea, în semn de salut.

Tînărul nostru erou începe acum să străvadă taine întreșute cu alte și alte taine ce ocoleau tainele ; începu să vadă ce închipuită este presupus statornica lege a întovărășirii omenеști. Soarta era de vină în ceea ce îi privea. Soarta îl despărțise pe frate de soră pînă cînd deveniseră străini unul altuia. Surorile nu se feresc de sărutările fraților lor. Și Pierre simțea că nicicînd, niciodată nu-i va fi cu putință să o strîngă pe Isabel în brațe cu o dragoste cu adevărat frățească, atîta timp cit gîndul oricărei alte mîngîieri avea să-i fie cu totul străin sufletului lui ne- pingărit, căci niciodată nu pătrunsese acolo cu voia lui.

Isabel își luă zborul din rîndul muritoarelor și j se întrupa ca icoană a Iubirii fără prihană, zugrăvită lîi ceruri, așa cum fusese despărțită de el prin lovitura sortii și de două ori îndepărtată de la cea mai mică fărîmă din dragostea care îl juruise pe vecie scumpei sale Lucv. coa care era și acum ținta iubirii saie celei mai adinei și mai fierbînti.

CĂRTEA VIU

**CEA DE A DOUA ÎNTILNIRE ȘI A DOUA
PARTE A ISTORISIRII LUI ISABEL.
URMAREA IMEDIATĂ ȘI NESOCOTITĂ A**

2
0
9

ACESTORA DOUĂ ASUPRA LUI PIERRE

1

Cea de a doua întâlnire cu Isabel a fost oarecum mai lămuritoare, la fel de impresionantă și ca din altă lume precum prima, deși a început, spre marea lui surprindere, încă mai ciudat și cu oarecare stînjeneală.

Ca și prima dată, Isabel îi dădu drumul în casă și tăcu pînă cînd se aflară amîndoi în cămăruța cu fereastră dublă ; Pierre vorbi primul. Dacă Pierre își făcuse vreun plan cum să se poarte în acele clipe, avea să-i dea acum să înțeleagă toată iubirea ce-i purta ; tăcerea ei pierdută și aerul ireal îl făcură însă să rămînă țeapăn pe scaun ; brațele nu puteau să se deschidă și buzele nu se lipiră pentru a alcătui sărutul frătesc ; în tot acest timp inima lui era doldora de cea mai adîncă iubire și știa prea bine că și fata era nespus de bucuroasă că îl avea în față. Niciodată iubirea și respectul nu se uniseră și nu se contopiseră atît de strîns ; niciodată mila nu-și dăduse mîna cu uimirea, descîntîndu-i trupul și făcîndu-l neputincios ca un prunc.

Cîteva cuvinte încurcate ale lui Pierre, un răspuns scurt, și tăcerea se lăsă, în timpul căreia nu se auzeau decît pașii rari, înceți, din încăperea de deasupra, în răstimpuri asemănătoare cu cele din seara trecută, dar de data asta din camera de alături se auziră și niște zgomote mai de toate zilele ; băgînd de seamă expresia fără să vrea întrebătoare a lui Pierre, Isabel grăi :

— Simt, frate, că pricepi cît de ciudată și plină de taine mi-a fost viața și că de aceea n-o să-mi iei în nume de rău vreuna din faptele mele. Doar cînd oamenii nu vor să înțeleagă că unii din semenii lor nu sînt ai domă celorlalți și că nici întîmplările prin

care trec nu sînt obișnuite, se iscă tot soiul de vorbe și închipuiri și simțămintele le sînt rănite. Frate, chiar de-ți voi părea vreodată ascunsă și sălbatică, să ai credință în inima lui Isabel și să nu îngădui vreunei îndoieli să o întunece. Frate, zgomotele pe care tocmai le-ai auzit în camera de sus îți vor fi stîr- nit poate în minte întrebări mistuitoare în legătură cu mine. Taci; te înțeleg pe deplin. Am să-ți spun ce caut aici și cum se face că eu, o simplă slujnică tocmită, pot să te primesc în această cameră, singură ; căci, după cum îți poți închipui, nu este camera mea. Și asta îmiL aduce aminte că mai am să-ți spun cîteva lucruri neînsemnate cu privire la împrejurările care mi-au dăruit în cele din urmă un înger drept frate.

— Dă-mi voie să uit acest cuvînt, spuse Pierre cu sinceră smerenie, trăgîndu-se puțin mai aproape de ea; de drept ți se potrivește doar ție.

— Frățioare, am să purced mai departe și am să-ți povestesc tot ceea ce, după cit mă duce pe mir.e capul, ai putea dori să cunoști, pe lîngă cele ce am vorbit atît de nedeșlășit aseară. Acum trei luni oamenii de la ferma îndepărtată la care stăteam și-au desfăcut gospodăria și au plecat într-un ținut de la apus. Nu s-a ivit nici un loc unde să mă pot tocmi, dar mi-am găsit culcuș lîngă vatra unui bătrîn vecin și, mai mult decît atît, inima lui bună l-a făcut să mă poftască să rămîn la el pînă ce îmi voi găsi vreo slujbă. N-am așteptat însă să-mi pice norocul în palmă ; întrebările mele m-au făcut să aflu, fără în-conjur, trista poveste a lui Delly Ulver și faptul că, prin năpasta ce o lovise, părinții ei neputincioși erau sortiți nu numai unei dureri sfîșietoare, ci rămăseseră și fără ajutorul în casă al singurei lor copile, fapt ale cărui neplăcute urmări nu pot fi cu ușurință înțelese de cei care au avut întotdeauna slujitori la îndemînă. Deși prima mea pornire — dacă pot să-i spun așa, neștiind cum altfel să-i zic — mă făcea să mă simt neobișnuit de mișcată la gîndul că nenorocirea lui Delly. îmi priește mie, totuși ea

nu a avut vreo influență practică ; gîndurile mele cele mai ascunse și mai adevărate nu m-au inriurit niciodată, așa că am venit aici și mîinile mele stau mărturie că nu am stat cu ele în sin. Frățioare, de cînd ai plecat ieri, nu contenesec să mă mir că nu m-ai întreat cum și în ce împrejurări am ajuns să aflu că numele de Glendinning e legat atit de strîns de mine ; ori cum am ajuns să știu că Poiana Șeii e vatra acestei familii; ori cum m-am hotărît să îți adresez cuvîntul ție, Pierre, și nu altcuiva ; de asemenea, cum se poate explica scena de neuitat de la sezătoarea domnișoarelor Penny.

— Și eu m-am tot întreat cum se face că aceste lucruri nu mi-au venit cituși de puțin în minte, răspunse Pierre ; adevărul este, Isabel, că pletele-ți bogate revarsă asupra mea o vrajă care îmi adoarme orice gînd și mă lasă simțitor doar la deșertul negru al ochilor tăi. Continuă, însă, și spune-mi tot ce vrei și orice vrei. Voi să știu lot. Isabel, și totuși nimic din ceea ce nu poștești să-mi spui de bunăvoie. Mi se pare că am și ajuns în miezul tuturor lucrurilor; că simțămintele mele pentru tine au atins hotarul cel mai îndepărtat; că orice îți mai rămîne să-mi spui nu poate veni decît ca o completare și o întărire. Continuă, neprețuita — singura mea surioară !

Isabel își țintui ochii ei de știmă, revărsînd asupra lui o privire de nesfîrșită patimă ; se ridică apoi brusc în picioare și se apropie repede de el; se opri la fel de brusc și se așeză tăcută la loc, rămînînd astfel un timp, cu capul întors și sprijinit în palmă, privind pe fereastra deschisă către fulgerările nopții de vară încărcate cu seînteii.

în cele din urmă reincepu :

II

— Frățioare, îți amintești, poate, de acea parte a istorisirii mele în care vorbeam de anii copilăriei

petrecuți departe de aici, vreme în care primeam vizita acelui domn., tatăl meu... da, tatăl nostru, Pierre. N-aș putea să-ți explic de ce — căci într-adevăr nici eu nu înțeleg — dar deși îi spuneam uneori tată și cei din casă îi spuneau la fel când îmi vorbeau câteodată de el — poate că și din pricina neasemănatei pustnicii a vieții mele de pînă atunci

—
ia mintea mea nu se legau de vorba „tată” toate simțirile ?i icoanele pe care cuvîntul acesta le trezește copiilor. Părea doar o vorbă dc alintare și de dezmierdare ; puțin, sau mai nimic altceva ; nu părea să-mi trezească vreo pornire de vreun fel sau altul. N-am întrebat de numele tatălui meu ; n-aș fi avut vreo dorință să-l aud rostit, afară doar pentru a ști cum să-i spun celui care se purta atît de blînd cu mine. De fapt. știam cum să-i spun întru- cîl i se spunea întotdeauna „domnul” sau i.tată”. întru- cit nu am de ce să cred că dacă. atunci ori mai tîrziu. i-aș fi întrebat pe cei din casă care era numele sub care tatăl meu era cunoscut de toți ceilalți, ei mi l-ar fi dezvăluit și, întrucît din anumite pricini pe care le știu, am ajuns la credința că juraseră să păstreze taina în această privință-, cred că n-aș fi ajuns niciodată să aflu cum îl cheamă — și deci nu aș fi avut nici cea mai mică umbră ori geană de cunoștință în ceea ce te privește pe tine, Pierre, sau vreo altă rubedenie, dacă nu s-ar fi pretrecut un fapt neînsemnat care m-a luminat, cu toate că pe atunci habar nu aveam cît prețuiau lucrurile pe care le aflasem. Ultima oară cînd tata a venit în vizită, și-a uitat batista. Nevasta fermierului a găsit-o prima. A ridicat-o și, făcîndu-și de lucru cu ea o clipă, ca și cînd ar fi vrut să-i cerceteze colțurile, mi-a aruncat-o zicînd : „Uite, Isa- bel, batista bunului gentleman, păstreaz-o pînă cînd va veni din nou s-o vadă pe micuța Bell”. Am prins veselă batista din zbor și am pus-o în sîn. Era albă ; uitîndu-mă cu băgare de seamă la ea. am deslușit în mijlocul ei un firicel subțire, galben șters, cu care erau brodate niște li- tere. Pe vremea aceea nu știam să citesc nici literele

de mină, nici cele de tipar, așa că n-am înțeles nimic ; cine știe ce glas tainic mi-a șoptit, însă, că femeia nu mi-ar fi dat batista de bunăvoie dacă ar fi știut că era ceva scris pe ea. M-am stăpîni't atunci și n-am întrebat nimic ; am așteptat să se întoarcă tata și să vorbesc cu el între patru ochi. Batista se prăfuisese căzînd pe podeaua goală. M-am dus la pîrîu, am spălat-o și am așezat-o pe iarbă, într-un loc pe unde nu trecea nimeni care ar fi putut s-o vadă ; am călcat-o punînd-o sub șorțulețul meu, astfel încît ni*meni să nu-și aducă aminte de ea și s-o privească din nou. Tata nu s-a mai întors niciodată ; în durerea mea, ba-

(ista mi-a devenit din ce în ce mai dragă ; a uscat multe din lacrimile pe care le vărsam pe ascuns în amintirea dragului prieten plecat, pe care în nevinovăția mea copilărească îl numeam cînd tata, cînd „gentlemanul” Cînd însă faptul morții sale devenise un lucru sigur pentru mine, am spălat,, am uscat și am călcat din nou prețioasa batistă și am pus-o bine, să n-o găsească nimeni în afară de mine, hotărînd să n-o mai mînjesc cu lacrimile mele ; am împăturit-o astfel încît numele să rămînă îngropat în inima ei,, ca o carte în- care, deschizînd-o, trebuia să dau multe foi albe pînă să ajung la scrisul misterios pe care știam acum că într-o bună zi am să-l pot citi fără ajutorul nimănui. Am hotărît să învăț literele și să citesc pentru ca eu să fiu aceea care să deslușească înțelesul buchilor șterse. Era singurul țel care m-a făcut să deprind slovele. Am convins-o ușor pe nevasta fermierului să-mi dea cîteva învățături și, fiind neobișnuit de isteată și mai ales nesățioasă să învăț, în curînd știam alfabetul, apoi am trecut la silabisit și în cele din urmă la citit, astfel încît am putut să deslușesc numele-talisman : Glendinning. Eram încă foarte neștiutoare. „Glendinning”, mă gîndeam eu, ce-o fi asta ? Seamănă cu cuvîntul „gentleman” , Glen-din-ning ; tot atîtea silabe ca în „gentleman” ; „G”... aceeași literă : probabil că trebuie să însemne „tata”. Am să mă gîndesc acum la el- cu acest cuvînt ; nu am să mă mai gîndesc la „gentleman”, ci la „Glendinning” Cînd am plecat în cele din urmă din acea casă și m-am mutat în alta, apoi în alta și încă într-alta, cînd am crescut și am început să cuget mai mult, cuvîntul îmi zumzăia mereu în cap ; înțelegeam că este cheia multor altora. Mi-am stă- pînit însă curiozitatea, care ar fi fost nepotrivită. Nu voiam să întreb pe nimeni cine fusese acel Glendinning ; unde trăise ; dacă vreo altă fată sau vreun alt băiat îi spusese tată ca și mine. Am hotărît să am o răbdare desăvîrșită, șoptindu-mi mie înima că pînă la urmă întîmplarea o să mi-1 dezvăluie de la sine și la vremea potrivită

într-un chip pe care tot întâmplarea avea să-l aleagă. Acum, frate, trebuie să fac un ocol... Dă-mi chitara, te rog !

Mirat și bucuros pînă acum de vestea neabănută, precum și de dulcea limpezime și de simplitatea

cu care povestea Isabel, fată de dezvoltările de vis și de neînțelese ale serii trecute, nesățios să audă povestea spusă mai departe la fel de limpede, dar amintindu-și ce simțiri tumultuoase și nepămîntești îi răscoliseră sunetele chitarei, Pierre îi dădu instrumentul, fără să-și poată stăpîni o privire de regret și un zîmbet plin de o blîndă ironie. Acesta nu trecu neobservat de sora lui care, luînd chitara, ridică privirea către el cu o expresie ce-ar fi putut părea cochetă și jucăușă de n-ar fi fost umbrele veșnice pe care părul ei nesfîrșit le arunca asupra ochilor fără fund, oglindit îndoit din adîncurile lor.

— Nu te speria, frățioare ; nu zîmbi ; n-am să-ți cînt „Taina lui Isabel” astă-seară. Vino lîngă mine. Ține lumina mai aproape.

Spunînd acestea, desfăcu niște șuruburi de fildes, dînd la iveală o deschizătură prin care te puteai uita înăuntru chitarei de-a lungul său.

— Ține-o așa, frate, așa... vezi ce e de văzut, așteaptă o clipă să ridic lumina.

În timp ce Pierre își apropiase ochiul de deschizătură așa cum i se spusese, Isabel potrivea lumina astfel încît să-și arunce lumina prin gaura de rezonanță în inima chitarei.

— Acum, Pierre, acum.

Pierre se uită cu interes, dar rămase întrucîtva dezamăgit și oarecum surprins de ceea ce văzu. Văzu cuvîntul *Isabel* scris cu litere citite, dar șterse, pe o parte a unuiu dintre pereți, acolo unde chitara se rotunjea.

— Curios loc ai ales, Isabel, ca să-ți scrijelești numele pe această chitară. Cum a reușit meșterul s-o facă ?

Fata îl privi mirată, îi luă chitara din mînă și se uită și ea înăuntru ei. Apoi o puse jos și continuă :

— Văd, frăţioare, că nu înţelegi. Atunci când ştim totul despre un lucru, ni se pare că e de ajuns o vorbă ca toţi ceilalţi să-l vadă la fel de limpede ca şi noi. Nu *eu* am pus să mi se scrie numele acolo.

— Cum asta ? exclamă Pierre.

Nujnele era scris cu litere de aur când am cumpărat chitara, deşi pe vremea aceea nu ştiam asta. Chitara a fost, probabil, făcută anume pentru cineva cu numele de Isabel ; literele puteau fi scrise doar înainte ca instrumentul să fi iⁱncleiat.

— Spune mai departe... aştept cu nerăbdare, zise Tiare.

— Intr-o bună zi — o aveam de multă vreme — m-a apucat o toană ciudată. Ştii că e un lucru obişnuit pentru copii să-şi sfărîme jucăriile cele mai dragi, ca să-şi astîm- pere curiozitatea nebunatică de a vedea ce se află în inima lov ascunsă. Aşa fac mai toţi. Eu, Pierre, am fost întotdeauna şi simt că voi rămîne întotdeauna copil, chiar de-aş ajunge să trăiesc de trei ori cîte douăzeci de ani, şi încă alţi zece. Cuprinsă de această toană, deci, am deşurubat partea pe care ţi-am arătat-o. am privit înăuntru şi am văzut scris *laubet*. încă nu ţi-am spus că, de cînd mă ştiu. oamenii mi-au spus Bell. La vremea de care îţi vorbesc aveam cunoştinţă despre destul de multe şi mărunte lucruri, ca să ştiu că Bell este numele de alint pentru Isa[^]bel. De aceea nu e ciudat că, ţinînd seama de vîrsta mea şi de alte întîmplări petrecute atunci, am legat fără să vreau cuvîntul Isabel. găsit în chitară, de numele meu, şi astfel mi s-au stîrnit tot soiul de închipuiri. Ele mă năpădesc şi acuma. Nu-mi vorbi.

Se depărta puţin de el şi se aplecă înspre fereastra fugar luminată, întocmai ca în seara trecută, pălînd că luptă cîteva clipe cu cine ştie ce năzăriri nebune. Se întoarse brusc şi-l privi pe Pierre cu toată fascinaţia de. ştimă a chipului ei înrobitor.

— Mie mi se spune femeie şi ţie bărbat, Pierre ; dar

în nimeni pentru altul nu sîntem femeie și bărbat. De ce nu ți-aș vorbi deschis ? Nimic din cele trupești nu poate atinge puritatea noastră. Pierre. numele ascuns în chitară mă înfloară și acum din cap pînă în picioare. Gîndește-te, Pierre, gîndește-te ! Ah, nu poți să înțelegi ? Nu vezi ? Nu pricepi ce vreau să-ți spun, Pierre ? Numele ascuns în chitară mă înfloară, mă înfloară, mă-nconjoară, mă-nconjoară, atît de tainic, cu totul ascuns și veșnic purtat în făptura ei ; nevăzut, nebănuit, zumzînd mereu în corzile ascunse ale inimii... în corzile rupte... oh, mamă, mamă, mamă !

Bocetul sălbatic al lui Isabel îi sfîșie băierile inimii, aducînd cu sine prima rază de înțelegere a extraordinarei idei, pînă acum doar întrezărită vag și șovăitor printre șoaptele ei neînțelese.

Ridică spre el ochii, foc tivit cu franjuri lungi.

— Pierre... nu am nici cea roai mică dovadă... dar chitara a fost a ei. știu, simt că a fost a ei. Nu ți-am spus aseară cum, la început, a prins a viersui către mine cînd am pus-o pe pat și mi-a răspuns fără ca cineva să o fi atins ? Cum întotdeauna mi-a cîntat și mi-a răspuns și m-a alinat și m-a iubit ? Ascultă... mama mea îți va vorbi.

Se uită cu băgare de seamă la corzi și le înstrună cu grijă ; așeză apoi chitara pe băncuța din intrîndul ferestrei și înge'nunche în fața ei ; șopti cu glas abia auzit, dulce și unduit cu meșteșug, atît de lîn susurat încît Pierre trebui să se aplece ca să audă : Mamă, mamă. mamă ! Un timp domni tăcerea deplină ; apoi, pe neașteptate, odată cu ultima suflare, cea mai slabă și mai neauzită, picurată de pe buzele lui Isabel, chitara vrăjită răspunse neatinsă eu o filgerare melodioasă, vibrînd îndelung în tăcerea care se lăsase în încăpere, stingîndu-se dinchetit : spre uimirea lui din ce în ce mai mare, i se năzări eu vede jucînd pe strunele metalice seînteioare mititele, pesemne datorită așezării instrumentului în apropierea ferestrei fugar luminate.

Fata rămase în genunchi ; fața ei însă căpătă deodată un aer neobișnuit. 11 pironi cu privirea pe Pierre ; cu o singură mișcare a miinii, își lăsă pletele să se reverse nezăgăzuite și părul o acoperi, așa cum ședea îngenuncheată, asemeni unui cort măturind podeaua cu șuvoiul undelor nedomolite. Niciodată un șal purtat de fetele din Lima în timpul slujbei din catedrala Sfântului Dominic nu acoperise atât de bine o față omenească. Pentru Pierre, firida adâncă de stejar, în fața ferestrei lângă care îngenunchease Isabel, îi părea acum tinda unui altar înfricoșat, întrezărit ca un vis prin fereastra neagră deschisă, îmbăiată în răstimpuri de lumina de mătase a fulgerelor aprinse din senin în cer ori în largul câmpiti și caie-și țeseau afară frumusețea de basm în aerul de nepătruns al acelei calde nopți de abanos și de neclintită pace.

Pe buzele lui Pierre se înfiripau întrebări de nestăpînit, dar un glas auzit de dincolo de vâl îl făcu să tacă.

— Mamă, mamă, mamă !

Din nou, după o tăcere prevestitoare, chitara răspunse ca mai înainte ; scînteioarele dănțuiră pe strune ; Pierre simți duh în preajmă.

— Vrei, mamă ? Ești gata ? Vrei să-mi spui ? Acum ?... Acum ?...

Aceste vorbe erau îngîinate încet și cu glas duios, cu felurite văluri, ca și vorba „mamă” de mai înainte, pînă ce, la ultimul „acum”, chitara vrăjită prinse din nou glas. Fata o trase repede la piept și o ascunse sub „cortul” părului ei. Făcînd aceasta, șuvițele lungi îi mîngîiară corzile ; ciudatele scînteioare ce încă tresăltau pe ele se prinseră în bucle ; întreaga firidă se lumină deodată ca de o mișurare de licurici ; apoi luminile se topiră ; în întineri-, cui care se lăsă, pletele fremătătoare, tălăzuite către podea, se vedeau lucind cînd și cînd, precum cărările lunii pe fața mării în miez de noapte ; în aceeași clipă, cele patru vînturi ale împărăției zvonurilor se porniră să bată, ca și cu o seară înainte, numai că mai ciudat și încă mai nelumesc. Pierre se află înconjurat de zeci de mii de spi-riduși și pitici, în vreme ce duhul i se legăna și sălta pe coama unor valuri nevăzute ; auzi din nou cuvintele minunate, repetate asemeni unui descîntec :

„Taină ! Taină !
Taină a lui Isabel
Taină ! Taină !
Isabel și Taină !
Taină !”

m

Căzut aproape în nesimțire din pricina vrăjii aruncate asupra lui de faia-știmă, Pierre rămăsese cu privirea pierduță ; cînd, în ceia din urmă, în încăpere se lădă din nou tăcerea — doar sunetul

pașilor se mai auzea — iar el își recăpătă stăpânirea de sine și se uită în jur să vadă unde se află, nu mică îi fu mirarea zăbind-o pe Isabel șezând pe băncuță liniștită, deși retrasă ; pletele, parcă mai lungi și mai bogate, nu mai străluceau acum și erau date pe spate, iar chitara stătea sprijinită cuminte într-un colț.

Se pregătea tocmai să-i pună o întrebare nechibzuită, dar ea i-o luă înainte rugându-l cu glas scăzut, dar aproape autoritar, să nu facă nici o aluzie la scena pe care o văzuse mai înainte.

Pierre tăcu, îngândurat, simțind acum că întreaga întâmplare, de la prima chemare muzicală a chitarei, trebuia să se fi stîrnit fără vreo pregătire, printr-o pornire neașteptată născută în inima fetei din ciudata stare în care fusese împinsă, fără puțință de împotrivire, de vorbele lor de mai înainte și mai ales fiindcă atinsese chitara în împrejurări atît de neobișnuite.

Dar acel ceva din aerul de basm al scenei, pe care nu și-l putea alunga din minte, răspunsurile, ca să spunem așa, cu voință și aproape cu judecată ale chitarei, strunele aruncînd scînteieri ciudate, capul lui Isabel înconjurat deodată de un nimf, toate acestea i se părură pe moment a nu fi produse de cauze obișnuite sau în întregime firești. Pentru simțurile tulburate ale lui Pierre, Isabel părea să înnoate într-un fluid electric ; platoșa însuflețită a frunții ei semăna cu placa unui magnet. Pentru prima oară în acea noapte înțelese Pierre că, furat de exaltarea lui superstițioasă, o bănuia pe Isabel a fi înzestrată cu o înfricoșătoare putere de atracție. Ca urmare a acestei neobișnuite însușiri, i se păru că fata mai are și o altă putere, încă și mai neînțeleasă, asupra lui, asupra gîndurilor și reacțiilor lui celor mai ascunse ; puterea asta se afla undeva la hotarul dintre lumea văzută și cea nevăzută, pîrînd mai înclinată către cea din urmă, și avea darul să-l atragă fără puțință de împotrivire către Isabel și în același timp să-l dezrădăcineze din fîgașul său firesc ; Isabel își arăta puterea parcă într-o doară, fără să știe ce face și fără să vrea s-o facă ; puterea ei nu avea vreo legătură cu ceea ce avea să fie între ei doi, și deși o

mînuia cu fereală, îl atrăgea totuși spre ea. Dedesubtul tuturor acestor unde și păreri, urzit în lumina de seînte în care ea părea scăldată, se alegea totuși un strat de drojdii care îl suga și se lipea din ce în ce mai strins de el. Adeseori, în multe din ccașurile petrecute alături de ea, avea să-și amintească de acea primă noapte magnetică și să-i pară că atunci coborîse asupra lui o vrajă fără pereche — legîndu-i atît trupul, cît și sufletul : îi fusese cu neputință să o. mai sfărîme de atunci, și trăinicia ei nu o recunoscuse decît multă • vreme după ce se deprinsese cu puterea ei. Părea să fie izvorîtă din vrăjitoria panteistă care cetluiește pe veșnicie în taină și muțenie toată lumea eurilor noastre, cît e ea de largă, iar puterea zguduitoare a lui Isabel părea înru- : dită cu mingile de foc ce plutesc prin aer ori se nasc din senin pe pămînt și în apropierea cărora Pierre o simțise pentru prima dată. Era făurită parcă din foc și aer și însuflețită cu ajutorul unei pile voltaice, alcătuită din norii adăpostitori de tunet ai lui august, buluciți peste un apus de soare.

Simplitatea, nevinovăția și smerenia istorisirii ei, înfățișarea ei adeseori senină și deschisă, tristețea adînc înrădăcinată, dar liniștită și abia simțită, și acel ceva mișcător din tonul și aerul ei de toate zilele nu făceau decît să evidențieze și să sublinieze, tocmai prin contrast, ce avea ea mai adînc și mai subtil de straniu.

Pierre simți acestea mai ales cînd, după altă tăcere, ea continuă povestea-i sinceră, mărturisindu-se, atît de fără prefăcătorie, simplă asemeni unei țărâncuțe și stăruind asupra unor amănunte atît de puțin neobișnuite, încît i se părea aproape cu neputință ca această fecioară candidă să fie aceeași întunecată și maiestuoasă făptură care, cu cîteva clipe înainte, îi ceruse să tacă pe un ton atît de poruncitor și în jurul căreia nimbul ciudat de seînte stăruise cîteva clipe. La scurtă vreme după ce reînnodă cu nevinovăție firul povestirii, din făptură ei mai păsură să zvîc- nească slabe flăcărui electrizantei urmate însă de gingășii atît de înduioșător de

omenești și de feminine, încît aduseră lacrimi de înălțare blîndă în ochii plini de înțelegere, dar pînă atunci uscați ai lui Pierre.

— Îți amintești, frățioare, că ți-am spus aseară cum... 'acel... acea... înțelegi ce vreau să spun... aceea de colo (arătînd cu fereală către chitară), îți amintești cum a ajuns în miinile mele. Nu știu dacă ți-am spus că neguțatorul zicea că a primit-o în schimb de la servitorii unei case mari, la oarecare depărtare de locul unde locuiam eu atunci.

Pierre făcu semn din cap că da și Isabel urmă :

— Află atunci că, din cînd în cînd, nu prea des, dar nici prea rar, același neguțator trecea pe la fermă în drumurile lui între feluritele sate și orășele. Descoperind literele poleite dinlăuntrul chitarei, m-am pus să-l pîndesc ; deși simțeam că Soarta avea să-mi deslușească tainele ei atunci cînd va socoti de cuviință, eram încredințată că uneori ne strecoară în ureche cîte un mic amănunt, lăsin-. du-ne cugetele să-l urmeze, astfel încît să ajungem noi înșine la marele secret ascuns. L-am pîndit deci neobosită ; prima oară cînd s-a oprit, fără să-l las să înțeleagă ce aveau în minte, am reușit să aflu de la el care era casa cea mare de unde venise chitara. Află, frate, că era conacul de la Poiana Șeii.

Pierre tresări, iar fata continuă :

— Da, frățioare, Poiana Șeii. „Cuibul bătrînului general Glendinning”, mi-a zis el; „bătrînul viteaz a răposat de mult și, mai mare păcatul, s-a dus și tînărul general, fiu-său ; mai stă acolo un nepot și mai tînăr al generalului ; familia asta își ține titlul și numele nestrămutate ; pînă și numele mic, Pierre. Pierre Glendinning îl chema pe bătrînul general cu coama de nea care s-a luptat în războaiele cu franțujii și indienii, și tot Pierre Glendinning îl cheamă și pe tînărul său nepot. Degeaba te uiți la mine astfel, frate ; de *tine* era vorba, de tine, fratele meu.

— Dar chitara., chitara ! strigă Pierre ; cum a ajuns chitara la Poiana Șeii și cum de au dat-o servitorii ? Spune-mi, Isabel!

— Nu mă întreba cu atîta patimă, Pierre ; adu-ți aminte de vraja, poate cea rea, care pogoară asupra mea.

Nu pot să-ți răspund fără șovăială și cu siguranță. Pot doar să bănuiesc ; dar ce preț au bănuielele ? Oh, Pierre, de un milion de ori mai bune și mai încredincioase sînt tainele decît bănuielele ; deși uneori sînt de nepătruns, este ne- pătrunderea unor preaplinuri ; bănuiala nu e decît goliciune ușurică și fără noimă.

— Dar este lucrul cel mai nelămurit. Spune-mi, Isabel, nu se poate să nu fi cugetat și tu asupra acestui fapt.

— Și încă mult, Pierre, prea mult ; dar numai despre taina lui, nimic altceva. Chiar de-aș putea, n-aș vrea să aud cum a ajuns chitara la Poiana Șeii și cum de a putut să fie dată de servitori. Destul că a venit pînă la mine, că m-a găsit, că mi-a vorbit și mi-a cîntat, că mi-a alinat tristețea și mi-a stat alături în ceas de restriște.

Se opri o clipă ; în sinea lui, Pierre prefira aceste stranii dezvăluiri ; cînd Isabel începu, era iar numai urechi.

— Țineam în mînă capătul unui fir, frate. Dar nu m-am pornit să-l urmez pe dată. În singurătatea mea îmi era de ajuns că știam unde se află familia tatălui meu. Nu-mi trecuse prin minte nici cel mai mic gînd de a mă arăta lor. Pe de altă parte eram încredințată că, din pricini ușor de ghicit, nici una din rudele lui aflate în viață nu mă putea cunoaște și nu putea ști cine sînt, chiar dacă m-ar fi văzut, și ca atare nu eram deloc neliniștită la gîndul că s-ar putea să-i întîlnesc din întîmplare. Dar cutreierările și schimbările de neînălțurat ale vieții mele, de la o casă la alta, m-au adus, în cele din urmă, la douăsprezece mile de Poiana Șeii. A început să mă chinuie un dor crescînd ; alături de el se născuse și se sumețea mîndria ; da, mîndria, Pierre. Îmi sclipesc ochii ? Mint dacă nu sclipesc ! Nu e mîndrie de rînd, Pierre, căci de ce ar fi mîndră Isabel pe lumea asta ? Este mîndria unei... unei inimi ce-a tînjit prea mult după iubire, Pierre, mîndria suferinței și a durerii fără capăt, frate ! Da, am supus dorul cel aprig cu o mîndrie și mai aprigă, Pierre ; altminteri nu aș fi aici, în această cameră, iar tu nu ai fi primit nici un rînd de la mine ; nici nu ai fi știut vreodată de ~~cs224~~ ²²⁴ carei nume este Isabel Banford, dacă n-aș fi

auzit că la ferma lui Walter Ulver, numai la trei mile de-

părtare de conacul de la Poiana Șeii, sărmana Bell avea să găsească oameni buni care să-i dea plată pentru munca ei. Ia-mi mîna, frate.

— Scumpă și cerească fată, preacinstită Isabel! exclamă Pierre apucînd mina întinsă cu o emoție ce nu și-o putea stăpîni. Ce ciudat ca o atît de neobișnuită asprime și încă mai neobișnuită micime să fie îngemănate într-o mînă de femeie ! Aspră și mică, te face să te gîndești prin contrast la inima mare și blîndă care a întărit mînuța asta în supușenia-i minunată față de soarta nemeritată de mucenică ! Oh, cît aș vrea, Isabel, ca aceste sărutări așternute pe mîna ta să-ți ajungă în inimă și să lase acolo sămînța veșnicei bucurii și alinări.

Sări în picioare și rămase în fața ei ca un zeu al iubirii și al blîndeții, răspîndind atîta măreție și căldură, încît fata ridică ochii spre el ca și cînd ar fi fost singura stea binevoitoare în noaptea adîncă ce o înconjura.

— Isabel, exclamă Pierre ; eu trebuie să fiu dulcea ispășire a faptei părintelui meu, iar tu a mumei tale. Prin faptele noastre pe acest pămînt, le vom răscumpăra pe vecie greșelile și vom aduce binecuvîntare asupra lor ; ne vom iubi cu iubirea neprihănită și fără cusur a unui înger pentru un înger. De te-aș trăda vreodată, Pierre s-ar trăda pe sine ; s-ar prăvăli pentru totdeauna în genunea nopții și a nimicniciei.

— Frate, frate, nu-mi vorbi astfel ; e prea mult: ne- deprinsă cu dragostea pînă acum, iubirea ta atît de mare și de nepămîntească se prăbușește zdrobitoare asupra mea ! E aproape la fel de greu de îndurat ca și ura. Nu-mi vorbi ; o, taci !

Tăcură amîndoi o vreme ; apoi ea continuă :

— Da, frate, Soarta m-a adus la trei mile depărtare de tine și... să merg drept la țintă și să-ți spun tot, Pierre ? Tot ? Fără să las nimic deoparte ? Ești chiar din plămada zeilor ca să poți îndura toate vorbele fără ocolișuri ? Îmi pot spune toate gîndurile, oriunde s-ar îndrepta firul lor și orice ar aduce pe

valurile lor ?

— Fără înconjur și fără teamă, zise Pierre.

^{1J} - PierT»

i— Am văzut-o din întâmplare pe mama ta, Pierre, în l împrejurări care m-au făcut să-mi dau seama că este mama I ta și... să-ți mai spun ?

— Fără înconjur, Isabel ! Ai văzut-o pe mama... 1 ei bine ?

— Și când am văzut-o, deși nu i-am vorbit și nici ea I nu mi-a vorbit, inima mi-a șoptit că nu mă va putea iubi.

— Adevăr grăitu-ți-a inima, șopti Pierre ca pentru sine 4 zi mai departe.

— Mi-am jurat din nou să nu mă înfățișez vreodată mamei tale.

— Rine ai jurat, murmură el din nou ; zi mai departe^

— Dar te-am văzut pe *tine*, Pierre ; iubirea ce trebuie să fi simțit mama pentru tatăl tău nu era nimic pe lângă cea care mi-a năvălit mie în inimă. Am simțit pe dată că, dacă într-o bună zi aveai să afli de mine, dragostea ta largă avea să-mi deschidă brațele.

— Și de data asta adevărat vorbitu-ți-a inima, murmură ei ; nu te opri... și ai jurat din nou ?

— Nu, Pierre... ba da, am jurat că ești fratele meu ; cu dragoste și mândrie am jurat că tinărul și nobilul Pierre Glendinning e fratele meu !

— Doar atât ?

— Nimic mai mult, Pierre ; nici atunci nu mi-a trecut prin cap să mă arăt ție.

■— Cum așa ? Doar te-ai arătat, ești în fața mea !

— Da, dar bunul Dumnezeu a făcut-o, Pierre, nu sârmana Bell. Ascultă. Mă simțeam tare tristă aici; biata Delly, draga de ea... trebuie să fi auzit povestea ei. o casă bătută de năpastă, Pierre. Ascultă ! Pașii ei îi auzi bătînd fără istov podeaua odăii de deasupra. încoace și-ncolo, încoace și-ncolo ; sub pașii ei covorul s-a tocit de n-a mai rămas decît urzeala. Tatăl ei nu vrea s-o mai vadă în ochi: mama ei a blestemat-

o. Nu a mai trecut pragul acelei cămări, Pierre, de patru săptămîni și mai bine ; nici măcar o dată nu s-a mai culcat în pat ; ultima oară l-au așternut acum cinci săptămîni; încoace și-ncolo, încoace și-ncolo, pînă tîrziu după miezul nopții; apoi se așază pe scaun și rămîne cu ochii în gol. Adeseori mă duc să o mîngîi, dar îmi spune „Nu, nu, nu” prin ușa, „Nu, nu, nu”,

Îmi spune, și doar atît, prin ușa zăvorîtă ; zăvorîtă acum trei săptămîni, cînd prin șiretlicuri i-am furat pruncul mort și, cu aceste degete, singură, noaptea, am scurmat pămîntul și, urmînd milosteniei cercști. am îngropat acea mică și drăgălașă urmă a rușinii de neiertat, departe de piciorul nemișos al omului ; da, s-a zăvorit acolo acum trei săptămîni și nu a mai ieșit deloc ; hrana i-o vîr pe fereștriuca din cămară. Într-o săptămîină abia dacă a luat cîteva înghițituri.

— Năpădească-1 blestemele ca un roi de viespi pe ti- tălosul de Ned și țintuiască-1 de moarte ! strigă Pierre, mișcat de această jalnică poveste. Ce putem face pentru ea, dulce Isabel ? Nu-i stă în putință lui Pierre s-o ajute ?

— Dacă tu sau eu nu facem ceva, atunci mormîntul prea primitiv îi va fi în curînd adăpost, Pierre. Atît tatăl cît și mama ei sînt mai mult decît morți pentru ea. Ar fi alungat-o dacă nu m-a.ș fi rugat cît m-am priceput pentru ea, fără încetare.

Deși adîncit în gînduri, Pierre îi aruncă o privire blindă, de înțelegere.

— Isabel, mi-a trecut prin minte un gînd care ar putea-o ajuta pe Delly, dar încă nu știu cum e mai bine să facem. Sînt hotărît totuși să n-o las de izbeliște. Ține-o lîngă tine aici încă o vreme, cu rugămintile tale blînde, pînă cînd planurile mele se vor coace mai bine. Deapănă acum mai departe firul poveștii tale, ca să-mi abați gîndul de la pașii de deasupra — îmi pare că fiecare din ei calcă pe inima mea.

— Inima ta nobilă, Pierre, are multe cămări ; socotelile avuției tale, din cîte văd, frățioare, nu încap pe bietul răboj al lui Isabel. Ești întruparea, Pierre, a nevăzutelor zîne bune de care ne îndoim în ceasurile noastre negre. Cartea faptelor tale e

groasă, frate. De ar fi toți ca tine, n-ar mai exista oameni pe pământ... ci doar serafimi !

— Laudele sînt pentru cei de rînd, surioară, spre a-i atrage în mrejele chipesei Virtuți, făcîndu-i orbi la ceea ce se află rău în ele și pizmași ai binelui ce nu este al lor. Nu mă face să-mi plec capul, dulce Isabel, nu mă lăuda. Continuă-ți istorisirea.

— Ți-am spus, frățioare, ce tristă m-am simțit aici de la bun început. Toată viața am fost învățată cu tristețea, dar această casă e blîndă de o jale atît de sfișietoare, fără vreo rază de speranță, ci doar de disperare fără leac, încît pînă și sărmana Bell simțea că nu mai poate răbda fără să vadă din cînd în cînd și altfel de chipuri. Mă duceam deci prin locuri mai vesele, ca să mă pot întoarce mai întărită. Să îmi duc crucea în sălașurile amarului. Căci de-aș fi stat doar aici, m-aș fi lăsat cuprinsă de domnia durerii, ajungînd ca moartă. Plecam așadar adeseori : mă mai duceam prin vecini, unde erau copii gureși și nici un loc gol la masa veselă. Așa am ajuns să aflu de șezătoarea de cusut din casa domnișoarelor Penny ; am înțeles că erau doritoare să strîngă pe toate fetele din ținut ca să le ajute la treaba lor milostivă. În mai multe case oamenii m-au îndemnat să mă duc și eu ; în cele din urmă m-au convins ; nu fiindcă nu mi-ar fi plăcut ori aș fi vrut să mă las rugată, dar la început mi-era tare teamă ca nu cumva la vreo astfel de șezătoare să mă întîlnesc față în față cu cineva din neamul Glendinning ; gîndul îmi era, nu știu de ce, nesuferit. Am aflat prin întrebări ocolite că stăpîna conacului nu va fi de față ; s-a dovedit a fi o minciună ; dar m-am dus, iar tot restul îl știi.

— Îl știu, dulce Isabel, dar trebuie să mi-1 mai spui o dată. precum și tot ce-ai simțit atunci.

V

— Deși a trecut doar o zi. frate, de cînd ne-am întîlnit în această viață, am aflat în tine acel magnet puternic care îmi atrage întregul miez al sufletului. Am să-ți povestesc mai departe. Avînd de așteptat că ~~228~~ unui vecin, am ajuns tîrziu la șezătoare. Cînd

am intrat, cele două camere care dădeau una într-
alta erau pline. împreună cu fetele fermierului,
vecinul nostru, m-am așezat în ungherul îndepărtat
unde m-ai văzut ; pe cînd treceam, capetele s-au
întors și am auzit șoapte : „E noua servitoare a
sărmanului Walter Ulver... ciudată fată... s-o fi
crezînd grozav de frumoasă ! Nu știe nimeni de unde
vine... măi, măi, ce mironoșită !... Dacă n-o fi și ea
una d-alea... o fi și ea o altă Delly care a fugit ; ...o
prefăcută ! ‘ Pentru prima oară sărmana Bell se
amestecase cu lume atît de muiiă și de pestriță ;
știind prea puține sau mai nimic despre astfel de
lucruri, mă gîndisem că, întrucît lumea se adunase
pentru milostenie, nemilostenia n-avea ce căuta
acolo ; fără îndoială că nu era răutate, ci doar
necugetare.

Și totuși m-a durut inima, căci am simțit atunci pe
pielea mea groaznică bănuială pe care o trezește o
durere însingurată și neobișnuită în ochii celor de
rînd ; ca și cînd durerea însăși nu ar fi de ajuns și
nici nevinovăția nu ne-ar putea sta pază, mai
trebuie să vină și pizma și ocară cu degete de gheață
; din nou mi s-a întors gîin- dul... chiar în mijlocul
acelor înmugurite copile și înfloritoare
femei ...gîndul și simțămîntul năucitor al neomeniei
de care ți-am vorbit mai înainte. Dar, Pierre, dragă
Pierre, nu mă privi atît de trist și pe jumătate
muștrător '. Singură și pierdută, îmi iubesc totuși
aproapele ; mi-e milă cu îndurare și chibzuință de
cei care mă disprețuiesc nemiloși și nechibzuiți. Iar
tu, *tu*, minunatul meu frate, ai umplut de lumină
multe locuri adumbrite ale sufletului meu și m-ai
învățat, o dată pentru totdeauna, că semenii mei sînt
în stare de lucruri de care ar fi mindri pînă și îngerii.
Deci cată aiurea, dragă Pierre, pînă ce-ți vei fi
învățat ochii să arunce priviri mai îndreptățite.

— Ei sînt ca un telegraf ce transmite știri
măsluite, dulce Isabel. Nu știi a-ți spune cum arătau
privirile mele, dar inima îmi era mohorîta din pricina
muștrărilor cu greu stapînite îndreptate către cerul
care lasă pe cei nevinovați ca tine să pătimească
atît. Deapănă mai departe mișcătoarea ta poveste.

— M-am așezat tăcută la cusut, neavînd destul

curaj să-mi ridic ochii, și mulțumind stelei mele celei bune care mă călăuzise într-un colțișor atît de adăpostit în spatele celorlalți; stăteam acolo tăcută cusînd o cămașă de flanelă și rugîndu-mă la fiecare împunsătură ca flanela să încâlzească mîma, oricare o fi ea, pe care o va acoperi, să o adăpostească de răceala lumii largi, pe care eu o simțeam, și de care nu mă puteau feri nici lina, nici blana cea mai groasă, nici focul; ședeam acolo cosind în tăcere, cînd am auzit pe cineva vestind — o. ce adînc și neșters sînt săpate cuvintele — „Suratelor, fetelor, vin doamna Glendinning și domnișorul Pierre Glendinning¹”. În acea clipă acul ascuțit mi-a alunecat și m-a înțepat în inimă ; flanela mi-a căzut din mînă și m-ai auzit țipînd. Oamenii buni din jur m-au dus mai aproape de fereastră și au deschis-o larg , suflarea cerului m-a trezit la viață ; am spus că nu era decît un leșin trecător... că îmi trecuse... eram deprinsă... le mulțumeam din inimă... cel mai bine pentru mine ar fi fost să nu se mai îngrijească de mine... că aveam să-mi văd de cusut. Așa a venit și a trecut ; coseam din nou la cămașă de lină. nădăjduind ori că oaspeții la care nu mă așteptasem aveau să plece din nou, ori ca un duh o să mă smulgă de acolo ; am continuat să cos pînă cînd... Pierre, Pierre — fără să-mi ridic privirile — căci nu am îndrăznit să o fac deloc în acea seară... doar o dată... fără să-mi ridic privirile, ori fără să știu de altceva decît de flanelă de pe genunchi și de împunsătura din inimă, am simțit — Pierre, *am. simțit* — cum o privire grea de înțelesuri s-a oprit asupra mea. M-am întors și m-am făcut mică și am vrut s-o ocolesc, dai’ n-am putut ; o zîmă bună m-a aju-, tat și tot sufletul, scris pe fața mea ridicată, s-a înălțat către tine. A fost de ajuns. În acea clipă zarurile au fost aruncate. Toată singurătatea vieții mele, toate dorurile înăbușite ale sufletului au rupt zăgazurile. Nu aveam cum să scap din calea lor. Pentru prima oară am simțit ce jalnică era starea mea : că în vreme ce tu, frate, aveai o

mamă. cete de mătuși și veri, o groază de prieteni în oraș și la țară. eu, eu. fiica propriului tău tată, eram zvîrlită în afara porților tuturor inimilor și tremuram în calea iernii. Dar acesta era lucrul cel mai-ușor. Nu sărmana Bell îți poate istorisi tot ce a simțit sărmana Bell sau ce a simțit ea mai întâi. Era un vârtej de năuciri vechi și noi, amestecate -și biciuite de vijelia nebuniei. Înfățișarea ta dulce, cercetătoare, blind interesată — atît de ciudat asemănătoare tatălui tău — singura făptură pe care am iubit-o — această înfățișare a stîrnit furtuna disperată din mint ; ea mi-a pus pe umeri povara de neîndurat a dorinței ca cei de un singe cu mine să mă cunoască, să mă recunoască, fie doar o dată. iar după aceea să dispar. O, dragul meu frate — Pierre ! Pierre ! Dacă mi-ai putea smulge inima și de-ai putca-o ține în palmă ca să poți citi în ea, ai găsi-o scrisă în toate părțile, în cruciș și în. curmeziș, cu linii neîntrerupte de dor, al căror unic capăt era chemarea către tine : Cheamă-1 ! Cheama-1! Va veni ! Astfel îmi striga inima ; îmi strigau frunzele și stelele, cînd m-am dus acasă în acea seară. Dar mîndria s-a trezit

— mîndria născută și ea din doruri — și, dacă un braț mă trăgea, celălalt mă ținea. Așa că am stat și nu te-am chemat. Dar soarta e soartă și așa a fost scris. După ce ți-am întîlnit prima oară privirea plină de respect, după ce ți-am văzut fața de înger, băierile sufletului mi le-ai desfăcut ; mîndria a căzut secerată din rădăcină și în mugure a apărut în curînd o dorință care s-a întins în toată făptura mea, pînă am înțeles că mă voi usca și voi muri dacă nu mă elibei'ez de mîndrie și dacă nu îmi fac pana bucium, ca să-l chem la mine pe dragul meu Pierre cu vaierul ei cel mai adînc. Sufletul îmi era plin și, în timp ce cerneala se așternea rugătoare pe hîrtie, lacrimile și-au adus și ele obolul alcătuiind un straniu amestec. Ce mulțumită m-am simțit că cerneala mea, subțiată cu lacrimi amare — drojdia de pe urmă a zbuciumului meu — nu va fi niciodată văzută de tine, că lacrimile se vor zvînta pe coală și

totul va fi din nou frumos, înainte ca scrisoarea muiată în durere să ajungă la tine.

— Aici te-ai înșelat, sărmană Isabel, strigă Pierre ; când s-au uscat lacrimile, hirtia nu a rămas albă, ci urma lor era roșie, asemănătoare sîiigelui; nimic nu mi-a mișcat sufletul mai adine ca această priveliște de jale.

— Cum ? Cum, Pierre, fralc ? Urma era roșie ? Groaznic ! Vrajă ! De necrezut !

— Nu-i nimic decît cerneala... cerneala ! O chiminală din ea ți-a schimbat lacrimile tale adevărate în sînge părelnic ; nimic altceva, surioară.

— O, Pierre ! Ce minunat este — mi se pare — că inimile noastre nu-și cunosc marginile suferințelor lbr; uneori vărsăm sînge crezînd ca e doar apă. Durerilor noastre, ca și înzestrărilor noastre, ceilalți le sînt cîteodată

mai buni judecători. Dar oprește-mă ! întoarce-mă la povestea mea ! Mi se pare că acum știi tot; dar nu chiar *ot. Nu știi care era pricina plănuită, dar de îndată spulberată pentru care ți-am scris ; nici sârmana Bell nu știe ; căci biata de ea aiura și nu putea pune la cale, nici prefira lucrurile. Inima mi-a dat ghies, nu sârmana Bell. Atotputernicul te-a chemat, Pierre, nu sârmana Bell. Chiar acum, cînd a trecut o noapte după ce te-am văzut și mi-am aplecat urechea la iubirea și bunăvoința ta, chiar acum sînt încă uluită și nu știu ce are să se întimple cu mine, ori ce va să fie fiindcă te-am chemat atît de pripit la mine. Pierre, acum, *acum*, în această clipă, mă cuprinde o neliniște nedeslușită. Spune-mi, dacă mă iubești, dacă mă recunoști, în fața lumii sau în taină — spune-mi, poate acest lucru să-ți pricinuiască vreun rău? Vorbește fără ocol; spune-mi drept ; așa cum îți vorbesc și eu ! Vorbește, Pierre, și spune-mi tot !

— Face rău cuiva iubirea ? Ne poate Adevărul vinde durerii ? Dulce Isabel, cum poate vreun neajuns să stea în calea Celui de Sus ? Acum. cînd te cunosc așa cum ești, aș putea să te uit, aș putea să te reneg și să te îndepărtez de la mine în fața întregii lumi; atunci ai putea să mă întrebi : Spune-mi **232** Pierre, înăbușindu-i sârmanei Bell, păsurile

sfinte, nu ți-ai adus asupra capului o jale de necuprins ? Iar ecoul adevărului va răsuna în suflet : jale de necuprins ! Nu, nu, nu ! Ești sora mea și sînt fratele tău ; toată acea parte a lumii care mă cunoaște te va recunoaște ; or, pe ceruri, voi zdrobi disprețuitoarea lume și o voi aduce în genunchi în fața ta, dulce Isabel !

— Amenințările din ochii tăi sînt pentru mine drag alint ; cresc odată cu statura ta slăvită ; în tine, frate, U văd pe trimisul minios al lui Dumnezeu spunînd: Sus, sus, Isabel, nu te ploconi lumii dimprejur, pune-i tu piciorul în piept și smulge-i sălbatică ceea ce ți se cuvine ! Noblețea ta molipsitoare mă dezmuiereste, Pierre ; știu că în clipele de urgie, femeia nu mai simte în piept moliciunea îngemănată a sînilor, ci cămașă de zale tresăltînd !

Ținuta schimbată, de mîndră cutezanță ; parul lung, trufaș, care se tîră pe jos ca un steag desfășurat; ochii minunat transfigurați, în care păreau să joace fugare sclipiri de stele ; toate acestea i se păreau lui Pierre opera unui nevăzut vrăjitor. Stătea în fața lui cu totul alta, iar Pierre, făcîndu-i o plecăciune adîncă, cinsti acea maiestate nedomolită și slobodă a omului, care poate să fie la fel de impunătoare și amenințătoare la o femeie, ca și la un bărbat.

Blîndețea femeiască se întumă în cele din urmă la Isabel; și ea se așeză tăcută în firida ferestrei, privind afară la fulgerele pe care noaptea de vară, încărcata de electricitate, le stîrnea chiar la suprafața pămîntului.

VI

Zlmbind trist, Pierre rupse tăcerea :

— Sora mea, ești atît de bogată încît trebuie să-mi faci pomană ; sînt tare flămînd ; am uitat să mănînc de azi de dimineată ; adu-mi plîne și o cană cu apă, Isabel, înainte de a pleca. Aseară am cotrobăit prin cămară ca un hoț într-o brutărie ; astă-seară tu și cu mine, Isabel, vom cina împreună, căci de acum va

trebui să începem să ne ducem viața unul alături de celălalt și ar trebui să ne obișnuim să stăm la masă împreună.

Isabel îl privi adînc, neașteptat de mișcată, și ieși tăcută din cameră, blîndă și ascultătoare.

Cînd se întoarse, Pierre, aruncîndu-și ochii către tavă, spuse:

— Ea s-a liniștit acum și pașii nu i se mai aud.

— Dar nu și bătăile ; piciorul -se odihnește, dar nu inima ei. Nu s-a liniștit, frate ; pentru ea liniștea a pierit ; tăcerea osiei acestei nopți e pentru ea zgomot bezmetic.

— Dă-mi, te rog, pană sau creion ; și niște hîrtle, Isabel.

Fata lăsă Jos pîinea, farfuria și cuțitul și-i aduse pană, cerneală și hîrtie.

Pierre apucă pana.

— **Aceasta e pana, Isabel ?**

— Această c, Jtato ; alta nu se mai allâ în acest sărman cămin.

Pierre se uită la pană cu luare-amînte; apoi, întorcîndu-se la masă, scrise cu mină sigură următoarea scrisoare •

„Pentru Delly Ulver : cu toată considerațiunea și simpatia adîncă și adevărată a lui Pierre Glendinning.

Povestea ta tristă — cunoscută înainte în parte — a ajuns la urechile mele mai amănunțit de la cineva care te iubește sincer și care m-a făcut să-i împărtășesc sinceritatea. Dorești să pleci de aici și să-ți afli undeva liniștea și să-ți găsești ceva de lucru potrivit cu puterea și cu vîrsta ta. De toate acestea mă angajez de bunăvoie să mă ocup eu și să-ți fac rost de ele, în măsura putinței mele. De aceea — dacă alinarea nu este cu totul înstrăinată de marea ta durere, fapt care se întîmplă prea adesea, deși aceasta este o nechibzuință a durerii — de aceea, așadar, doi prieteni adevărați te roagă să-ți aduni bruma de curaj și să te gîndești că ^{TIU} *tcdu viața ți s-a svurs* : că Timpul

- Tămăduiește orice rană cu leacu-i etern. Ai răbdare

doar puțină vreme pînă ce viitorul îți va fi orînduit cu ajutorul nostru : astfel, *aflu că Isabel și cu mine s'ntlm prietenii tăi sinceri și iubitori cu inimă cinstită,*"

— Li dădu lui Isabel scrisoarea. Ea o citi în tăcere, o puse jos, își întinse mînie către el și, cu o singură mișcare, își ridică ochii către Delly și către cer.

— Crezi că n-o să-i facă rău biletul, Isabel ? Tu știi mai bine. M-am gîndit că, pînă ce ajutorul nostru o va putea ajunge cu adevărat, măcar făgăduiala lui i-ar putea fi o oaiccarfe mîngiere. Păstrează-1 și fă ce crezi de cuviință.

— Atunci am să i-1 dau pe dată, frate, spuse Isabel pierind.

O tăcere nemișcată se înfipsea ca un țărș prin făptura nopții, țintuind-o de această parte a lumii. Singur la acest ceas, Pierre nu putea să nu ciulească urechile. Auzi pașii lui Isabel pe scară ; îi auzi apropiindu-se undeva deasupra : auzi ciocănitul încet, apoi i se păru că aude un foșnet ca de hirtie împinsă pe sub pragul unei uși. Un pas șovăitor îi vcr.î în întîmpinare din partea cealaltă ; apoi pașii se depărtară în direcții opuse și în curînd Isabel intră în cameră.

— Ai ciocănit la ușă și i-ai strecurat biletul pe dedesubt ?

— Da, l^a primit. Ascultă ! Un suspin ! Slavă Domnului, seceta lungă a durerii a găsit, în sfîrșit, adăpare într-o lacrimă. Mila și înțelegerea au făcut acestea. Pierre, pentru fapta ta bună, vei fi lăudat de-a pururi înainte de a muri.

' — Dar sfinții nu flămînzesc, Isabel! zise Pierre căutînd să-i abată atenția. Hai, dă-mi pîinea ; ba nu, tu o vel frînge, soră. Mulțumesc ; e de două ori mai dulce. Tu ai plămădit-o, Isabel ?

— Eu, frate.

— Dă-mi cana ; cu mîna ta. Așa... Isabel, inima și sufletul meu se înclină în fața ta : îndrăznesc să numesc aceasta adevărata sfințenie a cinei. Mănîncă și tu.

Mîncară împreună fără să-și vorbească ; tot în

tăcer* Pierre se ridică, așternu o sărutare pe fruntea ei senină și fără pată, și plecă fără nici un cuvânt.

VII

Nu cunoaștem gândurile lui Pierre Glendinning la vremea când ajunse în sat și, trecînd pe lângă copacii adînc zăbrăniți, nu văzu nici o lumină la vreo casă de om și nu auzi nici un sunet omenesc ; numai din cînd în cînd întîl-nise în drum, la picioarele lui, micile fulgerări ale pămîntului jucîndu-se asemeni unor șerpișori printre firele de iarbă, pe cînd, printre copaci, se zărea în depărtare lumina nedeslușită a cerului și tot din depărtare venea zvonul răsfirat al pămîntului adormit, dar răsufînd adine.

Se opri în fața unei case plăcute înconjurată de grădină, cu multe tufe. Urcă în cerdac și ciocăni tocmai în timp ce orologiul satului bătea ceasurile unu. Ciocăni din nou, dar nici un răspuns. Mai bătă o dată și auzi cum se deschise o fereastră **d**« la etaj și o voce uimită întrebă cine era, acolo. ...

— Pierre Glendinning și dorește să-l vadă neîntîrziat pe reverendul Falsgrave.

— Aud bine ? În numele cerului, eare e pricina, tinere domn ?

— Orice este pricină ; întreaga lume e pricină. Pot să intru ?

— Fără îndoială... Dar, rogu-vă... ba nu, rămîneți, ara să vă dau drumul.

Mai iute decît s-ar fi putut aștepta, îi deschise chiar domnul Falsgrave, înfășurat într-un elegant halat de studiu de stofă cadrilată, ținînd în mînă o luminare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, care-i pricina, domnule Glendinning ?

— Cerul și pămîntul, sfinția-voastră ! Putem să mergem în birou ?

— Desigur, dar... dar...

— Să mergem atunci.

Urcară la etaj și, cînd ajunseră în odaia de studiu a preotului, se așezară amîndoi ; uluita gazdă ținea încă lumina în mînă și-l privea îngrijorat pe

Pierre.

— Sînteți omul lui Dumnezeu, sfinția-voastră, din cîte cred.

— Eu ? Eu ? Eu ? Pe cinstea mea, domnule Glendinning »

— Da, lumea vă spune omul lui Dumnezeu. Ce ați hotărît dumneavoastră, om al lui Dumnezeu. împreună cu mama mea, în ceea ce o privește pe Delly Ulver ?

— Delly Ulver ! Bine, dar... Ce mai e și nebunia asta ?

— Sfinția-voastră, ce ați hotărît împreună în mama în legătură cu Delly Ulver ?

— Cu ea ? Cu Delly Ulver ? Trebuie să părăsească ținutul ; chiar părinții ei nu mai vor să știe de ea.

— *Cum* să-l părăsească ? *Cine* să o întovărășească ? *Dumneavoastră ? Unde* să se ducă ? *Cine* s-o hrănească ? Ce o s-o ferească de murdăria pe care cele ca ea sînt silite să o îngroașe prin dezgustătoarea nemilostenie și lipsă de inimă a lumii ?

— Domnule Glendinning, zise preotul, punînd acum mai liniștit luminarea pe masă și înfășurîndu-se demn în halat ; domnule Glendinning. nu voi pomeni nimic de uimirea mea firească la neobișnuita vizită pe care mi-o

faceți la un ceas atît de neobișnuit. Ați dorit amănunte asupra unei împrejurări și vi le-am dat pe cît m-am pri' ceput. În ceea ce privește întrebările care au urmat și ai căror înțeles nu-l pricep, prefer, să nu răspund. Îmi va face plăcere să vă văd altă dată, dar pentru moment vă rog să mă iertați. Noapte bună, domnule.

Dar Pierre rămase absolut nemișcat, așa că preotul fu silit să rămlnă și el în picioare.

— Înțeleg pe deplin, domnule. Deci, Delly Ulver trebuie să fie alungată, să moară de foame sau să decadă ; toate acestea cu încuviințarea unui om al lui Dumnezeu. Domnule Falsgrave, Delly și povestea ei, deși mă interesează profund, nu sînt decît prefata altei istorii care mă privește și mai îndeaproape și în legătură cu care am nutrit odată o vagă nădejde că dumneavoastră, ca bun creștin, ați fi putut să-mi dați un sfat sincer și cinstit. Un semn ceresc mă asigură acum că nu puteți să-mi dați un sfat cinstit și lipsit de ipocrizie. Trebuie să-l caut deci la Atotputernicul însuși, care, înțeleg acum, nu-și face cunoscute hotărîrile cele mai sfinte prin trimișii săi. Nu vă învinovățesc ; cred că încep să înțeleg că meseria dumneavoastră se încurcă fără scăpare în tot soiul de mreje ale cărnii și nu se poate mișca cu o adevărat sfîntă libertate într-o lume a foloaselor materiale. Sînt mai degrabă întristat decît indignat. Iertați-mă pentru vizita nepoliticoasă și să știți că nu vă rămîn dușman. Noapte bună, domnule.

CARTEA IX

MAI MULTĂ LUMINĂ ȘI BEZNA ACELEI LUMINI MAI MULTA BEZNĂ ȘI LUMINA ACELEI BEZNE

În acele ținuturi ale îndepărtatului Septentrion către care Adevărul înflăcărat, Cinstea și Independența vor călăuzi negreșit mintea dăruită de natură cu adîncă și netemătoare cugetare, toate lucrurile se întrezăresc într-o lumină îndoielnică, șovăitoare, care răstălmăcește totul în aerul acela rărit, învățăturile din strămoși încep să alunece și să se clatine pînă ce se răstoarnă cu totul ; cerurile insele au partea lor de vină în nașterea acestui efect uimitor, întrucît toate năzăririle minunate de care vorbeam se văd mai ales pe cer.

Dar pilda multor minți rătăcite — asemeni călătorilor pierduți în Nordul sălbatic — pe acele perfide meleaguri ne învață să le ocolim ; aflăm de asemenea că omul cată să nu se avînte prea departe urmînd cărarea adevărului, căci busola minții sale poate s-o ia razna ; aproape de pol, spre a cărui pustietate țintește îndrăznețul, acul acesteia arată în același timp către" toate colțurile zării.

Chiar și tărimurile mai apropiate ale gîndirii nu sînt ferite de răsturnări ciudate. Puțini sînt oamenii cinstiți, înzestrați cu agerimea cugetului și deprinși a și-o folosi, care, fără să știe unul de altul, să nu fi ajuns să condamne ceea ce e atît de zgomotos aplaudat sub numele de „asaltul gîndirii” — de fapt, năvala Adevărului în țara Greșelii privit fiind de către cei săraci cu duhul ca lucrul cel mai de preț pentru care trebuie să ne rugăm și cea mai mare binecuvîntare a acestei lumi ; ziceam deci că fiecărui om cu cap îi vine la un moment dat ideea că trebui^p să fie pe undeva vreo greșală cumplită, odată ce omenirea nu înaintează niciodată buluc către Adevăr, ci numai ici și colo se vede cîte un răzleț apucînd-o pe calea aceasta; mergînd el mai iute, îi lasă pe ceilalți de căruță, dar rătăcind pe căi nebătătorite se depărtează de înțelegerea celorlalți și lasă

drum deschis neîncrederii, antipatiei, iar adeseori fricii și urii, deși mai niciodată fățișe. Nu e de mirare că acești temerari pionieri ai cugetului, aflându-se tot timpul în avangardă, își pierd uneori răbdarea și se simt îndemnați să se întoarcă, năpustindu-se cu furie fără rost asupra unor simțăminte și opinii menite să rămână pentru totdeauna în coadă. E sigur că, la începutul drumului lor în viață, mai ales mințile tinere și nepotolite de

o îndelungă obișnuință cu lumea, așa cum este și va fi ea întotdeauna, sînt cele care dau dovadă de acest chef de harță de care tot ele se căiesc amarnic mai apoi.

Zguduirea grozavă iscată din înfruntarea adevărului practic, care în cîteva zile și ceasuri nu numai că îi cop- sese mintea pînă atunci crudă a lui Pierre, dar i-o și purtase, ca-n basme, dincolo de înțelegerea de rînd, nu-1 le- cuisc în întregime de nesăbuita pornire de a căuta pricină celor aflați cu înțelegerea mult în urma lui, și despre care am vorbit în general mai sus. Lăsîndu-se pradă acelei porniri, tulburase în miez de noapte somnul liniștit al reverendului Falsgrave și se năpustise necuviincios asupra celui vrednic și de fapt admirabil om. Cum însă încercările prin care trecuse îi sporiseră, într-o zi cît la alții într-un an, nu numai puterea de pătrundere, ci și înțelepciunea și mila, ultimele cuvinte adresate domnului Falsgrave arătau îndeajuns de limpede că și începuse să se căiască înainte chiar de a părăsi biroul celui domn, regretînd că pătrunsese acolo cu astfel de gînduri.

Mergea acum cufundat în meditațiile prilejuite de acel ceas : tot miezul ființei sale se zbuciuma amarnic dar. fier- bînd la focul veșnic ziditor al unei avîntate bune-credințe, zămislea gînduri

molcomitoare, care, dacă i-ar fi venit mai devreme, l-ar fi păzit cu strășnicie ca să nu dea buzna peste vrednicul preot.

Zeitatea răutăcioasă ce domnește peste acest tărâm pă-mîntesc ne face însă să ne vină mintea la cap numai după ce ne-am făcut vinovați de multe nebunii. Iată o cugetare menită a ne feri pentru totdeauna de blesteme pripite asupra valurilor mereu sumețite ale Nebuniei ; chiar de ne-ar fi nebunia dascăl, ea ne învață lecția chibzuinței; dacă ne-ar părăsi pentru totdeauna, Mintea Mai De Pe Urmă i-ar fi tovarăș de pribegie, iar noi am rămîne cu înțelepciunea în drum. Doar nemărginita îngimfare a omului îl poate face să creadă că vine o vreme cînd capetele, fie și cele mai bogat dăruite, pot să-și zică : Am ajuns la Capătul Cunoștințelor Minții Omenești; de acum înainte aici rămîn. Noi adevăruri dau buzna, îl iau în piept și îl pun la pămînt ; nu există zid pe care omul să-l ridice în suflet ca să țină piept o veșnicie cotropirilor acelor hoarde pe care Adevărul le zămislește în pîntecele înghețatei, dar puioasei Miazănoapte ; astfel încît Imperiul Cunoașterii Omenești nu poate dura nici măcar o dinastie, deoarece Adevărul dă mereu pămîntului nou împărați.

Dar gîndurile pe care le înfățișam aici ca frămîntîndu-1 pe Pierre nu trebuie să se amestece cu gîndurile pe care le înfățișăm cînd vorbim despre el. Neavînd habar pe atunci de deprinderea și tovarășia dintre Nebunie și Chibzuință, de partea pe care o au ele la creșterea spiritului, Pierre se muștră amar pentru necugetare și începu să se clatine în sinea lui ; nu mai avea încredere în schimbarea din rădăcini a simțămintelor lui care îl împinsese la o nebunie și la o necuviință strigătoare la cer ; nu mai avea încredere în el însuși, cea mai nenorocită dintre îndoieli. Această ultimă îndoială nu era a inimii

sale ; cerurile însele — simțea el — îl sfințiseră cu binecuvîntarea lor ; neîncrederea era în puterea spiritului lui care, îmbrățișînd fără socotință cauza înflăcărată și bărbătească a inimii, părea să arunce prin aceasta o umbră de reprdș asupra cauzei înseși.

Dar deși întotdeauna inima cinstită găsește în cele din urmă leac pentru cele mai de plîns greșeli ale capului, pînă atunci prea mică este ușurarea primită, și întreaga făptură omenească se veștejește într-o melancolie fâlă nume. Atunci ni se pare că hoăririle cele mai virtuose și mai mărețe nu sînt bune decît pentru a ne trezi simțiri alese și nu pentru a vesti transformarea lor în fapte adevărate, de vreme ce, încercînd să le înfăptuim, ne-am dovedit doar niște bieți cîrpaci și am tras asupra noastră rușinea netrebnică. Atunci, de asemenea, armile niciodată zdrobite ale Convenționismului, Gurii-Lumii și Prudenței se întorc la atac ; înghesuie sufletul șovăitor ; cu huiduieli neomenesti își rid de noblețea sa, zicînd că-i doar țicneală, pe care înțelepciunea și gîndul mai de-apoi o vor lecui fără îndoială. Cutezătorul e parcă apucat de mîini și de picioare și tras cînd într-o parte, cînd în alta chiar de propriile lui șovăieli și îndoieli. Bezna își înalță steagul peste această crudă neînțelegere și îndrăznețul se prăbușește și își pierde cunoștința sub faldurile sale.

Cam aceasta era starea lui Pierre cînd trecu, pe La ceasurile două de dimineață, cu capul plecat, pragul conacului de la Poiana Șeii.

n

În inima profund tăcută a unei case pline de servitori cufundați într-un somn adînc, Pierre

ședea ca de obicei în camera lui, în fața măsuței rotunde, încărcată de cărțile și hîrțile pe care le părăsise cu trei zile mai înainte pentru un obiect de studiu neașteptat, care-l absorbișe cu totul. Deasupra, și cele mai la vedere între cărți, erau *Infernul* lui Dante și *Hamlet* de Shakespeare.

Mintea îi era rătăcită și tulbure ; mîna rătăci și ea în neștire. Se trezi cu *Infernul* deschis în mînă și privirea i se opri pe următoarele versuri, înscrise alegoric pe fruntea porții ce duce către pîntecele vieții omenești :

„Etern trăiesc și cîte sînt substanță
Naintea mea etern au fost create.
Voi ce intrați, lăsați orice speranță." ¹

¹ Dante, *Divina Comedie*, E.L.U., 1965, trad. Eta Boeriu.

Lăsa să-i cadă volumul fatal din mână ; lăsa să-i
cadă capul apăsător de soartă în piept.

Mintea îi era tulburată și răstăcită : mîna îi rătăci în
neștire. Trecură cîteva clipe și se trezi cu *Ilamlet*
deschis în față și privirea îi căzu pe următoarele
versuri :

„O, Doamne, timpul și-a ieșit din
matcă Și-s blestemat ca eu să-l pun
la loc/”¹

Lăsa să-i cadă volumul de adevăr grăitor din mină
; inima-i schimbată în stană de piatră se prăbuși în
hăurile sufletului său ca o pietricică în puțul cel mai
adînc.

II

Dante Alighieri-omul a primit nenumărate jigniri
și insulte din partea lumii ; Dante Alighieri-poetul a
aruncat asupra ei blestemul său nemuritor în
sublima maledicție-țiune a *Infernului*. Limba sa de foc,
ale cărei șfichiuri politice l-au privat **de** mulțumirile
acestei lumi. și-a aflat tovarăș crincen în **acea**
muză de foc ce va opri pentru **totdeauna** pe cei
mai mulți muritori **de** la bucuriile lumilor ce vor să
vină. Din fericire pentru bucuria învățacelui Într-
ale literaturii, groaznicele înțelesuri alegorice ale
Infernului nu se află la suprafață ; din nefericire
pentru acei tineri și **de** bună-credință scormonitori
ai adevărului și realității, aceste înțelesuri
groaznice, cînd sînt mai întîi descoperite, își
strecoară otrava în colțul rămas fără leacul suveran
al siguranței, care nu se **dă** bătută niciodată, și pe
care îl cunosc sufletele cele mai înaintate și celc mai
profunde.

Judecați atunci și dumneavoastră, cei ce vă
pricepeți, starea lui Pierre și măsura în care îl privea
pasajul din Dante.

Dacă printre înțelesurile mai ascunse ale

¹ Shakespeare, *Harnici*, trad. Leon Levitchi.

covârșitoarei sale nepătrunderi, înțelept ferite de toți în afara câtorva rari cunoscători, puternica tragedie a lui Hamlet mai are și o anume învățătură potrivită omului obișnuit, ca este aceasta : că orice meditație e zadarnică, dacă nu împinge la acțiune ; că omul nu se cade să-și piardă vremea dînd din colț în colț și luptîndu-se cu năvălirile potrivnice ale diferitelor porniri ; că, în momentul în care și-a cîștigat convingerea, omul trebuie să și lovească, dacă e cu puțință, la fel de fără greș și fără cruțare precum trăsnetul.

Pierre citise întotdeauna cu admirație *Hamlet*; dar nici vîrsta, nici experiența de pînă acum nu-l pregătise să întrezărească măcar o geană de lumină din bezna fără speranță a înțelesului launtric, ori măcar să desprindă, din povestire, pojghița învățăturilor cu totul intimplătoare pe care moralistul sînguincios le predică atît de pe larg.

Cea mai orbitoare lumină a rațiunii și judecății limpezi nu poate să arunce raze atît de strălucitoare asupra adevărilor ascunse din inima omului ca acelea izvorite din cel mai adînc întuneric al acesteia. Bezna de nepătruns este atunci lumina lui ; și el, precum pisica, vede limpede toate obiectele într-un mediu prin care ceilalți orbecăie. De ce au fost întotdeauna cinstite Durerea și Bezna ca cei mai de încredere slujitori ai cunoașterii ? De ce, dacă nu am cunoscut Bezna și Durerea, nu putem ști nimic din toate cite trebuie să le învețe un erou ?

La lumina acelei bezne cercetă Pierre sufletul lui Hamlet aflat în mina lui. Nu știa, ori cel puțin nu-și dădea seama atunci, că Hamlet, deși făptură vie, nu era pînă la urmă decît tot o făurire a duhului omenesc, întrupată într-o doară prin vraja unei mîini de plămuitor, și la fel de într-o doară aruncată în hăurile fără capăt ale iadului și nopții.

E privilegiul cu părtinire dăruit acelor înțelegeri de pe urmă, care, limpezind abisurile, dezvăluie în aceeași clipă

— deși nu atît de deslușit — înălțimi pe măsura lor. De se află însă cineva la mijlocul cărării ce coboară în prăpastie, streșinile stîncii ascund în întregime bolțile de sus și pribeagul crede că se află în fața unei genuni de noapte mergînd mereu în jos.

Judecați atunci voi cei cu judecată, starea lui Pierre, în măsura în care pasajul din Hamlet îl privea.

Rupte în o sută de bucăți, zăceau la picioarele lui paginile tipărite ale *Infernului* și ale lui *Hamlet* și le strivea sub talpă în vreme ce zadarnicele lor titluri îi dădeau cu tifla de pe copertele goale. Dante îl făcuse aprig la minie, dar Hamlet îl lăsase să înțeleagă că n-ai în cine să lovești. Dante îl învățase că avea amară pricină să caute ceartă ; Hamlet îl batjocorise spunându-i că avea să se poticnească în luptă. Începu să-și blesteme din nou soarta, căci acum vedea că nu făcuse altceva decât să se joace cu el însuși, să amine în sinea lui și să piardă în meditații sentimentale tocmai clipele sortite acțiunii neîntârziate.

Trecuseră mai bine de patruzeci și opt de ore. Era Isabel recunoscută ? Se sprijinea ea de brațul lui în văzul lumii ? Cine știa de ea, în afară de Pierre ? Ca un laș se strecurase în pădure, pîndind acolo toată ziua, și tot ca un laș se furișase spre locuința ei noaptea ! Ca un hoț stătuse și se bilbiise și pălise în fața mamei sale și — apărător al dreptei cauze — îi îngăduise unei femei să se sume- țească și să-l înfrunte ! Ah ! Ușor e pentru om să fie viteaz cu gîndul ; greu e să fie tot așa și în faptă. Toate îndrăznelile ce se pot închipui află ușor adăpost în inimă ; puține ies de acolo la lumină pline de aceeași cutezanță.

Era sau nu era hotărît să facă ce trebuia făcut ? Ho- târirea eroică era sau nu era a lui ? De ce să mai întîrzie, de ce să amine ? Ce avea de cîștigat prin întîrzieri și amî- nări ? Hotărîrea fusese luată, de ce nu era înfăptuită ? Ce mai avea de aflat ? Ce alte lucruri trebuincioase recunoașterii lui Isabel în fața lumii mai trebuiau aflate, după ce-și aruncase prima dată ochii pe scrisoarea ei ? Il ținuse în ioc vreo îndoială asupra spuselor ei ? Nici una. Pe zidul beznei groase a tainei ei stătea scris cu deget de foc adevărul arzător că Isabel era sora lui. Atunci de ce ? Atunci cum ? Pentru ce nu se născuse nici o faptă ? Se cutremura oare la gîndul că, în clipa cînd o va înștiința pe mama lui de existența lui Isabel și de hotărîrea de a

o recunoaște cu mândrie și dragoste, trufașă
făptură, ne- păsătoare față de amintirea tatălui său.
nu se va sinchisi nici de Pierre și nici de Isabel, îi va
denunța și îi va urî

ca pe niște părtași împotriva firii la pîngărirea bunului "Ume al celui mai cinstit dintre soți și tați ? Cituși de puțin. Un astfel de gînd îi era străin. Nu hotărîse deja că mama lui nu trebuie să știe nimic despre Isabel ? Dar atunci ce să facă ? Și cum ? Cum putea să-și ia locul ce

i se cuvenea în lume dacă mama lui nu trebuia să știe nimic ? Nenorocit șovăielnic și înșelător, prostesc a fost jocul ce-ai jucat și tare ți-a plăcut să-l joci ! Prost și laș ! Laș și prost ! Sfișie-te și citește în tine însuți istoria zdrobitoare a oarbeii tale mulțumiri de sine ! Marile tale hotărîri — recunoașterea fătășii a lui Isabel și miloasa ascundere a existenței ei față de mama ta — sînt lucruri ce nu Pot merge împreună. Țelul tău mărinimos de a apăra memoria fără pată a tatălui tău de orice fel de prihană, precum și cealaltă dorință, recunoașterea pe față că îi ești frate lui Isabel, sînt iarăși lucruri ce nu merg împreună. Iar dacă ai rumegat aceste patru hotărîri în capul tău fără să te gîndești că, odată puse împreună, se distrug una pe alta, această, această prostie de nedescris, Pierre, te înfierează ca pe un îngîmfat fără seamăn !

Degeaba te dai de ceasul morții, degeaba te blestemi și rupi *Hamlet* și *Infernul* ! Prost, orb de prost și de un milion de ori nătîng ! Pleacă, pleacă, biet om slab ! Faptele înalte nu sînt pentru nevolnici orbi ca tine ! Uit-o pe Isabel și fugi la Lucy ! Cerșește-i iertare mamei tale ; i poartă-te ca un băiețel ascultător și cuminte, Pierre... Pierre, Pierre... îngîmfatule !

Ar fi cu neputință să descriem toată frămîntarea și tulburarea din sufletul lui Pierre, cînd propozițiile fără noimă pe care le-ați citit mai sus i se orînduiau cît de cît în cap. Cu dragă inimă s-ar fi lepădat și de amintire și de cugetul care stîrniseră în sinea lui o ceartă atît de violentă cu bunul simț obișnuit. Într-adevăr, acum toate puhoaiile de foc ale *Infernului* și toți nourii întunecimii din *Hamlet* îl înăbușeau în foc și fum. Temeliile sufletului i se surpară : năpădit de o furie oarbă și de un val de nebunie, se izbi de perete și căzu printre sfărîmăturile sufletului său nevolnic.

CARTEA X

NEMAIINTÎLNITA HOTĂRÎRE FĂRĂ ÎNTOARCERE A LUI PIERRE

I

Cinstită în veci fie sfînta amintire a celui ce a spus primul că bezna cea mai adîncă e urmată de lumina zilei ! Nu ne pasă dacă această zicală se va dovedi adevărată! pînă la ultimele hotare ale lucrurilor ; e de ajuns că ea se adevărește în hotarele noastre pămîntești.

A doua zi de dimineată Pierre se ridică de pe podeaua camerei cu trupul răvășit și zdrobit de chinurile nopții trecute, dar cu sufletul plin de senină și cumpănită hotărîre de a îndura ceea ce i se părea că simte deja a fi un viitor desăvîrșit și orînduit. Acum i se părea de asemenea a fi înțeles cum că furtuna care i se abătuse pe negîndite asupra capului fusese spre binele său ; norii pe care la începuturile ei nebaneau îi aduseseră asupra sufletului său se împrășiiseră ; întreaga zare părea să-i stea limpede la picioare.

Hotărîrea era ciudată și nu avea pereche-n lume : ca atare, era cu atît mai potrivită unei împrejurări ciudate și fără pereche în lume. Era ciudată și fără pereche nu numai în noutatea ei, ci și nemaipomenită prin minunata uitare de sine din care se născuse.

De la bun început, hotărît să păstreze cu orice preț frumoasa amintire a tatălui său neîntinată de cele ce ar fi avui de gînd să facă pentru a o protegui pe Isabel și pentru a întinde asupra ei devoțiunea și iubirea unui frate ; hotărît de asemenea să nu tulbure pacea "de o viață a mamei sale scoțînd zadarnic la iveală fapte urîte ; juruit pe de altă parte în adîncurile sufletului său să facă în așa fel încît să o poată îmbrățișa pe Isabel în fața lumii și să-i dăruiască neabătută 'ovărășia și mîngîierea lui ; negăsind nici un alt chip de a satisface toate aceste

condiții fără un act de nemaiauzit de bine intenționată înșelăciune, pe care se gîndea că cerurile aveau să i-l ierte, întrucît el însuși era jertfa adusă pe altarul lui ; dintr-o dată totul îi apăruse clar și se transformase într-o hotărîre de neclintit ; și anume să pretindă în fața lumii că, în secret, Pierre Glendinning devenise deja soțul lui Isabel Banford. O asemenea presupusă situație i-ar da putința să se afle mereu în preajma ei, să fie deopotrivă amîndoi și să o însoțească încotro îi va îngadui lumea ; în același timp aceasta ar pune capăt pentru totdeauna oricăror întrebări neplăcute privitoare la amintirea părintelui său mort și nici nu ar tulbura în vreun fel pacea deplină a mamei sale, atît de strîns legată de memoria soțului ei. Adevărat, în adîncul sufletului simțea că nemaiauzita faptă la care se hotărîse va înfige o altfel de săgeată, piezi-jă, dar de neocolit, în inima mamei sale ; dar pe alune i se părea parte din prețul, ce nu putea fi altfel decît mare, al virtuții sale înflăcărare ; astfel hotărît, prefera să o vatăme în secret pe mama lui în viață, făcîndu-i o rană care poate avea să se tămăduiască, decît să aducă asupra părintelui său dus dintre cei vii hula mulțimii și — așa i se părea lui — o rușine de neșters.

Poate că o alta, în afară de Isabel, nu ar fi putut trezi în sufletul lui Pierre simțiri atît de puternice încît să ducă la o hotărîre atît de neobișnuită. Fermecatul cînt al durerii ei făcuse să tresară o coardă unică tăinuită în pieptul lui, printr-o părălnică vrajă, întocmai ca aceea care dăduse glas gurii instrunate a chitarei ci, ca răspuns la strunele unei inimi vibrînd de dor și jale. Glasul din adînc al făpturii lui Isabel îl chema din depărtările necuprinse ale cerului și tărilor și nici o împotrivire de pe acest pămînt nu-i putea reduce la Tăcere izbăvita-i plingere.

În timpul celor trei zile de cînd o cunoștea și gravita sub privirea ei magnetică, alte forțe înzestrate cu putere de convingere și alte influențe dintre cele nevăzute, cuprinse în ochii ei de zîină a nopții și în povestea ei fermecată, își lăsaseră de

asemenea urma de neșters în sufletul lui și, poate fără să-și dea el seama, își avuseseră partea în luarea hotărârii lui. Isabel îl impresionase ca fiind | copila vrednică de slava a Orgoliului și a Durerii, în ale cărei trăsături se putea desluși asemănarea divină cu U amîndoi părinții ei. Orgoliul îi dăruise noblețea fără] nume : Durerea dăduse acelei nobleți o sublimă gingășie; M gingășia era înmuiată în cea mai milostivă umilință, te- 1 melia înălțătoarei ei virtuți.

Nici prin vorbe, nici prin scris, Isabel nu trădase vreo 1 fă rimă de patimă sau vreo dorință de rind care, în mod I firesc, ar fi fost de așteptat de la o ființă obișnuită aflată 8 în împrejurări asemănătoare celor în care se afla ea Deși ■ fără un ban, nu-i cerșise un ban lui Pierre ; deși nu sco-J sese un cuvînt despre acest subiect, eroul nostru nu putuse să nu-și dea seama că ceva în ea disprețuia ideea de a g rămîne de bunăvoie la mila, cuiva, fie ea și a unui frate.

Nu cîrtise, deși în diferite feluri ocolite îi dăduse a-nțe- lege că se știa înconjurată de oameni mai prejos și nepotriviți cu ea, coborîtoare dintr-un neam ales și meritînd, prin virtuțile-i, cea mai aleasă societate pe care i-o putea pune lumea la picioare ; cu toate acestea nu-i ceruse lui I Pierre să o îmbrace în brocarturi și să o așeze în rîndul persoanelor bogate și nobile din ținut.

Arătîndu-și astfel noblețea și înzestrarea neasemuită, prin lipsa desăvîrșită a oricărui interese mărunte, nici nu-și năclăise simțămintele cu exclamații siropoase de soră J care tocmai și-a descoperit fratele ; în cazul unei femei mite aflate în situația ei, lucrul nu i-ar fi surîs cîtuși de puțin lui Pierre. Nu. Acel dor arzător și greu de descris, pe care scrisoarea ei îl zugrăvise atît de bine în chiar lipsa-i de sir, nu se stîrnise din ambiție meschină, vanitoasă sau măcar de rînd ; era strigătul de neocolit și ușor de recunoscut al sufletului fetei care-i poruncea lui Pierre să zboare către ea, făcîndu-și astfel cea mai înaltă și glo-rioasă datorie din lume.

În noua lui stare de spirit, lui Pierre i se părea

că această datorie nu-i cere să se năpustească precum un berbec în zidul de marmură al trecutului și să încerce să doboare legea sortii care orinduisese ca Isabel să nu poată- niciodată să dobândească toate drepturile unui copil recunoscut al tatălui ei. Era acum încredințat că o asemenea purtare nu numai că ar fi fost ridicolă în sine și crudă atât pentru cei vii cât și pentru cei morți, dar ar fi fost de nedorit chiar pentru Isabel, care, lăsându-se o clipă pradă unei izbucniri de îndreptățită înverșunare, nu arătase totuși nici un fel de rățacire răzvrătită în stările ei mai obișnuite de dulce întristare. Era deci convins că Isabel se mulțumea să trăiască neștiută ca fiică a tatălui ei, atîta timp cât își putea alina adîncu-i dor de dragoste neabătută, înțelegere și viețuire de zi cu zi pe lângă cineva care să fie sînge din sîngele ei. Astfel că tînărul nostru nu se temea deloc că, aflînd ce are de gînd, ea ar putea fi dezamăgită ; cît privește ciudățenia planului propus de fratele ei — ciudățenie peste care o femeie obișnuită și plin- găreață n-ar fi putut trece —, Pierre nu se aștepta nici aici la vreo opoziție ; tot trecutul lui Isabel era neobișnuit și neobișnuitul părea cel mai potrivit lucru pentru viitorul ei.

Dacă însă Pierre ar fi recitat primul paragraf al scrisorii ei, ar fi deslușit imediat posibilitatea unei împotriviri a surorii sale, pe care propria lui uitare de sine i-o ascunsese. Avea toate motivele să creadă că, datorita ■vieții ei modeste și însingurate, Isabel nu știa nimic despre el și Lucy Tartan, neștiință pe care sora lui o arătase fără să-și dea seama de prima dată și care lui i se păruse binevenită, făcîndu-1 să se abțină cu bună știință și în mod înțelept de a-i pomeni ceva despre logodnica lui. Nu-și putea închipui totuși că o fată cu inimă nobilă și cinstita ca Isabel ar vrea să cadă cu dragă inimă la o învoială care, desigur, avea să-l lipsească pe Pierre, atît de tînăr și generos, de orice drept la dragoste și căsătorie fericită, încurcîndu-1 pentru vecie într-o căsătorie de ochii lumii care, deși în fapt nu era decît o pînză de aer, ca urmări se putea dovedi un zid de fier ; la urma urmelor același

puternic temei care îl dusesese cu gîndul la plămuirea unei astfel de uniri, avea să-l oprească de a da pe tăcute în vileag neadevărul ei. căci asta ar fi însemnat despărțirea lui de Isabel și însoțirea lui adevărată cu altă femeie atîta vreme cit Isabel avea să trăiască.

Depinde cum vreți s-o luați dacă vi se pare că zeii i-au făcut omului un dar binevoitor sau răuvoitor ascun-

■/.indu-i, in pragul oricărei fapte cu lotul noi și de incomparabilă măreție, ccle o mie și una de încurcături și primejdii la care poate să ducă fapta ; astfel, pe plaiurile-i veșnic neîncepute, cutreieră Cavalerul Sortii, nesocotind și palatele și gropile din inima ei. De mirare și de necrezut pentru oamenii obișnuiți sînt acele ciudate uitări și nepotriviri pe care o înfocată ațintire a gîndului asupra unor hotărîri fără seamăn sau fără măsură le îngăduie în sufletele tinere și răzvrătite. Cuprinderea largă, datorată unei gîndiri neabătute și așezate, e o însușire cu ajutorul căreia o minte filozofică cu experiență aduce în cercul pătrunderii sale obiectele contemplației în toată complexitatea lor ; trăsătura aceasta lipsește tînarului înflăcărat. Nerăbdarea îl face să vadă toate lucrurile înșelător de despuiate de întortocheri ; ochiul său vede fiecare element desprins de celelalte ; astfel, esența și chiar obiectul întreg capătă contururi stîlcite. Am mai vorbit de acea trecătoare impieptosare a lui Pierre, care, din pricina de mai sus, îl făcuse să urmărească un timp patru planuri diferite cu neputință a fi puse împreună. Iată-1 acum pe acest tînar fără de noroc nerăbdător să se încurce în caierul încîlcit al sortii, din care nici chiar cele trei îndemînatece fecioare nu-1 vor mai putea descurca, odată ce el va fi legat complicai ele lui noduri în jurul lui Isabel și al său.

Ah. băiețandru pripit ! Nu sosesc vestitori care să te ferească de aceste primejdii și care să-ți arate către ce labirinturi cretane te duce firul vieții tale ? Unde e bunăvoința cerească ? Unde au zburat dulcii îngerași care cică îl păzesc pe om de rele ?

Nechibzuitul de Pierre nesocotea toate cele ce îl amenințau în viitor, odată ce avea să-și pună în aplicare nemaipomenita lui hotărîre ; cu nerăbdare ciopîrțite de el, faptele nu i se înfățișau în întreaga lor dimensiune amenințătoare ; chiar de i-ar fi fost vîrîte sub ochi — atît de i'ix ațintită ii era privirea către țelul înalt pe care și-l pusese-n cap — tot nu s-ar fi lepădat de jertfa de sine ; cele ce erau însă

legate de-a dreptul de hotărîrea lui păreau, în oarecare măsură, prevăzute și înțelese de el. Măcar atîta înțelegea și vedea limpede : că Lucy Tartan era u speranță ce trebuia alungată din suflet ; că toate acestea vor fi o lovitură groaznică ce se va abate asupra ei, prî- vîlindu-se îndoit de greu asupra lui; că în ochii tuturor virtutea sa neînțeleasă și nebănuită avea să pară necredință ticăloasă față de logodnica lui; o încălcare a celor mai sfînte jurăminte omenesti; iar el. curtezan și pețitor al unei necunoscute înconjurată de taină : disprețuitor al cclor mai înțelepte sfaturi ale unei mame iubitoare ; aducător al unei pete greu de șters pe un nume cinstit; fugar, orbit de patimă, dintr-o casă înlesnită și lăsînd în urmă o avere rotunjoară ; în sfîrșit, întreaga lui viață va apărea în ochii oamenilor acoperită de pîcla deasă care înconjoară fapte bizare ce inspiră teama, pîclă ce s-ar putea să nu se ridice nici în ccasul din urmă al acestei vieți.

Acestea sînt, o, fiu al omului ! primejdiile și mizeriile pe care le aduci asupra-ți, atunci cînd, fie și pentru o cauză prea nobilă, te abați de la tiparele capricios întocmite ale buneii purtări în care lumea te îmbracă pentru binele tău lumesc, oricît ar fi el de mărunț și de ticălos.

Adeseori e de mirare că, urmărind lucrurile cele mai rare și mai adineii, dai de izvorul lor care e arhicunoscut și banal. Totuși, atît de ciudat și de complicat este sufletul omenesc ; atît de multe sînt cele care izvorăsc neștiute dincolo de hotarele sale, atît de multe și osebite sînt cele care îl înrîuresc din afară, și atît de greu este să deosebești întotdeauna între acestea două, încît înțelepții s-ar pîpi dacă ar încerca să găsească originea anume a gîndu- rilor și a faptelor lui din urmă. în măsura în care putem vedea noi, cîrțițe oarbe, viața omului pare să se desfășoare doar pe pipăite în temeiul unor tainice îndemnuri ; ceva no dă să înțelegem că trebuie să facem așa sau altfel. Fără îndoială că nici un muritor care s-a cercetat cît de cît pe sine nu va putea pretinde că cel mai mic gînd său acțiune a sa își are izvorul doar în eul său conștient. Această

introducere pare să nu fie cu totul lipsită de importanță dacă e să lansăm ideea neobișnuită că sămînța ascunsă a ideii lui, schimbarea cu numele a unei surori într-o soție, s-ar fi putut afla în schimbarea pe care o făcuse cu mult mai înainte cînd începuse să-și alinte mama cu numele de „soră” ; prin aceasta își deprinsese vocea și felul de a fi cu o anumită mistificare într-una din cele mai strînse legături din viața de fiecare zi ; iar întrucît aluatul din care e făcut omul e ca o sugativă, lucruri ce par să atingă doar suprafața în cele din urmă își fac loc adînc înlăuntru și, ca atare, această obișnuință îl deprinsese pe nesimțite cu mistificarea, deși doar în chip plăcut și nevinovat. Dacă există vreo șansă ca interpretarea noastră să ascundă oarecare adevăr, pentru Pierre ceasurile ghidușilor purtau în pînțece ceasurile chinului ; jucîn- du-se, a învățat ce înseamnă durerea.

n

Alături de hotărîrea cu privire la ajutorarea frățească și pe o viață a lui Isabel dăinuia în sufletul lui o altă hotărîre la fel de nestrămutată și avînd în același timp aerul sacru și de nesfărîmat al celui mai solemn jură mini : era hotărîrea înflăcărată, la care în aparență nu era silit, de a păstra neatinsă memoria tatălui său ; de a nu spune nimănui pe lume cine era tatăl lui Isabel. Dus fără putință de întoarcere dintre cei vii și întors la starea de neaju- torare în ce privește cele lumești, tatăl său mort părea că face apel la mila și la simțul de datorie al lui Pierre într-un chip mult mai mișcător decît dacă vorbele ar fi ieșit dintr-o gură vie. Și ce dacă, nu datorită păcatului lui Pierre ci prin păcatul tatălui său, amintirea acestui tată se afla la mila fiului și putea fi păstrată curată doar prin jertfirea de bunăvoie a oricărei fericiri pămîntești de către acest fiu ; ce-i cu asta ? Lucrul făcea să răsune o coardă și mai nobilă în sinul fiului și îl umplea de ne- sfîrșită mărinimie. Niciodată nu-i

2

5

6

trecuse generosului Pierre prin minte păgînul gînd că pe lumea asta Păcatul e-un frumos vinovat tras pe cele mai crude roți de tortură de Virtutea mulțumită de sine și că Virtutea mulțumită de sine s-ar putea să-și hrănească lingoarea de crin cu paloarea groazei păcatului. Căci Virtutea Fără Prihană se bate cu pumnii în piept tot atît de tare precum cerșește păcatul pocăit mila și înțelegerea noastră fără să se lepede de fapt de mîndria lui. Cu cît e mai mare virtutea, cu atît mai mare cată a fi admirația noastră ; de asemenea, cu cît mai mare este păcatul, cu atît mai nesfîrșită e mila noastră. într-un fel păcatul are și el dreptul la respect, dacă nu la sfințenie. Un păcat cît toate zilele cere mai multă măreție sufletească decît un pui de virtute. Care om, dacă e om, nu-simte porniri mai ațîțate și mai generoase către marele zeu al păcatului — Satan — decît către negustorașul de colo care nu păcătuiește decît cu țirîta într-ale negoțului ?

Deși Pierre era cutremurat pînă-n adîncul sufletului de acea nepătrunsă dar intuitiv înțeleasă negură pe care istorisirea enigmatică a lui Isabel o lăsase în jurul tinereții tatălui său, amintindu-și groaza lui mută la gîndul mîinii cenușii care se ridicase de pe patul de moarte al părintelui, simțea că oricare ar fi necunoscuta culoare a păcatului tatălui său, în ceasul de pe urmă el se căise în chipul cel mai cumplit : cu atît mai dureroasă îi fusese căința cu cît era vorba de o taină care îl rodea. Oricît încercau ai lui să ascundă adevărul, tatăl său nu murise oare nebun ? ! De unde toate acele aiureli după o viață atît de mulțumită ? De unde 'dacă nu din cele mai crude re- mușcări ?

Astfel pornit și încordîndu-și toți mușchii și nervii ca să nu lase să se prăbușească memoria tatălui său, Pierre își întoarse fața netemătoare și îndrăzneată către Lucy Tartan și își jură în sinea sa că nici ea nu trebuia să cunoască tot adevărul ; ba nici cea mai mică pîrticică din el.

Cel mai înalt eroism cuprinde fără doar și poate un dram de cruzime. Nu înseamnă că ești erou dacă rămîi singur neclintit la ceas de chin ; eroism înseamnă să ră- mii neclintit în fața chinurilor tale și

ale făpturii iubite ; chinuri îngemănate cărora le-am putea pune neîntârziat capăt, dacă ne-am lepăda de glorioasa cauză pentru care sîngtrăm noi înşine şi lăsăm să curgă sîngele celor dragi. Dacă nu vroia să dea la iveală ruşinea tatălui său în faţa lumii de rînd a cărei părere Pierre o dispreţuia în fond, cum era să o dezvăluie femeii adorate ? În faţa ei, cea mai presus de oricare altcineva, să despoaie mormîntul tatălui său şi să-i arate din ce culcuş de mocirlă se ridicase el ? Aşa că Pierre se întoarse şi îşi urcă logodnica

pe rugul de care era ți el legat, căci înțelegea limpede că nu se poate altfel și că inimile lor trebuiau să se mistuie împreună.

Da, hotărîrea privitoare la memoria tatălui său însemna că trebuia să o mintă chiar și pe Lucy cu privire la căsătoria lui cu Isabel. Nu se putea destăinui nici măcar ei. În felul acesta avea să ascute durerea și așa sfâșietoare a despărțirii, sădind în mintea lui Lucy bănuiele de înșelăciune, deși fără nici cel mai mic temei, și care aveau să-i distrugă părerea bună pe care o avea despre el. Se legăna însă cu speranța dulce că, fără să încalce datoria de fiu, va putea cu vorbe cu tîlc să înăbușe în fașă acele închipuiri negre din mintea iubitei sale; chiar dacă nu putea să-i arate adevărul, putea să o împiedice să grecească prea tare în ceea ce îl privea.

În ceea ce o privea pe mama lui, Pierre era mai pregătit. I se părea că, printr-un dat al sortii, o voință pe care ar fi fost nesăbuit să o ocolească ori să o nege cînd simțea ci apasă adînc în sufletul său, familiei Glendinning îi era scris să aducă o jertfă zeilor durerii ; o jertfă mare, cel puțin ; aceea trebuia să fie ori mama, ori el. Dezvăluind secretul, mama lui avea să devină jertfa ; dacă îl păstra pentru sine cu orice preț, el avea să fie, tîrît pe altar. Victimă în ceea ce o privea pe mama lui, căci, în împrejurările neobișnuite ale situației sale, ascunderca adevărului avea să ducă la o tîlmăcire greșită și aducătoare de rușine a purtării lui față de ea. În fața acestor urmări se pleca supus.

Mai era încă un aspect, ultimul care va fi pomenit aici ca fiind cel din urmă dintre gîndurile care-l frămîntau pe Pierre, rămînînd totuși să-l amenințe cu dezastru sigur. Acest aspect, care fusese doar în treacăt pomenit, avusese probabil o înrîurire puternică asupra lui Pierre tînd acesta să înțelese pregătindu-l pentru ceea ce era mai rău.

Boala fără leac a tatălui său venise pe neașteptate. Suferința tainică produsă de viața lui din tînețe, reamintită într-un ceas rău, și rătăcirea minții care urmase să împiedicaseră să facă un nou testament în locul primului, alcătuit la scurta vreme

după căsătorie și înainte
ca Pierre să se fi născut. Prin acel testament, care
pînă acum nu fusese niciodată purtat prin tribunale,
și pe care, legănată de convingerea siguranței în
ceea ce privește viitorul ascultătorului și iubitorului
ei fiu, doamna Glen-
dinning nu încercase decît o
singură dată, și atunci fusese întreruptă, să-l discute
pentru a orîndui mai bine și mai chibzuit lucruri care
nu fuseseră puse la punct la vremea alcătuirii lui,
prin acel testament, deci, toată averea
Glendinningilor aparținea mamei sale.

Deloc surd la toate presimțirile profetice care-i
zugrăveau dinainte mînia orgolioasă a ofensatei
mame nutrind acum doar înversunare și ciudă
împotriva unui fiu, odinioară odor al trufăsei sale
bucurii, iar acum ghimpe în ochii ei din pricina
răzvrătirii față de ea și a rușinii strigătoare la cer
aduse în fața lumii — Pierre vedea limpede că așa
cum nu i-ar fi îngăduit niciodată lui Isabel Banford
să-i treacă pragul sub adevăratul ei nume, niciodată
nu avea să sufere ca fata să-i calce pragul sub orice
alt nume, fie el și ticluit ; cu atît mai puțin cînd avea
să o ia drept o necunoscută vicleană care, prin
șiretlicuri mîi[^]ave, îl abătuse pe singurul ei fiu de
pe calea cinstei spre cea a ticăloșiei. Alungînd-o pe
Isabel însemna că trebuia să renunțe la Pierre, dacă
nu cumva, scoasă din fire. mama lui nu avea să-l
izgonească oricum de la si-
n^{ul} ci.

Glasurile lăuntrice, care parcă îi înfățișau
această purtare a mamei lui, îi șopteau că dacă
apriga ei inimă se întorcea atît de necruțătoare
împotriva lui, închizîndu-și ușile alît pentru el, cît și
pentru presupusa lui soție, nu avea să-i dea de
bunăvoie nici un ban ca să-l ajute să-și întocmească
un cămin atît de nesuferit ei. Deși Pierre nu se
pricepea într-atît în ale legilor încît să-și poată da
scama ce ar spune ele dacă s-ar apuca să
tăgăduiască testamentul lăsat de tatăl lui, în
temeiul drepturilor fiului de a fi părtaș alături de
mamă la averea tatălui, simțea totuși o silă de
neînvins la gîndul că avea să tirască iscălitura și
pecetea tatălui său răposat prin tribunale,
tăgăduindu-le valoarea și ciondănindu-se pentru o
pricină mărunță de bani cu propria sa mamă. Atît

de fără greș îi înfățișaseră presimțirile lui firea mamei sale, necruțătoare și bintuită de apucături amarnice — pînă acum ațipite datorită întîmplării și împrejurărilor fericite — încît era convins că furia ei o va face chiar să se înhame la o judecată împotriva lui pentru proprietatea familiei Glendinning. Căci într-adevăr ea era dăruită cu o putere mocnită și cu o bărbăție de care Pierre nu avea decît să se teamă. Afară de asta, oricum ar fi întors lucrurile, încă doi ani el avea să rămînă minor, un copil în ochii legii, neputînd să ceară vreun drept ; deși ar fi putut să-și încredințeze cauza unui prieten apropiat, care să-l ia sub oblăduirea lui, unde să-l găsească pe acesta cînd împlinirea mării lui hotărîri avea să-i alunge pe toți din jurul lui ?

împotriva tuturor acestor obstacole ? i a încă multor altora se ridica deci sufletul acestui tînăr și entuziast bărbat.

m

În inimile oamenilor există o taină întunecată, de sminteală, care uneori, sub impulsul vreunei toane, îi face să se lepede de cele mai iubite legături ca de niște piedici în calea telurilor înalte pe care acea toană venetică le flutură atît de stăruitor prin fața ochilor. În acele clipe legătura multiubită ni se pare că nu face doi bani : înălțîndu-ne către piscuri de slavă, n-avem ce face cu văile ; strîmbăm din nas la mîngîieri : sărutările ne par urzicătoare ; disprețuim rotunjimile palpîtînde ale iubirii muritoare, îmbrățișăm aerul necuprins și neînterupt. Ni se pare că nu mai sintem muritori ; parcă am devenit zei și călugări pe veșnicie ; dar din nou, precum zeii grecilor înșiși, coborîm pe pămînt ; ne bucurăm să ne însoțim din nou ; ne bucurăm să ascundem capetele noastre zeești la sînuri făcute dintr-un prea seducător lut.

Ostenit de pămîntul prea statornic, corăbierul neastîmpărat se smulge din toate îmbrățișările și se avîntă pe mare în toiul furtunii care bîntuie dincolo

S

de țărm. Dar în timpul lungilor nopți de veghe de la
antipozi, cînd greu apasă puntea oceanul cu valurile
sale uriașe, ca niște

baloturi de smoală, corăbierul nostru se gîndește la căsuța părăsită din satul lui în care tocmai a răsărit soarele și la multe fecioare cu ochi însoșiți ce se învîrt prin preajmă. Blestemă Soarta ; se blestemă pe sine ; nebunia lui fără mirîte, adică pe el însuși. Pentru cel căruia i-a fost dat să cunoască această dulce învățătură și apoi a fugit de ea, visul răzbunător va ^

Pierre era
acum

venit asupra-î în npsa.
un astfel de zeu ușor de vătăma
t;

corăbierul neastîmpărat ; visătorul visului de răzbunare. Deși de bine de rău se dezmeticise și se străduise să vadă lucrurile așa cum erau, în ceea ce o privea pe Lucy în adîncurile sufletului se mințea încă pe sine. Adevărat, în nemaiîntîlnitele lui planuri Lucy era amestecată atît ce strîns, încît i se părea cu neputință să-și orînduiască viitorul fără să țină seama de dragostea inimii sale. Neștiind însă cît de mare era aceasta, temîndu-se să o cîntărească, asemeni celui care rezolvă o problemă de algebră, o înlocuise pe Lucy cea adevărată cu un semn — cu un X golit de înțeles — și în ultima soluție a problemei tot acel X găunos apărea, și nu Lucy cea adevărată.

Acum, ridicîndu-se de pe podeaua camerei sale și tre- zindu-se din amorțeala încă mai adîncă a sufletului său, Pierre se gîndea că întreaga zare a negrei sale soarte ie afla la porunca lui ; toate hotărîrile lui erau limpezi și de neclintit cînd, deodată, peste toate, se înscăună în cel mai adînc ungher al inimii sale icoana vie și palpitîndă a logodnicei sale. Plămînji i se goliră de aer ; globii ochilor il ardeau, căci dulcea închipuire, atîta vreme îngropată de vie în inima lui, i se părea că alunecă spre el ca dintr-un mormînt, iar părul ei auriu o învăluia asemeni unui giulgiu.

În acea clipă toate celelalte lucruri i se șterseră din minte ; mama lui, Isabel, întreaga lume largă ; nu mai rămase decît un singur lucru ; întrebarea care le cuprindea pe toate — Lucy sau Dumnezeu ?

Aici se lasă cortina. Bătăliile fără nume ale sufletului nu pot fi zugrăvite și unele dureri nu pot fi povestite. Să lăsăm firul despîcat al întîmplărilor să scoată la iveală propriul lor înțeles înfurcat.

PIERRE TRECE RUBICONUL**I**

Sorbit de virtejul Maelstromului, omul e silit să se în-vîrtească asemeni unui titirez. Dacă lovim la un capăt şirul cel mai lung de bile de biliard, aşezate una lângă alta, prima care se va mişca va fi cea din capătul opus, pe cînd restul vor rămîne nemişcate ; cu toate acestea, ultima bilă nici nu a fost atinsă. Tot astfel, dacă într-un şir de multe generaţii trecute Soarta i-a lăsat în pace pe oameni, ca îl loveşte prin mijlocirea lor pe cel din ziua de azi. În zadar se face el că nu bagă de seamă efectul loviturii, pentru că lovitura a primit-o, deşi nu o simte în acea clipă. Pierre nu puna însă în cumpănă Soarta Statornicită şi Voinţa Liberă ; Soarta Statornicită şi Voinţa Liberă îl cumpăneau pe el, şi prima era aceea care atîma mai greu.

Felul osebit al puterilor care, în noaptea şi în dimineaţa următoare ultimei sale întîlniri cu Isabel, îl călăuziseră pe Pierre spre hotărîrea finală, îl îmboldea acum să treacă la fapte, fără cea mai mică zăbavă, de unde mai înainte se codise să o facă.

Fără să aibă ceva desluşit în minte, era hotărît să i-o ia înainte lui Isabel şi oricăror împotriviri ale ei la plănuita lor căsătorie; Pierre se grăbea astfel să săvîrşească

o faptă care era urmarea firească, împlinirea gîndului său, fără să fie însă pornită dintr-o dorinţă corespunzătoare, întrucît prima lui hotărîre o privea atît de dureros pe Lucy, făptura ei îi era vie în minte ; simţea un fel de nerăbdare să nu o mai ţină în neştiinţă şi, cu un fel de crudă îndurare, să-i rostească osînda cît mai degrabă. De acieea, unul din ultimele sale gînduri din zorii acelei zile fusese de a se duce la Lucy. La aceasta s-ar putea să se fi

adăugat, fără îndoială, încă un amănunt neînsemnat, și anume că Lucy locuia mai aproape decît Isabel.

Mai înainte Pierre încercase, din respect, să-i ascundă mamei sale frământările care-l încercau, îmbrăcîndu-se cu grijă și băgare de seamă. Acum, întrucît însăși inima lui era silită să poarte un obrazar, îl scîrbeau bieteile încercări de a-și înfrumuseța sau deghiza înfățișarea. Se îndreptă deci spre căsuța lui Lucy cu veșmintele la fel de neorinduite pe cît îi era fața de răvășită.

II

Lucy nu se sculase încă. Aceeași forță ciudată, care-l împinsese neîndurătoare tot înainte, îi dădu ghes acum să meargă drept în iatacul ei și cu o voce blîndă, dar care nu îngăduia împotrivire, să ceară să fie primit imediat, căci împrejurările nu sufereau amîinare.

Îngrijorată și bintuită de neliniști fără nume pentru iubitul ei care lipsea de patruzeci și opt de ceasuri, dus după treburi tainice și de nepătruns, Lucy fu cuprinsă de un val de teamă la această chemare puțin obișnuită ; ui- tînd de buna cuviință, răspunse rugăminții lui Pierre tri- mițînd vorbă că îl primește imediat.

Deschizînd ușa, Pierre înainta cu pas rar și apăsător; cînd privirea ei căzu pe fața lui palidă și înrîncenată, Lucy scoase un țipăt de groază oarbă, neștiutoare a durerii care a lovit-o, și se ridică tremurătoare în capul oaselor. nef iind în stare să rostească nici un cuvînt.

Pierre se așeză pe marginea patului; ochii lui înnegurați se opriră asupra făpturii ei înspăimîntate și nevinovate.

— Pală și înveșmîntată în alb, ești într-adevăr gata să pășești sore altar ; dar nu spre altarul pe care l-a visat inima ta blîndă ; ce jertfă frumoasă !

— Pierre !

— Ultima cruzime a tiranilor este să-i lase pe dușmanii lor să se ucidă unii pe alții.

— Inima mea ! Inima mea !

— Nu... Lucy, m-am însurat.

Fata nu mai ei'a albă. ci cenușie ca a unui lepros ; așternutul fremăta din cauza tremurului care îi cuprinsese mădulele ; rămase o clipă, cătind fără să vadă în ochii pierduți ai logodnicului ei, apoi se prăbuși către el leșinată.

Nebunia urcă viforoasă spre creierul lui ; trecutul era un vis, iar prezentul o groază neînțeleasă. Ridică și întinse trupul nemișcat pe pat, bătînd puternic cu piciorul în podea ca să primească ajutor. Camerista Martha intră în fugă în cameră și, văzîndu-i pe cei doi și chipurile lor cu o expresie de neînțeles, scoase un țipăt și dădu să fugă îngrozită. Strigătul repetat al lui Pierre o dezmetici însă și, ieșind în grabă, se întoarse cu săruri puternice, care în cele din urmă o aduseră pe Lucy înapoi la viață.

— Martha ! Martha ! murmură Lucy într-o șoaptă abia auzită, tremurînd în brațele tremurătoare ale caméristei... Repede ! Repede ! Vino... alungă visul ! Trezește-te-mă !

— Ba dimpotrivă, deie Domnul să adormi din nou, exclamă Martha, aplecîndu-se asupra ei și îmbrățișînd-o, iar apoi întoreîndu-se înspre Pierre cu o privire plină de indignare și silă : Pentru numele lui Dumnezeu, domnule, ce înseamnă asta ? Cum aU ajuns aici ? Fiți blestemat !

— Blestemat ? ! Așa să fie ! Și-a revenit, Martha ?

— Nu știu cum, dar parcă ați 9morIt-o ; cum să-și fi revenit ? Mititica mea ! Mititica mea stăpînă ! Vorbiți-mi ! Vorbiți-mi... și se aplecă mai tare asupra ei.

Pierre veni mai aproape de pat, făcînd semn caméristei să-i lase ; de îndată ce Lucy întrezări din nou făptura răvășită, scînci jalnic :

— Martha ! Martha ! Alungă vedenia !... Acolo... Acolo ! Uite-o... Uite-o ! și închise ochii strîns, întinzînd îngrozită brațele în semn de apărare.

— Monstru ! Trimis al necuratului ! strigă din nou camerista, speriată și «a la culme... Piei, satană ! Nu vezi ! Se prăpădește la vederea ta... Piei ! Vrei s-o omori din nou ? Piei !

întepenit și înghețat de propriul lui simțămînt,

2

6

6

Pierre se răsuci în tăcere și plecă din cameră ; coborînd cu pași greoi scările, se tîrî ca un om care se luptă sub apăsarea unei poveri uriașe, pe un coridor lung și îngust care ducea într-o aripă din spatele casei unde stătea doamna Llanlylyn și, bătîndu-i în ușa. o chemă la căpătiul lui Lucy care, îi explică el scurt, leșinase. Apoi, fără să mai aștepte vreun răspuns, ieși și o porni înapoi spre conac.

in

— S-a sculat mama ? î! întrebă pe Dates pe care îl întîini în hol.

— Nu încă, domnule ; pentru numele lui Dumnezeu, domnule ! Nu vă simțiți bine ?

— Sint bolnav de moarte ! Lasă-mă să trec.

În timp ce urca scările către iatacul mamei saie_T îi auzi pasul și se întîlni cu ea pe palierul cel mare din' mijloc. acolo unde, într-o firidă adîncă, se afla un grup sculptat în marmură reprezentîndu-1 pe Laocoon, pîngăritorul templului, și pe cei doi copii nevinovați ai lui, înfășurați în ghemuri de șerpi și zbatîndu-se în chinuri veșnice.

— Mamă, să mergem, dacă vrei, înapoi la tine în cameră.

Mama sa îl văzu apărîndu-i pe neașteptate în față,
cu

o presimțire neagră pe care se strădui să și-o stăpînească ; se îndreptă din umeri cu trufie încapățînată, grăind cu buze tremurătoare :

— Pierre, în ultima vreme nu te-ai simțit îndatorat să îmi faci mărturisiri ; nu-ți va fi ușor să mă hotărăști să ți le primesc din nou. Vorbește ! Ce avem noi doi să ne spunem ?

— M-am însurat, mamă.

— Doamne Dumnezeule ! Cu cine ?

— Nu cu Lucy Tartan, mamă.

— Dacă-mi spui doar că nu cu Lucy, fără să-mi spui ■cu cine anume, este cea mai bună dovadă că nu poate fi decît o lepădătură. Știe Lucy de căsătoria ta ?

— Acum m-am întors de la casa ei.

2
6
8

Imbătoșarea doamnei Glendinning se înmuiase încet, încet. Acum se prinse de balustradă, o clipă, girbovită și tremurînd. Apoi își adună la loc toată mîndria și rămase dreaptă în fața fiului ei, fără vreo curiozitate pentru durerea lui neostoită, plină de dispreț față de el.

— Cele mai negre presimțiri ale sufletului meu prevesteau negre întîmplări. Dacă nu ți-ai găsit alt acoperă- mînt și altă masă decît cele pe care ți le-a dat pînă acum această casă, caută-ți degrabă. Sub acoperișul meu și la masa mea, cel care s-a numit odată Pierre Glendinning nu mai are ce căuta !

Îi întoarse spatele și urcă scările șerpuite cu pas șo- văitor, dispărînd din fața lui ; lui Pierre i se năzări că, prin balustrada de care se ținea și el, simte deodată să- getîndu-1 fiorul mîinii mamei sale, încleștată de aceeași bară de lemn.

Privi în jur cu ochi goi ; coborî la parter, clătîindu-se ca un om beat, și ieși din casă fără să știe ce face ; cînd să pășească afară, se împiedică de pragul înalt și căzu cu capul înainte, prăbușindu-se sub coloanele de piatră, ca și cînd o forță năprasnică i-ar fi dat brînci, rînjind, de sub acoperișul strămoșesc.

IV

Ieșind pe porțița dosnică din capătul curții celei mari, Pierre o închise în urmă-i, întorcîndu-se apoi și rămînînd sprijinit de ea, cu ochii țintă la hornul cel mare, din mijloc, al conacului, din care se ridica o trîmbă de fum albăstrui, incolâcîndu-se leneș în văzduhul dimineții.

„Niciînd aceste picioare nu vor mai călca pragul vetrei din care te înalți, firicel de fum ! O. Doamne, cum să numesc acea putere care a făcut din Pierre un biet cerșetor ?”

Pășind arar, trecu pe sub ferestrele lui Lucy și, ridi- cînd privirea, văzu perdelele albe trase de tot, toată căsuța albă tăcută și nemișcată, și un cal alb legat la poartă.

„Aș intra, dar din nou strigătele ei îngrozite m-ar alunga ; ce altceva aș mai putea să-i spun ori să fac ? Nu pot să-i explic. A aflat tot ceea ce mi-am pus în

2

6

9

gînd să-i spun. Da, dar ce crud i-ai aruncat în față vestea, Pierre ; pripa și nesocotința ta au ucis-o !... Nu, nu !... Cine poate să aducă cu blîndețe știri nemiloase ? Dacă nu putem ocoli pumnalul, atunci cată să-l împlîntăm fără zăbavă! Perdelele sînt trase, ascunzînd-o vederii ; fie ca și perdelele sufletului meu să se lase asupra dulcelui ei chip. Dormi, dormi, dormi, dormi, înger dulce ! Nu te mai trezi niciodată ca să-l vezi pe Pierre sau ca să știi de tine, Lucy a mea !”

Își continuă drumul în grabă, și fără să știe încotro merge, lovindu-se de un trecător ce venea din partea cealaltă. Omul se opri uluit ; ridicînd privirea, Pierre recunoscuse o slugă do la conac. Cu graba care acum îl împingea înainte în toate faptole sale, îi spuse să se oprească și, făcîndu-se că nu observă groaza zugrăvită pe fața omului ture se speriasse de întîlniica cu tînărul său stăpîn, Pierre îi porunci să-l urmeze. Îndreptîndu-se către micul han din sat numit „Lebăda Neagră”, intră în prima cameră Roală și, poruncindu-i omului să stea, îl chemă pe hangiu și îl trimise după pană și hîrtie.

Uneori, la ceas de neobișnuită năpastă, unele minți alcătuite altfel decît cele de rînd își află o ciudată și perversă ușurare — dacă li se ivește prilejul — într-un umor sălbatic, ponciș, cu atît mai fascinant cu cît e mai nepotrivit ; dar această toană numai foarte rar e îndreptată către aceia îndeaproape legați de cauza ori efectul suferinței lor ; mintea rece a unuia care nu este decît filozof iui ar șovăi să numească o astfel de purtare nebunie vremelnică ; poate că nu s-ar înșela, întrucît privită cu ochii neîndurați și neomenoși ai intelectului rece orice durere, a noastră sau a altora, pare nebunie curată, purtare lipsită de noimă.

Nota pe care o scrise suna astfel:

„Pentru bătrînul meu amic Dates.

Dates, băiete, mișcă-ți osemintele ! Dil-te la mine în cameră și adu jos cufărașul de mahon și micul scrin încuiat acoperit cu crețon albastru ; leagă-le bine cu curele, scumDule, căci sînt foarte

grele, și așază-le în fața porțiței. Du-te apoi fuguța
înapoi și adu-mi măsura de lucru

*

și dichisul de scris și pune-le iot înaintea porții.
Hopa sus din nou și adu-mi vechiul pat de
campanie (vezi să nu uiți vreo bucată) și leagă
lada bine cu o frînghie. Mergi înapoi la sertărașul
din colțul din stîngă al dulapului, unde se află
cărțile mele de vizită. Lipește una pe cufăr, alta pe
măsura de scris și alta pe lada patului de cam-
panie. Pune-mi apoi toate hainele în geamantane
(să nu cumva să uiți cele două vechi mantale
militare, băiete) și lipește și pe ele cărți de vizită,
bunul meu Dates. Apoi dă roată de trei ori
camerei, bunule Dates, și mai șterge-ți din
sudoare. După aceea... stai să văd... după aceea,
bunul meu Dates... după aceea ce? Cam atît.
Adună toate hîr- țoagele pe care le mai găsești
prin cameră și dă-le foc. După aceea... înhamă-1
pe bătrînul Copită Albă la cea mai ușoară căruță
de la fermă și trimite cufărul, măsura, patul și
geamantanele la „Lebăda Neagră”¹¹, unde o să vin
să le iau cînd voi fi gata, și nu înainte, dulcele meu
Dates. Fii binecuvîntat, bătrînul, impertubabilul și
grozavul meu Dates și adio !

Îmbătrînitul tău tînăr slăpîn.

Pierre.

P.S. Fii atent, Dates. Dacă mama mea vrea să
te întrerupă, spune-i că aceasta mi-e porunca și
explică-i după ce lucruri am trimis ; cu nici un preț
să nu-i arăți stăpînei tale scrisoarea... Auzi ? Tot
Pierre. “

împăturind mîzgăleala într-o formă aiurită.
Pierre îi porunci omului să i-o ducă neîntîrziat lui
Dates. Servitorul, nedumerit, șovăia însă, răsucind
biletul în mînă : Pierre îl goni răcnind, scos din
fire ; cînd omul își luă picioarele la spinare
însăpăimîntat, Pierre îl chemă înapoi și-și ceru ier-
tare pentru vorbele grele ; cum însă slujitorul nu
se mai dădea dus acum, gîndindu-se poate să se
folosească de toana mai pocăită a lui Pierre ca să-i

zică ceva de muștrare sau de milă, îi porunci din nou cu furie sporită să o întindă și bătu din picior.

După aceea îi spuse bătrînului hangiu, nu mai puțin uluit decît servitorul, că niște lucruri vor fi lăsate pentru €'1 în cursul acelei dimineți la han și — arătîndu-și dorința de a avea o cameră pentru el și soția lui în acea seară^

încă o cameră cu odăiță de legătură care să poată fi folosită drept budoar, și încă una pentru o servitoare — Pierre plecă, lăsându-l pe bătrînul hangiu privind cu gura căscată după el și întrebîndu-se în sinea lui ce lucru groaznic s-o fi putut întîmpla ca să-l scrîntească pe tînărul și mult iubitul lui tovarăș de vînătoare de altădată, domnișorul Pierre.

Curînd, bătrînul hangiu, un om scurt la trup, ieși cu capul gol în cerdacul hanului, coborî singura lui treaptă și merse pînă în mijlocul drumului, cătînd în urma lui Pierre. Cînd acesta dispăru pe o uliță îndepărtată, doar atunci uimirea și îngrijorarea lui își găsiră glas.

„Eu l-am învățat... da. eu bătrînul Casks ; cel mai bun țintaș din tot ținutul, ăsta-i domnișorul Pierre... Deie Domnul să nu țintească taman în inima lui... înșurat ? înșurat ? ȘL vine aici ? Mare minunăție !”

CARTEA XII

ISABEL, DOAMNA GLENDINNING, PORTRETUL ȘI LUCY

I

Vă mai amintiți, poate, că în noaptea trecută, cînd Fierre plecase de la ferma ce o adăpostea pe Isabel, nu hotărîseră nici o oră din zi sau din noapte la care să se întîlnească din nou. La prima întîlnire Isabel îi ceruse să se vadă odată cu căderea înserării, din cine știe ce pricină, fără îndoială bine știută de ea.

Acum, cînd soarele se ridicase de cîteva sulițe pe cer Pierre se apropie de ferma Ulverilor și o văzu pe Isabel în picioare în fața micii lăptării, trebăluind printre gălețile de lapte, orînduindu-le în picioare pe rafturi lungi ca să le bată soarele și să se curețe, sclipitoare ca niște scuturi. Era întoarsă cu spatele la el. Intrînd pe porțița deschisă. Pierre

trecu prin bățătura mica acoperită cu iarbă moale și verde și, umblînd fără să-și dea seama în vârful picioarelor, veni pînă în spatele ei, o atinse pe umăr și rămase nemișcat.

Ea tresări, fu scuturată de un tremur, se întoarse repede către el, scoase un țipăt înăbușit, ciudat, apoi îl privi fix și rugător.

— Arăt cam ciudat, dulcea mea Isabel. nu-i așa ? grăi Pierre în cele din urmă, cu un zîmbet chinuit și muncit.

— Frățiorul meu, dragul meu frate ! Vorbește-mi... spune-mi... ce s-a întîmplat... oe-ai făcut ? Oh ! Oh ! Ar fi trebuit să-ți spun, Pierre, Pierre; e vina mea., a mea, numai a mea !

— Care-i vina ta, dulce Isabel ?

— I-ai spus mamei tale de Isabel, Pierre.

— Nu, Isabel. Doamna Glendinning nu-ți cunoaște taina.

— Doamna Glendinning ? Adică... adică... mama ta, Pierre ! Pentru numele lui Dumnezeu, frate, lamurește-mă. Nu îmi cunoaște taina și totuși iată-te aici, pe neașteptate și cu o înfățișare ratăcită. Hai» intră cu mine în casă. Repede, Pierre* de ce nu te clintești ? O, Doamne ! Dacă uneori aint că înebunesc eu însămi, de ce trebuie să-l fac să-și piardă mințile pe cel care mă iubește Jate-atita și care, mă tem, șir-a distrus viața pentru mine ? Fie ca atunci să nu mai rămîn în picioare pe această brazdă de iarbă, ci să intru sub ea și să mă înghită pămîntul! Spune-mi... și apucîndu-i brațele lui Pierre cu mîini disperate, strigă: Spune-mi, mi-e dat oare să pîrjolesc orice lucru pe care îmi cade privirea ? Privirea mea e ca cea a Gorgonei ?

— Nu, dragă Isabel; ea are o putere încă mai mare ; pe cînd aceea îi schimba pe oameni în stane de piatră, privirea ta schimbă marmura albă în laptele mamei.

— Vino cu mine... Vino degrabă.

Intrară în lăptărie și se așezară pe o bancă, lîngă o fereastră acoperită cu caprifoii.

— Pierre, blestemată și pe veci afurisită fie ziua în care inima mea bolnavă de dor te-a chemat la mine, dacă acum, în primăvara dragostei noastre înfrățite, pari doritor să-mi ascunzi adevărul, chiar

de-ți vei fi închipuind că e spre binele meu. Vorbește-mi... Oh, vorbește-mi, frate !

— Vorbeai de înșelăciune pentru binele cuiva. Să spunem însă, dragă. Isabel, că nici într-un caz nu te-aș înșela cu bună știință ; niciodată ; ai fi tu atunci gata, pentru mine și pentru tine, să-i înșeli pe alții din toată inima, pentru binele lor și pentru binele nostru, al amândurora ? Nu spui nimic. Atunci, e rindul meu, dulce Isabel, să-ți cer să-mi vorbești ! Oh, vorbește-mi !

— Rău este lucrul neștiut, dar pe care-l simți apropi- indu-se și care se vestește prin slujitori fațarnici. Pierre, dragul meu Pierre ; ai grijă de mine ! Frățeasca noastră dragoste, ciudată, tainică, fără pereche, mă face aluat moale în mâinile tale. Ai grijă de mine. Știu prea puține despre lumea din afară. **Lumea** din jur **mi** se pare asemenea Indiei necunoscute. Privește-mă **în** «dii, privește-mă,

Pierre, și spune-mi acum că vei avea grijă de mine ; spune-mi, spune-mi, Pierre !

— Dacă meșteșugarul genovez umblă grijuliu cu cel mai gingaș și mai minunat filigran făcut de el, dacă mama- natură înfașă și oblojește, țesând cuib moale în jurul puișorilor mititei și neajutorați, atunci, Isabel, să știi că și eu mă voi purta cu tine cu aceeași băgare de seamă, de parcă ai fi un ou în care s-au cuibărit ființa și soarta ta. In afara Celui de Sus, Isabel, nu se află nimeni care să-ți poarte mai mult de grijă, care să fie mai respectuos și prevenitor cu tine.

— Te cred din străfundurile inimii, Pierre. S-ar putea însă ca tu să te arăți prevenitor acolo unde nu e neapărat nevoie de prevenire, iar cine știe când, din pripă, să uiți de grija ce trebuie s-o ai tocmai atunci când lipsa de grijă poate să fie fatală. Nu, nu, frate ! Soare, albește-mi părul precum cînepa dacă prin mintea mea trece vreun gând de muștrare. Pierre, sau dacă vreodată am sa-ți arăt neîncredere. Buna-credință trebuie să fie însă uneori cercetătoare, altfel nu mai este ea. Pierre, Pierre, înfățișarea ta grăiește cu elocință despre o hotărîre deja împlinită, luată într-o clipă. De când te-am văzut ultima oară, Pierre, ai făcut un pas

fără întoarcere. Mi-e sufletul amortit și împietrit la acest gând ; spune-mi, despre ce este vorba ?

— Tu, eu și Delly Ulver vom pleca mâine dimineață din aceste locuri spre un oraș îndepărtat. Asta este.

— Doar atât ?

— Nu ajunge ?

— Mai e ceva, Pierre.

— Nici tu nu ai răspuns la o întrebare pe care ți-am pus-o mai adineauri. Gîndește-te, Isabel. E vorba să-i înșelăm pe alții, tu și cu mine, într-o treabă ce ne privește doar pe noi doi, pentru binele lor și al nostru. Ce zici ?

— Aș face orice ca norocul să nu te părăsească nici o clipă în viață, Pierre. Ce vrei să facem noi doi ? Aștept... aștept !

— Să mergem în cămăruța cu fereastră dublă, surioară, zise Pierre ridicîndu-se.

— Ba nu ; dacă nu poți să-mi spui aici, atunci va fi cu neputință orișunde, frățioare : ar fi rău pentru tine.

— Fată ! strigă Pierre înversunat. Dacă din pricina ta am pierdut... — dar se stăpîni.

— Ai pierdut ? Pentru mine ? Mi se pare că lucrurile cele mai rele devin acum și mai întunecate. Pierre ! Pierre !

— Am fost un prost și am vrut să te sperii, surioară. Tare prost am fost. Vezi-ți de treaba ta nevinovată și ia-îa-mă să vin din nou peste cîteva ceasuri. Lasă-mă să plec.

Se întoarse să plece, dar Isabel sări în picioare și îl strînse în brațe atît de tare, încît părul despletit îi mătură obrazul și-L acoperi pe jumătate.

— Pierre, dacă sufletul meu a aruncat asupra ta o umbra neagră ca aceea pe care piețele mele o revarsă pe lăta 'a. dată ai pierdut ceva din pricina mea. atunci Isabel e pe vecie pierdută pentru Isabei și Isabel nu va mai trăi dincolo de noaptea asta. Dacă sint într-adevăr o ființă aducătoare de blestem, nu voi să mai joc rolul ce mi s-a dat și voi trage pe sfoară soarta, omorîndu-mă. Te lăs să

pleci, ca nu cumva otrava necunoscută din mine să te atingă îi pe tine.

Trupul i se înclină tremurător, ca al unei flori pălite, ;î se îndepărtă de el. Pierre o prinse în brațe și o sprijini.

— Prostuțo, prostuțo ! Nu vezi că tocmai când încercai să te desparți de mine te-ai clătinat și ai căzut ; nu este o pildă grăitoare că eu sînt sprijinul inimii tale, dulcea, dul-

• cea mea Isabel ! Nu mai vorbi de despărțire.

— Ce ai pierdut din pricina mea ? Spune-mi !

— O pierdere din care am ieșit cîștigat, surioafă !

— Vorbe răsunătoare ! **Ce** anume ai pierdut ?

— Nimic din ceea ce i-ar fi drag inimii mele să recîș- lige. Am dobîndit iubire și înălțare lăuntrică cu un preț pe care, mic sau mare, nu l-aș primi nicicum înapoi, dacă ar fi să dau îndărăt comorile pe care le-am cumpărat.

— **Atunci iubirea e de gheață și înălțarea e ca neaua ?** **Obrazul tău e alb ca varul, Pietre.**

— **Așa și trebuie, căci dacă eu am convingerea că sînt cinstit, restul lumii n-are decît să creadă ceea ce vrea.**

— Ce anume ai pierdut ?

— Nici pe tine, nici mîndria și slava de a te iubi și de a-ți fi frate statornic, neasemuita mea soră. De ce-ți întorci fața de la mine ?

— Vai, mă leagănă și mă mîngîie cu vorbe dulci ca să nu-mi mărturisească cine știe ce taină ! Pleacă, pleacă, Pierre, și întoarce-te cînd vei dori. M-am oțelit acum să îndur tot ceea ce este mai rău și pînă la capăt îți spun din nou, sint gata să fac orice — da, orice mi-ar porunci Pierre — căci deși răul s-ar putea să se abată asupra capetelor noastre venind din afară, înlăuntrul inimii tale te vei purta cu mare, mare băgare de seamă cu mine, nu-i așa, Pierre ?

— Oh. ești alcătuită din plămada neasemuită din care atotputernicul îi face pe serafimi ! Devotamentul tău față de mine își află pereche

doar in credința ee-ți port. Poți să te încrezi în mine, Isabel. Oricît de ciudat ți s-ar părea lucrul pe care vreau să ți-l înfățișez, încrederea ta... nu-mi va sta ea oare alături ? Șovăi-vei dară să sari în apă, dacă eu mă arunc înaintea ta ? Dacă m-am și aruncat! Acum nu poți să mai rămii pe mal. Ascultă, ascultă-mă : nu încerc să-ți cîștig încuviințarea pentru un lucru încă nefăcut ; te chem, Isabel, din adîncul făcutului ce nu se mai poate desface, să-i dai măcar binecuvîntarea ca lucru împlinit. Nu mă privi atît de aspru. Ascultă. Îți voi spune tot. Isabel, deși te temi să faci rău oricărei vietăți și mai cu seamă fratelui tău, inima ta cinstită nu are de unde să cunoască dinainte miliardele de ițe împletite și țesute întru alcătuirea omenirii, tot păienjenişul necuprins al lumii noastre, care nu îngăduie unui firicel să urmeze în țesătură o altă linie decît cea înscrisă în tipar, fără să se rupă și fără să rupă și alte fire. Ascultă, toate cele ce s-au în- tîmplat pînă acum, și toate cele ce se vor întîmplă de acum înainte, se trag de la primul ceas în care te-am văzut Nu se poate și nu se putea să fie altfel De aceea simt că trebuie să am răbdare. Ascultă. Orice alte lucruri aş putea avea, orice alte binecuvîntări înșelător strălucite mi-ar fi dăruite, să trăiesc fără să te mîngîi și să te îndrăgesc, să mă lăfăi la casa mea departe de tine și să te cercetez ca un frate bun doar noaptea, pe furiș, ca un hoț, asta mi s-ar păi cm, și chiar e, dc-a dreptul cu neputință. Aspida remuş- țării și rușinii ascunsă în sinul meu nu și-ar retrage niciodată colții. Ascultă, însă ! Fără să necinstesc amintirea unei făpturi care — pe drept sau pe nedrept — a rămas sfîntă și nepîngărită pentru mine, nu pot mărturisi că—ți sînt frate. Isabel. Nici tu nu dorești această dezvăluire; nu tinjești etapă nn nume găunos, ci după o viață adevărată : ccea ce vrei nu este mărturia ocazională a iubirii

■ melc de frate : este încrederea neîntreruptă a aceluiași acoperi?. Oare nu inima ta cea de taină vorbește prin gura mea ' ? Spune. Isabel ! Ei bine, atunci mai bine ascultă-mă. Există doar o singură

2

7

8

cale : neobișnuită cale, Isabel; pentru iestul lumii care nu a tresăltat niciodată de dragoste pentru tine. este calea înșelăciunii; dar nevătămătoare pentru toți : atât de nevătămătoare în miezul ei, Isabel, incit îmi pare că Pierre s-a sfătuit cu cerurile și cerurile inșele nu au spus Nu. Ascultă mai departe : ascultă-mă cu băgare de scamă. Așa cum știi că te-ai ofili și ai pieri fără mine, la fel aș suferi și eu fără tine. Aici sintem la fel; să-ți intre Bine în cap asta, Isabel. Nici eu nu mă aplec către tine, nici tu către mine; amîndoi ne înălțăm, mină în mînă. către un pisc de slavă ! Cum am putea însă să fim mereu, neîntrerupt, și fără ca cineva să afle de noi, unul alături de celălalt; cum am putea să avem toate acestea fără să punem în primejdie amintirea pe veci sfîntă de care ți-am vorbit ? Doar o singură cale... una... doar una ! Ciudată, dar fără păcat. Ascultă. încordează-ți puterile ; lasă-mă să-ți țin mîna ; am să-ți spun la ureche, Isabel. Nu te teme : dacă te sprijin eu, nu ai cum să cazi.

O luă în brațe : ea tremura, își aplecă fruntea către el, gura lui umedă îi atinse urechea ; șopti vorbele fatale.

Fata nu se clinti : nu mai tremura; se strînse lîngă el cu toată încrederea nouă și de nedescris, nouă și greu de deslușit. Pe fața lui Picrre*fulgeră o iluminare și o înțelegere grea : o sărută pe frunte ; îi strînse mîna ; nu-i dadu drumul, în ciuda muțeniei ei gingașe, cumplite.

Se așezară apoi unul lîngă altul, ca două ramuri gemene, și rămaseră înlănțuiți fără să-și spună vreo vorbă

Doamna Glendinning măsura camera în lung și-n lat; halatul i se desfăcuse.

„Ce ticăloșie ! Am adăpostit la sinul meu un șarpe; acum limba de viperă a lumii va spune : iată-1 pe fiul cei rău al doamnei Mary Glendinning ! înșelătoriile ! Negru ca păcatul, în vreme ce eu îl credeam alb ca neaua și blind ca un mieluşel. Nu este adevărat ! E încă noapte ! Dacă ar fi adevărat, aş fi înnebunit și aş fi acum închisă, și nu m-aş plimba aici cu toate ușile deschise. Singurul meu fiu însurat cu o... necunoscută ! Singurul meu fiu și-a călcat cel mai sfânt legământ făcut în lume... și toți o știu ! îmi poartă numele... Glendinning. Nu voi să mai știu de el; de ar fi asemeni acestui veșmînt, mi l-aş smulge de pe mine și l-aş arde pînă s-ar fărîma de tot! Pierre ! Pierre ! întoarce-te, întoarce-ie și jură-mi că nu este adevărat! Nu se poate ! Așteaptă : am să sun și am să văd dacă așa stau lucrurile.”

Scutură cu furie cordonul clopoțelului și în curînd se auzi un ciocănit de răspuns.

— Intră ! Nu, nu șovăi (aruncîndu-și un șal pe umeri), intră. Stai acolo și spune-mi, dacă îndrăznești, că fiul meu a fost în această casă azi de dimineață și că m-am intilnit cu el pe scări. Cutezi să spui una ca asta ?

Dates privea năucit la stăpîna lui.

— Vorbește cînd îți spun ! Ți-ai înghițit limba ? Sau vrei să mi-o smulg pe a mea și să ți-o azvîrl în față ? Vorbește !

— Cinstită stăpîna !

— Nu sînt stăpîna ta ! Tu ești stăpînul meu. căci dacă rostești vorbele acelea, mă osîndești la nebunie... Ah ! Ticălos băiat ! Pleacă de aici, Dates !

Încuie ușa după el și continuă să se plimbe prin cameră repede și în neștire. Se opri apoi și, desfăcînd cordonul, lăsă să cadă draperiile și să se înstăpmească întunericul.

La ușa se auzi un ciocănit. Deschise.

— Stăpîna, știința-sa e jos. N-am vrut să vă chem, dar a stăruit.

— Trimite-1 sus.

— **Aici ? Acum ?**

— N-ai auzit ce ți-am spus ? Trimite-1 sus pe domnul Falsgrave.

înștiințat parcă de bătrînul servitor despre criza doamnei Glendinning. preotul intră în camera ei pe ușa des» chisă, codindu-se, plin de o cuviincioasă sfială și temîn- du-se nici el nu știa de ce.

— Luați loc ; ba nu, închideți ușa și încuiați-o.

— Doamnă !

— Atunci o încui eu. Luați loc. L-ați văzut ?

— Pe cine, doamnă ? Pe domnișorul Pierre ?

— Pe el ! Repede !

— Tocmai ca să vă vorbesc despre el am venit, doamnă Mi-a făcut o vizită cu totul neobișnuită. Aseară — la miezul nopții.

— Și l-ai cunutat ? Fii blestemat !

— Nu, nu, doamnă ; sînt niște lucruri pe care nu le pricep... am venit să vă dau de veste, dar văd că mă în- timpinați cu știri copleșitoare.

— Nu vă cer iertare, dar asta nu înseamnă că nu-mi pare rău. Domnule Falsgrave, fiul meu, juruit în fața lumii să o ia de nevastă pe Lucy Tartan, s-a înșurat în taină cu alta... Cine știe ce stricăță !

— Cu neputință !

— Așa cum vă aflați aici în fața mea, așa e de adevărat. Nu știți nimic ?

— Nimic, nimic. Chiar nimic. Cu cine s-a înșurat ?

— Cu cine știe ce stricăță, vă spun ! Nu vă vorbește acum o doamnă, ci cea care se află mai în adînc — o femeie ! O femeie jignită și otrăvită în mîndria ei !

Ii întoarce iute spatele și porni din nou să măsoare camera cu pași repezi, la fel de rătăcită și uitînd cu totul de prezența lui. După ce o așteaptă zadarnic să se oprească, domnul Falsgrave înaintă către ea cu băgare de seamă și, cu cel mai adînc respect, aproape cu teamă, îi vorbește :

— E ceas de durere într-adevăr pentru dumneavoastră ; trebuie să recunosc că sutana mea nu-i poate aduce alinare, cel puțin în clipa de acum. îngăduiți-mi să mă retrag și să vă las doar rugăciunile mele ca să vă cîștigați pacea înainte ca soarele, pe care văd că l-ați izgonit de-

aici, să apună. Puteți să trimiteți după mine oricând. Pot să plec?

— Pleacă ! Să nu-ți mai aud vocea mieroasă, miorlăita, care e o rușine pentru orice bărbat! Pleacă, neajutoratule, neînstare de vreun ajutor !

Porni din nou să bată camera cu pași iuți, mormăind nedeslușit : „Acum, acum, acum, acum încep să înțeleg mai limpede, mai limpede, e limpede ca lumina zilei! Primele mele bănuiele vagi mergeau pe calea cea bună ! Rea bună ! Da... la șezătoare ! La șezătoare ! Tipătul!... I-am văzut privirea ținută asupra ei. N-a vrut să vorbească despre asta în drum spre casă. L-am învinovățit că tace ; m-a îmbrobodit cu minciuni, minciuni, minciuni ! Da, da, e înșurat cu ea, cu ea... cu ea !... Poate că era și atunci. Si totuși... si totuși., cum se poate ? Lucy. Lucy... l-am văzut după aceea privind-o de parcă ar fi fost gata să moară pentru ea, să meargă în iad pentru ea. acolo unde și merită de altfel să ajungă ! Oh ! Oh ! Oh ! Să reteze din rădăcini, cu tășul grosolan al simțurilor, trunchiul de toți cinstii al unui neam fără pată ! Să amestece vinul cel mai ales cu apa împruțită din băltoaca prostimii, îngăindu-1 până și-a pierdut tot parfumul în Viperă ! Dacă te-aș mai purta în pîntec, dintr-o lovitură aș fi și sinucigașă și ucigașă !”

Un al treilea ciocănit se auzi la ușă. Deschise.

— Stăpînă, mă gîndeam să nu vă stînjenesc... Sînt chiar deasupra dumneavoastră... Așa că nu le-am coborît încă.

— Vorbește deslușit ! Ce vrei să spui ?

— Iertare, stăpînă, nu știu de ce credeam că aveți știre de asta, dar acum văd că nu se poate.

— Ce-i cu hîrtia mototolită din mîna ta ? Dă-mi-o.

— I-am promis tînarului meu stăpîn să nu o fac, doamnă.

— Am să ți-o smulg atunci, și el nu te mai poate ocăi. Ce ? Ce ? Ce ? Trebuie să fie nebun !... ..Dragă băiete¹¹... Ce ? Ce ?... Nebun și vesel !... Cufăr ?... Haine ?... Geamantane ?... Are nevoie de ele ?... Aruncă-i-le pe fereastră ! Și dă-le brînci în jos, căci o fi stînd dedesubtul ci ! Fă bucăți toată camera. Smulge covorul de pe jos. Jur

că nu voi lăsa nici cea mai mică amintire de a lui să dăinuie în această- casă. Aici !... Chiar aici unde stau acum a stat poate el cândva ; da, aici mi-a legat șiretul de la pantof ; locul e plin de noroi ! Dates !

— Stăpină...

— Fă ce ți-a cerut. Pe ocolite m-a făcut de rușine în ochii lumii ; am să-l fac și eu de rușine. Ascultă și să nu crezi că m-am ținut. Du-te în camera aceea (și arată în sus), ia fiecare lucrușor din ea și, acolo unde ți-a spus să-i lași geamantanele și cufărul, să pui toate catrafusele.

— Mi-a spus să le las în fața casei... a casei lur!

— Chiar de nu ți-ar fi spus așa, acolo ți-aș fi poruncit să le pui. Nătărăul ! O să dau de știre întregii lumi că-l reneg și-l dezmoștenesc ! Fă ce ți-am spus... Stai. Lasă camera așa cum e ; du-i doar ce ți-a cerut.

— Bine, doamnă.

Îndată ce Dates plecă, doamna Glendinning rămase să se plimbe încoace și încolo qu pași repezi, mormăind nedeslușit : „De-aș fi o femeie mai puțin puternică și trufașă, mi-ar fi trecut pînă acum. Vulcanii adinei ard multă vreme înainte de a li se stinge pojarul. Ah, dacă lumea ar fi alcătuită din aluat moale, pe care să-l frămîntăm așa cum pofteste inima noastră pătimasă ! Blesteme fie silabele care alcătuiesc ticăloasa vorbă bună-cuviință. Atîrnă cît butucul unui ocnaș ; atîrnă ? Ce se aude ? Atîrnă ceva... Nu atîrnă, se tîrăște pe jos... cuferele lui... ale pribeagului... le tîrîie afară. Aș trage inima mea după ele, așa cum îi scot pe înecați pescarii, așa mi-aș trage și eu afară fericirea pierdută ! Băiete, băiete, mi te-au adus mai rău decît dacă te-ar fi găsit înecat, șiroind de apă... înecat în necinstea de gheață ! Oh ! Oh ! Oh !”

Se aruncă pe pat, își acoperi fața și rămase nemișcată. Apoi sări deodată în sus și sună pripit.

— Deschide birouașul și trage pupitrul. Așteaptă și trimite asta domnișoarei Lucy.

Și scrise repede aceste rinduri cu creionul :

„Inima îmi sîngerează pentru tine, scumpă Lucy. Nu am glas... Știu totul. Caută-mă la primul ceas

după ce
- îmi vin în fire.“

Și se aruncă din nou pe pat, rămânînd nemișcată.
ra

Aproape de apusul soarelui, în aceeași seară, Pierre se afla într-una din cele trei camere arvunită la hanul „Lebăda Neagră” ; cufărul acoperit cu creton și măsuta de scris se aflau în fața lui. Se căuta prin buzunare cu disperare.

„Cheia ! Cheia ! Altfel va trebui să-l forțez. Prevestește un lucru rău. Ba, mai mare norocul — unii bancheri sînt siliți să spargă ușa ca să intre în tezaurele lor. Dar nu întotdeauna. Ia să vedem... Uite cleștii. Mindru chip au aurul și argintul ! Niciodată n-am iubit banii pînă în ziua de azi. De cîtă vreme i-am agonisit aici ; suveniruri de demult de la mătuși, unchi, nenumărați veri și de la... dar dc ei nu vreau să-mi aduc aminte ; de acum înainte sînt morți pentru mine ! Fără îndoială că zaraful o să-mi dea ceva în plus pentru atîta aur vechi. Uite și piese mai mari, amintiri "de la... nu am să-i spun pe nume... de mai bine de jumătate de veac. Ei, nu m-aș fi gindit vreodată că vor ajunge 6ă le trimit din nou la plimbare prin lume, de unde au venit. Dar dacă tot trebuie cheltuiți, acesta este ceasul, la această ultimă nevoie și pentru această sfîntă cauză. Ce rangă netoată și prăpădită ! Hei- rup ! încă o dată... cuib de șarpe !”

Dat brusc peste cap, capacul cufărașului îi dezvăluie plivirilor *portretul-șezînd* așternut deasupra tuturor celorlalte lucruri, acolo unde îl dosise chiar el, cu cîteva zile mai înainte. Așezat cu fața în sus, îl întîmpină cu zîmbetul acela tăcut, fără nume, neschimbat și cu mai multe înțelesuri. Sila lui dintîi era acum sporită și de un alt simțămînt. cu totul nou. Același aer- abia ghicit al portretului îl putea regăsi, amestecat ciudat, cu trăsături mai nobile, mai dulci și mai îndepărtate, pe fața Isabellei : acel aer deci i se părea acum nesuferit : dezgustător, deși fără vreo pricină

pentru Pierre. Nu încercă să înțeleagă de ce ; nu putea decât să simtă și încă foarte tare.

Lăsând baltă orice alte investigații printre cotloanele Iscusit întortocheate ale acestei teme, nu ne mai rămîne să spunem decât că sila lui Pierre față de portret se trăgea, poate, fără ca el să-și dea seama, din vreuna din acele idei

âdînci care uneori se strecoară, nu se știe cum, chiar în mințile cele mai obișnuite. În strania legătură dintre fața zugrăvită a tatălui său de mult mort și fața surorii în viață, în faptul că depindeau una de alta și că una se oglindea — moștenită — în cealaltă, Pierre va fi văzut înfă-țîșîndu-i-se prin semne vizibile și de netăgăduit tirania Timpului și a Sortii. Pictat înainte ca fiica sa să fie zămislită sau să se nască, asemeni unui văzător mut portretul părea să arate cu degetul lui profetic către văzduhul gol din care Isabel se alcătuisese în cele din urmă. Icoana avea parcă viață și duh ; întrucît nu aerul tatălui său, așa cum și-l amintea Pierre, se putea acum citi pe fața moștenită de Isabel, ci acela al portretului, nu părintele lui Pierre, așa cum îi rămăsese lui în minte, ci eul pictat al portretului părea a fi adevăratul tată al lui Isabel ; oricît de ciudat ar părea, Isabel moștenise o expresie care nu putea fi întîlnită altundeva decât în tabloul cu pricina.

Întrucît tatăl lui avea să fie acum izgonit pe vecie din minte ca o prezență amară, iar Isabel urma să devină c-biectlil unei iubiri statornice și puternice, i se părea necuviincios ca în portretul cu zîmbet în doi peri să se oglindească dulcele ei chip cernit, atît de nefiresc amestecat, strîmbat și schilodit.

Cînd își reveni din prima zdruncinare, ridică după un timp portretul cu amîndouă mîinile și-l ținu departe de el.

„Pînă aici ți-a fost.'Am adunat pînă acum amintiri și semne ale trecutului ; m-am închinat tuturor suvenirurilor familiei ; am strîns scrisori, bucle, bucățele de panglici, flori și cele o mie și una de flecușete pe care credem că dragostea și amintirea le sfințesc ; adio pentru totdeauna ! De va fi să zăbovească vreo amintire în mintea mea, n-am s-o transform într-o mumie așezată într-un coșciug de

sticlă, pe care să se adune praful stîrnit de toți cerșetorii. Muzeul Iubirii e înfumurat și năîng ca și acele săli întunecoase unde sînt împăiate maimuțe rînjite și șopîrle scîrboase, înzestrate, chipurile, cu un farmec închipuit. Nu vorbesc decît de decădere, moarte și nimic altceva ; decădere și moarte a nenumărate generații; fac din întregul pămînt mormîntul lor. Cum se poate ca un lucru lipsit de viață să fie un monument închinat vieții ? Atît în ceea

ce privește suvenirurile însirobate. Cît privește celelalte... jtau acum că, în amintirile cele mai obișnuite, moartea scoate nu știu cum la iveală toate lucrurile tulburi legate de lucrul sau ființa dispărută ; începe să semene vorbe piezișe și strecoară presupuneri josnice, care nu pot fi niciodată limpezi. Lăsată din porunca Domnului, Moartea trebuie să fie ultima scenă a ultimului act din piesa Omului ; o piesă care, oricum ar începe — farsa sau comedie — are întotdeauna un sfârșit tragic : cortina cade inevitabil peste un cadavru. De aceea n-am să mai joc niciodată rolul piticului rău, încercînd prin mici amintiri după moarte să-i răstorn șartul, străduindu-mă să păstrez mereu vie icoana fapturii vii. Să moara totul și să se plămădească din nou ! Cît despre asta... asta !... De ce aș mai jăstra-o ? De ce să păstrez un lucru la care nimeni nu poate privi cu îngăduință ? Și dacă sînt hotărît să-i păstrez nepîngărită amintirea în ochii lumii... trebuie să distrug acest obiect, căci el este dovada cea mare, osînditoare și nemăsluită, a cărei putere necurată mai că mă face să-mi pierd mințile. Pe vremea grecilor de demult, înainte ca mintea omului să se împislescă în robia bătrîneții, înainte să se albească și să se bată în piua cîracilor lui Bacon, înainte ca mădularele omului să își piardă frumusețea și arămiul lor barbar ; pe atunci lumea cea rotundă era proaspătă, roză și înmiresmată, ca un măr proaspăt cules ; acum totul s-a vestejit ! în acei cutezători timpi, cei mari — după ce mureau — nu erau dichisiți ca niște curcani puși în tavă și așezați în pămînt cu garnitură cu tot, ca să se îndoape blestematul de Ciclop ca un m în câtor de oameni ce se află ; nesățioasă viață îl trăgea pe sfoară pe lacomul vierme, arzînd mortul întru slavă ■; astfel duhul se înălța spre ceruri odată cu șuvițele cîrlionțate de fum.

La fel voi face și eu cu tine. Deși pentru trupul, căruia acest portret îi este slab ecou, a sosit de mult ceasul groaznicelor socoteli din cimitir — Dumnezeu mi-e martor că, de n-ar fi fost acea pîrtică din tine, meritai să te ia mai la⁵¹refec — o să am grijă de această a doua

**înmor- mintare a ta și, arzîndu-te, te voi așeza în
racla urieșească » văzduhului ! Hai, vino !”**

În vatră ardea un foc mic de lemne, ca să
împrospăteze aerul din camera multă vreme
închisă ; rămasese acum doar o grămăjoară țuguiață
de cărbuni încinși. Smulgînd și făcînd bucăți rama
poleită, dar veche, Pierre așează cele patru bucăți pe
cărbuni ; uscăciunea lor întetî curînd scînteile ;
atunci el înfășură pinza făcînd-o sul, o legă și o
încredîntă flăcărilor care acum trosneau cu zgomot.
Urmări, fără să-și ia ochii de la el, cum sulul pictat
se innegrește și se scorojește, începînd să se desfacă
pe măsură ce sfoara care îl legase ardea ; o clipă,
prin flăcări și fum, portretul se zvîrcoli și se desfăcu,
ridicîndu-se în picioare chinuit, privindu-l cu ochi
plini de groază imploratoare, iar imediat după aceea,
înfășurat într-o pînză lată de ulei aprins, dispăru
pentru totdeauna. Cedînd unei porniri bruște și
nestăpînite, Pierre băgă mîna în flăcări să scape
chipul rugător ; la fel de repede își trase mîna pîrlilă.
caro nu mai putuse apuca nimic. Se arsesese, dar nu-i
păsa.

Alergă înapoi la cufăr și, punînd mîna pe mai
multe pachete de scrisori de familie și tot soiul de
amintiri amestecate așternute pe hîrtie, le aruncă
una după alta în foc.

„Așa, așa, așa ! Zeilor celor buni le aduc ofrande
proaspete ; toate amintirile le tom într-o singură cupă
! Așa, așa. așa !... încă, și încă, și încă ; s-a făcut ! N-a
mai rămas decît cenușa ! De acum înainte pribeagul
Pierre nu mai are nici părinți și nici trecut ; întrucît
Viitorul e pentru noi toți o mare pată albă, Pierre cel
de două ori dezmoștenit, eliberat din plasă, rămîne
înlănțuit în prezent, liber să-și urmeze propria lui
voință și propriul lui chef. oricare ar fi sfîrșitul !”

IV

În aceeași după-amiază Lucy zăcea în iatacul ei. Se
auzi o bătaie în ușă, și credincioasa Martha o
întîmpină pe doamna Glendinning, acum liniștită și
hotărîtă.

— Cum se simte tînăra ta stăpînă, Martha ? Pot să intru ?

Și, r. emaiasteptind răspunsul, intră în cameră cu pas neșovăitor, trecînd pe lîngă cameristă.

Se așeză lîngă pat și își îndreptă privirea către ochii deschiși și gura strînsă și palidă a lui Lucy. O privi atentă și cercetătoare o clipă, apoi se întoarse înspăimîntată către Martha, ca și cînd ar fi căutat întărire pentru cine știe ce gînd cutremurător.

— Domnișoară Lucy, spuse Martha, a venit... a venit doamna Glendinning. Vorbiți-i, domnișoară Lucy !

Stoarsă de puteri în urma cine știe cărei ultime zvârcoliri a durerii ei, Lucy nu era așezată în pat cum se cuvine, ci zăcea de-a curmezișul lui, cu trupul fără culoare sprijinit în perne albe ; doar un cearșaf o acoperea, ca și cînd inima îi era atît de grea încît trupul ei ca neaua nu putea îndura nici măcar greutatea unei pene de pasăre. Așa cum vălurile cad în falduri în jurul trupului unei statui albe de marmură, cearșaful subțire se mlădia în jurul lui Lucy ca un zăbranic peste o înecată.

— E doamna Glendinning. Vreți să-i vorbiți, domnișoară Lucy ?

Buzele subțiri se mișcară și palpitară o clipă, apoi rămaseră nemișcate și o paloare s;orită o învăluie ca un giulgiu.

Martha aduse sărurile : cînd bolnava se liniști, îi făcu semn vizitatoarei să plece și șopti :

— Nu vrea să vorbească cu nimeni : nu vorbește nici cu mine. Tocmai a plecat doctorul; a venit aici de cinci ori de azi-dimineață și spune că trebuie să fie lăsată absolut liniștită. Apoi, arălînd către măsută, adăugă : Vedeți ce-a lăsat, doar întăritoare. Spune că liniștea e cel mai bun leac. Liniște, liniște, liniște ! Oh. dulce liniște, vei veni vreodată ?

— I s-a scris doamnei Tartan ? șopti doamna Glendinning.

Martha încuviință din cap.

Vizitatoarea se îndreptă spre ieșire, spunînd că va trimite vorbă o dată la două ore. ca să vadă cum se mai simte Lucy.

— Dar unde... unde este mătușa ei, Martha ?
exclamă cu voce scăzută, oprindu-se în ușă și privind
prin cameră
cu uimire bruscă. Nu se poate, nu se poate ca doamna
Llanyllyn...

— Sărmana, sărmana doamnă bătrână ! șopti
Martha printre suspine. S-a molipsit de durerea
drăgălașei Lucy ; a urcat în fugă pînă aici, a aruncat o
privire în pat și apoi s-a prăbușit ca moartă. Doctorul
are două paciente acum, doamnă... Și, privind din nou
spre pat și atingînd cu gingășie pieptul bolnavei ca să
vadă dacă tresaltă, adăugă : Vai, vai ! Șarpe veninos !
Care a putut să muște un sin atît de dulce ! Pentru el
Ilăcărilor iadului ar fi încă prea reci... Trăsni-l-ar
Dumnezeu !

— Ba limba ta să-ti bășice cerul gurii ! strigă
înăbușit doamna Glendinning ca un șuierat. N-ai voie,
slugă, să-i bați joc de fiul meu, de-ar fi el Lucifer
fierbînd în focul Oheenei ! Bagă de seamă cum te
porți, nctrebnico !

Și ieși din cameră, spumegînd de mîndrie nebiruită
și tăsiiid-o pe Martha uluită că atîta frumusețe poate
să ascundă atîta venin.

CARTEA XIII

PLECAREA DE LA POIANA ȘEII

I

Soarele tocmai apusese cînd Pierre trase în fața
fermei Ulver, cu o căruță de la hanul „Lebăda
Neagră”. Sora lui îl aștepta, înfășurată în șal și cu
boneta pe cap, în poartă.

— Ei, Isabel, gata totul ? Unde e Delly ? Văd două
cufere destul de firave. Mic e cufărașul care
adăpostește averile dezmoșteniților ! Căruța
așteaptă. Isabel E totul gata ? N-ai uitat nimic ?

— Nimic, Pierre ; deși, plecînd de aici... dar nu
vreau să mă gîndesc la asta ; așa e scris.

— Delly ! Unde e ? Să mergem după ea, spuse Pierre, luînd-o de mîna pe Isabel și întoreîndu-se iute.

O tîrî astfel mai mult decît o conduse în sălița mică de la intrare și, lăsîndu-i mîna, o puse pe a lui pe clem- pușul ușii din interior. Isabel îi apucă brațul, ca și cînd ar fi vrut să-l oprească, să-i spună ceva în legătură cu Delly ; deodată tresări ; o clipă, arătînd către mîna lui dreaptă, păru că vrea să se tragă la o parte.

— Nu-i nimic. Nu mă doare ; o arsură ușoară, m-am pfrlit din greșeală azi-dimineață. Dar ce mai e și asta ? adăugă el ridieîndu-și mîna la lumină : fum ! Funingine ! Așa se întîmplă dacă pleci pe întuneric ; dacă ar fi fost soare, aș fi observat. Sper că nu te-am murdărit, Isabel ?

Isabel ridică mîna și îi arătă urmele.

— Sînt de la tine, frate, și m-aș molipsi bucuroasă de ciumă, doar ca să am ceva de la tine. Șterge-te pe mîna și nu te îngriji de a mea.

— Delly ! Delly ! strigă Pierre. ' De ce să nu mă duc să o aduc ?

Punîndu-și degetul pe buze, Isabel deschise binișor ușa și îi arătă pe cea de care el întrebuse, ghemuită și înfoclită într-un colț, pe un scaun.

— Să nu-i vorbești, frate, șopti Isabel, și nu încerca încă să-i vezi fața. Sper că o să-i treacă în curînd. Putem merge acum ? Ia-o cu tine, dar nu-i vorbi. Mi-am luat rămas-bun de la toți; bătrînii sînt în camera din spate ; îmi pare bine că n-au ieșit să ne petreacă. Haidem acum, și :iă ne grăbim, Pierre : e clipa care nu-mi place ; va trece în curînd.

În scurtă vreme erau toți trei la han. Poruncind să se aducă luminări, Pierre urcă primul scările și le pofti pe cele două tovarășe ale sale într-una din cele două camere care dădeau afară, păstrîndu-și-o pentru sine pe ultima.

— Uite, se adresă el siluetei mute și pe jumătate întoarse a lui Delly : uite, aceasta este camera dumitale, domnișoară Ulver ; Isabel ți-a povestit tot ; știi de căsătoria noastră pînă acum secretă ; ea o să rămînă cu dumneata puțin, pînă mă întorc de la niște treburi pe care le am în capul străzii. Știi că mîine, foarte devreme, o să luăm diligența. Poate că nu ne

vom mai vedea pînă atunci, așa că nu-ți pierde firea și încearcă să fii mai veselă, dom-* nișoară Ulver. Și noapte bună. Totul va fi bine.

II

A doua zi odată cu zorii, la patru, cele patru ceasuri fugare erau reprezentate de patru telegari fără astîmpăr, care-și scuturau hamurile în fața ferestrelor hanului. Trei umbre ieșiră în aerul rece și împiclit și se urcară în poștalion.

Bătrînul hangiu îi strînsese mîna lui Pierre, descurajat și tăcut; țănoșul vizitiu ședea pe capră, potrivindu-și cele patru hamuri în jurul degetelor de la mîna pe care-și trăsese mînuși de căprioară ; la intrare se adunaseră cîțiva grăjdari care priveau cu admirație plecarea și alți cîțiva gură-cască ; atunci, gîndindu-se la tovarășele sale și nerăbdător să scurteze orice fel de întîrziere într-o astfel de clipă dureroasă. Pierre strigă în grabă către vizitiu să dea bice. Într-o clipă cei patru bidivii bine hrăniți și făcuseră un salt cît erau ei de lungi și cele patru roți ascultătoare depănaseră prima rotire ; sfichiind din bici cu înflorituri meșteșugite, zglobiul vizitiu arăta întocmai ca un erou fânfaron, așternîndu-și iscălitura împopotonată în aerul gol. Și astfel, în lumina tulbure a zorilor, în plesnelul sfidător al biciului lung și sfichiuitor, cei trei părăsiră pentru totdeauna dulcile meleaguri ale Poienii Șeii.

Bătrînul și bondocul hangiu privi un timp dîtipă oiligență și, intrînd înapoi la han- își mîngîie barba sură, mormăind ca pentru sine :

„Sînt stăpînul acestui han de treizeci și trei de ani : am întîmpinat și am petrecut multe alaiuri de nuntă ; cu căruțe, dăntuieli, faetoane, trăsuri... vesele cete. vesele fete... na, că am făcut o poeză, a ieșit ca dopul de la sticlă... da, da-mi amintesc că odată au venit și cu căruțele cu boi. împodobite cu ghirlande ; păi cum nu, o dată mireasa stătea pe un pat așternut cu trifoii proaspăt tăiați și înmiresmat. Dar călătorie de nuntă ca cea de azi dimineată ? ! Păi, e mai tristă

ca o înmormîntare. Și tocmai voinicul domnișor Pierre Glendinning să fie ginerele ! Eh, dar degeaba mă mai mir. Cînd am împlinit cincizeci de ani credeam **că** n-o să mai am de ce să mă minunez : și uite că nu e **asa** ! Nu știu de ce, dar parcă mi-aș fi dus la groapă un bun prieten de demult și parcă simt în palmă urmele frînghiilor de coborît sicriul. E cam devreme, dar o dușcă tot am să trag. Ia să vedem... Cidru, o cană de cidru ; e pișcător precum pîntenul unui cocoșel luptător... băutura asta-i bună cînd ești întristat. Doamne sfinte ! Toți grăsanii pămîntului au piele subțire și suferă pentru ceilalți. Un slăbănog cu piele subțire, care^va să zică, nu suferă fiindcă n-are atîta umplutură în el pe care să o acopere pojghița. Hei, hei, hei ! Hei ! Hei ! Dintre toate colicele, ferească-ne Domnul de alea melan-colice de te-apucă de la tîrtăcuță ; că aia nici cînd crește și se coace, tot n-are nimic în ea.^w

CARTEA XIV

CĂLĂTORIA ȘI BROȘURA

I

Toate lucrurile și simțămintele adinei, indiferent de ce ar fi ele stîrnite, sînt vestite și întovărășite de Tăcere. Ce adincă este tăcerea care se lasă înainte ca palida mireasă să răspundă **Da** la întrebarea solemnă a preotului : **Vrei să-l iei de bărbat pe acest om ?** Tot în tăcere se împreună miinile celor cununați. În tăcere s-a născut și Cristos pruncul. Tăcerea e sfîntenia lumii. Tăcerea este așternutul nevăzut tocmit de mîinile Marelui Preot peste fața lumii. Tăcerea este în același timp lucrul cel mai nevinovat și cel mai cutremurat din natură. Ea vorbește despre puterile ascunse ale sortii. Ea este singura voce a firii.

împărăteasca tăcere nu se mărginește doar la lucrurile mișcătoare sau mărețe. Precum aerul, ea pătrunde în toate lucrurile și-și vadește tăria în acea anume stare sufletească ce îl stăpînește pe călătorul

singuratic la începutul drumeției sale, tot așa ca și la vremea de neînchipuit, înainte de facerea lumii, când Tăcerea hălăduia pe fala apelor.

Nimeni dintre cei din poștalion nu scoase nici o vorbă și trăsura ce-l purta pe tinărul nostru entuziast, Pierre, și pe ceilalți întristați călători, își urmă calea la hotarul dintre zorile cenușii și noaptea adîncă ce se înstăpînise încă neîn'ir.să in inima bătrînilor codri prin care serpuia drumul.

Urcîr.d în trăsura, Pierre își sprijinise palma de bancheta tapitată ca să se așeze mai bine și dăduse peste niște foi mototolite de hîrtie. Le strînsese în mînă fără să știe ce face ; aceeași pornire strîngătoare, ciudată, a inimii sale, care-i dăduse brînci la faptă fără să se gîndească. îl împinse mai departe să rămînă cu hîrțile mototolite în mînă un ceas sau două în tăcerea grea, vrăjită, pe care o purta grăbita diligență prin inima neclintită a tăcerii începutului de zi pe cîmpuri și prin păduri.

Gîndurile îi erau întunecate și nedomolite ; un timp cugetul îi fu bîntuit de răzvrătire, de cumplită revoltă și necredință. Starea sa poate fi cel mai bine asemuită aceleia care — după cum mărturisea odată în amvon un preacinstit slujitor al Domnului — cotropise inima unui vrednic preot. În mijlocul unei mărețe catedrale, într-o după-amiază de înnourată duminică, preotul tocmai se pregătea să împartă împărtășania după cina cea de taină, cînd necuratul îl ademenise deodată, șoptindu-i că dreapta credință nu e decît o trăsnaie fără noimă. Tot astfel păți și Pierre ; pe el necuratul îl chinuia șoptindu-i că s-ar putea ca tot entuziasmul lepădării sale de sine să nu fie decît o prostie. Necuratul își bătea joc de el și îi spunea că e un prost. Rostind pe dată o rugă fierbinte — cu ochii închiși și cu mîinile încleștate pe anafura sfințită — credinciosul preot îl biruise pe diavol. Nu astfel stăteau lucrurile cu Pierre. Monumentul nepieritor al bisericii catolice ; cartea nepieritoare a Bibliei ; convingerea nestrămutată în adevărul înnăscut al credinței — acestea erau puternicele ancoră ce-l țineau legat atunci cînd furtuna neașteptată stîrnită de necurat încerca să îl ia pe sus. Dar Pierre... unde putea el să găsească

biserica, monumentul, biblia care să-i spună limpede : „Mergi mai departe ; calea ta este cea dreaptă ; eu nu mă lepăd de tine ; mergi mai departe". Deci aceasta era deosebirea dintre preot și Pierre : la primul era vorba dacă unele gânduri abstracte erau sau nu adevărate ; la Pierre era vorba dacă hotărâri vitale erau drepte sau nu. În această coajă de nucă se află, asemeni unor ousoare, eventualele răspunsuri la unele întrebări care ne nedumeresc, precum și descoperirea altora, încă mai adânci, care urmează din deslușirea celor dintâi. Adevărat este însă că Unii oameni se codesc să afle răspuns la întrebările clipei de față, de teamă să nu-și dea astfel mai mult de lucru.

Gîndindu-se la scrisoarea de jale, venită parcă de pe alt tărîm, a lui Isabel, Pierre își aminti de înălțata luminare a aceluia ceas cînd cuvintele viteze îi țîșniseră din inimă : „Mîngîiere îți voi fi, lîngă tine stînd. pentru tine luptînd acum și pururea al tău frate ce într-ajutor îți va i sări !" Aducerile aminte se desfăcură în falduri de mîndru t imbold ; în fața acestor slăvite flamuri ale Virtuții, necu-
I râtul cu copita despicată o luă la fugă șontîcăind îngrozit.

| Dar iată că în minte îi vine din nou privirea de afurisenie cumplită pe care i-o aruncase mama lui la despărțire; aude din nou cuvintele care-i surghiuneau inima : „Sub acoperișul meu și la masa mea, cel care s-a numit odată Pierre Glendinning nu mai are ce căuta". Fără viață, pe patul alb ca zăpada, îi apare Lucy în fața ochilor, zăcînd

■ învâluita în ecourile tălăzuite ale propriului ei țipăt de

I moarte : „Inima mea ! Inima mea !" Atunci, repede, înapoi

II la Isabel și la cutremurarea fără nume a simțămîntului

I tulbure, abia mijind către înțelegere, pentru această fe-

1 cioară a tainelor ! „Vai ! încotro îmi îndrept pașii, las în

I urmă cadavre !" gemu Pierre. înseamnă că este

cu pu- [tință ca purtarea mea să fie cea dreaptă ?
Vai ! Prin ea par să stau sub amenințarea unui
păcat nefiresc și blestemat, atît de nefiresc încît se
prea poate să fie tocmai cel despre care Scriptura
spune că nu încap e iertare. Leșuri în urmă și
păcatul cel mai întunecat în față. cum e cu !
putință atunci ca purtarea mea să fie cea
dreaptă ?"

Aflîndu-se în această stare și avînd doar tăcerea
drept tovarăș, văzu răsărind primele raze ale
soarelui de dimineață care i se închină. Tulburarea și
noaptea nedormită trecuseră :
amorteala neobișnuită ce însoțește uneori
o grijă tăcută și neîntreruptă, dulcea pace din aer
și legănarea molcomitoare a trăsुरii pe un drum
întărit și. netezit de o bură de ploaie din noaptea
trecută, toate acestea își făcuseră efectul așteptat
asupra celor două fete ; cu

1 fețele acoperite, adormiseră sub ochii
lui Pierre. „Dormiți duse — nemaștiind
astfel de voi, oh. dulce Isabel, oh, sărmană
Delly ; fugarele voastre destine le port într-al
meu !"

Deodată, în timp ce ochiul său întristat se pleca din
ce în ce mai jos, ostenit să mai dezmiere fețele
care-și afla- j seră ca prin minune pacea, privirea-i
căzu pe pumnul strîns, sprijinit pe genunchi. Din
strînsoare ieșeau niște hîrtii. Habar n-avea cum
ajunseseră acolo sau de unde veniseră, deși chiar
el le apucase, mototolindu-le. Ridică mîna și,
descleștîndu-și degetele, le întinse, le desfăcu și le
netezi ca să vadă ce-ar putea fi.

Erau subțiri, vechi și uscate ca o scrumbie ;
cerneala 1 era ștearsă și hîrtia soioasă. Păreau a fi
paginile de în-¹ ceput ale cine știe cărei vechituri de
broșură, un capitol sau așa ceva, dintr-un tom mai
mare al vreunei disertații. I încheierea nu mai exista.
Un călător care trecuse mai j înainte pe acolo o
scăpase Cînd își scosese batista.

Pe cei mai mulți dintre bărbați îi apucă uneori cîte
o a toană pe care nu știe nimeni să o explice și care-i
face ca în unele clipe, printre îndeletnicirile lor
obișnuite și cînd se află singuri în vreun colțișor sau

ungher pașnic, să le i cadă drag de te miri ce, cîte o zdreanță de hîrtie tipărită]

■ — uneori o bucățică de ziar cu cîte o reclamă de mult ră- l suflată — și atunci o citesc, o cercetează, o răscesc, cu- j getă asupra ei și se dau de ceasul morții pentru un pră- » pădit de petic răpănos, pe care în alte împrejurări sau în ' oricare alt loc nici nu le-ar trece prin gînd să-l atingă l măcar cu un clește. într-o anumită măsură, tot așa stăteau j lucrurile și cu Pierre. Dar dacă era și el ca și celelalte l fături omenști din cînd în cînd rob al mai sus-arătatei J toane, după ce aruncă o privire la titlul terfeloagei uscate J ca o scrumbie, alcătuită ca o broșurică, fu cît pe ce să o j arunce pe fereastră. Căci în orice dispoziție s-ar afla, ce . muritor cu scaun la cap, oricare ar fi el, ar avea răbdare să țină în mînă mai multă vreme o cărtuție tipărită (cu l cerneală aproape ștearsă și pe hîrtie destul de soioasă) l care. după toate cele, mai poartă și numele abracadabrant și nesuferit de *Cronometricale* și orologice ?

Fără îndoială, trebuie să fi fost un lucru fără seamăn j de profund ; trebuie să spunem însă că, atunci cînd omul i se află într-o stare de suflet cu adevărat adîncă, atunci j orice fel de profunzimi vorbite sau scrise îi sînt negrăit i de nesuferite și îi par de-a dreptul copilării. Cu toate J acestea, tăcerea continua neîntreruptă. Drumul se întindea j de-a lungul unei regiuni nelocuite și pustii ; femeile dor- j meu în fața lui ; gîndurile amare erau din ce în ce mai greu de îndurat, așa că, mai ales pentru a-și muta mintea i de la mohorîtul fapt al realității decît din altă pricină, Pierre se hotărî în cele din urmă să se cufunde în citirea broșurii.

I

I

Mai curînd sau mai tîrziu, în viață, tînărul înflăcărat sau de bună-credință ajunge să cunoască și să prețuiască mai mult sau mai puțin acest surprinzător solecism : Deși prima încercare prin care trebuie să treacă un creștin pentru a fi pe placul lui Dumnezeu este să renunțe la această lume, totuși nu știu cum se face că părțile din lume cele mai închinatelor lui Mamon — Europa și America — sînt stăpînite tocmai de nații prea creștine, care se împăunează cu stăpînirea lor și par să aibă niște temeiuri pentru asta.

Odată ce greșeala sare în ochi în practica de fiecare zi, cată a ne apuca de citirea de osîrdie a Evangheliei, ajun- gînd a ne cufunda de la sine în cea mai mare minuna a tuturor religiilor : predica de pe munte. De pe acel ceresc munte se revarsă către toți tinerii iubitori de cînte un șuvoi fără sfîrșit ce ne topește sufletul de bunătate și iubire a aproapelui ; junii sar îri sus de bucurie la gîndul că izvorul sfintei lor credințe a dat glas unor învățături alii de dulci și alinătoare ca acestea ; învățături care întru- chipează toată dragostea pentru Trecut și toată dragostea ce poate fi închipuită într-un viitor ce cu mintea-1 poți cuprinde. Emoții ca cele stîrnite de acea predică în inimile înflăcărute ale tinerilor par a fi de-a dreptul rupte din rai. Asta vine de la Dumnezeu ! strigă inima, și în acel strigăt se îneacă orice cercetare. Odată sorbită această învățătură, iată-1 pe tînăr din nou cu privirea îndreptată asupra lumii. Pe dată, întărind strîmbătatea cugetării de mai sus, îl îneacă simțămîntul covîrșitor al sfruntatei nerușinări a lumii ; lumea pare să se lăfăie bălăcindu-se în minciuni. Descoperirea e atît de copleșitoare, încît la început tînărul e gata să respingă dovezile simțurilor ; iar cînd s-o facă, se trezește în fața unei dovezi asemănătoare cu mișcarea soarelui, pe care el cu ochii lui îl vede învir- tindu-se în jurul pămîntului, dar ascultînd de înțelepciunea altora — a astronomilor din

tagma lui Copernic pe care nu i-a văzut
niciodată — e totuși încredințat că nu soarele se
învîrtește în jurul pămîntului, ci pămîntul în jurul
său. Tot astfel îi aude pe cei buni și
înțelepți

5

17 — Pii'sre

2
9
9

zicînd sincer • „Lumea asta doar pare a se bălăci în minciuni, în fapt ea nu se bălăcește în ele ; alături de minciună e și mult adevăr pe lume“. Să zicem că atunci se duce din nou la Biblie și, acolo, se citește altceva decît că lumea asta e nerușinată și blestemată, fără putință de răscumpărare ; că oamenii trebuie cu orice preț să încerce să scape din ea ? Dar de ce să scapi de ea, dacă e o lume adevărată și nu una a minciunii ? Fără îndoială, atunci lumea asta e o minciună.

La acestea, în sufletul înflăcăratului tînăr pornesc să se înfrunte două armii; dacă nu este nici apostat, nici papă-lapte, nici în stare să găsească talismanul secret pentru a stinge cearta dintre lume și sufletul lui, apoi nu mai află pace, nu mai află cel mai mic răgaz în această viață. Și cum, fără îndoială, talismanul secret nu l-a găsit nimeni, nu e mai în firea lucrurilor omenеști să zicem că el nici nu există ? Unii filozofi se laudă din cînd în cînd că l-au găsit; dar dacă pînă la urmă nu descoperă propria lor închipuire, o descoperă alții pentru ei, și atunci acești falși filozofi alunecă neîmpiedecați pe panta uitării împreună cu filozoficele lor cu tot. Platon, Spinoza, Goethe și mulți alții aparțin acestei tagme a celor ce se mint pe sine, împreună cu un alai de scoțieni și yanchei sectari, a căror vorbă încleiată se mai scurge încă, îmbăloșind originalele grecești sau germane neoplatonice. Din acea tăcere adîncă, singura voce a Celui de Sus, de care vorbeam mai înainte, din acel lucru sfînt și fără nume, veneticii ăștia cîcă au aflat un răspuns ; lucrul este fără noimă, ca și cînd ar spune că au stors apă din piatră, căci cum poate un om să audă o Voce din Tăcere ?

Negreșit, trebuie să recunoaștem că, dacă pentru cineva împăcarea lumii acesteia cu sufletele noastre a putut vreodată prezenta un interes cu totul ieșit din comun, acel cineva ar fi Pierre Glendinning la vremea despre care scriem noi. Ascultînd porunca cea mai înaltă a sufletului său, săvîrșise fapte fără întoarcere care îi spulberaseră fericirea lumească și care, în cele din urmă, aveau să aducă asupra-i cine știe ce altă durere nici cu

gîndul gîndită.

Curînd, deci, după prima strîmbătură la citirea titlului chisnovat și după ce-și mai aruncase ochii pe cîteva

pagini mai ales ca să-și uite de gînduri, în cele din urmă Pierre începu să deslușească adîncul cuget al alcătuitorului terfeloagei jerpelite și simți cum i se trezește un mare interes. Cu cît citea și recitea, cu atît interesul i se adîncea și așijderea creștea neputința lui de a-l înțelege cu desăvîrșire pe autor. Parcă i se infățișau unele tulburi lucruri, dar unde voia acesta să bată, nu i se vădea mai limpede. Pricina nu e ușor de limpezit; dacă ținem seama că inima și mintea omului, aceste lucruri unde trebuie căutată matca, nu pot fi atît de ușor dezvăluite. Cîte ceva, mai mult sau mai puțin legat de subiect, poate fi totuși arătat aici.

Dacă cineva se îndoiește cît de cît de dreptatea și vrednicia vieții și drumului pe care și l-a ales și dacă acel om se întîmplă să dea peste un alt om, ori peste vreun alt mic tratat ori predica care să-i oglindească, fără vrere dar convingător, strîmbătatea cît și lipsa de vrednicie Stît a teoriei cît și a vieții, așa cum a înțeles-o el, atunci acel om va încerca — mai mult ori mai puțin voit — să se ferească de recunoașterea și înțelegerea unui lucru care să ducă la propria lui osîndire. Căci în acest caz, a înțelege înseamnă a te osîndi pe tine însuți, ceea ce e întotdeauna

firea puțin convenabil și greu de suportat pentru fiecare, ncă ceva; dacă unui om i se spune un lucru cu totul și cu totul nou, atunci — la vremea la care află pentru prima oară de el — îi este cu neputință să-l înțeleagă. Căci, oricît ar părea de fără noimă, oamenii sînt făcuți doar pentru a înțelege lucruri pe care le-au mai înțeles înainte (deci, ca să zicem așa, doar cînd erau în pîntecele mamei). Lucrurile noi e aproape cu neputință să-i faci să le priceapă, dacă le vorbești doar despre ele. Adevărat, uneori se prefac a pricepe ; în inima lor sînt încredințați chiar că pricep ; pe dinafară, arată ca unii care au priceput ; dau din coadă în semn de înțelegere ; și cu toate acestea, n-au priceput nimic. Se mai poate însă ca,

știu eu, ei înșiși, nesiliți de nimeni, să tragă pe nas lucrul cel nou din aerul înconjurător și astfel acesta să ajungă să le intre în cap ; altminteri nici că se poate. Ați băgat poate de seamă că nu îi aducem lui Pierre nici una dintre învinuirile de. mai sus în legătură cu purtarea lui la găsirea cărțuliei jerpelite. Se poate ca amîndouă să i se potii- veaseă ; se poate ca nici una să nu i se potrivească. Sigur este, totuși, că în acea vreme era sincer încredințat ca nu pătrunde pe deplin gîndul ciudatului autor pînă în toate cotloanele sale. Și totuși, la o primă ochire, gîndul era din cele mai limpezi de pe lume ; atît de firesc, încît și unui copil i-ar fi putut da prin minte.

Știind deci că această hîrtoagă îl nedumerise pe Pierre atît de mult și văzînd că pînă la urmă Pierre avea să fie oarecum înrîurit de broșura ruptă, atunci cînd, poate prin alte mijloace, va ajunge să o înțeleagă ori, cine știe, să-și dea seama că de fapt a înțeles-o de la bun început, știind că autorul cărții îi va fi cunoscut prin renumele său și că, deși Pierre nu îi va vorbi niciodată, el îi va fermeca și înrobi duhul doar printr-o scurtă ochire de la depărtare aruncată asupra sa ; toate acestea îmi par suficiente temeiuri pentru a pune în capitolele ce urmează partea de început a ceea ce mi se pare o prelegere mai degrabă trăsnetă și plină de închipuire decît filozofică, din care mărturisesc că nici eu nu pot să ajung la nici o încheiere care să mulțumească mereu acele frămîntări ale cugetului meu cărora probabil că li se adresa scrierea respectivă. Îmi pare mai degrabă a fi întărirea minunat ilustrată a unei întrebări, decît răspunsul la întrebare. Cum însă ilustrări ca acestea sînt aproape fără excepție luate drept răspuns (și s-ar putea să fie singurele la îndemîna omului), poate că vor servi spre liniștirea măcar vremelnică a cine știe cărei minți iscoditoare, în felul acesta nerămi- nînd cu totul fără rost. În cel mai rău caz, fiecare poate să sară peste ea ori să o citească și să ridă în sinea lui.

m

Ei

de Plotinus

Plinlimmon (în trei sute treizeci și trei de
prelegeri)

„Prima prelegere.

CRONOMETRICALE ȘI OROLOGICALE

(Fiind nu atît catapeteasma, cît mai degrabă
parte din

**schelăria vremelnică pentru catapeteasma
acestei noi filozofii.)**

- Puțini dintre noi, domnilor, se îndoiesc că viața noastră pe pământ este altceva decât o încercare ; printre altele aceasta înseamnă că aici, jos, noi muritorii avem de-a face doar cu lucruri vremelnice. Ca atare, zic deci că așa-zisf. noastră înțelepciune este și ea doar vremelnică.

Așternînd pe hîrtie această precuvîntare, încep dară închizînd ochii, mi se pare că zăresc un rar sobon dt suflete care, purtate cu grijă în trupuri, vor odrăsli cu siguranță peste tot și întotdeauna adevărul ceresc cu un bob-două lipsă ori adaos. Întrucît vin de la

Dumnezeu

— singurul izvor al acelu adevăr ceresc, turnul și movila de la Greenwich de unde se încep meridianele globului pămîntesc și se socotesc pînă la capătul timpului — astfel de suflete seamănă cu niște cronometre (pe grecește „arătători ai timpuh i”) ale corăbierilor, potrivite după ora de la Greenwich atunci cînd corăbiile pleacă din Londra și trec pe Tamisa la vale pe lîngă locul cu pricina. îngrijite cu băgare de seamă, ele vor arăta aceeași oră chiar de-ar fi purtate pînă în Azore. Nu-i mai puțin adevărat că în mai toate călătoriile lungi și îndepărtate — să spunem spre împărăția lui Soare Răsare — cele mai bune, precum și cele mai bine îngrijite cronometre se întîmplă s-o mai ia și pe de lături, fără ca cineva să poată îndrepta greșeala, potrivindu-le de-a dreptul după ceasul cel mare de la Greenwich ; cercetarea iscusită și plină de osîrdie a stelelor prin sextant va ajuta la micșorarea greșelilor, în afară de asta există și acea operațiune de a se socoti cam cu cît greșește un cronometru ; adică, după ce am văzut cu cit o ia înainte ori rămîne în urmă ornicul, cit ar fi de puțin, pulem să facem adunările și scăderile respective ori de cîte ori e nevoie în calculele noastre cronometrice ; în eceste lungi călătorii cronometrul mai poate fi comparat și potrivit după acela al altei corăbii, plecată mai de curînd acasă.

Acum, într-o lume făcută ca a noastră, sufletul

omului este mai departe de Dumnezeu și de adevărul ceresc decît se află cronometrul transportat în țara lui Soare-Ră- sare față de Greenwich. Și tot așa cum acel ceasornic, cît ar fi de pus la punct, ne va spune că e ora amiezii, cînd ceasurile din Chitai arată, să zicem, miezul nopții, tot astfel sufletul cronometric, dacă e cît de cît credincios marelui său Greenwich de pe lumea cealaltă, se va încontra întotdeauna în așa-numitele intuiții ale binelui și răului cu convingerile locale și cu creierii ceasornicarilor de pe acest pămînt.

Mintea lui Bacon era a unui ceasornicar ; Cristos, însă, era un cronometru ; umil minunat de bine potrivit și exact și prea puțin clintit de zguduirile pămîntului, oricare ar fi ajuns pînă la noi. Învățăturile lui le păreau evreilor niște nebunii pentru că el arăta ora *cerească* la Ierusalim, în timp ce evreii se călăuzeau după ora *Ierusalimului*. Nu a zis el : înțelepciunea mea (timpul) nu e a acestei lumi ? Dar orice este mai neobișnuit în înțelepciunea lui Cristos ni se pare azi la fel de mare nebunie ca acum 1850 de ani. Și asta fiindcă în tot acest timp cronometrai lui, lăsat din tată în fiu, arată încă ora începutului din cer, iar Ierusalimul, care e lumea noastră, și-a păstrat cu grijă propriul său orar.

Dar deși cronometrul transportat din Greenwich în Chitai cată să arate cu adevărat acolo ora de la Greenwich în acest moment, chiar de nu se potrivește cu ora locului, nu înseamnă că în împărăția Chitaiului, ceasurile merg cumva aiurea. Ba dimpotrivă. Tocmai diferența cu pricina arată că pentru Chitai ceasurile sînt foarte bune ; în consecință, dacă *ele* arată pra exactă acolo, cronometrele de la Greenwich nu merg bine în Chitai. În afară de asta, la ce i-ar folosi unui chinez un ceasornic potrivit după Greenwich și care să arate ora de la Greenwich ? Dacă ar fi să-și potrivească treburile din fiecare zi după el, s-ar face vinovat de tot soiul de aiureli : ar trebui, să zicem, să se culce la amiază atunci cînd vecinii s-ar așeza la masă. Și așa, deși înțelepciunea pămîntească a omului poate să-i pară lui Dumnezeu nebunie cerească, tot astfel înțelepciunea dumnezeiască i se

pare omului nebunie pămîntească. Dacă e s-o luăm ca la carte, așa stau lucrurile. Atotputernicul, de la Greenwich-ul lui ceresc, nici nu se așteaptă de altfel ca muritorii să păstreze înțelepciunea Greenwich-ului în această îndepărtată împărăție a noastră ; o astfel de faptă nu le-ar ajuta la nimic aici și ar fi chiar o față calpă a Celui de Sus ; tot așa ca și cînd ora din Chitai ar fi aceeași cu ora de la Greenwich, ceea ce ar face ca ceasul de la Greenwich să nu arate ora exactă. Dar atunci de ce trimite Cel de Sus din cînd în cînd cîte un cronometru ceresc (în chip de meteor) în lumea noastră, fără vreun rost decît acela de a-i da de rușine pe toți cei cu ceasuri pămîntești ? Pentru că nu se îndură să-l lase pe om fără vreo dovadă a acestui fapt ; că deși potrivelile omenеști or fi bune în ograda noastră, ele nu merg în toată lumea, și că meridianul începutului, pe care locuiește El, se călăuzește după un tipic întrucîtva altul decît cel al acestei lumi. De aici nu înseamnă însă că adevărul lui Dumnezeu este una și al omului alta, ci, cum s-a amintit mai sus, și cum va fi pe deplin explicat în procitaniile următoare, cele două adevăruri sînt făcute să se potrivească prin înseși nepotrivirile lor.

Stînd și judecînd mai departe, urmează de asemenea că acela care află în sinea-i un suflet cronometru, cată să aducă ora lui cerească pe pămînt cu forța ; încercare ce nu poate fi vreodată încununată de o izbîndă mare și de toți acceptată. În ceea ce-l privește, dacă ar căta să-și tocmească purtarea de fiecare zi după el, nu ar ajunge decît să și-i ridice în cap pe toți stăpînii de ceasuri care arată ora pămîntească, aducîndu-și astfel asupra-și jale și moarte. Ambele lucruri se vădesc cu limpezime în soarta și firea lui Cristos, precum și în trecutul și prezentul credinței pe care a propovăduit-o el. Aici vrem să întărim un anume lucru. Deși Cristos a dat doar de jale atît în învățătura cit și în fapta cronometricelelor sale, a rămas cu totul neatins de nebunie ori păcat. Pe de altă parte, aproape fără excepție, la fapturile de rînd strădania de a trăi pe această lume fără a se abate de la tipicul cronometricelelor le duce în păcate și nebunii

nemaiauzite, ciudate și neînchipuite. Este pilda nevestei din Ephes¹.

Orice om de bună-credință înzestrat cu o minte pătrunzătoare va înțelege că o cercetare fără prejudecată a acestor păreri privitoare la Cronometricele și Orologi-cale îi va folosi pentru a aduce o oarecare lumină asupra câtorva dintre cele mai nelămurite lucruri care i-au chinuit pînă acum pe cugetătorii cinstiți ai tuturor veacurilor. Care om înzestrat, ce poartă în el un suflet ceresc, nu a gemut băgînd de seamă că, dacă nu se leapădă cu totul de cele lumești, nu poate nădăjdui să-și potrivească purtarea de pe pămînt după rînduielile sufletului ceresc ! Totuși, un glas care nu dă greș îi spune că acel arătător nu poate să greșească.

Și unde se află filozoful de bună-credință și cu minte dreaptă, domnilor, care, privind în * dreapta și în stînga, în sus și în jos, prin toate vîrstele omenirii, inclusiv cea de față, să nu fi fost izbit de o mie de ori de gîndul păgîn că, oricîte lumi ar stăpîni Dumnezeu, asupra acestora nu are putere ; căci lumea noastră pare să-l facă de rușine ; atît de îndepărtate sînt căile ei de căile de la sine cunoscute ale Domnului ? ! E cu neputință, însă, și lucrurile nu stau așa ; dar cel care înțelege cum trebuie pilda cronometricească, va pătrunde cu atît mai bine acest gînd cumplit. El va vedea atunci, ori i se va părea că vede, că aparenta nepotrivire a acestei lumi cu Dușnnezeu vine tocmai din potrivirea cu el pe același meridian.

*

Pilda aceasta cronometricească nu înseamnă cîtuși de puțin justificarea tuturor faptelor săvîrșite de cei răi în răutatea lor ; cei răi păcătuiesc tot atît de mult împotriva propriilor orologii, cît și împotriva cronometrului ceresc. Că așa stau lucrurile ne-o arată limpede ușurința cu care cad pradă remușcărilor. Nu, această pildă nu vrea decît să arate că, pentru gloata omenească, înalta

¹ Aluzie la o povestire cu tîlc în care o nevăastă, jelindu-și bărbatul mort, e auzită ds un soldat eare păzea niște hoți spinzurați. Convingînd-o să-și uite neșazul, soldatul riscă să fie pedepsit, căci între timp cîeva îi fură cadavrul unui spinzurat. Femeia însă îl scapă, oferindu-i cadavrul răposatului soț ! în schimb.

neîntrerupta dreptate cerească nu este numai cu neputință, dar ar fi cu totul nelalocul ei și de-a dreptul greșită într-o lume ca a noastră. Să întorci obrazul stîng dacă cineva ți-1 pâl- muiește pe cel drept ține de cronometricele ; de aceea, omul de rînd rareori face un astfel de lucru. Să dai tot ce ai celor sărmani este de asemenea un lucru cronometric ; de aceea omul de rînd rareori face așa ceva ; totuși, dacă omul își arată cu oarecare cumpătare milostenia față de cei săraci, dacă se slăpînește să facă vreun rău cu bună știință altui om, dacă se străduie cît poate să facă bine întregii suflări de pe fața pămîntului, dacă cu grijă și iubire se apleacă spre soață și copii, cîmotii și prieteni, dacă este îngăduitor față de părerile celorlalți, oricare ar fi ele, dacă este neguțător cinstit, cetățean de treabă și toate celelalte, mai ales crezînd el într-un bun Dumnezeu pentru necredincioși. așa cum există unul și pentru credincioși, și se călăuzește după această credință, atunci, deși un astfel de om se află hăt-departe de tipicul cronometricalelor, deși toate forțele sale sînt cu totul orologice ; un astfel de om nu trebuie niciodată să se lase pradă disperării dacă i se întîmplă să se facă uneori vinovat de cine știe ce greșeală mărunță ; cuvinte pripite, lovituri date și primite, arțag la el acasă, bucuria lacomă a unui pahar de vin atunci cînd știe că sînt unii care nu au nici o bucătică de pîine. Ziceam că un astfel de ins nu trebuie să se lase pradă disperării veșnice gîndindu-se la veșnica lui îndatorare față de astfel de lucruri ; dacă nu le-ar face, pe ele ori altele ca ele, ar fi un înger, un cronometru ; în felul acesta este și om, și orologiu.

Orologiul ne învață dară că slăbiciunile față de astfel de lucruri cată a fi ținute în friu cît mai mult cu putință, deși cu siguranță ele nu pot fi niciodată stîrpile. E nevoie atunci să fie ținute în friu, că dacă le dăm cale slobodă, ajung de se fac lucrări pornite din iubirea de sine și drăcești care, după cum spuneam, nu sînt cîtuși de puțin, îndreptățite de orologiu.

Pe scurt, pilda cu cronometrul și orologiul ne învață următoarele : în lucrurile pămîntești (orologicele) omul nu trebuie să se lase călăuzit de

idei cerești (cronometri- cale); a se lepăda de unele mici și mărunte lucruri din viața asta, chiar un glas lăuntric îl va învăța, pentru starea lui de fiecă zi, dar cu nici un chip nu e bine a se jertfi pe sine cu totul și fără răscumpărare pentru nimeni altul, pentru nici o altă cauză, ori pentru nici o altă idee. (Căci se jertfește cineva cu totul și fără răscumpărare pentru el ? Soarele lui Dumnezeu nu scade nici măcar un grăunte din dogoarea lui Cuptor, chiar de te-ni topi de căldură. Iar dacă și-ar scădea din dogoare de dragul tău, atunci grîul și seara nu s- ar coace și, uite-așa pentru binele întîmplător al unuia, un popor întreg ar suferi.)

O viață practică plină de virtuți pare să fie, deci, cea mai de dorit vrednicie pentru suflarea omenească, și tocmai aceasta a și vrut Creatorul. În rai, e altă treabă. Acolo răposaii n-au decît să întoarcă obrazul stîng cît vor pofti, fiindcă obrazul drept n-o să primească niciodată o palmă. Acolo n-au decît să dea tot ce au săracilor, fiindcă nu există săraci. Tare le-ar prii oamenilor dacă ar cugeta cît de cît la aceste lucruri. Căci pînă acum, aflînd de la învățătorii lor că atîta vreme cît se află pe pămînt, trebuie să cate spre ceruri și să le ajungă prin fapte pămîntești de teama miniei veșnice, băgînd de seamă în viață că acest lucru e cu neputință, în deznădejdea lor oamenii n-au încotro și uită de cele moralicești, lăsîndu-se în voia înșelăciunii de sine a ipocriziei (înveșmîntată mai ales sub mantia celei mai respectabile cucernicii); altminteri, aleargă cu botul în pămînt, ca un cîine turbat, către necredință. Să învețe, dară, oamenii aceste -«Cronometricele și Orolo- gicala* și să păstreze orice îndemn de bun- simț spre a să- virși acele lucruri virtuozose care sînt și practice și de dorit ; dacă ele, îndemnurile, ar fi întărite de știința că le stă în putere să-și atingă telurile, atunci nu ne-am mai pierde nădejdea că vom deveni cu toții buni, fapt care s-a dovedit prea adesea a fi pricina nașterii unor vicii în multe minți ce s-au împărtășit din învățăturile cronome- tricești neîndoite cu apă. Dacă spune însă cineva că teoria mea e neadevărată, acela e lipsit de credință ; l-aș pofti cu toată mila să cerceteze istoria creștinătății din ultimii 1800 de ani ; l-aș întreba dacă, în ciuda

învățăturilor lui Cristos, istoria de la el încoace nu este tot atât de plină de sînge, fier și sabie, nedreptate și strimbătate de toate soiurile ca mai înainte ? înseamnă de aici că, în ceea ce privește foloasele practice — văzute într-o lumină pămîntească — singura mare credință moralicească, de la începuturi, cea a creștinătății (de pildă, răsplătirea gratuită, cronometrică, a răului prin bine, spre deosebire de iertarea ocărilor — chestiune orologică — propovăduită de unii filozofi păgîni) s-a dovedit a fi (orologică) neadevărată ; după 1800 de ani de procitanie din

zece de mii de amvoane s-a dovedit a fi cu totul fără folos practic.

Vin dară și vă zic vouă doar cele ce muritorii cei mai buni fac în fiecare zi și cele ce răii nu fac niciodată. Adac alinare celui drept care, printre slăbiciunile lui omenești, e în stare să pătrundă frumusețea perfecțiunii cronometrice. li arăt celui păcătos o virtute pe care poate s-o practice. Și nu stau în calea adevărului veșnic, anume că, mai devreme sau mai târziu, în toate cazurile, păcatul gol este jale despuiată și nimic mai mult.

Mai mult decât atât, dacă..."

Aici cânticica era ruptă și scrisul mîzgălit.

CARTEA XV

VERII

I

Deși hotărît să înfrunte totul pînă în pinzele albe, Pierre nu luase drumul orașului fără un plan chibzuit atît tu privire la primele zile, cit și la starea lui de mai apoi.

În oraș locuia un văr de al său, pe numele lui Glendinning Stanly, cunoscut îndeobște în familie ca Glen Stanly și căruia Pierre îi spunea vărul Glen. Ca și Pierre, era singur la părinți ; ai săi muriseră cînd avea doar cîțiva ani ; în acel an se întorsese dintr-o călătorie îndelungată în Europa pentru a intra, la vîrsta de 21 de ani, în stăpînirea nestînjinită a unei averi frumoase care sporise în mîinile unor tutori cinstiți.

În copilărie și la începutul adolescenței lor, Pierre și Glen fuseseră mai strîns legați decît sînt îndeobște doi verii. Cînd aveau zece ani, puteau fi luați drept pildă a adevărului că prietenia a doi

băiețași cu suflet mare și inimă largă, crescuți în huzurul și viața elegantă ce înlesnește făurirea de visuri romănțioase, poate trece dincolo de hotarele copilăriei, sălășluind un timp într-un rai sublim al luminii care nu este decît cu o treaptă mai jos decît cele mai dulci simțiri ale fetelor și flăcăilor.

Scrisorile celor mai înfocați îndrăgostiți nu sînt mai încărcate de șiroaie de jurăminte și făgăduieli, împănate și înțesate de pălăvrăgeli sentimentale, mai statornice în alcătuirea lor — de două ori pe săptămînă sau chiar în fiecare zi — decît misivele pe care și le trimit doi prieteni unul altuia. Printre mormanele de scrisori pe care Pierre le arseese la ceas de amar în camera de la han, se aflau două teancuri scrise mărunt, și în multe cazuri scrise de-a curmezișul cu cerneală roșie peste rîndurile negre, în așa fel încît în acele scrisori prietenia era adîncă de două stra- luri, o singură pană și o singură culoare neiiind de ajuns să o zugrăvească. Primul teanc conținea scrisorile lui Glen către Pierre, celălalt cele ale lui Pierre către Glen, pe care Pierre i le luase înainte de plecarea acestuia în Europa, pentru a le citi în lipsa prietenului, întărind amiciția în felul acesta și amintindu-și de tinereștile și arzătoare ceasuri cînd etT înmugurise mai întîi.

Dar așa cum fructul pe măsură ce se rotunjește înlătură frumoasa floare, iubirea pentru o fată face să dispară pentru totdeauna prietenia iubitoare pentru un amic. Pe dinafară ea poate să supraviețuiască ; înfocarea afecțiunii se vestejește însă, după legea firii.

Dacă în ochii neclintitei lumi a faptelor și adevărului inima pămîntească a unui bărbat rămîne ațintită doar asupra unei femei, singura căreia îi jură fidelitate veșnică, cu toată sinceritatea care nu poate fi pusă nicicum la în-

doială și care pentru el întrupează cel mai înalt și mai frumos ideal de frumusețe femeiască : dacă într-adevăr așa se petrec lucrurile — și dar-ar Domnul așa să fie — pe la orașe, iubirea celui mai fără de prihană îndrăgostit nu este totuși în cele mai multe cazuri altceva decât ultimul popas.asupra unui chip anume, după nenumărate alte ocheade fugare : de teamă că, de ne lăsăm purtați încoace și încolo de nenumărata mulțime și varietate a frumuseții femeiești, puterea de alegere se pierde de tot. Burlacul înverșunat este, în America cel puțin, victima unei prețuiri nemărginite a nesfârșitului farmec al femeii ori rezultatul îndreptățit al unei firi reci și searbede.

Deși dorurile inimii, firești la acea vîrstă, își aflaseră în cele din urmă ecoul îmbujorat în inima gingașei Lucy, nici mai înainte Pierre nu fusese nesimțitor la felurilele îmboldiri ale iubirii, încît, chiar dinainte de a deveni un mărturisit îndrăgostit, Amor îl luase ca paj. Toate acestea făcuseră să se aștearnă o pojghiță mai rece peste simțâ- mîntul arzător pe care îl încercase mai înainte pentru Glen.

Oriunde te întorci, lumea stă la pîndă asemeni unui țintaș, ca să împuște frumoasele trofee ale tinereții cu nemiloasele alice crîntănitore ale vîrstei. Dacă deșteptarea iubirii pentru femei, în general, șubrezi simțitor prietenia lui Pierre pentru Glen, tot astfel și miile de ravp or

bitoare ale paradisurilor, pe atunci strălucitoare, ale Franței și Italiei nu rămăseseră mai prejos în a îniriuri multe din simțirile lui Glen. Căci, așa cum cele mai mari foloase ale vieții sînt mai întotdeauna însoțite de cite un necaz iscat parcă pentru a ne face în ciudă, printre neajunsurile unor călătorii prelungite în străinătate este și acela că alungă din sufletele tinere și nestatornice multe din simțămintele frumoase sădite acasă de mama-natură ; le înlocuiește cu o îngîmfare de filfizion, făcîndu-i să semene cu acei federaliști încuiați de odinioară care — cum spune o legendă politică — nu voiau să-și macine cafeaua într-o rîșniță care nu era făcută în Europa și despre care se spunea în bătaie de joc că se gindeau să importe aer din Europa pentru consumul menajer. Scrisorile dintre Pierre și Glen, din ce în ce mai scurte, aminate, sosite la intervale din ce în ce mai lungi și în cele din urmă uitate cu totul, erau tristele dovezi ale destrămării unei amicitii care probabil că nu fusese luată prea în serios de nici unul dintre ei, de vreme ce nici unul nu îl luase pe celălalt la zor pentru că nu mai scrisese.

La începutul acelei stranii treceri de la generozitatea pripită a tinereții la precauția chibzuită a vîrstei bărbăției, omul face mai întotdeauna un scurt popas pentru neplăcute socoteli ; atunci, văzînd ce mult s-a depărtat de eul său neprefăcut de odinioară, sufletul șovăie să o apuce pe panta egoismului; se căiește amarnic ; dar toate astea sînt trecătoare ; și, mînat din urmă de torentul vijelios al vieții, cu greu îl mai poți recunoaște pe băiețandru cu inimă înflăcărată în bărbatul în toată firea, încet la simțire, ritos în iubire și socotit pînă și în credință. În timpul popasului de care vorbeam, băiețandru se străduiește cît poate să-și recîștige pornirile neprefăcute care-l părăsesc. Strădaniile lui sînt însă atît de altoite cu mugurii iubirii de sine, încît mai bine s-ar fi lăsat păgubaș ; prea adesea ele par doar vorbe goale și de sine înșelătoare, ori, mai rău încă, aere fățarnice.

La întoarcerea lui Glen din străinătate, curtenia cea mai firească, pentru a nu mai vorbi de legătura lor de rudenie, îl făcu pe Pierre să-i ureze bun venit într-o scrisoare care, deși nici prea lungă și nici prea entuziastă, lăsa totuși să se întrezărească o

considerație și o amabilitate firești între veri, sporite de farmecul și sinceritatea — pe atunci neprefăcute — ale lui Pierre. La aceasta, mai puțin sincerul și acum europenizatul Glen îi răspunsese cu o misivă toată numai apă de roze ; pe un ton de studiată simplitate, deplîngea decăderea prieteniei lor ; inima lui plină de afecțiune îi spunea însă că, în ciuda lungii lor despărțiri, ea 'avea să învie cu îndoită sinceritate. Intîm- plîndu-se însă să privească mai atent titlul acestei delicate epistole, lui Pierre *i* se păru că vede unele semție pe hîrtie care nu putuseră fi cu totul înlăturate și care arătau că „preaiubitul meu Pierre“, titlu cu care începea scrisoarea, fusese schimbat din „iubitul meu Pierre“; după ce încheiase și se iscălise, Glen adăugase „prea“ pentru a încălzi ceva mai mult pe „iubitul meu Pferre“; bănuială trecătoare, neîntemeiată poate, dar care mai potoli din înflăcărarea răspunsului la scrisoarea lui Glen, de teamă ca nu cumva generoasa flacără a prieteniei sale să aprindă doar un panaș țanțoș. Că avusese dreptate se dovedi mai apoi, căci primi o a doua scrisoare, pe jumătate de afaceri (la fel ca și toate celelalte care aveau să mai urmeze), în care constată că „preaiubitul meu Pierre“ se subțiasse la dimensiunile lui „iubitul meu Pierre“ ; cu a treia ocazie devenise „dragă Pierre“; iar cu a patra o pornise într-un marș forțat ajungînd din nou pînă la „scumpul meu Pierre *”. Toate sușurile și coborîșurile acestea nu păreau să oglindească nestrămutarea firească într-o afecțiune care, juruită unei singure cauze, poate totuși să ridice ancora sub orice drapel. Nu-i-mai rămăsese decît să aplaude o altă scrisoare de la Glen în care acesta, brusc și aproape nepoliticos în condițiile respective, începu cîntarea prieteniei lor fără vreo uvertură, ca și cînd, în cele din urmă, datorită naturii extrem de fragile a afecțiunii care-i lega și a nepu- tinței sale de a o pune în vorbe fără înconjur, Glen se gîn- dise că e mai bine să lase descrierea ei precisă în seama inimii și a închipuirii înțeleghătoare a lui Pierre ; cît despre el, prefera să o laude în general, prin înșiruri de vorbe însiroate cu un devotament bun la toate. Era destul de curios și răutăcios de nostim să compari aceste farafastăcuri iscusite, deși nu într-un totu încununate de succes ale manieratului Glen, cu șuvoiul nestăvilit de

„scumpe

Pierre" cave nu numai că se revărsa peste marginea scrisorilor sale din copilărie, dar țîșnea sclipitor cînd și cînd

— de prin canalele lor ascunse — printre rîndurile care urmau. Amintirea întîmplătoare a tuturor acestor lucruri nu-i oprise mîna nesăbuită a lui Pierre cînd acesta aruncase întregul teanc de scrisori, vechi și noi, din acea sinceră pornire ce însumează elementele care nici nu respectă oamenii, nici nu critică soiul de scrisori pe care îl arde ; precum adevărul cel dinții, al cărui semn grăitor este, înghjte tot pînă la capăt.

Cînd logodna lui Pierre cu Lucy devenise lucru cunoscut, binecrescutul Glen, în afară de firitiselile obișnuite în astfel de ocazii, nu scăpase un prilej atît de potrivit pentru a-l îndulci din nou pe vărul său cu borcane de miere și melasă, alături de cutii de prune și lămîi zaharisite. Pierre îi mulțumi din tot sufletul, dar îi ceru îngăduința, cam în doi peri și pe un ton dulce-acrișor. să-i înapoieze cea mai mare parte a darului său, sub pretextul că se va zaharisi ; lipsa lui de substanță era alegoric întărită și de faptul, că scrisoarea fusese plătită dinainte doar cu timbrele obișnuite.

Adevărata dragoste, după cum știe toată lumea. îngăduie multe bobîrnace dintre care unele chiar brutale. Dacă în acest caz era vorba de dragoste sau de politețe la Glen. care acum s-a dovedit de neînvins, e o problemă pe care n-o s-o discutăm. Ceea ce e sigur este că, netulburat, Glen reluă nobil atacul și, într-un răspuns foarte prompt și neașteptat, îi transmise lui Pierre plecăciunile celorlalți și îi oferî ospitalitatea unui apartament somptuos de cinci camere, pe care el și strălucita sa suită se străduiau să-l ocupe în hotelul cel mai la modă al unui oraș prosper. Glen nu se opri aici : ca și Napoleon, părea acum pornit să cîștige bătălia cîncemrindu-și toate regimentele asupra unui punct de atac și încăpățîindu-se să cîștige cu orice preț acea redută. Auzînd prin saloanele rudelor unele zvonuri că se și fixase ziua cununiei lui Pierre, Glen scotoci prin mapele lui pariziene, găsi cea mai trandafirie foaie de hîrtie și, cu cerneală parfumată și peniță de aur,

3

1

6

caligrafie o scrisorică împopoțonată și înmiresmată în care, după ce invoca toate binecuvântările lui Apollo și ale Venerei, ale celor nouă muze și ale virtuților cardinale asupra apropiatului eveniment, încheia cu o dovadă de prietenie cu adevărat magnifică.

După cum reieșea din scrisoare, printre celelalte proprietăți din oraș, Glen moștenise și o căsuță încântătoare, miștică și veche, complet mobilată în stilul secolului trecut, într-un cartier al orașului care, deși nu mai era chiar atât de la modă ca mai înainte, era totuși foarte atrăgător prin singurătatea lui pașnică pentru gungurelile din timpul lunii de miere. Ba chiar îl ruga să-i îngăduie să boteze vilișoara „Gungurei”, iar dacă după căsătorie Pierre avea să-i facă cinstea de a vizita orașul împreună cu soția lui, pentru o lună sau două, „Gungurei” ar putea fi un loc plăcut unde să tragă. Dragul lui văr nu trebuia să-și facă nici un fel de grijă. Întrucât nu se ivise nici un doritor potrivit, casa rămăsese multă vreme fără chiriași. În afara unui fost funcționar de încredere al tatălui său, burlac bătrîn, care locuia acum în ea. În schimbul unei chirii neînsemnate și al cărui rost era mai mult să nu lase casa goală. Cumsecadele bătrînului care-și atîrna acuma pălăria bine periată în cuietul din hol, avea să-și ia tălpășița fără zăbavă, la prima aluzie că altcineva va veni să stea acolo. Glen se însărcina să angajeze servitori trebuincioși ; în camerele de mult neocupate aveau să se facă focuri ; venerabilele, groteștile mobile vechi de mahon, marmura, ramele oglinzilor aveau să fie șterse de praf și poleite ; bucătăria avea să fie reutilată cu tot ce trebuie ; cufărul cu argintărie veche, aparținînd vilei din vremuri de demult, va fi degrabă adus din pivnițele băncii învecinate ; coșurile cu vase de porțelan antic aflate chiar în casă aveau să fie și ele despachetate ; în felul acesta, argintăria și porțelanul se vor afla în curînd în vitrinele lor obișnuite ; un butoi în pivniță și cea mai bună apă a orașului aveau să participe la compunerea unui pahar de vin fiert cu zahăr, spre a fi băut înainte de culcare în prima seară a venirii lor.

Mofturile unora înzestrați cu o fire nesănătoasă de nemulțumiți, precum și lașitatea morală a altora îi împiedică și pe unii și pe alții să primească favoruri cu

adevărat importante de la oameni ale căror motive de a le oferi nu sînt destul de limpezi și inatacabile, ori căror li s-a arătat mai înainte oarecare răceală sau indiferență. Dar atunci cînd acceptarea unui astfel de favor poate să fie într-adevăr convenabilă și de dorit pentru una din părți, fără să fie în același timp însoțită de vreun neajuns serios pentru cealaltă, nu pare să existe vreun temei de a nu primi neîntîrziat oferta. Iar atunci cînd cel care acceptă este de rang și avere egale cu cel care oferă, ba poate chiar superior, astfel încît orice atenție pe care o primește poate să fie răsplătită cu prisosință în împrejurări viitoare, atunci pretextele pentru a respinge darul se împuținează simțitor. Cît privește cele o mie și unul de fasoane, de „hîr și mîr“, de „se face“, „nu se face“, „vai, dar nu trebuia“, mai mult închipuite, slavă cerului, dacă inima e cinstită, nici una din fandoselile căutătorilor de noduri în papură nu împiedică mersul înainte al corăbiei celui pentru care ce e-n gușă e și-n căpușă. Unul ca ăsta ia lumea așa cum este ; se dă, fără să-i pese, după toanele și capriciile ei ; nu e niciodată apucat de remușcări dacă primește cele mai mari favoruri de la cei cărora le stă în putință să i le facă și nimic nu-i împiedică să le împrăstie în dreapta și în stîngă. La rîndul lui, și el împarte favoruri ; pînă la urmă mila omenească vine și ea să pună o vorbă bună pentru orice dar posibil, ținînd seamă că primind se îmbogățește tot el, indirect dîndu-i astfel puțință de a face încă și mai mult bine.

Cît despre cei ce nu se mint că purtarea lor ar fi, chipurile, dictată de considerațiuni de sinceră bunăvoință și către care favorurile acestea preaplecate vin în mod fățarnic de la inși pe care îi bănuiesc a le fi dușmani în ascuns, chiar felul lor de a fi în lume nu le va îngădui să respingă de la obraz astfel de plocoane ; dacă însă au o fire nu numai rece, ci și răutăcioasă, ori dacă sînt în stare să se mulțumească doar cu simțămîntul tainic că sînt mai ceva decît ceilalți și că îi au în puterea lor (ceea ce se întîmplă de fapt cu foarte puțini oameni), atunci ce

minunat este pentru unii ca ei să se joace cu focul, dușmanii făcându-se ci le primesc atențiile date de bunăvoie ! Căci vrem să șlim — la ce servesc dușmanii pe lumea asta decît pentru a fi folosiți ? Odinioară oamenii vinău și împungeau cu sulita tigrii pentru că îi urau, fiind fiare sălbatice puse pe rele ; în aceste vremuri luminate, deși iubim tigrii la fel de puțin ca mai înainte, îi vinăm mai ales pentru blana lor. Înțeleptul se îmbracă atunci cu tigrul său ; în fiecare dimineată, îl pune pe el, ca pe un halat care să-i țină de cald și să-l împodobească. Urmează^ că dușmanii sînt mult mai de dorit decît prietenii ; căci cui i-ar trece prin gînd să-și vîneze și să-și ucidă cîinele credincios și iubitor, doar ca să-i ia pielea ? Și, pe urmă, face pielea unui cîine cît a unui tigru ? Sînt cazuri cînd devine de-a dreptul de dorit să-i schimbăm pe unii doritori de bine în răufăcători. Nu e adevărat că prin purtările sale omul nu trebuie să nu-și facă niciodată dușmani. Ca doritori de bine, unii nu sînt numai stînjenitori, ci de-a dreptul piedici în îndeplinirea socotelilor cuiva ; dacă îți sînt dușmani, îi poți înfige ca pe niște pietricele ornamentale în zidăria planurilor taile mai largi.

Dar pînă acum nimeni nu-i făcuse încă lui Pierre boțezul în aceste finețuri de politică machiavelică ; întimplările prin care trecuse nu fuseseră nici atît de felurite și nici mintea lui atît de coaptă ; în afară de asta, avea mult prea mult sînge generos în vine. Și totuși, chiar mai tîrziu, cînd va fi înaintat mai departe către bărbăție, deși nu va avea inima să folosească învățături ca acelea de mai sus, dumneavoastră veți avea probabil minte ca să le înțelegeți și să vedeți cît sînt de practice ; ceea ce nu se în- tîmplă întotdeauna. În general, în înțelepciunea lumească oamenii își tăgăduie unul altuia înzestrarea cu pătrundere, mai ales atunci cînd ea nu se vădește în viața de fiecare zi. Este greșeala pe care o săvîrșesc mințile apostate, iubindu-se doar pe ele însele, lipsite de principii sau de-a dreptul ticăloase, închipuindu-și că cei care sînt încrezători sau binevoitori, ori doar buni la suflet sînt prea proști ca să fie niște egoiști ori ticăloși fără scrupule. Și astfel — mulțumită lumii — se învîrt multe iscoade printre taberele acestui pămînt, pe care oamenii le iau drept idioții satului ieșiți la plimbare. Și

acești idiști ieșiți la plimbare par să se călăuzească după zicătoarea că uneori aflăm multe nu arătînd că știm o groază de lucruri, ci mai degrabă făcînd pe neștiutori. Aici ne apropiem însă de hotarele celui soi de înțelepciune pe care e foarte bine să o ai, dar nu este binevenit să arăți că o ai. Sînt

însă unii care, încheindu-și socotelile cu lumea, se sinchisesc prea puțin de cele ce sînt doar lumești și nu le pasă atuși de puțin de ce fel de nesocotință lumească se fac vinovați.

Chiar dacă nu gînduri limpezi ca cele înfățișate aici cu toată bunăvoința, ori fără un țel precis îl făcuseră pe Pierre să primească de-a dreptul, din tot sufletul și bărbătește, oferta vărului său, fapt e că îi mulțumise de mai multe ori pentru nemaipomenita amabilitate de a angaja din timp servitori și așa mai departe, de a pune în ordine argintăria și porțelanurile ; amintindu-i că totuși uitase să pomenească de vinuri. îl rugă să pună în pivniță citeva sticle din soiurile cele mai bune. îi mai spuse că i-ar rămîne de asemenea îndatorat dacă s-ar duce personal la un negustor foarte cunoscut și ar cumpăra un săculeț de cafea Mocca adevărată ; nu era nevoie să dea poruncă să fie prăjită sau măcinată, întrucît Pierre prefera ca amîndouă aceste operații, foarte importante și hotărîtoare pentru mireasmă, să fie făcute înainte de a fierbe și servi cafeaua. Ku spuse că va plăti el vinul sau cafeaua ; pomeni doar da uitarea vărului și îi arătă care era cea mai bună cale să dreagă lucrurile.

În încheierea scrisorii. îi scria că deși zvonul cu privire la fixarea zilei cununiei sale la o dată foarte apropiată era din nefericire neîntemeiat, se gîndea că generoasa ofertă a lui Glen nu se baza doar pe acea presupunere și că deci nu avea să și-o retragă ; dimpotrivă, avea s-o păstreze pentru orice ceas pe care Pierre avea să-l hotărască. Era logodit, fără îndoială ; spera să apuce să se însoare înaintea să moară. între timp i-ar rămîne îndatorat lui Glen dacă i-ar trimite un bileț celui funcționar de încredere ca să plece din casă.

Deși uluit la început de scrisoare — căci într-adevăr „atenția” poate că pornise din dorința de a-și da aere, și atunci nici prin gînd nu-i trecuse că ea va fi acceptată atît de neșovăitor — vărul lui Pierre era în prea mare măsură oîn de lume ca să o ia altfel decît prietenește, cu umor practic și ca între veri ; fapt limpede dovedit de un răspuns care făcea mai multă cinste inimii și cugetului său decît orice altă scrisoare pe care i-o trimisese lui Pierre din zilele copilăriei. Și astfel, datorită răspunsului direct și într-un tel lipsit de

fasoane al lui Pierre, acest artificial tînăr fu prins în mrejele unei fapte cu adevărat bune ; fu silit să arunce masca găunoasă a lucrurilor făcute spre a-și da importanță și să-și pună trăsăturile solide și inimoase ale unei fețe adevărate. Tot așa sînt pe lume unii care, mai în glumă, mai în serios, sînt siliți să facă din cînd în cînd fapte cu adevărat bune, acolo unde și rușinea, și răceala, și pica, și orice predică pompoasă ar da greș.

II

Am înțelege însă prea puțin felul mai aparte în care erau legați Pierre și Glen — și care va avea în cele din urmă urmări dintre cele mai grave — dacă peste prietenia lor și mai înainte destul de tulbure nu s-ar fi așternut și un alt vâl de ceață. Absorbindu-le pe toate celelalte, mai neînsemnate, acesta le transformă într-o mare ambiguitate, în același timp singura deslușire cu putință pentru toate celelalte amănunte nesigure.

Lui Pierre i se năzărise de mai multă vreme că, înainte ca el să se îndrăgostească de Lucy, mîndrul Glen nu fusese cu totul nesimțitor la neobișnuitele ei farmece. N-ar fi știut cum să explice această bănuială atunci cînd îi înmugurise în minte. Fără doar și poate, vărul lui nu se dăduse de gol niciodată nici prin cea mai mică vorbuliță ; în ceea ce o privea pe Lucy, aceeași sfială înăscută, care nu îi îngăduia lui Pierre să-i pună vreo întrebare asupra acestui subiect, îi ferecase de bunăvoie și ei buzele. Între cei doi îndrăgostiți discreția își pusese pecetea de neșters pe acest sipet al tainelor ; că ceara turnată de un portărel pe o măsută de scris, deși ușor de topit de cea mai mică luminare, avea — în ochii celui supus ei — puterea de netrecut a unor druguri neînduplecați.

La prima vedere, purtarea lui Glen nu părea să ascundă nici cel mai mic grăunte care să-i hrănească bănuiala. Zimbește oare gelozia atît de binevoitor și își oferă casa pentru mireasă ? Dar, pe de altă parte, scormonind dincolo de pojghiță și cercetînd dincolo de veșmintul înzorzonat,

Pierre întrezărea o rană de mult ascunsă, dar încă netălmăduită, în care colcăia toată ura îndrăgostitului

respins față de rivalul care i-a luat locul, atîtată de fosta lor prietenie și de legătura de sînge. Acum, în lumina acestei nemaipomenite descoperiri, toate ciudăteniile lui Glen, hachițele în povestea cu scrisorile — „dragă Pierre”, „scumpule Pierre” ; căderea termometrului de la căldura febrilă a prieteșugului la glaciațiunea nepăsării, apoi din nou ridicarea la dogoreala sentimentului, și mai ales repetarea mereu întărită a devotamentului său de îndată ce nunta lui Pierre părea că avea să devină fapt împlinit; citite astfel, toate aceste enigme păreau să-și găsească răspuns. Cu cît mai adînc îngroapă unii oameni un simță- mînt dureros, cu atît mai înalt este mormanul de minciuni clădit deasupra lui. Purtarea prietenească a lui Glen trebuia deci să fie măsurată după ura adunată ; culmea ei se vedea în deschiderea casei pentru mireasă

Dar dacă ura era pricina îndepărtată, ea nu avea cum să fie pricina neîntârziată a felului de a fi al lui Glen. Este ura atît de ospitalieră ? Glen trebuie să fi fost stîr- nit de dorința fierbinte de a ascunde de ochii lumii un fapt neasemuit de umilitor pentru sufletul lui înzorzonat și impanașat : faptul că, în cel mai scump ideal al inimii lui, Pierre îl dăduse la o parte atît de neîndoiios. Dar tocmai această purtare prea iscusită a lui Glen, pe care el se silise să și-o însușească desăvîrșit pentru a servi țelurilor sale, îi trezi lui Pierre bănuiala că, prin ea, vărul său încerca să-l facă a-i respinge favorul. Putem vedea de aici că, așa cum este foarte greu să ții în frîu și să ascunzi în inimă o emoție puternică, tot așa este zadarnică încercarea de a stîrni prin tot soiul de presupuneri simțiri potrivnice alor tale. Deci înțelepciunea de pe urmă zice că, dacă ai ceva ce dorești a ține în secret, U-ebuie să nu spui și să nu fa« nimic. Dintre toate chipurile de a izbîndi, cît de fără speranță ar fi ele, acesta e singurul cu sorți de izbîndă. Cu șoșele, cu momelile umblă doar învățăceii într-ale lumii; în această știință și în propria lui bătătură lordul Chesterfield este cel mai prost învățător. Prima pornire a copilului și cea mai coaptă înțelepciune a vîrstei își dau mina, spunînd că simplitatea este partea cea mai adevărată și mai adîncă a Omului. Mai pe urmă această simplitate se află pretutindeni și le cuprinde pe toate, dacă e s-o luăm ca regulă de viață,

astfel încît ticălosul cel mai spurcat și omul vrednic cel mai cinstit, precum și înțeleptul cel mai pătrunzător, îi fac dovada pe zăpăsilul pe care îl arată lumii scormonitoare și lipsite de remușcări.

m

Povestea cu casa rămăsese neschimbată pînă la vremea mării răsturnări din viața lui Pierre, înainte de primirea scrisorii de la Isabel; și deși Pierre nu putea să nu șovăie, firește, să primească a folosi vila, în împrejurări atît de speciale ca cele în care se afla ; deși la început îi veniseră în minte, fără să se gîndească prea mult, cele mai întemeiate motive de împotrivire, ținînd de neatîrnarea făpturii sale, de mîndria și disprețul pentru toți și toate, deși multe se sumetiseră gălăgios în pieptul lui împotriva unei astfel de hotărîri, pînă la urmă tot aceeași pornire de om simplu și fără fașoane, care îi dăduse a-nțelege mai întîi să nu spună nu, îi șopti și acum să lase lucrurile cum erau. I-ar fi dat un răgaz, scutindu-1 de corvezile zilnice cum ar fi găsirea unui pat și a unei mese ; i-ar fi făcut rost de un acoperiș deasupra capului, fără soroc spre a-1 părăsi, îngăduindu-i a privi în jur, chibzuind ce ar avea de făcut pentru a găsi un culcuș cuviincios și pentru totdeauna celor pe care soarta le lăsase în grija lui.

Fără legătură, din cît s-ar zice, cu deșteptarea ființei sale lăuntrice ca urmare a nemaipomenitelor încercări care se "buluciseră dintr-una într-alta asupra lui, silindu-1 să le țină piept, se trezi gîndindu-se cu indignare că într-a- devăr scîrbavnic lucru trebuie să mai fie lumea asta dacă un dar primit fără sfială la ceasul belșugului ar trebui respins acum la ceasul celei mai negre nevoi. Nu-și închipuia el că vărul său e o comoară de milostenie, dar își făcea socoteala că, în urma înfățișării schimbate a lucrurilor, Glen avea cu siguranță să se prefacă măcar că îl primește cu brațele și mai larg deschise în casă, acum cînd

în locul politețurilor era vorba de o nevoie adevărată, ce nu suferea aminare. Unde mai pui că nu numai el era la ananghie, ci și două fapte fără apărare, dintre care una era legată de el de la bun început prin cele mai sfinte legături și îi trezise în suflet un simțămînt fără pereche pe lume în țaria lui stranie, deasupra celor omenești : toate astea îl făcuseră pe Pierre să se lepede de ultimele îndemnuri pe care fumul mîndriei și falsa neatîrnare i le mai puneau împotriva.

Deși timpul scurt care se scursese între hotărîrea lui de a lua drumul orașului împreună cu tovarășele sale și plecarea diligenței nu-i dăduse răgazul să primească răspuns de la vărul lui, răspuns pe care nici nu se prea aștepta să-l primească, îi trimisese totuși o scrisoare ca să-l pregătească, fiind sigur că prevederea lui avea să se dovedească pînă la urmă binevenită.

Pe oamenii dăruți cu suflete tari, oricît ar fi ei de tineri și de nepricepuți în unele lucruri, încercările grele și neașteptate, care îi doboară pe cei sfioși și slabi, îi stîrnesc, deșteptîndu-le înzestrările adormite și le toarnă în cuget, ca prin farmec, cele mai neasemuite învățături cu privire la ce să facă și cum anume, învățături pe care alții le cîștigă doar după o viață îndelungată, trecută prin multe neazuri și plină de chin. Una din aceste învățături este că atunci cînd, cine știe de ce, trecem pe neașteptate de la bogăție la nevoie, ori de la un bun renume la ocară, se cuvine a nu ne rușina și a ascunde starea în care ne aflăm celor care ne-au ținut cîndva — de ochii lumii — la mare cinste, tocmai cînd avem mai multă nevoie de ajutorul lor : nici lămuririle, nici șovăielile n-au ce căuta ; hotărîrea, îndrăzneala, virtutea unui adevărat gladiator și o neumilită înfruntare trebuie să se citească în fiecare silabă pe care o rostim, în fiecare rînd pe care îl așlerăm.

Scrisoarea trimisă de Pierre lui Glen pentru a-l pregăti intra de la început în miezul lucrurilor și era poate cea mai scurtă pe care i-o scrisese vreodată. Deși astfel de trăsături nu sînt nicidecum însoțitori statornici ai stării .ori firii omului (întrucît întimplări cum ar fi un degeț țeapăn, o pană proastă, cerneală ieftină care să sugă ori o masă șubredă, pot și ele să

pricinuiască tot soiul de schimbări), totuși în această împrejurare sci'isul lui Pierre stătea mărturie și întărea gândul epistolei. Coala era mare, dar cuvintele erau aruncate pe ea în rînduri apăsate, deși iuți, șase sau opt pe pagină. Așa cum sluga unui trufaș oaspete — conte sau duce — Oștește caleașca stăpînului cu o bătaie bubuitoare în poartă, așa îl vestea și Pierre pe Glen, prin adresa scrisă larg, cu trăsături lungi și mari, ce fel de drumeț se îndreaptă către el.

În clipele de puternică simțire, atît vorba cît și pana- capătă o minunată scurtimă plină de miez ; gîndurile slobozite repede și unul după altul, ca niște salve de tun, ne revin însă în minte cu multă strădanie și după mult timp, la alt ceas de chibzuință și netulburare.

N-are nici un rost să punem aici pe hîrtie chiar slovele misivei lui Pierre, fără să ne repetăm, lucru ce ar face rău gîndurilor înseși. Deși într-adevăr teama de a se repeta este frămîntarea neostoită a multor minți de bună-cre- dință și, ca atare, devine o slăbiciune a lor ; deși nici un înțelept nu se va mira cu preacônștiinciosul Vergiliu se pregătea pe patul morții să-și ardă *Eneida*, ca fiind o grămadă uriașă de vorbe fără noimă și fără folos, totuși a nu te teme cîtuși de puțin de repetare este o trăsătură a acelor tonți de invidiat pe care pîrtinitorul Dumnezeu i-a binecuvîntat peste tot pămîntul cu nesfîrșite comori de ifose, prostie și oarbă mulțumire de sine.

Ruperea logodnei cu Lucy Tartan, căsătoria cu o orfană sărmană și fără prieteni, dezmoștenirea lui de către mama sa ca urmare a acestor întîmplări, astfel de zvonuri — îi scria Pierre vărului său — vor ajunge înaintea lui, probabil. În salonașele rudelor și cunoștințelor lor. Nu scăpă însă nîfci o vorbă pe marginea vreunui din ele. Îi spuse mai departe că acum, prin întîmplările vieții — cu nimic deosebite de norocul nestatornic al războiului —, era deocamdată silit să se descurce singur, atît ca să aibă din ce trăi el și soția lui, cît și să hrănească pentru un timp o fată pe care avea motive temeinice să o ocrotească în mod special. Își făcuse planul să se stabilească pentru tot-deauna la oraș ; avea oarecari gînduri aproape statornice să-și cîștige existența fără să mai bată vreodată la ușa vreunui membru al bogatei și

rămuroasei lor familii. Casa, cu a cărei ospitalitate vremelnică Glen îl îmbiase cu alStă dărnice, i-ar fi acum îndoit și întreit trebuincioasă. Servitorii, porțelanurile, argintăria, vinurile, caieaua erau de prisos. Pierre avea să-i ia pur și simplu locul — nu pentru mult timp — cinstului și bătrînului funcționar ; și avea să rămînă să-i păzească lui Glen proprietatea, pînă ce planurile lui aveau să se coacă mai bine. Vărul lui îi ieșise în întîmpinare urîndu-i bun-venit presupusei mirese a lui Pierre și, deși altă doamnă îi luase locul la altar, Pierre lua urarea lui Glen ca nelegată de cineva anume din acest punct de vedere, potrivindu-se în egală măsură oricărei alte tinere care putea să-și dovedească dreptul de a stăpîni numele lui Pierre.

Întrucît nu există doar o singură lege a părerilor în astfel de treburi, s-ar putea ca, pe temeiuri pur personale, Glen să nu o considere pe adevărata doamnă Glendinning o partidă la fel de potrivită pentru Pierre, cum

i s-ar fi părut multe alte domnișoare ; cu toate acestea, Glenn va vedea că ea este gata să-i întoarcă cu sinceritate atențiile și considerațiile sale de văr. În încheiere, spunea Pierre, el și ai săi se gîndeau să plece imediat și aveau să ajungă în oraș la patruzeci și opt de ore după trimiterea prezentei scrisori. De aceea îl ruga din tot sufletul pe Glen să aibă grijă ca primele lucruri trebuincioase din casă să fie orînduite pentru sosirea lor ; să aerisească și să facă lumină în camere și, de asemenea, să-l înștiințeze pe bătrînul chiriaș la ce să se aștepte. Apoi, fără obișnuita încheiere de „al tău îndatorat, dragă vere Glen"*, încheia scrisoarea semnîndu-se. brusc și singuratic — „Pierre".

PRIMA SEARĂ A SOSIRII LOR ÎN ORAȘ

I

Postalionul întârziase.

Drumul de țară pe care îl urmaseră se transforma, intrînd în oraș, într-o stradă neobișnuit de largă și serpuită, cale bătută pentru locuitorii mai puțin avuți. Nu era pic de lună, ci doar stele. Era ceasul acela de început al nopții cînd prăvăliile tocmai își trag obloanele și orice călător care trece prin dreptul ferestrelor pieziș luminate pare să se îndrepte spre casă și nu aiurea. Deși calea șerpuia, nici o cotitură nu ascundea vederea largă și falnică a împrejurimilor ; cînd postalionul ajunse în vîrfurile colinei molcome, întinse, care ducea spre inima ascunsă a așezării și se arătă ochilor priveliștea clipocitoare a două șiruri lungi și împerecheate de felinare ce păreau nu atît să împrăștiie bezna atotstăpînitoare, cît să aleagă din ea o cărare abia ghicită, călăuză către o noapte și mai neagră și mai înfricoșată, cînd diligența ajunse așadar la acest loc de cumpănă, întregul oraș păru o clipă să-și întindă învins mîntia-i în trei laturi la picioarele privirii, trist și nedeslușit.

Acum, înainte de a coborî povîrnișul nu prea abrupt, aflîndu-se chiar pe culme, cei din diligență băgară de seamă, cu prețul a nenumărate hurducături, tîrîșuri și smucituri, că sub roți e alt soi de caldarîm. Postalionul parcă trecea peste ghiulele de tun de toate calibrele. Apu- cîndu-1 pe Pierre de braț, Isabel îl întrebă speriată care este pricina acestei neașteptate și neplăcute schimbări.

— Caldarîmul, Isabel; sîntem la oraș.

Isabel tăcu.

Dar pentru prima oară, după multe săptămîni, Delly vorbi de bunăvoie :

— Nu pare la fel de moale ca bătătura înverzită, domnișorule Pierre !

— Nu, domnișoară Ulver, zise Pierre cu amărăciune ;

o fi poate aşternut cu inimile câtorva cetăţeni răposati.

— Poftim, domnule ? întrebă Delly.

— Chiar aşa împietrite le sînt inimile celor de pe aici ?

întrebă Isabel.

— Întrebă caldarîmul, Isabel. Laptele pe care-l scapă lăptarul din garniţa lui în decembrie nu îngheaţă mai repede pe aceste pietre decît nevinovăţia albă ca omătul cînd se întîmplă să cadă de sărăcie pe aceste străzi.

— Atunci, aibă-mă Domnul în pază, domnişorule Pierre. suspină Daily. De ce-aţi tîrît pe aceste locuri o sărmană oropsită ca mine ?

— Iartă-mă, domnişoară Ulver. exclamă Pierre cu multă căldură şi întetit respect ; iartă-mă, n-am intrat niciodată noaptea în oraş, fără să mă întristeze şi să mă amărască. Haideti, fiţi vesele, în curînd o să ajungem acasă, fără să avem a ne împărţi cu nimeni tihna ; bătrînul slujbaş, de care v-am vorbit, probabil că îşi priveşte acum cu jale pălăria atîrnată pentru ultima oară în cuier. Hai. zîm- beşte, Isabel : drumul a fost lung, dar iată-ne ajunşi cu bine. Hai ! Nu mai e mult şi casa ne va ura bun venit.

— Parcă aud un zăngănit şi un hîrşîit ciudat, zise Delly înfiorîndu-se.

— Parcă s-a făcut şi mai întuneric, zise Isabel.

— Da, lămurii Pierre, se trag obloanele ; uşile se zăvo- răsc, ferestrele se închid, drugi se proptesc şi lacătele se încuie. Oraşenii se pregătesc de odihnă.

— Deie Domnul să şi-o afle ! suspină Delly.

— Şi atunci cînd se duc la culcare, înseamnă că cei rămaşi pe-afară nu au cum să mai pătrundă în casă, nu-i aşa, Pierre ? zise Isabel.

— Da, şi te gindeai pesemne că acesta nu este semnul de bun venit de care vorbeam.

— Îmi citeşti în suflet; da, la asta mă gîndeam. Dar încotro duc aceste lăaturalnice găuri de beznă, lungi, înguste, cumplite, pe lîngă care trecem din cînd în cînd ? Ce este acolo ? Nimic nu mişcă. Nu se vede tipenie de om ; uite încă una. Uite ce spăimoasă pilpiire aruncă felinarele răzleţite aşezate de o parte şi de alta. Ce sînt aceste văgăuni pe laturile drumului, dragă Pierre ; încotro duc ele ?

— Sînt rîuleţe ce se varsă în apa marelui Orinoco,

pe unde ne croim și noi cale acum ; ca niște vrednici
pușori ai apei celei mari, izvorăsc din locuri departe
ascunse ; de sub tainițe unde mișună gîndacii printre
pietroaie și tencuială ; trec prin bărăganele răutății și
pe lingă multe trunchiuri devenite acum birne, de
care mulți nefericiți au fost spînzurați.

— Nu știu nimic despre toate aceste lucruri.
Pierre. Dar nu-mi place orașul. Crezi, Pierre, că va
veni vremea cînd toată fața lumii o să fie pietruită ?

— Slavă Domnului, asta n-o să se întîmple
niciodată!

— Aceste găuri de beznă sînt cumplite ; privește!
Doamne, pentru nimic în lume nu aș apuca pe una din
ele.

În acea clipă roata din față scrișni ascuțit sub
greutatea trăsorii.

— Curaj ! strigă Pierre. Tocmai am intrat pe una
din ele. Dar nu e chiar de tot pustie ; iată un trecător !

— Oare ce se aude ? întrebă Delly ; ce poate fi aed
zgomot puternic că un clămpănit de fiare ? Tocmai a
trecut pe lingă noi.

— E trecătorul grăbit, zise Pierre. Are blacheuri de
oțel la tocurile cismelor ; o fi vreun cap de familie cu
suflet de zahăr !

— Pierre, grăi Isabel, tăcerea e nefirească, e
înflorătoare. Pădurile nu sînt niciodată atît de tăcute.

— Cărămida și zidăria au taine mai adînci de
ascuns decît codrii sau măgurile, dulce Isabel. Iată
încă o cotitură ; dacă nu mă înșel, alte două cotituri,
și am ajuns la ușă. Curaj, totuși o să fie bine ; fără
îndoială că ne-a pregătit o cină grozavă. Curaj, Isabel!
Ia spune-mi, ce vrei, ceai sau cafea ? Chifle sau pîine
prăjită crocantă ? O să mîncăm și niște ouă și poate
pui rece.

Apoi, către sine : „Sper că nu ; n-aș vrea ca și cina
să fie rece ! E destulă răceală în aceste pietre ale
calda-rîmului, întinse în chip de masa pentru
cerșetorii flămînzi. Nu vreau pui rece.”

Apoi, cu glas tare :

— încă o cotitură ; întocmai cum știam eu. Hai,
vizitiu ! (Scoțind capul pe fereastră:) Dreapta ! Ține
dreapta!

Pe dreapta trebuie să fie ! Prima casă luminată de pe
dreapta !

— Nu sînt lumini nicăieri, în afară de cele de pe stradă, răspunse vocea ursuză a vizitiului.

— Prostul ! A trecut de ea... Da, da... a trecut ! Hei ! Hei ! Stai; întoarce. N-ai trecut de niște ferestre luminate ?

— Nu e nici o lumină în afară de cea de pe stradă, veni răspunsul grosolan. Ce număr vrei ? La ce număr să vă duc ! Pe mine să nu mă țineți orbecăind pe aici toată noaptea ! Numărul, vă zic !

— Nu-l cunosc, replică Pierre ; cunosc însă bine casa; probabil că ai trecut de ea, îți spun încă o dată. Trebuie să te întorci. Precis ai trecut pe lângă niște ferestre luminate !

— Doar dacă or fi arzînd cu flacără neagră ; pe strada asta nu e nici o fereastră luminată ; cunosc eu tîrgul; p-acilea stau numai cucoane bătrîne, care s-au culcat de mult: în rest îs numai depozite.

— Oprești sau nu poștalionul ? strigă Pierre, sîcîit de încăpăținareă cu care omul mergea mai departe.

— Eu mă țin după poruncă : prima casă cu o lumină ; după cît socot — deși cum o să știu io ceva despre tîrgu' în care m-a făcut mama și am crescut o viață ! — nu-u-u, eu nu știu nimic — după dt chitesc io, prima lumină de pe străduța asta o să fie secția de vardiști... da, ... da, uite-o ! Bu-u-n ! Ieftină locuință v-ați mai găsit... Nimic de plată și hrană pe deasupra !

Pe unii oameni, mai ales cînd cugetul le este dinainte tulburat' de simțiri adînci, nimic nu-i scoate mai rău din fire și nu-i face să-și piardă orice stăpînire de sine decît obrăznicia mitocănească a unui hamal, vizitiu sau birjar. Cei mai mulți dintre aceștia din urmă aduc cu sine și poartă dintr-un loc într-altul cele mai rele apucături ale orașului; meseria lor îi face să cunoască sălașurile cele mai bătute de Dumnezeu ; în inima mizeriei propășesc de pe urma unuia dintre cele mai bănoase negoțuri ale rușinii. Cînd e soare, moțăie și lenevesc toată ziua pe capră și, cum se lasă seara, se trezesc și capătă ochi de pisică ; cel mai bine sînt deprinși cu străzile la miezul nopții, bătute de hoți

care se furișează, de femei păcătoase și de desfrânați; adeseori sînt în cîrdășie cu codoșii celor mai scîrboase vizuini ; de îndată ce se lasă întunericul, sînt la fel de binevoitori și în același timp bănuitori cu fiecare mușteriu, gîndin- du-se că se va dovedi ori un dezmățat, ori un ticălos ; acest netrebnic neam de zmei, căraușii lui Caron către corupție și moarte, împărtășesc, firește, păreriile celor mai practici dintre învățăceii lui Calvin și cred că fiecare om e în străfundul sufletului său o țintă numai bună pentru cea mai grosolană bătaie de joc și ocară ; doar hainete frumoase și buzunarele pline pot fi folosite ca niște brice pentru a-i ține la respect pe dulăii ăștia rîioși. Cea mai mică nerăbdare, orice fel de supărare, un cuvînt de mustrare de la un mușteriu în haine ponosite, ori care să arate alt semn de sărăcie, cît ar fi de mic sau greu de observat (căci în ceea ce privește banii se numără printre cei mai pătrunzători și mai rareori înșelați judecători de oameni) le va stîrni, în astfel de cazuri, disprețul cel mai de neîndurat.

Punînd fără să vrea în seama vizitiului gînduri ca acestea, Pierre, care-și ieșise cu totul din fire, făcu o faptă pe care, într-un ceas mai blînd, judecata l-ar fi împiedicat probabil să o săvîrșească.

Nu văzu lumina de care pomenise vizitiul; nu băgă de seamă, în minia care-l cuprinsese deodată, că poștalionul încetinise. Înainte ca Isabel să-l împiedice, deschise ușa brusc și, sărind jos, fugi înaintea cailor și îi opri cu forța, apucîndu-i de dîrlogi pe cei din față. Vizitiul înhață biciul împletit în patru și, trîntind o salvă de înjurături, se pregătea să-l mîngîie cu sfichiul pe Pierre, cînd brațul li fu oprit de un vardist care, sărind deodată în fața trăsuriî oprite, îi porunci să se oprească.

— Vorbește ! Ce s-a întîmplat ? Liniștiți-vă, doamne- i lcr, nu s-a întîmplat nimic grav. Vorbește !

— Pierre ! Pierre ! strigă Isabel îngrijorată.

Intr-o clipă Pierre fu lîngă ea la fereastră. Apoi, întoreîndu-se către omul legii, îi arătă că vizitiul trecuse de casa în fața căreia i se poruncise să oprească.

— Atunci s-o ia la dreapta cum i-ați spus, domnule ; și fuga marș ; auzi ? Vă știu eu pe voi, pezevenghii ăștia. Întoarce imediat și du-l pe domnul

unde ți-a spus.

Vizitiul, potolit acum, începuse un șir lung de lămuriri care-l învinovăteau pe Pierre, în timp ce vardistul, întorcându-se spre acesta, îl rugă frumos să intre din nou în trăsură ; avea să-l conducă chiar el la destinație ; și, așezându-se lângă vizitiu pe capră, îi porunci să-i spună numărul pe care i-l dăduse domnul.

— Nu știe numărul'... nu v-am zis că nu-l știe ? De-aia m-am supărat !

— Taci din gură, zise polițistul. Domnule (întorcându-se și adresându-i-se lui Pierre:), unde doriți să mergeți?

— Nu știu numărul, dar este o casă de pe strada asta; am trecut de ea ; cred că este a patra sau a cincea pe partea asta de la ultimul colț. Trebuie să fie lumină. E o locuință mică de modă veche, cu capete de lei din piatră deasupra ferestrelor. Să întoarcă și să mîne încet și am să i-o arăt negreșit.

— Cum să văz io lei în bezna asta, mormăi vizitiul...; Ian auzi. lei ! Măgari poate !

— Ia ascultă, se supără vardistul. Ia aminte să nu-ți găsesc eu ție o locuință în noaptea asta, băiete, de să nu te vezi, dacă nu încetezi cu bombănelile. Domnule, adăugă el revenind la Pierre, sînt sigur că trebuie să fie vreo greșeală. Știu foarte bine casa de care-mi spuneți. Am trecut pe lângă ea acum o jumătate de oră ; totul era pașnic ca mai înainte. Nu cred că locuiește cineva acolo ; n-am văzut niciodată vreo lumină. Nu cumva ați greșit ?

Pierre tăcu nedumerit, cuprins de presimțiri. Ei* a oare cu putință ca Glen să se fi făcut că n-a primit scrisoarea? Cu neputință. Poate însă că nu o primise cu adevărat; poșta întârzia uneori. Se putea și ca locuința să fi fost pregătită pentru ei, dar fără să arate pe dinafară vreun semn. Era însă greu de crezut. În orice caz, așa cum bodogănea vizitiul, cei patru cai și trăsura grea nu se puteau întoarce în loc ; dacă era să o ia înapoi, ar fi trebuit să mîne mai întii înainte și, luînd-o pe prima stradă, să facă iar cale-n- toarsă ; după aceea, dacă nu s-ar fi adevărit așteptările sale în privința casei, vizitiul ar fi fost îndreptățit cel puțin în parte în mitocăniile lui;

cum Pierre era scîrbit da el ca să nu mai riște, luă pe dată o hotărîre.

— Vă rămîn îndatorat, îl spuse el vardistului, penlm ajutorul dat la timp. Ca să fiu cinstit, ceea ce mi-ați spus acum m-a nedumerit și pe mine în legătură cu casa la care mă pregăteam să rămîn peste noapte. Nu există vreun hotel în vecinătate unde să le las pe aceste doamne în timp ce-mi voi căuta prietenul ?

Deprins cu tot soiul de șiretlicuri și avînd o slujbă care îl face pe om fără voia lui neîncrezător în aparențe, oricît ai* fi ele de cinstite și demne de crezare, bunul polițai îl privi acum pe Pierre în lumina chioară cu ochi neplăcut de scrutători ; nu-i mai spuse „domnule*¹ și, pe un ton cu totul schimbat, răspunse :

— Nu e nici un hotel în vecinătate ; e prea departe de drumul mare.

— Uite ce e ! se răsti vizitiul care primise din nou curaj ; ați fi dumneavoastră omul legii, dar și eu îs cetățean. N-aveți dreptul să mă împiedicați să mă duc la culcare la ora asta. Habar n-are unde vrea să meargă, fiindcă nici n-are unde să meargă; mai bine îl lepăd aici și n-o să îndrăzniți să-mi ziceți ceva.

— Ia nu fi obraznic, zise vardistul, dar nu la fel de dirz ca înainte.

— Am și io drepturile mele, cînd vă zic ! Dați-mi drumul. Ei, fir-ar să fie, jos de pe capră ! Legea-i de partea mea ! Uite ce-i, dom'le Flutură Vînt, ia-ți catrafusele ; și zicînd acestea, trase spre el un cufăr ușor așezat pe acoperiș.

— Te poftesc să nu vorbești urît, zise omul legii, și nu te grăbi chiar atît ; apoi adresîndu-se lui Pierre, care co- borîse din trăsura : Așa nu se poate ; ce aveți de gînd să faceți ?

— În orice caz, nu merg mai departe cu acest individ, zise Pierre ; deocamdată mă opresc aici.

— Ha, ha ! rîse vizitiul; ha, ha ! Nemaipomenită locuință.... ne oprim aici, păi nu... taman în fața poliției...' ha, ha, zău că are haz !

— Dă jos bagajul, omule, zise vardistul ; așa, dă-mi cufărul cel mic și acum desfă curelele din spate.

În tot timpul acestei scene, Delly rămăsese nemișcată, tremurătoare în sperietura ei de fală de la țară ; Isabel,

chemîndu-1 din cînd în cînd pe Pierre, ceruse zadarnic o lămurire. Dar, deși cu totul neștiutoare într-ale vieții de la oraș, cele două însoțitoare ale lui Pierre priviseră scena cu mult prea multă temere ; acum, cînd în întunericul nopții și în inima unui oraș străin, Pierre le întinsese mîna ca să coboare din poștalion în strada pustie, cînd își văzură lu- crușoarele așezate grămadă lingă felinarul alb din fața secției de poliție, aceeași neștiință avu într-un fel o urmare chiar pe dos ; habar nu aveau în ce împrejurări nefericite și nepotrivite puseseră piciorul pe caldarîmul orașului.

În timp ce poștalionul se depărta hurducăind și dispărea în bezna fără fund, Pierre se adresă vardistului :

— E într-adevăr o dudată întîmplare, dar și acestea au loc uneori...

— ...Chiar și în cele mai bune familii, îl completă celălalt cam în batjocură.

„Nu trebuie să mă cert cu el“, se gîndi Pierre, jignit de tonul omului. Apoi spuse :

— E cineva la dumneavoastră... în birou ?

— Încă nu... E încă devreme.

— Vreți să fiți atît de bun încît să le adăpostiți o clipă pe aceste doamne pînă mă grăbesc eu să le găsesc o găzduire mai bună ? Arătați-ne drumul, vă rog.

Omul păru să șovăie o clipă, dar în cele din urmă încuviință ; în curînd treceau pe sub lumina albă și intrau într-o încăpere mare, golașă, cu înfățișare respingătoare, cu bănci de lemn nedate la rîndea și lavîte pe lingă pereți; într-un colț era un loc îngrădit în fața unei mese de scris. Paznicul își citea liniștit gazeta sub lampa cu gaz în formă de evantai din mijloc ; cei trei vardiști care își terminaseră rondul moțaiiau pe o bancă.

— Nu vă putem oferi mare lucru, zise călăuza lor cu calm. Și nu întotdeauna avem aici tovarășia cea mai aleasă, dar încercăm și noi să fim cuviincioși. Luați loc, doamnelor, zise el, trăgînd binevoitor o băncuță către ele.

— Hei, prieteni, zise Pierre, apropiindu-se de cei trei care moțaiiau și bătîndu^T pe umăr. Hei ! vreți să-mi faceți un serviciu ? Să mă ajutați să car niște geamantane din stradă O să vă dau ceva pentru osteneală și o să vă rămîn și îndatorat.

Pe dată cei trei, treziți iute, deschiseră ochii și se

holbară la el ; lămurindu-se repede la lumina lămpii și îi vorbește șefului, aduseră imediat bagajele cum li se spusese

Pierre se așază lângă Isabel și, în câteva cuvinte, îi dădu să înțeleagă că acum se afla în deplină siguranță deși într-un loc nu prea primitor; că vardiștii o să aibă grijă de ea în timp ce el o să dea fuga cât mai repede pînă la casă și o să se lămurească negreșit cum stăteau lucrurile. Spera să se întoarcă în mai puțin de zece minute cu vești bune. Lămurindu-1 și pe primul vardist ce avea dc gînd să facă și rugîndu-1 frumos să nu le lase pe doamne singure pînă se întoarce el, ieși repede în stradă. Ajunse la casa cu pricina, găsind-o fără greutate.' Era cufundată în tăcere și întuneric adînc. Sună, dar nu primi nici un răspuns ; după ce așteaptă îndeajuns, ca să se asigure fie că vila era într-adevăr părăsită, fie că bătrînul slujitor era plecat sau dormea buștean, se încredință în orice ca2 că nu fusese făcută nici cea mai mică pregătire pentru sosirea lor ; crunt dezamăgit* Pierre se întoarce la Isabel cu această neplăcută veste.

Și totuși ceva trebuia făcut, și încă neîntîrziat. Întorcîndu-se către unul din vardiști, îl rugă să-i caute o birjă, astfel ca să poată trage cu toții la o gazdă cuviincioasă. Dar atît omul, cît și camarazii lui nu vorîră să-l asculte, zicînd că nu avea cine să facă rondul și că nu aveau vuit să plece din post. Nu mai rămînea deci decît să meargă Pierre însuși. Nu-i plăcea deloc ideea de a le lăsa pe Isa- bel și pe Delly singure din nou, plecînd într-o expediție care s-ar fi putut să-i ia oarecare timp. Dar nu părea să existe altă ieșire și timpul îl mîna din urmă. Ii spuse deci lui Isabel ce are de gînd și, reînnoindu-și rugămintile față de vardist, făgăduindu-i că îl va mulțumi și pe el cu cîte ceva, Pierre pomi din nou la drum. Privi în susul și în josul străzii și ciuli urechile ; nu se auzea însă zgomotul nici unei trăsurii pe acolo. Alergă mai departe și, dînd primul colț, își îndreptă pașii repezi către strada cea mai mare, din centrul orașului, convins că acolo avea să afle ceea ce căuta. Nu era prea aproape ; nu-și pierduse însă nădejdea că o să găsească vreo birjă înainte de a ajunge acolo. Puținele pe care le întîlni aveau însS toate mușterii infofoliți. Meise așadar mai departe și, în cele din urmă, ajunse pe strada mare.

Nedeprins cu astfel de scene, Pierre rămase o clipă mirat de faptul că, în clipa în care ieși din ulicioara îngustă, întunecată, ca moartă, se trezi în mijlocul vacajului și forfotei ce caracterizează o stradă umblată chiar și noaptea, plină de oameni în timpul zilei, iar acum, la acest ceas târziu, scăldată în lumini trecătoare și răsunînd de roți și pași repezi.

II

— Frumusele ! Iubițele ! Hei, tinere ! Ce faci, pîișor, încotro așa grăbit ? Nu te oprești un pic, ingeraș ? Hai, nu fi uricios !

Pierre se întoarse și, în sclipirea spăimoasă a luminii necurate, aruncată de fereastra unui apotecar, văzu o făptură cu chip frumos, dar cu obraji boiți și hainele împo- poțonate, plină de grație, dar cu mișcări de o ticluită vioiciune. Era hidos luminată de razele verzi și galbene ale firmei apotecarului.

„Dumnezeule !” se cutremură Pierre, grăbind pasul : „primul bun venit cu care orașul mîmpiriă tinerețea !”

Tocmai trecea strada către un șir de birje oprite în scuarul de peste drum, cînd ochiul i se opri pe o tăbliță mică, scrisă cu litere poleite, ce purta numele, așternut cu aristocratică modestie, al unei case mari și frumoase cu etajul luminat din plin. Ridicînd ochii, fu sigur că în această casă locuia Glen. Lăsîndu-se în voia unei porniri de o clipă, urcă treapta care ducea la ușă și sună clopoțelul, la care răspunse degrabă un negru foarte politicos.

Cînd ușa se deschisese, auzi dinlăuntru zvon de dans și veselie.

i — Domnul Stanly este acasă ?

— Domnul Stanly ? Da, dai- este ocupat.

— Cum anume ?

— E undeva prin saloane. Doamna dă o petrecere pentru toți chiriașii.

— Așa ? Spune-i domnului Stanly că doresc să-l văd o clipă ; doar o clipă.

— Nu îndrăznesc să-l chem, domnule. Mi-a spus că s-ar putea să-l caute cineva astă-seară ; în fiecare seară îl tot caută pe domnul Stanly — dar să nu dau drumul

nimănui, chipurile din cauza petrecerii.

O bănuială neagră și amară străfulgeră prin mintea lui Pierre și; neputînd să nu-i dea ascultare, hotărî să-și dovedească pe dată dacă era adevărată sau nu. Îi spune deci negrului :

— Am o treabă ce nu suferă amîinare. Trebuie să-l văd pe domnul Stanly.

— Vă rog să mă iertați, domnule, dar porunca e poruncă ; eu sînt chiar servitorul dînsului, cel care primește bănuții de argint de la el la fiecare sărbătoare. Nu pot să nu-l ascult. Pot să închid ușa, domnule ? Așa cum stau lucrurile, nu am voie să vă dau drumul.

— Saloanele sînt la etajul doi, nu-i așa ? întrebă Pierre liniștit.

— Da, zise negrul oprindu-se surprins și ținînd ușa. ‘

— Scările sînt acolo, probabil ?

— în partea aceea, domnule ; dar drumul dumneavoastră e în partea asta.

Și negrul, acum bănuitor, tocmai se pregătea să-i trîn- tească ușa în nas, cînd Pierre îl îmbrînci într-o parte și, ureînd scările dintr-un salt, se trezi în fața unei uși deschise de unde izbucni o pală de zgomot și strălucire, năucitoare pentru cel care venea din stradă. Năuc și bezmetic, așa cum se simțea în acea clipă, intră cu toate acestea cu pas sigur și înfruntă uimita adunare cu pălăria cu boruri mari lăsată pe ochi, cu obrazul palid, cu înfățișarea prăfuită, ponosită, de pe drum, dar firoasă.

— Domnul Stanly ! Unde e domnul Stanly ? strigă el, croindu-și drum cu pași siguri printre dansatorii unui cadril, rămași cu gura căscată, în timp ce muzica se opri deodată și toți ochii se ațintiră cu teamă nedeslușită asupra lui.

— Domnule Stanly ! Domnule Stanly ! țipară cîteva voci ascuțite în capătul cel mai îndepărtat al salonului în care dădea, larg deschis, primul. Te caută un ins ciudat; cine naiba poate fi ?

— Așa s-ar zice, răspunse o voce deosebit de rece, așezată, cu accent târăgănat ; o voce argintie și, în străfun

durile ei, poate hotărâtă ; așa s-ar zice ; dă-te la o parte, amice; doamnelor, rogu-vă dați-vă la o parte, lăsați cale liberă între mine și pălăria de colo.

Politicoasa bunăvoință a adunării căreia i se vorbise astfel îi dezvălui lui Pierre, acum în plin avânt, silueta înaltă, robustă a unui tânăr chipeș cu barbă castanie, îmbrăcat deosebit de simplu, aproape cuviincios pentru o astfel de ocazie ; simplitatea hainelor sale nu sărea în ochi din prima clipă, căci stofa era fină și minunat croită. Stătea tolănit neglijent, aproape întins, pe o sofa lată, și părea că abia fusese întrerupt dintr-o conversație foarte agreabilă cu o brunetă mititică, dar foarte vioaie, așezată în celălalt capăt al sofalei. Filizonul și bărbatul; puterea și sclifoseala ; curajul și lenea erau atit de ciudat amestecate în acest tânăr cu ochi frumoși, încît la prima vedere părea cu neputință să-ți dai seama dacă are în el virtute sau nu.

Trecuseră cîtiva ani de cînd cei doi veri nu se mai văzuseră ; ani deosebit de roditori în mari schimbări în înfățișarea fiecărui om. Și totuși ochii se schimbă greu. În clipa în care ochii li se întâlneau, se recunoscuseră pe dată. Dar nici unul nu se trădă,

— Glen ! exclamă Pierre și se opri la cîtiva pași de el.

Tînărul cu ochi frumoși se lăsă doar mai leneș între pernele sofalei și, scoțînd încet un monoclu mic, nepretențios și fără panglică din buzunarul vestei, îl studie pe Pierre amănunțit, fără să fie cu totul jignitor, în ciuda împrejurărilor. Apoi, lăsînd să cadă monocluul, se întoarse fură grabă către domnul de alături, zicînd cu aceeași voce fără pereche, muzicală și amestecată :

— Nu-l cunosc ; e o greșeală ; de ce nu-l dau afară servitorii, ca să continue muzica ?... Cum vă spuneam, domnișoară Clara, statuile pe care le-ați văzut la Luvru nu se compară cu cele din Florența și Roma. Cum, dar dacă ne gîndim la acea capodoperă atît de tare lăudată, „Gladiatorul”¹¹ de la Luvru...

— Gladiatorul e în fața ta ! răcni Pierre, aruncîndu-se asupra lui precum Spartacus.

Dar pornirea-i avană fu domolită de țipetele femeilor speriate și de zarva din jurul lui. Cum el se opri, mai mulți bărbați încercară să-l țintuiască locului ; smulgîndu-se furios din strînsoarea lor, rămase drept și neînconjurat o clipă și, țintuindu-l cu privirea pe vărul lui, tolănit și nedînd vreun semn de tulburare,

grăi astfel :

— Glendinning Stanly, nu te lepezi de Pierre mai strașnic decît se leapadă cl de tine. În numele cerurilor, dacă aș avea un cuțit, Glen, te-aș străpunge pe loc ; aș lăsa să se scurgă tot singele tău de Glendinning și apoi aș coase la loc rămășițele netrebnice. Ciine, ocară a omenirii întregi !

— Extraordinar ! Remarcabil caz de impostură amestecată cu nebunie ; dar unde sînt servitorii ? De ce nu vin negrii ? Condu-1 spre ieșire, dragul meu doctor, condu-1 spre ieșire. Cu băgare de seamă, cu băgare de seamă. Ia stai ! — punîndu-și mîna în buzunar — uite, ia asta și du-1 pe bietul om pînă la o birjă.

Zăvorîndu-și în suflet mînia ce nu putea fi astîmpărată într-un astfel de loc, Pierre se întoarse, coborî în fugă scările și fugi din acea casă.

III

— Birjă, domnu' ? Birjă, domnu' ? Birjă, domnu' ?

— Trăsură, domnu' ? Trăsură, domnu' ? Trăsură, domnu' ?

— La mine, dom'le ! La mine, dom'le ! La mine, dom'le !

— E o pușlama ! Nu vă duceți la el ! E o pușlama !

Pierre se trezi înconjurat de o strînsură de birjari, care

se certau între ei, cu bicele lungi în mînă ; în același timp alții îi făceau semn de pe capră, unde ședeau cocotați între cele două felinare ale trăsorii ca niște sfinți ponosiți, buni de aruncat. Mînerile bicelor se îndesiră în jurul lui și, în urechi, îi răsunară șfichiuirile lor. De-abia scăpat de o scenă atît de înfricoșătoare ca întîlnirea cu disprețuitorul Glen în salonul orbitor, lui Pierre această îmbulzeală neașteptată de șfichiuri și codiriști i se păru întocmai ca năvala furiilor pedepsitoare asupra lui Oreste. Împingîndu-i în lături, apucă clanța primei portiere din apropiere și, sărînd în birjă, îi strigă omului să sc urce pe capră și să o ia încotro îi spune el..

Trăsura se depărtase întrucitva pe strada mare cînd, în cele din urmă, se opri, iar omul vru să știe

încotro s-o ia ; în ce loc ?

— Secția de vardiști a cartierului, zise Pierre.

— Hă, Hă ! Vă duceți să vă dați prins ? rinji birjarul ca pentru sine ; oricum e chestie mai cinstită ; dii, diL, gloabelor ! Hai, hai, hai ! Mină, mări !

Priveliștea și zgomotele care-1 înlîmpinară pe Pierre cînd intră la secția de vardiști îl umplură de groază și furie de nedescris. în încăperea adormită și cuviincioasă mai înainte plutea acum duhoarea tuturor grozăviilor ce se pot închipui. E greu de spus cum de se putuse sau prin ce împrejurare ajunsese să se strîngă o astfel de adunătură în timpul destul de scurt cît lipsise Pierre. într-o dezordine cumplită, zănatici, bolnavi, bărbați și femei de toate culorile, în haine țipătoare, nerușinate, grotești sau zdrențuite, țopăiau, răcneau și înjurau în jurul lui. Basmalele rupte, înflorate ale negreselor, rochiile roșii ale fetelor oacheșe atîmînd în zdrențe pe sinii goi se amestecau cu toaletele sfîșiate ale femeilor albe cu obrajii boîți și cu jachetele plesnite, cu vestele în pătrate și cu cămășile ieșite afară ale bărbaților palizi cu favoriți, cu fețe pierdute sau mustăți mari, de toate națiile, printre care unii păreau alungați diri culcușurile lor, iar alții oprîți în mijlocul unui dans nebun și deșucheat. în toate părțile se auzeau voci de bețivi, femei ori bărbați, vorbe englezești, franțuzești. spaniolești sau portugheze, precum și frînturi din cea mai scîrboasă dintre limbile pămîntului, acel argou al păcatului și morții, vorbit de hoți sau femei stricate.

Mîșcîndu-se prin acest turn Babei de oameni și voci, vardiștii încercau în zadar să potolească zarva ; unii puneau cătușe celor mai zurbagii ; ici și colo nenorociți aduși la disperare, atît bărbați cît și femei, se încăierau de-a binelea cu oamenii legii ; alții, cu cătușele la mîini, încercau să-i lovească, ridicînd brațele prinse în fiare. în tot acest timp vorbe și expresii ce nu se pot repeta la lumina soarelui, a căror existență era cu totul necunoscută și de nepriceput pentru zeci de mii de oameni cinstiți, ai orașului, silabe nerușinate și blesteme erau răcnite în gura mare din niște gitlejuri prea deprinse, din cit se vedea, cu rostirea lor. Ascunzișurile hoților, bordelurile, azilurile de nebuni, infirmeriile și bolnițele iadului păreau să se fi deșertat la un loc,

turnînd aici întreaga vărsătură scirboasă a cine ştie
cărei hrube cu nume de ruşine.

Deşi cunoaşterea pînă atunci cinstită dar sporadică
a vieţii de la oraş nu-l pregătise pe Pierre pentru a
înţelege tîlcul adînc al acestui inspăimîntător bilei,
ştia din auzite destule despre viaţa netrebnică a
tîrgurilor pentru a-şi închipui de unde veneau şi cine
erau cei din faţa lui. În clipele acelea, însă, nu se
gîndea îngrozit decît la Isabel şi la Delly, silite a fi
martore unei privelişti pe care el însuşi abia dacă o
putea îndura, dacă nu cumva fuseseră înghiţite de
această adunătură, venind în atingere directă cu
întreaga ei murdărie. Dînd buzna în mijlocul mulţimii,
nepăsător la ghionturile şi înjurăturile pe care le
primea din cînd în cînd, o căută disperat pe Isabel,
găsind-o nu . după multă vreme luptîndu-se să scape
de braţele turbate ale unui iubitor de whisky care, pe
jumătate îmbrăcat, se clătina pe picioare. Cu un pumn
straşnic îl trimise pe nefericit la perete şi, luînd-o de
mîna pe Isabel, le strigă celor doi vardişti aflaţi în
apropiere să-i croiască drum pînă la uşă. În cîteva
minute, cu ajutorul lor, Isabel, cu răsufierea tăiată,
era în siguranţă afară la aer. Ar fi rămas lingă ea, dar
fata îl imploră să se ducă după Delly, prada unor
jigniri mai rele decît ea. Întrucît se mai apropiau
cîţiva poliţişti, Pierre o încredinţă pe Isabel unuia
dintre ei şi, chemînd alţi doi să-l ajute, intră din nou în
cameră. O văzu pe Delly în alt colţ, apucată de fiecare
mîna de două femei cu ochi urduroşi şi congestionaţi
care, cu scălimbăieli neomeneste, îşi băteau joc de ea
din pricina rochiei închise pînă la gît şi chiar îi
smulseseră broboada. Fata scoase un strigăt de
bucurie şi teamă cînd îl văzu, şi în curînd Pierre reuşi
să o aducă alături de Isabel.

În timp ce Pierre era plecat după birjă, iar Isabel
cu Delly îl aşteptau liniştite să se întoarcă, uşa se
dăduse brusc de perete şi cîţiva poliţişti îi mînară
înăuntru şi îi închiseră pe toţi muşteriii amestecaţi ai
unui bordel prea- cunoscut, unde se făcuse o razie şi
de unde fuseseră ridi

cați în timpul cine știe cărui dezmăț cumplit. Vederea sec- țici și gîndul că sînt toți închiși laolaltă, între cei patru pereți ai săi, adusese gloata aproape de nebunie ; așa că, în acea clipă, uitînd de orice altceva, toți vardistii, cîți erau, se străduiau să liniștească pe zurbagiii dinlăuntru ; lăsase pentru o clipă să-și poarte singure de grijă, Isabel și Delly rămaseră un timp pradă furiei acesteia.

Nu era momentul ca Pierre să-și arate supărarea pe vardistul care uitase de făgăduiala de a purta de grijă prețiosului zălog încredințat lui. Nu avea nici timp să-și facă griji pentru bagajele ce se aflau undeva înăuntru. Lăsînd baltă totul, le împinse pe cele două fete năucite și aflate aproape în nesimțire în birja care, la porunca lui, o pomi din nou în direcția piațetei de unde o luase Pierre.

Cînd trăsura se depărtase destul de mult de hărmălaie, Pierre o opri și-i spuse birjarului că vroia să fie dus la cel mai apropiat hotel sau pensiune, respectabilă, de care știa. Omul — veselindu-se răutăcios de ceea ce se în- tîmplase pînă atunci — zise o vorbă în doi peri, destul de grosolană. Învățat de cearta lui pripită cu vizitiul poștalionului, Pierre se făcu însă că nu aude și repetă porunca cu glas liniștit, calm și hotărît.

Bezultatul fu că, după un drum destul de ocolit, ajunseră pe o străduță foarte curată, în fața unei case cu înfățișare cochetă, luminată de două felinare înalte cu lumină albă, așezate de o parte, și de alta a intrării. Pierre fu bucuros băgînd de seamă că înăuntru se mai auzea oarecare mișcare, în ciuda orei destul de tîrzii. Un ins cu capul gol, îmbrăcat curat și cu o față isteată, ținînd în mînă o perie de haine, își făcu apariția și-l măsură cu privirea destul de atent; cînd Pierre înaintă la lumina felinarului și înfățișarea i se văzu 4împede, omul, cu un aer respectuos dar încă puțin nedumerit, îi pofti pe toți 5ntr-un salonaș alăturat, unde scaunele în neorinduială și prăfăria generală arătau că, după tevatura de o zi întreagă, se aștepta venirea slujnicilor de dimineață.

— **Bagajele, domnule ?**
— **Le-am lăsat în alt loc, spuse Pierre ; o să trimit mâine după ele !**
— Ah ! exclamă omul cel isteț, destul de îndoit; să dau drumul birjei ?
— Stai, zise Pierre, gândindu-se că nu ar fi bine ca omul să afle din ce loc veneau ; am să-i dau eu drumul, mulțumesc.
Și, întorcându-se pe trotuar, plăti birjarului fără să crâcnească o sumă nemaiauzită, iar acesta, grăbit să-și pună câștigurile certate cu legea la adăpost, se urcă repede pe capră și plecă în galop.
— Vreți să poftiți în birou, domnule ? zise omul, făcând semn cu peria. Pe aici, dacă nu vă supărați.
Pierre îl urmă într-o încăpere aproape goală, abia luminată, cu o masă de scris. Trecind în spatele ei, omul întoarse către el un registru gros, plin de nume ca o carte de adrese, și îi întinse o pană muiată în cerneală.
Înțelegând despre ce e vorba, deși siciit în sinea lui de nu știu ce din purtarea celui alt, Pierre trase registrul spre Sine și scrise cu mână sigură dedesubtul ultimului nume înscris :
„Domnul și doamna Pierre Glendinning și domnișoara Ulver”
Omul privi cercetător numele și spuse :
— Și cealaltă coloană, domnule — locul de unde veniți.
— Adevărat, zise Pierre, și scrise : „Poiana Șeii”.
Prea istețul om cercetă din nou pagina și, mângâindu-și încet bărbia rasă cu un fel de furcă alcătuită pe de o parte din degetul mare iar pe de alta de cele patru degete strânse, șopti încetișor :
— Asta vine pe aici pe la noi, domnule ?
— Da. Cam așa ceva, răspunse Pierre în doi peri, stăpînindu-și minia. Acum, condu-mă, te rog, în două camere ; cea a mea și a soției mele trebuie să aibă alături și o a treia, oricît de mică ; am nevoie de un cabinet de toaletă.
— Cabinet de toaletă, repetă omul cu o voce într-adins
batjocoritoare ; cabinet de toaletă I Hm I Probabil că o
să puneți bagajele în ea. Am uitat, bagajele n-au venit...’ a, da, da, da... vin mâine, da, da, ... sigur...

mîine... bineînțeles. Fiindcă veni vorba, domnule, n-aș
vrea să par necuviincios și nădăjduiesc să nu mă
înțelegeți greșit, dar..:

— Dar ?... spuse Pierre, adunindu-și toată stăpînirea de sine ca să înghită obraznicia care venea.

— Cînd vin la noi domni străini, fără bagaje, ne simțim obligați să-i rugăm să plătească nota înainte ; asta-i tot, domnule.

— O să rămîn aici astă-seară și mîine toată ziua, în orice caz, zise Pierre mulțumit că asta era tot. Cît costă ? și își scoase punga.

Ochii omului se lipiră cu interes de pungă ; își mută privirea de la ea la fața celui care o ținea în mînă ; șovăi o clipă, apoi, înveselindu-se, spuse cu neașteptată blîndețe :

— Lăsați, lăsați, domnule ; deși pungașii par uneori gentlemen. Gentlemenii adevărați nu merg niciodată fără înscrisuri la ei. înscrisurile lor sînt prietenii lor, iar singurii lor prieteni sînt dolarii ; aveți o pungă plină de prieteni. Avem camere, domnule, care cred că vă vor conveni de minune. Să vină doamnele și am să vi le arăt imediat.

Spunînd acestea, istețul om lăsă peria, aprinse lampa și, luînd în mînă alte două lămpi stinse, le arătă drumul pe coridorul întunecat pardosît cu dale.

(CARTEA XVII)

JUNA AMERICĂ ÎN LITERATURA

I

De la răscrucea căilor istorisirii se fac două lungi drumuri, care apucă unul într-o parte și celălalt într-alta. iar restul tufurilor cărărilor în ele dau. Dacă apuci pe unul, toate împrejurările, faptele și întîmplările petrecute într-un anume timp cată să fie puse pe hîrtie tot atunci ; dacă apuci pe celălalt, ele trebuie pomenite doar cît trebuie pentru a aduce apă la moara istorisirii ; chestiuni pe care urzeala timpului le aduce împreună pot să nu aibă nici o legătură unele, cu altele. Eu nu apuc pe nici unul din ele ; puțin îmi pasă de amîndouă ; amîndouă sînt la fel de bune ; eu scriu exact cum îmi place.

În primele capitole ale acestui volum spuneam în

treacă că Pierre nu era numai cititor al poezilor și altor scriitori de seamă, ci — și aceasta înseamnă cu totul altceva — un înțelegător al tilcurilor lor pilduite, un suflet ce simțea din străfunduri precum ei; cu alte cuvinte, Pierre însuși era dăruit cu o fire de poet. În el dospea încet, treptat și fără să se fi ales încă, bogăția închipuirii pe care o cîntea atîta cînd o găsea așternută orînduit, cu prețul a nenumărate chinuri și a multor clipe de trudă nerăsplătită, pe pagina ieșită din tiparniță. Pînă acum, e drept, sufletul lui tinăr și încă necopt nu fusese oprit din drum de către Munții Fermecați și nu fusese condus prin sălile nesfîrșite ale **Adevărului**. Tăcut pînă în **sala** tronului, tainică și neîncălcată, **unde Majgii** Poeziei tăifăsuiesc în vorbele închisnovate ale Poetichiei **despre** Alfa și Omega lumilor. Între plăcutele imaginații ale poezilor **de** mîna **a** doua și a treia, **a** lui **se** putea așeza, însă, liber și cu tot dichisul.

Mai rămîne de spus că Pierre însuși încredințase hirtiei multe alcătuiți fugare, care îi aduseseră nu numai admirația și complimentele amicilor mai apropiați, ci și aplauzele mai puțin pătinoare ale unui public foarte inteligent și extrem de pretentios. Pe scurt, Pierre făcuse și el ceea ce au făcut mulți alți tineri — publicase. Nu un volum impunător, ci cu modestie și cuviință, contribuții ocazionale la reviste și alte periodice la modă. Își făcuse debutul magnific și victorios cu acel încîntător sonet de dragoste intitulat „Vara tropicală”. Nu numai publicul îi aplaudase micile compoziții, adevărate giuvaieruri de gîn-dire și închipuire, în vers sau proză, ci chiar și puternicul și multprețuitul dan al editurii Campbel îl copleșise cu laudele generoase pe care — își dăduseră ei seama dintr-o privire — le merita pe deplin. Vorbea în cuvinte frumoase de surprinzătoare lui stăpînire a limbii; își cereau permisiunea de a-și exprima uimirea pentru întocmirea armonioasă a frazelor; erau cuprinși de respect în fața pătrunzătoarei simetrii a stilului său general. Înălțîndu-se chiar deasupra acestei adînci înțelegeri a meritelor lui Pierre, priveau mult mai departe și își măturisau neputința de a-și ține în frîu admirațiunea nețarmurită pentru chibzuita netezime și eleganță a sentimentelor și emoțiilor exprimate. „Acest scriitor”, zicea unul într-o izbucnire nepotolită

de furie admirativă, „este caracterizat în toate de un Perfect Bun Gust”. Altul, pomenind ca învățătură aceea înțeleaptă, dar acra, maximă a doctorului Goldsmith, care spune că tot ceea ce este nou este fals, o aplica excelentelor producții dinaintea lui, conchizînd : „A mutat pe gentlemanul neclintit din salon și l-a pus să fie de față la ceremonia de deșteptare a literelor ; nu-și îngăduie niciodată să uluiască ; niciodată nu se lasă tras pe sfoară de lucruri vulgare ori noi; e încredințat că tot ceea ce e senzational e vulgar și că tot ceea ce e nou trebuie să fie din topor. Da, este spre lauda acestui admirabil tânăr autor că vulgaritatea și brutalitatea — trăsături care merg mîna-n mîna — îi sînt la fel de străine.”

Un al treilea, perorind într-o frumoasă și lungă cronică, începea cu afirmația îndrăzneată și neașteptată : „Acest scriitor este fără îndoială un june prea respectabil”.

Nici editorii feluritelor periodice morale și religioase nu rămăseseră mai prejos, aducmdu-și prinosul laudelor lor mai severe și al aplauzelor cu atît mai de preț cu cît erau mai scumpe la împărțit. Un editor foarte cunoscut, slujbaş și filolog al unei publicații săptămînale, om cu pregătire surprinzătoare în limbile greacă, ebraică și chal-deană, cărora le dăruise cea mai mare parte a vieții sale și care îi dădeau dreptul de a rosti judecăți infailibile asupra unor opere de bun gust scrise în limba engleză, nu șovăise să afirme : „E fără pată în ceea ce privește morala și nevătămător în toate cele”. Un altul recomandase obiectul laudelor cercului propriei sale familii. Un al treilea nu se sfiise să afirme sus și tare că principalul scop și țel al acestui autor era pioșenia evanghelică.

O minte mai puțin așezată decît a lui Pierre s-ar fi putut lăsa ademenită în mrejele fără capăt ale mulțumirii de sine, de către o asemenea prețuire, cu atît mai mult cu cît nu încăpea nici o îndoială că judecata de la început a editorului nu putea fi răsturnată, afară poate doar de cazul, nu prea de crezut, al apropierii Judecății **Se** Apoi, care ar fi putut statornici o astfel **de** întocmire a gustului și poate că i-ar fi înlăturat pe editori. Nu e mai puțin adevărat că toate aceste oșanale cam pluteau în nori fără vreo urmare mai pămîntească, fiind socotite, în lipsa lor de

miez. drept simple laude, nimic altceva decît complimente fără vreo pretenție de despicare a firului în patru; drept care un prieten mai în vîrstă cu înclinări literare își luase inima în dinți și-i spusese eroului nostru :

— Pierre, laudele sînt foarte înflăcărâte, recunosc, și neobișnuite pentru anii tăi, dar pînă acum n-am auzit nici o critică.

— Critică ? strigase Pierre uimit; cum se poate ?

Dar toate sînt critice ! Eu sînt idolul criticilor !

— Bine ! suspinase prietenul cel vîrstnic ca și cînd și-ar fi amintit că de fapt așa stăteau lucrurile. Bine ! și continuase să tragă din trabucul lui inofensiv și nepărtinitor.

Cu toate acestea, mulțumită editorilor, atît de mult crescînd entuziasmul publicului pentru scrierile lui Pierre, încît doi tineri care tocmai se lăsaseră de meseria mărunta de croitori pentru meșteșugul mai cinstit de editori (fă- cîndu-și probabil socoteala că le va renta mai bine făcînd

tomuri din zdrențele de cârpă și de bumbac rămase de la masa de croit, după ce le trecuseră prin morile de hîrtie), acești doi tineri, deci, îi trimisese o scrisoare așternută pe cea mai subțire hîrtie cu margine dantelată și, cu litere curățate și subțiri ca o ață de păianjen, așternută cele ce urmează ; alcătuirea acestei scrisori ne va arăta îndeșul că — mulțumită fabricantului — zdrențele lor de bumbac și în fuseseră, poate, schimbate cu totul în hîrtie, dar croitorii înșiși nu ieșiseră încă de tot din moara prefacerilor.

„Onorabilului Pierre Glendinning,
Mult stimat domn !

Linia elegantă și modelul minunat ales al producțiilor dumneavoastră ne umplu de admirație. Aveți stofă bună, domnule, gabardina cea mai fină a geniului. Noi tocmai ne-am apucat de treabă. Pînă acum lumea nu v-a văzut costumele... vrem să spunem, antumele. Trebuie să fie expuse în format bibliofil. Croitorii... pardon, bibliotecarii, o cer. Faîma dumneavoastră se află la prima probă. Acum, înainte să i se ducă luciul, e timpul să-i dăm linia unui volum. Am primit de curînd un transport de antilopă... safian. Cartea trebuie să fie trăinică. De aceea, r.e legăm cu tot respectul să vă îmbrăcăm uluitoarele opuri în costum de bibliotecă. Dacă nu vă e cu supărare, vă vom trimite o mostră... adică o pagină de probă, împreună cu un eșantion de piele. Vă putem oferi o zecime din profitul (mai puțin rabatul) pentru cîntea de a înveșminia minunatele dumneavoastră producții în haine de bibliotecă ; veți putea onora plățile cusătoreșelor (pardon, ale tipografului și legătorului) în ziua apariției. V-am fi recunoscători dacă ne-ați putea răspunde de îndată ce vă va fi cu putință.

Rămînem ai dumneavoastră prea plecați servitori,
Wonder & Wen.“

„P.S. Includem balotul... pardon coala, în semn de respectuoasă dorință de a vă avea drept client.“

„N.B. Dacă lista nu include înți'eaga
dumneavoastră garderobă... pardon, operă,
regretăm din suflet. Am
cotrobăit după ele prin toate sertarele...
pardon, revistele.
Model de haină... pardon, de titlu, pentru
operele lui Glendinning :

OPERE COMPLETE DE
GLENDINNING
AUTOR AL

*Ace! ci producții de valoare universală, «Vora tropicală : un
Sonet», <•Vremea: un Ghid», «Viața: un Impromptu*,
-Răposatul Reverend Mark Graceman: cuvîntare
funerară ^Onoarea : o Strofă», «Frumusețea : un Acrostih», «Edgar
: o Anagramă», ■■ Simbureiul: un Paragraf». etc. etc. etc. etc.
etc. etc.“*

De la un gravor, Pierre primise următoarele :

..Domnule,

**Vă abordez cu neprefăcut tremur în suflet.
Deși sîn- teți tinăr în ani. sinteți vîrstnic în
faimă și putere. Nu put să-mi exprim
îndeajuns admirația înfocată ce mi-au trezit-o
opurile dumneavoastră ; nu pot decît să regret
din adîneul inimii că producții de o tărie atît
de convingătoare a zugrăvirii nu sînt
îtovărășite de producțiile mai umile ale unui
ilustrator. Serviciile mele vă stau cu totul la
dispoziție. Nu pot să vă spun ce mîndru aș fi
dacă această aluzie din partea mea, oricît de
îndrăzneată, v-ar putea hotărî să-mi
răspundeți astfel încît să-mi hrăniți speranța
de a avea puțința să-mi cinstesc numele și
meșteșugul alcătuiind cîteva gravuri pentru
ilustrul Glendinning. Mențiunea intimplătoare
a numelui domniei-voastre îmi umflă pieptul
cu simțiri atît de covîrșitoare, încît trebuie să
mă opresc. Aș adăuga doar că, neavînd nici un
fel de legături în meserie, starea finanțelor
mele mă silește, din păcate, să cer banii la**

predarea fiecărui desen, ca temelie a tuturor înțelegerilor noastre. Nobilul dumneavoastră suflet nu va crede că această netrebnică rugă-minte, legată doar de meschine interese de afaceri, s-ar putea să știrbească, Acea profundă venerație și admirație personală pe care o nutresc dezinteresat pentru bunul și marele Glendinning, al dumneavoastră umil,

Peter Pence.“

n

Mișcătoare scrisori ! Format bibliofil ! Ediție ilustrată ! Nu-și mai încăpea în piele de bucurie.

Din nefericire îi dădu prin minte că, întrucât scrierile lui erau numai niște frânturi așternute în goana condeiului, puse cap la cap nu ar fi putut alcătui mai mult decît o broșurică subțire ; de aceea ideea unei ediții bibliofile părea cam timpurie ; în oarecare măsură, chiar de ris. Pe de altă parte, întrucît opera lui era alcătuită mai ales din mici sonete, mici meditații și eseuri morale, ilustratorul risca să nu prea aibă ce ilustra. Lipsit de experiență cum era, nu știa că arta desenatorilor ajunsese pe astfel de culmi ale invențiunii, încît anumiți reprezentanți ai meșteșugului se adresaseră unei cunoscute edituri cu oferta unei ediții ilustrate. Pînă și cartea de adrese a orașului era frumos ilustrată cu gravuri neasemuite reprezentînd cărâinzi, clești și vătraie.

Privitor la modelul pentru pagina de titlu, trebuie să mărturisim că, văzînd impunătoreea înșirare a titlurilor sale — lungi și strălucite ca cele care încununează proclamațiile cîte unui prinț german C.Stăpîn din tată în fiu al ogrăzii de la Grantz Jacobi ; proprietar netăgăduit prin poprire pe patul răposatei văduve Van Lom ; moștenitor al brutăriei falite a lui Fletz și Flitz ; legatar rezidual al banilor de coșniță ai răposatei

ducea Dunker ; etc. etc. etc.") — Pierre nu-și putu stăpîni un simțămînt trecător de mîndrie. Chiar și el se simți însă cocoșat sub samarul propriei lui greutăți, aceea de autor al unei simțitoare poveri literare. **Ii dădu prilej, de asemenea, pentru ușoare remuș-cări, gîndindu-se că la optsprezece ani pagina lui de titlu număra mai multe vorbe decît fila simplă care, în ediția din biblioteca tatălui său, stătea în fața întinselor speculații ale lui Platon. Se mîngîia însă la gîndul că, întrucît nu se putea amesteca în treburile celor care lipeau afișele pentru revista „Gazelle” și acopereau în fiecare lună zidurile orașului cu cearșafuri uriașe de hîrtie conținînd și numele lui printre ale altor abonați, nici el nu putea — presupunînd, să zicem, că ar fi acceptat oferta domnilor Wonder & Wen — să se amestece în treburile lor de lău- dare a mărții ; era limpede că, după părerea acestora, pagina de titlu a unui volum nu este altceva decît un zid fără ferestre, cu mult mai la îndemînă decît altele, întrucît e un loc unde nici un alt lipitor de afișe nu ar fi îndrăznit să-și bage nasul.**

Hotărît cum era să lase în plata Domnului aceste treburi de lăudător al scrierilor sale, încerca oarecare înclinare sfioasă către acea atitudine a unor autori cu mînuși și farafastăcuri care, strîmbînd din nas la surlele și trîm-bițele bune pentru prostime, se mulțumesc să-și pună doar numele pe pagina de titlu, încrezători fiind că atita e de ajuns pentru a sări în ochii tuturor oamenilor de gust. Prinții mărunței ai nemților n-aveau decît să-și zdrăngăne zurgălăii titlurilor fără sfîrșit. Țarul Rusiei se mulțumea să scrie doar „Nicolai” în încheierea celor mai de seamă ucazuri ale sale.

Aceste gînduri îl duseră în cele din urmă la felurite considerații asupra scrierii

anonime. Ii părea rău că nu-și începuse cariera scriitoricească sub acea mască. La data aceea putea fi prea târziu ; îl știa deja o lume întreagă și în zadar ar fi încercat să-și tragă gluga peste ochi. Când se gîndea însă ce demnă și cuviincioasă pînă în străfunduri și, oricum ai privi-o, cît de sfîntă e lucrarea anonimă, nu putea să nu simtă cea mai sinceră înduioșare față de acei nefericiți care, deși urau din suflet orice soi de zarvă în junii lor și se rușinau din ce în ce mai tare de tomurile scoase unul după altul, mai ales pentru bani, erau totuși siliți fără milă să-și alcătuiască răsunătoare pagini de titlu

ca să poată plăti notele brutarului și ale măcelarului, precum și din alte pricini bănești, în așa fel încît pancarta paginii din față să ușureze vînzările editorului.

S-ar putea însă ca motivul principal, deși nu în întregime limpede chiar și lui Pierre, pentru care respinsese în cele din urmă serviciile domnilor Wonder & Wen, acei nerăbdători căutători ai onoarei de a-i lărgi și întări faima, s-ar putea deci ca motivul să fie că, fiind la vremea aceea nu prea bătrîn în ani, foarte probabil viitoarele lui perle aveau să se ridice și ele. Dacă nu chiar să depășească cit de puțin frumusețea acelor pe care le dăruise deja lumii. Hotărî deci să aștepte hirotonisirea lui literară, pînă ce va fi trecut măcar de vîrsta de boboc, după lege, în ale literelor, cunoscută și sub numele prefăcut binevoitor de „pruncie”. Modestia lui îl făcea să uite că cei mai de seamă cărturari ai vremii absolviseră deja, datorită divinei puteri a geniului, universitatea faimei, deși legea spunea că erau încă nevîrstnici și că trebuiau să alerge la mămica ior pentru un bănuț cu care să-și cumpere alune.

Nepăsarea lui Pierre față de cele lumești era însă adeseori clintită de rugămințile politicoase ale domnișoarelor pe care le cunoștea, ca să le scrie un cîntecel în caietele ior de amintiri. Spuneam că nepăsarea lui era clintită ; adevăratul farmec al salonașelor din lumea bună este că acolo nu mai poți fi tu însuți și te faci una cu acel blînd panteism social, acel șerbet trandafiriu alcătuit din toți cei care mișună prin salonașe și care își dezmințe pașnic și încîniător propriul său nume ; atîta timp cît nimeni nu trage sabia propriei sale firi îmbățosate, tot omul lasă ast- ; el de arme urîte la garderobă — ca pe vremuri — odată cu pălăria și cu bastonul. Era foarte greu să ocolească, deci, caietele de

amintiri'; era însă și mai greu și deosebit de neplăcut pentru Pierre să le facă pe plac. Cu tot atîta dreptate ați fi putut numi aceasta slăbiciune sau idee fixă. Își aduna toată dulceața în glas și refuza, iar refuzul lui Pierre — după domnișoara Angelica Amabilia de Ambleside — era mai dulce decît acceptarea celorlalți. Dar, trebuie s-o spunem, înainte de rugămintea de a-i scrie în **caiet, într-un crîng de la Ambleside, Pierre, cuprins de o toana galantă, scrijelise de bunăvoie și nesilit de nimeni în prezenta acelei domnișoare inițialele ei pe trunchiul unui frumos arțar. Dar nu toate domnișoarele sînt ca Angelica noastră. Refuzate de la obraz în salon, nu se lăsau pînă cînd nu erau date afară și din birou. Îi trimiteau lui Pierre caietele de amintiri în încîntătoare plicuri, neuitînd să picure cîtiva stropi de ulei de trandafir în palma servitorului care i le duc^a sus. În timp ce Pierre — ținut la stîlpul propriei sale galanterii — dădea din colț în colț neștiind ce să mai facă, albumele care-și așteptau rîndul se înmulțeau ; în cele din urmă au năpădit un raft întreg din camera lui, în timp ce amestecătura de legături înzorzonate îi lua ochii, iar miresmele ce le împrăstiau mai că-1 făceau să-i vină rău. Chiar în după-amiezile răcoroase era silit să lase ochiurile de sus ale ferestrelor deschise un pic mai mult.**

Este cel mai simplu lucru să scrii într-un caiet de amintiri al unei domnișoare. Dar *cui bono* ? Este oare o lipsă atît de mare de tipărituri încît trebuie să ne întoarcem la vremea mănăstirilor, iar cărțile doamnelor trebuie să fie scrise de mînă ? Ce-ar putea să scrie Pierre despre Dragoste sau despre orice alt lucru pe care divinul Hafez să nu-1 fi

izvodit cu multe secole înainte ? Nu erau Anacreon, Catul, Ovidiu, toți traduși și la îndemîna oricui ? Și, dragele de ele, îl uitaseră oare pe Tom Moore ? Dar scrisul, Pierre — ele vor să aibă în fața ochilor mîna ta. „Mă rog, se gîndea Pierre, simțirea de-a bună e oricînd mai de dorit decît vederea de pe hîrtie. O să le facă să îmi simtă mîna după pofta inimii. Iar buzele sînt și mai bune decît mîinile. Să-mi trimită fețișoarele lor scumpe și am să le dau sărutografe cît potesc.” Zis și făcut! îl chemă pe Dates și cără toate albumele cu coșul, în sufragerie. Le deschise și le împrăstie pe masa lungită pentru acel prilej ; apoi, făcînd precum Papa de la Roma atunci cînd sanctitatea sa binecuvîntează cu toptanul lăzi întregi de mătănii, trimise un sărut devotat tuturor caietelor de amintiri ; chemă apoi trei' slujitori și le înapoie trimițătoarelor, împreună cu plecăciunile lui și cu o bezea de la cofetărie, înfășurată în hîrtia cea mai vaporosă.

Din mai multe colțuri aie țării, atît la oraș cît și la țară, și mai ales în timpul trimestrului de toamnă, Pierre primea felurite invitații stăruitoare să vorbească pe la colegii, asociații tinerești și alte societăți literare și științifice. Scrisorile care conțineau aceste invitații aveau o înfățișare impunătoare și măgulitoare pentru nevinovatul Pierre. Una din ele suna cam așa :

„Clubul Urquhart pentru Depășirea Imediată a Hotarelor Cunoștințelor, Atît Ōmenești Cît și Divine.

Zadockpratisville, 11 iunie 18—

Autorului «Verii tropicale- etc.
Cinstite și onorate domn !

Îndatorirea oficială și plăcerea personală se împletesc în modul cel mai plăcut în cazul de față. Dorința cea mai vie a inimii mele a

devenit, prin hotărîrea *Comitetului pentru Cuvîntări* o îndatorire profesională. în calitate de preşedinte al *Comitetului nostru pentru Cuvîntări*, prin prezenta vă solicit onoarea de a ţine o cuvîntare în faţa societăţii noastre asupra unui subiect pe care îl doriţi dumneavoastră şi în ziua pe care o veţi hotărî. V-am sugera cu respect subiectul Destinului Omului, fără să vrem să înrîurim în vreun fel alegerea liberă a domniei-voastre. Dacă ne onoraţi primind invitaţia, puteţi să fiţi sigur că vom avea grijă după cum se cuvine de dumneavoastră şi că ne vom strădui să vă facem şederea la Zadockpratisville cît mai plăcută. Vă va aştepta o trăsură la Staţia de poştă pentru a vă duce împreună cu bagajul la Han, cu tot alaiul *Comitetului pentru Cuvîntări*, în cap cu preşedintele. Ingăduiţi-îni să-mi alătur omagiile personale

la înalta mea consideraţie oficială
ţi să mă declar umilul dumneavoastră servitor

Donald Dundonald."

UI

Invitaţiile de a ţine cuvîntări, venind de la venerabile societăţi alcătuite din metropolitane capete cărunte şi transmise de venerabili secretari, tot cu capete cărunte, departe de a-1 incinta, îl umpleau pe tînărul Pierre cu cea mai sinceră umilinţă. „Cuvîntare ? Cuvîntare ? Un păcătos ca mine să cuvînteze în faţa a cincizeci de bănci cu zece capete cărunte în fiecare ? în total cinci sute de capete cărunte ! Cum şi-ar putea îngădui sârmanul meu creier crud să aştearnă pe hîrtie o cuvîntare de învăţatură pentru cinci sute de înţelegeri coapte de viaţă ? Intr-adevăr, nesăbuit lucru !" Şi cu toate acestea, cei cinci sute, prin cel ales de ei, îi făcuseră tocmai această poftire. Era limpede că Pierre stătea să alunece pe panta filozofiei lui Timon atunci cînd se gîndea la toate urmările neplăcute ale unui astfel de fapt. îşi aminti cum o dată, cînd era în vizită la oraş,

văzuse cum fusese chemată poliția ca să potolească o încăierare cumplită, stîmîtată de înghesuială și lupta pentru locuri la prima conferință a unui celebru flăcăiaș de nouşprezece ani, autorul volumului *O săptămîna la Coney Island*.

Nu mai e nevoie să spunem că Pierre, conştiincios și respectuos, refuză orice astfel de invitații politicoase.

Asemănătoare duşuri reci ale judecății sale limpezi spălară sclipirea de tinichea și de pe fața altor dovezi la fel de apăsate ale celebrității sale literare. Ploua cu cereri de autografe ; cînd, uneori, făcea în glumă pe placul celor care stăruiau mai mult, Pierre simțea o înțepătură de părere de rău că, datorită scrisului său copilăresc și nu prea format, iscălitura lui nu căpătase acea statornică și ne* clintită înfățișare care, din precauție dacă nu de altceva, trebuie să deosebească întotdeauna scrisul oamenilor iluștri. Inima lui se înfiora de grija viitorimii, care avea fără îndoială să rămînă grozav de nedumerită în fața atît de multor iscălituri care nu semănau una cu alta, pentru un singur nume arhicunoscut. Vai! viitorimea va ajunge desigur să creadă că toate erau măsluite și că nici o relicvă grafică a sublimului poet Glendinning nu s-a în- yrednicit pînă la mizerabila lor epocă.

Primea de la proprietarii revistelor, ale căror pagini le onorase cu revărsările sale de emoții, epistole prin care era stăruitor rugat să le dea cu împrumut portretul său în ulei, ca după el să se facă o gravură, pentru a fi folosită ca frontispiciu pentru periodicele lor. Dar și aici gin-urile cele mai triste își băgară coada. Una din micile ambiții ale lui Pierre fusese să-și lase o barbă stufoasă, care i se părea a fi cel mai nobil semn trupesc al bărbatului, ca să nu mai vorbim al unui autor ilustru. Dar pînă acum nu-i dăduseră tuleiele și nici un fel de alifie minunată de la „Rowland și Fiul” nu putea să silească o barbă să crească atît de repede încît să ajungă la înflorire în timp util pentru a se lăfai pe un frontispiciu. Pe lîngă asta, trăsăturile lui de băietăndru și întreaga expresie a feței se schimbau în fiecare zi. Putea oare să facă jocul celor lipsiți de caracter, care voiau să tragă pe sfoară viitorimea ? Onoarea i-o interzicea.

Petițiile epistolare erau îndeobște alcătuite într-un stil îngrijit și respectuos ; prin aceasta se arăta cu cîtă cucernicie va fi minuit portretul, care nu avea cum să fie scutit de operații indispensabile în vederea obținerii copiei gravate. Cei cîțiva care veniră în persoană să-i ceară să-și lase portretul gravat părură însă mai puțin grijului cu privire la respectul cuvenit chipului oricărui om, și cu atît mai mult al unui geniu atît de celebru ca Pierre. Nu păreau nici măcar să-și amintească faptul că portretul unui om trebuie privit, și că în general are mai mare drept la respect decît originalul însuși ; nu ne oprește nimeni să-l batem pe umăr pe un prieten celebru, dar nimănui nu-i trece prin cap să-i dea un bobîrnac peste naș portretului aceluiași prieten. Rațiunea poate să fie aceasta : portretul are mai mult drept la respect decît omul; nimic înjositor nu se poate închipui cu privire la portret, pe cînd multe lucruri înjositoare îi pot trece omului prin minte privitor la original.

Odată, întîmplîndu-se să întîlnească pe neașteptate o cunoștință literară — coeditorul

gazetei lunare „Căpitanul Kidd” — care îi apără în față de după un colț, Pierre tresări auzind următoarele cuvinte care-i erau adresate : ..Bună dimineăta, bună dimineăta ; ești tocmai omul de care am nevoie ; hai cu mine să-ți faci dagherotipul ; ~~îți~~ face într-o clipită placa ; am nevoie de el pentru numărul viitor”.

Spunînd acestea, șeful de echipaj al căpitanului Kidd îl înhăță pe Pierre de braț și, ținîndu-l zdravăn precum un polițist pe un hoț de buzunare, porni să-l tîrască după el, pe cînd Pierre spunea politicos : „Vă rog, domnule, îmi pare rău, opriți-vă, nu am să fac așa ceva.” „Ei aș, am nevoie... proprietate publică... hai cu mine... e prima sau a doua ușa.” „Proprietate publică ! exclamă Pierre. Asta poate să meargă pentru gazeta lunară -«Căpitanul Kidd» ; tocmai așa ar fi făcut și el. Dă-mi voie însă să repet că nu-mi trece prin cap să fac așa ceva.” „Chiar nu vrei ?” strigă celălalt uimit și privind pe Pierre în față. „Păi, portretul *meu* e publicat de multă vreme, he, hei de cînd P .N-am încotro, domnule.¹¹ ..Hai, hai”, și șeful de echipaj îl apucă din nou, cu cea mai nerespectuoasă familiaritate. Deși era tînarul cel mai blînd din lume cînd era tratat cuviincios, în sîngele lui sălășluia un diavol urîcios. ca la comandă trezit de insultele aduse persoanei lui de inși -din școala literară a căpitanului Kidd. „Uite ce-i, prietene”¹¹, zise el, inspectîndu-și cît atenție imparțială pumnul strîns cu hotărîre, „dă-mi drumul brațului, ori dau eu drumul la pumn. Du-te dracului cu dagherotipul tău cu tot !”

Această întîmplare grăitoare la acea vreme a avut o urmare surprinzătoare asupra lui Pierre. Se gîndea acum cu cîtă ușurință putea fitecine să-și vadă chipul pe hîrtie cu ajutorul dagherotipului, pe cînd mai de demult, un portret bun era la îndemîna doar a celor cu bani sau a nobleței de spirit de pe pămînt. Deci, firește, în loc să „în-veșnicească” un geniu, portretul „înzilia” acum pe orice prost. în afară de asta, dacă fitecine își vede poza în ziar, adevăratul bonton e să nu ți-o vezi și tu pe a ta.

Căci dacă apari în devălmășie cu Tom, Dick și Harry și porți un sur- luc croit după același tipar cu al lor, cum te mai deosebești de Tom, Dick și Harry ? Iată cum un motiv atît de 'jalnic ca vanitatea personală îl ajută pe Pierre în această problemă.

Unii iubitori zeloși ai literaturii timpului, în general, l precum și slujitori credincioși ai marelui său geniu, în special, cerșeau adesea fapte mărunțite cu care să-i orneze biografia. Ii arătau că viața a tot ce este pe lumea asta e nesigură. Simțea el, poate, că mai are mulți ani de trăit; l s-ar putea și ca timpul să treacă ușurel pe lângă eldar, l pradă cine știe cărei boli neașteptate și fără leac, nu i-ar f fi ceasurile din urmă otrăvite de gîndul că e pe cale să plece pe drumul cel fără de întoarcere, lăsînd lumea în neștiință cu privire la stofa și nuanța exactă a primilor pan- fji talonași pe care i-a purtat ? Aceste observații îl atingeau j neîndoios într-un punct foarte sensibil pe care orice în- j vătător îl cunoaște prea bine. Cînd se gîndea însă că, din j pricina extremei lui juneți, propriile lui aduceri aminte din trecut se topeau repede în suveniruri ciuntite și tulburi, nu-l lăsa inima să dăruiască aceste farîmituri biografilor nerăbdători, cu atît mai mult cu cît principala lui sursă de adevărire a acestor lucruri din trecutul lui plecase de mult dintre cei vii. Vrednica lui doică Clarissa murise de mai bine de patru ani. In zadar un tînăr amic literat, arhicunoscutul autor a două Indexuri și o Epopee, în fața căruia subiectul fusese întimplător pomenit, im- brățișă cu căldură cauza îndurerăților biografi, spunînd că oricît i-ar fi de anevoie, omul trebuie să îndure pedeapsa renumeli*i său ; degeabst te trași înapoi ; și amicul încheie scoțînd de sub pălărie șpalturile propriei biografii, care, din cea mai adîncă considerație pentru public, avea să fie în curînd publicată sub formă de broșură, la preț de numai un șiling.

Pe Pierre îl mira și îl îndurera faptul că și alți

doritori mai puțin binecrescuți îi trimiteau Formularele Cererilor ' pentru Biografie, tipărite cu regularitate și cu numele lui scris în cerneală, rugându-l să-i onoreze pe ei și întreaga lume cu o cioră pusă la punct a vieții sale, incluzând și . critica scrierilor sale; formularul tipărit le dădea tutu- 1 ror de înțeles că, fără îndoială, fiecare din ei știa .mai ' multe despre viața lui decât orice alt om ; că numai cel care scrisese marile opere ale lui Glendinning avea dreptul să le cerceteze și să-și spună ultimul cuvânt asupra alcătuirii lor ieșite din comun.

Sub influența umilitoarelor simțăminte trezite de lucruri ca acestea, vinat de editori, gravori, redactori, critici, colecționari de autografe, iubitori de portrete, biografi, amici literați muștrători și petiționari, în sufletul tânărului Pierre își făcură loc triste întrezăriri ale nimicniciei faimei omenești, întrucât era silit cu jale-n suflet să se lepede de cele mai arzătoare ofrande ale chinuitoarei cinstiri de sine.

E de înțeles că, după fermecata deșteptare asupra lumii pe care o avusese la Poiana Șeii — ^ deșteptare care din cînd în cînd, în anumite privințe, îl făcea să semene cu Timon — înșfăcase cu osebită scîrbă și dispreț pachetul care conținea scrisorile biografilor și ale altor corespondenți săraci cu duhul, pe care într-un moment mai puțin furios le pusese deoparte ca pe niște simple năstrușnicii. Cu un rînjit infernal privi cum acea grămadă de gunoi e mistuită pe vecie de foc, simțind că, pe măsură ce aceasta se topește văzînd cu ochii, în sufletul lui moare ultimul și cel mai mic sîmbure neîncolțit al acelei vanități vrednice de dispreț la care făceau apel toți absurdii lui corespondenți.

CARTEA XVIII

RECONSIDERAREA LUI PIERRE CA TÎNĂR AUTOR

3
6
3

I

Înli ucît prin vorbe ocolite am dat a înțelege că Pierre era mai mult decît un geniu înnăscut obișnuit, ar putea părea nepotrivit faptul că pînă acum mintea lui nu închipuise decît articole de reviste. Mai mult, vorbind cu mîna pe inimă, aceste articole nu erau cu nimic neobișnuite. Într-adevăr — dacă ar fi să lăsăm la o parte orice ironie, dacă ne-am fi permis așa ceva — aceste flecușete fugare ale domnișorului Pierre erau banale de-a binelea.

Este adevărat, așa cum am spus la început, că natura de la Poiana Șeii fusese o adevărată binecuvîntare pentru Pierre; că maica-fire îi trimisese zvon de trîmbiță dinspre dealurile albastrii, că îi doinise tainele ei melodioase în valul rîurilor și în frunza pădurilor. Dar, întrucît această mumă ne hrănește de timpuriu și din belșug, ea întîrzie mult în a ne arăta cum să ne orînduim chibzuit mesele. Sau, ca să schimbăm metafora, carierele de marmură fină sînt uriașe ; dar cum să o scoți, cum să o dăluiești, cum să construiești un templu din ea ? Tînărul trebuie să părăsească deci un timp cariera de marmură ; nu numai pentru a se duce și a face rost de uneltele trebuincioase, ci și pentru a studia arhitectura. Mai întîi, deci, este cel care descoperă cariera de piatră ; pietrarul o ia înaintea arhitectului; templul urmează după arhitect, căci el este coroana întregii lumi.

Da ! Pierre nu numai că nu avea nimic de arhitect în el pe vremea aceea, ci era și foarte, foarte necopt. Cum se vede adeseori, cînd se sapă pentru a se extrage metalele prețioase din mină, se găsește mai întîi piatră nelre- buincioasă caro trebuie scoasă afară și aruncată cu multă trudă ; tot astfel, scormonind în sufletul omului în căutarea vinei de aur a geniului, dai mai întîi de multe lucruri obișnuite și lipsite de interes. Bine ar fi dacă omul ar fi înzestrat cu un loc în care să-și țină propriul gunoi ; el este însă asemeni unui

chiriaș al cărui moloz nu încape în pivniță și trebuie scos morman în stradă, în fața ușii, ca să-l ia de acolo slujbașii statului. De banalitatea noastră nu putem scăpa decît golindu-ne de ea într-o carte ; odată închisă acolo, cartea poate fi zvîrlită pe foc și totul va fi în regulă. Numai că nu toate cărțile de acest soi sînt întotdeauna puse pe foc și asta explică imensa precum- pănire a cărților jalnice asupra celor care să merite admirația noastră. Nici un autor, cît ar fi el de sincer, nu se va grăbi vreodată să arate cu degetul clipa cînd a scăpat cu totul de gunoaiele lui și a ajuns la vîna de aur din suflet. Nu e mai puțin adevărat că, de fiecare dată, cu cît e omul mai înțelept, cu atît se înșală mai lare în unele lucruri.

Se știe destul de bine că cele mai prețuite creații ale celor mai alese minți omenești sînt privite de către ace-; leași minți ca simple exerciții necoapte ale unor boboci, fără altă valoare decît de simple încercări de a intra după moarte în marea universitate a ziditorului. Ceea ce e sigur este că, dacă e să tragem învățături din observarea vieților oamenilor de seamă, cele mai alese înfăptuiri ale lor, cele care au atras lauda deșănțată a lumii, le par tocmai acestor autori nu numai sărmane și neînsemnate, ci adesea de-a dreptul nesuferite ; cărți care nici n-au ce căuta în biblioteca lor. Pentru minți mai puțin înzestrate decît cele descrise mai sus, considerațiile acestea devin întristătoare și nepotrivite, astfel încît nu le mai pasă ce produc ; nefericiții se îndreaptă către masa de lucru nemulțumiți și rămîn acolo, țintuiți de obligația unei neplăcute nevoi sociale, pradă durerilor de cap și junghiu- rilor în spate. Scrierile astfel întocmite le par la fel de jalnice și vrednice de dispreț ; ele sînt zămislite de lipsa de poftă și răbojul brutarului ; odrasle rahitice ale unei mame căreia nu-i pasă de viață și de mlădițele de viață din trupul ei. Să nu-și închipuie lumea cea mioapă că aceste minți au urmă de vanitate în ele ; sînt doar plătite

să apară pe scenă și nu au vreo pretenție la atenția publicului ; roșeața și flacăra însuflețită a vieții lor nu e altceva decît fard, spălat cu lacrimi amare în singurătate ; risul lor răsună fiindcă e găunos, iar hohotele de răspuns nu îi înveselesc.

Nimic nu este atît de alunecos și de ademenitor ca tristețea ; ne întristăm mai întîi cînd n-avem nimic interesant de făcut; și rămînem triști fiindcă, în sfîrșit, am găsit o sofa confortabilă pe care să ședem. Chiar așa, se poate întîmpla ca, ajungînd la acest mic episod din trecutul eroului meu, ca niște ape puțin adinei îmbrățișate de un golfuleț tihnit care să-mi molcomească revărsarea tumultuoasă, s-ar putea, așadar, să mă întind și eu la povestire, devenind trist și sentimental.

Ceea ce am spus pînă acum cu privire la lucrurile bune de aruncat la coș, în legătură cu Pierre, arătînd că sînt în unele cazuri primele fructe ale geniului, nu este în nici un fel contrazis de faptul că uneori primele publicații ale multor autori de merit au dat totuși semne coapte de genialitate ; nu avem de unde ști cît de multe fuseseră mai înainte încredințate flăcărilor sau tipărite în secret în creierul lor și șterse tot acolo cu repeziciune. În cazurile mai puțin însemnate ale unui succes literar neîntârziat; la scriitorii foarte tineri, se poate observa aproape întotdeauna că el se datorează mai cu seamă cine știe cărei grele și cumplite pățanii proprii, pusă într-o carte care, povestind lucruri nemaîntîlnite, l-a făcut și pe autorul ei să fie socotit nemaîntîlnit; în felul acesta multe cărți foarte originale nu sînt decît produsul unor minți cu totul lipsite de originalitate. Într-adevăr, omul nu are decît să fie puțin grijuliu, și ultima fărîmă de vanitate dispare. Societatea ciripește tot timpul despre originalitate ; dar n-a existat pînă acum nici un om original în sensul pe care ea îl dă acestui cuvînt; nici măcar primul om care, după cum spun învățații, a devenit de asemenea și primul autor, nu a fost original; singurul care se

poate mîndri cu aceasta este Atotputernicul. Dacă Milton ar fi avut soarta unui Gaspar Houser, chiar și Milton ar fi fost la fel de găunos ca și el. Căci, deși sufletul gol-goluț al oricărui om adăpostește, fără îndoială, măcar o sămîntă adormită dătătoare de viață cugetării, nu s-a pomenit niciodată copil născut doar dintr-un singur părinte ; lumea văzută a celor trăite este aceea care face muzele să rodească; hermafrodiții nu sînt decît o poveste.

Prostia lumii nu are margini în lucrurile astea ; să nu mă învinovați deci nici pe mine dacă vin și cu partea mea. E cu neputință să vorbești ori să scrii fără să rămii descoperit și neajutorat; Cavalerul Invulnerabil nu-și ridică niciodată viziera. Și totuși e plăcut să pălăvrăgești; trece timpul înainte să mergem la culcare ; vorbirea e și ea stîmîtată atunci cînd, asemeni acelor *improvisatore* italieni, ni se plătește fiecare răsufflare ; și sîntem prea mulțumiți atunci cînd publicul, rămas cu gurile căscate, ne trimite la plimbare cu cei cîțiva ducați pe care i-am cîștigat.

n

Se poate înțelege de aici că planurile lui Pierre cu privire la căile de a-și cîștiga singur traiul la oraș se Bazau pe presupusele lui talente literare. Căci ce altceva ar fi putut să facă ? Nu cunoștea nici un meșteșug și nici o meserie. Ar fi fost, poate, prea bucuros dacă soarta l-ar fi făcut să se nască fierar și nu un gentleman, un Glendinning și un geniu. Gîndindu-se la asta, ar fi dat dovadă de o pripeală de neiertat, dacă nu ar fi dovedit cumva, prin experiența sa, că nu este cu desăvîrșire cu neputință ca un colaborator de revistă, contribuind la propășirea tinerei literaturi americane, să cîștige și ceva parale de pe urma poezelelor sale. Se cunosc astfel de cazuri fără putință de tăgadă și ar fi atît nebunie, cît și ne-recunoștință, să le

trecem cu vederea.

Întrucît poziția socială aleasă și strămoșii nobili ai lui Pierre îl scutiseră de nevoia de a cîștiga măcar un ban al lui pe lume, fie cu mîna, fie cu capul, e de dorit să lămurim aici unele lucruri înainte de a purcede mai departe. Așa vom și face, induzînd ca întotdeauna un preambul.

Uneori orice cugetare pare știută de mult ; cu toate acestea, tocmai lucrurile cele vechi, din acea zestre ce nu mai poate fi sporită, arată că, în orice stare s-ar afla omul, oricît ar fi ea de fericită și îndeșulată, tot nemulțumit de ea rămîne ; întinde mereu mîna dincolo de gard și caută a se întrece pe sine însuși. Astfel, în timp ce mulți sclavi ai călimării se zbat în zațul societății și trag din" greu la peniță pentru a agonisi cîte ceva spre a potoli un timp vocea pîntecelui, la ceasuri de muștrări bolnăvicioase privind sărmana lor simbrie ca pe o rușine de neiertat ; în timp ce oricare din acești sclavi ai literelor ar fi sărit în sus de bucurie — neluînd seama la cusăturile prea puțin trainice ale nădragilor — la cea mai îndepărtată speranță de a moșteni marile ferme de la Poiana Șeii, de a deveni stăpîn al unui venit mai mult decît îndeșulător și de a fi scutit pentru totdeauna de a purta pe mîni acele trădătoare pete de ciumă ale sărăciei (adică, pete de cerneală), în schimb pentru Pierre, stă- pînul de drept și de fapt al tuturor lucrurilor la care celălalt doar nădăjduia fără de speranță, culmea ambiției lumești era să se poată lăuda că editorii ar fi gata să-i dea un ban pentru scrierile lui Și să socotească totuși că au încheiat un tîrg bun. Oricît de prostesc și plin de slăbiciune ar părea aceasta la Pierre, să-l luăm puțin mai în amănunt și să vedem dacă într-adevăr așa stau lucrurile.

Pierre era mîndru ; și un om mîndru — înzestrat cu mîndria de care e vorba acum — nu pune prea mult preț pe acele lucruri de care nu a făcut rost el însuși, oricît ar fi ele de folositoare. Dacă o astfel de mîndrie ar fi dusă pînă la capătul așteptat, un astfel de ins nu ar mînca pline dacă nu ar fi

aruncat cu mîna lui semințele în pămînt, nefiind nici atunci scutit de umilința că pînă și să- mînța a trebuit să fie luată cu împrumut de la semănătorul dinaintea lui. Omul mîndru dorește să se simtă pe sine în sinea lui și nu să se oglindească prin alții. Ii place doar să fie propriul lui Alfa și Omega, să treacă prin toate treptele mijlocitoare, ca apoi să se aleagă ori într-o parte, ori în alta, tărie nepipăibilă și fără margini. Ce mîndrie pe Pierre cînd a zornăit pentru prima oară în mîna lui boierească simbria trudei ! Ce să mai vorbim de tobe și surle ; zăngănitul unui bănuț cîștigat cu trudă e mai însuflețitor decît toate trîmbițele Spartei. Cu cît dispreț cîta acum spre somptuoasele lui încăperi moștenite, spre tapiserii, tablouri, orgolioase blazoane istorice și flamuri ale faimei Glendinningilor ; cu cîta încredere își spunea că la nici o nevoie nu va avea să îl cheme din morți pe bunicul său, sîpîndu-i mormîntul de șef indian ca să facă rost de sabia și scutul strămoșesc pe care să le amaneteze pentru o bucată de pîine ! Putea să-și cîștige traiul ! O ! de două ori binecuvîntat era Pierre în înclinarea lui spre muncă adevărată.

Mecanicul, ai'gatul pot să trăiască doar într-un fel ; trupul trebuie să le hrănească trupul. Pierre nu numai că putea face una, dar putea face și cealaltă, lăsîndu-și trupul să lenevească acasă, putea să-și trimită sufletul la trudă ca acesta să vină cuminte înapoi, aducînd plata pentru trup. Unii boiernași fără meserie din Sudul aristocratic care se întîmplă să aibă sclavi le dau acestora libertatea de a se duce să-și caute de lucru, ca să se întoarcă în fiecare seară acasă cu simbrie, cu un venit adică pentru acei leneși boieri. Nu două mîini, ci patru are acela care într-un trup dornic de muncă adăpostește un suflet dornic de muncă. Nici acesta însă nu trebuie să aibă prea multă încredere în sine. Dumnezeuul nostru e invidios ; nu-i este pe plac ca o făptură omenească să fie înzestrată cu cea mai mică umbră a însușirilor sale. Înjuțați deci

trupul la suflet, puneți-le pe amîndouă la plug, și în
asie din urmă unul sau celălalt va cădea în brînci
pe brazda. Păstrați atunci trup de eunuc pentru
trudă, și suflet vîr-
tos pentru muncă ; ori
altminteri, suflet de eunuc pentru trudă, și trup
vîrtos pentru muncă. Alegeți ! Cei doi nu pot să
tragă multă vreme la același jug. Peste cele mai
sănătoase și mai înălțătoare închipuiri se strecoară
norul Adevărului ; pînă și ghiuleaua unei mortiere
ajunge în cele din urmă tot pe pămînt ; oricît ne-am
strădui, nu putem ținti dincolo de orbita globului ca
să ajungem la atracția altor planete ; legea
gravitației pămîntului se întinde mult dincolo de
atmosfera acestuia.

După părerea încetățenită pe această lume, cel
care este înzestrat cu tot ce-i trebuie vrea încă și
mai mult;

iar ccl care e lipsit de toate vede că L st răpește
pînă și puținul pe care îl are. Și totuși, lumea asta
zice că e simplă, fără pretenții, pusă pe fapte și
mai ales omenoasă. călăuzită de cele mai simple
principii ; că disprețuiește tot ceea ce e hocus-
pocus, în doi peri, oi i dincolo de ea. Simt ură unii
înși dăra își cu o irrrnte răzvrătită față de degme,
care se trezesc adesea dojeniți că au întors pe dos
cu bună-știință toate lucrurile de bun-simț și că au
zăpăcit lumea cu aiurelile lor care zic că trei e
patru și că doi și cu doi fac zece. Dai' dacă nimerii
nu a propăvăduit pe față o învățătură, a mia parte
atît de hazoasă și de perfidă față de bunul-simț ca
aceea pe care o practică lumea acum și
dintotdeauna, și anume de a-i da tot celui care are
deja lucruri de care are încă mai puțină nevoie și
de a lua celui care nu are mai nimic pînă și puțină
avuție pe care o are — atunci cea mai adevărată
carte din lama nu e decît o minciună.

încurcata învățătură, precum și praxisul lumesc
de Care am pomenit mai sus, se vădiseră în
oarecare măsură în cazul lui Pierre. Urma să

primească în viitor arendă de la cîteva sute de ferme împrăştiate pe o bună parte din două ținuturi învecinate ; și acum proprietarul acelui popular periodic, revista „Gazelle”, îi trimitea cîteva dolari în plus pentru sonetele lui. Proprietarul cu pricina (deși de fapt nu citise niciodată sonetele, ci le trimisese secretarului său literar, el fiind atît de înaintat într-ale literelor inert multă vreme înainte ca gazeta să pornească, scria cuvîntul „Gazelle” cu litera „g” în loc de „z” ; „Ga- gelle” ; zicea că în cuvîntul „Gazelle” „z”-ul nu avea ce căuta, „g” era mai moaie : căci la moliciune se pricepea el, și încă din experiență), proprietarul acela părea să se călăuzească după învățătura despre care am vorbit mai înainte.

Dolarii pe care-i primea de pe urma poezelor, Pierre îi investea în țigări de foi ; astfel norii care îi aduseseră pe căi ocolite dolarii se reîntorceau în văzduh, înmiresmați cu dulcele parfum al unei havane. Acest vestit și răscunoscut Pierre, marele autor pe care lumea nu-l cunoștea la chip (căci nu se împotrivise el în, mai multe rînduri să pună la îndemîna publicului portretul său ?), acest celebru poet și filozof, autor al „Verii Tropicale : Sonet” ; la a cărui viață unelteau mai mulți inși ce nu mai aveau nimic de pierdut (căci nu juraseră biografii că îl voiau viu sau mort ?), această cutremurătoare celebritate ședea acum și fuma blînd, înconjurat de un volănaș de fum, ca un munte tivit cu nori. Țoale se împăcau unele cu altele cum nu se poate mai bine, chiar fără voia lor. Trabucele i se aprindeau în două- chipuri : de la vînzarea sonetelor, și de la hirtia sonetelor tipărite.

Chiar la acel popas timpuriu al drumului său scriitoricesc, oricît ar fi fost Pierre de închipuit în ceea ce privește faima sa, nu era la fel de mindru de hirtia sa. Nu numai că-și făcea fitiluri de aprins din sonetele publicate, ci era și foarte zăpăcit cu

manuscrisele aruncate ; zăceau peste tot prin casă ; le dădeau o groază de bătaie de cap servitoarelor care măturau ; serveau la aprinsul focului și tot zburau pe ferestre și pe sub uși își capul oamenilor care treceau din întâmplare pe lângă conac. Zăpăcit și nepăsător cum era, Pierre devenea astfel un soi de editor. E adevărat că admiratorii mai apropiați îl certau adesea pentru lipsa de cinstire pe care o arăta primelor veșminte ale nemuritoarelor lui odrasle. Aceștia spuneau că lucrul care a simțit gîdilătura măreței sale penițe era, începînd din acea clipă, la l'el de sfîțit ca și bur.lele cărc săruta* seră măcar o dată degfetul cel mare de la piciorul Papei. Călit cum era împotriva acestor muștrări prietenești, Pierre nu-l putu totuși ierta niciodată pe acel înfocat admirator al „Lacrimii” care, găsind o bucățică din manuscrisul original, conținînd o căciuliță (de la cuvîntul lacrimă) deasupra unui i (de la cuvîntul *ochi* socoti că l-a apucat de picior pe însuși Atotputernicul și cerși aleasa cinstire de a încrusta bucățica într-o broșă, aruneînd o camee ce-l înfățișa pe Homer pentru a pune în locul ei acest giuvaier încă mai neprețuit. Rămase nemîngîiat cînd, udată de ploaie, căciulița care era semnul lacrimii dispăru de deasupra punctișorului : astfel, ciudățenia și minunăția sonetului se vedeau încă mai bine, și anume: cea mai mică bucățică din el ascundea șiroaie pe timp de secetă, dar rămînea lipsit tocmai de lacrimă cînd începea să plouă.

Amator nepăsător și rece, dar chițibușar totodată, surd la laudele întregii lumi ; misterios de veselul și vestitul autor al „Lacrimii”, mîndria revistei „Gazelle”, pe a cărei copertă viu colorată numele său se lăfăia în fruntea tuturor colaboratorilor (dintre care nici unul nu era om de rînd, căci își redactaseră frățește biografiile unul altuia, erau înscrisi toți în același club, portretele lor fuseseră făcute de același gravor, publicate în gazetă și cumpărate de la același chioșc), acest Pierre ce se bucura de atîta cînstire, a cărui viitoare popularitate și „volumino- șenie” se vestiseră atît de uluitor prin cele ce scrisese pînă atunci încît unii veniseră deja la Poiana Șeii pentru a-și da seama de potențialul hidroenergetic al locului și a vedea dacă nu ar putea să înființeze o moară de hîrtie,. anume pentru marele autor, obținînd totodată monopolul pe comenzile sale de materiale trebuincioase scrisului ; această măreață făptură de care simplii supirați la glorie vorbeau cu groază și respect, acest Pierre în fa Uii căruia timpul însuși se închina, iar un venerabil domn de șaizeci și cinci de ani, fost bibliotecar al Congresului, și-a scos cu respect pălăria cînd i-a fost prezentat la redacție și a rămas în picioare, deși Pierre ședea ca acasă pe scaun cu pălăria pe cap ; acest minunat și disprețuitor geniu — doar amator în ale vieții pînă acum — ne va apărea în curînd în cu totul altă lumină. Va învăța, și încă amarnic. că deși lumea se închină Mediocrității și Banalității, trece prin foc și sabie Măreția ce trăiește în pas cu ea ; deși se jură că atacă înversunat Fățarnicia, nu întotdeauna își apleacă urechea în fața Sincerității.

Deși această stare de lucruri, îmbinată cu înmulțirea năvalnică a cărților, pare să ducă fără doar și poate la un punct din viitor cînd întreaga omenire va fi redusă la idio- țire, autorii vor fi la fel de rari cum sînt alchimistii în ziua de azi, iar tiparul va fi socotit doar o biată invenție ; dar, gîndindu-ne la toate acestea, să ne mîngîiem, totuși, oh, Aurelian ! la gîndul că, deși vremea autorilor va trece, ceasurile sincerității vor

rămîne !

CARTEA XIX

BISERICA APOSTOLILOR

I

În partea mai veche, de jos, a oraşului, pe o străduţă îngustă — aproape o ulicioară — odinioară plină de locuinţe respectabile, dar acum cotropită de depozitele uriaşe ale importatorilor străini, nu departe de colţul unde ulicioara se încrucişa cu un drum bătut dar tare îngust ai neguţătorilor şi slujbaşilor, cu tot tâmbălăul hamalilor cu tot, se înălţa în vremea aceea o hardughie ciudată şi veche, rămasă a unor vremuri trecute. Era durată din piatră cenuşie, tăiată grosolan şi alcătuită în ziduri neaşteptat de groase şi puternice ; două dintre laturi aveau scobite tot atâtea rinduri de ferestre arcuite şi impunătoare. Un turn larg, pătrat şi cu nimic împodobit se ridica în faţă, de două ori mai înalt decît trupul bisericii ; trei rîntre laturile lui erau străpunse de găuri mici şi înguste. Pînă acum, înfăţişarea clădirii — veche de mai bine de un veac — arăta destul de limpede la ce servise mai întîi şi întîi. Înapoia ei se găsea o căsoaie mare din cărămidă netencuită, care dădea spre strada din spate, iar al cărei dos era aproape lipit de dosul bisericii, nelăsînd decît o trecere dreptunghiulară îngustă pavată cu bolovani. Pe părţile acestui dreptunghi, trei rînduri de stîlpi din cărămidă îngăduiau să se treacă, la adăpost de ploaie, de la vechea biserică la acareturile mai noi. Un gărduş stricat, ruginit şi uitat de vremuri înconjura o curticică aflată în faţa căsoaiei din spate, pîrînd să arate că se ridicase pe un loc unde pe vremuri fusese ţintirimul bisericii. Chiar aşa şi stăteau lucrurile. Pe vremea cînd acea parte a oraşului era plină de locuinţe şi nu de depozite şi birouri,

3

7

4

bătrîna Biserică a Apostolilor avusese zilele ei de sfințenie și slavă ; valul schimbării și progresului trecuse prin naosul și peste navele ei laterale, mătur iad cea mai mare parte a credincioșilor, cu două sau trei mile mai spre centru. Cîțiva bătrîni negustori sau contabili încăpățînați mai zăboviră un timp prin stranele ei prăfuite, ascultînd predicile unui bătrîn pastor credincios, care, rămînînd la post cu toată fuga enoriașilor, își mai proptea încă trupul pe jumătate damblagit de amvonul mîncat de viermi și izbea cu pumnul — acum nu atît de vîrtos — în pinza mîncată de molii a aerului care-i acoperea pupitrul. În cele din urmă, bătrînul și bunul pastor muri, iar cînd cei cîțiva negustori și contabili cu capete cărunte ori pleșuve îi urmară coșciugul afară din biserică, pînă la locul de îngropăciune, bătrîna zidire fu martora ultimei dăți cînd credincioșii ieșeau pe porțile ei după orînduiala slujbei. Venerabilii neguțatori și contabili se adunară și hotărîră că, oricît ar fi fost de neplăcut și greu să o recunoască, nu avea nici un rost să-și mai ascundă că biserica nu mai putea îndeplini rostul pentru care fusese durată. Trebuia deci fărîmițată în prăvălii, tocată în birouri și aruncată gureșilor avocați să cuibărească în ea. Hotărîrea fu îndeplinită și apărură birouri pînă sus în turlă ; atît de bine izbutiră lucrurile, încît în cele din urmă năvăliră și în cimitir ca să construiască încă o clădire, și aceasta închiriată, claie peste grămadă, cicdurilor de oameni ai legii. Noua clădire întrecea însă cu mult în înălțime vechea biserică. Avea vreo șapte caturi; era o grămadă înspăimîntătoare de cărămizi așezate parcă de titani, ridicîndu-și acoperișul acoperit cu țiglă aproape pînă la aceeași înălțime cu vîrful turlei.

În această ambițioasă ctitorie, proprietarii se avînta- seră cu cîțiva pași, sau mai degrabă cu cîteva etaje, prea sus. Pe oameni nu-i prea trăgea inima să se gilcevească dacă nu aveau la îndemînă avocați ca să-i ajute ; iar acestora le place întotdeauna să-și aibă birourile chiar la stradă ; la parter, dacă se poate, fără măcar o treaptă sau o

ridicătură, și în orice caz nu la catul al șaptelea al unei case care să-i descurajeze pe clienți să le mai ceară sfatul, vă- zîndu-se siliți, pentru a-și plăti arvunile, să urce atîtea rînduri de scări, una peste alta, cu paliere foarte scurte. Așa că, la scurtă vreme după ce fuseseră ridicate, caturile de deasupra ale clădirii mai noi rămaseră aproape în întregime pustii ; ecourile pierdute ale camerelor goale, aflate chiar deasupra înstăriților avocați de dedesubt, le sugerau poate, cîtorva măcar, asemănări nedorite cu buzunarele de la subsol, în comparație cu trista suflare a mansardelor lor ; vai ! pungi pline și capete goale ! Această tristă stare de lucruri a fost în cele din urmă îmbunătățită, cînd treptat camerele libere de sus au fost ocupate de către cîrduri de oameni fără căpătii, amestecați, trăind doar cu pîine și brinză, de inși cu înfățișare oarecare, îmbrăcați cuviincios dar ponosit, în negru, precum și de tipi cu aer nepătruns de străini și ochelari albăstrui ; născuți prin cine știe ce colț al lumii, aceștia poposesc, precum berzele în Olanda, pe cornișe și pe la mansardele clădirilor mari, în cele mai multe din porturile de la mare. Aici stau și trîncănesc, precum coțol'enele ; cînd coboară, în căutarea unor pomeni puțin probabile, pot fi văzuți în fața cușmelor ca niște rînduri de pelicani pe plajă, cu buzunarele goale, atîrnînd fleșcăite, ca gușile babițelor cînd e pește puțin și greu de prins. Dar acești jalnici fluieră-vînt se străduiesc să se facă a nu băga de seamă tristețea lor trupească, ospetînd cu îndirjire doar pe tărîmurile binecuvîntatelor idealuri.

În cea mai mare parte sînt artiști de diferite soiuri ; pictori sau sculptori, oi i studenți săraci, ori profesori de limbi străine, ori poeți, ori politicieni francezi refugiați, ori filozofi germani. Cărările minților lor, oricît de încurcate ar ii din cînd în cînd, sînt îndeobște subțiri și orînduite către cele ale spiritului, întrucît golul din pungă Si face să disprețuiască materialismul vulgar al lui Hobbes și să fie mai degrabă înclinați către avîntările aeriene ale filozofiei lui Berkeley. Bijbiînd adesea în zadar prin buzunare, nu pot să nu se lase pradă

vîrtejurilor carteziene ; prisosul de timp liber din mansardele lor (propriu și figurat) merge mîna-n mîna cu prisosul de loc liber din pînă-tece, făcîndu-i deosebit de pregătiți pentru a-și îndrepta neclintit atenția către digerarea cum se cuvine a categoriilor sublime ale lui Kant ; cu atît mai mult cu cît opurile filozofului sînt singurele mari fapte pipăibile din viețile lor altminteri bătute de vînt. Sînt sărăntocii glorioși de la

care învățăm tainele i-chr.in ale lucrurilor, intrucit însăși existența lor, în mijlocul unei lipso atît de cumplite a celor mai obișnuite mijloace ale supraviețuirii, e o problemă de care multe capete s-au izbit. Îngăduiți-mi să aduc aici prinos trei șuvițe din părul meu, spre cinstitură, tuturor glorioșilor coate-goale care au trăit și au murit pe lumea asta ! Sincer și cu adevărat mă plec în fața lor, oameni nobili, deși căutători mai cu seamă prin gunoaie, și de aceea îndrăznesc să le fac dreptate : acolo unde se află o noblețe înăscută și unde este nevoie de un simț al cnoarei tot înăscut, veselie nu este niciodată socotită necuviincioasă. Proștii și prefăcuții, panglăcarii și maimuțele rătăcite printre zei — doar aceștia se simt ofențați cînd sînt luați în rîs ; intrucit atît zeii cît și oamenii cu rang de netăgăduit nu-și bat capul cu bîrfa certărească a zarzavagioaicelor bătrîne și nici cu scîlîmbăielile derbedeilor de pe stradă.

Cînd trupul nu mai e, oamenii se agață de umbră. Locuri odinioară sortite unor meniri înalte păstrează numele acelor înălțate lucrări, chiar atunci cînd sînt întoarse spre o folosință de rînd. S-ar părea că, siliți de Soarta ce nu știe multe, să renunțe la realitatea lucrurilor romantice și înălțătoare, oamenii de azi sînt bucuroși să poată face un tîrg cu ea, păstrînd niște rămășițe ce-și află rostul doar în închipuirea lor. Curioasele urmări ale acestei înclinări se văd prea adesea în acele respectabile ținuturi de peste ocean ; un pod peste Tamisa păstrează încă urmele ordinului Călugărilor Negri, deși pe aceste meleaguri n-a mai rămas nici

picioar de Călugăr Negru, ci doar o groază de pungași încă de pe vremea reginei Bess ; încă multe alte nepotrivi istorice amintesc dulce și trist prezentului de minunatul alai care a trecut înaintea celui de față. Nici noi — deși statornicirea noastră, prea de curînd, pe aceste țărmuri columbiene nu ne-a prea lăsat prilej de a ne alcătui asemenea atrăgătoare nepotrivi — nici noi, dară. În orașele mai vechi, nu sintem lipsiți de prezența lor pe ici, pe colo. Așa se întîmplă cu vechea biserică a Apostolilor, mai bir.e cunoscută chiar pe vremea ei sub numele mai scurt de La Apostoli ; deși acum fusese întoarsă de la menirea ei de început în vederea alteia cu totul opusă. își păstra încă evanghelicul nume. Avocatul sau artistul care închiria camerele, din clădirea cea veche ori cea nouă, răspundea invariabil atunci cînd era întrebat unde poate fi găsit : *La Apostoli*. Dar întrucît acum, în cele din urmă, datorită strămutărilor firești ale locatarilor ce slujeau profesiunilor mai de vază, într-un oraș înfloritor și în creștere, respectabilul loc nu mai oferea oamenilor legii aceleași atracții ca mai înainte ; și întrucît ciudații aventurieri fără nume, artiștii și filozofii săraci se înghesuiau, pe măsură ce plecau ceilalți, ca și din pricina metafizicii hăbăuce a acestor curioși locuitori, ori fiindcă mulți dintre ei erau binecunoscuți Teoreticieni Teleologici. Reformatori Sociali și Propovăduitori ai unui întreg Ghiveci de Principii, la care se adăuga și o ușoară îngîmfare a lor în lume. numele popular al vechii biserici era împrumutat și celor care o locuiau. Așa se făcea că moda cerea ca cel care avea camere în vechea biserică să fie familiar numit ..Apostol¹¹.

Întrucît fiecare rezultat este doar cauza altuia, s-a întîmplat așa : descoperind că au căpătat acest titlu de familie, deloc de azvîrlit, chiriașii bătrînei biserici au început să se adune, ieșind din feluritele lor vizuini, să se cunoască. de, ca vecinii, curioși să știe cu cine împart titlul care îi lega ; în sfîrșit. au mers și mai departe și, pe nesimțite, s-au organizat într-o societate ciudată care, deși cu totul nebăgată

în seamă și abia ghicită în ieșirile ei în lume, era bănuită a avea în vedere cine știe ce țel misterios, ascuns, legat cumva de răsturnarea absolută a bisericii și stalului și de moșirea pripită și înainte de vreme a cine știe cărui apocalips politic și religios. Ba, prin câțiva conservatori zeloși și stâlpi ai moralei, poliția fusese avertizată să țină sub supraveghere fosta biserică ; dar dacă, din când în când, cite un polițai privea într-adevăr bănuitor lu crăpăturile înguste din turla înaltă, totuși — de ce să n-o spunem — după toate aparențele locul era liniștit și cuviincios, iar chiriașii, oameni cinstiți, a căror vină de căpătii o constituiau doar hainele trăsnete și pălăriile cu fundul crăpat, scorjite de soare.

Ziua, baloturi și cutii se trînteau la ușa prăvăliilor din față La Apostoli ; pe trotuarul strimt se puteau vedea din când în când neguțătorii ce se grăbeau să-și depună cîști- gul zilei, înainte de a se închide băncile ; altminteri strada, fiind mai ales ocupată de depozite și nefolosită pentru trecere, era îndeobște un loc singuratic și tăcut. Incepiind CM

CC—C dcUw illtulite uC opuaux âuuicilil Sl piHU iii ii&OC

sau unsprezece în dimineața următoare, era cu osebire tăcută și pustie, cu excepția Apostolilor înșiși ; în fiecare duminică era neobișnuit și surprinzător de pașnică ; nu arăta lumii decît privescerea a șase sau șapte etaje de obloane de fier neclintite, de ambele părți. Același lucru se putea spune despre cealaltă stradă care — cum arătam mai înainte — se întretăia cu ulicioara depozitelor, nu departe de Apostoli. Deși era cu totul altfel, fiind plină de birturi ieftine pentru slujbași, de locante străine și alte vaduri ale negoțului, zarva ei se mărginea la ceășurile în care acestea erau deschise ; noaptea era părăsită de orice alt locuitor în afară de felinarele de pe stradă ; plimbîn- du-te pe ea duminica, aveai impresia că treci pe o alee de sfîneși.

I
Aceasta era deci starea de acum a vechii biserici a Apostolilor ; zumzăia la subsol din pricina celor citorva avocați îndoielnici care rămăseseră, iar la mansardă mișunau tot soiul de poeți, pictori,

sărântoci și filozofi. Un profesor misterios de flaut ședea cocoțat la unul din caturile de sus ale turlei ; adeseori în nopțile tăcute, la lumina lunii, se auzeau zvonurile melodioase ale instrumentului său peste acoperișurile celor zece mii de depozite din jurul lui, așa cum mai înainte clopotul bătuse peste acoperișurile căminurilor unei generații de mult apuse.

n

În cea de-a treia seară de la sosirea celor trei în oraș, pe la apusul soarelui, Pierre ședea lângă o fereastră înaltă din clădirea din spate a Apostolilor. Camera era săracă, aproape goală. Pe podea nu era covor, și nici pe perete vreun tablou ; nu se găsea nimic decât un pat scund, lung și ciudat, care ar fi putut să servească drept culcuș vreunui burlac sărac, un scrin albastru, acoperit cu creton, un scaun de mahon, vechi, șubred și reumatic și tâblia unei mese largi de stejar zdravăn, lungă de vreo doi metri, așezată pe două butoaie goale de făină, pe care se vedea o sticlă mai*» cu cerneală, o legătură neîncepută de pene, un briceag, o mapă și un top încă nedesfăcut de hîrtie format mare, ce purta inscripția semnificativă : „Controlat. Albastră”.

Acolo îl vedem pe Pierre în cea de-a treia seară, lângă fereastra înaltă a unei camere de cerșetor în încăperea din spate a Apostolilor. S-ar zice că nu face nimic ; nu are nimic în mâini ; poate are ceva pe inimă. Din cînd în cînd privește fix la patul ciudat și ruginit. I se pare a fi un simbol grăitor ; într-adevăr, așa și e. E vechiul pat pliant de campanie al bunicului său, trufașul apărător al fortului, vrajnicul căpitan în multe lupte victorioase. Pe același pat de campanie, în cortul său de pe cîmpul de luptă, dormise generalul cu ochi blînzi și inimă de viteaz, trezindu-se doar ca să-și încingă spada cu care dădea învestitura. Căci era o nobilă învestitură să fii ucis de marele Pierre. Pe lumea cealaltă stafiile dușmanilor lui se lăudau cu mîna

care îi înnobilase, dându-le zămis de cale liberă pentru lumea .de apoi.

Dar oare acel tare pat al războiului a coborât asupra blîndului trup al păcii ? în vremea hambarelor pline cînd se aude de afară zgomotul pașnic al îmblăciului și răsună zvonul negoțului, nepotul a doi generali se mai războiește încă ? Oh, strămoșii războiului nu sînt dăruiți pe degeaba chiar în vremea acestei păci părelnice ! Și Pierre e războinic , Viața este lupta lui, și -trei cumpliți aliați — Durerea. Disprețul și Nevoia — îi sînt dușmani. întreaga lume s-a unit împotriva lui, căci, iată.! ridică flamura Dreptății și jură pe Adevăr și Veșnicie ! Dai, ah, Pierre, Pierre, cînd te îndrepti către acel pat, ce umilitor este gîndul că așa de lung cum ești tu, tot nu te poți pune cu strămoșul tău care măsura un stînjén ! Statura războinicului a scăzut, ca să se potrivească cu slava măsurată a luptei. E mai vrednic de glorie să-l lovești de moarte pe un dușman viteaz în cortul tău de pe un cîmp de luptă adevărat, decît să urmărești un inamic netrebnic care nu vrea niciodată să-și arate fața, în încheștarea dintre un suflet nobil și o lume lașă.

Acolo deci îl vedem pe Pierre la apusul soarelui, în cea de-a treia noapte, lîngă fereastra înaltă a acelei încăperi de cerșetor, în camera din spate de la Apostoli. Acum privește pe fereastră. În afară de foisorul bătrînei turle cenușii, nu pare.însă a fi nimic de văzut decît un hățîș de țiglă, olane, șindrîlă și tinichea ; tristul hățîș atîrnat^de țiglă, olane, șindrîlă și tinichea, cu care noi, babilonieni moderni, înlocuim frumoasele grădini suspendate ale acelor vremi din Asia. din vremea lui Nabucodonosor.

Șade acolo ca un venetic de pe alte tărîmuri, transplantat din încîntăt oarele iatacuri ale conacului părintesc în acest pămînt pietros. Văzduhul vîrii al colinelor din jurul •■împiilor verzi de la Poiana Șeii nu-i mai mîngîie dulce obrazii. Asemeni, unei flori, simte schimbarea ;

bujorii i-au pierit din obraz ; obrazul'îi e veșted și palid.

De la fereastra înaltă a acelei încăperi de cerșetor, la ce se uită oare Pierre cu atîta luare aminte ? Nu are nici o stradă la picioare ; ca o prăpastie adîncă și neagră, golul dreptunghiular se cascadează sub el. Dincolo, în capătul îndepărtat al acoperișului țuguat al vechii biserici, se ridică marele și ceitușul turn ; pentru Pierre el este însemnul unui curaj neasemuit, adînc înrădăcinat în inima pămîntului și ținînd piept tuturor urletelor tăriei.

În partea opusă ferestrei se află o ușă ; din direcția «ceea se aude un ciocănit, întovărășit de cuvinte blînde, care cer îngăduință să intre.

— Oricînd, dulce Isabel, răspunde Pierre, ridicîndu-se și apropiîndu-se de ușă. Așa, să tragem patul de campanie ca să-l folosim drept sofa ; stai jos, surioară, și hai să ne închipuim că sîntem oriunde vei voi tu.

— Atunci, frate, să ne închipuim că sîntem în țara păcii și a amurgului veșnic, acolo unde nu răsare niciodată soarele strălucitor, întotdeauna urmat de noaptea cea neagră. Inserare și pace, frate, inserare și pace.

— Se înserează acum, soră ; în orice caz, în partea aceasta cel puțin orașul pare liniștit.

— Inserare acum, dar în curînd veni-va noaptea ; apoi un soare scurt și încă o noapte lungă. Pace acum, dar somn și nimicnicie în curînd. Și apoi, muncă grea pentru tine, frate, pînă va coborî din nou dulcea inserare.

— Să aprindem o lumînare, surioară, se lasă în-tunericul.

— De ce să aprindem luminarea, dragă Pierre ? Șezi lingă mine, frate.

Se așeză lingă ea și-i înconjură umerii cu brațul ; frumosul ei cap se sprijini de pieptul lui ; își auzeau unul altuia bătăile inimii.

— Dragă Pierre, de ce tînjim mereu după pace. iar apoi, cînd aceasta vine, ne plictisim de ea ? Spune-mi, frate ! Acum două ceasuri de-abia

așteptai să se lase înserarea, și acum ceri o luminare ca să împrăștii ultimele umbre ale înserării.

Pierre păru că nu o aude ; brațul o strânse mai tare și tot trupul îi fu cuprins de un tremur nevăzut. Apoi deodată, cu o voce scăzută, de o neasemuită încordare, rosti abia auzit :

— Isabel, Isabel...

Brațul ei îi înconjură lin mijlocul așa. cum i-1 încercuise și el pe al ei ; tremurul trecu și asupra fetei ; rămaseră tăcuți.

Pierre se ridică și începu să se plimbe prin cameră.

— Pierre, ai venit aici să-ți orînduiești treburile, așa ai spus. Ce-ai făcut ? Hai să luminăm încăperea.

Aprinseră luminarea și continuară să vorbească.

— Ce se aude cu hîrțiile, frățioare ? E totul în regulă ? Ai hotărît ce să publici mai întîi, în timp ce scrii opera cea nouă de care ai pomenit ?

— Privește scrinul, surioară. Nu vezi că nici nu au fost dezlegate frîghiile ?

— Atunci nici măcar nu ai umblat la ele ?

— Cîtuși de puțin, Isabel. În zece zile am trăit zece mii de ani. Știind ce fleacuri se află în acel cufăr, nu-mi vine să-l deschid. Adunătură ! Prostii ! Nimicuri !

— Pierre ! Pierre ! ce înseamnă această schimbare ? Nu mi-ai spus înainte de a veni aici că în cufăr nu era numai aur și argint, ci și lucruri și mai prețioase, ușor de schimbat în aur și argint ? Ah, Pierre. mi-ai jurat că nu avem de ce să ne temem !

— Dacă te-am mințit vreodată cu bună știință, Isabel, fie ca zeii să mă trădeze și, trecînd de partea diavolilor, să-i asmuță împotriva mea ! Să te mint eu pe tine și pe mine însumi, Isabel ? ! Groaznic lucru. Ce înșelător și bu-

fon netrebnic este omul ! Isabel. in acel cufăr se află lucruri care, atunci cînd le-am compus, îmi părea că înseși] cerurile privesc pe fereastră, uimite de frumuseţea şi de l tîria lor. După aceea, trecînd zilele şi răcindu-mi-se fio?- j binţeala dintîi, le-am scos şi le-am cercetat din nou şi cîteva bănuieli şi-au făcut loc în cugetul meu ; cînd mi-au venit } în minte, în aerul curat de afară, icoanele proaspete, ne- j scrise, ale cirpăcelilor aşternute pe hîrtie, m-am simţit din nou triumfător şi plin de vioiciune ; ca şi cînd prin acea f amintire a unui lucru idealizat l-aş fi putut lipi pe jalnica : încercare scrisă de a-1 întrupa. Starea asta nu trecea. De aceea ţi-am vorbit astfel despre minunatele lucruri pe care] le compusesem, despre mina de aur şi argint pe care o des- 1 coperisem cu mult înainte de a cunoaşte nevoia cu trupul sau sufletul. De data asta, însă, aveam o bănuială ascunsă că e o nebunie ; nu vroiam să o recunosc ; i-am trîntit sufletului meu u.ªa în nas. Şi acum, cele zece mii de descoperiri universale ^criu pe fruntea mea cu fierul roşu cu- ' vîntul „netot“ ! Ca nişte bani calpi arătaţi la bancă, toate aceste flecuşete scrise de mine sînt făcute bucăţele cu ciocanul nemilos al Adevărului ! Ah, sînt sătul, sătul, sătul i

— Îngăduie braţelor care n-au ocrotit pe nimeni altul în afară de tine să te ţină din nou în cercul lor, Pierre, în pacea înserării, deşi bezna aproape că s-a lăsat !

Suflă în luminare şi îl sili pe Pierre să stea lîngă ea ; mîinile li se încleştără din nou.

— Spune-mi, frate, s-a ostoit chinul ?

— I-a luat locul o... un... o... Dumnezeule, Isabel, dă-mi drumul! strigă Pierre sărind în picioare. Voi, ceruri ce v-aţi ascuns pînă acum sub mantia neagră a nopţii, vă chem ! Dacă urmînd calea Virtuţii pînă în zarea ei cea mai pierdută, acolo unde sufletele de rînd nu-şi găsesc niciodată locul, ar fi să ajung în iad şi virtutea cea mai aleasă să se dovedească doar codoş trădător pentru păcatele cele mai cumplite, prăvăliţi-vă, voi ziduri de piatră, zdrobiţi-mi trupul

și aruncați toate bucățelele într-o prăpastie adâncă !

— Fxate ! Aiurezi, strigă Isabel, ridicîndu-și brațele. Frate ! Frate !

— Apleacă-ți urechea spre văgăunile cele mai nepătrunse ale sufletului, rosti Pierre, și vocea lui vibra ca o

coardă de oțel. Nu-mi spune frate ! De unde știi că îți sînt frate ? Ți-a spus-o mama ? Ți-a spus-o tata ? Sînt Pierre și tu ești Isabel, frate și soră într-o omenie și nimic mai mult. Restul te privește. Să-i lăsăm pe zei să aibă grijă de focurile lor. Dacă au făcut din mine butoi cu pulbere, n-au decît să aibă grijă de el ! N-au decît să aibă grijă de el ! Ah, mi se pare că întrevăd, ba chiar mi se arată ochilor minții ideea că perfecțiunea morală a omului e departe de ceea ce ar trebui să fie. Semizeii calcă pe gunoaie, iar Virtutea și Viciul sînt amîndouă tină ! Isabel, voi scrie toate acestea, voi alcătui o evanghelie a lumii noi și voi dezvălui taine mai adînei decît apocalipsul ! Așa am să fac, așa am să fac !

— Pierre, sînt o biată fată născută din genuni de taină, hrănită cu taine și cu taina pre taină călcînd. Tainică sînt, deci, și aerul cînt și pămîntul sînt de nerostit pentru mine ; nu cunosc cuvîntul prin care să le numesc. Acestea sînt însă taine înconjurătoare ; vorbele tale, gîndurile tale îmi deschid lumi de mirare acolo unde mi-e teamă să calc. Ai încredere în mine, Pierre. Cu tine, cu tine m-aș arunca în valurile unei mări fără stele, și ca o seîndură salvatoare ți-aș fi atunci cînd tu, puternic înotător, ți-ai pierde cunoștința. Pierre, vorbești de Virtute și Viciu ; tainuita Isabel nu știe nici de una, nici de alta decît din auzite. Ce sînt ele în sinele lor, Pierre ? Spune-mi mai întîi ce înseamnă Virtutea ; hai, răspunde !

— Dacă aici zeii înșiși tac, să îndrăznească un pitic să vorbească ? întrebă văzduhul.

— Atunci Virtutea e nimic.

— Nici măcar atît !

— Iar Viciul ?

— Ascultă ! Nimicul este substanța care aruncă o umbră într-o parte și altă umbră în cealaltă parte ; aceste două umbre sînt a ceva ce nu este ; asta îmi pare mie că sînt Virtutea și Viciul.

— Atunci de ce să te chinui astfel, dragă Pierre ?
 \ — Așa grăiește legea.
 : — Cum anume ?
 — Ca nimicul să chinuiască un nimic ; căci eu sînt nimic. Totul e un vis... visăm că am visat că visăm.
 — Pierre, atîta timp cit șovăiai pe margine, mi se părea că vorbești în cimilituri ; acum, cînd te-ai cufundat în prăpastia sufletului, acum cînd oamenilor cu scaun la cap le-ai părea nebun, poate... poate că de abia acum începe sărmana, neștiutoarea Isabel să te înțeleagă. Simțămintele tale au fost și ale mele de multă vreme, Pierre. Singurătatea și neliniștea îndelungată m-au făcut să înțeleg minunile. Da, totul este un vis !
 El o strînse cu grăbire la piept.
 — Din nimic, nimic nu se alege, Isabel. Cum poate omul să greșească în vis ?
 — Mai întîi, ce înseamnă greșeala, Pierre ?
 — E doar un nume al unui nume, Isabel.
 — Al virtuții, Pierre ?
 — Nu, al viciului.
 — Să ne așezăm din nou, frate.
 — Mă cheamă Pierre.
 — Să ne așezăm din nou, Pierre ; stai aici; dă-mi mîna.
 Și astfel, în cea de a treia seară cînd înserarea se topise și nici o lampă nu se aprinsese, lîngă fereastra înaltă a acelei camere de cerșetor Pierre și Isabel, tăcuți, șezură.

CARTEA XX

CHARLIE MILLTHORPE

1

Pierre se hotărîse să închirieze camera la Apostoli la stăruințele chiar ale unuia dintre ei, o veche

cunoștință a sa de la Poiana Șeii.

Millthorpe era fiul unui fermier tare de treabă — răposat acum — un om mai cu judecată decît mulți ; umerii gîrboviți și veșmintele țesute în casă erau încununate de un cap cu care s-ar fi putut mîndri și un filozof grec, cu trăsături atît de alese și frumos imbinate, încît i-ar fi stat bine oricărui bogat gentleman. Tăvălugul politicii și-al întocmirilor lumii noastre, amestecul tuturor soiurilor de semînții din America scot la iveală multe firi atît de neobișnuite, de te miri de Unde au ieșit, și care în alte țări ar fi cu neputință. Pierre îl ținea bine minte pe bătrînul Millthorpe ; moșneag falnic, mereu dus pe gînduri, liniștit și scump la vorbă ; chipul lui nobil, cioplit de natură, dar ars de soare și cu pielea bătucită de multele zile trudite pe cîmp la seceriș, înfrăța frumusețea clasică cu cea țărănească. Muchia gingaș dăltuită a feței părea mărturie a unei vițe vechi ; mîinile noduroase și ciolănoase erau cele ale unui cerșetor.

Deși familia Millthorpe trăia din tată-n fiu pe moșia Glendinningilor, strămoșii lor urcau pe nesimțite și fără mare zarvă pînă la un cavaler englez ce trecuse oceanul pe vremea lui Carol cel bătrîn. Sărăcia care-l împinsese pe cavaler să-și părăsească țara cu rînduielile-i curtenesti pentru sălbăticia înspăimîntătoare era singura moștenire pe care le-o lăsase urmașilor din ce în ce mai umili, pînă într-a patra și a cincea spiță. Pe vremea cînd Pierre îl cunoscuse pe acest neobișnuit țăran, el își lăsase în plata

Domnului, cu un an sau doi mai înainte, ferma bogată, nefiind în stare să plătească dijma către conac, și rămăsese să trăiască, pe un petic de pământ mititel și sărac, pe care se afla o căsuță dărăpănată. Acolo-și adăpostise soția, o femeie blândă și sfințită, cele trei fetite și pe singurul său fiu, un băiat de vîrsta lui Pierre. Frumusețea moștenită și tinerețea înmugurită a acestui flăcău, firea lui blîndă și purtarea aleasă, înăscută și nu învățată, atît de osebită de grosolănia nerușinată și adesea josnică a celor din jur, îi cîștigaseră de la început simpatia și prietenia lui Pierre. Obişnuiau să cutreiere împreună hai-hui cum fac adesea băieții ; pînă și severa și neîngăduitoarea doamnă Glendinning, întotdeauna pretentioasă și precaută în ceea ce privește alegerea tovarășilor lui Pierre, nu avusese nimic de obiectat la amicitia lui cu un țărănuș atît de fermecător și de chipeș ca Charles.

Băieții tineri sînt adesea judecători iuți și pătrunzători ai firii oamenilor. Nu erau de mult împreună, cînd Pierre ajunse la concluzia că, oricît de mindru ar fi fost la chip și blînd la fire, tînărul Millthorpe nu era prea dotat într-ale minții ; în afară de asta, mai arăta și o oarecare aplecare spre îngîmfare și iubire de sine, cum au adesea învățăceii cu cașul la gură ; din fericire aceste trăsături, neavînd cu ce să se hrănească decît cu cartofii din blidul lui taică-său și cu sufletul lui de fapt sfios și omenos, nu erau decît un neajuns hazos și nevătămător, deși fără leac, al firii, sale, care nu-i micșora cu nimic bunăvoința și prietenia lui Pierre. De cînd era doar un băietan, Pierre făcea dovada unei îngăduințe neprefăcute, care-l ajuta să treacă cu voie bună peste micile cusururi ale celor mai prejos de- cît el ca avere sau înzestrare, fiind mulțumit și bucuros să vadă doar binele, oriunde apărea el și cu orice ar fi fost înbinat. Cît sîntem tineri, ne călăuzim fără să ne dăm seama după acele anume principii care, devenite învățături știute și așezate în cuvinte, ne vor orîndui viețile și la anii bărbăției ; iată o pildă care arată nesmintita înlănțuire a vieților noastre

și supunerea lor nu nouă înșine, ci ursitei.

Dacă bărbatul înzestrat cu gust are ochi nu numai pentru a vedea pitorescul drăgălaș într-un peisaj natural, el va vedea atunci la fel de limpede ceea ce am putea numi pitorescul nevoiaș al peisajului social. Un astfel de om observă nu numai ec pitorească e căsuța cu acoperișul găurit pictată de Gainsborough, ci și părul încâlcit de timp și rărit de nevoie al unui cerșetor, dînd astfel și o tentă „nevoiașă” acelor „drăgălașe” tablouri reprezentând realitatea, care, delicat lăcuite și înrămate, atîmă în diversele salonașe ale filantropilor, ale oamenilor de gust și ale galantonilor filozofi din școala Optimiştilor sau Compen- saționiştilor. Ei neagă faptul că mizeria există pe lume pentru altceva decît pentru a furniza nota de pitoresc nevoiaș în tabloul general. Haida-de ! Dumnezeu a depus bani la banca ținută de noi, nobilii ; a binecuvîntat îngăduitor lumea cu un covor verde văratic. Șterge-o, He- raclit ! Jeluiriile ploii nu folosesc la altceva decît la a arunca asupra noastră curcubeie !

Nu am pomenit de Pierre ca să aducem vorba pe ocolite despre pitorescul drăgălaș și pitorescul nevoiaș, aplicate la persoana bătrînului fermier Millthorpe. Cu toate acestea, nici un om nu poate scăpa cu desăvîrșire de în- rîuvirea mediului înconjurător. Fără să-și dea seama, doamna Glendinning fusese o Optimistă, plină de curiozitate, iar în copilărie Pierre nu scăpase cu totul de molip- sirea maternă. Adeseori, ducîndu-se iarna în casa bătrînului fermier, dimineața devreme, și vîzînd-o pe doamna Millthorpe cu fața ei dureros de stîmjenită, subțire și slabă, precum și privirile trist cercetătoare și fără aparență pizmuitoare ale celor trei fetițe, auzind din prag gemetele scăzute, de om bătrîn și obosit de viață, pornite dintr-un ungher ascuns privirii, mintea lui tînără parcă deosebea ceva ce nu era doar pitoresc nevoiaș ;

pricepea oarecum ce înseamnă să fii bătrîn, sărac, ostenit, reumatic, simțind cum se apropie fiorul morții și văzînd cum viața de acum nu e altceva decît frig și plictiseală ! Pricepea cam cum ar fi dacă el, care în tinerețe sărea vioi din pat, nerăbdător să iasă în întîmpinarea primelor raze de soare, fără să piardă nici un dulce strop al vieții, ar uri acum razele pe care le iubise odinioară atît de tare, întoreîndu-se în pat cu fața la perete pentru ca să nu le simtă, îndărătnic a face pasul care să-l aducă din nou în preajma zilei îngrozitoare cînd soarele nu e de aur ci de ai arnă, cînd cerul nu-i albastru ci cenușiu, cînd singește. asemeni vinului de Rin, se subțiază și se acrește în vine.

Pierre nu uitase că sărăcia sporită a familiei Millthorpe era, la vremea de care vorbim acum privind înapoi, un subiect de bîrfă pentru mușterii de la hanul „Lebăda Neagră”, care ziceau că s-ar datora unor năravuri rele ale fermierului. „Bătrînul trăgea cam tare la măsă”. l-a auzit odată Pierre spunînd pe un all bătrîn iubitor al clondirului care tocmai purcedea în același chip, cu cana pe jumătate goală în mînă. Dar deși trupul bătrînului Millthorpe era doborît, înfățișarea lui, tristă și suptă, nu arăta totuși nici cel mai mic semn de bețivăneală trecută sau prezentă. Nimeni nu-l văzuse trecînd pragul hanului și mai niciodată nu părăsea cele cîteva pogoane pe care le cultiva împreună cu fiul său. Deși sărac, c-ra întotdeauna bun platnic, înapoind cinstit micile datorii de la băcănie. Deși Dumnezeu știe cîtă nevoie de bani avea, Pierre își aducea aminte că odată, într-o toamnă, adusesese la conac un vier pentru masa servitorilor și nu venise niciodată să-și ceară plata decît la mijlocul iernii următoare, și atunci, cu de- getele-i tremurătoare ținînd strîns arginții, spusese cu voce șovăitoare : „Nu-mi face trebuință acuma ; putea să mai rămînă la dumneavoastră ”. Doamna

Glendinning, care îi auzise din întâmplare. îl privise pe bătrîn cu bunăvoință și îngăduință, interesată de pitorescul lui nevoiaș și murmurase : ..Ah ! Sîngele cavalerului englez de demult nu s-a făcut apă. Bravo, moșule !”

Într-o zi Pierre văzu nouă umbre tăcute ieșind pe ușa casei bătrînului Millthorpe : un coșciug fu așezat în căruța unui vecin : convoiul care nu era mai lung de treizeci de coli. punînd la socoteală oiștea lungă și coșul căruței, trecu prin Poiana Șeii, pînă pe deal. unde bătrînul Millthorpe fu așezat, în sfîrșit, într-un pat unde soarele care răsărea nu avea să-l mai tulbure niciodată. Oh, mama glie e cel mai moale și mai ales așternut ! Acolo, sub baldachinul fără margini al cerului, dorm alături de împărați și regi, în veșmînt de ceremonie, cerșetorii și sărmanii acestui pămînt ! Mă bucur că moartea este atît de democratică și, piei'zîndu-mi speranța în celelalte democrații adevărate și durabile, mă mîngîi cu gîndul că, deși în viață unele capete sînt încununete cu aur iar altele cu spini, oricum ar fi ele dăltuite, pietrele de cîpătii tot seamănă unele cu altele.

Povestea oarecum neobișnuită a tatălui tînărului Millthorpe e menită să scoată mai tare în evidență firea și starea prea puțin mature ale fiului pe capul căruia căzuse sarcina întreținerii mamei și surorilor lui. Deși fiu de fermier, lui Charles nu-i plăcea munca grea. Nu este cu neputință ca, prin muncă destoinică, să fi putut asigura familiei sale o stare mai înlesnită decît cea pe care o cunoscuse el vreodată. Dar nu fusese astfel scris : statul binevoitor, în marea sa înțelepciune, decretase astfel.

În satul Poiana Șeii fința o instituție, pe jumătate școală și pe jumătate academie, finanțată mai cu seamă prin osîrdia și porunca guvernului. Aici se învățau nu numai rudimentele unei educații englezești, ci și cîte ceva din artele frumoase, din compoziție, precum și acea plicticoasă poliloghie americană : elocința. Pe scena înaltă a

Academiei de la Poiana Șeii, fii; celor mai săraci argați erau învățați să rostească sforăitor înflăcăratele cuvinte revoluționare ale lui Patrick Henry, sau să răcnească, cosind cu brațele, cadențele moi ale poeziei „Zîna vinovată” de Drake. Nu e de mirare deci că sîmbăta, cînd nu erau oi-e de poezie și elocință, băieții se întristau și mînuiau disprețuitor cozile grele ale furcilor și hîrlețelor.

La cincisprezece ani, ambiția lui Charles Millthorpe era să fie ori orator, ori poet; în orice caz, un mare geniu de un fel sau altul. Își amintea de strămoșul cavaler și se scîrbea indignat de coarnele plugului. Descoperind la fiul său primele semne ale acestei înclinații, bătrînul Millthorpa vorbise cu el foarte serios, înfățișîndu-i primejdiile ambiției neținute în frîu. O astfel de ambiție era bună ori pentru genii recunoscute, băieți bogați, ori pentru cei săraci, dar care, singuri pe lume, nu aveau pe nimeni în grijă. Charles ar face bine să cugete oleacă ; tatăl său e bătrîn și bolnav ; multă vreme nu o s-o mai ducă : nu poate să-i lase altceva decît plugul și hîrlețul ; mama lui e și ea bolnăvicioasă-; surorile, palide și slăbuțe ; în sfîrșit, viața e viată, și iernile în această parte a țării sînt neasemuit de lungi și de grele. Șapte luni din douăsprezece, pășunile nu rodesc și vitele trebuie să fie hrănite acasă. Dai- Charles nu era decît un băiețandru ; sfaturile par adeseori doar prilej ca cei care le dau să-și răcească gura de pomană ; oamenii nu se grăbesc să primească înțelepciune pe veresie ; poate că așa e mai bine, căci o astfel de înțelepciune nu face doi bani ; trebuie să descoperim noi înșine giuvaerul, și așa se face că pierdem zile nenumărate bijbîind prin întuneric.

Cu toate acestea, Charles Millthorpe era un fiu iubitor și îndatoritor, care nu știa ca averea lui cea mai de preț era o inimă generoasă. Tatăl său muri ; hotărî să-i ia locul și să aibă grijă de ai săi.

Nu însă prin truda brațelor, ci prin exercitarea mai puțin obositoare a minții. Citise deja multe cărți ; istorie, poezie, romănuri, eseuri, de toate. Rafturile bibliotecii de la conac fuseseră de multe ori cinstite de prezența lui, și Pierre binevoise să-i fie călăuză. Ca să nu mai lungim povestea. În la șaptesprezece ani Charles vîndu calul, vaca* porcul, plugul, hîrlețul și aproape tot ceea ce putuse clinti din loc din bătătură ; schimbîndu-le pe toate în bani, plecă la oraș cu mama și surorile sale, punîndu-și toate nădejtile de succes în cele ce-i cîntase într-o doară la ureche o rudă de a sa care era spițer acolo. Cum s-au luptat el, mama sa și surorile sale, cum au tînjit și au flămînzit o vreme, cum ele s-au apucat de cusut și Charles de copiat, cum toate acestea de abia le ajungeau să-și ducă zilele, sînt lucruri ușor de închipuit. O misterioasă bunăvoință a sorții îl ținuse însă în afara zidurilor azilului de săraci, ba chiar îl ajutase să-și facă un cheag. În orice caz, nevinovata iubire de sine și îngîmfarea nevătămătoare, pe care le-am prezentat ca dîndu-și mîna în caracterul său, nu îl trăsaseră înapoi ; se observă adeseori că oamenii mai ușuratici sînt ultimii care deznădăduiesc. Măreția bășicii de porc constă în aceea că nimic nu poate să o scufunde ; cu atît mai rău pentru caseta cu bijuterii care, odată aruncată peste bord, cade la fund.

Ajunjînd în oraş şi¹ descoperind nepăsarea lipsită de inimă a lui Glee¹, Pierre se tot gîndise cui i-ar mai putea cere ajutor în aceste clipe grele, şi îşi adusese aminte de vechiul lui tovarăş de joacă, Charlie ; il căută, deci, şi îl găsi :r. cele din urmă ; în faţa lui se afla un tînăr înalt, voinic, cam slab şi palid, dar deosebit de arătos, de vreo douăzeci şi doi de ani, care avea un mic birou avocătesc prăfuit la etajul al treilea al clădirii vechi de la Apostoli. După spusele lui, afacerile îi mergeau straşnic, sporind, se vede, cu fiecare ceas printre rafturi goale şi sub ochiul căscat al unei călimări nedeschise ; mama şi surorile sale locuiau într-o cameră de deasupra ; el, aşijderea, ascultînd prin asta nu numai de legea oricărei făpturi întrupate, ci şi potrivindu-se tainicelor planuri teologico-politico-sociale ale ordinului Apostolilor Ponoşiţi, devenit învăţăcel i:i- în-ale mai ştiu eu cărei filozofii cîrpăcite, atît pentru un ban cu care să-şi ţină zilele, cît şi pentru completa lui hrană intelectuală.

La început Pierre fu cam mirat de purtarea lui neobişnuit de deschisă şi familiară ; tot respectul şi atitudinea supusă de la ţară dispăruseră pentru totdeauna, deşi, luat pe neaşteptate, Charlie n-ar fi avut de undă să ştie că Pierre era pribeag.

— Hei, Pierre ! Mă bucur că te văd, bătrîne ! Ascultă, luna viitoare trebuie să țin o cuvîntare în fața ordinului Omega al Apostolilor. Vine și marele magistru Plinlimmon. Am auzit din sursă sigură că a spus o dată despre mine : „Acest tînăr e dăruit cu toate Categoriile Primitive ; e sortit să uimească lumea”. Păi, băiete, am primit propuneri de la redactorii revistei „Spinozistul”, ca să scriu o cronică săptămînală la revista lor, și știi bine ce puțini sînt aceia care îi înțeleg pe Șpinoziști ; nu sînt admiși printre ei decît cei cu spiritualitatea cea mai înaltă. Deschide bine urechile ; mă gîndesc să arunc această deghizare Apostolică și să mă arăt lumii întregi; Pierre ! Mă gîndesc să predic filozofia noastră mulțimii... Cînd ai ajuns în

oraș ?

În ciuda tuturor necazurilor, Pierre nu-și putu opri un zîmbet la auzul acestei noshime primiri : cunoscîndu-J bine pe Charlie, nu tîlmăci îndrăzneța lui izbucnire de entuziasm mulțumit de sine ca o dovadă că inima i se împietrise ; iubirea de sine este una. și egoismul alta. Imediat ce Pierre îi făcu cunoscută situații Charlie deveni tot doar bunătate și bunăvoință ; le recomandă casa de la Apostoli ca cea mai bună locuință — ieftină, comodă îi aproape de toate prăvăliile și locurile publice ; se oferi s-?< facă rost de o trăsură și să vadă el de transportul bagajelor lui Pierre, dar în cele din urmă se răzgîndi și urcă cu el să-i arate camerele libere. Cînd toate amănuntele fură puse la cale, Charlie, tot numai veselie și amabilitate, porni cu Pierre către hotel ca să-i ajute să se mute ; îl luă de braț de cum trecură pe sub arcada clopotniței de la Apostoli și se porni din nou pe lăudăroșeniile lui pline de haz, ținînd-o tot așa pînă cînd dădu cu ochii de cufere.

— Dumnezeu ! Nu-mi vîd capul de treabă ! Trebuie să mai alung din clienți ! Am nevoie de mișcare și afacerile astea care sporesc nu-mi lasă o clipă liberă. În afară de asta, datorez cîte ceva sublimei cauze a umanității ; trebuie să renunț la cîteva dintre cazuri pentru tratatele mele metafizice. Nu pot să-mi consum tot uleiul doar cu ipotecă și obligațiuni. Ziceai că te-ai însurat ?

Și, fără să se oprească pentru a aștepta răspunsul, trîncăni mai departe :

— Mă rog, probabil că așa-i mai înțelept. Am auzit că asta te ajută să te așezi, să te aduni și să te întărești. Eu nu m-am însurat; e un gînd care mă bate doar din cînd în cînd ! Da, însurătoarea îl face pe bărbat să vadă lumea mai limpede ; îi înlătură subiectivitatea morbidă și face ca toate lucrurile să-i apară obiective ; nouă prunci, de exemplu, ar putea fi considerați lucruri obiective. Căsătorie... fi'umos lucru, fără îndoială ; cămin... drăgălaș... drăguț ! Dar eu datorez ceva lumii

întregi, băiete ! Prin căsătorie aş putea contribui la popularea pământului, dar nu la recensământul minţilor. Toţi marii oameni au fost burlaci, doar ştii. Universul este familia lor ; aş putea spune că planeta Saturn a fost primul lor născut, iar Platon. unchiul lor. Deci. te-ai însurat 1

Dar din nou, fără să aştepte răspunsul, Charlie îi dădu înapoi :

— Pierre, mi-a venit un gând, un gând pentru tine ! Nu mi-ai spus, dar am înţeles că-ţi cam bate vîntul prin pungă. Ani sâ te ajut s-o umpli. Apucă-te de filozofia lui Kant ! Un dolar paragraful ! Apucă-te cu sîrg. Am mare încredere în pătrunderea şi în mărinimia poporului ! Ascultă, Pierre ; după părerea mea, lumea e cu susul în jos. Mare greşală. Societatea are nevoie de un avatar... un Curtius care să sară în hăul întunecat şi, cu preţul vieţii, să salveze întreaga împărăţie a omului ! Pierre, de mult m-am lepădat de momelile vieţii şi modei. Priveşte-mi haina şi vei vedea cît de tare le dispreţuiesc ! Dar, ia stai puţin. N-ai un şiling ? Hai să îmbucăm ceva aici. E **un** birt ieftin ; mă opresc uneori aici. Hai să intrăm !

CARTEA XXI

**IN MOD NECHIBZUIT PIERRE ÎNCEARCĂ
SA SCRIE UN ROMAN AL CHIBZUINŢEI.
VEŞTI DE LA POIANA ŞEII. PLINLIMMON**

I

Iată-1 pe Pierre aşezat temeinic în trei camere, înalte, care dădeau una într-alta, la Apostoli. Să mergem însă mai departe şi să trecem peste o sută de amănunte cas-’ nice, privitoare la felul în care şi-au orînduit gospodăria ; n-o să mai spunem cum sărmana Delly, care acum îşi mai-j uitase de

durerea ei neîmbrămurată, .găsise în treaba mai ușoară de cameristă și însoțitoare a lui Isabel singura alinare a amintirii nefericitului ei trecut; n-o să mai po-l veselesc nici cum Isabel însăși, în ceasurile pustii cînd Pierre lipsea, își petrecea timpul descifrînd manuscrisele lui smîngălite și copiindu-le, spre a fi tipărite, sau cobora la familia Millthorpe, unde afla în tovărășia modestă și primitoare a celor trei surori și a vrednicei lor mamei mîngîiere pentru lipsa lui Pierre ; sau, terminînd cu treburile zilei, se așeza la ceas de înserare lîngă el și făcea să răsune măiastra-i chitară, pînă cînd Pierre simțea cum-; din fermecata ei putere de izvodire i se naște în minte ca-, pîtol după capitol; dar, vai ! cuvintele nu pridideau să le' cuprindă, căci acolo unde se opresc ele începe muzica și mlădierile ei armonioase, a căror tălmăcire trece de hota-' rul simțurilor.

Lepădîndu-se de toate strădaniile de mai înainte ale minții sale și dînd cu dispreț pradă flăcărilor chiar și acele frumoase roade ale unei închipuiri zburdalnice zămislite la Poiana Șeii în dulcile timpuri de basm ale frumoasei Lucy și ale iubirii ei, pe care le ascunsese gelos de editori ca fiind prea adevărate și prea bune spre a fi încredințate

tiparului ; lepădându-se de el însuși, cel de mai înainte, Pierre se cufundase acum în alcătuirea unui op măreț, spre a cărui desăvîrșire îl îndemnau două țeluri foarte importante ce mergeau mîna în mîna : dorința de a da lumii lucruri care — credea el — sînt noi sau cel puțin adevăruri jalnic trecute cu vederea, precum și primejdia care-l pindea de a rămîne fără nici un ban dacă nu reușea să-și vîndă cartea. Săltat pe culmile gîndirii omenеști de țîș- p.іiea intelectuală ce urmase încercărilor care-l răscoliseră cun adîncuri și de situația fără pereche în care se afla acum, vedea cu ochii minții că cele mai alese roade ale capetelor de seamă sînt orînduite ca într-o hora precum atolii (acele insulițe de mărgean care, născute la începuturi în adîncurile cele mai adînci ale mării, se ridică precum o pilnie pînă în fața apei, unde se văd ca niște inele de s, Uncă albă, biciuite pe dinafară de valurile oceanului, dar adăpostind de furtuni laguna din mijloc). Înghițind tot ceea ce poate fi cunoscut sau visat, Pierre era hotărît să dăruiască lumii o carte pe care omenirea să o întîmpine cu surprindere și îneîntare. O largă varietate de lecturi pe care prietenii nu i le bănuiau și pe care o minte nespus de pătrunzătoare le adunase — cam la nimereală, e drept — **în** cursul nenumăratelor întîlniri întîmplătoare cu terfe- loagele care-i ies în cale oricărui tînăr iscoditor, cultivat și vajnic căutător al florii adevărului, se stinsese într-un șuvoi cu care nu era de glumit și care hrănea și el izvorul nesecat al gîndirii creatoare, descoperit de împrejurări în cugetul eroului nostru. Se felicita acum pentru tot ceea ce adunase de-a valma în viața lui : habar nu avea, însă, că, de fapt, pentru o minte înclipată să producă gînduri de un adevăr de netăgăduit, lecturile nu sînt decît o piedică greu de trecut și nu un imbold care să o împingă mai înainte.

În vreme ce Pierre se credea răsădit pe noul și minunatul ogor al Frumuseții și Puterii, el nu era de fapt decît pe una din treptele marii treceri. Odată urcată acea ultimă treaptă, bucoavnele nu ne mai sînt trebuincioase în chip de colaci pentru sufletele

noastre ; mădulare puternice ne susțin și plutim deasupra hăurilor nesfârșite, rîzînd de primejdii. Nu vedea — ori chiar dacă vedea, nu pusese încă degetul pe adevărata cauză — că pînă și la începutul operei sale, învățăturile din căi țî, greoaie și scortoase, nu aveau cum să se lipsească de firul curgător ori de cerul de fum al gîndului celui nebuchisit și scornitor. Vroia să urce Parnasul cu un maldăr de cărți în spate. Nu înțelegea ca tot ceea ce scriseseră alții nu-i folosea la nimic, că eși j Platon fusese un mare om prin el însuși, Platon nu avea j cum să fie un mare om pentru el (Pierre), atîta timp cît d î însuși (adică Pierre) avea de gînd să scrie la rîndu-i o operă j măreață. Nu înțelegea că flacăra izvoditoare a minții nu se poate măsura cu cotul, că nici o carte mare nu poate fi vreodată cercetată despărțit de celelalte și nici nu i e j poate îngădui să stăpînească cu neasemuirea ei cugetarea roditoare ; că toate lucrările mari de pe lumea asta trebuie să se unească într-o republică a închipuirii, să fie privite 1 ca un tot amestecat și panteistic ; doar astfel, fără să po-1 runcească propriei sale minți încercînd să o încline într-o 1 parte sau alta, ci unite mîna în mîna. puteau ele să îl îmbie și să îi dea ghes. Nu înțelegea, de asemenea, că și ins acest amestec totul nu era decît o biată fărîmitură, comparată cu nesfîrșirea și nesecarea care dormeau în el; că loate marile opere de pe lume nu sînt decît umbre schi-, loade ale icoanelor nevăzute și în veci neîntrerupte din suflet ; miraje ce ne răsfrîng scîlîmb lucrurile din jur >i că, oricum ar fi oglinda, dacă vrem să vedem lucrul in sine, apoi lucrul în sine cată să-l cercetăm, nu oglindi-: rea lui.

Dar așa cum cutezătorului călător prin Svițeria, Alp'jj nu-și descoperă dintr-o singură privire toată măreția șL' înfiorata lor înălțime, cutremurata împănare de vîrfuri în- tre vîrfuri, de pinteni înfipti în pinteni și de coame strivite printre coame de munți, precum și toate batalioanele 1, r neînvînse, tot așa poruncit-a cu înțelepciune cerul ca, atunci cînd

omul intră pentru prima dată în Svițeria sui fletului său, să nu-i cuprindă din prima clipă nesfârșita-i întindere ; ca nu care cumva, nepregătit pentru o astfel de întâlnire, spiritul său să se cufunde și să piară în zăpezile de la poale. Omul se poate apropia și poate cuceri: în cele din urmă Mont Blanc-ul său doar în trepte îniop. mite cu mare grijă, ajungând într-un târziu să îmbră i- șeze cu privirea Alpilor înconjurători ; chiar si de acolo nu poate vedea nici a zecea parte ; dincolo de Atlanticul nevăzut. Munții Stîncoși și Anzii sînt ascunși privirii. Cutremurător e sufletul omului ! Mai bine să te trezești îm- brîncit în haosul de dincolo de cel mai îndepărtat crug al soarelui nostru, decît să simți vreodată că plutești pe apele propriului tău eu !

Necopt îndeajuns spre a pătrunde toate aceste lucruri nepătrunse, deși mai de curînd deschis spre înțelegerea unor minuni pe care mai înainte le trecuse cu vederea odată cu toată lumea. Pierre nu-și făcuse încă rost de acea vîrguță fermecată a inimii care, atingînd cele mai umile încercări din viața omului, face ca toată suflarea să ridice ochii și să afle în ele înțelesuri necuprinse. Nu aruncase încă undița în puțul copilăriei sale spre a afla ce pești vor fi viind acolo ; căci cine ar gîndi că într-un puț se ari:'. p<'sti ? Riul curgător al lumii din afară misură de bibani aurii și de știuci ! Zeci de milioane de lucruri îi erau necunoscute lui Pierre. Bătrîna mumie e înfășurată în pînă peste pînă ; e nevoie de mult timp ca să desfeși regele egiptean. Acum. că a început să întrezărească dincolo do pînza de deasupra a lumii. Pierre se leagănă cu speranța că a ajuns la miezul din mijloc. Dar toți geologii care au făcui săpături în podeaua acestei lumi au văzut că nu es'e altceva decît pînă așternută peste altă pînă. În- virtindu-se pe osia sa. globul nostru nu e decît un maldăr de coji așezate una peste alta. Cu trudă săpăm în pînte- cele piramidei ; după bîjbîieli înspăimîntătoare, ajungem în camera principală : ne ațîntim ochii asupra sarcofagului ; ridicăm capacul... și înăuntru nu se află nici un trup ! Gol. tot pe atît cît e de vast, e sufletul omului !

II

Pierre lucra de mai multe săptămîni la cartea lui ; ur- mărindu-și planul, ocolise orice întîlnire cu vreunul din cunoscuții sau prietenii de la oraș, iar ei la rîndul lor se feriseră cît putuseră să-l caute acum cînd se afla îri mizerie ; nu se dusesese niciodată și nici nu trimisese pe cineva ; a poștă, care era chiar după colț, întrucît nu aștepta nici .) scrisoare și nici nu trimisese vreuna ; despărțit de restul lumii și aplecat asupra trudei sale cărturărești, Pierre o dusesese astfel vreo cîteva săptămîni, cînd îi ajunseră la ureche vești cu privire la trei evenimente importante.

Primul : murise mama lui.

Al doilea : moșia de la Poiana Șeii urma să-i revină lui Glen Stanly.

Trei : Glen Stanly, zicea lumea, era pretendent la mina lui Lucy ; aceasta, abia revenită dintr-o boală aproape mortală, locuia în oraș, în casa mamei sale.

Mai ales prima din aceste' știri îl săgetă pe Pierre cu

o neliniște adîncă. Nici o scrisoare nu ajunsese pînă la el; nici cel mai mic inel sau suvenir nu-i fusese trimis ; în testament nu se pomenea în nici un fel de el ; și totuși se spunea că o durere necurmată fusese pricina bolii fără leac a mamei sale, care o dusesese la nebunie și se terminase cu moartea ei neașteptată ; cînd Pierre auzise pentru prima oară de acest eveniment, ea zăcea în mormînt de douăzeci și cinci de zile.

Ce limpede vorbeau toate acestea de nesfîrșita mîndrie și, la fel, de nesfîrșita durere a mamei sale, cea odată atît de trufașă ; ce zguduitor dovedeau ele iubirea ei rănită de moarte pentru singurul și preaiubitul ei Pierre ! Zadarnic căuta el să nu-și facă gînduri ; zadarnic se mustra ; •zadarnic își înșira toate argumentele stoice, încercînd să zăgăzuiască năvala simțămintelor firești. Firea ieși învingătoare ; plînse, cu lacrimi care îl ardeau și-l pîrjoleau ca o apă dc foc în timp ce curgeau, urlă și se zbatu din priciuș

pierderii dureroase a mamei sale, ai cărei ochi fuseseră închiși de mâini străine, plătite, dar a cărei inimă fusese frântă și a cărei minte fusese distrusă de mîimle propriului ei fiu.

Un timp i se păru că propria lui inimă o să plesnească iar judecata o să-l părăsească. De neîndurat e suferința unui om atunci cînd moartea însăși implintă jungherul ți apoi răpește orice fel de puțință de alinare. Căci în mormînt nu se află ajutor, nici o rugă nu pătrunde pînă acolo, nici o iertare nu poate ieși de acolo ; pocăitul a cărui tristă victimă zace în țărîină e sortit jalei veșnice, căci de-ar fi pentru toată creștinătatea zi de sărbătoare, pen-
- tru el tot zi de iad este și de-a pururi un vultur îi va sfișia
V ficatul.

Cu fidelitate și amănunțime i se perindau prin minte cele mai neînsemnate amănunte ale vieții pline de bucurii alături de mama lui, la Poiana Șeii. Începea prin a-și aminti cum se scula dimineața, cum se plimba apoi agale ? peste rîmpuri, cum se întorcea vesel ca s-o viziteze pe ; mama lui la ea în iatac ; venea apoi micul dejun plin de veselie, și tot așa trecea toată ziua în dulceață, pînă ce » mamă și fiu se despărteau cu o sărutare **și**, cu inimi ușoare ■ și iubitoare, se îndreptau către paturile lor pentru a se **I** pregăti pentru altă **zi** de dragăstoasă înaintare. Amintirea I nevinovăției și a bucuriei la ceas de remușcare și chin sînt precum fiare înroșite care ne sfîrșie carnea Dar în aiurările j sufletului său, Pierre nu mai putea desluși hotarul între *r* durerea firească pentru pierderea unui părinte și cea născută din remușcare. Începea zadarnic să aleagă lucrurile, dar nu putea. Începea să se mintă crezînd că durerea lui | este doar cea firească sau că, dacă ar fi oricare alta, ea ar trebui să se infiripe nu din știința că ar fi făptuit ceva i mișelnic, ci din părerea de rău că cele mai înalte virtuți se cîștigă cu un preț cumplit. Nu i-a fost cu totul zadarnică strădania în cele din urmă închise amintirea mamei f sale în aceeași hrubă unde se odihnise pînă atunci **și** trupul fără

cunoștință al lui Lucy a sa. Uneori însă oameni fără cunoștință sînt închiși în sicriu și luați drept morți ; tot ^ așa e cu puțință să îngropi în străfundurile sufletului o durere greșit amorfă, închipuindu-ți că acea suferință nu mai are seînteie de viață. Doar lucrurile nemuritoare pot să zămislească nemurirea. Ar fi poate un argument că sufletul nostru nu cunoaște moarte și că e cu nepu- ; tință să distrugi cîndva și undeva căința născută din gîndul că ai rănit fără milă o făptură care acum nu mai e i în viață.

Înainte de a o încredința pe mama sa celei mai adinei cripte a sufletului său, s-ar fi lăsat cu dragă inimă legănat de o sărmană mîngiere care, cercetată nepărtinitor, putea la fel de bine să-i îndulcească sau să-i întărească ? suferința. Testamentul mamei sale, prin care se făceau i felurile danii prietenilor ei, fără a-1 pomeni măcar o dată pe el, și care se incheia lăsînd toală moșia și zapisele lui i Glendinning Stanly, acest testament, deci, purta data zilei imediat următoare anunțului său fatal de pe palierul scărilor cu privire la presupusa căsătorie cu Isabel. I ie părea deci că, întrucît toate dovezile neînduplecării mamei sale pînă în ceasul morții erau negative, singura do- i vadă pozitivă — ca să spunem așa — a celui caracter j negativ era tocmai testamentul în care nu se pomenea de Pierre ; întrucît el purta însă o dată atît de semnificați tșijj se putea înțelege că fusese dictat înainte ca valul primei indignări a mamei sale să fi trecut. Sărmană mîngiere, în adevăr, cînd se gîndea la nebunia care pusese capăt;; zilelor ei ; căci din ce i se trăsese ea decît dintr-o ueindi- j plecată jale a urii, tot așa cum și tatăl său își pierduse, I probabil, mințile, dintr-o neîntoarsă jale a păcatului ? ' Siîrșitul asemănător al părinților săi reuși să-i sădească ■ in inimă presimțiri privitoare la propria lui soartă — aceea de a le moșteni nebunia. Presimțire zic ; dar ce este presimțirea ?

Cum putem să descriem presimțirea și cum să dezlegăm ceea ce e limpede în ea dacă nu spunem că o presimțire este o judecată altfel înveșmântată ? Și dacă este doar o judecată altfel înveșmântată, înzestrată eu i'orța profeției, cum să scapi de concluzia fatală că zaci neajutorat în cele șase mâini alelelor trei Ursitoare ? Cutremurat la gândul sortii, o cunoști dinainte. Dar cum să cunoști și să tremuri în aceeași răsuflare dacă, prin puterea presupusă a presimțirii, nu amesteci și neputința lunecătoare dar adevărată a apărării ?

Pierre nu fusese prea surprins aflând că Glen Stanly, fusese ales de mama lui ca moștenitor al conacului. Glen fusese dintotdeauna favoritul mamei lui Pierre, datorită înfățișării lui chipeșe și a asemănării între păreri lor despre viață ; și, în afară de Pierre, era cea mai apropiată rudă de sînge, purtînd în numele de botez silabele strămoșești „Glendinning”*. Dacă Poiana Șeii trebuia să aparțină altcuiva în afară de Pierre, atunci Glen părea, pe aceste temeieri generale, cel mai îndreptățit moștenitor.

Ar fi însă cu neputință ca un om, oricare ar fi el, să vadă cum o mîndră avere părintească ce i se cuvine de fapt trece în stăpînirea unui străin la suflet, străin care este în același timp rivalul său în iubire și acum dușman rînjitor și fără inimă ; altfel, Pierre nu se putea gândi la Glen ; nu e firesc ca cineva să vadă aceasta fără neplăcere și ură. Toate aceste simțăminte erau departe de a fi ostoite de vestea atențiilor reînnoite ale lui Glen față de Lucy. Există ceva în sufletul fiecărui bărbat, care îl face să se simtă jignit în adîncurile inimii sale de atențiile oricărui alt bărbat față de femeia ale cărei speranțe de căsătorie le-a năruit poate chiar el însuși. Bărbații s-ar înstăpîni bucuroși pe toate inimile care într-un fel au recunoscut că ie aparțin. În cazul lui Pierre, resentimentul era întărit și de purtarea fățarnică a lui Glen de mai înainte. Acum toate bănuielile lui păreau

să se adeverească din plin ; alăturînd datele, ajunse să creadă că plecarea lui Glen în Europa fusese menită să-i aline durerea cînd fusese respins de Lucy, căci ea nu făgăduise niciodată că se simțea logodită cu Pierre.

Acum, însă, sub masca unei adinei simpatii — care cu timpul avea să devină dragoste — pentru o fată frumoasă, mîrșav părăsită de logodnicul ei, lui Glen îi dădea mîna să treacă pe față la atac, fără să reînvie vechea rană. Cel puțin așa îi apăreau lucrurile lui Pierre. Mai mult, Glen putea să i se înfățișeze lui Lucy sub cele mai prielnice culori. Putea să-i apară ca un prieten care o compătimentește din suflet, care e dornic să-i aline durerea, dar fără să pomenească ceva despre planul egoist de- a o lua de nevastă : dacă el juca acest rol, prudent și nezgomotos, un devotament atît de tăcut, dezinteresat dar neclintit nu putea să nu stirnească în mintea lui Lucy asemuii firești între Glen și Pierre, asemuii care nu aveau cum să fie spre lauda acestuia din urmă. Apoi, nici o femeie — așa se pare —, nici o femeie nu este cu desăvîrșire scutită de înrîurirea poziției sociale princiare a bărbatului care îi face curte, mai ales dacă acesta este și chipeș și tînăr. Iar Glen i se înfățișa ca stăpîn a două uriașe averi și ca moștenitor, prin alegere de bunăvoie, dar și prin legătură de sînge, al străvechiului conac împodobit cu stindarde și al largilor pajiști ale Glendinningiîov. De asemenea, însuși duhul mamei lui Pierre avea să pară că încurajează curtea pe care i-o făcea Glen. În situația în care se afla acum, Glen avea să apară ca întruchiparea a tot ceea ce Pierre avea mai frumos, fără vreunul din cusururile lui Pierre ; avea să apară aproape ca Pierre însuși — ceea ce Pierre fusese odată pentru Lucy. Și, așa cum se întîmplă cu cel care a pierdut o dulce soție și multă vreme respinge cea mai mică mîngiere, cînd află în cele din urmă alinare în tovarășia surorii celei moarte, dacă din întîmplare ea mai și seamănă cu răposata, o cere în cele din urmă în căsătorie, silit de forța fermecată a influenței asociațiilor. Nu părea, deci, de neînchipuit că marea frumusețe bărbătească a lui Glen, asemănătoare cu a lui Pierre, va trezi în inima lui

Lucy asociații care să o facă, în cele din urmă, să caute măcar — chiar dacă nu avea să poată găsi — mingi iere pentru pierderea celui pe care îl socotea pe vecis răpit ei, în devotamentul altuia care, pe deasupra, mai și semăna cu cel pierdut.

Adînc, adînc, mai adînc și tot mai adînc trebuie să scormonim dacă vrem să descoperim inima omului ; cobo- rișul se aseamănă cu o scară încolăcită într-un put de mină fără capăt, iar această nesfîrșire nu este ascunsă decît de răsucirile scării și de întunecimea puțului.

Cînd Pierre chema duhul lui Glen schimbat într-o părelnică asemănare cu sine ; cînd și-l închipuia îndreptîndu-se către Lucy și luîndu-i mîna plin de devotament, o minie și o neostoită dorință de a face rău puneau stăpînire pe el. Multe simțiri amestecate se împletiseră pentru a dezlănțui o astfel de furtună. Mai aprigă însă decît toate era aceea ce aducea straniu cu scîrba greu de zăgrăvit, încercată de orice om în fața unui înșelător care a îndrăznit să fure numele și înfățișarea altuia, într-o împrejurare îndoielnică sau necurată ; scîrbă cu atît mai puternică atunci cînd înșelătorul e știut a fi un ticălos netrebnic, iar prin toana naturii, o copie aproape desă- virșită a celui pe care îl întruchipează. Toate acestea, împreună cu un noian de alte închipuiri înclinate și dureroase îi năpădiseră sufletul lui Pierre. Toată tăria lui, născută din credință, înfocare, stoicism și filozofie, se prăbușise în fața acestei neașteptate furtuni a naturii din sufletul lui. Căci nici o credință, nici un stoicism și nici o filozofie, pe care un muritor le poate chema la nevoie, nu rezistă încercării celei mai grele — de a ține piept asaltului pătimaș al vieții și durerii. Toate palidele fantasme ale filozofiei sau credinței, pe care le-a închipuit din negură, se preling și dispar precum stafiiile la cîntatul cocoșului. Căci credința și filozofia sînt fum, iar faptele bronz. Printre filozoficalele cenușii, viața se revarsă asupra omului precum zorile.

Cînd era pradă unor astfel de chinuri, Pierre se blestema, zicîndu-și ticălos fără inimă și netot fără minte ; ticălos fără inimă, ca fiind ucigașul mamei sale, prost fără minte fiindcă dăduse cu piciorul

fericirii, fiindcă își lăsase viața nobilă unei rubedenii viclene în schimbul unui blid de linte, care acum avea gust de cenușă.

Hotărât să ascundă de Isabel aceste noi și — după cum

îi se părea, fără să-și fi mărturisit nici sieși — netrebnice remușcări, precum și pricina lor, ieși din cameră și porni să se plimbe în neștire prin mahalalele orașului, așteptând ca ascuțișul suferinței să se mai tocească înainte de a se întoarce în fața privirilor ei.

ni

În timp ce Pierre, ieșind cu pași repezi din cameră, trecea grăbit pe sub una din galeriile mai înalte de cărămidă, care legau clădirea veche de cea nouă, îi apărură în față, venind dinspre aceasta din urmă, umbra unui bărbat simplu, cu fața palidă, dar limpede și fără zbîrcituri. De^îi fruntea, barba, portul capului și pasul măsurat arătau o vîrstă trecută de tinerețe, ochiul albastru strălucitor dar împăcat oferea un contrast surprinzător. Vioiul și veșnic tînărul Apolo părea să-și aibă altarul în acel ochi ; pe cînd bătrînul Saturn stătea cu picioarele încrucișate, întronat pe fildeșul acelei frunți. Boiul, aerul și chipul celui om arătau o mulțumire veselă. Vesel este adjectivul cuvenit, căci el este opusul mohorelii. Mulțumire, poate împăcare, este substantivul care nu spune nici Fericire, nici încântare. Dar dacă înfățișarea și aerul necunoscutului te cîști- gau, avea în el ceva abia ghicit care te respingea. Acest ceva ar putea fi cel mai bine numit Lipsă de Bunăvoință. Lipsă de Bunăvoință pare într-adevăr cel mai bun cuvînt, căci nu e nici Răutate, nici Rea-voință, ci ceva pasiv. Șj, incununîndu-le pe toate, plutea în jurul lui un fel de aură care îl iriveșmînta și îl însoțea pretutindeni. Această aură cred că poate fi redată în vorbe doar numînd-o Nepătrun- dere. Deși hainele lui nu se deosebeau cu nimic de cele pe caic le-ar fi

putut purta' orice orășean dornic să treacă neobservat, ele semănau totuși cu o travestire. Mai că, îți venea să spui că și fața, și privirea aparent firească erau și ele niște măști.

Cînd necunoscutul trecu înadins pe lingă Pierre, își ridică pălăria, se înclină amabil, zîmbi blînd și pași mai departe. Pierre rămase încurcat; se înroși, privi într-o parte, încercă să-și ducă mîna la pălărie pentru a răspunde curteniei celuiilalt ; păru cu totul tulburat la simpla vedere a pălăriei ridicate, a plecăciunii amabile, a zîmbe- tului blînd, a minunatei stăpîniri de sine și a lipsei de bunăvoință a acestui bărbat.

Cine era omul ? Era Plotinus Plinlimmon. Pierre citise o scriere de a sa în poștalionul care îl aducea spre oraș și

îi auzise adeseori pe Millthorpe și pe alții vorbind de el ca fiind marele magistru al unei societăți secrete a Apostolilor. Nimeni nu știa de unde vine. Numele de familie era velș, dar se născuse în Tennessee. Nu părea să aibă familie și nici vreo rudă de singe. Nimeni nu-l văzuse vreodată muncind cu brațele ; niciodată nu scria cu mîna lui (nici măcar o scrisoare) ; nu fusese niciodată văzut deschizînd o carte. În chilia lui nu exista nici o carte. Cu toate acestea, cîndva trebuie să fi citit, dar acea vreme părea de mult trecută ; cît despre terfeloagele roase care circulau sub numele său. nu erau altceva decît vorbele lui cîrpăcite și așternute la întîmplare de tinerii lui învățaței.

Aflîndu-l pe Plinlimmon lipsit atît de cărți, cît și de pană și hîrtie și crezînd că e vorba de ceva asemănător sărăciei, un cărturar străin de viță nobilă, care-l cunoscuse odată, îi trimise o frumoasă colecție de unelte trebuincioase scrisului și un teanc de volume : Cardano, Epictet. Cartea Mormonilor. Abraham Tucker, Condorcet și Zend-Avesta. Cînd însă acest nobil și străin cărturar veni a doua zi în vizită, așteptîndu-se pesemne la mulțumiri pentru marea lui bunăvoință, rămase cu gura căscată văzîndu-și pachetele așezate în fața ușii lui Plinlimmon, cu legăturile neatînse.

— Ați greșit adresa, îi zise liniștit Plotinus Plinlimmon ; dacă nu și mai rău. De la un nobil ca dumneavoastră m-aș fi așteptat la niște *Curagao*. Mi-ar face mare plăcere, dragă conte, să primesc citeva clondirașe de Cu-rațao de soi.

— Credeam că societatea al cărei cap sînteți nu îngăduie astfel de lucruri, răspunse contele.

— Așa și este, dragă conte, dar Mahomed e Mahomed.

— Aha, înțeleg, făcu nobilul cărturar cu obrăznicie.

— Mă tem că nu înțelegeți, dragă conte, zise Plinlimmon, și în fața ochilor contelui acea aură de nepătruns iare-1 învăluia pe Plotinus Plinlimmon al nostru prinse r roi,

întilnirea din galerie era prima împrejurare în care Pierre văzu cu ochii lui umbra sau fața lui Plinlimmon. Curînd după ce închinase camerele de la Apostoli, fusese izbit de chipul unui bărbat cu ochi albaștri care stătea și pîndea tot timpul de la una din cele mai de sus ferestre ale vechii turle cenușii, care se înălța în partea opusă a curții dreptunghiulare, chiar în fața camerei lui. Pîna acum Pierre nu privise acel neobișnuit obraz pătruns de pace decît prin două geamuri, al lui și al străinului. Pacea nu era nici cerească, nici omenească, nici alcătuită din una ori din amîndouă ; era o pace osebită, aparte, pacea unei fețe aplecate asupra sieși. O privire pricepută aruncată asupra acelei fețe dezvăluia multor cercetători filozofi o taină pe care ei n-o zidiseră la temelia înțelegerii lor despre lume.

Pentru soarele blind, geamul nu e o piedică. El cerne lumina și viața și prin geam ; tot astfel, fața din turn își cernea taina ei ciudată chiar și prin ferestrele lui Pierre.

Din ce în ce mai curios, îl întrebasese pe Millthorpe cine este necunoscutul.

— Doamne sfinte ! făcu Millthorpe. Dar este Plotinus Plinlimmon ! Marele nostru magistru Plotinus Plinlimmon ! Trebuie să-l cunoști mai bine, așa cum îl cunosc și eu de mult. Hai cu mine și dă-mi voie să te prezint lui Plotinus Plinlimmon.

Pierre însă refuză, gîndindu-se fără să vrea că

probabil Plotinus îl înțelegea bine pe Millthorpe, dar era greu de presupus că Millthorpe găsisese cheia înțelegerii lui Plotinus ; deși poate că acesta — care atunci când vroia, putea să-și ia un aer confidențial, simplu, naiv și prietenesc — ar fi putut, din pricini pe care doar el le știa, să susțină sus și tare că el (Millthorpe) reușise să se vîre pînă în cel mai îndepărtat colțișor al sufletului lui (al lui Plotinus).

Dă-i omului o carte și, cum îi întorci spatele, o să arunce nepăsător în primul colț ; nu se înghesuie să o citească. Arată-i cu degetul pe autorul ei, și mai mult ca sigur o să se repeadă în colțul cu pricina, o să ia cartea, o să o ștergă de praf și o să citească cu grijă neprețuită operă. E greu să crezi într-un om pînă ce nu l-ai văzut cu ochii tăi. Dacă în postalion, prin forța împrejurărilor deosebite, atenția lui Pierre fusese atrasă de lucrarea „Cronometrice și Orologice”, cu atît mai mult i se întetise interesul de la început după ce-l văzuse pe autorul ei. La prima citire nu reușise, după cum credea el, să pătrundă cu adevărat cugetarea în jurul căreia se învîrtea întreaga scriere ; și cum orice cugetare nepătrunsă nu e numai pricină de nedumerire, ci și o muștrare sîcîitoare pentru mîntea omului, Pierre se lăsase în cele din urmă păgubaș ; nu-și mai bătuse capul cu ea în restul călătoriei. Gîndindu-se însă după aceea că poate păstrase cîrticica pe undeva fără să-și dea seama, se căutase prin toate buzunarele, dar fără izbîndă. Il rugase atunci pe Millthorpe să facă tot ce-i stă în putință ca să-i găsească o alta ; dar degeaba. Nici Plotinus nu-i mai putuse oferi una.

Printre alte strădanii, Pierre însuși îl oprise pe un vînzător de cărți ambulant, șchiop și pe jumătate surd, în apropierea Apostolilor.

— Mai ai „Cronometrice”, unchiule ? întrebă el, uitînd titlul exact.

— Și încă cum, zise bătrînul, frecîndu-și spinarea ; și reumatice, și cronice, de cînd mă știu ; cu ce zici că se lecuiesc ?

Băgînd de seamă greșeala, Pierre răspunse că nu cunoaște nici un leac.

— Ei, să-ți spun eu, tinere, zise bătrînul schilod, venind șontic-șontic către el și apropiindu-și gura de urechea lui Pierre. Să te ferești ! acum e vremea, cît ești tînăr ; totu-i să nu apuci să te prindă.

în cele din urmă, chipul cu ochi albaștri și blîndețe nepămîntească de la fereastra de sus a vechii turle cenușii începu să-l urmărească pe Pierre clipă cu clipă. Cînd se simțea disperat și trist; cînd gînduri mohorîte cu privire la starea lui jalnică îl copleșeau ; cînd îndoieli negre asupra neobișnuitei căi pe care o alesese în viață i se iveau răutăcioase în cuget cînd îi trecea prin minte ghimpele viclean că poate toată cartea lui e doar zădărnice — privind pe fereastră vedea chipul nepămîntesc de blînd cătînd către al lui și atunci puterea lui asupra acestor închipuiri era surprinzătoare și cu neputință de cuprins în cuvînte.

„Zadarnic, zadarnic, zadarnic !” grăia acel chip. „Ne- bunule, nebunule, nebunule !” grăia chipul. „Fugi, fugi ț” grăia chipul. Dar cînd îl întreba în sinea lui de ce-i spunea de trei ori : „Zadarnic ! Nebunule ! Fugi !” nu primea nici un răspuns. Căci chipul acela nu răspundea nimănui. Nu v-am spus mai înainte că acel chip avea ceva osebit, aparte ? Că era un chip aplecat asupra lui însăși ? Orice lucru care este un lucru în sine nu răspunde la nimic altceva. Dacă a spune „da” înseamnă a întinde eul înstrăinat al cuiva, și dacă a spune „nu” înseamnă a strînge eul înstrăinat al cuiva, atunci a răspunde înseamnă a te lepăda de orice înstrăinare. Deși chipul din turn era atît de limpede și de blînd, deși vioiul și tînărul Apolo își aflase altarul în ochiul său, și bătrînul Saturn ședea cu picioarele încrucișate pe acea frunțe de fildeș, lui Pierre chipul îi arăta un fel de rînjet răutăcios. Kantienii ar putea să spună că era un rînjet subiectiv, văzut de Pierre. Cum o fi, chipul părea să rînjească. Iar acum îi spunea : Neto- tule, netotule, netotule ! De nesuferit expresie ! Făcu rost de niște muselină pentru fereastra chiliei sale, așa încît chipul fu acoperit de o draperie asemeni oricărui portret. Dar asta nu puse capăt rînjetului. Știa că acel chip continua să rînjească în spatele muselinei. Cel mai cumplit era că i se năzărise că celălalt îi aflase prin vrăji taina.

„Vai“, se cutremura Pierre, „chipul știe că Isabel nu este soția mea ! De asta poate că rânjește.“

Atunci tot soiul de închipuiri bezmetice i se învolburau prin suflet, și fraze izolate din „Cronometricele“ îi reve

neau vii în minle — fraze pe care mai înainte le înțelesese doar pe jumătate, dar care acum aruncau o lumină ciudată. prevestitoare de rău. asupra stării sale, denunțând-o cu strășnicie. Se strădui din nou să facă rost de cârtică și să o recitească, de data aceasta în lumina chipului minunat de blînd ; din nou cotrobăi prin toate buzunarele hainelor după foile-din trăsura, dar în zadar.

Dar cînd chipul însuși, omul însuși, nepătrunsul Plo- tinus Plinlimmon îl atinse în treacăt în galeria de cărămidă, în clipa de cumpănă cînd ieșise din casă în dimineața după ce primise veștile fatale, aceeași cutremurare» pe care o simțise mai înainte la vederea acestei blînde, minunate icoane din fereastra turnului îl năpădi cu mai mare tărie, astfel încît, așa cum am spus mai înainte, se înroși, privi într-o parte și se încurcă, vrînd să ridice pălăria în semn de salut; dorința de a-și procura cârtica renăscu. arzătoare. „Blestemată soartă să o pierd!" ! exclamă el. „Și mai blestemată ca atunci cînd am avut-o în mîna și am citit-o să fi fost atît de prost încît să nu înțeleg ; iar acum este prea tirziu !" "

Și totuși — ca să' o luăm aici . înainte povestirii noastre — cînd după mulți ani un negustor de haine vechi scotoci printr-un palton al lui Pierre care nu se știe cum ajunsese în mîinile sale, degetele lui, ca niște ochi de vultur, simțiră ceva neobișnuit între stofă și căptușeala matlasată. Rupse poala paltonului și găsi mai multe pagini dintr-o broșură veche, tocite și roase aproape de tot, dar nu îndestul încît să nu li se poată desluși titlul : „Cronometricele și Orologicale". Probabil că, în trăsura, Pierre virise foile într-un buzunar și de acolo ele căzuseră printr-o ruptură în poala paltonului, căptușind la rîndul lor căptușeala. Deci, tot timpul cît Pierre căuta cârtica, o purta cu sine. Cînd trecu pe lingă Plinlimmon în galeria de cărămidă și simți acea dorință vie de a găsi lucrarea, mîna lui dreaptă nu era nici la cinci degete distanță de ea.

E posibil ca această ciudată întîmplare să illustreze cumva presupusa lui neînțelegere a filelor pe care le citise pentru prima oară în trăsura. Oare nu tot așa

purta în minte înțelegerea deplină a cărții, fără să-și dea seama că o înțelesese ? Cred că, privit într-o anumită lumină, sfârșitul vieții lui Pierre va arăta că în cele din urmă tot o înțelesese. Mai putem să ne întrebăm aici, așa, într-o doară, dacă unele lucruri pe care oamenii cred că nu le cunosc nu sînt totuși bine înțelșe de ei; ca să zicem așa, deși rămase în ele însele, sînt tot atîtea taine necunoscute lor.' Ideea morții pare unul din acele lucruri.

CARTEA XXII

**CORTINA ÎNFLORATA RIDICATĂ ASUPRA UNUI
AUTOR EXOTIC. CITEVA REMARCI PRIVITOARE
LA FILOZOFIE ASEMUITA CU O PERIE DE
FRECAT PE SPATE**

I

Trecură cîteva zile de la știrile fatale primite de la Poiana Șeii și în cele din urmă reușind să-și țină firea, iată-1 pe Pierre așezat din nou la lucru ; cît de mare i-ar fi durerea, trebuie să muncească totuși. Zilele se scurg, săptămînile trec, și Pierre tot în camera sa de lucru se află. Lungile șiruri ale cărămizilor reci din jurul lui nu cunosc schimbarea ; dar de pe frumoasele cîmpuri de la moșia stră-stră-stră-străbunilor săi, vară și-a luat zborul ca o rîndunică venită în ospetie ; perfida toamnă a apărut în crîngurile de arțari și, făcîndu-se că le îmbracă în ruginiu și auriu bogat, le-a jumulit pînă și ultima zdreanță și apoi a fugit rîzînd ; turturi anunțatori de iarnă atîrnă în copaci în jurul vechiului conac acum închis și părăsit; mica masuță rotundă de marmoră, din pavilionul împodobit cu viță, unde, în diminețile de iulie, Pierre ședea pălăvrăgînd și sorbind din vin fiert lîngă vesela sa mamă, este acum acoperită cu un dîrdiitor șervet de promoroacă; lapovița a încrustat cu ace de gheață mormîntul odinioară zglobiei doamne Glendinning, pregătîndu-1 _ pentru

a fi înfășurat în cele din urmă în giulgiu de nea ;
viforos vijie vîntul prin codri; e iarnă. Dulcea vară s-
a dus ; s-a dus și toamna ; dar cartea, asemeni asprei
ierni, nu s-a sfîrșit încă.

Grîul este de mult în hambar, Pierre ; strugurii și
merele coapte sînt și ele strînse ; nici un bob de
grîu. nici o plantă, nici o roadă n-a mai rămas pe
afară ; întreaga recoltă e la adăpost. Vai de firicelul
întîrziat, căzut sub

paloșul iernii, cel pe care vara nu a mai apucat să-l coacă după soroc ! Nămeții călători ai lui Brumar îl vor îngropa. Ia gîndește te, Pierre, nu cumva firicelul tău verde a scos capul în alte ținuturi, mai calde ? Dacă mutăm în frigurosul Măine portocalul din Florida, o să dea frunze chiar și în timpul verilor zgîrcite de acolo și va arăta oarecari semne de fructe ; Brumar însă nu va găsi globuri aurii atîrnate în crengile lui ; bătrînul și pătimașul Indrea va scutura întregul copac, îl va îndoi la pămînt și îl va arunca să slujească drept vreasc pentru cine știe ce cuptor de var. Ah, Pierre, Pierre, grăbește-te, grăbește-te ! Grăbește pîrguirea, ca să nu te mîne iarna din urmă !

Priviți la pruncul care învață de multă vreme să stea singur în picioare ! Mai întîi țipă și se roagă și nu vrea să încerce să stea deloc, dacă nu-l țin tatăl și mama lui; apoi, deși mai curajos, caută măcar o mînă a părinților, altfel îl apucă din nou tremuratul și plînsul ; și trece mullă vreme pînă ce treptat, treptat, copilașul ajunge să stea copăcel, fără vreun sprijin. În cele din urmă, cînd ajunge bărbat în toată firea, o va părăsi și pe mama care l-a făcut, și pe tatăl care l-a zămislit, trecînd oceanele ori așezîndu-se în ținuturile îndepărtate din Oregon. Tot astfel se întîmplă și cu sufletul. În germene e înconjurat din toate părțile și învelit de lumea din jur, așa cum coaja ocrotește fructul cel mai fraged : se naște apoi din această coajă a lumii care mai adastă încă, agățată de miezul lui. Țipă încă după sprijinul maicii sale Lumea și al tatălui său Ziditorul. Va învăța însă în curînd să rămînă pe picioarele lui, chiar dacă îl costă multe plînsuri și căzături dureroase.

Ceasul în care ajutorul semenilor săi nu îi mai este omului de nici un folos, în care învață că, în beznă și sărăcie, omenirea îl privește ca pe un cîine și nu ca pe un om, este un ceas greu, dar nu cel mai greu. Urmează altul, acela în care învață că, în nesfîrșita lui nimicnicie și ticăloșie, zeii îl disprețuiesc și se leapădă de el. Dumnezeuirea și omenirea își dau mîna, lăsîndu-l pe om să moară de foame în stradă dacă ar rămîne la mila lor. Vitregii

lui părinți și-au luat mîna de pe el și bietul pui de suilet, care acum învață să meargă cîtinel, țipă și se vaită și adesea cade.

Pe vremea cînd ședea la Poiana Șeii, Pierre se clătina și tremurase în primele ceasuri nefericite după ce primise scrisoarea de la Isabel ; apoi Lumea își luase mina de pe el și din pieptu-i izbucnise un strigăt; cînd se deprinsese cu durerea, Pierre se așezase să-și scrie ciitea, aproape dornic ca Lumea să-l părăsească, întrucît simțea că se bucură de un ajutor mai puternic ; nu toecu însă multă vreme și începu să-și dea seama că se înșelase ; da, pînă și părinteștii zei îl părăsiseră : pruncul trebuia să se descurce singur și fără țipete nu se putea.

Dacă omul trebuie să lupte, e mai bine ca această luptă să se dea pe o cîmpie golașă.

Cele trei camere ale lui Pierre de la Apostoli dădeau una într-alta. Prima, un mic intrind unde dormea Delly, era folosită mai mult în scopuri gospodărești; dc asemenea, acolo mînceau ; a doua era camera lui Isabel : a treia era chilia lui Pierre. În prima — sufrageria, cum o numeau — se afla o plită pe care fierbeau apa pentru ceai și cafea și pe care Delly pregătea cîte ceva de-ale gurii. Era singurul lor foc ; mereu speriat că trebuie să strîngă băierile pungii cît mai tare cu putință, Pierre nu îndrăznea să cheltuiască bani pentru mai multă căldură. Dar dacă e chibzuită bine, puțină căldură poate să țină mult. Deocamdată ajungea pentru ceva mai mult de doisprezece metri. O țeavă orizontală, după ce cotea pe deasupra plitei din sufragerie, străpungea peretele despărțitor și trecea prin camera lui Isabel, intra în chilia lui Pierre printr-un colț, pentru ca să dispară brusc în zid. unde restul căldurii — cîtă mai răminea — ieșea pe coș și se pierdea în văzduh, ca să-i vină în ajutor soarelui pirpiriu de decembrie. Marea depărtare dintre șuvița de căldură din camera •lui Pierre și izvorul ei făcea însă ca tăria acesteia să fie mult slăbită și micșorată. Abia dacă îi putea: spune căldură. Puterea ei de a înviora spiritul abătut al

celui mai vrednic urmaș al lui Mercur în materie de termometre era ca vai de ea ; fără îndoială că nu reușea să învieze nici spiritul lui Pierre. În afară de asta, țeava, așa subțire cum era, nu traversa măcar toată odaia, ci intra doar și colea, ieșind imediat afară, ca unele domnișoare cochete care tot astfel pătrund în inimi ; ca să nu mai vorbim de faptul că se afla în colțul cel mai îndepărtat de locul în care masa de lucru — o scîndură pusă pe două butoiase — fusese așezată pentru a primi cît mai multă lumină. Isabel stăruise adeseori ca Pierre să aibă o sobă a lui, dar el nici nu voia să audă. Atunci, ea îi oferea camera ei, spunîndu-i că nu are nevoie să stea acolo în timpul zilei ; putea să-și petreacă timpul în sufragerie ; dar Pierre refuză cu hotărîre ; nu vroia să o lipsească de luxul de a putea rămîne singură ori de cîte ori o dorea ; apoi, se obișnuise cu chilioara lui și ținea neapărat să stea lângă acea fereastră, și lângă nici o alta. Atunci Isabel stăruia să-și țină deschisă ușa dintre camere cît timp Pierre lucra, astfel încît căldura din iatacul ei să pătrundă înlăuntrul lui, dar el n-o lăsa ; vroia să se știe încuiat cu grijă pe dinăuntru în timp ce lucra ; atît dragostea cît și ura cată să rămînă dincolo de ușă, în astfel de ceasuri. Degeaba spunea Isabel că nu avea să facă nici cel mai mic zgomot și că va căptuși pînă și vîrfurile acului cu care cosea. Degeaba. Pierre era de neînduplecat.

Da, era hotărît să ducă lupta pînă la capăt în chilia lui singuratică. După părerea puțin obișnuită a unui dintre cei mai zăpăciți și mai neduși la biserică Apostoli (care cam la aceeași dată lucra la o operă profundă, în catul de deasupra lui Pierre, și nu vroia să mănînce pe cît i-ar fi cerut pîntecele pentru a avea bani de lemne de foc) — părere puțin obișnuită, pe care Pierre o află din întîmplare — în împărățiile firii căldura e muma a tot ce naște și viază, neputînd deci să lipsească din locul unde se zămislește marile opuri ; de aceea, el (Apostolul) era hotărît să-și așeze capul pe un pat de aer cald de la sobă, ca în felul acesta să-și silească bobul de minte să dea colț și să se înfoaie, să înmugurească și să desfacă pînă la urmă floarea biruitoare care va

încununa totul ; această părere îl impresionă pe Pierre, căci într-adevăr nu era lipsită de temei, dar gândul la punga lui îl făcu să renunțe la năstrușnica idee și să-și întărească hotărârea de mai înainte.

Oricât ar fi de mărețe și magnifice mișcările stelelor, oricâte melodii celeste se iscă din ele, astronomii ne asigură că se numără printre elementele cele mai tipic arătate din cite există. Nici o bătrână gospodină nu-și face treburile din casă cu a milioana parte din precizia marii planete Jupiter, în rotirea-i stabilită și neschimbată. Și-a șasit cărarea, și pe ea o bate ; și-a potrivit mișcarea, și nu se abate din șartul ei. Astfel stăteau lucrurile într-o oarecare măsură și cu Pierre, care se învîrtea acum pe turburea orbită a cărții sale.

Se trezea destul de devreme ; ca să se călească mai bine deprinzîndu-se cu gerul veșnic din cameră, ca să înfrunțe și să-i ridă în față frigului năprasnic de afară, deschidea fereastra cu perdelele trase și se spăla în apa îngroșată cu gheață, frecîndu-se cu o bucată de pinză veche pictată, care mai înainte înfășurase un balot de mărfuri din vecinătate. În această faptă stoică nu era deloc singur ; deși nu erau de față, toți făceau cam același lucru ; căci nu era un Apostol în toate cele zece și zece de camere care să nu-și facă baia zilnică în decembrie. Pierre nu avea decît să scoată capul pe fereastră și să arunce o privire de-a lungul peretilor cu ferestre multe care înconjurau curtea, pentru a observa în jurul lui felurimi de slăbănoage trupuri filozofice, dezmierdîndu-și ciolanele goale cu ștergarul aspru și cu apă rece. „Lute să ne fie mișcarea” — era lozinca lor. „Vioaie să ne fie coastele, sprintene trupurile firave.” Oh ! groaznice hîrșiituri răsunătoare ale periilor de frecat, osîndite ca în loc de piele bă pilească și să lustruiască niște coaste goale ! Oh ! cutremurătoare plescăituri ale găleților cu apă ca gheața, turnate peste capete înfierbîntate care știau prea bine ce înseamnă junghiurile ! Oh ! cumplite trosnituri reumatice. Ele încheieturilor ruginite în gerul înfruntat de decembrie ! Căci fiecare fereastră acoperită cu un strat de gheață era deschisă și fiecare goliciune

scheletică se dăruia îmbrățișării crivățului !

între toate lucrurile care îl fac pe om să se împotrivească din fire și să se scuture scîrbit ca de atingerea unei hiene, cînd e vorba să i se bage în cap de-a gata orice credință, cît ar fi ea de curată, întoarsă spre ale sufletului și „antipatică”, nici unul nu ne înclină mai tare spre îndoială decît un caraghioslîc pidosnic dar de neocolit ce întunecă adesea cele mai nobile și mai înalte năzuințe ale oamenilor care — sătui de șarlataniile obișnuite și știute de toți — își ațintesc ochii — înnămoliți în mlaștina stării lor de muritor către idealuri abia întrezărite dar cerești : nu numai că aceste idealuri abia se întrevăd, dar calea ce duce la ele e atît de greu de găsit, încît nu sînt două capete care să se înțeleagă asupra ei.

Nu era nici un nou venit printre Apostoli care, în afară de planul lui de a revoluționa mintea și filozofia oamenilor, să nu aibă și un ghiveci de idei trăsnete, privitoare la gospodărirea trupului său. Sufletul, prezentat de zeii binecrescuți lumii superioare, respinge în practică chibzuita învățătură a celor cu experiență care, întîmplîndu-se să cîștige prietenia vreunui om mare, nu o transformă niciodată în pretext de a-l plictisi pe acesta, băgîndu-i pe gît cunoștința altui prieten deal lor care s-ar putea să fie un netot nenorocit. „Dacă mă iubești pe mine, iubește-1 și pe cîinele meu”, este o vorbă a țărâncilor bătrîne care-și sărută cu drag vacile. Zeii iubesc sufletul unui om ; adeseori îl opresc fără înconjur să-l întrebe de sănătate ; se întîmplă, însă, să-i disprețuiască trupul și îi vor întoarce spatele atît în lumea de aici, cît și în cea de apoi. Deci, dacă te duci în vizită la zei, lasă-ți cîinele, adică trupul, la ușă. Degeaba încerci cu băi xeci, curățitoare și cu frecții cu peria aspră să-l pregătești ca jertfă cuvenită pe altarul lor. Posturile lui Pitagora ori Shelley, compuse din coji de mere, prune uscate și firimituri de pesmeți din ovăz, n-o să-ți pregătească trupul mai bine pentru a intra în rai. Toate lucrurile trebuie să capete hrana trebuincioasă, dacă aceea hrană e de găsit. Hrana sufletului este lumina

și spațiul ; hrăni- ți-1 deci cu lumină și spațiu. Dar hrana trupului este șampanie și stridii ; dați-i deci șampanie și stridii ; numai astfel va ajunge să merite fericita reînviere, dacă o fi exis- tînd așa ceva. Păi, ce-ați zice să trebuiască să vă sculați din mormînt cu obrazii scofilciți și cu genunchii tremu- rînd ? Să ne ridicăm dară cu mușchi și cu un trup domnesc, doar așa vom putea să ne facem loc în față în acea zi de groază. Aflați de la mine ; că mulți dintre nemîncății ăștia ofticoși n-au dat lumii altceva decît gemete literare ; mîncăii, în schimb, au dat glas celei mai sublime înțelepciuni și au izvodit formele cele mai diafane și mai puțin grosolane. Cît privește pe cei dăruiți cu mușchi și cu virtute, gîndiți-vă la acel epitaf regal pe ca:e Cyrus cel Mare a pus să i se scrie pe mormînt : „Am băut mult vin la viața mea și nu mi-a făcut rău”. Proștilor ! vă închipuiți că dacă trupul flămînzește se îngrășă sufletul ? Boul de aici e mai gras deoarece vulpea de colo face foame iarna în pădure ? Mai slăbiți-mă cu disprețul vostru pentru trup, rîlfiindu-mi prin față periile voastre aspre ! Cele mai frumoase case sînt cele îngrijite pe dinăuntru ; pereții din afară n-au decît să fie acoperiți cu praf și funingine. Una e la moară și alta e în sac !

Dreptunghiulara pildă neînteruptă a acestor spășiți tovarăși de suferință mai că îl ademenise pe Pierre în mrejele filozofiei Periei-de-frecat-spinarea. și mai că îl ispitise cu dialecticile Cojilor de Mere. Toate lungile coridoare, săli și camere de la Apostoli erau pline de cotoare de mere. sîmburi de prune și coji de alune. Chiriașii mișunau măci- nînd Categoriile Kantiene printre dinți și buze uscate și prăfuite ca ale morarilor, și morfolînd firimituri de pes- meți uscați. O cană cu apă rece era cea mai extravagantă tratație în camerele lor de întrunire. La marele consiliu prezidat de unul dintre adjuncții lui Plotinus Plinlimmon. a cană mare de bere slabă și un coșuleț cu pesmeți erau singurele mîncăruri. Din buzunare le cădeau bucățele de brînză și, ori de cîte ori voiau să scoală un manuscris ca să ți-1 citească, le ieșeau din buzunar lungi și lucioase coji

de mere. Alții erau amestecători ai soiurilor de apă și îi așezau în față, în carafe de sticlă, apă de Fairmount, Croton și Cochituate ; pretindeau că apa de la Croton era cea mai tare, că cea de la Fairmount era un aperitiv ușor, iar cea de la Cochituate era cea mai slabă și mai puțin amestecată. Mai serviți puțin Croton. stimate domnule ! Repede, încă o carafă de Fairmount. Nu mai avem Cochituate ? La mesele lor filozofice se bea deci apă, care era pentru ei Porto, sherry și vin roșu.

Erau și dintre cei mai îndrăzneți care nu mai voiau să iacă baie în apă, întrucât era un element prea vulgar ; de aceea făceau băi de aburi și își abureau coastele golașe în fiecare dimineață. Fumurile care le ieșeau din cap și se lăfăiau peste paginile lor se transformau în neguri care ieșeau pe sub uși și pe ferestre. Unii nu puteau deloc să se așeze la lucru înainte de a-și face baie de aburi pe dinafară, clătindu-și apoi măruntaiele cu cinci cești de apă rece de Croton. Parcă erau niște găleți de incendiu, umplute cu conștiinciozitate. Dacă s-ar fi putut pompa unul în altul, înfipti ca într-un furtun, atunci marele incendiu din 1335 n-ar mai fi fost atit de nenorocit și de întins.

Săraci slăbănogi ! Nenorociți murați și muiați în aburi ! Nu v-au clătuit destul pe dinauntru și pe dinafară valurile zgârcite ale norocului, nu v-au înțepenit, de trebuie să mai tiriți încă furtunul și să improșcați șiroaie de apă rece de Croton pe voi și pe toată omenirea ? N-ar fi mai bine să legați furtunul de caneauna unui butoi de Madeira ? Să trageți niște vin spumos către lume ! Uite. cât privește veșnicia. două treimi din ea s-a și murat fără speranță !

II

Cu obraji palizi și buzele vinete, Pierre se așază în fața scîndurii de lucru.

Se pregătește oare să plece cu poștalionul spre cercul polar în dimineața asta ? Peste ghete poartă pîslari ; peste haină un palton ; peste palton o

pelerină a lui Isabel. S-a așezat în fața scîndurii ; la un semn al lui, iubitoarea Isabel îi împinge scaunul mai aproape, căci este atît de încotoșmănat încît nu se poate mișca singur. Acum vine Delly cu cărămizi fierbinți de pe plită ; ea și cu Isabel înfășoară cu grijă și devotament aceste pietre într-o manta veche albastră, un veșmint militar al bunicului lui Pierre, și le potrivesc la picioarele lui, ca o pardoseală caldă. Apoi Delly mai aduce încă o cărămidă fierbinte, pe care o pune sub călîmară ca să nu înghețe cerneala. După aceea Isabel trage mai aproape patul de campanie, pe care sînt două sau trei cărți de care s-ar putea să aibă nevoie în timpul zilei, cîtiva biscuiți, apă, un prosop curat și un lighean. Apoi sprijină de seîndură, lîngă cotul lui Pierre, un baston cu minerul încovoiat. A ajuns Pierre păstor, episcop, ori schilod ? Nu, dar în fapt e redus la starea vrednică de milă a acestuia din urmă. Cu ajutorul bastonului cu mîner încovoiat, Pierre — care nu poate să se ridice fără a aduce fatale neajunsuri complicatelor metereze din juru-i, lăsînd aerul rece să pătrundă în cotloanele cele mai ascunse — dacă are nevoie de ceva aflat undeva unde nu poate ajunge cu irîna, poate astfel să-l tragă spre el.

Pierre privește roată fără să se grăbească ; totul pare îi ordine ; ridică ochii cu mulțumire și tristă recunoștință către Isabel ; în ochii ei a apărut o lacrimă, dar fata

o ascunde, apropiindu-se, aplecîndu-se și sărutîndu-1 pe frunte. Buzele ei și nu lacrimile au lăsat acolo o urmă umedă și caldă, îi spune ea.

— Cred că trebuie să plec, Pierre. Să nu stai atît de mult astăzi, te rog. O să vin pe la patru și jumătate. Să r.u-ți obosești ochii cînd se lasă inserarea.

— Lasă că vedem noi, zise Pierre, încercînd în zadar să facă un trist joc de cuvinte. Și acum trebuie să pleci ! Lasă-mă !

Rămîne singur.

Pierre e tînăr ; cerurile i-au dăruit trupul cel mai zeiesc și mai zdravăn cuvenit unui muritor, i-au pus lumină în ochi, foc în sînge, tărie în brațe și l-au

scăldat într-o poftă de viață voioasă, triumfătoare, clocotitoare, necuprinsă, îmbrățișînd întreaga lume. Priviți în jur, în acea jalnică încăpere, la cea mai jalnică din încercările omului, și spuneți dacă acesta este locul și acesta este meșteșugul pentru care l-au făcut zeii. Un scaun șubred, două butoiașe goale, o scîndură, hîrtie, pene, cerneală neagră ca gura iadului, patru pereți jechoși, de un alb lepros, nici pomeneală de covor, o cană cu apă și vreo doi biscuiți uscați. Oh, parcă văd saltul unui indian Comanș din Texas, care chiar în clipa aceasta străbate hățșurile verzi în urmărirea căprioarelor ; aud parcă răcnetul său sălbatic, sănătos și neîmblînzit ; apoi mă uit la Pierre. Dacă lipsa de judecată în trup și în fapt înseamnă sălbăticie, atunci care din doi merită acest nume ? Civilizație. Filozofie, Ideal de Virtute ! Priviți-vă victima !

m

Au trecut cîteva ceasuri. Să aruncăm o privire peste umărul lui Pierre și să vedem ce scrie acolo, în acea tristă chilie. Uite, așezată deasupra teancului mirositor de lîngă el, ultima foaie pe care de abia a lăsat-o din mîna. cu cerneala bezmetică umedă încă. E numai bună pentru țelurile noastre, căci pe această foaie pare să fi așternut gînduri furate din propria lui viață, pentru a zugrăvi mai bine starea de spirit a eroului autor, Vivian, care cugetă astfel : „O jale adîncă și de negrăit zace în mine. Acum las să cadă toate travestițiile caraghioase și pe cele de toate zilele și toate fumurile filozofice. Mă mărturisesc frate cu bulgărașul de țarină, prunc al Beznei Dintîi. Mă înveșmîntă Disperarea și Speranța Pierdută, ca un giulgiu așternut peste un giulgiu. Cărați-vă, maimuțe guralive ale învățăceilor Spinoza și Platon care odinioară mă amăgeați că noaptea este zi și durerea doar o gîdilitură ! Să aruncați lumină asupra acestei bezne, să alungați acest diavol, vă e cu neputință ! Nu-mi spune tu, tîrîtură de neînchipuit a unui Goethe, că universul nu se poate lipsi de tine și de nemurirea ta, atîta vreme cît

4
2
4

«lumea în general are nevoie de tine~ ca de un servitor la masă năimit. Lumea se descurcă oricum și fără domnia-ta și s-ar putea lipsi de încă un milion de alții asemenea, avînd aceiași rinichi. Burțile nu au suflete, iar Panteismul tău... ce ziceai că înseamnă ? N-ai fost altceva decît o halcă de om înfumurată și lipsită de inimă. Privește ! Te țin în mîna și te zdrobesc ca pe o coajă de ou.”

Iată o filă scăpată pe podea :

„De unde izvorăsc melodiile ce proslăvesc eroii și care le vestesc mărșăluirea ? Doar de la o trîmbiță care țipă și de la chimvale ce zornăie !”

încă o fițuică :

„Aruncă-ți privirile spre Vivian ; spune-mi de ce să stea aceste patru mădulare închise într-o cumplită tem-nită cît e ziua de lungă, cît e săptămîna de lungă, cît e luna de lungă, și el să-și fie sieși temnicer de bunăvoie? Aici duce filozofia ? Aceasta să fie viața mai cuprinzătoare a sufletului ? Acesta să fie raiul atît de mult lăudat ? De asta trebuie să se facă omul înțelept și să-și renege nebunia cea vrednică și mult bîrfită ?”

Și iată o a treia :

„Aruncă-ți ochii spre Vivian ; cel care, alergînd după cea mai desăvîrșită sănătate a virtuții și adevărului, arată lumii un obraz palid ! Cîntărește-i inima în mîna, oh, tu prea iscusit Goethe îndantelat cu aur, și spunc-mi dacă nu cumva cîntărește mai mult decît dăraua ta !”

Și iat-o și pe a patra :

„O, Doamne, de ce trebuie omul să piară și să ruginească pe tulpină, să se ofilească și să cadă sub îmblăciu înainte de vremea secerișului ! Și, oh. Doamne, cum pot aceia ce-și spun oameni să mai rîdă ! Urăsc toată suflarea și bucuros aş călca în picioare plămîinii oihenirii ca pe niște struguri, ca să le strivesc răsufarea sub călcîi... da. durerea și schifoseala, Adevărul și Minciuna ! Binecuvîntată fie cea de a douăzeci și una zi a lui decembrie și blestemată fie cea de a douăzeci și una zi a lui. iunie !”

Din aceste file împrăștiate, s-ar părea că Pierre înțelege pe deplin multe din cele ce sînt nefiresc de

dureroase și amare în soarta lui, multe lucruri negre și în- spăimîntătoare din sufletul lui. Și totuși, cunoașterea situației lui fără întoarcere nu-l ajută cu nimic să și-o schimbe ori să și-o ușureze. Ce dovadă mai vreți că nu arc nici o putere asupra ei ? Aduse la capătul puterilor lor, sufletele oamenilor seamănă cu niște făpturi gala să se înece. Știu prea bine că se află în primejdie ; știu prea bine care este cauza primejdiei ; și totuși marea e mare și cei ce nu știu să înoate se îneacă.

IV

De la opt dimineța pînă la patru și jumătate după amiază, Pierre rămîne la masa de lucru ; opt ore și jumătate !

Zurgălăii săniilor sună zornăitor, agățați de grumajii cailor jucăuși și de chingile de sub pîntecele lor. Dacă Pierre rămîne la masa lui de lucru ; vine Ziua Recunoștinței cu mulțumirile voioase și curcanii rumeniți, dar Pierre rămîne la masa lui de lucru ; prin nămeți, cu pis- larii indieni împodobiți, se furișează Moș Crăciun ; dar Pierre rămîne la masa lui de lucru. Vine și Anul Nou și, ca un uriaș pocăl, 'marele oraș revarsă peste buza-i. pe la toate cheiurile, docurile și bordurile trotuarelor, veselie înspumată ; dar Pierre rămîne la masa lui de lucru.

Nici zurgălăii zornăitori de pe grumajii ce zvîcnesc, nici chingile legănate, nici mulțumirile voioase și curcanii rumeni ai Zilei Recunoștinței, nici pîslarii indieni pictați ai lui Moș Crăciun furișîndu-se prin nămeți, nici bordurile, cheiurile și docurile revărsînd de Anul Nou veselie înspumată ; nici zurgălăii zornăitori ; nici vesela Zi a Recunoștinței ; nici Moș Crăciun ; nici zglobiul An Nou ; nici Clopoțelii, Recunoștința, Nativitatea, Anul; — nici unul din acestea nu sînt pentru Pierre. în mijlocul veseliei ce întovărășește trecerea timpului, Pierre s-a înfășurat în zăbranicul durerii veșnice. Pierre e o culme neaplecăta în inima Timpului, așa cum

insula-pisc Pico se ridică necucerită în mijlocul valurilor.

Nu vrea să fie chemat ; nu vrea să fie tulburat. Cîteodată, urechea lui Isabel, aţintită în camera de alături, aude cînd tăcerea, cînd scîrţîitul îndelungat şi înşingurat al penei sale. Parcă ar auzi zgredănatul neostoit al unei cîrţiţe noptatice în ţărîna. Uneori aude o tuse înăbuşită, şi cîteodată scrişnetul bastonului cu cîrlig.

Tăcere minunată, fără îndoială, timp de opt ceasuri şi jumătate, repetată zi după zi. În inima acestei tăceri, fără îndoială, se întîmplă ceva. Creaţie sau distrugere ? Clădeşte oare Pierre nobila lume a unei cărţi noi ? Sau Palida Sălbăticiare îi mănîncă plămînii şi viaţa ? E de necrezut că un om poate trăi astfel!

Cînd în poala rumenă a zilei ne aducem aminte de negrul pisc al nopţii, noaptea pare cu neputinţă ; soarele nu poate să piară niciodată. Ce păcat că amintirea celei mai adînci bezne sorbite pînă la fund nu poate îndepărta pentru totdeauna cupa ei de la buzele noastre ! Astăzi putem fi sănătoşi, iar mâine ne putem împărtaşii din licoarea neagră a lui Pluton.

La ce bun, deci. atîta trudă pentru o carte care va fi citită în cîteva ceasuri, sau mai degrabă frunzărită într-o secundă, fiind oricum, în-cele din urmă, dată viermilor?

Dar lucrurile nu stau aşa ; ceea ce sugere acum timpul şi viaţa lui Pierre nu este cartea, ci orînduirea cît de cît a simţirilor ciudate care au dospit şi au dat năvală în sufletul lui, în timp ce încearcă să scrie. Se scriu de fapt două tomuri ; dintre ele lumea va vedea doar unul, şi anume pe cel făcut ca vai de lume. Cel mai mare şi mai bun este doar pentru rafturile minţii lui Pierre. Setea celui din urmă îi sugere sîngele ; cel dinţii se satură doar cu cerneala lui. Dar imprejurările au vrut ca primul să nu poată fi aşternut pe hîrtie decît pe măsură ce perechea lui este scrisă în suflet. E greoi ca un elefant şi nu vrea să se clintească la o suflare. Pierre e ţintuit de doi

vampiri; cum să nu i se scurgă viața din vine ? Priviți ! Se pregătește pentru eternitate, subțindu-și sîngele și făcîndu-^i inima să nu mai știe de ea. învață să trăiască, repetînd rolul morții.

Cine poate spune care erau gîndurile și simțămintele lui Pierre în acea singuratică și înfrigurată cameră cînd i-a venit în cele din urmă ideea că. din ce se făcea mai înțelept și mai adînc cugetător, șansele de a cîștiga o bucată de piine deveneau din ce în ce mai mici: că doar dacă își arunca acum cartea pe fereastră și se apuca de un flecușet de roman, pe care să-l termine cel mult într-o lună, putea avea vreo nădejde să cîștige stimă și parale. Dtr adîncurile hulpave care se căscau acum înlăuntrul său i-au înghițit toată voinicia ; chiar dacă ar vrea, n-ar mai putea să fie ușuratic, amuzant și rentabil, compunînd vr» istorioară străvezie și vioaie. Vede acum că, odată cu fiecare pas care îl aduce mai aproape de ceea ce este dumnezeiesc în el însuși, îi fuge de sub picioare o felie din pâ- mîntul dumnezeirii dimprejur și se prăbușește în gol. Nu am spus că atît zeii cit și întreaga omenire își luaseră mîna de pe Pierre al nostru ? Acum în el îl puteți vedea pe pruncul de care vorbeam, silit să se țină pe picioarele lui și să meargă singur copăcel.

Din cînd în cînd se întoarce către pat și, umezînd prosopul în lighean, îl apasă pe frunte. Acum se lasă pe speteaza scaunului, gata parcă să renunțe ; dar din nou se apleacă și pornește înainte.

Se apropie înserarea și de la ușă se aude chemarea lui Isabel; sărmanul, înghețatul călător spre ținuturile înghețate, cu buzele vinete și cu sufletul dîrdîind e despachetat : și o clipă rămîne cumpănindu-se pe picioare. Apoi își pune pălăria, își ia bastonul și iese la aer curat. Jalnică și prea puțin înviorătoare plimbare clătinată. Trecătorii îl privesc ca pe un bolnav necugetat, fugit din pat.

Dacă îl întâlnește vreun cunoscut și vrea să-i șoptească la ureche vreo bîrfă agreabilă, curînd îi întoarce spatele, jignit de asprimea și nepolitetea lui de gheață. „Sloi de gheață”, mormăie omul și pleacă mai departe.

Pierre se întoarce acasă și se așază la masa așternută curat de Delly ; Isabel îl privește blîndă și îl îndeamnă să mănînce ca să prîndă putere. Dar foamea lui urăște hrana. Nu poate mînca decît silit. A ucis ziua firească ; cum ar putea mînca cu poftă ? Dacă se întinde, nu poate dormi ; a trezit nesfîrșita trezie din el. Cum poate atunci să picotească ? Cartea, asemeni unei planete greoaie, se învîrte în capul lui chinuit. Nu-i poate porunci să sară de pe orbită ; mai degrabă și-ar tăia capul decît să cîștige odihnă de noapte. În cele din urmă, ceasurile se tîrăsc și osteneala e mai tare decît el — nu adoarme precum copiii și argații — ci zace nemișcat, fără să se zbată, și un timp cuprinde ciocul vulturului cu mîna ca să nu-i mai sfîșie inima.

Vine dimineața ; din nou fereastra deschisă, apa înghețată, peria aspră, gustarea, cărămizile fierbinți, cerneala, pana, de la opt la patru și jumătate, și același iad al aceleiași zile care s-a terminat.

Ah ! Cel care tremură zi după zi în mantale și pături este oare același băietandru înfierbîntat care cînta odată unei iumi de Vară Tropicală ?

**O SCRISOARE PENTRU PIERRE. ISABEL.
ȘEVALETUL ȘI CUFERELE LUI LUCY
SOSESC LA APOSTOLI**

1

Dacă un îndrăzneț din ținuturile mărginașe e prins de indienii sălbatici, dus în străfundurile de nepătruns ale Si sălbăticiei și ținut acolo, fără putință de a scăpa în cele î* din urmă, cel mai înțelept lucru pentru el e să-și șteargă cu orice preț din amintire cele mai mărunte icoane ale lucrurilor dragi, care acum i-au fost răpite pentru tot- I deauna. Cu cit mai încântătoare erau la vremea posesiunii trecute, cu atît mai dureroase vor fi acum la vremea amintirii prezente. Deși un om tare va reuși să sugrume aceste chinuitoare aduceri aminte, de le-a îngăduit la început să-i pătrundă nestăpînite în minte, își va pierde pînă la urmă mințile. Dacă un continent și un ocean întreg îl despart de soția lui, trebuind să rămînă astfel din cine I știe ce pricină timp de ani mulți, soțul — de îi este de- j I votat și e înzestrat de fire cu simțire melancolică — e mai . bine s& o uite pînă cînd va putea să o strîngă din nou în | brațe ; e înțelept dacă nu-și mai aduce aminte niciodată * de ea după ce a auzit că a murit. Deși, pe de o parte, aceste | uitări sinucigașe se dovedesc a fi practic cu neputință, I pe de altă parte doar dragostea fățarnică și care vrea să ț la ochii se înghesuie prin prăvăliile de pompe funebre. § ..Dragoste adînca precum moartea"... — ce înseamnă aceste cuVînte decît că 6 astfel de dragoste nu poate să trăiască amintindu-și neîncetat că cel iubit nu mai există? Dacă așa stau lucrurile, cînd bănuim o purtare cu desă- * vîrșire nesimțitoare cu privire la lipsa celor dragi, cunoașterea deznădejzii și a nenorocirilor lor ne este

și mai greu de îndurat, mai ales dacă e însoțită și
de înțepătu-

rile, piră atunci prea pul.in simțite, ale muștrărilor pe
cara și le face omul copleșit de aduceri aminte, fiindcă
le-a pricinuit, poate fără voie, suferințele !

Nu cred că există vreo altă cale de scăpare pentru
firile mai deosebite, muncite de atari gânduri în atari
împrejurări, decât să încerce să scape de ele orice li s-
ar în- tâmpla. Nu am pomenit nimic pînă acum de **Lucy**
Tartari în legătură cu starea lui Pierre după plecarea
lui de la Poiana Șeii, tocmai pentru că el îi izgonise cu
tărie icoana din suflet. Cu voia lui chipul fetei nu-și mai
afla loc acolo : doar o dată, cînd primise știrile despre
curtea reînnoită pe care i-o făcea Glen, încercările de a
o uita dăduseră greș, ori mai degrabă își simțise
neputința de a se birui pe sine la acel ceas de cumplită
și copleșitoare descurajare.

Din cînd în cînd trupul secătuit de sînge al lui **Lucy**,
leșinată pe patul ei alb ca zăpada, chinul nespus al
acelui strigăt : „Inima mea ! Inima mea !” îi reveneau
în minte și întreaga lui ființă se cutremura de o groază
și de o înfricoșare fără nume. Dar însăși înfricoșarea
fantomei îl făcea să o ocolească, cu toată puterea
spiritului său.

Nu lipseau nici alte puteri mai minunate, deși abia
ghicite, care dădeau piept cu duhul rugător respingîndu-
l cu strășnicie. Să nu mai vorbim, că era muncit de
subiectul cărții sale, care-l absorbea cu totul, dar mai
erau și gândurile negre, mai înspăimîntătoare și mai
puțin limpezi. pomenite mai înainte.

Într-o dimineață stătea singur în camera lui ; simțu-
rile lui ostenite cătau liniște o clipă ; capul îi era întors
pe jumătate către podeaua goală, urmărind liniile
despărțitoare ale seîndurilor, care asemeni unor fire
duceau drept din locul unde stătea către ușa de
legătură și dispăreau pe sub ea, în camera lui Isabel;
tresări auzind o ciocăni- tură, urmată de vocea joasă,
dulce, cunoscută :

— Pierre ! O scrisoare pentru tine... auzi ? O scri-
soare... Pot să intru ?

Se simți deodată săgetat de surpriză și îngrijorare:
legătura lui cu lumea înconjurătoare era de așa natură,
încît nu avea de unde aștepta alte vești decît
aducătoare de nenorociri, sau măcar nedorite.'

încuviință, și Isabel intră ținând un bilet în mână.

— E de la o doamnă, Pierre ; cine ar putea fi ? Nu e mama ta, de asta sînt sigură ; așa cum am văzut-o eu, nu putea să aibă un asemenea scris.

— Mama ? De la mama ? murmură Pierre cu un aer rătăcit. Nu, nu ! Nu poate fi de la ea. Ea nu mai scrie acum nici măcar în jurnalul ei ! Moartea a furat ultima pagină și a șters-o pe toată, pentru a așterne vorbele de pe urmă : *hic jacet*.

— Pierre ! țipă Isabel, înspăimântată.

— Dă-mi-o ! strigă el furios, întinzînd mîna. Iartă-mă, dulce, dulce Isabel, mi-e mintea rătăcită ; cartea mă face să nu mai știu ce spun. Așa : am luat-o — (pe un ton indiferent) — lasă-mă, dacă vrei, acum. Este, probabil, de a cine știe ce mătușă sau verișoară dragălașă, zise el cînd- tîrînd neglijent scrisoarea în palmă.

Isabel ieși din cameră ; în clipa în care ușa se închise după ea, Pierre desfăcu nerăbdător plicul și începu să citească :

II

„Am jurat că în această dimineată am s-o fac, dragul meu, scumpul meu Pierre. Azi mă simt mai tare ; căci astăzi m-am gîndit și mai mult la tăria ta de uriaș, de neom, care a pogorît puțin și asupra mea. Oh, Pierre, Fierre, ce cuvînte să-ți scriu acum ? Acum cînd, deși nu știu nimic, ți-am pătruns, precum prorociei, taina. Durerea — durerea adîncă, de nespus — m-a făcut să văd limpede. Îmi vine aă-mi iau zilele, Pierre, cînd mă gîndesc ce oarbă am fost ; dar asta s-a întîmplat numai din pricină că mi-am pierdut cunoștința. A fost groaznic și ucigător ; îmi dau seama acum că ai avut dreptate cînd mi-ai spus-o atît de neocolit și cînd nu mi-ai scris niciodată ; da, acum înțeleg și te iubesc și mai tare.

Ah ! Pierre, ești prea nobil și sfînt ; știu că o faptură ca tine nu poate iubi ca alți bărbați ; tu iubești

I Aicr zace (Int.).

asemeni martirilor, nu pentru tine, ci doar pentru alții. Dar noi doi sîntem doar unul. Pierre. Tu te jertfești, iar eu mă grăbesc să mă leg din nou de tine, ca să pot să prind o scinteie din focul tău și să pot îmbrățișa toate miile de brațe arzătoare ale flăcărilor noastre împărtășite. Nu ara să-ți cer nimic, Pierre ; să nu-mi spui taina ta. Ai avut dreptate, Pierre, cînd odinioară, în plimbarea noastră pe coline, n-ai vrut să-mi faci acel jurămint iubitor, dar protestesc, pe care ți l-am cerut. Mare dreptate ai avut ; acum înțeleg.

Dacă mă voi jura, dară. să nu caut să aflu de la tine nici cel mai mic lucru pe care nu vei vrea să mi-l spui de bunăvoie, dacă mă leg ca prin vorbă și faptă să mă închin, întocmai cum o faci și tu, tronului pe care e așezată acea făptură tainică și întru veșnicie sfințită, atunci... n-aș putea veni să trăiesc alături de tine ? N-am să-ți fiu povară. Știu unde te afli și cum trăiești ; numai lingă tine, Pierre, și numai astfel îmi este cu putință să îndur viața. Ea nu va ști niciodată ; căci pînă acum sînt sigură că nu i-ai mărturisit niciodată ce am însemnat eu odată pentru tine. Las-o să creadă că sînt un fel de verișoară, pe jumătate călugărită, care s-a legat să locuiască în preajma ta, în acest straniu surghiun. Să nu-mi arăți, să nu-mi dai cumva vreun semn voit de dragoste. Nici eu n-am s-o fac. Viețile noastre pe acest pămînt, oh. Pierre al meu din ceruri, vor fi de acum doar o mută pețire ; fără vorbe dulci, fără cununie, pînă ce ne vom întîlni pe cîmpiile senine luminate de binecuvîntarea cea din urmă : cînd vom fi împreună acolo, lumea care ne-a despărțit și ne-a pus în cale atîtea piedici nu va mai avea ce să ne facă ; acolo, minunata și acum neștiuta ta uitare de sine se va arăta în toată măreția luminii de rai acolo, nemaifiind silită să se ascundă după asemenea dureroase șiretlicuri, ea, ea își va lua locul de cinste, și se va simți blagoslovită, iar nu jignită, atunci cînd draga ta inimă îmi va aparține pe față și fără opreliști. Pierre, Pierre, Pierre al meu ! Doar acest gînd, această speranță, această înălțătoare credința mă ține în picioare. Iar acel leșin în mijlocul căruia m-ai lăsat acum o veșnicie... a fost poate mai bine, dragă Pierre, că deși m-am trezit din el doar ca să privesc pierdută și să

bîjbîi în jurul meu. n-am făcut altceva decît să privesc pierdută și să bîjbîi în jurul meu, apoi am leșinat din nou, apoi am bîjbîit din nou și apoi am leșinat iarăși.

împrejur nu era nimic ; mîinile nu întîlneau nimic ; nu ştiam nimic ; era mai rău decît în vis,. Pierre al meu, căci nu mă puteam gîndi limpede la tine,' dragostea mea, şi simţeam doar un gol, o pată albă ; căci oare n-ai plecat pentru totdeauna ? Ce mai era să rămîna din sârmana Lucy ? Dar acum acest lung, lung leşin a trecut; ies din nou la viaţă şi luminează ; cum aş putea să ridic însă fruntea, cum aş putea să *fiu* în vreun fel, Pierre. dacă nu. prin tine ? În clipa în care m-am trezit din îndelungatul meu leşin, a renăscut în pieptul meu credinţa fără de moarte în tine, deşi nu se putea sprijini pe nici cea mai mică dovadă a bunului simţ. Cu atît mai nezdruccinată devenea însă, dragă Pierre. Află, iubitele, că, deşi avînd toate motivele de pe lumea asta să nu mai cred în dragostea ta, mă dăruiesc cu trup şi suflet credinţei neclintite în ea. Ştiu că dragostea rămîne întotdeauna dragoste şi nu cunoaşte schimbare,. Pierre ; simt că sînt chemată să împlinesc o minunată, însărcinare pe lîngă tine. Cufun- dîndu-mă în acel îndelungat leşin, în timpul căruia, îmi spune Martha, abia dacă mîncam, zeii m-au pregătit pentru misiunea supraomenească pe care mi-au încredinţat-o; m-au înstrăinat de acest pămînt, deşi mă mai aflu încă pe el ; m-au înzestrat pentru o menire cerească din bulgări de ţărîna. Oh, lasă-mă să mă împărtăşesc din puterea ta! Nu sînt deloc o sârmană femeie slabă, dragă Pierre ; una care te-a iubit cu multă credinţă, dar cu uşurinţă pămînt- tească. Acum mă voi înălţa deasupra tuturor acestor lucruri : mă voi avînta în zbor către culmea pe care şezi întronat în liniştea ta izbăvită, de erou.

Nu încerca să-mi schimbi hotărîrea. Pierre. Ai putea să mă omori şi să mă omori de un milion de ori şi să nu mai termini niciodată omorîndu-mă. Trebuie "să vin ! Trebuie să vin ! Nici Atotputernicul nu mă poate împiedica, căci el este acela care-mi porunceşte. Ştiu tot ceea ce va urma venirii mele la oraş ; mama mea uimită, fraţii mei furioşi, întreaga lume rea şi dispreţuitoare. Dur tu eşti pentru mine mamă şi fraţi şi lumea întreagă şi ceruri şi întregul univers : tu eşti Pierre al meu. Sufletul din mine slujeşte doar o singură faptură, şi aceasta eşti tu, Pierre. Alerg deci către tine, Pierre, fără zăbavă ; mîine sosesc şi nu te voi mai părăsi niciodată. Vorbeşte-: şi ei neînîrdat de mine; tu

știi cel mai bine ce să-i spui. Nu există vreo legătură de rudenie între familiile noastre, Pierre ? Am auzit-o parcă pe mama vorbind de așa ceva; că am fi veri de departe. Dacă vrei, spune-i că sînt veri-șoara ta: călugăriță hotărîită și neclintită; cea care s-a legat să sălășluiește în preajma ta întotdeauna, să te slujească pe tine și pe ea, să te apere pe tine și pe ea. Păgătește-mi un ungher; să nu fie însă prea departe. Înainte de a veni îți trimit cîteva lucruri — uneltele mele de lucru cu care voi contribui la bunăstarea noastră a tuturor. Aș- teapă-mă. Sosec ! Sosec, Pierre ; căci un glas adînc din sinea mea mă încredințează că, așa nobil cum ești, Pierre, te pîndește o primejdie cumplită pe care numai dacă îți stau mereu în preajmă o pot alunga. Sosec ! Sosec !

Lucv.*

II

Înconjurat de o gloată nemernică de simbriași, iată că omul obișnuit de multă vreme să-și privească semenii cu dispreț bănuitor se simte deodată mîngîiat de aripa îngerească a omeniei, de zvonurile blînde ale iubirii curate și de ochii îndurători ai unei frumuseți peste firea omului, care îi inundă deodată făptura ; ce minunată și îngrozitoare zguduire ! Ca și cînd acoperișul cerului s-ar da la o parte și, din valea cea neagră a losafatului, s-ar vedea serafimii rugîndu-se.

Pierre ținea în mina-i neștiutoare scrisoarea cea simplă și ne- jiovată ; tresări, privi în jur prin cameră, apoi pe fereastră spre dreptunghiul golaș, trist și aspru, și apoi se întrebă dacă acesta era locul pe care l-ar alege un înger pentru o vizită pe pămînt. Se simți atunci săltat pe coama unui val de îmbătătoare mîndrie, la gîndul că fata, ale cărei însușiri fără pereche sufletul lui simțitor știuse a le descoperi cu atîta limpezime și iubire, s-a dovedit la o înălțime atît de împărătească în ziua încercării celei mai cumplite. Apoi se prăbuși din nou ca într-o prăpastie fără fund, alergînd cutremurat prin galeriile hidoase ale disperării, în căutarea unei forme albe, nedeslușite, cînd, iată ! doi ochi negri adinei îi ieșiră în întîmpinare, iar Isabel i se înfățișă, mută și

cernită, dar de o răpitoare frumusețe.

Sări în picioare, își aruncă la o parte păturile și se re-fugie în colțul celălalt, ca să se îndepărteze de locul unde primise vestiri atât de dulci, de minunate și de înspăi-mîntătoare.

Atunci se auzi la u^ă un ciocănit timid.

— Pierre, Pierre ! Acum, că te-ai ridicat de la masă, pot să intru doar o-clipă, Pierre ?

— Intră, Isabel.

Vru să se apropie de el în felul ei obișnuit, ciudat și pătruns de o dulce jale ; el se trase un pas îndărăt, întin-zînd mîna, nu ca să o cheme, ci ca să o respingă.

Isabel îl privi drept în față și rămase nemișcată.

— Isabel, încă o femeie va veni să stea cu mine. Nu spui nimic, Isabel ? Ea va sta împreună cu noi atîta timp cît vom trăi, Isabel. Nu vrei să vorbești ?

Fata rămase nemișcată ; ochii pe care-i ațintise asupra lui rămaseră și ei ficși și larg deschiși.

— Nu vrei să vorbești, Isabel ? zise Pierre, speriat de înfățișarea ei înghețată și nemișcată, și totuși prea îngrozit pentru a-și da pe față toate temerile ; se apropie încet de ea.

Ea ridică puțin brațul, ca și cînd ar fi vrut să se sprijine de ceva, apoi întoarse încet capul către ușa pe care intrase și buzele uscate se c.epărtară încet :

— Patul meu ; așază-mă în pat ; așază-mă în pat !

Strădania de a vorbi topi statuia de gheață : trupul se prelinse fără vlagă spre podea ; Pierre o prinse și c.purtă în iatacul ei, așezînd-o pe pat.

— Aer ! Aer !...

Făcîndu-i vînt, Pierre ațîță din nou flăcăruia abia pîl-pîitoare a vieții ei ; în cele din urmă, ea se întoarse încet către el.

— Ah, acea vorbă... cum a răsunat în gura ta, Pierre; cum ai rostit vorba **ea** !

Pierre rămase tăcut, făcîndu-i vînt în continuare.

— Nu am nevoie de nimeni pe lume decît de **tine**, frate, de tine, de tine ! Pentru numele lui Dumnezeu ! Nu sînt eu îndeajuns pentru tine ? Țărîna goală, «l&fjri de fratele meu, mi s-a părut un tărîm de rai; dar toată viața mea, tot sufletul meu nu-i este de ajuns fratelui meu !

Pierre nu scoase un cuvînt ; asculta ; îl mistuia o curiozitate cumplită, arzătoare, care îi împietrea inima. Dar ceea ce spusese ea pînă acum avea mai multe înţelesuri.

— De-aş fi ştiut... de-aş fi ştiut mai înainte ! Oh, cîtă cruzime să-mi mărturiseşti acum ! *Ea ! Ea !*

'Se ridică brusc, înfruntîndu-l aprigă.

— Ori i-ai destăinuit secretul tău, ori nu e vrednică de cea mai ordinară dragoste a unui om ! Spune-mi, Pierre, care-i adevărul ?

— Taina a rămas taină. Isabel.

— Atunci e o nevrednică, Pierre, oricine ar fi ea, îndrăgostită ca o nebună, ca o proastă ! Nu ştie întreaga lume că cu îţi sînt soţie ? N-are ce căuta aici ! Ar fi ca o pată neagră asupra ta şi a mea. Nu va veni aici ! Am s-o ucid dintr-o privire. Pierre.

— Asta-i nebunie, Isabel. Uite, hai să vorbim cu minte. Nu ți-am spus chiar înainte de a deschide scrisoarea că fără îndoială vine de la cine ştie ce tînără şi drăgălaşă mătuşă sau verişoară ? \

— Spune repede... o verişoară ?

— O verişoară, Isabel.

— Şi totuşi, şi totuşi s-au mai văzut şi astfel de lucruri, din cîte am auzit. Lămureşte-mă, repede, mai repede !

— O foarte ciudată verişoară, Isabel ; aproape călugărită în sinea ei. Auzind de neînţelesul nostru surghiun, fără să-i ştie cauza, a făcut şi ea un legămint, la fel de neobişnuit, să se dăruiască nouă, nu numai mie, Isabel, ci nouă. *nouă*, să ne servească pe *noi*. Vrea să ne călăuzească şi să ne apere după închipuirile şi nevinovatele ei năluciri.

— Atunci, poate că totul va fi bine, Pierre, frate... frate... ^pot să-ţi spun astfel ?

— Poţi să-mi spui oricum, toate cuvintele sînt ale tale, Isabel : cuvintele şi lumile, cu tot ceea ce au ele, îţi vor

fi aşternute la picioare, Isabel.

Ea cîntă neliniştită şi întrebătoare către el; apoi plecă privirile şi îi atinse mîna ; după un timp îl privi din nou.

— Taci, Pierre ! Eşti fratele meu ; nu eşti fratele meu? Spune-mi mai multe despre ea ; pentru mine totul este nou şi neobişnuit, Pierre.

— Ți-am spus, dulcea mea surioară, că ea are aceste convingeri ciudate, de călugărită. Așa îi este voia ; în scrisoarea pe care mi-a trimis-o se jură că trebuie să vină, că va veni și că nimic de pe lume nu o va putea împiedica. Să nu simți, surioară, nici un fel de gelozie de soră. O să vezi că e o fată blândă, liniștită și gingașă. Niciodată nu-ți va aduce aminte de lucrurile ce nu se pot numi; nici nu va pomeni de ele, căci nu le cunoaște. Deși nu ne cunoaște taina, are presimțirea vagă, nedeslușită a tîlcului ei — rod al harului pătrunderii pe care îl are. Schivnicia ; -a secat orice curiozitate femeiască ; nu dorește deci să cerceteze cît îi sînt de adevărate presimțirile ; se mulțumește să le aibă doar ; în felul acesta crede că a ajuns la ea chemarea de a fi alături de noi ; mă înțelege ?

— Nu înțeleg nimic, Pierre ; nimic din ceea ce au privit vreodată acești ochi nu a înțeles acest suflet. Chiar acum îmi caut încă drumul printre tainele lucrurilor necuprinse. Să vină ; va fi doar o taină mai mult. Vorbește în somn, Pierre ? Se cuvine să dormim în aceeași cameră, frate ?

— Dacă vrei, după cum ți-e voia ; dar pentru a nu te stînjești și... și... neștiind cum stau de drept lucrurile, probabil că dorește, și se așteaptă, să locuiască singură, surioară.

Isabel cercetă cu privirea înfățișarea lui, hotărîtă pe dinafară, dar nelipsită de îndoială pe dinauntru. Apoi plecă din nou privirile, tăcute.

— Să vină, frate ; să vină. Încă un fir în urzeala de enigme. E. dăruită cu ceea ce se cheamă ținere de minte, memorie ? Are așa ceva ?

— Toți avem ținere de minte, surioară.

— Nu toți ! Nu toți ! Sărmana Bell are prea puțină. Pierre, am văzut-o în vis ! Are părul bălai și ochii albaștri... e mai mică decît mine și puțin mai subțire.

Pierre tresări.

— Ai văzut-o pe Lucy Tartan la Poiana Șeii ?
— Lucy Tartan o cheamă ? Poate că da ; dar am văzut-o mai ales în vis ; venea cu ochii ei albaștri, îndreptată rugător către mine ; parcă vroia să mă înduplece să rîdă îndepărteze de tine ; mi se părea că înseamnă pentru tine mai mult decît o verișoară ; mi se părea un înger bun, din cei care, după cum spun unii, păzesc fiecare suflet ; și mi se pare... mi se părea că eu eram celălalt... înger al tău, Pierre. Privește : privește acești ochi, acest păr, acest obraz ; toate sînt întunecate. Întunecate... iar ea... cea cu ochii albaștri, cea cu părul bălai, cea cu obrazii rumeni odinioară !

Își azvîrli pe spate pletele de abanos și aținti asupra lui privirile-i de abanos.

— Spune, Pierre, nu este așa că sînt veșnic învăluită într-un aer de îngropăciune ? Văzut-ai vreodată un dric astfel împodobit ? Doamne ! Dacă m-aș fi născut cu ochi albaștri și păr de aur ! Acestea sînt livrelele raiului ! Ai auzit vreodată de un înger bun cu ochi negri ? Nu, nu... totul e albastru, albastru, albastru... albastrul cerului... albastrul limpede, viu, de nespus, pe care-l vedem pe cerul de iunie fără nor. Dar îngerul cel bun va coborî asupra ta, Pierre. Atunci amîndoi îți vor sta în preajmă, iar tu vei fi poate alesul... alesul ! Să vină ! Să vină ! Cînd va să vină, dragă Pierre ?

— Miine, Isabel. Așa mi-a scris.

Isabel privi biletul mototolit din mînă.

— Ar fi un lucru rău să te rog, dar nu cred că aș greși încercînd să te rog... Pierre... nu, nu trebuie să ți-o cer... îmi îngădui ?

— Nu : nu am să-ți îngădui să-l citești, surioară ; nu vreau, pentru că nu am nici un drept... nici un drept... nici un drept ; asta este ; nu, nu am nici un drept. Am să-l ard chiar în clipa aceasta, Isabel.

Se duse în camera alăturată și, aruncînd biletul în sobă, stătu pînă cînd el se făcu scrum, apoi se întoarse la Isabel.

Ea îl privea cu nesfîrșite înțelesuri.

— A ars, dar nu a pierit ; nu mai e, dar nu s-a pierdut. Prin sodă, țevă și horn s-a ridicat în flăcări și s-a îndreptat în fuior de fum către ceruri ; va apărea din nou, frate. Vai mie, vai, vai, vai mie ! Taci, Pierre ; lasă-mă acum ; să vină. Îngerul cel rău deschide brațele către îngerul cel bun ; să locuiască cu noi, Pierre. Ai

încredere în mine; respectul ce mi-l poartă nu va fi întrecut decât de respectul ce i-l voi purta. Lasă-mă singură, frate.

IV

Deși neașteptata cerere a lui Isabel de a pătrunde în singurătatea în care se învăluisese — cerere pe care nu i-o putea refuza întrucât ea se ferise cu religiozitate să i-o adreseze fără un motiv întemeiat — venise când Pierre era încă prada unui vălmășag de simțăminte potrivnice, imediat după citirea scrisorii lui Lucy și îl silise să se prefacă sigur pe el, ca unul ce înțelesese cuprinsul epistolei, în străfundurile sufletului său tot nedumerit și nelămurit rămăsese.

De îndată ce Isabel părăsi camera, nedumerirea puse din nou stăpânire pe el; așezându-se fără să știe ce face, pe scaunul din sufragerie oferit cu blindețe de Delly, căci tăcuta fată văzuse că e într-o stare ciudată care are nevoie de nemișcare, Pierre își muncea cugetul încercând să priceapă cum era cu putință, sau măcar de închipuit, că Lucy, dăruită deodată cu o pătrundere măiastră, să fi putut ghici că neobișnuita atitudine pe care o adoptase el în fața lumii era doar o prefăcătorie, o mască, o coaja fără miez. Cuvintele neimblinzitei Isabel îi răsunau încă în urechi. Ar fi fost o ocară adusă oricărei femei să-și închipuie că Lucy, oricât de credincioasă i-ar fi fost în adîncul inimii, ar fi primit să stea cu el atîta timp cît ar fi crezut, laolaltă cu ceilalți, că Pierre era însurat. Dar cum, din ce pricină, ce presimțire ar fi putut avea ea, care să o facă să bănuiască tocmai că lucrurile stăteau altfel, sau să-și închipuie că e ceva ciudat la mijloc ? Nici acum, nici mai tîrziu, lui Pierre nu-i trecu prin minte că minunatul har al Dragostei pogorîse asupra ei, făcînd-o să ajungă fără șovăială pînă în miezul neîndoios al tainei care îl înfașură în vraja lui, altfel nedestrămată. Dar un gînd răzleț îi trecu prin minte în acest moment.

Printre amintirile sale mondene se afla și povestea ciudată a unui tînar care, deși aproape logodit cu o fată frumoasă, ce răspundea cu atașament palpitărilor inimii sale, se pripise, nehibzuitul, să arate în lume dovezi ale unei patimi trecătoare pentru o altă

doamnă ; sau, mai degrabă, prietenii binevoitori ai celei de a doua tineri îl înștiințară pe sârmanul tânăr că semnele de iubire ce i le dăduse nu căzuseră în deșert, după cum era și firesc ; fapt este că această a doua tânără tînjea și suferea de moarte, cu mintea rătăcită din cauza crudei infidelități a presupului ei curtezan ; așa se face că, în cele din urmă, chemările disperate venind de la o fată dragălașă care părea că moare de dorul lui îl mișcă într-atît pe tânăr încît, uitînd că dacă două femei se băteau pentru inima lui, prima avea cele mai multe drepturi asupra mîinii sale — sufletul îi dădu ghes la nebunia de a-i aduce mîin- gîierca celei de a doua ; se gîndi că o durere veșnică avea să-i chinuie pe amîndoi, aici și în viața de apoi, dacă nru avea să renunțe la prima lui iubire, oricît de mult i-ar fi costat pe unul și pe celălalt, și să se însoare cu cea dc a doua, ceea ce a și făcut. în toată viața care a urmat, delicatetea și rcspectul pentru soția legiuită nu îi îngăduiră să-i mărturisească primei lui iubite ce se împlinise. îndulcindu-i astfel suferința ; astfel, în neștiința ei, fala a crezut că o părăsise de bunăvoie și fără inimă și, pier- zîndu-și mințile, muri nebună din cauza lui.

Pierre știa că această ciudată poveste ce se întîmplasr cu adevărat îi era cunoscută și lui Lucy, căci vorbiseră de mai multe c;i despre ea, printre altele și pentru că prima iubită a tmăruiei fusese colegă de școală cu Lucy care sperase să-i fie domnișoară de onoare. îi trecu prir, -cap ideea fugară că în mintea lui Lucy și-ar fi putut gas loc asemănarea dintre căsătoria lui Isabel și întîmplarea pomenilă mai sus. Din nou însă presupunerea se dovedi fără temei; nu ajungea cituși da puțin să lămurească mulțumitor pricina pentru care ea se hotărâse la o fapt? care, de altfel, era împotriva oricărei legi a buneicuviințe Nu mai știa deci ce să creadă; nu mai știa nici la ce *st.* viseze ; despre dragoste se povestesc multe minuni, b; chiar minunății ; el era însă pus față-n față cu un miracol care avea să prindă viață sub ochii lui. Era sigur în sinea sa că, oricare ar fi fost strania ei convingere, oricare ar fi fost misterioasa-i nălucire, oricare ar fi fost motivul ascuns și greu de lămurit, Lucy rămînea curată în inima ei feciorelnică, fără umbră de păcat sau

greșeală. Cu toate acestea, purtarea pe care i-o propunea ea cu atîta patimă în scrisoare era de necrezut ! îl uimea cu totul, îl copleșea.

încetul cu încetul, începea să i se strecoare în suflet îndoiala tulbure și îngrijorătoare dacă nu cumva, oricît ar nega-o unii, nu există o divinitate misterioasă și de nepătruns în lume, un Dumnezeu, o ființă prezentă pretutindeni. „Iată... aici, în cameră, Aerul s-a dat la o parte atunci cînd m-am așezat jos ; înseamnă că am mișcat Spiritul, l-am împins puțin mai încolo.”¹¹ Pierre privi îngrijorat în jur ; la vederea lui Delly în carne și oase, fu cuprins de o mare bucurie.

Cînd era mai adîncit în cercetarea acestor mistere, auzi un ciocănit la ușă. Delly se ridică șovăitoare.

— Să dau drumul cuiva, domnule ? Cred că este domnul Millthorpe.

— Du-te și vezi... du-te și vezi, murmură Pierre cu ochii în gol.

Cînd ușa se deschise, Millthorpe — căci el era — între- zărindu-1 pe Pierre așezat pe un scaun, trecu pe lîngă Delly și intră zgomotos în cameră.

— Ha ! Ha ! Ce faci, băiete, cum merge cu Infernul ? Asta scrii tu ; cînd te-apuci să compui Infernuri, se cuvine să arăți mohorît ; întotdeauna ți-a plăcut Dante. Flăcăule ! Am terminat zece tratate metafizice ; am pledat în cinci procese la tribunal ; am participat la toate ședințele societății noastre ; l-am întovărășit pe marele nostru profesor, domnul Volvon, conferențiarul, în turul său prin saloanele filozofice, împărțind cu el toți laurii ilustrului său triumf : fiindcă veni vorba, trebuie să-ți spun că Volvoon îmi arată în secret mai mult respect decît merit ; pe cîntea mea, nu l-am ajutat să scrie mai mult de jumătate din cuvîntările lui ; am editat — anonim din păcate — un erudit op științific despre „Cauza precisă a schimbărilor în mișcarea vălurită a valurilor”¹, operă postumă a unui sărman băiat, strașnic flăcău, prieten de-al meu. Și, în vreme ce eu fac

toate astea, tu stai și migălești la un singur și sărman Infern ! Știi care-i secretul ca să te descurci în toate treburile astea ? Răbdare ; răbdare ! O să-l afli. Timp, Timp ! Asta nu te pot învăța, băiete, dar timpul poate ; aș vrea să pot, dar nu -pot.

Se auzi un alt ciocănit în ușă.

— Of ! strigă Millthorpe, întorcându-se brusc. Am uitat, băiete ! Am venit să-ți spun că te caută un hamal cu niște catrafuse ciudate. Am dat peste el jos în galerie și i-am spus să mă urmeze, căci am să-i arăt drumul. A ajuns ; dă-i drumul, dragă Delly.

Până acum pălăvrăgelile lui Millthorpe îl năuciseră pe Pierre, a cărui minte era departe. Acum însă sări îri picioare. Un om cu pălăria pe cap stătea în prag, ținând în față un șevalet.

— Aici -este apartamentul domnului Glendinning, domnilor ?

— Intră ! Intră ! strigă Millthorpe. E în regulă.

— *Dumneavoastră* sinteți, domnule ? Atunci e în regulă ; și omul așază jos șevaletul.

— Ei, băiete ! exclamă Millthorpe către Pierre ; nu te-ai trezit din visul tău cu Infernul. Privește ! acesta este un șevalet. Un șe-valet, un șe-valet... nu un valet ; te uiți la el de parcă ai vedea un valet. Hei, trezește-te, trezește-te, trezește-te ! Tu ai poruncit să-ți fie adus, și uite, a sosit. Probabil că ai de gând să pictezi și să ilustrezi în același timp Infernul tău. Îmi spun prietenii că e mai mare păcatul că propriile mele opere nu sînt ilustrate. Dar nu-mi dă mîna. De pildă, imnul către Niger, pe care l-am aruncat într-un sertar cu un an sau doi în urmă... ar fi numai potrivit pentru ilustrații.

— îl cauți pe domnul Glendinning ? zise Pierre cu voce de gheață și vorbă rară către hamal.

— Domnul Glendinning ; e în regulă, nu-i așa ?

— Absolut, răspunse Pierre mecanic, aruneînd altă privire stranie, pierdută, uimită către șevalet. Ceva lipsește de aici. A ! acuma văd, acuma văd ; ticălosule ! Vița ! Ai rupt cîrceii cei verzi ai inimii ! N-ai lăsat decît ciotul rece al dulcelui arbore în care se cuibărea odinioară ! Nemernic, izrost și fără inimă ! Ai măcar habar de păcatul de neiertat pe care l-ai făcut ? Adu înapoi vița cea verde ! Scoate-o

de sub tălpile care au zdrobit-o, blestematule ! O, Doamne, Doamne, vinele viței de vie călcate în

picioare și strivite, cum mai pot ele să trăiască, chiar de-ar fi răsădite ! Fii blestemat ! Nu, nu... adăugă posomorit ; aiurez. Apoi repede și batjocoritor : Iertare, iertare, iertare. Oh, hamalul e ! Îți cer umil iertare. Și din nou poruncitor : Hai, mișcă, omule ; mai ai și altele de adus ; vino cu ele sus !

Hamalul, rămas cu gura căscată, se întoarce și li șopti lui Millthorpe :

— E zdravăn ? Să-l aduc sus ?

— Fără îndoială, zîmbi Millthorpe. O să am grijă de el ; nu e niciodată primejdios cînd sînt eu de față ; haide, du-te !

Urmară două cufere cu inițialele L.T. înscrise pe capace și aproape șterse.

— Asta e tot, omule ? întrebă Pierre cînd cuferele fură în fața lui. Cît vrei ?

În acea clipă, ochii lui căzură pe literele șterse.

— Sînt plătit, domnule ; doar dacă vrei să-mi mai dai ceva.

Pierre rămase mut și pierdut în gînduri, cu privirea ațintită pe literele șterse ; trupul îi era încrîncenat, dar manile îi atîrnau moi, de parcă l-ar fi lovit damblaua, fără ca să-și dea seama.

Ceilalați doi rămaseră o clipă nemișcați, care cum se aflau, cînd văzură schimbarea lui neașteptată. Apoi, ca și cum s-ar fi rușinat că fusese mișcat atît de tare, Millthorpe își dresă glasul și, apropiindu-se de Pierre, îl bătă pe umăr și strigă :

— Trezește-te, trezește-te, băiete ! Zice că e plătit dinainte, dar că nu zice „nu” dacă vrei să-i mai dai ceva.

— Plătit dinainte... ce mai e și asta ?... Du-te și trîncănește cu maimuțele !

— Ciudat tînar, nu-i așa ? i se adresă Millthorpe, glumeț, hamalului ; apoi întorcîndu-se către Pierre reluă : Uite ce e băiete, îți mai spun o dată : zice că a fost plătit dinainte, dar că n-are nimic împotrivă dacă vrei să-i mai dai ceva.

— Așa ? Ia atunci, zise Pierre, tot cu privirea pierdută, punînd ceva în mina hamalului.

— Și ce să fac cu asta, domnule ? zise hamalul cu ochii holbați.

— Închină un pahar, dar nu în sănătatea mea, ar fi o bătaie de joc !

— Cu o cheie, domnule ? Mi-ai dat o cheie.

— Așa ? Cel puțin nu vei avea o cheie cu care să mă descui pe mine. Dă-mi înapoi cheia și ia asta.

— Așa da ! Cu banii e altceva ! Mulțumesc, domnule. Cu asta pot să beau. Nu degeaba sînt hamal. Mă cheamă Stout. Am numărul 2 151 ; dacă mai aveți nevoie, să mă chemați.

— Sicrie cari, prietene ? întrebă Pierre.

— Asta-i bună ! strigă Millthorpe rîzînd vesel. Se vede că scrii un Infern, dar... să lăsăm. Omule ! Domnul urmează un tratament medical. Ar fi mai bine să... înțelegi... la revedere ! Așa, băiete, a plecat ; știu eu cum să-i iau pe ăștia ; mă pricep... Așa... un fel de... cum să-ți spun... înțelegi ? Un clenci, ce mai ! Toată lumea e un clenci. Dacă îi știi clenciul, e în regulă ; dacă nu-1 știi, nu e în regulă. Ha ! Ha !

— Hamalul a plecat ? întrebă Pierre liniștit. Atunci, domnule Millthorpe, vă rog să fiți atît de bun și să-l urmați.

— Nemaipomenită glumă ! Excelentă ! La revedere ! Ha ! Ha !

Și, hlizindu-se netulburat, Millthorpe ieși din cameră.

Nici nu închisese însă bine ușa și nici nu-și luase mîna de pe clanța din afară, cînd o dădu din nou de perete și, vîrîndu-și capul creț și bălai înăuntru, strigă din nou :

— Ascultă, băiete, să-ți spun o vorbă. Îl știi pe individul soios care te tot pisa. Fii liniștit ; l-am plătit. Ieri am dat lovitura ; sînt plin de bani ! Poți să mi-i dai îndărăt cînd dorești ; nici o grabă ; asta-i tot. Dar... fiindcă veni vorba... înțeleg că aștepti oaspeți... dacă ai nevoie de ceva,

. trimite după mine... dacă trebuie să mai pui vreun pat ori să ridici lucruri grele. Să nu te apuci tu și cu doamnele să faci treabă ! Asta-i tot. Cu bine, băiete ! Ai grijă de tine !

— Stai ! strigă Pierre, întinzînd o mîna, dar fără să se clintească din loc. Stai ! strigă el școs din virtețul emoțiilor lui de mai înainte de această generozitate a lui Millthorpe.

Dar ușa se închisese brusc ; cîntînd „tra, la, la“, Millthorpe tropăia pe coridor, în surtucul lui ponosit.

— Un plus de inimă și un minus de minte, murmură Pierre cu ochii atinți spre ușa. În numele cerurilor ! Zeul care l-a făcut pe Millthorpe era mai mare și mai bun decît cel care i-a făcut pe Napoleon sau Byron, un

plus de creier și un minus de inimă... Eh ! Creierii fac viermi, fără inimă ; dar inima are sarea ei, care o ferește de stricăciuni chiar dacă nu există creier. Delly !

— Domnule ?

— Verișoara mea, domnișoara Tartan, va veni să locuiască la noi, Delly. Șevaletul și cuferele acelea sînt ale ei.

— Doamne sfinte ! Vine aici ? Verișoara dumneavoastră ? Domnișoara Tartan ?

— Da, cred că ai auzit de mine și de ea ; dar s-a terminat totul, Delly.

— Domnule... domnule ?

— Nu am ce explicație să-ți dau, Delly, și vreau să nu arăți nici o mirare. Verișoara mea, bagă de seamă, verișoara mea, domnișoara Tartan, va sta cu noi. Camera de alături, pe partea cealaltă, e liberă. Va fi camera ei. Va trebui să o servești și pe ea, Delly.

— Bineînțeles, domnule, bineînțeles ; fac orice, spuse Delly tiemurînd ; dar... dar... doamna Glendinning... stupina mea, știe ?

— Soția mea știe tot, zise Pierre hotărît. Am să cobor ca să iau cheia camerei ; după aceea te rog să o mătur.

— Și ce punem în ea, domnule ? zise Delly. Domnișoara Tartan... Păi, dînsa e deprinsă cu tot soiul de lucruri frumoase... covoare bogate, dulapuri, oglinzi, draperii... vai de mine și de mine !

— Uite, zise Pierre, atingînd cu piciorul un preș vechi ; ai aici o bucățică de covor ; s-o tragem în camera ei ; uite și un scaun, pune-l și pe el înăuntru ; cît despre pat, da, da, da, murmură el ca pentru sine, eu i l-am așternut și neștiutoare s-a întins pe el ; cum ți-ai așternut așa vei dormi... Dumnezeu !

— Auziți, mă cheamă stăpîna ! zise Delly, îndepărtîndu-se spre cealaltă cameră.

— Stai ! strigă Pierre apucînd-o de umăr. Dacă ar fi să te cheme amîndouă din cele două camere și dacă amîndouă ar fi gata să leșine, spre care ușă te-ai întreprinde mai întîi ?

Fata îl privi o clipă fără să înțeleagă, înfricoșată, apoi spuse :

— Spre asta, domnule, și, zăpăcită, puse mîna pe clanța ușii ce dădea spre camera lui Isabel.

— Așa și trebuie. Acum poți să pleci.

Rămase nemișcat, gîndindu-se încordat la ceva, pînă ce Delly se întoarse.

— Cum se simte „soția” mea acum ?

Surprinsă din nou de tăria cu care rostise vorba magică „soție”. Delly, care odinioară se mira ce rar folosește el acest cuvînt, îl privi nedumerită și repetă aproape fără să-și dea seama :

— „Soția” dumneavoastră, domnule ț j

— Da, na despre ea e vorba ?

— Deie Domnul să fie așa... dar e un lucru fără inimă* pe care i-l cereți sărmanei, sărmanei Delly, domnule !

— Termină cu bocitul ! Să nu mai spui niciodată așa ceva.

Cu aceste aprige cuvinte, Pierre își înșfăcă pălăria și plecă din cameră, mormăind că trebuia să aducă o cheie pentru cealaltă cameră.

Cînd ușa se închise în urma lui, Delly căzu în genunchi. Își ridică privirile spre tavan, dar le coborî din nou, ca și cînd o putere i-ar fi apăsât fruntea în jos și ar fi silit-o să se aplece din ce în ce mai tare, pînă cînd tot trupul i se zbîrci la pămînt, tremurînd.

— Tu, cel ce m-ai făcut și care nu ai fost cu mine atît de aspru pe cît merita păcătoasa Delly, către tine îmi îndrept rugămîntea ! îndepărtează de la mine răul dacă e să se apropie. Ascultă-mi rugile — dar aceste ziduri de piatră... prin ele nu mă poți auzi. îndurare ! îndurare !... TMilă, Dumnezeule ! Dacă nu sînt soț și soție, dacă eu, po- căindu-mă, mă strădui să rămîn curată și nu fac totuși decît să slujesc un păcat mai mare decît cel pe care l-am înfăptuit eu însămi, atunci îndurare* îndurare, îndurare, Indurare, Indurare ! Doamne, care m-ai

făcut... nu mă lăsa, BU mă lăsa... Ce să faci biata Delly ?
Dacă plec de aici, cad pe miinile unor nemernici. Dacă
rămîn, și n-am încotro, iar ei nu sînt soț și soție... atunci,
îndurare, îndurare, îndurare, îndurare, îndurare !

CARTEA XXIV

LUCY LA APOSTOLI

I

A doua zi de dimineată, proaspăt adăugata cameră
dia partea cealaltă a sufrageriei arăta cu totul altfel de
cum o văzuse Delly cînd descuriase ușa împreună cu
Pierre cu o seară înainte. Două bucăți de covor ros, cu
modele diferite, acopereau mijlocul camerei, lăsînd de
jur-împrejur o o margine lată, neacoperită : o
oglinjoară atîrna între ferestre ; sub ea un mic lavoar
cu un petic de covor în față, în alt colț se vedea un
culcuș, așternut cu cearșafuri curate. În fața patului
era altă bucățică de covor. Piciorușele delicate ale lui
Lucy nu aveau să tremure pe dușumeaua goală.

Pierre, Isabel și Delly se aflau în cameră; ochii. Isa-
belei erau ațintiți asupra culcușului

— E destul de drăguț așa, zise Delly, palidă, privind
de jur-împrejur și potrivind din nou perna.

— Dar nu e pic de căldură, zise Isabel. Pierre, în ca-
meră nu e nici o sobă. O să-i fie foarte frig. Țeava... nu
o putem îndrepta în direcția asta ?

Și îl privi cu mai multă luare aminte decît părea să
ceară întrebarea.

— Să lăsăm țeava așa cum e, Isabel, zise Pierre, în-
fruntîndu-i privirea. Ușa spre sufragerie poate să
rămînă deschisă. Nu i-a plăcut niciodată să doarmă
într-o cameră încălzită. Să lăsăm lucrurile așa cum sînt
; e în regulă. Dar uite un mic grătar. O să cumpăr
cărboni. Da, da, asta nu e greu ; un focșor dimineată...
nu costă mai nimic. Stai, ia să facem un pic de foc de
bua venit. Să aibă întotdeauna foc.

— Ar fi mai bine să schimbăm țeava, Pierre, stăruie
Isabel: va fi un lucru făcut pentru totdeauna și va eco-
nomisi cărbunii.

— Nu se poate, Isabel. Țeava care duce căldura
trece prin camera ta. Ce zici, buna mea Delly, să o

năpăstuiesc pe „soția” mea chiar și pentru cea mai devotată și mai sinceră veri^oară ?

— Nu, nu, nu : cu nici un preț, domnule ! hohoti Delly.

O flacără triumfătoare se aprinse în ochii lui Isabel ; sînul ei plin se bombă și mai tare : dar nu spuse nimic.

— Poate să sosească în orice clipă, Isabel, zise Pierre ; haide, să o întîmpinăm în sufragerie ; știi că este sala noastră de recepții.

Și cei trei trecură în sufragerie.

II

Nu stăteau așa de multă vreme cînd Pierre, care măsura camera în lung și-n lat, se opri deodată, ca și cînd l-ar fi străfulgerat un gînd care nu se grăbise să-i vină pînă atunci, în ceasul al doisprezecelea. Se uită mai întîi către Delly, de parcă ar fi vrut s-o roage să plece ca să-i poată spune ceva între patru ochi lui Isabel; cumpănind însă lucrurile, socoti în cele din urmă că ar fi mai bine să facă altfel, așa că i se adresă lui Isabel cu tonul lui obișnuit, încît nu se putea ca Delly să nu-l audă, fie că vroia fie că nu.

—Draga mea Isabel, deși — așa cum ți-am spus — verișoara mea, domnișoara Tartan, o fată ciudată, încăpățînată, pe jumătate călugăriță, este absolut hotărîtă să-și urmeze chemarea și să vină să locuiască alături de noi orice ar fi, este cu neputință ca prietenii ei să-i încuviințeze purtarea ; ceea ce face ea e o faptă încă mai neobișnuită decît îți poți tu închipui, Isabel, în simplitatea ta. M-aș înșela cumplit dacă ei nu se vor strădui din răputeri s-o împiedice. Ceea ce am de gînd să-ți spun e, poate, în zadar, dar nu pot să nu o fac.

Isabel îl privi tăcută, cu luare aminte, în așteptare ; în spatele scaunului ei, Delly își aplecase fața asupra împletiturii la care lucra și pe care o apucase de îndată ce Pierre începuse să vorbească, iar acum frămînta între degetele nervoase vîrfurile andrelor lungi. Era limpede că aștepta cuvintele lui Pierre cu tot atîta nerăbdare ca și Isabel. Băgînd de seamă ce atentă era Delly și, după cît se părea, fiind mulțumit că o vede așa, Pierre

continuă, fără ca prin ton sau privire să arate că vorbește și cu altcineva în afară de Isabel.

— Uite ce vreau să-ți spun, dragă Isabel ; dacă împotrivirea firească a prietenilor domnișoarei Tartan față de ciudata ei hotărîre s-ar întîmplă să se arate în fața ta, vei ști, fără îndoială, cum să ți-o explici; și de asemenea nu te vei grăbi să mă învinuiești nici cît negru sub unghie de vreo intenție diavolească. Sînt sigur de asta, scumpa mea Isabel. Înțelege-mă, strania toană a verișoarei mele e dincolo de priceperea mea, și socotesc că sărmana fată, pradă vedeniilor, rătăcește pierdută în cine știe ce taine care-mi sînt cu desăvîrșire necunoscute ; cum nu doresc să mă amestec, nepriceput, în lucruri ce mi se par dincolo de fire, nu o voi împiedica să vină, oricît ar încerca prietenii ei să mă silească. Nu o voi împiedica, la fel de sigur cum nu am chemat-o. Dar și dacă te ții la o parte trezești unele bănuieli. Iată ce vreau să-ți spun : să le lăsăm să se nască doar în mintea prietenilor lui Lucy ; nu trebuie să le îngădui să se apropie de tine și să-ți tulbure liniștea. Isabel, spune-mi, mi-au fost vorbele îndeajuns de limpezi ? Sau poate că, dimpotrivă, au fost fără rost ? Cînd cineva își simte sufletul plin de scrupule, poate să le pară celorlalți neplăcut și chiar necuviincios în stăruința cu care bate la porți deschise. Vorbește, Isabel ! și Pierre se apropie de ea întinzîndu-i mîna.

— Mina ta, Pierre, este asemeni căușului cu care făurarii toarnă fierul, Pierre, și în ea mă cuprinzi de parcă sînt apă. Toarnă-mă. deci, în cele mai șubrede tipare și închipuiri ale cugetului ; în ele mă voi întări, și chipul și asemănarea lor o voi lua, pînă ce din nou mă vei turna în alt tipar. Dacă-mi spui că acesta îți este gîndul, cum să nu fie și pentru mine același, Pierre ?

— Zeii te-au plămădit în zi de sărbătoare, după ce întreaga lume fusese întocmită, și te-au migălit pe îndelete la ceas de răgaz, minunată alcătuire a lor !

Spunînd acestea, Pierre începu să se plimbe agitat prin cameră, copleșit de încîntare și căldură ; Isabel rămase

tăcută, sprijinindu-și capul în mîna pe jumătate acoperită de părul ei. Ochiurile împletite de Delly iacepură să se aștearnă mai așezat. Părea împăcată ; parcă o temere întunecată și vagă fusese alungată de spusele lui Pierre sau de expresia de pe chipul lui.

ni

— Pierre, Pierre... repede, repede ! Nu mă lăsa... repede, dragă Pierre !

— Ce-A asta ? strigă Isabel, ridicîndu-se și privind uimită către ușa care dădea în coridor.

Dar Pierre țîșnise din cameră, oprindu-i pe ceilalți să-l 'urmeze.

La jumătatea scărilor o umbră diafană, aproape nepă- mîntească, se agăța de balustradă ; doi tineri, dintre care unul în uniformă de marinar, încercau zadarnic să des- cleșteze cele două mîini albe și slabe, fără să le vatăme. Erau Glen Stanly și Frederic, fratele mai mare al lui Lucy.

Intr-o clipă mîinile lui Pierre se amestecară și ele.

— Ticălosule ! Fii blestemat! strigă Frederic și, lă- sînd mîna surorii sale, încercă să-l lovească pe Pierre.

Acesta însă pară lovitura.

— Saltimbanc nenorocit, ai vrăjit pe cel mai dulce înger ! Apără-te !

— Nu ! Nu ! strigă Glen, prinzînd pumnalul, pe care fratele înnebunit îl trăsese, și ținîndu-l cu putere ; e ne- înarmat ; nu e nici timpul, nici locul să ne încheiem șocotelile cu eL Sora ta... dulcea Lucy... să o scăpăm întîi pe ea, și pe urmă facem ce vrei. Pierre Glendinning... dacă ajungi măcar pînă la degetul cel mic al unui bărbat, pleacă de aici! Viciul, murdăria în care trăiești este cea a unui diavol! Nu poți să primești... draga de ea, și- a pierdut mințile !

Pierre se trase înapoi și îi privi, palid și pierdut, pe toți trei.

— Nu am de dat nimănui socoteală ; sînt ceea ce sînt. Această dulce fată — acest înger pe care-l pângăriți atin- gîndu-l — este majoră, după lege. Jur că va fi lăsată să facă precum îi este voia ! Dați-i drumul! Lăsați-o să stea singură. Vedeți... o să leșine... Dați-i drumul, vă spun !

Și din nou mîinile sale se amestecară cu ale lor.

Deodată, în timp ce toți trei se luptau orbește, alba făptură se clătină și se lăsă moale pe o parte, către Pierre ; nepregătiți, ceilalți doi îi dădură drumul fără să-și dea seama, se împiedică și, căzînd unul peste celălalt, se rostogoliră pe scări. Luînd-o pe Lucy în brațe, Pierre țîșni pe trepte, ajunse la ușă, le împinse pe Isabel și Delly care, înspăimîntate, stăteau în ușă, și, năpustindu-se în camera pregătită, o așeză pe Lucy în pat ; ieși din nou și le încuie înăuntru pe cele trei femei ; atît de repede fuseseră să- virșite toate — ca fulgerul — încît numai după ce auzi cheia întorcîndu-se în broască îi văzu pe Glen și Frederic, care ajunseseră lingă el și-l înfruntau mînioși.

— Domnilor, totul s-a terminat. Această ușă e încuiată. Lucy e în grija unor femei ! Nu vă apropiați !

În timp ce cei doi tineri furioși încercau să-l împingă la o parte, apărură mai mulți Apostoli, slirniți de zgomot.

— Alungați-i ! strigă Pierre. Sînt niște nepoștiți ! Alungați-i!

Imediat, Glen și Frederic fură țintuiți de douăzeci de brațe ; la un semn al lui Pierre, fură țîrîți afară împinși pe scări și dați în grija unui polițai care tocmai trecea, ca fiind doi zurbagii ce năvăliseră stricînd liniștea unei locuințe pașnice.

În zadar se certară cu polițaiul ; în cele din urmă, pufnind și trăsînd, dîndu-și seama că nu mai pot face nimic fără ajutorul legii, se arătară gata să plece de acolo. Li se dădu drumul și se îndepărtară cu o amenințare cumplită de a i-o plăti lui Pierre.

IV

Fericit este cel lovit de muțenie în ceas de încercare.' Nu aruncă amenințări nechibzuite și poate să-și rămână sieși credincios în trecerea de la furie la liniște.

Ieșind în drum, după ce fuseseră dați afară de la Apostoli, Glen și Frederic ajunseră, nu după multă vreme, la gândul cel cuminte, și anume că nu le va fi atât de ușor să o smulgă pe Lucy de acolo cu frica sau cu forța. Hotărîrea de nepătruns și repeziciunea neînfricăată a palidului Pierre își spusese cuvîntul asupra lor ; tot ceea ce este neobișnuit sau măreț în lume pare și mai impunător cînd îți amintești de el după aceea. Pierre le atrăsese atenția că în fața legii Lucy e stăpînă pe faptele ei; își amintiră de asta. După multă gîndire, Glen, mai cu scaun la cap, zise că ar fi bine ca mama lui Frederic să facă o vizită în apartamentul lui Pierre; se gîndea că, deși rămăsese neclintită în fața încercărilor lor unite de a o speria, s-ar putea ca Lucy să nu fie surdă în fața rugămintelor mamei sale. Dacă doamna Tartan ar fi fost o altfel de femeie, dacă ar fi dovedit suferința dezinteresată a unei inimi generoase și nu doar țîfna unei „cochete” de profesie, atunci speranța lui Frederic și a lui Glen ar fi avut oarecare sorți de izbîndă. Încercară și acest lucru, dar în zadar.

În fața mamei ei, a lui Pierre, a lui Isabel și a lui Delly, spunîndu-le lui Pierre și lui Isabel „domnule” și „doamnă” Glendinning, Lucy se legă pe ce avea mai sfînt să rămînă în preajma gazdelor ei pînă cînd acestea vor pofti să o arunce afară. În zadar maică-șă, cînd rugătoare, cînd scoasă din sărute, îi căzu în genunchi sau se pregăti să o pocnească ; în zadar îi zugrăvi disprețul și dezgustul tuturor, făcu aluzie la frumosul și galantul Glen, o amenință că, dacă nu se răzgîndește, întreaga familie o va renega și chiar dacă va muri de foame nu îi vor da nici un

dumicat de pîine unei fete atît de încăpăţîinate, mai rea decît „una din alea“ !

La toate acestea, Lucy răspundea blîndă şi ca de pe altă lume ; cu o tărie şi o stăpînire de sine care nu lăsau însă nici o speranţă. Fapta nu era pornită de la ea ; puteri mai mari, de deasupra şi de dedesubt, o îndemnaseră. Nu era deloc îndurerată de starea în care se afla ; suferinţa pe care o simţea era pentru alţii. Nu căuta răsplată ; rostul unei fapte bune e să fii sigur că ai înfăptuit-o fără cea mai mică speranţă de răsplată. Privitor la pierderea bogă-
ţiei şi a luxului lumesc, la toate aplauzele căptuşite cu brocarturi de prin salonaşe, spuse că toate acestea nu însemnau mare lucru pentru ea, căci niciodată nu avuseseră vreun preţ. Nu renunţa deci la nimic-; lăsîndu-se călăuzită de această chemare, avea să moştenească lumea. Nepăsătoare faţă de dispreţ, nu cerea milă. Cît priveşte sănătatea minţii ei, spuse că în această privinţă aveau să o judece cei fără de moarte, şi nu muritorii cu părerile lor bicisnice. Dacă cineva o muştra că nesocoteşte sfaturile sfînte ale mamei ei, nu putea răspunde decît următoarele : că doamna Tartan se bucura de tot respectul ei de fiică, dar ascultarea deplină o datora în altă parte. Era mai bine ca ceilalţi să renunţe la orice nădejde de a o lua de acolo. Doar un lucru putea s-o cîntească, şi acela o va clinti doar pentru a o face pe veşnicie neclintită : acel lucru era moartea.

Atîta minunată tărie în atîta minunată dulceţă ; atîta neclintire la o făptură atît de fragedă ar fi uimit pe orice privitor. Pentru mama ei, însă, mirarea era cu mult mai mare ; asemeni multor oameni care nu văd decît pojghiţa lucrurilor, îşi alcătuiseră părerea despre Lucy doar pe temeiul staturii ei pirpirii şi al firii ei de mieluşea ; ca atare, doamna Tartan îşi închipuiseră că Lucy nu e în stare de o faptă atît de îndrăzneată. Ca şi cînd înfăţişarea îngerească nu

ar face figură bună alături de fapta vitejească ! Aceste două trăsături nu sînt niciodată despărțite ! Deși Pierre o cunoștea pe Lucy mai bine decît oricine altcineva, purtarea ei fără seamăn îl uimi nu mai puțin. Chiar și tainica Isabel nu-l vrăjise într-atît cu frumusețea ei născută din fascinația neobișnuitului. Soiul celeilalte fete, schimbat de întîmplările din ultima vreme, îi trezea acum puternice și noi simțăminte. Imbujorarea neprihănită dispăruse acum, fără să-i fi luat locul gălbejeala obișnuită. Și, ca și cum trupul ei era un templu al naturii și marmura singurul material potrivit pentru un altar atît de înălțat, o albeață strălucitoare, neînchipuită, îi lumina obrazul. Capul se înălța dintre umeri asemănător aceluia sculptat al unei statui ; lumină blîndă și neșovăitoare a ochilor părea o ninune la fel de mare ca și cînd statuia ar fi dat deodată temn că vede și înțelege.

Și Isabel fu neașteptat de cutremurată de această iluzie nepămîntenire a înfățișării lui Lucy. Nu bătăile proprii ei inimi o înduplecără însă, ci pecetea cerurilor S aplecă cerbicia. În respectul cu care se grăbea să îplinească micile dorințe ale lui Lucy se putea ghici o ascultare mai presus de voința ei, mai degrabă decît o bunăvoință înțelegătoare. Se întîmplă că, poate datorită alunecării chitarei singure, tocmai cînd Lucy îi vorbea cu atîta blîndețe mamei ei, din cama-a alăturată se auzi un sunet înfiorat abia ghicit, răspunzînd supus ; atunci Isabel, cuprinsă parcă de o groază necunoscută, căzu în genunchi în fața lui Lucy și-i făcu iute o plecăciune, fără ca totuși să pară că o face de bunăvoie.

Văzînd că cele mai întetite eforturi ale ei rămîn în zadar, doamna Tartan le făcu deznădăjduită semn lui Pierre și lui Isabel să plece din cameră, ca să-și continue rugămințile și amenințările între patru ochi. Lucy îi rugă însă tu blîndețe să stea.

Se întoarse apoi către maică-sa. De icum înainte nu mai avea pentru ei alte secrete decât cele care vor rămâne nemărturisite în veci de veci. Tot ceea ce era știut acolo sus trebuie să fie știut și aici jos. Între ta și mama ei nu exista nici o taină.

Lovindu-se de atîta nesmintită tărie din partea ficei sale, înstrăinate și pierdute, doamna Tartan se întoarse cu nînie către Pierre cerîndu-i să o urmeze. Din nou Lucy se împotrivi, spunînd că nici între mama ei și Pierre nu iveau ce taine să existe. Avea să le-o ia ea înainte. Cerînd pană, hîrtie și o carte pe care să o țină pe genunchi pentru *i* putea scrie, așternu următoarele rînduri, întinzîndu-i-le ipoi mamei sale :

„Mă numesc Lucy Tartan. Am venit să locuiesc cu domnul și doamna Pierre Glendinning de bunăvoie și nesilită de nimeni, atîta timp cit vor dori să mă țină lîngă ». Dacă o vor, am să plec ; nici o altă putere nu mă va face însă să mă clintesc, decât cu forța ; iar împotriva forței am dreptul să cer ajutorul legii." ^

— Citiți, doamnă, zise doamna Tartan întinzînd hirtia către Isabel cu mîna tremurătoare și cereetînd-o cu o privire pătimașă și disprețuitoare.

— Am citit-o, spuse Isabel liniștită, după ce aruncă o privire pe bilet, pe care îl întinse apoi lui Pierre, vrînd parcă să arate că nu dorea să ia singură nici o hotărîre în această privință.

— Și dumneavoastră, domnule, vă faceți părtaș la o asemenea faptă ? îl întrebă doamna Tartan pe Pierre după ce acesta isprăvi de citit.

— Nu am de dat socoteală nimănui, doamnă. Aceasta pare să fie voința scrisă și pătrunsă de liniștea din urmă a ficei dumneavoastră. Ca atare, cred că nu vă mai rămîne decât să o respectați și să plecați.

Doamna Tartan aruncă o privire disperată și scăpărătoare în jur. Apoi, țintuind-o cu privirea pe Lucy, vorbi :

— Fată ! De aici de unde mă aflu, te reneg pentru totdeauna. În veci ruga mea de mamă n-o să-ți mai tulbure liniștea ! Am să le spun fraților tăi să nu mai știe de tine ; am să-i spun lui Glen Stanly să-și smulgă din inimă icoana ta netrebnică, dacă nu a făcut-o pînă acum, din pricina nebuniei și nerușinării tale nemaiauzite. Cît despre dumneata, domnule Monstru ! mînia lui Dumnezeu te va ajunge pentru asta ! Iar cît despre dumneata, doamnă, nu am cuvinte pentru femeia care îngăduie ibovnicei soțului său să locuiască sub același acoperiș cu ea. Și tu... tu... biată creatură ușuratică (cătredel), ce să mai vorbim... cuib de netrebnici ! Și acum, fără îndoială că o mamă trebuie să-i părăsească pe cei pe care însuși Dumnezeu i-a părăsit!

'Blestemul de despărțire al mamei sale nu păru să aibă o înrîurire pe măsura greutății sale asupra lui Lucy ; era și așa albă ca marmura, încît teama nu-i putea albi mai mult obrazul, dacă teama i s-ar fi cuibărit în inimă. Așa precum aerul tare al înălțimilor, curat și rărit, rămîne netulburat de toate furtunile de la poale, tot astfel seninul străveziu al obrazului ei, azuriul blînd și limpede al ochilor, nu vedeau vreun semn de tulburare, în ciuda furtunii stîrnite undeva, mult mai prejos decît ea, de mama ei. Era sprijinită de brațe neclintite ; ajutoare nevăzute alergau s-o scape ; din toate părțile o propteau înaltele puteri ale nemuritorului Amor. cel care e întotdeauna de partea trestiei celei mai slabe atunci cînd aceasta e încovoiată de vijelie cumplită ; cea mai cumplită furtună se da bătută în fața împotrivirii de neîmpotrivit a celei mai slabe trestii.

CARTEA XXV

**LUCY, ISABEL ȘI PIERRE. PIERRE ȘI
CARTEA LUI ENCELADUS**

I

La vreo cîteva zile după sosirea ei, cînd se mai şter- seseră presupusele urmări neplăcute ale ultimelor întîm- plări, întîmplări care îi zguduiseră puternic pe Pierre şi Isabel, deşi pe fiecare în alt chip, iar pe Lucy, pe faţă măcar, mai puţin decît pe ceilalţi, fata îşi arată, într-o dimineată cînd erau la cafea, dorinţa de a cîştiga bani cu schiţe în cărbune. Ar fi o îndeletnicire plăcută, le spuse ea, şi, pe lingă asta, ar însemna un bănuţ mai mult în punga lor. Pierre ştia cît de bine se pricepe să prindă asemănările şi să le înfrumuseţeze cu judecată, fără să păcă- tuiască împotriva adevărului. Chiar şi cele mai grosolane pietre, dacă le aruncăm în lac şi le privim prin pinza apei, ne apar cu muchii mai îndulcite, fără să fie propriu-zis schimbate cu ceva. Dacă Pierre şi-ar da puţin osteneala să îi aducă persoane dornice să-şi facă portretul, era sigură că avea să poată aduna un frumos şirag de capete. Din grămada de chiriaşi ai fostei biserici, Pierre îi ştia, probabil, pe mulţi care nu ar fi avut nimic împotrivă să se lase prinşi pe pinză. Mai mult decît atît, deşi pînă acum nu prea avusese prilejul să-i vadă, într-o adunare atît de aleasă de poeţi, filozofi şi proroci de toate soiurile, se aflau, fără îndoială, chipuri de neuitat. Sfirşind de vorbit, le mulţumi încă o dată pentru camera ce-i pregătiseră, căci fusese mai înainte atelierul unui artist şi de aceea o fereastră era aşezată chiar sub tavan, iar obloanele dinlăuntru puteau fi astfel potrivite încît lumina să vină după voie din orice parte.

Şi Pierre se gîndise la asta de cum văzuse mai întîi şevaletul. Răspunsul lui era deci, măcar în parte, pregătît.

În ceea ce o privea — îi vorbi el — n-ar fi rău deloc ca acum să-şi facă o meserie din arta ei, căci ar putea avea o îndeletnicire încîntătoare. Întrucît nu putea visa însă să-şi aleagă clienţii dintre prietenii bogaţi şi din lumea bună a mamei sale, acest lucru

fiind de altfel ultimul care i-ar fi trecut prin minte, probabil doar între Apostoli putea afla doritori de portrete, o vreme cel puțin ; Apostolii cu pricina erau, pe de altă parte, mușterii pîrliți, fără un ban în buzunar, deși, adevărat, printre ei mulți aveau trăsături grăitoare ; deocamdată, însă, Lucy nu trebuia să se aștepte la cine știe ce cîștiguri bănești neîntîrziate. Nu va trece mult, fără îndoială, și va reuși să o scoată la capăt, dar la început era mai bine să fie modestă în așteptările ei. Cuvintele lui de prevenire izvorau, oarecum îndulcite, din aceeași resemnare îngăduitoare pe care Pierre o deprinsese de curînd și care îl învățase să nu se aștepte niciodată la nimic plăcut, să se gîndească întotdeauna doar la rele, pregătît fiind însă și pentru celelalte, astfel încît totul să-i pară bun dacă se sfîrșea cu bine. Adăugă, totuși» că în acea dimineață avea să treacă prin toate camerele și coridoarele de la Apostoli, anunțînd că verișoara lui» pricepută în meșteșugul zugrăvirii în cărbv.ne, are o cameră alături de apartamentul său, unde îi va face plăcere să primească pe cei care doresc să li se facă portretul.

— Și... Lucy, cît vrei să ceri ? E un aspect foarte important.

— Știu și eu, Pierre, probabil foarte puțin, spuse Lucy gînditoare.

— • Foarte puțin, Lucy, într-adevăr foarte puțin.

:— Să spunem atunci, zece dolari.

— Zece dolari, Lucy ! exclamă Pierre. Bine, dar asta reprezintă cîștigul pe trei luni pentru unii dintre Apostoli !

:— Patru dolari, Pierre.

— Trebuie să-ți spun. Lucy..; Dar mai întîi, cît durează ca să faci un portret ?

— Două ședințe și două dimineți de lucru singură, Pierre.

— Și..î ia să vedem, de ce materiale ai nevoie Y sper că nu sînt costisitoare, ca ale tăietorilor în sticlă, de pildă.»

Uneltele tale nu trebuie să aibă vîrf de diamant, Lucy, nu-î așa ?

— Uită-te și tu, Pierre, zise Lucy deschizîndu-și palma mică ; o mină de cărbune, o bucățică de pîine, una sau două crete colorate și o bucată de hîrtie, asta-i tot.

— Atunci să ceri un dolar și șaptezeci și cinci pentru un portret.

— Doar un dolar și șaptezeci și cinci, Pierre ?

— Și așa mă tem că e prețul prea mare, Lucy. Nu trebuie să fii nechibzuită. Uite ce e ; dacă ai cere zece dolari și ai face portretele pe datorie, ai avea o groază de mușterii, dar puțini bani. Dacă ceri un preț foarte mic, poți să spui că vrei banii pe loc... De ce tresari la cuvîntul *bani* ? Și atunci n-ai avea atîtea modele, dar în orice caz mai mulți bani. Înțelegi ?

— Cum spui tu, Pierre.

— Atunci am să scriu un anunț, în care să fie limpede arătate condițiile ; o să-l așezăm la vedere în camera ta, astfel încît toți cei care vin să știe la ce să se aștepte.

— Mulțumesc, mulțumesc, dragă Pierre, spuse Lucy ridieîndu-se. Mă bucur că ai privit cu atîta înțelegere sărmanul meu plan, și mi-ai dat oarecari speranțe. Trebuie să fac însă și eu ceva : trebuie să cîștig un ban. Vezi, am mîncat atîta pîine azi-dimineață, dar nu am adus în casă nici un bănuț.

Făcînd haz de necaz, Pierre măsură bucata mare rămasă din singura felie de care se atinsese Lucy și vru să-i spună ceva în glumă, dar ea se strecurase pe ușă du- cîndu-se în camera ei.

Fu trezit din visarea stranie în care se cufundase după încheierea acestei scene, de atingerea mîinii lui Isabel pe genunchiul său și de privirea ei grăitoare ațintită asupra feței sale. În timpul discuției de mai înainte ea nu scosese un cuvînt; dar un privitor care n-ar fi avut altceva de făcut ar fi băgat de seamă, poate, că simțiri puternice și pînă atunci necunoscute se luptau abia ținute în frîu în pieptul ei.

— Pierre ! zise ea apleeîndu-se încordată spre el.

— Isabel... da, da, da, se bâlbîi Pierre și o îmbujorare ciudată îi cuprinse fața, gîtul și fruntea în vreme ce se dădea înapoi fără să vrea.

Isabel rămase nemișcată și îl privi fix. apoi se ridică încet și, cu o nesfîrșită demnitate tristă, se îndreptă ds spate și spuse :

— Dacă sora ta te înăbușă venind prea aproape de tine, spune-i-o, Pierre ; căci soarele de septembrie nu soarbe negurile de prin văi cu mai multă iuțeală decît m-ai înlătura din fața ța, zeul meu tainic, dacă vreodată ar fi să simt că m-am apropiat prea mult.

Vorbind astfel, își apăsă o mîină de piept, ca și cînd ar fi pipăit ceva aducător de moarte ascuns acolo : mirat mai mult de atitudinea ei, decît de acest gest anume, Pierre nu băgă atunci de seamă mișcarea cu înțeles a mîinii dusă la piept, deși mai tîrziu avea să și-o amintească și să înțeleagă pe deplin întunecatul ei tîlc.

— Prea aproape de mine, Isabel ? Soare sau rouă, tu mă faci să rodesc ! Pot oare razele de soare sau stropii de rouă să vină prea aproape de ceea ce încălzesc și adapă ? Stai lîngă mine, Isabel, așază-te aproape ; fă-ti loc înlăun- trul coastelor mele, dacă poți, astfel încît coaja mea muritoare să ne cuprindă pe amîndoi.

— Penele frumoase fac păsările frumoase, cel puțin așa am auzit, spuse Isabel cu amărăciune, dar oare vorbele frumoase fac întotdeauna și faptele frumoase ? Pierre, te-ai tras înapoi din fața apropierii mele !

— în îmbrățișarea cea mai drăgăstoasă trebuie mai întîi să desfacem larg brațele, Isabel ; m-am tras îndărăt ca să mă apropii mai bine de tine.

— Bine, bine ; vorbele sînt doar oșteni de hărțuială : faptele sînt grosul armatei ! Fie cum spui tu. Am încă încredere în tine... Pierre.

— Te ascult cu răsuflarea tăiată — ce este, Isabel ?

— Am fost mai proastă decît o buturugă de

lemn ; mi se întunecă mintea cînd mă gîndesc !
Mai tare mi se întunecă însă la gîndul că marea ei
bunătate a fost aceea care mi-a adus aminte de
prostia mea. Dar nu mi-o va lua înainte ! Pierre,
trebuie să muncesc într-un fel pentru tine ! Am să-
mi vînd părul, am să-mi scot dinții, dar într-un fel
trebuie să fac rost de bani pentru tine !

Pierre o privi cu uimire. Făptura ei era
înconjurată de nimbul unei străluciri pline de
hotărîre ; un miez ascuns fusese, probabil, adînc
rănit. Pe buze îi stătea o vorbă * liniștitoare,
drăgăstoasă ; întinse brațul cînd, deodată, sa
schimbă la față și șopti speriat :

— Sst ! Vine Lucy. Stai liniștită.

Dar Isabel, ridicîndu-se îndrăzneță, deschise
larg ușa, exclamînd scoasă din fire :

— Privește, Lucy, ce soț ciudat ! Se teme să nu
fie prins vorbind cu soția lui !

Lucy era așezată pe scaun în mijlocul camerei
ei, în fața ușii deschise, ținînd în poală cutia cu
vopsele al cărei zgomot îl făcuse, probabil, pe
Pierre să tresară ; în acea clipă îi vedea bine atît
pe Pierre, cît și pe Isabel. Sunetul ciudat al vocii
acesteia o făcu să-și ridice privirea imediat. Pe
dată lumina unei înțelegeri i se răspîndi pe chip,
dar nu s-ar fi putut spune dacă era binevenită sau
nu. Murmură un răspuns vag, la întîmplare, și apoi
se aplecă mai tare asupra cutiei spunînd că e
foarte ocupată.

Isabel închise ușa și se așeză din nou lîngă
Pierre. Fața îi era strîmbată de iritare. Părea că
cea mai puternică simțire a vieții îi este prinsă în
păienjenisul fără scăpare al împrejurărilor și că,
deși se zbate să se elibereze, știe că toate silințele
îi vor fi mai rău decît zadarnice ; de aceea nu-i mai
pasă de nici o piedică. Pe Pierre îl străbătu un
tremur în timp ce o privea. Dar curînd norul trecu ;
dulcea ei jale de mai înainte se reîntoarse ; din nou
străluci limpezimea de nepătruns în ochii ei
misterioși.

— Pînă acum, Pierre, pînă te-am cunoscut pe
tine, am făcut nebunii de care nu mi-am dat seama

niciodată decît amintindu-mi-le vag. De ele mă lepăd. Ceea ce îmi amintesc că am făcut acum cîteva clipe era una din aceste nebunii.

— Nu ai făcut altceva decît să-ți arăți tăria, pe cînd eu mi-am arătat slăbiciunea, Isabel ; da, în fața întregii lumi îmi ești soție, și deci și în ochii ei îmi ești soție. Nu i-am spus chiar eu acest lucru ? Am fost mai slab decît un pisoi, Isabel, iar tu ai fost la fel de tare ca acele lucruri angelice din care își trage tăria cea mai mare frumusețe.

— Pierre, odinioară astfel de vorbe venite de la tine îmi răcoreau și îmi înrourau sufletul; acum, deși picură la fel de calde și îmbalsămate de pe buzele tale, trec prin- tr-un pustiu de gheață aflat între noi și îmi zornăie în inimă ca boabele de grindină. Cu ea nu ai vorbit astfel.

— Ea nu este Isabel.

? Fata îl privi iute și scrutător ; apoi vorbi liniștită •

— Chitara mea, Pierre ; știi bine cum o stăpînesc ; acum, înainte de a găsi clienți pentru desenatoarea de portrete, o să găsești elevi pentru profesoara de muzică. Vrei ?

Și-l privi cu atîta convingere mișcătoare, încît lui Pierre i se păru că ajunsese în paradis.

— Biata mea Isabel ! strigă el; tu stăpînești dulceața firească a chitarei, nu dichisurile sale inventate și orînduite ; or, tocmai acestea vrea să le învețe orice elev prostuț. Ceea ce știi tu nu poate fi împărtășit. Ah, dulcea ta nevinovăție e adînc mișcătoare ! Dulcea mea copilă !

Și o îmbrățișă.

Cînd focul admirației i se citea pe față, dar Pierre nu apucase încă să-i întindă brațele, Isabel se dăduse pe neobservate cu un pas înapoi, venind lîngă ușa de legătură care, în clipa îmbrățișării, se deschise brusc, ca de la sine.

Sub privirile lui Lucy așezată pe scaun, Pierre și Isabel stăteau înlănțuiți ; buzele lui Pierre se odihneau pe obrazul ei.

II

Cu toate că vizita doamnei Tartan se încheiase atât de furtunos, cu făgăduiala ei de a nu se mai întoarce niciodată și de a-i învăța pe toți prietenii și rudele lui Lucy, pe frații și pe adoratorul ei să nu o mai recunoască și să o uite, Pierre se mîndrea că înțelegea mult prea bine inima omenească și, mai ales, firea lui Glen și a lui Frederic, pentru a nu se simți neliniștit la gîndul că cei doi tineri înfierbîntați puneau la cale cine știe ce grozăvii împotriva lui, presupusa bestie prin ale cărei mașinații infernale Lucy Tartan fusese abătută de la buna-cuviință și de la drumul cel drept Nu-l încălzea deloc, ba chiar îl îngrijora, gîndul că doamna Tartan venise singură la Lucy și că cei doi lăsaseră să treacă mai mult de patruzeci și opt de ore fără să dea cel mai mic semn de dușmănie ori

măcar de existență. Mai întâi își zicea că, înfrînându-și nechibzuința, erau hotărâți să meargă pe calea mai ocolită, dar poate mai sigură, de a o aduce pe Lucy înapoi, cu ajutorul legii. Dar această idee o respinse din mai multe pricini.

Pe de o parte, firea de ostaș a lui Frederic îl făcea prea puțin doritor a se sprijini pe bicisnicul braț năimit al legii, care avea să amestece tot târgul într-o treabă ce-i privea doar pe el și pe familia lui, iar pe de altă parte, îl îndemna ca, asemeni pîrjolului nimicitor, să-și facă singur dreptate și să-și fie propriul răzbunător ; nu era vorba numai de ocara adusă familiei și lui însuși prin Lucy, ci și de nefericirea ei pe care și-o închipuia și care îi turna sare peste rană. Aceasta în ceea ce-l privea pe Frederic ; cit despre Glen, Pierre știa bine că, lipsit de inimă pentru a săvîrși o faptă de iubire, Glen mai găsea destulă forță pentru a săvîrși o faptă de ură ; deși în seara de neuitat a sosirii sale în oraș, Glen îi trîntise hain ușa în nas, i-ar fi spart-o cu dragă inimă acum pe a lui Pierre, dacă ar fi fost sigur că năvala lui s-ar fi încheiat cu o izbîndă deplină.

Pierre mai știa și acest lucru : atît este de neîmblînzit focul firesc, nedomolit, care zace în fiecare om și se numește bărbăție curajoasă, încît — deși societatea se străduie da mii de ani să-l facă să se plece de bunăvoie Legii, singura chemată să facă dreptate oricărei nedreptăți — de demult și dintotdeauna toți cei cu sînge și nu cu apă în vine nu voiesc să se ascundă după roba judecătorilor, dacă au apucat să rostească cu gura lor amenințări de răzbunare împotriva dușmanului, tocînd cu bani grei o liotă de cățeluși lătrători care să lupte în locul lui pentru a le cîștiga cauza ; pe față toată lumea laudă alergăturile prin tribunale ca o purtare cuminte și cum se cuvine — gîndul înțelept mai de pe urmă ; dar în adîncurile inimii o socotește o lașitate mîrșavă. Prin vinele lui Frederic nu curgea apă, iar în ale lui Glen fierbea un sînge clocotitor.

În afară, de toate astea, i se părea limpede lui Pierre că însăși legea ar fi putut să o smulgă pe

Lucy din adăpostul pe care și-l alesese de bunăvoie doar dacă ar îi găsit-o cu totul smintită, dovedind acest fapt prin o mie și unul de amănunte umiltoare ; toți, de oricare parte ar fi fost ei, s-ar fi simțit la fel de scîrbiți de o asemenea întorsătură a lucrurilor.

Ce puneau atunci la cale cele două capete înfierbin- tate ? Poate că băteau străzile, astfel încît prima oară cîrîd Lucy ar fi ieșit singură, s-o răpească și s-o ducă acasă. Ori, dacă ar fi fost și Pietre cu ea, să-l lovească mișelește sau în luptă dreaptă, cum o fi, furînd-o apoi pe Lucy ! Ori, dacă Lucy nu ieșea din cameră, poate că se pregăteau să-i caute ceartă lui Pierre de față cu lumea, să-l doboare și să-l împroaște cu gălețile de gunoi și murdărie ale insultelor și urii lor, astfel încît nici un om cinstit să nu mai vrea să știe de el, iar Pierre, tras pe roata torturii unei asemenea ocări, să se simtă atît de zdrobit încît să dea mișelește drumul pradei sale.

Chicôtitul stafilor într-o casă veche bintuită, sau semnele rele cu miros de sulf, ce se arată uneori noaptea-n cer, nu ne ridică părul măciucă așa cum o fac înșirarea și prefirarea feluritelor umiliințe trupești la care poate fi supus în lume un om mîndru și cinstit. Nu e vorba de teamă ; este o. groază născută din mîndrie și care este mai cumplită decît orice teamă. Atunci se arată ochilor minții muncite de închipuiri semnul lui Cain și mîna zgircită pe plăselele cuțitului de pe care petele de rugină s-au și uscat.

Convins că cei doi tineri puneau la cale ceva împotriva lui, avînd încă viu în urechi răsunetul blestemelor lor de pe scară, blesteme ale căror răspunsuri nu mai puțin înverșunate, venind de la el, le înăbușise cu greu, înțele- gînd prea bine ce înseamnă spumegarea de ură nebună

— fără îndoială cea mai aprigă dintre patimi — pe care un frate îndrăzneț o întoarce ca pe o armă împotriva celui care întinase cinstea surorii sale, încredințat că dacă un astfel de frate și-ar înjunghia dușmanul în casa mamei sale, atît de

strimbe sînt alcătuirile lumești încît toți oamenii și toți jurații aveau să fie îngăduitori cu el, spunînd că un suflet nobil a fost adus la disperare de rușinea unei nevinovate surioare batjocorite de un seducător blestemat ; închipuindu-și ce ar fi simțit el dacă s-ar fi aflat în situația în care Frederic își închipuia cu atîta tărie că se află, amintindu-și că în dragoste gelozia este o aspidă și că gelozia lui Glen era de două ori mai înveninată de împrejurările nemaipomenite în care Lucy îi ocolise bra-

țele deschise și se aruncase la pieptul potrivnicului său victorios, acum însurat cu alta, cuibărindu-se acolo cu aerul unei femei ușurate și fără rușine ; amintindu-și deci toate pricinile de ură ațîtată ale acestor doi dușmani ai săi, Pierre știa că în curînd va avea de furcă cu ei. Furtuna patimii din sufletul lui nu era cîtuși de puțin domolită de hotărîrea luată la ceasul cel mai liniștit și cu mintea cea mai limpede. Și în clipe de furtună, și în clipe de liniște, una și aceeași era încheierea : ai grijă, Pierre !

Omorurile sînt săvîrșite de nebuni; gîndurile ucigăse sînt însă nutrite de cei cuprinși de o rece deznădejde. Unul din aceștia ajunsese și Pierre. Soarta, sau cum veți voi să-i spuneți, îl adusese aici. Acum însă, cînd toate necazurile i se învîltau prin cuget, cînd se gîndea la înțeleșurile întoarse care îl prinseseră ca niște iele în cercul lor, la toate opreliștile de piatră ridicate în jurul său și peste care nu era chip să treacă, la roiurile de flecușete care îi înrăutățiseră soarta, și așa vitregă, ultima flăcărui de speranță și fericire se topea, înghițită de zvîcnirea din urmă a pojarului din inimă, lăsîndu-l în fața unui hău de beznă nesfîrșită, pe a cărui buză era silit să meargă, clătîindu-se în fiecare clipă. Atunci ura lui Glen și a lui Frederic i se părea un dar neasemuit, iar a-și pune capăt zilelor pentru a scăpa de rușinea pe care i-o pregăteau în fata semenilor săi — singura încheiere cuvenită pentru o astfel de viață.

ni

Aşa cum o statuie aşezată pe un picior rotitor ne aduce sub ochi când o mână, când un picior, când spatele, când faţa, când o coastă, schimbându-şi mereu muchiile şi feţele, tot astfel se întâmplă şi cu un suflet ţintuit şi schimbat în stană de piatră, când e învîrtit de mîna Adevărului. Doar minciunile nu se schimbă niciodată ; să nu vă aşteptaţi ca Pierre să rămînă nemişcat. Nimeni nu o să facă pe călăuza de muzeu arătîndu-vă „pătrarele” lui, în timp ce el se roteşte ca luna în jurul domniilor-voastre. Nu aveţi decît să le desluşiţi după cum vă taie capul!

Mai trecu o zi ; Glen şi Frederic nu-şi făcură apariţia, iar Pierre, Isabel şi Lucy rămaseră să vieţuiască împreună. Prezenţa lui Lucy sub acelaşi acoperiş începu să aibă o înrîurire din Ge în ce mai mare asupra lui Pierre. Cîte- odată, sub privirea lui Isabel care-1 cerceta pe furis, o sorbea din ochi într-un fel ce nu-i şedea deloc bine unui simplu văr, aşa cum pretindea că îi este lui Lucy ; alteori cîta la ea cu o expresie pe eare Isabel o înţelegea şi mai puţin, de teamă, groază şi respect, amestecate şi eu oarecare sîcîială. În general, însă, în purtarea lui faţă de Lucy se vădea respect, grijă şi înţelegere — nimic mai mult. Nu rămnea niciodată singur cu ea, deşi, la fel ca înainte, stătea uneori de vorbă singur cu Isabel.

Lucy nu jfărea deloc doritoare să fure cuiva locul de lîngă el; nu arăta riici un fel de curiozitate necuviincioasă în ceea ce-1 privea pe Pierre şi nici un îel de stînieneală dureroasă faţă de Isabel. Cu toate acestea, cu fiecare ceas care trecea, părea că se furîsează mai bine între ei, deşi fără să se silească şi fără să-i atingă.

Cîteodată lui Pierre 4 se năzărea -că un trimis al pftterilor firii poposise în apropierea 'lui ca -să-l ferească de un rău cumplit, iar lui Isabel că o mîna nevăzută o împingea parcă la o parte. Şi totuşi, cînd erau toţi trei împreună, minunata seninătate, dul- ceafta şi nevinovăţia desă-vîrşită a lui Lucy înlăturau orice ar fi putut semăna cu o stînjeneală obişnuită. Stînjeneala nu-şi făcea loc între ei decît atunci cînd Pierre rămînea cu Isabel, după ce Lucy se ridica şi pleca, lăsîndu-i singuri.

între timp, Pierre lucra mai departe la cartea lui ; cu fiecare clipă, însă, simţea mai apăsător cît de potrivnice erau împrejurările în care trudea. Pe măsură ce strădania creştea şi-l strîngea din ce în ce mai tare în chingile ei, storcîndu-i tot mai multă vlagă, simţea că i-a rămas din ce în ce mai puţină în vine pentru a o dăruia acestei opere. Nu numai că Pierre avusese nenorocul de a se simţi — deşi nu tot timpul — îmboldit, la o vîrstă neeoaptă, să se apuce de o lucrare pentru care era nevoie de o minte bine aşezată pe făgaşul ei — lucru oricum de plîns — dar tocmai acum, cînd n-avea nici după ce bea apă, era silit să pornească la o treabă îndelungată, sil cărei capăt nici nu se vedea, menită — culmea — a-i aduce un câştig bănesc. Cum de ajunseseră aici lucrurile ? De unde porneau

ele ? Am putea să vă lămurim în amănunt şi cu folos, dar locul şi timpul nu ne-o îngăduie.

în cele din urmă, nevoile casei — chiria şi plinea — ajunseseră să-l strîngă atît de tare de gît, încît, fie că voia, fie că nu, primele pagini trebuiau încredinţate tiparîţei ; apăru astfel încă o corvoadă : paginile tipărite îşi spuneau acum cuvîntul asupra celor scrise de mîna, care urmau

să vină, poruncind tuturor gândurilor și închipuirilor lui Pierre : „așa și pe dincolo”, „să faci așa și nu altfel”, „altfel nu ne vom mai potrivi”. De aceea, cartea era deja îngrădită, priponită și sortită nedeșăvârșirii chiar înainte ca el să fi ajuns la o formă sau încheiere anumită. Ah, cine poate zugrăvi chinurile sărăciei pentru un autor cu gânduri nobile ! în timp ce prostănacul de Millthorpe râdea de aniinarea cu câteva săptămîni sau luni a cărții lui, Pierre își măcina între măsele amarul, încredințat că tuturor marilor creații ale umanității alcătuitoarii lor le dăruiseră și le închinaseră nu clipe și săptămîni, nu ani și ani, ci întreaga lor viață. De fiecare din brațele lui atîrna o tînară fată care și-ar fi dăruit viața pentru el. Pe ele altă parte, Pierre, în cea mai adîncă și mai înălțată parte a ființei sale, era lipsit cu desăvîrșire de orice ajutor,, și de la ceruri, și de la oameni, și de la jivinele firii. într-un oraș de sute de mii de făpturi omenesti, Pierre era la fel de singur ca și cînd s-ar fi aflat la Polul Nord.

Și cel mai jalnic lucru era că toate acestea nu se puteau bănuî dinafară și nu se puteau povesti dinlăuntru ; pumnalele care îi străpungeau inima erau luate în rîs de Prostie, Neștiință, Mărginire, Mulțumire de Sine. precum și de Nerozja din jur. îhcepa să se simtă ca un Titan ale cărui brațe sînt chinuitor de încet crîmpoțite cu forfecu- țele de unghii ale sortii. Se simțea legat fedeleș. Tot ceea ce gîndește, mișcă sau zace nemișcat părea făcut anume ca să-și bată joc de el și să-l chinuie. Măreția îi fusese parcă dăruită doar pentru a fi tîrîtă în noroL Și totuși, îndîrjirea din suflet nu-l lăsa să se dea bătut. împotriva unei inimi sfișiate și a unui cap gata să-i plesnească, împotriva osteneții, a sfișelii și lipsei de somn aducătoare de moarte, împotriva nebuniei și a vîrtejurilor, s-ridica asemenea unui semizeu. Corabia sufletului său vedea stîncile pe care nu le putea ocoli și se îndrepta spre ele cu toate pînzele sus, pregătindu-se să devină o curajoasă epavă. Acum răspundea rînjetoarelor cu rînjete și îmboldea maimuțele care se

strîmbau la el. Din sufletul lui de apostat țîsneau gînxiiri de o dumnezeiască adîncime ; copleșit de mizerie și moarte, crea forme ale vieții și bucuriei. Din junghiurile inimii mlădia flori pe hîrtie. Iar toate celelalte le ascundea sub poala largă a filozofiei ce le cuprindea pe toate. Cu cît scria mai mult și cu cît se cufunda mai adînc în adîncurile cugetării, Pierre vedea ce greu este să pui degetul pe Adevăr, cit de puțină sinceritate ascund pînă și gîndurile cele mai mărețe și mai cinstit scrise. Asemeni cărților de joc măsluite, paginile marilor opere erau acoperite cu o pojghiță calpă. Nu-i rămînea decît să-și ticluiască și el pachetul său ; sărman pachet jerpelit și sărmane cărți de joc măsluite ! Nimic nu-i stîr- nea mai tare sila decît propriile lui năzuințe ; nimic nu-i trezea o scîrbă mai adîncă decît partea cea mai înaltă a sufletului său. Succesul strălucit i se părea nesuferit, căci vedea limpede că cel mai strălucit succes nu putea fi doar rodul Meritului ; era al Meritului o miime, iar cît privește restul... doar întîmplări și potriveli în nouă sute nouăzeci și nouă de cazuri. Disprețuia deci, înainte de a-i fi cîștigat, laurii care nu pot fi niciodată împărțiți fără părtinire. Dacă însă, dinspre partea lui, sămînta ambiției n-avea decît să nu rodească, împrejurările îl puseseră totuși în situația unui înverșunat căutător al faimei. Simțea deci dinainte mușcătura de nemărturisit a ciudei la gîndul că avea să primească laude ori critici la fel de necăutate și la fel de urîte înainte chiar de a fi împărțite. Vedea deci dinainte piramida de dispreț a măreției adevărate. față de liota la fel de necuprinsă a criticilor mărunți cît bobul de mac. Disprețul lui era dintre acelea care nu catadicsesc nici măcar să se arate disprețuitoare. Cei pe care îi disprețuia nu aveau s-o știe niciodată. În mica lui chilioară, Pierre gustase pînă acum tot ceea ce-i putea oferi lumea ori ca laudă, ori ca muștrare ; gustînd așadar din amîndouă cupele, le sorbise pînă la fund. Orice osana, orice denunțare, orice critică avea să vină prea tîrziu

pentru Pierre.

4
7
4

Omul nu se dezgolește niciodată astfel, ca o casă fără uși și obloane, rămasă în bătaia celor patru vânturi dezlănțuite, fără să sufere încă alte stricăciuni. Din ce în ce mai adesea, Pierre trebuia să se lase pe spătarul scaunului, simțind că-1 ia cu un leșin de moarte. Și mai adesea se întorcea clătînindu-se spre casă din plimbarea de seară, și din pricina sleirii trupesti își economisea răsuflarea cu care răspundea la întrebările neliniștite cum ar putea fi ajutat. Și, ca și când toate răutățile și încrîncenările duhurilor juruite împotriva lui și înfrățite cu slăbiciunea trupestă nu ar fi fost îndeștate, îl lovi încă un necaz, ca un șoim abătut din cer. Truda neîncetată îi îmbolnăvi ochii. Erau atât de obosiți, încît în unele zile trebuia să scrie cu pleoapele aproape închise, temător a le deschide larg luminii. Cerceta hîrtia printre gene și ea îi apărea brăzdată de drugi de fier. Alteori scria orbește, cu ochii întorși de la coala albă, întruchipare — fără voia lui — a nevoii și dezgustului pentru ceea ce îl făcea prizonierul cel mai răzvrătit al literelor.

În fiecare seară după ce isprăvea ce avea de scris în ziua aceea, veneau acasă la corectat paginile din ziua trecută, și Isabel i le citea. Erau pline de greșeli ; năpădit însă de armiile de cristal pur ale închipuirilor sale, nu mai avea răbdare să stea să ronțaie cu migală de cariu la paginile scrise ; le îndrepta la întîmplare pe cele mai mari și le lăsa în pace pe celelalte, făcînd haz în șinea lui de prada bogată pe care o azvîrlea de bunăvoie criticilor înarmați cu lupă de insectar.

Pînă cînd primi un semn interior cumplit de a se opri, de a nu mai continua această neîncetată luptă.

La început afla adeseori ușurare în plimbarea din fiecare seară pe strada cea mare a orașului ; în felul acesta singurătatea sufletului său se cunoștea mai bine pe sine, prin frecăturile neîncetate ale trupului de celelalte trupuri ale forfotei de oameni grăbiți. Apoi își dădu seama că

începuseră să-i placă mai mult serile cu furtună decît cele blînde ; atunci pe marile bulevarde era mai puțină înghesuială, nenumăratele streșini de pînză ale prăvăliilor flăcău și se zbăteau ca pînzele corăbiilor pe furtună, obloanele zăngăneau asemenea copastiilor biciuite de valuri, iar olanele cădeau de pe acoperișuri precum talazurile despicate de prora corăbiei. Înfruntînd astfel de vijelii pe străzile neumbrate, Pierre se simțea cuprins de o bucurie demonică, triumfătoare ; în vreme ce ceilalți muritori se vîrșeau temători în vizuinile lor, el era singurul care ținea piept măreției elementelor, ale căror biciuiri răzbunătoare de grindină se schimbau în rouă dulce atunci cînd se izbeau de tuciul încins al trupului său înfierbîntat și, nevătămate, se prelingeau la pămînt.

Treptat, în astfel de seri în care vîntul urla, iar grindina biciuia, începu să-și îndrepte pașii către străzile întunecate, lăturalnice, căutînd cîrciumi singuratică și misterioase. Marea lui plăcere era să se așeze ud leoarcă pe un scaun, să ceară o halbă de bere și, trîgîndu-și gluga pe ochi ca să-i apere de lumină, să-i observe pe nenumărații dezmoșteniți ai lumii, care își căutau acolo adăpost de furtună în miez de noapte.

În cele din urmă începu să nu-i mai placă nici rătăcitul prin cîrciumi; acum nu-1 mulțumea, nu mai putea îndura nimic în afară de singurătatea noptatică a celor mai întunecoase ulicioare șerpuiind printre depozite. Pe aici își făcuse obiceiul să cutreiere, pînă cînd într-o noapte, pregătindu-se să se întoarcă acasă, se opri cuprins de o toropeală neașteptată, neobișnuită, copleșitoare. Nu știa unde se află ; îl părăsiseră simțurile obișnuite ale unei făpturi vii. Nu vedea nimic, deși, ducîndu-și fără voie mîna la ochi, i se păru că pleoapele îi sînt ridicate. Apoi, parcă se făcea că îl învalue o orbire, o amețelă și un vîrtej ; în fața ochilor îi dănuiau miliarde de stele verzi; simți că piciorul îi șovăie pe trotuar, întinse

mîinile și nu mai știu de el. Cînd se trezi, își dădu seama că zace întins în șanț, murdar de noroi și nămol. Incereă să se ridice, ca să vadă dacă poate sta în picioare : slăbiciunea îi trecuse cu totul. Lu^i pasul către casă, nevroind să se odihnească sau să se oprească, ta nu cumva năvala sîngelui la cap, ca urmare a unei opriri bruște, să-l doboare din nou. Întâmplarea îl făcu să înțeleagă că nu trebuie să se mai avînte pe acele străduțe neumblate, ca nu cumva răul să-l apuce iar și să piară într-o noapte, neștiut și nebănuit de nimeni. Dar dacă ameteala aceea cumplită fusese de fapt un semn de primejdie încă mai adîncă, nu vru să țină seama de el, ei își căzni mai departe inima și mintea.

În cele din urmă, după ce chiar sîngele din trup se ridicase în zadar împotriva sufletului de titan, nu mai ră- mînea decît ca singurele ferestre deschise ale acelui suflet, ochii, să-l trădeze mișelește și cu mai multă izbîndă încă decît sîngele răzvrătit. îi chinuise atît de fără milă, încît acum se împotriveau cu desăvîrșire să se mai aplece peste hîrtie. li întorcea spre coala albă, și atunci clipeau și se închideau. Globii ochilor se rostogoleau în găvanele lor, întorcîndu-se de la el. își duse mîna la ei și se sprijini de spătarul scaunului. Apoi, fără să spună o vorbă, rămase pe loc pînă se făcu ceasul să se ridice, nemișcat, suspendat în sine însuși, mut.

A doua zi — la cîteva zile după sosirea lui Lucy — simțind că încrederea în sine este nu numai de neocolit, ci și cu totul trebuincioasă în alcătuirea unei cărți mari și profunde, sau chiar în încercarea nereușită de a scrie o carte mare și profundă, se apucă din nou de lucru. Dar din nou globii ochilor i se rostogoliră în găvane ; și o torpoare de neînvins și fără nume — iscoadă a morții însăși — puse stăpînire pe el.

IV

În această stare de nesimțire avu un vis neobișnuit. Lucrurile făcute de mîna omului din jurul său se îndepărtară și în locul lor se întrupă o priveliște măreață, ne-pămîntească, alcătuită de mîna firii. Deși nu-l putea atinge, tabloul de umbre îi era cunoscut. Era Muntele Titanilor, un pisc ce se ridica singuratic, înconjurat de» un plai golaș, nu departe de șiragul dealurilor albastrii care înconjurau conacul strămoșesc.

Orice-ar spune unii poeți, natura nu este atît tîlmaciul cu limbă de miere al propriului ei grai, cît făuritoarea acelui iscusit joc de buchi în care fiecare om — alegîndu-le și îmbinîndu-le cum dorește — poate să își citească lecția care-i place, după cum îi este gîndul și starea. Astfel un bard cu fumuri mari, dăr deamăgit și plin de mofturi care venise odată la Poiana Șeii, cătase către acel vîrf înalt și-l botezase cu numele care îi și rămăsese, făcînd să fie dat uitării numele de mai înainte — Muntele Plăcerii — cu care-l blagoslovisse un fermier baptist, admirator din tată-n fiu al lui Bunyan și al minunatei lui cărți. Vraja acelui nume rămase să zăbovească asupra muntelui, căci scrutîndu-l în lumina acelor cuvinte grăitoare, nici un privitor cu suflet de poet nu putea să nu recunoască ce bine fusese găsit. Ca și cum bătrînul pisc s-ar fi dichisit bucuros după porecla lui cea nouă, povesteau unii că își schimbase pe nesimțite înfățișarea în ultimele treizeci-patruzeci de ierni. Această ciudată legendă nu era chiar numai o scorneală, căci prăvălirile de stînci uriașe și copaci falnici din fiecare an îl țineau mereu altfel și-i schimbau întreaga față.

Către miazănoapte, acolo unde stătea față-n față cu vechiul conac, la o depărtare de vreo treizeci de kilometri, văzut dinspre veranda din spate, în amiezile învăluite în dulcea negură a unor zile de vară, muntele înfățișa ochiului un pisc abrupt, lung, vioriu, încîntător și cu neputință de

urcat, înalt de vreo șapte sute de metri și mărginit de ambele părți de plaiuri bune pentru pășune, ce coborau în trepte dulci.

Aceste plaiuri, trebuie spus, erau însă năpădite de un soi de știr alb cu frunze țepoase, pe care vacile nu-l mîn- cau cu nici un chip și care, înmulțindu-se fără măsură, făcea să scadă simțitor prețul lor. Din această pricină, fermierii crescători de vite veniseră cu jalba la stăpîna lor ca să le scadă dările în căruțe cu fin în iunie, în putinele cu unt, în junei și bouleni în prag de iarnă, precum și în sânni cu curcani de Crăciun.

„Florica albă e blestemul nostru !” strigară ei, că- zînd în genunchi. „Știrul alb nu pierе, în fiecare an urcă mai sus și înghite alte pășuni ! Știrul cel veșnic nu vrea să moară și florile de anul trecut sînt la fel de proaspete și anul acesta ! Plaiurile sînt albe, sclipitoare și, în luna caldă a lui iunie, arată tot ca niște troiene de zăpadă, adevărat semn al nerodniciei știrului. Scapă-ne de știr, bună stăpînă, ori îndură-te și ne scade din dări !”

Dacă te apropiai, vedeai că făgăduiala viorie ce se zărea de pe veranda conacului nu fusese mincinoasă, în-.

cîntătoarea ei îmbiere pîrînd să îndreptățească primul nume pe care îl primise, răsfățată în frunzișul des al unei păduri agățate de coastele sale. Dacă veneai însă și mai aproape, vedeai cum era adesea sfîșiată perdeaua de frunze, dezvăluind ochiului priveliști cumplite de stînci de smoală picurate deasupra hăului și guri misterioase de peșteri cu lupi. Mirat de această neașteptată schimbare, călătorul grăbea pasul, ca să vadă dacă priveliștea se face alta atunci cînd intră în împărăția acestui munte cu multe fețe. Acum poalele lui care, de departe, pâruseră o pajiște întinsă, se făceau pe neașteptate un urcuș lung și obositor, ce se înălța pînă aproape de piciorul pîcului' abrupt ; astfel, ierburile înflorite se vâlureau izbindu-se de el, așa cum valurile dantelate ale unui talaz alene crescător se lovesc

de copastia unei uriașe corăbii de război în largul mării. Așa cum printre nisipurile încrețite ale Eghiptului rînduri de sfîncși spărți, în neorînduială, arată calea către marea piramidă a lui Keops, acest lung urcuș era semănat cu bolovani uriași de forme năzdrăvane, închipuiri de basm ce păreau înzestrate cu înțelegerea mută a unor animale culcate, înțelegere amorfă în urma cine știe cărei triste vrăji întristătoare. Și totuși, împrejurul acestor stane de piatră, pînă în marginea cea mai îndepărtată și peste țancurile cele mai viclene, singuratecele capre negre alegeau iarba cea dulce, căci pietroaiele golașe storceau din ele o umezeală abia simțită care hrănea cu verdeață tot ceea ce creștea în apropierea lor.

Dacă treceai și de aceste stane aplecate, puteai să urci mai sus, către pădurea atîrnată și, străpungînd marginea mai de jos, rămîneau înlemnit, ca un oștean ce se trezește deodată în fața unei redute de neînvins, cînd el se așteptase să ajungă sus dintr-o singură zvîcnire curajoasă a mușchilor. Ascuns cu iscusință vederii de perdeaua de smarald a frunzelor țesute, se ridica în fața cutezătorului

o clădăraie amenințătoare, acoperită de mușchi ca fierul ; toată această uriașă față mustea de umezeală ce nu se putea usca și împrășca de pe fruntea-i boltită stropi de apă reci ca roua morții. Tremurau ca varga în acea lumină de amurg, chiar dacă era ziua la amiaza mare și zăpușeala verii în ținuturile de la poale. Roată în jur, stîncile mohorîte și brăzdate de cicatrici o înconjurau strîns ; tișneau, se străpungeau, se întindeau, se umflau și se întindeau hulpave, umplînd locul cu o zburlită hidoșenie. Printre ele, aruncate la împlinire claie peste grămadă, precum buștenii crăpați cărați de șuvoaiele îndepărtatului Arkansas și încălecați unii peste alții, ori ca marile catarge și vergi ale corăbiilor răsturnate, împinse

cu putere și azvirlite pe coama valurilor Atlanticului ca niște mănunchiuri de surcele, vedeai tristețe rămasă pe care vintul de miazănoapte, oșteanul credincios al iernii, le smulse din păduri și ie lăsase azvirlite cu dispreț barbar pe propriul lor câmp de bătaie. În mijlocul acestei priveliști de pustietate zadarnică și necuprinsă se auzeau zgomotele răzlete ale stincilor ce cădeau chiar în clipa aceea, spargând liniștea cu un bubuit asurzitor, semănând teama împrejur și fugărind ecourile prin feluritele guri de peșteră, ca pe niște femei și copii speriați într-o cetate năpădită de năvălitori.

Disperare, ruină, neîndurată și fără capăt, fiori și întuneric ; aici domnea o viață neștiută ascunsă de acea înșelătoare mantie viorie care învăluia atât de elegant

— văzută de pe terasa conacului — muntele numit odată „al Plăcerilor”, iar acum numit „al Titanilor”*.

înfrînt de bezna și înălțimea neînchipuite, nu-ți ră- mînea decît să faci trist cale-ntăarsă și, poate, să ocolești apucînd-o peste plaiurile lăturalnice, acolo unde nemurirea stearpă și fără miros a micii flori albe nu se învoia să slujească drept hrană blindelor, gînditoarelor vaci. Ici și colo simțeai mirosul pipărat al smocurilor de izmă mîții, acea iarbă atît de dragă stînilor. Vedeai apoi însăși mica plantă și, oriunde o întîlneai, găseai și vechi temelii de casă, precum și bunele putrede ale unor cabane demult dărîmate, priveliște tristă oarecum ascunsă de blîndețea verde a ierbii statornice. Își merita cu prisosință numele de izma mîții, căci asemeni pisicilor oploșite pe lingă un hogoac rămînea pe loc, scaldînd și imbălsămînd cu floarea ei vatra pustie, deși toată suflarea părăsise de mult locurile. Rău ascunsă : căci în fiecare primăvară minunatul știr alb cîștiga încă o bătălie asupra ierbii de grădină ; în fiecare toamnă, izma

murea, dar măcăcinele nu pieră în nici o toamnă. Izma și știrul! Pacea căminului pămîntesc și setea de veșnicie nesătulă și năpăditoare !

Acum nu mai puteai să tai pieptiș poala tristului plai, ei trebuia să o iei de-a lungul povîmîșului celui lung, aflat sub înălțatul pisc. La mijlocul drumului te opreai din nou, printre asemuirile sfîncșilor prăbușite de pe coama uriașului. Șovăiai ; privirea îți era atrasă de o alcătuire sfidătoare, o plămadă a groazei. Îl priveai pe Enceladus titanul, cel mai puternic dintre uriași, zvîrcolindu-se să scape de glia care-l înlănțuia. Mușchiul verde îi încingea fruntea ca o cunună. Ciung, își frămînta trupul întins ca o coardă, iar mitologicii munți Pelion și Ossa erau prăbușiți alături ; cu cununii de mușchi verde îi era încinsă fruntea frămîntată ; neînfrmt, și-o întorcea către piscul tiranic împotriva căruia avea să se semețească veșnic, deși nemilos respins de acesta, azvîrlit la poalele lui, însemnat cu semnul de neînlăturat al blestemului și lăsat în bătaie de joc să urle în pustiu.

Pierre se simțise întotdeauna interesat de această minunată stană de piatră, deși pînă acum tilcul ei ascuns nu

se deslușise. Cînd era încă băiat de școală, încercase să se urce pe stîncă, în tovărășia altor tineri hoinari ca și el; stîmit de forma ei neobișnuită, adusese tîmăcoape și hîr- lețe și săpase în jurul ei, dezgropîndu-i temelia ca să afle dacă este doar o curiozitate drăcească a naturii, sau o măreață urmă a cine știe cărei arte dinainte de știința oamenilor. Împreună cu ceilalți curioși, Pierre îl cercetase mai cu luare aminte pe acest nemuritor fiu al Terrei. Pe vremea aceea, în starea neatinsă de mîna omului, statuia nu arăta altceva decît capul de piatră vulcanică înconjurat ca de o cunună, ieșind din pămînt, cu fața ce nu cunoștea rușinea, ridicată către munte și cu gîtul ca de taur, limpede cioplit. Cu chipul strîmbat, brăzdat și crăpat, cu fruntea întunecată,

batjocorită de mușchiul obraznic, Enceladus stătea înghețat, îngropat în pământ, până la grumaji. Tîmăcoapele și hîrletele îi luară în curînd cocoșa de pe ymeri, și în cele din urmă săpară un fel de puț rotund în jurul statuii, pînă la o adâncime de vreo patru metri. Ajunși acolo, școlarii obosiți se lăsară păgubași, căci cu toată truda nu ajunseseră nici măcar pînă la dîgătoarea titanului. Îi dezgoliră mare parte din pieptul puternic, scosese ră la iveală umerii ciopuțiți și cioturile brațelor odinioară îndrăznețe. După ce-l despuiască, îl părăsiseră pradă rușinii pe nefericit, lăsîndu-i, în ciuda indignării sale mute, pieptul gol pradă murdăriei păsărelelor, care și așa de veacuri își lăsau gîinașul pe creștetul lui înfrînt.

Cu nimic mai prejos decît acel titan de plumb cu care arta lui Marsy și mîndria nețarmurită a Bourbonilor îmbogățiseră minunatele grădini de la Versailles și din a cărui gură încă strîmbă țîșnesc jerbe de apă la douăzeci de metri înălțime, întrecîndu-se cu flăcările vulcanului Etna, știut a fi încă din vechime răsufătoarea rea a uriașului învins, cu nimic mai prejos decît decît acel semizeu de plumb acoperit cu pietre costisitoare și cu un genunchi îndoit ieșit afară din bronzul sfărîmat, acest Enceladus al Americii, dăltuit de mîna vînjoasă a naturii însăși, avea unv înțeles mai adînc decît cealaltă statuie, întrecînd frumoasa plămădire a priceperii mărginite a omului. Marsy îi dăduse brațe celui sortit în veci să nu se poată apăra : natura, mai aproape de adevăr, i le tăiasă și lăsase titanul neputincios, fără vreo armă cu care să se apere.

. Aceasta era priveliștea sălbatică — Muntele Titanilor și mănunchiul înfrînt al celor ce voiseră să cotopească cerurile, cu Enceladus între ei, jalnic îngenuncheat la poalele semetiei ; acesta era tabloul care, în ciudatul vis al lui Pierre, luase locul celor patru pereți goi, mesei de scris și patului de campanie. Dar de data aceasta titanii

nu mai erau împietriți în jalnicele lor atitudini, ci săriră în picioare, se repeziră în susul piscului și se îmbulziră, izbindu-se de peretele mut al abisului. În fruntea lor văzu un uriaș cu cunună de mușchi pe cap și fără brațe care, neputînd să dea altminteri friu liber urii lui necruțătoare, își folosi trupul ca un berbec și își izbi coastele încordate, iarăși și iarăși, de această fortăreață de neînvins.

„Enceladus ! E Enceladus !” strigă Pierre în somn. În acea clipă fantoma se întoarse către el și Pierre văzu că nu este Enceladus, ci că de pe grumajii titanului, fața lui proprie îl privea mărită, cu durere și deznădejde de pro- roc. Tremurînd, se ridică de pe scaun și se trezi din în- chipuita-i groază ca să înfrunte suferința adevărată.

Cunoștințele cam amestecate de mitologie ale lui Pierre limpeziră și mai mult arătarea din vis. Limpezirea era prevestitoare de rău și respingătoare ; poate deoarece Pierre nu trecuse de ultima vamă a întunericului; poate fiindcă Pierre nu smulsese anume o ultimă alinare din această pildă ; nu biciuise stinca încăpățînată așa cum făcuse Moise, silind piatra seacă să-i potolească setea dureroasă.

Izbit de cunoașterea lui, Muntele Titanilor părea să lase să-i scape următoarea istorisire :

Bătrînul Titan era fiul păcătoșilor Coelus și Terra, fiul păcătoșilor Cer și Glie. Titanul luase de nevastă pe muma lui, Terra, altă unire în păcat. Enceladus era una din odraslele lor. Tot astfel precum Enceladus era fiu și nepol născut din păcat, din amestecul ceresc și pămîntesc al sufletului lui Pierre se născuse o stare amestecată, tulbure, care tînjea către tărie, dar nu se smulsese încă din ghearele țărîinii ; pămîntească în desăvîrșirea ei, era legată de trupeasca lui mumă, zămislind la rîndul său pe de două ori păcătosul Enceladus din el ; starea lui Pierre de acum, dorința necugetată de a lua cerurile cu asalt venea, pe de altă parte, din moștenirea părintelui zeiesc. Așa se cuvine, prin orînduiala lucrurilor, ca

titanul azvîrlit din rai să caute să-și recîştige dreptul de prim născut, chiar cu prețul unui atac sîngeros. Cel care se luptă cu cerul dovedește astfel cel mai bine că are ce căuta acolo ! Cel care se tîrîie mulțumit în șanțul ce înconjoară acea citadelă cristalină dovedește că s-a născut în tină și că acolo îi este locul.

Revenindu-și în cele din urmă după amețeala acestei arătări din vis, Pierre își orîndui înfățișarea cum putu și ieși din cameră. Adunîndu-și toate puterile care-i mai rămînieau, se hotărî ca, printr-o schimbare desăvîrșită din cap pînă în picioare, printr-un act de voință împotriva înclinărilor obișnuite lui, să se lupte cu ciudata boală de ochi, acel nou dușman care i se arătase în vis și acest iad al viziunii lui titanice.

Acum, Irecînd pragul camerei sale, se strădui din răputeri să își ia un aer mai vesel, deși nu avea de unde să știe cum arăta de fapt; temîndu-se că oglinda îi va arăta adevăruri mult prea întunecate, în ultima vreme nu se mai uitase în ea ; între timp încerca să găsească în mînte cuvinte săgalnice sau chiar jucăușe, pe care să le spună tovarășelor lui cînd le va propune planul pe care și-l făcuse.

^ Tot astfel, pentru mohoritul Enceladus, globul pămîn- tesc pe care zeii i-l legaseră de picioare ca pe un- butuc spre a-l tîrî în veci rodea mii de flori, ale căror zîmbete iragede ascund cumplita-i greutate.

CARTEA **XXVI**

O PLIMBARE ; UN PORTRET NECUNOSCU | O CĂLĂTORIE ÎN LARG ȘI SFÎRȘITUL

X

— Hai, Isabel, hai, Lucy ; pînă acum nu am ieșit

4
8
5

niciodată la plimbare împreună. E frig, dar senin ; afară din oraș o să vedem și soarele. Haideți, îmbrăcați-vă să mergem pînă la chei și, dacă găsim o barcă în port, poate ieșim și pe mare puțin. Nu mă îndoiesc, Lucy, că ai să găsești în port, pînă ce vor veni elevii adevărați, cîteva scene pentru schițele pe care le faci în taină, la care lucrezi cu atîta dăruire, singură, îndărătul ușilor închise.

La acestea, privirea blîndeî Lucy, care la început înota în valuri palide de plăcere și recunoștință auzind propunerea neașteptată a lui Pierre de a se odihni puțin, se schimbă într-una de neșfîrșit, mut și nedescris înțeles, în timp ce ochii scăldați în lacrimi se îndreptară blînd, deși uimiți, către podea.

•>- Al terminat, atunci! strigă Isabel, care observase această mică scenă și făcuse un pas înainte, de parcă ar fi vrut să se așeze între Pierre și Lucy, prinzînd căutătura plină de admirație pe care acesta i-o aruncase tulburatei fet^e. Cartea aceea groaznică e terminată ! Slavă cerurilor !

Nu chiar, zise Pierre și, uitînd de orice fel de prefăcătorie, lăsă o expresie de înflăcărare nechemată să-i apară pe chip. Dar înainte de a isprăvi acea înfiorătoare muncă, trebuie să mă mișc și prin alt element decît pămîntul. Am stat în șaua Terrei pînă am ajuns frînt de oboseală ; cată deci să sar din zbor pe cealaltă coamă înspumată. Mi se pare că îndrăznețul trebuie să stăpînească în același timp doi bidivii ! Pămîntul și Marea î precum călăreții de la circ, nu avem voie să descălecăm niciodată, ci să ne odihnim și să ne întărim sărînd de pe un cal pe

altul, în timp ce ei aleargă în jurul soarelui, grumaz lîngă grumaz. Atît de lung mi-a fost drumul în șaua pămîntului, încît sînt amețit!

— Nu vrei deloc să mă ascuți, Pierre, zise Lucy încet ; nu e nevoie să te chinui atîta. Știi că Isabel și cu mine ne-am oferit să-ți fim ucenici, nu numai la copiat, ci și la scris. Sînt sigură că ți-am putea fi de ajutor.

— Cu neputință ! În turnirul meu scutierii nu sînt îngăduiți !

— Ah, Pierre ! Pierre ! strigă Lucy lăsînd să-i cadă şalul din mîna şi privindu-l cu dorul de nedescris al unei simţiri de nepătruns.

Privind-o într-un fel straniu pe Lucy, Isabel se trase mai aproape de el, îi luă mîna şi-i vorbi :

— Bucuroasă mi-aş da ochii din cap pentru tine, Pierre ; uite, ia-i şi foloseşte-i în loc de ochelari.

Şi, spunînd acestea, căută sfidător şi trufaş către Lucy.

Toţi se mişcară aproape fără voia lor, ca şi cînd erau gata de plecare.

— Sînteţi gata ? Mergeţi înainte ! spuse Lucy supusă; vin şi eu după voi.

— Ba nu, vom ieşi braţ la braţ cu toţii, zise Pierre ; haideţi !

Cînd ieşeau prin gangul cu bolta joasă ca să ajungă în stradă, un marinăr glumeţ cu obrajii arşi de soare, care trecea pe lîngă ei, îi strigă :

— Strînge pinzele, băiete ; te afli la strîmtoare !

■ — Ce spune ? întrebă Lucy. Trecerea e strîmtă, într-adevăr.

Dar Pierre simţi cum un tremur neaşteptat trecu de la Isabel spre el, iar ea îi şopti ceva neînţeles la ureche.

Ieşind într-unul din drumurile mai largi, văzură o pan- cardă mare, bătută pe o uşă, care anunţa că la etaj se află o galerie de tablouri de curînd aduse din Europa şi **care** pot fi privite pe gratis, înainte de a fi scoase la mezat. Deşi nu plănuiise să viziteze galeria, cedînd unei porniri bruşte Pierre le propuse tinerelor de lîngă el să vadă tablourile. Ele nu se împotriviră, aşa că urcară cu toţii scările.

În antecameră primi un catalog. Se opri să arunce o privire grăbită prin el. Printre lungile şiruri de nume, cum ar fi : Rubens, Rafael, Angelo, Domenichino, Da Vinci, toate neruşinat precedate de cuvintele „neîndoios" sau „autentic", Pierre dădu de următoarea scurtă menţiune : „Numărul 99. Capul unui necunoscut. Anonim."

Era limpede că întreaga colecţie era alcătuită

din smîn- gălituri jalnice aduse din străinătate, botezate cu cele mai de vază nume cunoscute ale artei de către neasemuita obraznicie a neguțătorilor din America. Dar întrucît nici cele mai rău schilodite trupuri ale desăvîrșirilor antichității nu sînt deloc nevrednice de atenția privitorului, nici cele mai nepricepute însăilări din ziua de azi nu sînt de lepădat ; amîndouă sînt doar niște trunchiuri. Primele, ale desăvîrșirilor dispărute ale trecutului, celelalte, luîndu-le înainte, ale desăvîrșirilor încă neatinse ale viitorului. Cum Pierre trecea pe lîngă pereții acoperiți cu tablouri și i se părea că vede toată îngîmfarea găunoasă care-i făcuse pe unii din acești iluștri necunoscuți să copieze cu mîna lor slăbănoagă teme atît de mărețe, nu-și putu înlătura cele mai rele presimțiri în ceea ce-l privea. Toți pereții lumii păreau acoperiți cu cadre goale și neputincioase, în care liniile mărginitoare erau trase de penelul unui maestru, dar umplutura și vopseaua erau puse cu bidineaua unui cîrpaci. Tablourile mai mici **și** mai umile, ce reprezentau mici scene familiare, erau neîndoielnic cel mai frumos zugrăvite ; ele însă, deși nu urîte la privit, într-un anume fel nu-i trezeau nici o nobilă simțire adormită în suflet, fiind deci, într-un fel mai larg, nepotrivite **și** bune de nimic, vrednic de dispreț.

În cele din urmă Pierre și Isabel ajunseră la acea cadra pe care capriciul lui Pierre o tot căuta numărul 99.

— Dumnezeuule ! Privește ! Privește ! strigă Isabel tare tulburată. Doar oglinda mea mi-a arătat pînă acum **acea** privire ! Uită-te ! Uită-te !

Prin cine știe ce hocus-pocus al întîmplării, sau printr-o șmecherie a celor care atîrnaseră tablourile, un giuvaer de artă italiană se rătăcise în această amestecătură de șarlatanii.

Cine a trecut prin marile galerii ale Europei

fără să rămână încremenit în fața unor atît de copleșitoare sobo- ruri de neîntrecută măiestrie — atît de multe încît orice puțință de deosebire sau alegere e răpită minților mai obișnuite — și, înzestrat fiind cu calm și pătrundere, a trecut cu bine prin aceste pictate furci caudine ale zeilor, nu se poate să nu se fi simțit cu osebite mișcat de una sau două cadre anume, pe care nici cataloagele, nici critica celor mai mari cunoscători nu le bagă în seamă și nu explică adîncă lor înrîurire cu totul întîmplătoare. Nu-i aici locul de a arăta cum se petrec exact lucrurile ; ajunge să spunem că, în asemenea cazuri, nu măiestria fără fior omenesc, ci potrivirea de simțăminte între zugrav și privitor prilejuiește acea minunată simțire. Privitorul însuși e adeseori înclinat să o atribuie unei cauze diferite ; de aici admirația înflăcărată a cîtorva oameni pentru lucruri care nu sînt deloc lăudate, sau în cel mai bun caz sînt trecute cu vederea de restul lumii ; lucrul e adesea socotit de neînțeles.

Dar în acest cap de străin de un pictor necunoscut, măiestria fără fior omenesc se împletea cu o potrivire uimitoare între simțămîntul creatorului și al privitorilor, producând o impresie deosebit de puternică atît asupra lui Pierre, cît și asupra lui Isabel. Ciudățenia nu era micșorată de faptul că Lucy nu fusese decît fugar interesată de acel portret. Intr-adevăr, Lucy care, datorită îmbrîncelilor mulțimii, se desprinsese de brațul lui Pierre și pornise înaintea lor de-a lungul pereților cu tablouri, trecuse de neobișnuita cadră fără să se oprească și își purtase pașii în partea cealaltă a sălii, unde rămăsese nemișcată în fața unei copii destul de bune (singurul lucru mai ca lumea în afară de portretul necunoscutului din colecție) al celui mai dulce, mai mișcător dar și mai cumplit dintre capetele de femei, acel al lui Beatrice Cenci de Guido Reni. Minunăția acestui cap constă,

probabil, în contrastul izbitor sugerat de pictor și care, de fapt, nu e decît ceea ce se poate vedea în realitate la odraslele ținuturilor calde : ochi albaștri și blînzi, fața albă și păr negru ca tăciunele. Deși cu ochii albaștri și cu fața albă, părul făpturii din tablou este de aur, ceea ce de fapt nu-i nimic neobișnuit.

Atît tabloul lui Beatrice Cenci cît și „Străinul” erau agățate deasupra celorlalte, în rîndul de sus ; se aflau exact față în față, pe cei doi pereți ; în taină, păreau să stea de vorbă prin semne, peste capetele viețuitoarelor de dedesubt.

Toată lumea cunoaște tabloul lui Guido Reni. „Străinul” era capul unui tînăr brunet și chipeș, zugrăvit pe un fond negru umbrit și cu un zîmbet cu mai multe înțelesuri. Nu exista nici o draperie ; capul oacheș, cu părul cîrlionțat ca de tăciune, părea să se desprindă dintre norii negri de pe fundal. Lui Isabel i se păru că deslușește în ochi și pe frunte umbrele unei negreșite asemănări cu ea ; lui Pierre, chipul îi părea o reînviere a celui pe care îl arsese la han. Luate una cîte una, trăsăturile nu erau aceleași, dar aerul pornit dinlăuntru și care îmbina bucățile într-un întreg era aproape același ; și totuși portretul avea limpede un nu știu ce străin, european.

— Oare... oare... e cu puțință ? șopti Isabel încordată.

Isabel nu știa nimic de tabloul pe care Pierre îl pusese pe foc. Ea nu vorbea decît de făptura în carne și oase care

— sub numele de „tatăl ei” — o vizita la vremea cînd locuia la ferma cea veselă unde se mutase în copilărie din cealaltă casă mare și nenumită de către femeia blîndă din trăsură. Fără îndoială — deși poate nu-și dădea seama cu mintea ei, pentru care basmul și realitatea erau totuna — se prea putea să i se fi năzărit că această făptură avea pentru toată lumea aceeași înfățișare pe care o

avusese pentru ea în scurta perioadă din viața lui în care îl cunoscuse. Nevăzîndu-l — ori visînd la el sau despre el, poate — decît sub o singură înfățișare, nu putea să și-l închipuie sub nici o alta. E puțin probabil ca toate aceste considerațiuni privitoare la ideiile lui Isabel să-i fi trecut lui Pierre prin minte chiar în acea clipă. În orice caz, nu-i spuse nimic, nici ca să o păcălească, nici ca să îi arate adevărul, nici ca să o lumineze sau să-i întunece înțelegerea. De fapt, era prea prins de tulburarea lui lăuntrică ca să poată cerceta simțămintele gemene ale lui Isabel. Așa că se petrecu un lucru vrednic de toată luarea aminte : deși amîndoi erau adînc tulburați de același obiect, mintea și amintirile lor o apucaseră pe căi cu totul deosebite, în vreme ce fiecare se gîndea — îndreptățit sau nu — că celălalt calcă pe același drum al cugetării. Pierre se gîndea la „portretul-șezînd” ; Isabel, la fața vie. Și totuși, exclamațiunile înfrigurate ale lui Isabel, stîrnite de fața vie, căpătau pe dată răspuns de la Pierre în vorbe ce priveau „portretul-șezînd”. Cu toate acestea, totul se petrecu atît de repede și nepotrivirea era atît de greu de ghicit, încît nici unul din ei nu-și dădu seama de ea nici mai tîrziu întîmplările îi năpădiră atît de iute și cu atîta forță, încît nu mai avură timp pentru tihnitele depănări de aduceri aminte cuvenite, poate, după o astfel de descoperire.

:— Oare... oare... e cu puțință ? șopti Isabel cu patimă.

— Nu, nu se poate, nu e cu puțință ! răspunse Pierre. O potrivire minunată, nimic mai mult!

— Oh, Pierre, cu acest cuvînt nu facem altceva decît încercăm să lămurim ceea ce nu poate fi lămurit. Spune-mi : Este ! Este ! E minunat!

— Să mergem; să nu vorbim cu nimeni despre asta, zise Pierre repede și, căutînd-o pe Lucy,

plecară îndată.

Ca mai înainte, Pierre nu avea poftă să fie oprit de vreo cunoștință a lui sau a celor două tinere, astfel încât grăbiră pasul pînă ce trecură de străzile mai umbrate

n

Pierre mergea în tăcere, dar gîndurile vîjîiau și urlau bezmetic în inima lui. Cele mai cumplite răscoliri și răsturnări îi clocoteau în piept; deși în acele clipe nu-și dădea seama, răsturnările nu erau deloc rău venite.

De unde știa el că Isabel e sora lui ? Să zicemrr că lăsa la o parte legenda cețoasă povestită de mătușa Dorothea, cu care istorisirea și mai cețoasă a lui Isabel părea să se potrivească ici și colo ; însăilări nesigure și tulburi, care în lumina nemiloasă a judecății limpezi păreau destul de greu de crezut, ori propria lui aducere aminte despre tatăl său pe patul de moarte cu mintea rătăcită ; (deși aiurelile din timpul bolii ar fi putut întări oarecum presupunerea că tatăl lui avea o copilă din flori, ele nu dădeau totuși nici un răspuns la întrebarea cine era această presupusă fiică ; ori, pentru Pierre important acum nu era să știe dacă părintele său mai avusese un copil, ci dacă, presupunînd că așa stăteau lucrurile, *Isabel* și nu oricare alta era acel *copil*). Să zicem deci că lăsa la o parte multele și încîlcitele lui încredințări, iscate mai ales din fierbințeala unei minți ce gîndea în basme și credea în născociri, acum că fierbințeala îi trecuse și putea să cumpănească doar simplele fapte — de unde știa că Isabel e sora lui ? Nimic din ceea ce vedea pe fața ei nu-i amintea de vreo trăsătură a chipului părintesc. „Portretul-șezînd“, *acela* era suma și

substanța dovezilor ce puteau fi găsite, scormonite și ghicite, cel care îi vorbea inimii sale. Dar iată că mai exista un alt portret, al unui străin, al unui european ; adus de peste mări, vândut la mezat, îi punea în față o dovadă la fel de puternică ca și a celuiilalt. Dacă lucrurile stăteau așa, înseamnă că erau tot atâtea temeieri ca tatăl lui Isabel să fie modelul celui de-al doilea portret, ca și al „portretului-șezînd”. Dar poate că acest al doilea portret nu avusese nici un model în viață ; poate că era alcătuit din închipuire ; în sprijinul acestei presupuneri venea felul în care erau umplute liniile mărginitoare, și care nu părea să fi avut în vedere vreun obraz anume.

Cu aceste gânduri ametoare izbindu-se precum valurile de țărmul celor mai adînci taine din inima lui, avînd-o de-a dreapta pe Isabel și de-a stînga pe Lucy, care se atingeau în mers de trupul lui, simțămintele lui Pierre erau cu neputință de descris.

În ultima vreme, mai mult decît înainte, întreaga istorisire a lui Isabel îi apărea ca o taină, o enigmă, o închipuire ; mai ales de cînd se afundase atît de adine în lumea de plămui a cărții sale. Cel care, prin meșteșugul lui, are de-a face nemijlocit cu misterele și cu minunile, este mai îndinat decît semenii săi să le privească ca pe niște scamatorii cînd le află la alții, fiind mai degrabă materialist în sinea lui (așa cum erau în viață și preoții din Eleusis) și neîncrezător fără rabat în orice fel de vedenii și presupuneri. Doar cei ce nu cred sau cred pe jumătate sînt de fapt creduli. Pierre era deci un exemplu de ciudățenie a unei minți care, sporind în adîncime, devenise neîncrezătoare față de orice adîncimi evidente ; da obicei lumea crede că firească e ca lucrurile să fie altfel.

Prin cine știe ce vrăji, cineva ar fi putut născoci

minunata poveste a lui Isabel. strecurându-i-o cu îndemuiare încă din fragedă copilărie în minte și făcînd-o să o creadă ea însăși; astfel, așa cum se întîmplă cu o zgîrietură făcută în scoarța unui copac tânăr, povestea crescuse odată cu ea, ajungînd să devină acest uriaș semn de întrebare ce le stătea în față. Judecată după dovezi palpabile, practice și la mintea omului — ce era oare mai de necrezut, de pildă, decît acea închipuită traversare a mării în pruncie aproape, cînd din întrebările pe care i le pusese Pierre află că ea nu știe r.Lci măcar că marea e sărată ? !

ni

În mijlocul acestor frămîntări sufletești, ajunseră pe chei și, alegîndu-1 pe cel mai atrăgător dintre feluritele vase aflate în jurul lor la cele trei sau patru debarcadere apropiate, anume unul care făcea călătorii de plăcere de cîte o jumătate de ceas pe oglinda incintătoare a mării, se aflară în curînd în larg, legănați de alunecarea iute.

Stăteau sprijiniți pe balustradă, în timp ce sprintenul vas lăsa în urmă falnica pădure de catarge ale corăbiilor, precum și lăstărișul și păpurișul încurcat ai catargelor pitice ale barcazelor și șalandelor. În curînd turlele de piatră de pe țărm se făcură una cu catargele de lemn de pe apă ; cleștele celor două rîuri îngemănate strivi orașul ce semăna cu o pană vîrită între ele, pînă cînd îl ascunseră aproape de tot privirii. Trecură pe lîngă două insulițe aflate la oarecare depărtare de țărm; cotiră după turlele de marmură și piatră tăiată ale orașului și intrară în sublima catedrală a apelor deschise ale golfului.

Pînă atunci adiașe un vînticel ușor, dar acum briza prielnică a firii le biciuia fețele. Valurile

începură să se adune și să se rostogolească ; atinseră un punct unde, în depărtare, printre boturile fortărețelor, se vedea cum se topește golful în Atlantic. Atunci Isabel îl apucă strâns de mână pe Pierre și șopti.sugrumat:

— O simt ! O simt ! Este ! Este !

— Ce simți ? Ce este ?

— Mișcarea ! Mișcarea !

— Nu înțelegi, Pierre ? spuse Lucy, cercetînd îngrijorată și mirată chipul lui palid cu ochii fișși. Valurile ; Isabel vorbește de legănarea valurilor. Uite-le cum vin spre noi, direct dinspre ocean.

Din nou Pierre se cufundă într-o tăcere și o visare adîncă.

Era cu neputință să nu fii cutremurat de forța acestei întăriri doveditoare a celui mai ciudat și mai de necrezut fapt din întreaga istorisire ciudată și de necrezut a lui Isabel. El își amintea foarte bine de puținele lucruri ce-i mai rămăseseră ei în minte privitoare la clătinaarea punții, care se lăsa sub picior întocmai precum dușumelele bătrînei case părăsite din munții Franței.

În vreme ce el rămăsese pierdut în gînduri ce se bă-teau cap în cap, stîrnite de straniul portret și de ultimele exclamații ale lui Isabel, vașul se apropia de destinație : un cătun pe plajă, nu departe de locul unde apa rîului se îmbina cu apa oceanului, formînd un hotar care se vedea acum și mai deslușit.

— Să nu ne oprim aici, strigă Isabel. Haide să mergem pînă acolo ! Bell trebuie să ajungă pînă acolo ! Uite, uite ! Acolo, la apa albastră ! Dincolo, dincolo ! Departe... în larg ! în larg ! Departe, mai departe și încă mai departe, dincolo ! Acolo unde cele două azururi își dau mîna și se topesc în nimic... acolo trebuie să ajungă Bell !

— Bine, Isabel, murmură Lucy, dar asta ar însemna să mergem pînă în îndepărtata Anglie sau Franța ; ai găsi prea puțini prieteni în îndepărtata

Frantz, Isabel !

— Prieteni în îndepărtata Frantz ? Și ce fel de prieteni am eu aici ? Tu mi-ești prietenă ? În străfundurile inimii tale îmi vrei binele ? Iar în ceea ce te privește pe tine, Pierre, îți sînt doar o povară ; îți răpesc toată fericirea ! Da, vreau dincolo... dincolo... acolo departe ! Asta mi-e voința ! Lăsați-mă ! Lăsați-mă să plec !

O clipă Lucy rămase cîtînd nedumerită de la unul la altul. Dar în clipa următoare atît ea cît și Pierre o țineau pe Isabel care se zbătea, în timp ce cu toții se loveau de balustrada punții. O traseră înapoi; îi vorbiră, o liniștiră ; dar, deși mai puțin îndîrjită, Isabel continua să o privească pe Lucy cu neîncredere și pe Pierre cu adîncă mustrare.

Nu mai coborîră la țarm, așa cum le fusese planul, ci se bucurară cînd, strîngînd parîmele, micul vas o porni pe drumul de întoarcere.

Odată ajunși înapoi, Pierre le grăbi din nou pe tovarășele lui cînd trecură prin îmbulzeala de neocolit a străzilor ; de îndată ce ajunseră pe străduțele mai liniștite, rîrîră pasul.

IV

Înapoiți acasă, Pierre le lăsă pe cele două tinere în liniștea iatacurilor lor și rămase o vreme tăcut și îngîn- durat lîngă soba din sufragerie. Tocmai se pregătea să intre la el în cameră, din coridor, cînd Delly veni după el și îi spuse că uitase să-i dea de știre, dar că va găsi două scrisori care veniseră în timp ce ei erau plecați.

Pătruns în chilioara lui și trăgînd încet zăvorul — zăvor care în lipsă de ceva mai potrivit se întîmplă să fie uqj vechi pumnal știrb — se îndreptă, fără să-și scoată pălăria, cu pas rar, către masă, cercetînd din priviri scrisorile. Erau

așezate cu-pecetea în sus ; le ridică, câte una în fiecare mână, și le ținu îndepărtate de ochi, pe muchie.

„Nu văd scrisul, nu știu încă dacă sînt pentru mine sau nu, și totuși simt că țin jungherele care-mi vor da lovitura de moarte ; înjunghiat mă voi lăsa, dar nu voi pregeta să-i străpung și eu pe alții. Care tăiș să-l încerc mai întâi ? Acesta !”

Și deschise scrisoarea din mîna stîngă :

„Domnule¹.

Ești un șarlatan ! Ne-ai făgăduit că o să scrii pentru noi un romanț pe gustul publicului și, încasînd bani grei, ne-ai trimis la tipar fițuici cuprinzînd laude deșănțate, șterpelite de la atei ticăloși, Lucian și Voltaire. Graba noastră de a pridi cu publicațiile ne-a împiedicat să cercetăm pînă acum ciornele cărții dumitale. Să nu ne mai trimiți nici o foaie de hîrtie ! Nota de plată pentru ceea ce s-a tipărit pînă acum, precum și pentru arvuna ce ai primit în chip necinstit, se află în mîinile avocatului nostru, care are poruncă să porceadă la treabă cu toată asprimea.

Oțel, Cremene și Azbest.”

împături scrisoarea din mîna stîngă, o așeză sub talpa cizmei stingi și o strivi apăsă cu piciorul; deschise apoi scrisoarea din mîna dreaptă.

„Pierre Glendinning,

Ești un mincinos, un om de nimic și un sperjur. Ți-am trimis această scrisoare doar pentru a-ți arăta negru pe alb minciuna în care te lăfăi; pune-o la inimă, ca să-ți treacă în sînge și să-ți colcăie în trup ! Am lăsat să treacă o vreme, pentru ca ura noastră să se întărească și să sporească. În parte și împreună, te însemnăm cu fierul roșu al disprețului nostru, cu pecetea de mincinos ; mincinos, pentru că acesta este cel mai vrednic de dispreț și mai scîr-

bavnic nume pentru un bărbat; un nume bun
pentru toate ticăloșiile.

Glendinning
Stanly Frederic
Tartan."

împături și scrisoarea din mîna dreaptă și,
punind-o sub călcîiul drept, își încrucișa brațele și
stătu călcînd în picioare cele două epistole.

„Fleacuri I dar mi s-au întîmplat tocmai acum și
tocmai mie, semne ale tuturor nesfîrșirilor. Sînt
potcovit cu ură ! Ei bine, pe aceste potcoave voi
galopa spre izbăvirea mea ! Nu mai am de încheiat
nici o sacoteală cu nimeni. Plinea vieții și
răsufierea cinstei îmi sînt smulse de la gură de
către omenire ; puțin îmi pasă de răsufierea și
pîinea omenirii ! Pășesc dincolo de lumile bicisnice
în tîria largă și vă chem la luptă, unul pentru toți !
Oh, Glen, oh. Fred ! Sar în întîmpinarea
îmbrățișării voastre zdrobitoare ! Ah ! cît vă iubesc
pe voi, cei ce mă puteți face încă sã urăsc, într-o
lume care altfel nu merită decît dispreț nepăsător !
la stai I unde e catastiful acestui șarlatan, al
acestui măsluitor ? Acolo, pe tejgheaua lui
mîrșavă, pe care măsluitorul și-a alcătuit
terfeloaga murdară, acolo am să i-o bat în cuie
cum se cuvine unui înșelător descoperit ! Țintuit în
cuie am să-l scuip și am să fiu primul care să-l
batjocoresc I Și acum, la drum, să-mi întîlnesc
soarta, ce mă va întîmpina în stradă."

Și, cu pălăria pe cap, în mîna cu scrisoarea lui
Glen și a lui Frederic, trecu prin camera lui Isabel,
mergînd ca prin somn. Dînd cu ochii de el, ea
scoase un țipăt slab, sftșietor, la vederea chipului
nepămîntesc de palid și rătăcit ; apoi, nefiind în
stare să se clinească din loc, rămase împietrită pe
scaun, ca și and ar fi fost o mumie îmbălsămată,
acoperită cu o pojghiță de gheață.

Pierre nu o băgă de seamă și trecu fără să se
oprească prin celelalte camere, intrînd în iatacul
lui Lucy fără să bată la ușă. Ar fi ieșit și de acolo

pe coridor, fără să scoată un cuvînt, dar ceva îl împiedică.

Făptura de marmură şedea în faţa şevaletului ei ; alături avea o cutiuţă cu cărbune ascuţit şi cîteva creioane;

vărguţa pictorului stătea să atingă pînza ; ţinea cărbunele în două degete, în timp ce cu aceeaşi mină ştergea uşor cu miez de piine o trăsătură greşită de pe hîrtie. Podeaua era plină de farimituri de piine şi praf de cărbune ; privind la şevalet, îşi văzu portretul prinzînd viaţa.

Văzîndu-l, Lucy nu tresări şi nici nu se mişcă ; ca şi cînd propria-i nuieluşă ar fi vrăjit-o, rămase ca într-un vis.

— Tăciuni stinşi ai vetrelor moarte te înconjoară, fată de nea; cu tăciuni stinşi cauţi să atîţi flăcăriua dragostei pierite. Nu mai risipi piinea; mănînc-o... amară cum e !

Se întoarse şi ieşi pe coridor, oprindu-se cu braţele deschise între cele două uşi, a lăsa Isabel şi a lui Lucy.

„Către voi două se îndreaptă acum ruga mea. Fie ca de pe scaunele unde staţi acum, nevăzute şi îngheţate, să nu vă mai mişcaţi niciodată ; măscăriciul adevărului, măscăriciul virtuţii, măscăriciul sorţii vă părăseşte pentru totdeauna !”

Coborînd în grabă scările în spirală, cineva îl strigă de jos :

— Hei, băiete ! unde-o întinzi aşa fuga ? Stai, îţi spun !

Dar, fără să-l bage în seamă, Pierre fugi. Millthorpe îl privi neliniştit, vroind parcă să-l urmeze, dar se opri din nou.

„Glendinning ăsta a avut întotdeauna o vină cu sînge stricat; acum i s-a umflat de parcă i s-ar fi strîns prea tare legătura deasupra ei. Mi-e frică să mă iau după d, deşi inima-mi spune că n-ar fi rău s-o fac. Să mă duc oare la el acasă şi să întreb ce lucru groaznic i s-a mai întîmplat ? Nu, nu încă. Să nu-şi închipuie că-mi bag nasul în treburile

lor... zic unii că așa mi-ar fi firea. Să aștept mai bine ; să vedem ce se mai întâmplă, O să mă plimb prin fața casă și apoi... om vedea !”.

V

Pierre ajunsese între timp într-un colț îndepărtat al clădirii și intrase în camera unuia dintre Apostolii pe care îl cunoștea. Camera era goală. Șovăi o clipă ; se duse apoi drept la un raft de cărți care avea un. scrin dedesubt.!

„Aici am văzut că le-a pus.; aici... ba nu, aici... ia să încercăm și sertarul ăsta.”

Deschizînd cu forța sertarul încuiat, descoperi o pereche de pistoale, un corn cu praf de pușcă, o pungă cu gloanțe și o cutie verde, rotundă, cu capse.

„Cine știe ce minunate scule va fi folosit Prometeu ! Mai minunate sînt însă acestea, care într-o clipă pot să desfacă tot ceea ce a făcut el în nu știu cît timp ! Așa ! Două țevisoare care vor face mai multă zarvă decît cele o mie de cimpoaie ale Harlemului. Au în ele muzicuța pregătită ? Nu ? Uite puțin praf pentru nota cea mai de sus ; prîșnițe calde pentru tenor ; și un glonțișor de plumb pentru încheierea basului ! Și... și... și da ! pentru prîșnița de pe frunte, am să le trimit înapoi minciuna lor și am să le-o înfig arzîndă în creieri !”

Smulse din scrisoarea lui Glen și a lui Fred acea parte care îl făcea cu precădere mincinos ; rupînd-o în jumătate. o îndesă deasupra gloanțelor.

Virî cîte un pistol în buzunarele de la piept ale surtucului și, luînd-o pe din dos, ieși în strada din spate, în- dreptîndu-și pașii către strada cea mare a orașului.

Eră o zi rece, dar limpede, liniștită, cu un soare cu dinți ; între ceasurile patru și cinci după-amiază ; ceasurile cînd marele bulevard gemea de călești semețe și de plimbăreți îngîmfați, bărbați și femei. Toată omenirea asta se înghesuia mai ales pe

trotuarul larg dinspre apus; celălalt era aproape gol și pe el umblau numai hamalii, chelnerii și băieții de prăvălie. Dimpotrivă, pe cel de apus se vedeau scurgându-se în sus și în jos două șerpui de viață împopoțonată cu mătăsurii, șaluri și postavuri fine, frecându-se unele de altele precum cozile lungi, blegi și strălucitoare ale unor păuni rivali ce trec țănoși unul pe lângă celălalt.

Neamestecându-se cu nici unul dintre șiruri, Pierre rămase în mijloc. Văzându-i chipul crâncen și amarnic, trecătorii îl ocoleau mergând fie pe lângă ziduri, fie pe lângă bordură. Neatins le urmărea Pierre trecerea, deși se afla în inima lor, aplecat cum era asupra țelului său neabătut. Mergea cu ochii la pîndă ; privea mai ales la celălalt trotuar, căci pustietatea lui nu îl înșela : mersese și el de multe ori pe partea cealaltă, ca să poată privi mai bine mulțimea de pe trotuarul de apus.

Tocmai cînd ajunsese într-un loc larg deschis, triunghiular, de jur-împrejurul căruia se înălțau cele mai impunătoare clădiri ale orașului, ca pe un fel de avanscenă, îi văzu de departe pe Glen și pe Fred venind pe partea cealaltă. Mai făcu cîțiva pași și îi văzu traversînd pieziș, ca să se întâlnească față-n față cu el. Merse mai departe, cînd, rupînd-o deodată la fugă, lăsîndu-l în urmă pe Fred, rămas în loc (căci nu vroia să fie doi care să înfrunte unul singur) și răcnind „Mincinosule !”, „Ticălosule !”, Glen se re*pezi la Pierre din față ca un fulger crunt, astfel încît lovitura biciului său din vînă de bou îl nimeri pe Pierre peste obraji, lăsînd o dîră pe jumătate albă, pe jumătate sîngerie. În aceeași clipă cei din jur se îndepărtară și îi lăsară în mijloc, față în față, împrăștiindu-se cuprinși de groază.

Dar Pierre, încleștîndu-și mîinile în cele două buzunare ale surtucului, se scutură de încleștarea înnebunită a două fete care alergaseră să-l oprească, smulse pistoalele și se năpusti asupra lui Glen.

— Pentru lovitura ta, primește două morți ! Mi e neasemuit de dulce să teucid !

Caldarimul era acum stropit de sânge din sângele său ; stinsese cu mâna lui numele de Glendinning, ucigînd singura ființă nevrednică de el și care îl mai purta ; dar Pierre fu doborît de o sută de brațe furioase.

VI

În acel amurg Pierre zăcea singur într-o celulă scundă a închisorii orașului. Tavanul greu de piatră aproape că i se odihnea pe creștet, astfel încît lungile șiruri și galerii de celule de deasupra păreau îngrămădite pe umerii săi. Obrazul ce nu mai era al unui muritor, nemișcat și albit, era uscat; dar obrații de piatră ai zidurilor erau umezi. Inserarea strivită din curticița strimă se strecura prin- tr-o crăpătură brăzdată de gratii și eădca în drugii de umbră, vărgînd podeaua de granit

„Iată deci sfîrșitul timpuriu sosit la vreme; ultimul capitol al vieții, pus ca un petec în mijlocul ei; nici cartea nici autorul ei nu au vreo urmare, deși amîndoi și-au așternut ultima slovă ! Înțeleșurile nu s-au deslușit! De-aș fi fost lipsit de inimă și de m-aș fi lepădat de fata de la Poiana Șeii, alungînd-o cu trufie, aș fi fost poate feridit o viață întreagă pe acest pămînt și aș fi avut poate o viață fără de moarte în ceruri ! Acum nu mă așteaptă decît iadul, în amîndouă lumile. Fie ! Din flăcări am să-mi făuresc o trîmbiță și cu răsufierea mea de foc îmi voi suna înfrîngerea ! Dar mai întîi îmi trebuie un alt trup ! Tin i esc după moarte ca să scap de acest obraz necinstit! *Spînzurată pînă la ultima suflare...* Nu, dacă v-o iau înainte ! Să trăiești acum înseamnă să fii mort, și să mori înseamnă să trăiești ; sufletul meu are nevoie de o sabie ca să-l scoată la lumină ! dar stail...

călăul ?... cine vine ?^M

— Soața și verișoara ta... așa zic ele ; așa o fi... eu le dau voie să stea pînă la douăsprezece, gîfii vocea gardianului, împingîndu-le pe cele două tinere șovăitoare în celulă și încuind ușa după ele.

— Umbre palide, dacă am fi pe lumea cealaltă, nu ați avea ce căuta aici. Plecați! îngerul cel bun și îngerul cel rău ! Acum Pierre e mai presus de voi!

— Oh, acoperișuri și înșeptite ceruri de piatră ! Nu tu ești ucigașul, ci sora ta te-a ucis, frate, oh, fratele meu !

Auzind aceste vorbe gemute de Isabel, Lucy se zbîrci ca o frunză veștejită și căzu fără zgomot la picioarele lui Pierre.

El îi puse mîna pe inimă.

— Moartă ! Fată ! Soată ori soră, sfîntă ori diavol ! Apucînd-o pe Isabel strîns : Sinul tău nu mustește viață pentru prunci, ci lapte pentru moartea ta și a mea ! Dă-mi otrava!

Și, sfîșiindu-i rochia, smulse sticluta tainică pe care ea o adăpostea acolo.

vn

Seara, gardianul astmatic și îndesat mergea cu pași greoi de-a lungul galeriei slab luminate, oprindu-se în fața unuia din șirurile de celule asemănătoare unui fagure de miere.

— Tot acolo or fi, în gaura aia ca un fagure, porumbițele ale două pe care le-am lăsat ?... Hm ! Hm !

Deodată văzu în celălalt capăt al galeriei o umbră care se desprinsese din cadrul unei boite, alergînd către un ofițer slujbaş al închisorii ce trecea și apropiindu-se cu pas grăbit de gardian.

— Alte rude ! Inșii ăștia într-o doaga sînt totdeauna de față înainte de a doua moarte, dat fiind că au scăpat-o pe prima. Hm ! Dar e înspumat de-a binelea ! Gîfii mai abitir decît

mine !

— Unde e ea ? strigă Fred Tartan ; doar nu în hruba ucigaşului ! Am căutat-o, draga de ea, imediat după crimă ; dar nefericita creatură mută pe care am găsit-o acolo nu făcea altceva decît să-şi frîngă mîinile şi să arate spre uşă ; amîndouă păsărelele zburaseră ! Unde e ? Vorbeşte, paznicule ! Am căutat-o în lung şi-n lat, doar aici nu ! A venit în zbor vreun înger, poposind în iadul tău de granit ?

— Stai, măi omule ! Parcă e ȋicnit ori scăpat de la balamuc ! gîfii paznicul, întorcîndu-se către slujbaşul care se apropiase.

— Domnul caută o tîină ră domnişoară, sora lui, nevinovată, dar legată de ucigaş. Au venit să-l viziteze nişte femei ?

— Cum să nu, sînt două la el, şi arată cu degetul înapoia lui.

Fred se repezi spre celula arătată.

— Uşurel, uşurel, tinere — (zornăindu-şi lanţul de chei) — uşurel, pînă descui... eu sînt aici cămăraşul ! Na, că mai vine imul.

Pe sub aceeaşi arcadă se apropia acum cu pas iute altă umbră, urmată de un al doilea slujbaş.

— Unde e celula ? întrebă Millthorpe.

— Vrea să vorbească cu ucigaşul, explică al doilea slujbaş.

— Doi iepuri dintr-o lovitură, gîfii paznicul, deschi- zînd cu un scrişnet uşa celulei. Aicea e salonaşul, domnilor, poftiţi, vă rog. O adevărată capcană de şoriceai, nu ? Poţi să auzi o cîrţită săpîndu-şi galeriile. În celălalt capăt al lumii... au adormit cu toţi !

— M-am împiedicat ! strigă Fred dinăuntru. Lucy ! Lumină ! Lucy !

Şi bîjbîi cu braţele întinse prin celulă, lovindu-se de Millthorpe care pipăia şi el în întuneric.

— Nu-mi sta în cale ! În lături ! Hei, lumină ! Lucy ! Lucy ! A leşinat !

Mai căutară o clipă şi se depărtară unul de altul

în celulă ; o clipă nu se auzi nici un sunet, ca și când toate răsuflările ar fi fost înăbușite.

Cînd cineva vîrî pe ușa un capăt de luminare, toți îl putură vedea pe Fred îngenuncheat pe podea, ținîndu-și sora în brațe, pe Millthorpe alături de Pierre, ținîndu-i mîna rece, iar Isabel, care mai mișca încă, sprijinită de zid între ei.

— Da, da ! Moartă ! Moartă ! Moartă ! Fără vreo rană... Scumpele ei aripioare ascund rana. Ticălos venit din iad, asta e fapta ta diavolească ! Pușca ta blestemata a doborât această îngerească păsărică ! Dumnezeule ! Dumnezeule ! Mă ucizi cu această priveliște !

— Vina cea otrăvită s-a spart, și iată potopul pe care l-a făcut ! Ah, Pierre ! Vechiul meu tovarăș, Pierre... Coleg, camarad, prieten ! Plimbările noastre prin pădure ! Ar fi trebuit să rid mai des de tine și să te avertizez cu glumele mele de primejdia închipuirilor tale, dar n-ai vrut niciodată să mă asculți ! Cîtă nevinovăție disprețuitoare zăbovește pe buzele tale, prietene ! Mîna ți-e pîrlită de praful de pușcă al ucigașului, și totuși e mătăsoasă ca a unei femei ! Dumnezeule, degetele se mișcă ! Strînsoare fără cuvinte. S-a terminat!

— Totul s-a terminat și voi încă nu știți nimic !
se auzi o șoaptă dinspre perete și dintre degetele
lui Isabel căzu sticluța goală ca o clepsidră, din
care ultimul fir de nisip s-ar fi scurs, iar ultimul
fior o cutremură pe podea ; trupul ei se aplecă
încet într-o parte și, căzînd la pieptul lui Pierre,
părul ei cel lung îl năpădi precum o viță sălbatică
ce-l cuprinse în brațele-i de abanos.

C U P R I N S	9
»	9*
86	86
Cartea I — Mugurii tinereții lui Pierre • • • • r *	11
Cartea II — Iubire, încântare și neliniște	0
Cartea III — Presimțirea și adevărarea ei . • 7 * .	13
Cartea IV — Retrospectivă.....' • • •	8
Cartea V — Presimțiri și pregătiri.....I	16
Cartea VI — Isabel și prima parte a povestirii ei .	1
Cartea VII — Între cele două întâlniri ale lui Pierre cu Isabel la fermă.....	18
Cartea VIII — Cea de-a doua întâlnire și a doua parte a istorisirii lui Isabel. Urinarea imediată și nesocotită a acestora două asupra lui Pierre.....	0
Cartea IX — Mai multă lumină și bezna acelei lumini.	20
Mai milita beznă și lumina acelei bezne.....	6
Cartea X — Nemaîntâlnita hotărâre fără întoarcere a lui Pierre	21
Cartea XI — Pietre trece Rubiconul.....	4
Cartea XII — Isabel, doamna Glendinning, portretul și Lucy	22
Cartea XIII — Plecarea de la Poiana Șeii.....	6
Cartea XIV — Călătoria și broșura	23
Cartea XV — Verii..... ? • # .	4
Cartea XVI — Prima seară a sosirii lor în oraș . ' .	25
Cartea XVII — Juna Americă în literatură.....	0
Cartea XVIII — Reconsiderarea lui Pierre ca tânăr autor .	25
Cartea XIX — Biserica Apostolilor	3
Cartea XX — Charlie Millthorpe.....	26
Cartea XXI — În mod nechipzuit Pierre încearcă să scrie un roman al chibzuinței. Vești de la Poiana Șeii.	8
Plinlimmon Cartea XXII — Cortina înflorată ridicată asupra unui autor exotic ; câteva remarci privitoare la filozofie asemuită cu	28
o perie de freat pe spate.....	3
Cartea XXIII — O scrisoare pentru Pierre. Isabel. Șevaletul și cuferele lui Lucy sosesc la Apostoli ,	30
Cartea XXIV — Lucy la Apostoli • • • • ? • .	1
50	31
7	6
	36
	2
	37
	6
	39
	5
	40
	5

* *Cartea XXV* — Lucy, Isabel și Pierre. Pierre și cartea
 lui Encaladus « • » • * « * » • •
Cartea XXVI — O plimbare ; un portret necunoscut; o
 călătorie în larg și sfârșitul.....